

MUZEUL JUDEȚEAN "ȘTEFAN CEL MARE" VASLUI

ACTA MOLDAVIAE MERIDIONALIS

ANUARUL MUZEULUI JUDEȚEAN
"ȘTEFAN CEL MARE" VASLUI
XXXII
VOL. I

2011

MUZEUL JUDEȚEAN „ȘTEFAN CEL MARE” VASLUI

**ACTA MOLDAVIAE
MERIDIONALIS**

XXXII

1

2011

COLEGIUL DE REDACȚIE

Redactor: LAURENȚIU CHIRIAC

Secretar de redacție: MARIAN ANTONIU

**Colegiul de redacție: ALBERT GRECU, MARIA MARTINESCU,
OANA RUSU, MIHAI CRISTIAN ȘELARU**

**Traducere cuprins: Limba Engleză – profesor SORIN POPOIU
Limba Franceză – profesor ROXANA LAZANU**

Coperta: LIVIU PREUTU-GRIGORE

Orice corespondență se va adresa Muzeului „Ștefan cel Mare” Vaslui, Piața Independenței nr. 1, Vaslui, telefon/fax: 0235-311626, e-mail: museumvs@yahoo.com; museumvs@easynet.ro

Toute correspondance sera envoyée à l'adresse: Muzeul „Ștefan cel Mare” Vaslui, Piața Independenței nr. 1, Vaslui – Roumanie, tel./fax: 0235/311626, e-mail: museumvs@yahoo.com; museumvs@easynet.ro

Richten Sie bitte jedwelche Korrespondenz an die Adresse: Muzeul „Ștefan cel Mare” Vaslui, Piața Independenței nr. 1, Vaslui - Roumăniën, tel./fax: 0235/311626, e-mail: museumvs@yahoo.com; museumvs@easynet.ro

Please send any mail to the following adress: Muzeul „Ștefan cel Mare” Vaslui, Piața Independenței nr. 1, Vaslui - Romania, tel./fax: 0235/311626, e-mail: museumvs@yahoo.com; museumvs@easynet.ro

Muzeul Județean „Ștefan cel Mare” Vaslui nu își asumă răspunderea pentru conținutul articolelor publicate, aceasta aparținând în totalitate autorilor. În acest sens, rugăm colaboratorii noștri să trimită materialele redactate după normele științifice și numai în format electronic.

ISSN 0257-7372

Editată de Muzeul Județean „Ștefan cel Mare” Vaslui

ABBREVIERI – ABBREVIATIONS – ABBREVIATIONS – ABKÜRZUNGEN

- AARMSI = Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Istorice, București.
- ACMI = Anuarul Comisiunii Monumentelor Istorice, București.
- Acta Arch.* = *Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae*, Budapesta.
- ActaMM* = *Acta Moldaviae Meridionalis* - Anuarul Muzeului Județean „Ștefan cel Mare” Vaslui, Vaslui.
- AEH = Anuarul Eparhiei Hușilor, Editura Episcopiei Huși, Huși.
- AER = Anuarul Eparhiei Romanului, Editura Episcopiei Romanului, Roman.
- AGA = Anuarul de geografie și antropogeografie, București.
- AIIAI = Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol” Iași, Iași.
- AIIN = Anuarul Institutului de Istorie Național Cluj, Cluj - Napoca.
- AN - DJ Vaslui = Arhivele Naționale - Direcția Județeană Vaslui.
- AN - DMB = Arhivele Naționale - Direcția Municipiului București.
- Antonovici Iacov,
Doc. bârlădene = *Documente bârlădene*, vol. I - V, Bârlad - Huși, 1911 - 1926.
- ArhMedie = Arheologia Medievală, Uniunea Arheologilor Medieviști, Reșița.
- ArhMold = Arheologia Moldovei, Institutul de Arheologie Iași, București.
- ArheologijaS* = *Arheologija Sofia*. Institutul de Arheologie și Academia de Științe, Sofia.
- ArhStBuc = Arhivele Statului București.
- ArhStIași = Arhivele Statului Iași.
- AT* = *Ars Transilvaniae*, Revista Institutului Național de Istorie și Artă, Cluj.
- Balcania* = *Balcania* - Revista Institutului de Studii Balcanice, București.
- BCMI = Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice, București.
- BEH = Buletinul Episcopiei Huși, Editura Episcopiei Huși, Huși.
- Bibl Acad Rom. = Biblioteca Academiei Române, București.

- BMI = Buletinul Monumentelor Istorice, București, Direcția Monumentelor Istorice, 1970-1975 și 1990-2002 (serie nouă).
- BOR = Biserica Ortodoxă Română, Patriarhia Română, București.
- BR = Buciumul român, București.
- BSNR = Buletinul Societății Numismatice Române, București.
- București* = *București* - Revista Muzeului și Pinacotecii Municipiului București.
- Carpica* = *Carpica* – Anuarul Muzeului de Istorie „Iulian Antonescu” Bacău, Bacău.
- Călători străini...* = *Călători străini despre Țările Române*, vol. I - IX, coordonator Maria Holban, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1968 - 1996.
- CDM* = *Catalogul documentelor moldovenești din Arhiva Istorică Centrală a Statului - București, vol. I - V, Arhivele Statului București, 1957 - 1975.*
- CI = Cercetări istorice, Complexul Național Muzeal „Moldova” Iași, Iași.
- CL = Convorbiri literare, Iași.
- Crisia = *Crisia* - Culegere de Materiale și Studii, Muzeul Crișurilor, Oradea.
- CSMP = Comisia Superioară a Monumentelor Publice, București.
- Dacia NS* = *Dacia*, Nouvelle Serie. Revue d'archéologie et d'histoire ancienne, București.
- Danubius* = *Danubius* – Anuarul Muzeului de Istorie Galați, Galați.
- DIR , A ,* = *Documente privind istoria României, A. Moldova, veacurile XIV-XVII (1384-1625)*, 11 volume, București, Editura Academiei, 1951 - 1995.
- DJAN Vaslui = Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Vaslui.
- DR = Documente răzeșești, Bârlad, 1932-1934.
- DRH , A ,* = *Documenta Romaniae Historica, A. Moldova*, vol. I - XXIII, <http://www.cimec.ro> / <http://www.muzeuvaslui.ro>

București, Editura Academiei Române, 1968 - 1996.

- FMIL = Foaițe pentru minte, inimă și literatură, București.
- FTJVs = Fondul Tribunalului Județului Vaslui.
- GB = Glasul Bisericii, Mitropolia Olteniei, Craiova.
- Ghibănescu Gh.,
Surete și izvoade = *Surete și izvoade*, vol. I - XXV, Iași - Huși, 1906 - 1933.
- GM = Glasul monahilor, Mitropolia Română, București.
- Hierasus* = *Hierasus* - Anuarul Muzeului Județean Botoșani, Botoșani.
- II = Însemnări ieșene, Iași.
- IN = Ion Neculce, Buletinul Muzeului Municipal Iași, Iași.
- Iorga N.,
Stud. și doc. = *Studii și documente cu privire la Istoria Românilor*, 34 volume, București - Vălenii de Munte, 1906 - 1916.
- JL = Junimea literară, Iași.
- MA = Mitropolia Ardealului, Editura Mitropoliei Ardealului, Cluj-Napoca.
- Materiale* = *Materiale și cercetări arheologice*, București.
- MC = Miron Costin, Bârlad.
- MCA – DA = Ministerul Cultelor și Artelor - Departamentul Artelor.
- MCIP = Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice.
- MemAntiq = *Memoria Antiquitatis. Acta Musei Petrodavensis*, Piatra Neamț.
- MI = Magazin istoric, București.
- MIA = Monumente Istorice și de Artă, București.
- MMS = Mitropolia Moldovei și Sucevei, Revista Mitropoliei Moldovei, Iași.
- MNIR = Muzeul Național de Istorie a României, București.
- MO = Mitropolia Olteniei, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova.
- Pontica = *Pontica. Acta Musei Tomitani*, Constanța.
<http://www.cimec.ro> / <http://www.muzeuvaslui.ro>

PT	= Păstorul Tutovei, Bârlad.
RA	= Revista arhivelor, București.
RESEE	= Revue des Études Sud-Est Européennes, București.
RI	= Revista istorică, București, 1974-1979.
RIR	= Revista istorică română, București, 1915-1946..
SAI	= Studii și articole de istorie, București.
SCI	= Studii și cercetări istorice, Institutul de Istorie „A.D. Xenopol” Iași, Iași.
SCIA	= Studii și cercetări de istoria artei, București.
SCIV(A)	= Studii și cercetări de istorie veche (și arheologie), București.
SCN	= Studii și cercetări de numismatică, București.
SCSI	= Studii și cercetări științifice de istorie, Iași.
SMIM	= Studii și materiale de istorie medie, București.
ST	= Studii teologice, Sibiu.

S U M A R

STUDII ȘI CERCETĂRI ISTORICE

ELENA VIERU - <i>Câteva considerații asupra siturilor comunităților Noua din bazinul hidrografic al râului Bârlad</i>	1
MARIN ROTARU, CRISTIAN ONEL, LAURENȚIU URSACHI - <i>Capete mobile de statuete descoperite pe Valea Elanului, din județul Vaslui</i>	15
COSMIN NIȚĂ - <i>Unele aspecte privind politica internă a Țării Moldovei în perioada 1517-1523</i>	18
COSMIN NIȚĂ - <i>Două cazuri de hiclenie din prima jumătate a secolului al XVI-lea</i>	34
LAURENȚIU CHIRIAC - <i>Imagologia - o altfel de abordare a percepției „străinului” din Moldova Medievală</i>	37
DIANA-MARIA EȘANU - <i>Prezențe princiare feminine în ceremoniile de călătorie din Moldova. Note preliminare</i>	41
DIANA-MARIA EȘANU - <i>Din universul spiritual al doamnelor Moldovei. Întâmpinarea și cinstirea moaștelor</i>	48
GHEORGHE CLAPA - <i>Zapis de învoială cu privire la partajul moșiilor rămase după moartea lui Mirea Jora Pârcălabul (2 februarie 1646)</i>	56
COSTIN CLIT - <i>Documente inedite privind istoria schitului Hârsova și a moșiilor din jur</i>	62
GHEORGHE GHERGHE, SIDONIA-ELENA DIACONU - <i>Neamul Gherghe din Zăicoi</i>	175
GHEORGHE BACIU - <i>Trecerea moșiei Chițcani în stăpânirea Mănăstirii „Sfântul Spiridon” din Iași</i>	181
GHEORGHE BACIU - <i>„Ospitul” de la Orgoiești-Căpușneni</i>	189
CONSTANTIN CHIPER - <i>Prima răpire a Basarabiei</i>	199

GHEORGHE-FLORIN ȘTIRBĂȚ - <i>Grupările conservatoare în viața politică a României în vremea Războiului de Independență</i>	206
ADRIAN BUTNARU - <i>Theodor Emandi, diplomat și om politic (1868-1942)</i>	240
MARIAN BOLUM - <i>Sistemului monetar național. Monedele regelui Carol I</i>	250
VIORICA ANGELA CRĂCIUN - <i>Un reprezentant al bucovinenilor în Camera Imperială de la Viena: contele Bellegarde (1906-1910)</i>	279
MIRCEA TĂNASE - <i>Bătălia de la Râmnicu Sărat (Bătălia de Crăciun - 22-27 decembrie 1916) - preludiul mării epopei a Armatei Române din vara anului 1917</i>	287
COSTIN SCURTU - <i>Reorganizarea diviziilor dobrogene (ianuarie - iulie 1917)</i>	299
ANDREI CREȚU - <i>Construirea de biserici și condicile de milostenii în Episcopia Hușilor în primul deceniu al secolului XX</i>	309
ALEXANDRINA CUȚUI - <i>Cadrul juridic al Bisericii Ortodoxe Române la începutul secolului XX</i>	317
MIHAELA GHEORGHIU - <i>Societăți și organizații studențești la Universitatea din Iași, 1919-1922</i>	327
GHEORGHE GHERGHE, MIHAELA GHETĂU - <i>Islazul comunei Schineni în prima jumătate a secolului al XX-lea</i>	336
ANA IRICIUC - <i>Expozițiile și târgurile - elemente ale propagandei economice românești</i>	344
CĂTĂLIN TURLIUC, MARIUS BĂLAN - <i>Minoritățile României interbelice. Cadrul legislativ și juridic</i>	349
ȘTEFAN PLUGARU, NATALIA TUTUNARU - <i>Cămine culturale din Basarabia interbelică. Căminul Cultural „Dimitrie Cantemir” Criuleni, județul Orhei - date și documente inedite (1936-1939)</i>	369
MARIUS RĂDULESCU - <i>Efortul de echipare a armatei române în perioada 1940 - 1941</i>	375
ALIN SPÂNU - <i>Parașutiști sovietici în România. Grupa lansată în comuna Popești, județul Iași (24/25 iulie 1941)</i>	388

LUCIAN SPIRIDON - <i>Acțiuni subversive sovietice în România (1941)</i>	393
MIRCEA TĂNASE - <i>România în perioada premergătoare celui de-al Doilea Război Mondial - dificultăți politice și opțiuni militare</i>	407
MARIAN-IONUȚ HARIUC - <i>Reacții anticomuniste ale studenților ieșeni reflectate în documentele P.C.R. din Iași (1945-1946)</i>	413
DIEGO CIOBOTARU - <i>Sportul vasluian în contextul transformărilor politice și instituționale ale anilor 1948-1950</i>	423
COSTIN CLIT - <i>Documente inedite privind istoria evreilor din județul Vaslui (1950 - 1963)</i>	444
OLTEA RĂȘCANU GRAMATICU - <i>Relații româno-americane</i>	475
GIANINA-CRISTINA CHIRILĂ - <i>Statele Unite ale Americii și Uniunea Europeană</i>	526
NICOLAE IONESCU, MELANIA IONESCU - <i>75 de ani de la punerea temeliei bisericilor „Sf. Paraschiva” și „Sf. Nicolae” din Vaslui</i>	539

S U M M A R Y

HISTORICAL STUDIES AND RESEARCH

ELENA VIERU - <i>Some considerations about the Noua communities' sites from hydrographic basin of the Bârlad river</i>	1
MARIN ROTARU, CRISTIAN ONEL, LAURENȚIU URSACHI - <i>Mobile heads of the statues discovered on the Elan Valley from the Vaslui Departement</i>	15
COSMIN NIȚĂ - <i>Some aspects concerning the internal politics of Moldavia between 1517-1523</i>	18
COSMIN NIȚĂ - <i>The cases of treason from the first half of the XVI-th century</i>	34
LAURENȚIU CHIRIAC - <i>Imagology - a different approach to the perception of the «stranger» in the Medieval Moldavia</i>	37
DIANA-MARIA EȘANU - <i>Female princely presences in the travel ceremonies from Moldavia. Preliminary</i>	41
DIANA-MARIA EȘANU - <i>From the spiritual universe of the Moldavian princesses. The meeting and the honouring of the relics</i>	48
GHEORGHE CLAPA - <i>An agreement deed concerning the partition of the estates after the death of the chief magistrate Mirea Jova (the 2nd of February 1646)</i>	56
COSTIN CLIT - <i>Original documents concerning the history of the Hârsova hermitage and of the surrounding estates</i>	62
GHEORGHE GHERGHE, SIDONIA-ELENA DIACONU - <i>The Gherghe family from Zăicoi</i>	175
GHEORGHE BACIU - <i>The transition of the Chițcani estate in the possession of the «Saint Spiridon» hermitage from lassy</i>	181
GHEORGHE BACIU - <i>«The Madhouse» from Orgoiești-Căpușneni</i>	189
CONSTANTIN CHIPER - <i>The first rapt of Basarabia</i>	199

GHEORGHE-FLORIN ȘTIRBĂȚ - <i>The conservatory groups in the political life of Romania during the Independence War</i>	206
ADRIAN BUTNARU - <i>Theodor Emandi, diplomat and politician (1868 - 1942)</i>	240
MARIAN BOLUM - <i>The national monetary system. The coins of King Carol I</i>	250
VIORICA ANGELA CRĂCIUN - <i>A representative of Bucovina's people in the Imperial Court of Vienna: the count of Bellegarde (1906-1910)</i>	279
MIRCEA TĂNASE - <i>The Battle from Râmnicu-Sărat (the Christmas Battle - the 22-27th of December 1916) - the prelude of the great epopee of the Romanian Army from the summer of 1917</i>	287
COSTIN SCURTU - <i>The reorganization of the Dobrodja divisions (January - July 1917)</i>	299
ANDREI CREȚU - <i>The building of churches and the charity registers in the diocese of Huși in the I-st decade oh the XX-th century</i>	309
ALEXANDRINA CUȚUI - <i>The juridical background of the Romanian Ortodox Church at the beginning of the XX-th century</i>	317
MIHAELA GHEORGHIU - <i>Students societies and organizations at the University from Iassy, 1919-1922</i>	327
GHEORGHE GHERGHE, MIHAELA GHEȚĂU - <i>The common of the Schineni Commune in the I-st Half of the XX-th century</i>	336
ANA IRICIUC - <i>The exhibitions and the fairs - elements of the Romanian economical propaganda</i>	344
CĂTĂLIN TURLIUC, MARIUS BĂLAN - <i>The minorities of the inter-war Romanian. The juridical and legislative background</i>	349
ȘTEFAN PLUGARU, NATALIA TUTUNARU - <i>Cultural houses from the inter-war Basarabia. The House of Culture «Dimitrie Cantemir» from Criuleni, Orhei Departement - dates and original documents (1936-1939)</i>	369
MARIUS RĂDULESCU - <i>The equipping effort of the Romanian Army between 1940 – 1941</i>	375

ALIN SPÂNU - <i>Soviets parachutists in Romania. The group launched in the Popești Commune, Iassy Departement (24/25-th of July 1941)</i>	388
LUCIAN SPIRIDON - <i>Soviet subversive actions in Romania (1941)</i>	393
MIRCEA TĂNASE - <i>Romania in the precursory period of the Second World War - political difficulties and military options</i>	407
MARIAN-IONUȚ HARIUC - <i>Anti-comunist reactions of the students from Iassy as reflected in the documents of the P.C.R. (Iassy, 1945 - 1946)</i>	413
DIEGO CIOBOTARU - <i>The sport in Vaslui in the context of the political and institutional transformations of the years 1948 - 1950</i>	423
COSTIN CLIT - <i>Original documents concerning the history oh Jews in Vaslui Departement (1950 – 1963)</i>	444
OLTEA RĂȘCANU GRAMATICU - <i>The Romanian-American relations</i>	475
GIANINA-CRISTINA CHIRILĂ - <i>The USA and the European Union</i>	526
NICOLAE IONESCU, MELANIA IONESCU - <i>75 years from the foundation of «St. Parascheva» and «St. Nicolae» churches from Vaslui</i>	539

S O M M A I R E

ÉTUDES ET RECHERCHES HISTORIQUES

ELENA VIERU - <i>Quelques considérations sur les sites des communautés Noua du Bassin Hydrographique de Bârlad</i>	1
MARIN ROTARU, CRISTIAN ONEL, LAURENȚIU URSACHI - <i>Têtes mobiles des statues découvertes dans la vallée Elan, le département de Vaslui</i>	15
COSMIN NIȚĂ - <i>Certains aspects concernant la politique interne de la Moldavie Médiévale de 1517 à 1523</i>	18
COSMIN NIȚĂ - <i>Deux cas de trahison dans la première moitié du XVIe siècle</i>	34
LAURENȚIU CHIRIAC - <i>L'imagologie - une approche différente de la perception de «l'étranger» de la Moldavie Médiévale</i>	37
DIANA-MARIA EȘANU - <i>Présences princières féminines aux cérémonies de voyage de la Moldavie. Notes préliminaires</i>	41
DIANA-MARIA EȘANU - <i>De l'univers spirituel des dames de la Moldavie. L'accueil et le respect des ossements</i>	48
GHEORGHE CLAPA - <i>Document d'accord sur le partage des propriétés d'après la mort du boyard Mirea Jora (le 2 février 1646)</i>	56
COSTIN CLIT - <i>Documents inédits concernant l'histoire du Couvent Hârsova et les propriétés qui l'entourent</i>	62
GHEORGHE GHERGHE, SIDONIA-ELENA DIACONU - <i>La lignée de la famille Gherghe de Zăicoi</i>	175
GHEORGHE BACIU - <i>Le transfère de la propriété Chițcani sous l'autorité du monastère «Saint-Spiridon» de Iassy</i>	181
GHEORGHE BACIU - <i>«L'hospice» de Orgoiești-Căpușneni</i>	189
CONSTANTIN CHIPER - <i>Le premier enlèvement de la Bessarabie</i>	199
GHEORGHE-FLORIN ȘTIRBĂȚ - <i>Les groupes conservateurs de la vie politique de la Roumanie pendant la Guerre d'Indépendance</i>	206

ADRIAN BUTNARU - <i>Theodor Emandi, diplomate et homme politique (1868-1942)</i>	240
MARIAN BOLUM - <i>Le système monétaire national. Les monnaies du Roi Carol I-er</i>	250
VIORICA ANGELA CRĂCIUN - <i>Un représentant de la Bucovine dans la Chambre Impériale de Vienne: le Comte Bellegarde (1906-1910)</i>	279
MIRCEA TANASE - <i>La bataille de Râmnicu Sărat (la bataille de Noël- 22-27 décembre 1916)- Prélude de la grande épopée de l'Armée Roumaine pendant l'été de 1917</i>	287
COSTIN SCURTU - <i>La réorganisation des divisions de Dobroudja (janvier-juillet 1917)</i>	299
ANDREI CREȚU - <i>La construction des églises et les registres des charités dans l'Évêché de Huși, pendant la première décennie du XXe siècle</i>	309
ALEXANDRINA CUȚUI - <i>Le cadre juridique de l'Église Orthodoxe Roumaine au début du XXe siècle</i>	317
MIHAELA GHEORGHIU - <i>Sociétés et organisations estudiantines à l'Université de Iassy, 1919-1922</i>	327
GHEORGHE GHERGHE, MIHAELA GHEȚĂU - <i>Le pâturage de la commune Schineni dans la première moitié du XXe siècle</i>	336
ANA IRICIUC - <i>Expositions et Foires - des éléments de la propagande économique</i>	344
CĂTĂLIN TURLIUC, MARIUS BĂLAN - <i>Les minorités de la Roumanie d'entre deux guerres mondiales. Le cadre législatif et juridique</i>	349
ȘTEFAN PLUGARU, NATALIA TUTUNARU - <i>Maisons de culture de Bessarabie d'entre deux guerres. La maison de culture «Dimitrie Cantemir» Criuleni, le département de Orhei - données et documents inédits</i>	369
MARIUS RĂDULESCU - <i>L'effort d'équipement de l'Armée Roumaine entre 1940 et 1941</i>	375
ALIN SPÂNU - <i>Parachutistes soviétiques en Roumanie. Le groupe lancé dans la commune Popești, le département de Iași (24/25 juillet 1941)</i>	388

LUCIAN SPIRIDON - <i>Actions subversives soviétiques en Roumanie (1941)</i>	393
MIRCEA TĂNASE - <i>La Roumanie dans la période d'avant la deuxième Guerre Mondiale - difficultés politiques et options militaires</i>	407
MARIAN-IONUȚ HARIUC - <i>Réactions anticommunistes des étudiants de Iași décrites dans les documents du P.C.R (1945-1946)</i>	413
DIEGO CIOBOTARU - <i>Le sport à Vaslui pendant les transformations politiques et institutionnelles de 1948 à 1950</i>	423
COSTIN CLIT - <i>Documents inédits concernant l'histoire des Juifs du département de Vaslui (1950-1963)</i>	444
OLTEA RĂȘCANU GRAMATICU - <i>Relations roumano-américaines</i>	475
GIANINA-CRISTINA CHIRILĂ - <i>Les États-Unis et l'Union Européenne</i>	526
NICOLAE IONESCU, MELANIA IONESCU - <i>75 années de la construction des Églises «Sainte-Paraschiva» et «Saint-Nicolas» de Vaslui</i>	539

I

STUDII ȘI CERCETĂRI ISTORICE

CÂTEVA CONSIDERAȚII ASUPRA SITURILOR COMUNITĂȚILOR NOUA DIN BAZINUL HIDROGRAFIC AL RÂULUI BÂRLAD¹

Elena Vieru*

Cuvinte-cheie: cultura Noua, bazinul râului Bârlad, tipologia siturilor, grupări, implicații economice

Key-words: Noua culture, the Bârlad basin, sites typology, clusters, economic implications

Abstract:

The current research is part of a greater approach which aims to define the end of the Bronze Age (Noua culture) in the Bârlad basin. The main goals of the study are: to identify Noua sites, to achieve their distribution according to the topographic maps and to outline the peculiarities of Late Bronze Age inhabitation in the region, comparing to other areas occupied by the communities of Noua culture. Among the results are: confirming the hypothesis that the settlements of the Noua culture are, in most cases, arranged in clusters and some remarks arising from this.

I. Introducere

Habitatul pe durata Bronzului târziu, perioadă în care comunitățile culturii Noua au ocupat un spațiu vast în regiunea nord-vest-pontică, a reprezentat un punct de interes încă de la primele studii care au vizat această cultură. În contextul în care – mai ales în ultimii ani – alte regiuni au cunoscut o abordare graduală și detaliată a subiectului (Republica Moldova², Câmpia Moldovei³, Podișul Sucevei⁴, Depresiunea Neamțului⁵, Podișul Transilvaniei⁶), bazinul râului Bârlad nu a beneficiat de o analiză a acestui aspect, fapt care justifică demersul de față.

¹ Articolul prezintă rezultatele cercetării susținută financiar din fonduri social europene gestionate de Autoritatea de Management pentru Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane [grant POSDRU/107/1.5/S/78342].

* Drd.- anul III, Facultatea de Istorie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași

² E. Sava, *Unele aspect economice din perioada târzie a epocii bronzului (complexul cultural Noua-Sabatinovka)*, în: *Studii de istorie veche și medievală. Omagiu Profesorului Gheorghe Postică*, Chișinău, p. 71.

³ Lidia Dascălu, *Epoca bronzului în Câmpia Moldovei*, teză de doctorat, Iași, 1998, harta 9.

⁴ B. P. Niculică, *Epoca mijlocie și târzie a bronzului în Podișul Sucevei*, teză de doctorat, Iași, 2006, p. 203.

⁵ V. Diaconu, *Comunități umane din Bronzul târziu în Subcarpații Moldovei. Observații privitoare la dinamica teritorială*, C.I., S.N.. 27-29 (2008-2010), 2011, fig. 1; Gh. Dumitroaia, *Cultura Noua pe teritoriul județului Neamț*, Carpica, 23, 2, 1992, pl. 1.

⁶ M. Wittenberg, *Cultura Noua din Transilvania*, teză de doctorat, Iași, 2006, p. 34, pl. 2.

Pentru realizarea acestei lucrări a fost necesară consultarea bibliografiei arheologice și a unor lucrări din domeniul științelor naturii. Utilizând reperele din literatura arheologică am încercat identificarea unor situri în teren, iar consultarea unor loturi de materiale din muzee aferente spațiului studiat a rezultat în verificarea și revizuirea informațiilor publicate. Impedimente în realizarea acestor deziderate au constituit, printre altele, publicarea trunchiată a condițiilor de descoperire și a materialului arheologic, răspândirea unor artefacte în diverse colecții particulare sau dificultatea accesului la unele colecții arheologice din muzee.

II. Metodologie

Pentru realizarea acestui demers a fost necesară parcurgerea unor etape, care au necesitat utilizarea unor seturi de date specifice. Un prim pas a fost delimitarea spațiului de lucru și definirea principalilor parametri fizico-geografici. În acest context, am considerat că inserarea unor date de geomorfologie, paleoclimatologie, arheozoologie și arheobotanică poate completa imaginea asupra mediului locuit de comunitățile Noua.

La baza studiului a stat alcătuirea unui catalog al descoperirilor, care cuprinde, până în prezent, cca 290 de situri, dispuse în ordinea alfabetică a localităților; fiecărui sit îi corespunde în baza de date un punct cu un număr și se regăsește pe hărți și planșe cu cifra corespunzătoare din catalog. În continuare, cadrul informațional a fost completat, și pe alocuri revizuit, cu ajutorul decupajelor din harta topografică militară la scara 1:25.000 (color, întocmită în anul 1985), acolo unde reperele geografico-administrative sau cercetările de teren au permis localizarea, cu o anumită precizie, a sitului.

Un al treilea pas a fost clasificarea siturilor culturii Noua, pe baza unor criterii. Într-un final, cartarea cu ajutorul hărților topografice (scara 1:25 000, ediția a II-a, 1983) a ajutat în obținerea unei imagini care reflectă habitatul pe durata Bronzului târziu cu acuratețea permisă de hărțile topografice utilizate.

O secțiune consistentă a prezentului demers va fi rezervată analizei propriuzise a siturilor cu „urme de locuire” și, mai ales, a dispunerii acestora și a posibilelor implicații. O primă finalitate a acestei analize este reliefaarea câtorva caracteristici principale ale habitatului pe durata Bronzului târiu în bazinul Bârladului. Ulterior, comparația cu datele cunoscute pentru alte unități geografice va indica în ce măsură teritoriul supus atenției se individualizează sau se integrează în întregul areal al culturii.

III. Repere geografice

Din vastul areal, în mare parte de silvostepă⁷, ocupat de comunitățile Noua (delimitat la est de Nistru, la vest de Munții Apuseni, în nord de Carpații Nordici și la sud de confluența Siret-Prut⁸), demersul de față vizează bazinul hidrografic al râului

⁷ I. Motzoi-Chicideanu, *Obiceiuri funerare în epoca bronzului la Dunărea Mijlocie și Inferioară*, I, București, 2011, p. 564.

⁸ Al. Vulpe, *Epoca metalelor*, în: M. Petrescu-Dimbovița, Al. Vulpe (coord.), *Istoria Românilor*, I, Moștenirea timpurilor îndepărtate, București, 2001, p. 281.

Bârlad. Acesta se suprapune, în linii generale, cu Podișul Bârladului care este parte componentă a Podișului Moldovei. Printre avantajele amplasării sale se numără proximitatea unor coridoare naturale majore, care măresc potențialul de permisivitate geografică și culturală în regiunea nord-vest pontică: culoarul nord și vest-pontic⁹, Marea Neagră, Dunărea (pl. I).

Din acest cadru geografic se individualizează bazinul hidrografic al Bârladului, care are în componență câteva subunități: Podișul Central Moldovenesc (cu altitudini de cca 400 m), Colinele Tutovei (a căror înălțime descrește de la 400 m în nord la 250 m în sud), Colinele Fălciului (cca 300 m), nordul Câmpiei Tecuciului (zonă de subsidență) și culoarul Bârladului. Acesta din urmă este artera hidrografică mediană care realizează legătura între subunitățile componente, iar văile afluenților constituie căi de acces spre interiorul bazinului hidrografic¹⁰

Spațiul studiat este caracterizat de un acvifer freatic și de adâncime deficitar (25-35% din rezervele de apă provin din acesta)¹¹ Secetele și înghețul (specifice mai ales cursurilor mijlocii și superioare) sunt fenomene frecvente în această regiune¹², iar torențialitatea și pantele longitudinale reduse duc adesea la inundarea albiilor majore¹³ Plecând de la aceste considerente, regiunile cele mai propice locuirii erau treptele de luncă neinundabile, terasele sau pantele line ale dealurilor.

Din punct de vedere climatic bazinul Bârladului se află la interferența elementelor temperat continentale cu cele submediteraneene. Influențele continentale au generat contraste termice majore, cu veri calde, secetoase și ierni reci și lungi¹⁴ Perioada supusă atenției se pliază pe partea finală a Subborealului¹⁵, care a înregistrat oscilații importante: în intervalul 4000-3600 B.P.¹⁶ (2050-1650 î.Hr.) și 3200-3000 B.P. (1250-1050 î.Hr.) clima s-a răcit în comparație cu perioada anterioară¹⁷ (pl. II).

⁹ Într-un sistem al interacțiunilor, fiecare regiune (și chiar sit) este un nod de transmitere. însă unele regiuni (precum culoarul stepic) au un potențial de vehiculare mai mare decât altele. A. Sherratt, *The Horse and the Wheel: the Dialectics of Change in the Circum-Pontic Region and Adjacent Areas, 4500-1500 BC*, în: M. Levine, C. Renfrew, Katie Boyle (eds.), *Prehistoric Steppe adaptation and the horse*, Cambridge, 2003, p. 247.

¹⁰ P. Poghir, *Podișul Bârladului. Caracterizare geografică, umană și economică*, Iași, 1983, p. 45. Și astăzi valea râului Bârlad constituie axa rutieră și feroviară cea mai importantă din Podișul Bârladului, iar aceasta se ramifică în rute secundare, care se pliază fidel pe firul apelor.

¹¹ Maria Pantazică, Maria Apăvăloaie, *Rezervele de apă din bazinul Bârladului*, AȘUI, secț. II, XVIII, 1972, p. 26.

¹² Sunt cunoscute cazuri în care seceta s-a prelungit până la 60-100 de zile, în special în regiunile de stepă (P. Enculescu, *Zonele de vegetație lemnoasă din România în raport cu condițiunile oro-hidrografice, climatice, de sol și de subsol*, I. București, 1924, p. 43).

¹³ Maria Rădoane, N. Rădoane, *Răspunsul unei alții adâncite în roci coezive la acțiunea factorilor de control naturali și antropici*, Studii și cercetări de geografie, LIII-LIV, 2007, p. 9.

¹⁴ V. Băcăuanu et alii, *Podișul Moldovei – natură, om, economie*, București, 1980, p. 11.

¹⁵ Subborealul (cca 2800/2500-800/700 B.C.) este una dintre perioadele climatice ale Holocenului (A. László, *De la prima familie la primele state. Prelegeri de preistorie generală*, Iași, 2005, p. 69). Bronzul târziu se suprapune, *grosso modo*, cu Subborealul târziu.

¹⁶ B.P., date calibrate.

¹⁷ Angelica Feurdean et alii, *Pollen-based quantitative reconstruction of Holocene climate variability in NW Romania*, *Palaeogeography, Palaeoclimatology, Palaeoecology*, 260, 2008, p. 494.

Tipurile de sol sunt în strânsă legătură cu parametrii ecologici ai regiunii. În zona studiată se observă intersecția a două mari categorii de soluri: molisoluri (corespund regiunii de stepă și de silvostepă din est și sud-est, cu o fertilitate naturală potențială foarte ridicată) și argiloiluvisoluri (în regiunea cu altitudini mai mari din centru și nord-vest, cu fertilitate medie și redusă pentru culturile de bază)¹⁸

Bazinul Bârladului este deficitar în resurse naturale, care constau în masă forestieră, faună, floră și roci utile¹⁹. Ținând cont de perioada studiată, procurarea resurselor necesare (metal, sare, silex și altele) trebuie să fi constituit o prioritate și să fi fost facilitată de existența unor căi naturale de comunicație care să medieze schimburile.

În concluzie, regiunea studiată nu însumează parametrii ideali pentru locuire: rețeaua hidrografică este caracterizată de torențialitate, cu râuri care uneori seacă sau îngheață complet, iar alteori provoacă inundații. Regimul climatic, de tip continental, care duce la contraste termice mari și cu ierni lungi, constituie un dezavantaj pentru comunități și șeptelul lor. Mai mult, zona este deficitară în minereuri metalifere, un inconvenient major în Epoca metalelor, și nici solul nu este foarte productiv, deoarece predomină argiluvisolurile, care au fertilitate medie pentru multe dintre culturile agricole.

IV. Tipologia așezărilor și câteva implicații

Cartearea siturilor cu ajutorul hărților topografice (scara 1: 25.000 și 1:100.000, color, anul 1985) a dus la identificarea următoarelor caracteristici ale habitatului pe durata Bronzului târziu²⁰:

a) majoritatea siturilor cu „urme de locuire” Noua sunt concentrate în culoarul Bârladului sau în proximitatea acestuia, deși ocupă o suprafață redusă în raport cu celelalte subunități, ceea ce indică o preferință pentru artera hidrografică principală. În cca 72% dintre cazuri, siturile sunt amplasate la o distanță mai mică de 1500 m față de cel mai apropiat reper hidrografic²¹ și în cca 44 % din situațiile analizate, se observă situarea în proximitatea unei confluențe (punct de convergență hidrografică, ce asigură un debit lichid suficient, adeseori permanent al cursului de apă rezultat²²).

b) pentru locuire erau preferate terasele joase, părțile inferioare ale versanților, grindurile, treptele de luncă neînundabile (5-8 m altitudine relativă). Avantajele oferite de aceste configurații geografice sunt multiple: proximitatea față de cursurile de apă (fără riscul inundațiilor)²³, frecvența izvoarelor, terenuri cu soluri propice cultivării

¹⁸ N. Barbu, *Geografia solurilor*, Iași, 1987, p. 158-159.

¹⁹ V. Mutihac, Maria Iuliana Stratulat, Roxana Magdalena Fechet, *Geologia României*, 2007, p. 29.

²⁰ Aceste aspecte vor fi relatate succint deoarece au făcut subiectul unui articol. Elena Vieru, *Coping with the landscape: subsistence strategies of Late Bronze Age communities within the Bârlad basin, Eastern Romania*, SAA, 18, 2012 (în curs de apariție).

²¹ Am luat în considerare o distanță de 1.5 km, deoarece albia minoră a râurilor a fluctuat până la îndiguire și m-am raportat la lățimea maximă a albiei majore a Bârladului, care este de 2-3 km pe cursul inferior.

²² C. Drăgoi, *Apele din Moldova studiu de geografie economică (rezumatul tezei de doctorat)*, Iași, 1979, p. 32.

²³ Idem, p. 7.

plantelor (din clasa molisolurilor), accesul la vegetația abundentă din luncă (favorabilă creșterii animalelor), prezența materialelor de construcții de interes local (prundiș, nisip, lut)²⁴ Mai mult, locuirea de-a lungul acestor căi naturale potențează dinamica elementelor culturale.

c) 78% dintre situri sunt mărginite natural pe cel puțin o parte²⁵ Acest fapt poate indica, în teorie, selecția zonei de locuit în funcție de capacitatea sa de a oferi protecție naturală.

Cartarea siturilor pe rețeaua hidrografică a hărții militare topografice (cu scara de 1:100.000, color, anul 1985) a indicat dispunerea acestora sub forma unor concentrări, ceea ce concordă cu ipoteza existenței unor „cuiburi” de așezări (pl III)²⁶ După cum rezultă din distribuția siturilor Noua (baza de date nu a inclus depozitele și a descoperirile funerare), în microzonele cu locuire Noua intensă se pot întâlni mai multe categorii de situri ce reflectă locuirea.

Pentru a realiza o tipologie a acestora în vederea unei analize ulterioare, secvența a fost structurată după următoarele criterii:

1. cantitatea și/sau diversitatea materialului arheologic descoperit;
2. dimensiunile așezărilor și intensitatea de locuire;
3. prezența sau absența „cenușarelor”

Aplicarea primului criteriu a avut ca finalități decelarea între așezările certe/probabile și cele nesigure și reliefaarea intensității de locuire. Concluziile obținute au un caracter preliminar deoarece pot fi modificate pe măsura verificării informațiilor publicate. Am considerat că putem vorbi de așezări certe sau probabile în cazul a cca 180 dintre situri. Cercetările efectuate în cadrul acestora au permis, într-o anumită măsură, distingerea a două categorii de așezări: permanente și sezoniere. Criteriile pe baza cărora au fost identificate așezările permanente au vizat consistența materialului arheologic descoperit (prin săpătură sau perieghetză) și/sau a nivelurilor arheologice, dimensiunea și numărul ce „cenușare” (unde acest lucru a fost posibil). Din datele publicate, completate și revizuite prin cercetările proprii, rezultă că în jur de 50 dintre cele 180 de așezări certe sau probabile indică staționarea, pentru un interval temporal mai consistent, a grupului uman, pe când restul pot fi considerate așezări sezoniere. Acestea din urmă pot fi văzute ca o dovadă a semisedentarismului unei părți a comunității.

Date asupra dimensiunilor așezărilor dețin doar în cazul a șase așezări, a căror arie variază de la 1 ha (Dealul Morii - *Gura Ghionoaiei*, Tăvădărești - *Banca*) la 3,5 ha (Gârbovăț - *Zahareasca*). Nu trebuie neglijată posibilitatea ca două „puncte arheologice” apropiate, înregistrate de cercetători ca situri separate să facă parte dintr-o singură așezare. Deși aceste rezultate provizorii se pot modifica semnificativ, în

²⁴ Dezavantajele acestor configurații geografice sunt lipsa unor elemente naturale de apărare și a vizibilității, de care beneficiau așezările de pe înălțimi.

²⁵ Delimitarea poate fi realizată de versanți, abrupturi, cursuri de apă. Am aplicat un model prin intermediul căruia delimitarea poate fi: totală/din trei părți/din două părți/fără delimitare/nu dețin informații. Acest criteriu de analiză, precum și structura sa, au fost adaptate după modelul propus de Cornel Mădălin Văleanu, *Omul și mediul natural în neo-eneoliticul din Moldova*, Iași, 2003, p. 49.

²⁶ B. P. Niculică, *op. cit.*, p. 203.

acest moment este posibilă ipoteza conform căreia așezările comunităților Noua din bazinul râului Bârlad au suprafețe reduse în raport cu alte regiuni din aria de formare a culturii. Astfel, pentru spațiul cuprins între Nistru și Prut, sunt cunoscute așezări Noua cu arii impresionante, de până la 12 ha²⁷, cum este și cazul Câmpiei Moldovei (partea nordică), unde sunt până la 30 de „cenușare” în așezările întinse²⁸

Dimensiunea unei așezări poate reflecta intensitatea de locuire, însă trebuie avut în vedere faptul că „cenușarele” (pe baza cărora a fost calculată suprafața așezărilor) au putut rezulta în urma unei locuiri pe o perioadă mai mare de timp (la Dealu Morii - *Gura Ghionoaiiei*, cele cinci „cenușare” sunt încadrate în ambele etape ale culturii Noua). De asemenea, este posibil ca numărul de „cenușare” încadrate într-o etapă Noua să nu reflecte intensitatea de locuire la un moment dat, ci să fie rezultatul extinderii lente a așezării, prin abandonarea unor „cenușare” și formarea altora. Așadar, nu se poate echivala suprafața unei așezări cu intensitatea de locuire decât în condiții bine cunoscute și precise. Cu toate acestea, se poate afirma, pe baza numărului de „cenușare” și, implicit, a suprafeței ocupate de acestea, că unele așezări au fost locuite mai intens decât altele.

În cele din urmă, aplicarea celui de-al treilea criteriu a evidențiat două mari categorii de așezări: cele în cazul cărora se menționează existența „cenușarelor”²⁹ și cele pentru care acest aspect nu a fost identificat³⁰

Dintre cele 180 de așezări Noua, în cazul a cca 90 dintre acestea s-au identificat „cenușarele”, însă puține sunt cazurile în care apar date cu privire la numărul, forma, dispunerea, dimensiunile, distanța dintre ele, frecvența materialului de tip Noua în spațiul dintre „cenușare”. Aplicarea modelului realizat pentru Câmpia Moldovei³¹ asupra datelor cunoscute pentru bazinul Bârladului a permis clasificarea așezărilor în funcție de numărul de „cenușare” astfel:

- a) așezări cu suprafață redusă (1-4 „cenușare”): șase.
- b) așezări cu suprafață medie (5-10/11 „cenușare”): șase.

După cum am menționat anterior, cartarea siturilor Noua cu ajutorul hărților topografice a permis identificarea unor microzone cu locuire intensă, unde siturile sunt dispuse sub forma unor „cuiburi”. Un astfel de cuib, cu până la 4-5 așezări cu „cenușare”, este asemănător satelor actuale și cuprinde diferite categorii de situri. Dacă acceptăm ipoteza că „cenușarele” sunt structuri rezultate în urma staționării, pentru o perioadă mai mare de timp, a grupului uman, atunci putem considera aceste

²⁷ Cum este cazul sitului de la Odaie-Miciurin, unde aerofotogramele au relevat existența a cca 40 de „pete cenușoase” (E. Sava, Mariana Sîrbu, *Așezări cu „cenușare” în bazinul Râutului (catalog)*, Tyragetia, 18, 1, 2009, p. 173).

²⁸ Lidia Dascălu, *op. cit.*, p. 128.

²⁹ Chiar și prin formulări precum „pete de cenușă”, „sol cenușos”

³⁰ Așezările în cazul cărora nu s-au descoperit „cenușare” vor constitui subiectul unei alte lucrări.

³¹ Analizând așezările cu „cenușare” din Câmpia Moldovei, Lidia Dascălu a identificat trei categorii: a) așezări foarte întinse (13-30 cenușare); b) așezări întinse (5-10 cenușare) și c) așezări cu suprafață redusă (1-4 cenușare). Am preferat să folosesc acest model de analiză atât pentru a compara situația din cele două unități geografice, cât și pentru a facilita realizarea unei imagini de ansamblu asupra habitatului comunităților Noua în partea estică a României (Lidia Dascălu, *op. cit.*, p. 128).

ășezări ca reflectând un anumit sedentarism al comunității. În același timp, în jurul și între așezările cu „cenușare” se pot observa alte categorii de situri.

Există posibilitatea roirii și/sau a rotirii periodice a nucleelor de așezări, poate ca urmare a reducerii resurselor necesare, însă dacă luăm în calcul secvența temporală studiată, raportată la decupajul spațial, se poate observa că nu s-a identificat, până la momentul actual, un număr îndeajuns de mare de „cuiburi”, care ar putea susține o mobilitate accentuată a comunităților Noua.

O ipoteză demnă de luat în calcul este că o parte a comunității staționa în așezare și, probabil, practica agricultura, în timp ce un grup restrâns se ocupa cu păstoritul, tranzitând cu șeptelul teritoriul din proximitatea așezării „permanente” sau pendulând între așezări și astfel ducând la apariția mult-discutatei sălașe. Dovezi ale sedentarismului (cel puțin a unei părți a comunității) pot constitui:

- „cenușarele”, care în unele cazuri conțin 3-4 nivele de locuire;
- materialul osteologic al porcinelor de peste doi ani (unii indivizi cu dentiția puternic erodată)³²;
- asperitățile observate la unele falange de cabaline indică folosirea acestora în activitățile agricole³³;
- întreținerea șeptelului pe durata iernii presupune existența unor provizii care pot fi acumulate doar ca urmare a sedentarismului comunității³⁴

V. Concluzii

Utilizarea unor seturi de date și metode provenite din științele naturii sau din domeniul conexe a indicat maniera în care abordarea interdisciplinară poate diversifica conținutul bazei de date și poate rezulta într-o analiză și interpretare complexă. Consider că un aspect pozitiv al lucrării de față este că am încercat, și într-o anumită măsură am reușit, să realizez o conexiune între așezări (rezultat al opțiunii comunităților umane de a trăi într-un anumit teritoriu) și mediul înconjurător.

Printre aspectele inovatoare ale acestui demers se numără actualizarea catalogului descoperirilor care să cuprindă informațiile apărute după publicarea repertiilor arheologice³⁵. De asemenea, analiza seturilor de date specifice au dus la

³² La acestea se adaugă numărul indivizilor prezumați pentru fiecare așezare și talia impresionantă a porcinelor pe durata Bronzului târziu în comparație cu perioadele anterioare. S. Haimovici, *Contribuția arheozoologiei la reconstituirea istoriei din neolitic până la epoca romană*, în: M. Petrescu-Dîmbovița, Al. Vulpe (coord.), *Istoria Românilor, I, Moștenirea timpurilor îndepărtate*, București, 2010, p. 37.

³³ Cercetarea materialului paleofaunistic din așezarea Sabatinovka de la Novokievka a dus la individualizarea a trei tipuri de cai, în funcție de grosimea membrilor inferioare, argument pentru folosirea selectivă a cailor în diferite activități (Y. P. Gershkovich, *Farmers and Pastoralists of the Pontic Lowland during the Late Bronze Age*, în: M. Levine, C. Renfrew, Katie Boyle, eds., *Prehistoric Steppe adaptation and the horse*, Cambridge, 2003, p. 311). Evidențele au avut un rol important pe mai multe planuri: în tracțiune, la echitație, și ca sursă de carne (masa importantă de carne precum și fragmentarea materialului osteologic indică această funcție) (M. Cârțumaru, *Paleoetnobotanica. Studii în preistoria și protoistoria României (Istoria agriculturii în România)*, Iași, 1996, p. 52).

³⁴ E. Sava, *op. cit.*, 2004, p. 71.

³⁵ G. Coman, *Statornicie, continuitate. Repertoriul arheologic al județului Vaslui*, București, 1980; V. Chirica, M. Tanasachi, *Repertoriul arheologic al județului Iași*, Iași, I, II, 1984, 1985. Pentru județele Bacău și Galați, am beneficiat doar de articole cu specific repertorial, precum: Silvia Iacobescu,

obținerea unui model de analiză a vetrelor de locuire, cu posibile implicații asupra economiei comunităților Noua.

Deși acest studiu a beneficiat de o bază informațională cuprinzătoare, indiferent de rigurozitatea criteriilor aplicate nu se pot obține rezultate cu caracter definitiv atât timp cât baza de date este incompletă și poate cuprinde date eronate. În gama obiectivelor studiului se numără verificarea continuă a materialelor existente în muzee, revizuirea datelor din literatura arheologică și completarea bazei informaționale.

ABREVIERI

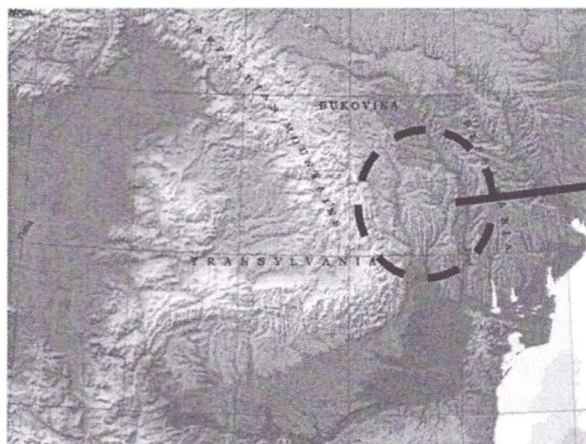
AȘUI Iași.	Analele Științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Carpica Bacău, Bacău.	Carpica, Muzeul Județean de Istorie „Iulian Antonescu”
C.I.	Cercetări Istорice, Muzeul de Istorie a Moldovei, Iași.
Danubius	Danubius, Muzeul Județean de Istorie Galați.
SAA	Studia Antiqua et Archaeologica, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași.
Tyragetia Chișinău.	Tyragetia, Anuarul Muzeului Național de Istorie a Moldovei,

BIBLIOGRAFIE

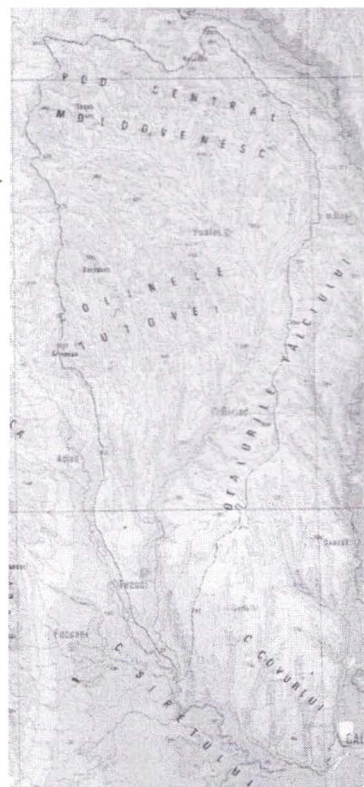
- *** *Atlasul Republicii Socialiste România, 1972-1979*, București.
- Barbu, Nicolae, *Geografia solurilor*, Iași, 1987.
- Băcăuanu, Vasile, Barbu, Nicolae, Pantazică, Maria, Ungureanu, Alexandru, Chiriac, Dumitru, *Podișul Moldovei – natură, om, economie*, București, 1980.
- Cârciumaru, Marin, *Paleoetnobotanica. Studii în preistoria și protoistoria României (Istoria agriculturii în România)*, Iași, 1996.
- Chirica, Vasile, Tanasachi, Marcel, *Repertoriul arheologic al județului Iași*, I, II, 1984, 1985.
- Coman, Ghenuță, *Statornicie, continuitate. Repertoriul arheologic al județului Vaslui*, București, 1980.
- Dascălu, Lidia, *Epoca bronzului în Câmpia Moldovei*, teză de doctorat, Iași, 1998.
- Diaconu, Vasile, *Comunități umane din Bronzul târziu în Subcarpații Moldovei. Observații privitoare la dinamica teritorială*, C.I., 27-29 (2008-2010), 2011, p. 45-66.
- Drăgoi, Constantin, *Apele din Moldova: studiu de geografie economică (rezumatul tezei de doctorat)*, Iași, 1979.
- Dumitroaia, Gheorghe, *Cultura Noua pe teritoriul județului Neamț*, Carpica, 23, 2, 1992, p. 119-142.

- Enculescu, Petre, *Zonele de vegetație lemnoasă din România în raport cu condițiunile oro-hidrografice, climaterice, de sol și de subsol*, I, București, 1924.
- Feurdean, Angelica, Klotz, Stefan, Mosbrugger, Volker, Wohlfarth, Barbara, *Pollen-based quantitative reconstruction of Holocene climate variability in NW Romania*, *Palaeogeography, Palaeoclimatology, Palaeoecology*, 260, 2008, p. 494-504.
- Gershkovich, Yakov P., *Farmers and Pastoralists of the Pontic Lowland during the Late Bronze Age*, în: M. Levine, C. Renfrew, Katie Boyle, eds., *Prehistoric Steppe adaptation and the horse*, Cambridge, 2003, p. 307-317.
- Haimovici, Sergiu, *Contribuția arheozoologiei la reconstituirea istoriei din neolitic până la epoca romană*, în: M. Petrescu-Dîmbovița, Al. Vulpe (coord.), *Istoria Românilor*, I, *Moștenirea timpurilor îndepărtate*, București, 2010, p. 35-40.
- Iacobescu, Silvia, *Repertoriul descoperirilor arheologice din epoca bronzului, din județul Bacău*, *Carpica*, XXIX, 2000, p. 39-54.
- Ilie, Costel, Nicu, Mircea, *Situri și puncte arheologice din județul Galați*, *Danubius*, XX, 2002, p. 5-42.
- László, Attila, *De la prima familie la primele state. Prelegeri de preistorie generală*, Iași, 2005.
- Motzoi-Chicideanu, Ion, *Obiceiuri funerare în epoca bronzului la Dunărea Mijlocie și Inferioară*, I, București, 2011.
- Mutihac, Vasile, Stratulat, Maria Iuliana, Fechet, Roxana Magdalena, *Geologia României*, București, 2007.
- Niculică, Bogdan Petru, *Epoca mijlocie și târzie a bronzului în Podișul Sucevei*, teză de doctorat, Iași, 2006.
- Pantazică, Maria, Apăvăloaie, Maria, *Rezervele de apă din bazinul Bârladului*, AȘUI, secț. II, XVIII, 1972, p. 19-30.
- Poghirc, Pompiliu, *Podișul Bârladului. Caracterizare geografică, umană și economică*, Iași, 1983.
- Rădoane, Maria, Rădoane, Nicolae, *Răspunsul unei alpii adâncite în roci coezive la acțiunea factorilor de control naturali și antropici*, *Studii și cercetări de geografie*, LIII-LIV, 2007, p. 1-13.
- Sava, Eugen, *Unele aspect economice din perioada târzie a epocii bronzului (complexul cultural Noua-Sabatinvka)*, în: *Studii de istorie veche și medievală. Omagiu Profesorului Gheorghe Postică*, Chișinău, 2004, p. 68-75.
- Sava, Eugem, Sîrbu, Mariana, *Așezări cu „cenușare” în bazinul Răutului (catalog)*, *Tyragetia*, 18, 1, 2009, p. 169-192.
- Sherratt, Andrew, *The Horse and the Wheel: the Dialectics of Change in the Circum-Pontic Region and Adjacent Areas, 4500-1500 BC*, în: M. Levine, C. Renfrew, Katie Boyle (eds.), *Prehistoric Steppe adaptation and the horse*, Cambridge, 2003, p. 233-268.
- Văleanu, Mădălin Cornel, *Omul și mediul natural în neo-eneoliticul din Moldova*, Iași, 2003.
- Vieru, Elena, *Coping with the landscape: subsistence strategies of Late Bronze Age communities within the Bârlad basin, Eastern Romania*, *SAA*, 18, 2012 (în curs de apariție).

Vulpe, Alexandru, *Epoca metalelor*, în: M. Petrescu-Dimbovița, Al. Vulpe (coord.), *Istoria Românilor, I, Moștenirea timpurilor îndepărtate*, București, 2001, p. 212-294.
Wittenberg, Mihai, *Cultura Noua din Transilvania*, teză de doctorat, Iași, 2006.

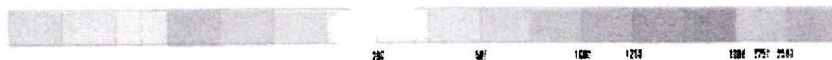

a)

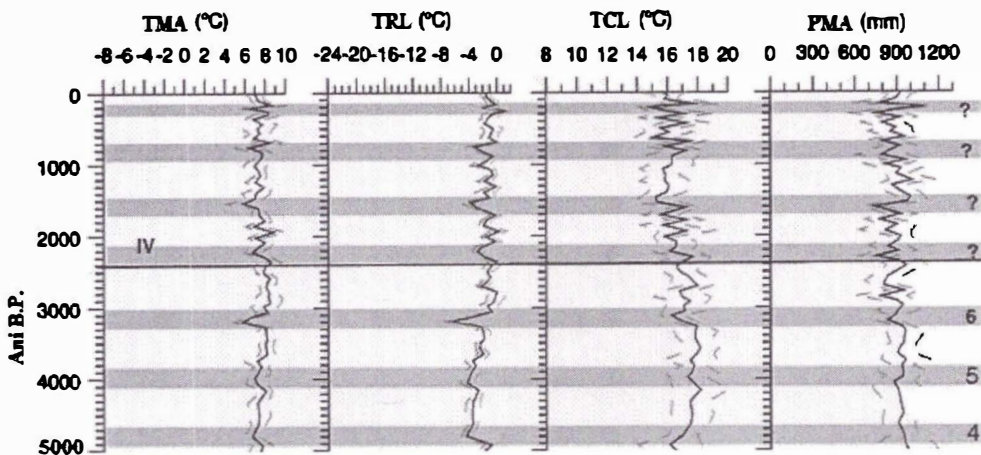
Scara 1:1 000 000

Legenda:

Limitele bazinului hidrografic Barlad

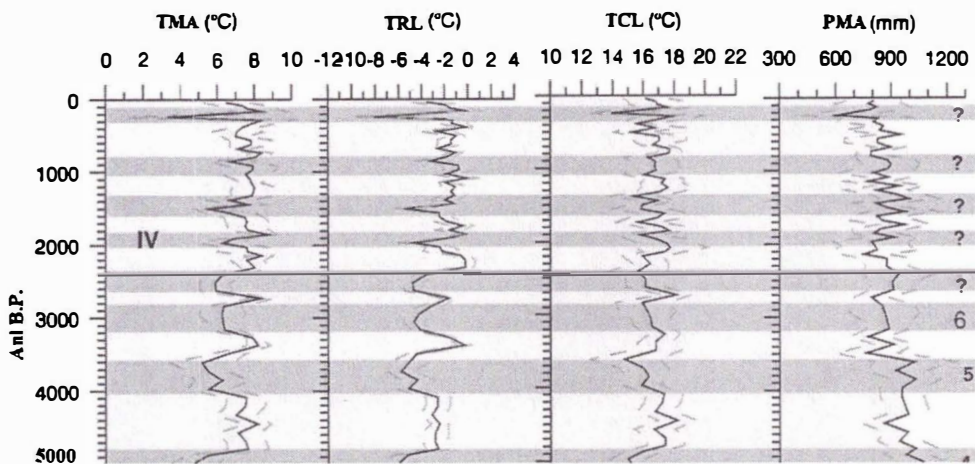

b)

Pl. I. a) Arealul ocupat de comunitățile Noua; b) Bazinul râului Bârlad - harta hipsometrică (după Atlasul Republicii Socialiste România, foaia I-5, 1972).

a)

b)

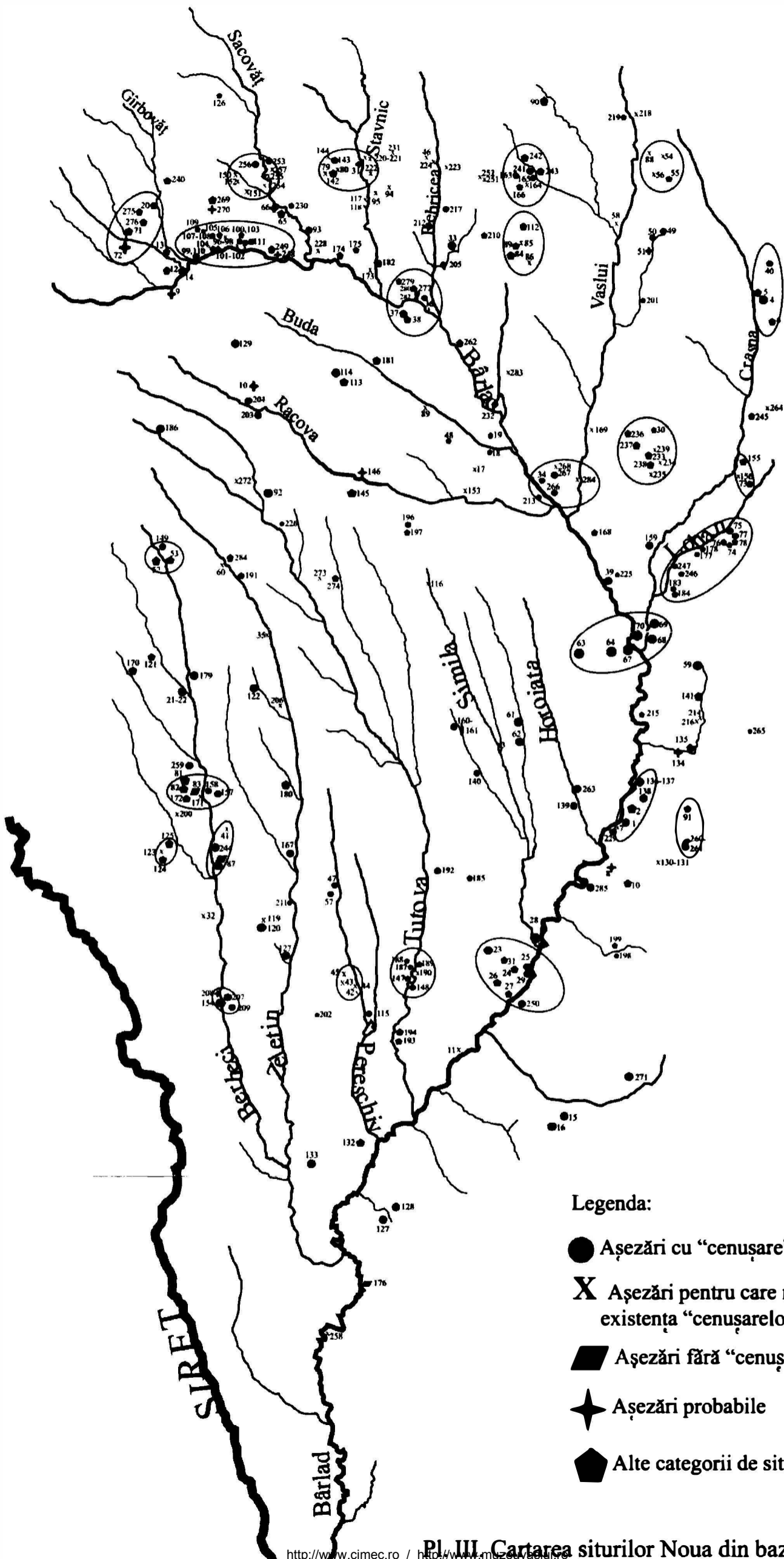
Pl. II. Variațiile climatice care au avut loc în ultimii 5000 de ani, reconstituite pe baza mostrelor de polen preluate din a) Steregoiu și b) Preluca Țiganului. Prescurtări: TMA – temperatura medie anuală; TRL – temperatura celei mai reci luni a anului; TCL – temperatura celei mai calde luni a anului; PMA – precipitații medii anuale (după Angelica Feurdean *et alii*, 2008, fig. 3, 4).

Cartarea siturilor Noua cu „urme de locuire” din bazinul Bârladului:

- 1- 2. 1 Decembrie
3. Alexandru Vlahuță – *Capul Dealului*
4. Armășeni
5. Armășeni – *Pe tarlaua Propița*
6. Averești
7. Banca – *Gura Bâncii/La Canton*
8. Banca – *În gura Bâncii*
9. Băbușa - *La Cucoranu*
10. Băbușa – *La Capul Chiscanilor (I)*
11. Bădeana
12. Băcești – *Pe dealul spre Crăiești*
13. Băcești – *La SV de podul de fier*
14. Băcești – *În Țigănie*
15. Bălăbănești – *Românești*
16. Bălăbănești
17. Bălteni-Deal – *În marginea de E a satului*
18. Bălteni-Vale
19. Bălteni-Vale – *Pe grindul oilor*
20. Bălușești – *La botul Molanului*
21. Bărboasa – *Lozincă*
22. Bărboasa – *Racovana*
23. Bârlad – *Valea Seacă*
24. Bârlad
25. Bârlad – *Fabrica de cărămidă*
26. Bârlad – *Valea Țărnii/Poarta Țărnii*
27. Bârlad – *Prodana*
28. Bârlad
29. Bârlad – *La podul de fier*
30. Benești
31. Bîcu – *Pe beci*
32. Blaga – *Spătărești*
33. Bolați
34. Brodoc
35. Buda – *Șipote*
36. Buhăiești – *La Râșcanu*
37. Buhăiești – *Podul, la Bolocan*
38. Buhăiești – *Cotul șoselei*
39. Bulboaca – *Halta C.F.R.*
40. Bunești – *Dealul Bobului*
41. Calapodești
42. Căbești – *Milești*
43. Căbești – *Râpa Bujorii*
44. Căbești – *La Ruseni*
45. Căbești
46. Căuești – *Muncelul Tăutu-La Gostat*
47. Chetreni
48. Chetrești – *La E de sat*
49. Chircești – *La velniță*
50. Chircești – *La dumbravă*
51. Chircești – *Corcoduș*
52. Cimbala – *Dealul Morii*
53. Cimbala
54. Ciorțești – *Podul Turcului*
55. Ciorțești – *Prisacă-Prisaca Căprioarei*
56. Ciorțești – *După biserică*
57. Cociu
58. Codăiești
59. Codreni
60. Colonești
- 61 - 62. Coroiiești
- 63 – 64. Costești
65. Cotic – *La V de sat*
66. Cotic – *La 1,5 km N de sat*
67. Crasna – *Gară*
68. Crasna – *Crăciunești*
69. Crasna
70. Crasna – *Gară*
71. Crăiești – *Lângă drum*
72. Crăiești – *La Gârla Mănăstiresei*
73. Crețeștii de Sus
74. Curteni – *Valea Merilor*
- 75 – 76. Curteni
77. Curteni – *Izvoare*
78. Curteni – *Frăsineana*
79. Cuza Vodă – *Dealul Cuzii-Grădină*
80. Cuza Vodă – *După cimitir*
81. Dădești – *Fundul Dădeștilor*
- 82-83. Dădești
84. Dănești - *Zlătărești*
85. Dănești – *Vatra satului*
86. Dănești – *La islaz*
87. Dealu Morii – *Gura Ghionoaiei*
88. Deleni - *La luncă*
89. Delești
90. Dobrovăț – *Marginea de E a satului*
91. Dodești – *Călugăreasca*
92. Dragomirești
93. Drăgești – *(Sub) Siliște*
94. Drăgușeni – *Coasta Coșerului*
95. Drăgușeni – *Țărinică*
96. Dumești – *Pe Dealul Beciului (I)*
97. Dumești – *Pe Dealul Beciului (II)*
98. Dumești – *În juul cișmelii de pe islazul Pietrosu*
99. Dumești – *La Școala Mareșalului*
100. Dumești – *La fosta ferma nr. 1 a C.A.P. (II)*
101. Dumești – *Locuința lui Gh. Frunză*
102. Dumești – *Confluența Bârlad-Suhuleț*
103. Dumești – *În cartier*
104. Dumești - *La solarile fostului C.A.P.*
105. Dumești – *Pe Dealul Izvorului*
106. Dumești – *La hatie*
- 107-108. Dumești – *În albia Bârladului*
109. Dumești – *La via lui Doroftiei*
110. Dumești – *În partea de E a cimitirului La Păr*
111. Dumeștii Noi

112. Emil Racoviță – *La monument/Ghizunia*
 113-114. Făstâci
 115. Fichitești
 116. Florești
 117. Frenciugi – *La podeț*
 118. Frenciugi – *Vatra satului*
 119. Frumușelu
 120. Frumușelu – *Hazu/Știubei*
 121. Frunțești – *Chilie*
 122. Fundătura
 123. Găiceana
 124. Găiceana – *Pe vale*
 125. Găiceana – *Dealul Popii*
 126. Gârbești – *Cetățuia/Cetatea Mare*
 127. Gârbovăț – *Zahareasca*
 128. Găbovăț – *Arcaci*
 129. Gârceni – *Coadă/Capul Plopilor*
 130. Ghermănești – *Lacul Recea*
 131. Ghermănești – *SV de sat*
 132. Ghidigeni
 133. Gohor
 134. Gura Idrici – *Ciunta*
 135. Gura Idrici – *Vatra satului*
 136-138. Halta Dodești – *Halta C.F.R.*
 139. Horoiata
 140. Ibănești
 141. Idrici – *Ciunta*
 142. Ipatele – *Halița*
 143. Ipatele – *Osoi I*
 144. Ipatele – *Țarină*
 145. Ivănești – *Dealul Bisericii lui Sion*
 146. Ivănești – *Ursoi/Vărzărie*
 147. Ivești
 148. Ivești – *La han*
 149. Izvorul Berhecului
 150. Jigoreni – *Cuibul hultanului*
 151. Jigoreni – *Marginea de S a satului*
 152. Jigoreni – *Grindu-Piersicărie*
 153. Laza
 154. Lărgășeni
 155-156. Leoști
 157. Lichitișeni – *Sarica*
 158. Lichitișeni – *Pe tablă/Iezături*
 159. Mânjești
 160. Mânzați
 161. Mânzați – *Corbu*
 162. Milești
 163. Mircești – *Dealul Miclea*
 164. Mircești – *Siliște*
 165. Mircești – *Gruia*
 166. Mircești
 167. Motoșeni
 168. Munteni de Jos
 169. Munteni de Sus
 170. Năstăseni – *Botezata*
 171. Năzarioaia
 172. Năzarioaia – *Râpa Blăjenilor*
 173. Negrești – *Cimitirul evreiesc*
 174. Negrești – *Terasa Sacovățului*
 175. Negrești – *Cimitirul vitelor*
 176. Negrești – *Zaharia/Școala generală*
 177. Oltenești – *La stație*
 178. Oltenești
 179. Oncești – *La moară*
 180. Opișești – *Lângă biserica nouă*
 181. Oșești
 182. Parpanița – *În siliște*
 183. Pâhna
 184. Pâhna – *Capul Dealului*
 185. Perieni – *La rateș*
 186. Plopana – *La ochiuri*
 187, 189-190. Podu Pietriș
 188. Podu Pietriș – *Dealul Balauru*
 191. Podu Turcului – *Dânceni*
 192. Pogana
 193. Pogonești
 194. Pogonești – *La cruce*
 195. Poiana cu Cetate – *La canton*
 196. Poienesti – *Măgură/Dealul Teilor*
 197. Poienesti – *Cheia*
 198. Popeni
 199. Popeni – *Palanca Mare*
 200-201. Popești
 202. Prisecani – *Soveja-Prisaca*
 203. Pungești
 204. Pungești – *La canton*
 205. Rateșu Cuzei – *La chiuă*
 206. Răchitoasa
 207-209. Rădăcinești
 210. Rășcani – *La râpă*
 211. Răzeșu
 212. Rebricea
 213. Rediu
 214 - 216. Roșiești
 217. Sasova
 218. Satu Nou
 219. Satu Nou – *La V de sat*
 220. Satu Nou – *Șesul lui Ștefan*
 221. Satu Nou – *Promoroace-sud*
 222. Satu Nou – *Bobeică*
 223. Scânteia – *Marginea de SE a satului*
 224. Scânteia – *Răfușca*
 225. Secuia
 226. Semenea
 227. Sighica
 228. Siliștea
 229. Sârbi – *Satul Nou*
 230. Sofronești – *La tei*
 231. Șcheia – *Cierul lui Ignat*
 232. Ștefan cel Mare

Legenda:

- Așezări cu "cenușare"
- X Așezări pentru care nu se specifică existența "cenușarelor"
- ◆ Așezări fără "cenușare"
- ★ Așezări probabile
- ◆ Alte categorii de situri

233. Tanacu – *Părtănaș*
234. Tanacu – *Chiscul Ulucilor*
235. Tanacu – *Jitari*
- 236-237, 239. Tanacu
238. Tanacu – *Drumul hoșilor*
240. Tansa – *Gârla Tansei. Jos*
241. Tăcuta – *Miclea*
242. Tăcuta – *La saivane*
243. Tăcuta
244. Tăvădărești – *Banca*
245. Tătărăni – *Dealul lui Chetruș*
246. Târzii
247. Târzii – *Sodol*
248. Todirești
249. Todirești – *La canton*
250. Trestiana
251. Tufeștii de Sus – *Gâsca*
252. Tufeștii de Sus – *308*
253. Tungujei – *Siliștea Marginii*
254. Țibănești – *Pe Deal la Brânzei (I)*
255. Țibănești – *Moara de porumb*
256. Țibănești – *La Cîrîteii Mari*
257. Țibănești – *La vie*
258. Țigănești
259. Țigănești – *Pe lac*
260. Țifu – *Scriptănești*
261. Țifu – *Teiul Bușii*
262. Uncești – *La poștă*
263. Unțești
264. Valea lui Bosie – *Sub pădure*
265. Valea lui Darie – *Siliște*
266. Vaslui – *Fabrica de mobilă*
- 267 - 268. Vaslui
- 269 - 270. Văleni – *Siliștea*
271. Vînderei
272. Vladia
273. Voinești – *La pod*
274. Voinești
- 275-276. Vovriești – *La ruptură (I, II)*
277. Vulturești – *Hrim*
278. Vulturești – *Șanțul lui Racoviță*
279. Vulturești – *Promontoriul satului*
280. Vulturești – *Canalul principal de drenaj colector*
- 281 - 282. Vulturești
283. Zăpodeni – *La fîntîrim*
284. Zăpodia
285. Zorleni

CAPETE MOBILE DE STATUETE DESCOPERITE PE VALEA ELANULUI, DIN JUDEȚUL VASLUI

Marin Rotaru,*

Cristian Onel,**

Laurențiu Ursachi ***

Cuvinte cheie: capete mobile de statuete, cultura Noua, Valea Elanului

Key words: mobile head statues, culture Noua, Elan Valley

Abstract:

Research area conducted during 2009 - 2012 the Elan Valley basin led to the discovery of three mobile heads of statues in settlements belonging culture Noua from Bronze Age.

The pieces are now in the Museum "Vasile Pârvan" Bârlad.

Capetele mobile de statuete sunt componente anatomice întâlnite foarte rar în culturile preistorice¹

În cercetările de suprafață s-au descoperit astfel de reprezentări de la sfârșitul Epocii bronzului în siturile arheologice de pe Valea Elanului². Într-o așezare aparținând culturii Noua, situată la nord de localitatea Poșta - Elan, comuna Vutcani³, s-a găsit un cap mobil de statueta de formă aproximativ sferică, de forma unui frecător, confecționat dintr-o gresie cuarțoasă, cu diametrul cuprins între 63 și 68 mm și (Fig. 1, Pl. 1).

Singurele elemente anatomice sunt două alveolări cu diametrul de 28 mm și adâncimea de 3 mm, care reprezintă ochii, iar spațiul dintre alveolări de 18 mm conturează nasul. Partea posterioară a capului a fost deteriorată mecanic în timpul lucrărilor agricole.

Un alt cap mobil de statueta, asemănător cu cel de la Poșta - Elan, s-a descoperit la Popeni, comuna Găgești, în punctul denumit „Cerchez”⁴ (Fig. 2, Pl. 1). Diametrul piesei este de 58 mm pe verticală și 63 mm pe orizontală. Adâncimea

* învățător, Școala cu clasele I-VIII „Mihai Botez”, Giurcani

** profesor, Școala cu clasele I-VIII Roșiești

*** muzeograf, Muzeul Județean „Vasile Pârvan” Bârlad

¹ Vladimir Dumitrescu, *Arta neolitică în România*, București, 1968, p. 72 – 84, vezi și Dan Monah, *Plastica antropomorfa a culturii Cucuteni – Tripolie*, Iași, 1997, Fig. 5/1-2, vezi și Costache Buzdugan, Marin Rotaru, *Antichitățile Elanului*, Vaslui, 1997, p. 18–20, vezi și Marin Rotaru, *Antichitățile Elanului II*, Bârlad, 2009, p. 41–43.

² Cercetările de suprafață au fost efectuate în perioada anilor 2009 – 2012, de către semnatarii articolului, iar la periegează din 2012 a participat și muzeograful Mircea Oancă. Piesele se află în patrimoniul Muzeului „Vasile Pârvan” Bârlad.

³ Ghenuță Coman. *Statornicie, continuitate. Repertoriul arheologic al județului Vaslui*, București, 1980, pl. LXXIII, Fig. 8, vezi și Marin Rotaru, *op.cit.*, p. 123– 129.

⁴ *Ibidem*, pl. LXXIII

ochilor este de 6 – 7 mm, distanța dintre ei de 5 mm, iar diametrul de 21 mm. Piesa este prelucrată dintr-o gresie litică poroasă cu ciment cuarțos. Și această piesă are partea posterioară deteriorată. Partea bazală a pieși este plată.

În primăvara anului 2012 s-a descoperit la Epureni, în așezarea Noua din punctul „Șoldănești” situat la 1,5 Km sud de sat, un cap mobil de statuetă, puțin deosebit de cele două descoperite la Poșta – Elan și Popeni. Forma de ansamblu este cea a unei calote sferice, aplatizată în zonele polare cu diametrul între 60 și 62 mm, iar înălțimea maximă este de 46 mm. Piesa are două alveolări realizate pe conturul circular cu diametrul de 24 mm, distanța dintre ochi este de 9 mm și adâncimea de 11 mm (Fig. 3, Pl.1). Capul mobil de la Epureni este întreg, fiind confecționat tot dintr-o gresie cuarțoasă, ușor șlefuită și are stabilitate mare pe suprafețele plane.

Chiar dacă elementele anatomice sunt puține, prin maniera de lucru, chipurile realizate au expresivitate, sugerând imaginea stilizată a unor fețe umane.

Capetele descoperite pot fi confundate cu frecătoare sau poate că, inițial au fost și frecătoare. Este posibil să fi fost utilizate în ceremoniile legate de cultul rodului bogat.

Trebuie să amintim că în așezările Noua de pe Valea Elanului s-au mai găsit reprezentări antropomorfe din piatră. Interesante sunt două piese, oarecum asemănătoare, lucrate din rocă vulcanică, descoperite la sud-vest de satul Giurcani⁵. Ambele au forme aproximativ ovale, decorate cu benzi, incizii și simboluri solare și au aceleași urme de folosire ca frecătoare.

Este cunoscut că în cursul Epocii bronzului cultul dedicat Soarelui (element patern) a înlocuit aproape în întregime vechile credințe neolitice.

Descoperirile din bazinul hidrografic al Văii Elanului adaugă noi elemente la plastica culturii Noua.

⁵ Costachi Buzdugan, Marin Rotaru, *op. cit.*, p.25-26.
<http://www.cimf.ro> / <http://www.muzeuvaslui.ro>

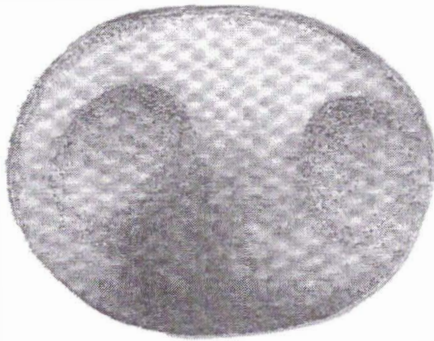
Anexă:

Fig. 1 Posta Elan, com Vutcani

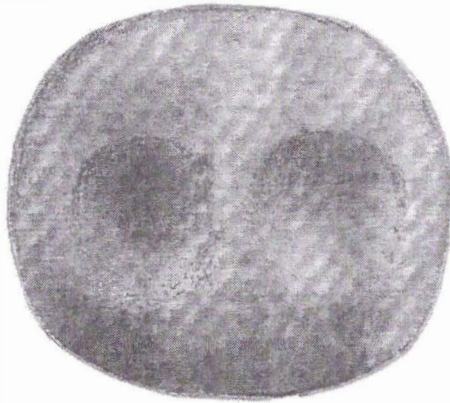

Fig. 2 Popeni, com Gagesti

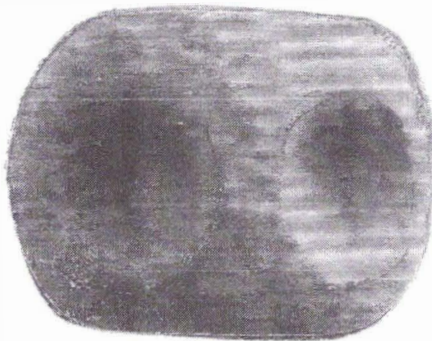

Fig. 3 Epureni

UNELE ASPECTE PRIVIND POLITICA INTERNĂ A ȚĂRII MOLDOVEI ÎN PERIOADA 1517-1523

Cosmin Niță*

Cuvinte cheie: Moldova medievală, Ștefan cel Tânăr, Sfatul țării.

Key words: Moldova medieval, Stephen the Younger, country advice.

Abstract:

Achievements of the reign of Stephen the Great in policy constituted a ground for his followers but also a disposition. From advice Bogdan III has created a core that will determine the country's policy both internally and externally. The royal council dignitaries were transmitted in a family, so when there is no one royal regency new governor and prince Stephen desire to make changes in the tip, in the first half of 1523, led to the outbreak of boyars revolt which is another phase of the reign of Stephen the Younger causing major changes in the composition of the Lord's counsel and domestic policy.

I. Contextul ungerii ca domn a lui Ștefan cel Tânăr

Realizările din vremea lui Ștefan cel Mare în domeniul politicii atât interne cât și externe, ca și cele privind ridicarea culturală au constituit pentru urmașii săi imediați, din secolul XVI un temelie dar totodată și un fel de dispoziție testamentară.

Înconjurat - mai ales la început - de rivali în interior și din exterior, Ștefan cel Mare a știut să ducă Moldova către o formă de supraviețuire adaptată condițiilor din acea vreme. Luptând cu înverșunare pentru a menține integritatea Țării Moldovei, înfruntând pe Mahomed II, pe Matei Corvin, pe regele Albert al Poloniei, pe tătari sau pe schimbătorii domni ai Țării Românești. În ultima etapă a domniei Ștefan cel Mare a intuit că Moldova nu va exista ca stat doar garantat de puterile creștine, ci va ființa rămânând sub suzeranitatea Porții Otomane¹. De această politică pe care a dus-o Ștefan cel Mare urmașii săi direcți au ținut seama. Dar, pe lângă dificultățile externe, Ștefan cel Mare și urmașii săi au avut de reglat și disfuncții interne care au fost provocate, în primul rând, de opoziția mării boierimi care accepta cu greu întărirea puterii domnești. Ștefan cel Mare a reușit până la sfârșitul vieții să împiedice tendințele centrifuge ale mării boierimi și fărâmițarea puterii domnești², așa cum s-a consacrat în istoriografia românească.

Către sfârșitul domniei lui Ștefan cel Mare, medicul venețian Matteo Muriano, la 7 decembrie 1502, caracteriza Moldova ca fiind „o țară mănoasă, foarte

* Drd., Facultatea de Istorie – Universitatea Al. I. Cuza, Iași

¹ Dimitrie Onciul, *Istoria Bucovinei înainte de unirea cu Austria în Dimitrie Onciul. Scrieri istorice*, ediție îngrijită de Aurelian Sacerdoțeanu, vol. I, București, 1968, p. 532.

² Virgil Păslariuc, *Raporturile politice dintre marea boierime și domnie în Țara Moldovei în secolul al XVI-lea*, Chișinău, 2005, p. 19.

frumoasă și bine așezată, plină de animale și de toate roadele”, iar despre Ștefan scria că era „un foarte înțelept, vrednic de multă laudă, iubit de supușii săi ..., îngăduitor și drept veșnic treaz și darnic.” Pe Bogdan - singurul fiu - legitim în viață al lui Ștefan același autor îl aprecia ca fiind un „bărbat viteaz, prieten al virtuților și al oamenilor virtuoși”³

Bogdan al III-lea, în perioada cât a condus Țara Moldovei (2 iulie 1504- 20 aprilie 1517) a fost obligat să facă față unor situații politice și militare deosebit de grele. Cei mai periculoși dușmani ai Moldovei erau tătarii, iar polonezii - cu care a fost în conflict aproape permanent - susțineau uneltirile diversilor pretendenți la tron și ale altor nemulțumiți de stăpânirea sa. Totuși, cu Polonia a fost încheiat un tratat de pace și alianță la 7 februarie 1510, consimțit de toți boierii⁴

Conflicte au fost și cu Țara Românească, unde uneori se adăposteau pretendenți la tron; însă în ultimii ani ai vieții sale, Bogdan III a inițiat o politică de bună vecinătate, mai flexibilă, atenția sa fiind îndreptată spre Transilvania, zguduită de frământări sociale și spre tătarii care provocau deseori Țării Moldovei mari distrugerii. Presiunea exercitată de acești seminomazi asupra Țării Moldovei depindea de raporturile acestora cu sultanul, care era suzeranul hanului de Crimeea. Criza Imperiului, declanșată de rebeliunea lui Selim, care nu mai accepta autoritatea tatălui său, și sprijinindu-se pe forța armată a socrului - sultanul tătarilor din Crimeea -, le-a dat mână liberă acestora din urmă pentru efectuarea devastatoarelor incursiuni în Polonia și Moldova. Bogdan vodă a încheiat pace cu tătarii, al cărei mediator a fost însuși Selim. Politica apropierii de Poartă a fost urmată și de Ștefan cel Tânăr, deoarece era singura soluție ce garanta continuitatea statului⁵

În privința raporturilor dintre marea boierime și Bogdan voievod, în linii generale, acestea au stat sub semnul colaborării, aceasta dovedindu-se a fi singura soluție pentru a păstra stabilitatea țării în acel context politic. Bogdan voievod a păstrat intact Sfatul domnesc al părintelui său, din care se va selecta un nucleu ce va determina politica țării până la 1523.

Bogdan al III -lea a murit la curtea domnească din Huși, care devenise un centru de veghe contra tătarilor, în noaptea de 18 aprilie 1517⁶, lăsând amintirea unui domn vrednic de laudă⁷

Lui Bogdan III i-a urmat la tron fiul său mai mare, Ștefan (Ștefan cel Tânăr sau Ștefăniță), fiu nelegitim dintr-o legătură cu o femeie numită Stana, decedată în 1518 și înmormântată la biserica Sf. Nicolae din Rădăuți⁸

Ungerea lui Ștefan cel Tânăr ca domn al Moldovei s-a făcut la Suceava de către mitropolitul Teoctist al Moldovei⁹, la data de 22 aprilie 1517¹⁰ Modul în care

³ Călători străini despre Țările Române, vol. I, îngrijit de Maria Holban, București, 1968, p. 149.

⁴ Mihaï Costăchescu, *Documente moldovenești de la Bogdan voievod (1504- 1517)*, București, 1940, p. 468.

⁵ Horia I. Ursu, *Moldova în contextul politic european (1517- 1527)*, București, 1972, p. 16.

⁶ Grigore Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei*, texte stabilite de P.P. Panaitescu, prefață și note de Gh. Pop, București, 1967, p. 100: “*Bogdan vodă cel Grozavu, fciorul lui Ștefan vodă cel Bun, s-au pistăviutu în anii 7025, aprilie în zile 18, în ceasul cel dintâi al nopții, în târgu în Huși...*”

⁷ *Ibidem*.

⁸ Nicolae Grigoraș, *Ștefan vodă cel Tânăr și Luca Arbure*, în *ANAL IX*, 1972, p. 3.

domnia țării a trecut de la Bogdan la acest fiu al său nu este cunoscut; cum ungerea s-a făcut la cinci zile după moartea tatălui este posibil ca în acest interval să fi existat ceva frământări¹¹

La urcarea pe tron, Ștefan cel Tânăr, după cronica episcopului Macarie, era în vârstă de nouă ani¹², această informație fiind preluată și de Grigore Urche¹³. Într-un document polonez din 1517, el era arătat în vârstă de 11 ani¹⁴, iar într-un raport diplomatic din 1521 el era arătat ca având vârsta de 18 ani. După Horia I. Ursu Ștefăniță ar fi avut la urcarea pe tron doar 13 ani această afirmație bazându-se pe o informație din cronica lui Ureche ce arată că, după bătălia cu tătarii de la Ciuhru, Ștefan cel Tânăr „și-a luat doamnă” În opinia lui Horia I. Ursu era greu de admis că s-ar fi căsătorit la 10-11 ani, aceasta era posibilă cel puțin după vârsta de 13 ani¹⁵. Într-un raport al nunțului papal din Ungaria, datând din 18 iunie 1526, se menționează că „moldoveanul e mai tânăr de vârsta regelui” Ludovic II, care era născut la 1 iulie 1506¹⁶

Ștefan cel Tânăr a fost recunoscut de sultan, acesta trimițându-i un sol să-l felicite și să-i înmâneze însemnele de recunoaștere: „tuiuri, un sangiac, turban, caftan domnesc și un armăsar împărătesc”¹⁷. Această recunoaștere din partea Porții ce a venit fără dificultăți deoarece forțele armate otomane erau concentrate în Africa pentru a cuceri Egiptul.

II. Politica internă din Țara Moldovei (1517-1523)

Ștefan cel Tânăr, fiind minor la urcarea pe tronul Țării Moldovei fiind minor, nu putea governa singur, pentru acest fapt s-a instituit regența, care era un fapt obișnuit în acel timp în Moldova, în afară de aceasta Bogdan voievod a murit pe neașteptate și nu era orânduită o tutelă oficială. În cadrul Sfatului domnesc figura cea mai importantă era a portarului Sucevei, Luca Arbore. Acesta a fost una din cele mai însemnate figuri ale epocii, apărând în documente la 14 septembrie 1486 cu titlul de portar al Sucevei¹⁸ pe care l-a deținut toată viața. Dispare apoi pentru o anumită perioadă din Sfat, păstrându-și totuși funcția, deoarece în documente nu apare nimeni

⁹ Grigore Ureche, *op. cit.*, p. 100.

¹⁰ *Croniclele slavo-române din secolele XV – XVI*, publicate de Ioan Bogdan, ediție revăzută și completată de P. P. Panaitescu, București, 1959, p. 52.

¹¹ Ștefan S. Gorovei, *Mușatinii*, București, 1976, p. 77.

¹² *Croniclele slavo-române din secolele XV – XVI*, p. 92, Cronicarul Macarie scria: “Și a lăsat domnia fiului său, Ștefan voievod cel Tânăr, fiind acesta atunci de nouă ani”

¹³ Grigore Ureche, *op. cit.*, p. 100.

¹⁴ Hurmuzaki, II/3, p. 248: “... post mortem olim Bogdani voivode Moldaviae Stephanum eius filium undecim annum natum ...”

¹⁵ Horia I. Ursu, *Moldova în contextul politic european (1517- 1527)*, București, 1972, p. 129, nota 5.

¹⁶ Ștefan S. Gorovei, *op. cit.*, p. 77.

¹⁷ Dimitrie Cantemir, *Descrierea Moldovei*, postfață și bibliografie de Magdalena Popescu, București, 1986, p. 76.

¹⁸ *Documenta Romaniae Historica*, serie A, Moldova, vol II, întocmit de L. Șimanschi, București, 1976, nr. 264, p. 406.

ca titular al acestui post¹⁹ Reapare în Sfat la 27 septembrie 1497, ca semn de recunoștință pentru eroica apărare a Cetății de Scaun în timpul războiului cu Regatul Poloniei²⁰ A fost un boier loial domnului, dacă este să trecem peste „episodul” de la 1504²¹, cu o mare autoritate, izvoarele indicând clar că a fost printre primii sftnici ai țării.

Luca Arbore - în același timp - era și conducătorul virtual al partidei marilor boieri, ce luptau împotriva unei domnii autoritare. În timpul lui Bogdan III, Arbore și grupul său au ținut în șah intențiile domnului de a întări - ca și părintele său - puterea domnească. Astfel prin urcarea la tronul Țării Moldovei a fiului lui Bogdan, Ștefăniță, marea boierime se vede în largul său tutelând nu numai un domn nevărstnic ci însuși domnia Moldovei. Virtual, Luca Arbore și marii boieri vor fi guvernatorii lui Ștefan cel Tânăr, dar și al destinului Moldovei, executând aceste sarcini în conformitate cu interesele lor care uneori se întâlneau cu cele ale țării²².

În opinia lui A. D. Xenopol, Luca Arbore avea o autoritate morală, nu legal mai mare decât a celorlalți boieri, el nu se deosebea în nici un mod de Sfatul Țării și autoritatea de care se bucura era datorată prestigiului personal²³, iar în opinia lui N. Grigoraș Luca Arbore nu a luat imediat conducerea deoarece în Sfatul Domnesc se aflau dregători cu merite mai mari decât ale lui, de exemplu mitropolitul Teoctist II, vornicului Petre Cărăbăț sau ale marelui logofăt Gavril Totrușan²⁴

Marea boierime găsea acum cel mai potrivit prilej pentru a conduce țara conform propriilor interese și, într-adevăr, în cei cinci ani ai minoratului lui Ștefan cel Tânăr boierimea moldoveană a depus toate stăruințele pentru a-și impune programul de guvernământ.

Pe plan intern marea boierime a încercat sa-și redobândească privilegiile, cu alte cuvinte să reînvie situația din prima jumătate a secolului XV, aceasta încerca să anuleze rezultatul luptei pentru întărirea puterii domnești, prima măsură a marii boierimi - conform opiniei istoriografiei dominate - a fost aceea de a acapara noi domenii funciare²⁵ O mare parte dintre documentele interne ce s-au păstrat au fost emise pentru a întări noile achiziții funciare ale marilor boieri dar, după 1522 și până la sfârșitul domniei lui Ștefan cel Tânăr, principalii beneficiari ai daniilor sau achizitori ai terenurilor aparțineau micii boierimi și mănăstirilor²⁶

Cu toate tendințele sale centrifuge marea boierime i-a acordat întreg sprijinul minorului Ștefăniță. Mizând pe o stabilitate și o continuitate înlăuntrul țării, clasa politică nu a susținut candidaturile unor pretendenți aflați pribegi la acea dată în

¹⁹ Virgil Păslariuc, *Raporturile politice dintre marea boierime și domnie în Țara Moldovei în secolul al XVI-lea*, Chișinău, 2005, p.27.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ În Polonia se știa că pentru tronul Moldovei, în afară de Bogdan se iviseră încă doi candidați, un Ștefan susținut de turci și „Herborusz” - adică Arbore - căpitanul Sucevei. Urmărit de ostașii lui Ștefan cel Mare, Arbore a reușit totuși să scape.

²² Horia I. Ursu, *op. cit.*, p. 17.

²³ A. D. Xenopol, *Istoria Românilor din Dacia Traiană*, vol. IV, ediția a IV-a, București, 1927, p.217.

²⁴ Nicolae Grigoraș, *Ștefan vodă cel Tânăr și Luca Arbore*, în AIIAI, IX, 1972, p. 7.

²⁵ *Istoria României*, vol. II, București, 1962, p. 613.

²⁶ *Ibidem*.

Polonia s-au în altă parte. În Polonia era adăpostit Petru Pribeagul care avea sprijinul regelui Sigismund, cel ce în cele din urmă, l-a refuzat pentru a nu provoca reacții din partea ungarilor și a moldovenilor. Prin urmare, opțiunea boierimii moldovene de a-l proteja pe Ștefăniță era deja cunoscută la Cracovia²⁷

Într-o scrisoare a cancelarului Petru Tomicki se menționează că Ștefăniță a fost ales prin sprijinul Sfatului domnesc²⁸. Din cauza minoratului domnului, se impunea instaurarea unei regente domnești. Din documentele vremii se poate constata faptul că s-a constituit o tutelă domnească în care au intrat cei mai de vază reprezentanți ai Sfatului domnesc. După părerea majorității istoricilor, pornind de la un pasaj din cronica lui Ureche, în fruntea regentei a fost marele portar de Suceava, Luca Arbure²⁹. Evenimentele care au urmat confirmă justetea unei asemenea supoziții. Dar din Sfat mai făceau parte și alți boieri puternici, majoritatea - în opinia lui Ilie Minea - trecuseră prin școala politică a lui Ștefan cel Mare și colaboraseră la înflorirea Țării Moldovei³⁰. O comparație a componenței ultimului Sfat domnesc a lui Bogdan III cu aceea din primul act emis de Ștefăniță voievod ne arată o identitate aproape perfectă. În ultimul document de la Bogdan III din 17 ianuarie 1517, componența Sfatului domnesc era următoarea:

„[...] *pan Luca Arbure portar de la Suceava* [...] *Iar la aceasta este credința domniei noastre, a mai sus scrisului, noi Bogdan voievod și credința iubiților fii ai domniei mele, Ioan Ștefan și Petru, credința panului Petru vornic, credința panului Șandru, credința panului Negrilă, credința panului Cozma, credința panului Grincovici și credința panului Talabă pârcălabi de Hotin, credința panului Coste, credința panului Condrea pârcălabi de Neamț, credința panului Petrică, credința panului Toader pârcălabi de Cetatea Nouă, credința panului Hrană spătar, credința panului Ieremia vistiernic, credința panului Săcuian ceașnic, credința panului Stârcea stolnic, credința panului Toma Cățelan comis și credința tuturor boierilor noștri moldoveni mari și mici. [...] pan Totrușan logofăt* [...]”³¹

În primul document emis de Ștefăniță, din 7 octombrie 1517, componența Sfatului era după cum urmează:

„Și la aceasta este credința domniei noastre mai sus scrise noi Ștefan voievod, și credința iubitului meu frate, Petru, și credința tuturor boierilor noștri, credința panului Isac, credința panului Petru vornic, credința panului Șandru, credința panului Negrilă, credința panului Cozma, credința panului Grincovici și a pmului Tălabă de la Hotin, credința panului Coste și a panului Condrea de la Neamț, credința panului Petrică și a panului Toader de la Cetatea Nouă, credința panului Luca Arbure, portar de la Suceava, credința panului Hrană spătar, credința panului

²⁷ Hurmuzaki, II/3, nr. 196, p. 248.

²⁸ Hurmuzaki, II/3, p. 248-249, nr. CXCVI: “[...]Stephanum ejus fillium undecim annos natum, omnium illius terre consiliariorum et nobilium ad vojevodatum esse ascitum[...]”

²⁹ Grigore Ureche, *op. cit.* p. 102: “[...] au crescut pe Ștefan vodă pre palmile lui (a lui Luca Arbure), avându atâta credință și în tinerețile lui Ștefan vodă toată țara otcârmuia [...]”

³⁰ Ilie Minea, *Compolotul boieresc contra lui Ștefăniță Vodă*, în CI, IV, 2, 1928, Iași, p. 197.

³¹ DIR, XVI/1, p. 106-108, nr. 104.
http://www.cimec.ro / http://www.muzeuvaslui.ro

*Jeremia vistiernic, credința panului Șarpe postelnic, credința panului Săcuian ceășnic, credința panului Stârcea stolnic, credința panului Toma Cățelan comis și credința tuturor boierilor noștri moldoveni mari și mici. [...] pan Troțușan logofăt [...]*³².”

În Sfat a fost readus, după o oarecare absență, fostul mare logofăt Isac care, în opina lui N. Grigoraș nu este exclus să se fi înrudit prin alianță cu familia domnitoare asta; deoarece, la 22 februarie 1502, a cumpărat satul Dolhești de la nepoții fostului portar Șendrea, cumnatul lui Ștefan cel Mare³³, iar lipsa postelnicului Șarpe din primul document se explică printr-o lipsă în original³⁴, deoarece în actul din 10 decembrie 1516 acesta este prezent³⁵. În continuare se vor prezenta sumar câteva date despre fiecare membru al Sfatului domnesc menționați în documentele de mai sus.

Isac își începe cariera ca vistiier de pe la 1489, atunci când este menționată soția lui, Neașa, „fata unui vornic, giupâneasa lui Isac vistiier³⁶”. A fost un subaltern de-al lui Boldur marele vistiier, al cărui post îl ocupă de la 15 octombrie 1491 până la 15 decembrie 1508. La 22 ianuarie 1510 era pârcaľab de Roman. A fost solul lui Ștefan cel Mare la regele Poloniei în 1497, sol în 1506 la poloni pentru a cere în căsătorie, în numele lui Bogdan al III-lea, pe sora regelui Poloniei, mare logofăt în perioada 5 martie 1513- 21 decembrie 1515, apoi a fost în Sfat (primul în sfat) între 7 octombrie 1517- 15 martie 1523³⁷.

Petru vornic (Petre Cărăbăț), figură notorie printre marii boieri ai perioadei în discuție. A fost mare vornic între 18 decembrie 1515 și 25 martie 1523. A fost ginerele lui Dragoș vornicul, căruia nu îi succede din întâmplare, ci a fost comandantul care i-a înfrânt pe tătari la Ciuhru în 1518, este primul dregător menționat în documente ca vornic al Țării de Jos. Puternic implicat în evenimentele de la 1523 fuge în Țara Românească, după care dispare din documente³⁸.

Șandru, a fost un boier loial, dovadă că a fost membru al Sfatului timp de 34 de ani. Mare comis între 14 septembrie 1486 – 30 martie 1492, apoi pârcaľab de Roman între 10 octombrie 1492 și 15 decembrie 1508; rămâne în Sfat fără titlu până la 6 octombrie 1520³⁹.

Negrilă, nu se cunoaște descendența acestui boier care a avut o carieră politică lungă; a fost pârcaľab de Hotin de la 24 septembrie 1498 până la 15 decembrie 1508 și apoi în Sfat - fără dregătorie - din 5 martie 1513 până în 23 aprilie 1530⁴⁰.

³² DIR, XVI/1, p. 108-109, nr. 109.

³³ Nicolae Grigoraș, *Ștefan vodă cel Tânăr și Luca Arbure*, în AIIAI, IX, 1972, p. 6.

³⁴ Virgil Păslariuc, *Raporturile politice dintre marea boierime și domnie în Țara Moldovei în secolul al XVI-lea*, Chișinău, 2005, p.43.

³⁵ DIR, XVI/1, p. 105-106, nr. 103.

³⁶ DRH, III, p. 98, nr. 52.

³⁷ N. Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova (sec. XIV- XVII)*, București, 1971, p. 276.

³⁸ Virgil Păslariuc, *op. cit.*, p. 30.

³⁹ N. Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova (sec. XIV- XVII)*, București, 1971, p. 286

⁴⁰ *Ibidem*, p. 281.

Cozma, își începe cariera în timpul lui Ștefan cel Mare ca ușier (17 ianuarie 1491), pârcălăbia Neamțului o deține de la 21 septembrie 1510 până la 20 aprilie 1515, după această dată rămâne în Sfat ca membru fără dregătorie până la 23 aprilie 1518, când dispare din documente⁴¹

Hrincovici, (Bratul Hrincovici), făcea parte din puternicul neam al lui Hrinco cunoscut în secolul XV. A fost nepotul lui Șteful fost pârcălab de Hotin, era clucer în noiembrie 1502, pârcălab de Hotin de la 7 februarie 1510 până la 25 martie 1523, apoi rămâne în Sfat ca boier fără dregătorie din 24 aprilie 1524 până la 8 aprilie 1528⁴²

Talabă, despre acest boier se știe foarte puține lucruri; a fost pârcălab de Hotin din 20 aprilie 1515 până la 25 martie 1523. După această dată își păstrează fidelitatea în fața domnului în anul de grea cumpănă 1523, drept pentru care este păstrat în Sfat, fără titlu, până la 29 aprilie 1529⁴³

Coste Cârje, este reprezentantul unei familii cu puternice tradiții în viața politică a țării. A fost subalternul lui Frunteș stolnic, apoi îi ocupă locul din 1 februarie 1508 până la 20 aprilie 1515, după această dată avansează devenind pârcălab de Neamț în perioada 18 decembrie 1515 – 22 august 1530⁴⁴

Condrea, nu i se cunoaște ascendența și cariera, se știe că a fost pârcălab de Neamț între 6 martie 1515 și 25 martie 1523, după care dispare din documente⁴⁵

Petrică, a avut o carieră vertiginoasă, mare paharnic în perioada 1 februarie – 15 decembrie 1508, după care dispare din Sfatul domnesc până la 6 martie 1513 când devine pârcălab de Roman, deținând această funcție până la 8 ianuarie 1523, devine pârcălab de Suceava în locul lui Luca Arbure (15 martie 1523), după complot dispare din viața politică⁴⁶

Toader Bubuog, își începe cariera ca pisar, atestat prima oară la 5 februarie 1495, este logofăt II, în perioada 17 februarie 1502 – februarie 1505 iar la 10 decembrie 1516 avansează la funcția de pârcălab de Roman⁴⁷, acum își începe cariera unul dintre cei mai fideli boieri ai familiei domnitoare⁴⁸; deține această funcție până la 25 martie 1523. După această dată revine în Sfatul domnesc conform documentelor - la 12 februarie 1525 ca mare logofăt până la 30 aprilie 1537.

Luca Arbure, despre el s-au prezentat câteva date mai sus.

⁴¹ Alexandru I. Gonța, *Documente privind istoria României. A. Moldova, veacurile XIV – XVII (1384 – 1625)*. *Indicile numelor de persoane*, ediție îngrijită și cuvânt înainte de I. Caproșu, București, 1995, p. 133.

⁴² N. Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova (sec. XIV- XVII)*, București, 1971, p. 309 și Maria Magdalena Székely, *Mari logofeți ai Moldovei lui Petru Rareș (I)*, în SMIM, XIII, 1995, p. 73-101.

⁴³ *Ibidem*, p. 330.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 299.

⁴⁵ Alexandru I. Gonța, *Documente privind istoria României. A. Moldova, veacurile XIV – XVII (1384 – 1625)*. *Indicile numelor de persoane*, ediție îngrijită și cuvânt înainte de I. Caproșu, București, 1995, p. 117.

⁴⁶ N. Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova (sec. XIV- XVII)*, București, 1971, p. 323.

⁴⁷ *Ibidem*, p. 330.

⁴⁸ Maria Magdalena Székely, *Mari logofeți ai Moldovei lui Petru Rareș (I)*, în SMIM XIII, 1995, P. 86.

Hrană spătar (Ștefan Hrană), nu i se cunosc funcțiile până la apariția în Sfatul domnesc în data de 5 martie 1513, ca mare spătar până în 25 martie 1523. Nu se știe în ce măsură a contribuit la obținerea victoriei de către Ștefăniță voievod împotriva boierilor răsculați, cert este că după aceste evenimente a primit una din cele mai importante dregătorii, pe cea de vornic, pe care a deținut-o până la 28 mai 1528. În documentul din 22 martie 1528 este arătat ca pârcălab de Neamț⁴⁹

Ieremia vistiernic, înrudit cu familia domnitoare prin soția sa Anușca, nepoata de fiu a lui Duma pârcălab, vărul lui Ștefan cel Mare. Își începe cariera ca vistiernic de grad inferior la 20 noiembrie 1499 până la 1 martie 1507. A fost solul lui Bogdan III la Veneția, fiind răsplătit de domn pentru slujbă; a fost mare vistiernic în perioada 10 decembrie 1516 – 25 martie 1523. A fost amestecat în mișcarea boierească contra lui Ștefăniță și a fost nevoit să se călugărească, fiind atestat sub numele de Evloghie⁵⁰

Șarpe postelnic (Șarpe Cozma), aparținea puternicei familii a Găneștilor. Pe tot parcursul carierei sale a deținut funcția de postelnic (25 aprilie 1491) și mare postelnic între 25 aprilie 1501 – 15 martie 1523. La 20 martie 1523 a pribegit în Polonia de frica lui Ștefăniță voievod, cerând regelui Poloniei ajutor pentru înlocuirea domnului⁵¹

Săcuian ceșnic, despre acesta se știe că a fost paharnic în intervalul 28 februarie – 4 martie 1507 și mare paharnic între 5 martie 1513 – 15 martie 1523. A participat la complotul împotriva lui Ștefăniță voievod acesta confiscându-i averea pe care Petru Rareș i-a restituit-o parțial⁵².

Stârcea Ion, stolnic urmaș al boierului Tăbuci (membru al Sfatului domnesc la începutul secolului XV). A fost căsătorit cu Nastea, fiica lui Isaico, rudă cu Hrincovici. Fratele său, Mihai, a fost pârcălab la Cetatea de Baltă. A fost mare stolnic între 18 decembrie 1515 – 25 martie 1523, apoi este menționat ca pârcălab de Hotin în data de 8 aprilie 1528⁵³

Toma Cățelan, comis, este considerat descendentul boierului Ivan Cățelan din secolul XV. Se crede că este același cu Toma comis, care apare în documentul din 16 februarie 1508, fiind un subaltern a lui Petrică Hărman⁵⁴. A fost mare comis din 21 septembrie 1510 până la 25 martie 1523, după care dispare din documente⁵⁵

Gavril Totrușan, își începe cariera în timpul lui Ștefan cel Mare ca spătar, iar în timpul lui Bogdan devine vistiernic (1507), urmându-l pe Isac. În Sfat apare

⁴⁹ Alexandru I. Gonța, *Documente privind istoria României. A. Moldova, veacurile XIV – XVII (1384 – 1625)*. *Indicile numelor de persoane*, Ediție îngrijită și Cuvânt înainte de I. Caproșu, București, 1995, p. 652.

⁵⁰ N. Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova (sec. XIV- XVII)*, București, 1971, p. 304.

⁵¹ *Ibidem*, p. 328-329 și Ștefan S. Gorovei, Găneștii și Arbureștii (Fragmente istorice), în CI II, 1971, p. 143-159.

⁵² *Ibidem*, p. 324.

⁵³ *Ibidem*, p. 325-326.

⁵⁴ Virgil Pâslariuc, *op. cit.*, p. 29.

⁵⁵ N. Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova (sec. XIV- XVII)*, București, 1971, p. 298.

după războiul cu Regatul Polon (1509), înlocuindu-l pe același Isac, căruia i se dăduse pârcașia de Cetatea Nouă. A deținut această funcție (mare vistiernic) din 15 decembrie 1508 până în 21 decembrie 1515. Tot pe Isac îl înlocuiește și în marea logofeție, în cursul anului 1516 (10 decembrie)⁵⁶ În opinia lui Virgil Pâslariuc nu este exclus ca din partea lui Trotușan să fi fost o intrigă acesta beneficiind din plin de această schimbare, acesta fiind etichetat în istoriografie ca un “trădător patologic” luându-se aici drept criteriu loialitatea față de domnie⁵⁷ A deținut dregătoria de mare logofăt până la 25 martie 1523, fiind închis de Ștefăniță pentru că a tulburat pacea, fiind probabil părtaș la conflictul din 1523. Apare fără titlu în Sfat între 22 august 1530 și 30 aprilie 1537. A fost unul din trădătorii lui Petru Rareș. A fost mare logofăt sub domnia lui Ștefan Lăcustă; tot el a fost conducătorul boierilor care l-au ucis pe Ștefan Lăcustă și care l-au ales pe Alexandru Cornea, lângă care a rămas. A fost ucis din porunca lui Petru Rareș, la 11 martie 1541⁵⁸

***

Stabilirea naturii raporturilor dintre marea boierime și domnie, mai ales în condițiile unei acute penurii a izvoarelor, poate fi efectuată printr-un studiu cantitativ al izvoarelor emise în timpul lui Bogdan III și Ștefăniță. Pentru aceea trebuie stabilit numărul actelor ai căror beneficiari, indiferent de natura documentelor: danie domnească, cumpărare, vânzare, schimb de ocini sau donație particulară – erau marii boieri sau familiile lor.

Se poate observa că din 67 de documente interne ce s-au păstrat de la Bogdan III⁵⁹ în 20 dintre ele figurează marea boierime. Aici se poate observa că domnul în politica sa funciară, în linii generale a urmat politica tatălui său, încurajându-i pe micii boieri și pe curteni. A continuat această politică pentru a împiedica formarea unor mari domenii individuale sau familiale, dar nu a reușit, însă, gruparea proprietăților pe neamuri, ceea ce a dus la formarea unor mari domenii familiale, eventuale centre ale rezistenței boierești. Acest fenomen a fost sesizat de M. Costăchescu care - descriind domeniul Găneștilor -, a notat următoarele:

„Nu departe de Lațcani, Cozma Șarpe avea satu Hodorăști, în Cârlișătură, și Drăgușești, numiți și Mihăilești. Și nu prea departe, tot în Cârlișătură, sora lui Cozma, Mareana, avea satul Voinești. Alte rude apropiate erau la Păușești, lângă Hodorăști și alături, la Hăsnășeni, apoi în sus, pe pârâul Sârca, lângă Mădrăjești, la Străviceani, fusese vara lui Cozma Șarpe, Marușca, jupâneasa lui Ivan protopop. Foarte aproape de Străviceni, lângă Albești, fusese satul lui Cozma, Scorești, din documentul din 1506 aprilie 14, apoi în apropiere de acesta, Ciuncești, Cristești de azi, alături Coșești a surorii Magdalinii, și peste deal, Gănești, satul fratelui, Ion Gănescul, și peste deal, satele neamurilor de la Strungă, Crivești, Hodcești,

⁵⁶ *Ibidem*, p. 332.

⁵⁷ Virgil Pâslariuc, *op. cit.*, p. 29.

⁵⁸ N. Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova (sec. XIV- XVII)*, București, 1971, p. 332.

⁵⁹ DIR, XVI/1, nr. 37-104.

*Răvăcanii și Găurenii. Aproape peste Codru, erau Vălenii, numiți mai înainte Șcheia, apoi Poenile, de la ținutul Romanului, Homicenii, de la ținutul Neamțului, Tatomireștii, de la Gura Orbicului, și altele, pe Calniș și pe Cracău și peste Prut. Sate aproape unele de altele și neamuri multe și puternice, care se puteau întâlni și uni repede și la bine și la rău, explică puterea acestor boieri care au vrut să stăpânească Moldova în prima jumătate a secolului al XVI-lea*⁶⁰ Acest domeniu boieresc a fost centrul „*frondei nobiliare*” de la 1523⁶¹

Astfel pentru primii cinci ani ai domniei lui Ștefăniță, în timpul minoratului acestuia, numărul de documente emise pentru marea boierime a crescut la 31, aceasta având posibilitatea de a-și crea și consolida domeniile individuale. În continuare se va face o scurtă prezentare a documentelor cu pricina fără a insista prea mult asupra lor, deoarece scopul prezentării de față este de a arăta numărul proprietăților acumulate de marii boieri pe perioada tutelei domnești, într-un timp foarte scurt dacă ar fi să se facă comparație cu perioada domniei lui Bogdan III. În continuare vor fi prezentate în dreptul fiecărui mare boier - documentele cu pricina:

Cozma Șarpe:

1. 1517, Octombrie, 8, Ștefan voievod întărește împărțeala între Mareana și frații ei, Ion Gănescul, Cozma Șarpe și sora lor Magdalena a saelor de ocină: Voineștii, Găneștii, Ciunceștii, ce se numesc acum Crăsteștii, Coseștii, toate în ținutul Cârlișgăturii, apoi Cucueștii și Dajbigeani⁶²

2. 1518, februarie, 20, Ștefan voievod întărește lui Cozma Șarpe jumătate din satul Plopești, pe Trotuș⁶³

3. 1518, decembrie, 26, Ștefan voievod întărește mănăstirii Neamțului satul unde a fost casa Oancăi, pe Cracău, cu moară în Cracău, și mănăstirea Turbatului, ce se numește acum Brusturi, dăruite de boierul Cozma Șarpe postelnic, el mai dăruiește mănăstirii un sfeșnic, o cadelnită, un pahar, cinci linguri, toate de argint și un patrafir⁶⁴

4. 1518, decembrie, 31, Ștefan voievod întărește mănăstirii Tazlău satul Polopești pe Trotuș, cu mori și șteze la Trotuș, dăruit de Cozma Șarpe postelnic⁶⁵

5. 1519, noiembrie, 10, Ștefan voievod dăruiește lui Cozma Șarpe satul Poenile din ținutul Roman și întărește satul Dobrușa, cumpărat cu 250 de zloți tătarăști, de la Niacșa, fata Danciului, nepoata lui Șteful Trifăscul⁶⁶

Ieremia vistier:

1. 1517, decembrie, 15, Ștefan voievod întărește lui Ieremia vistier o jumătate de sat, pe Bâc, în dreptul Băii lui Albaș, la Fânâna Mare, precum și un loc în pustie, pe Răut, mai jos de gura Văii Negre, ca să-și întemeieze sat⁶⁷

⁶⁰ Mihai Costăchescu, *Documente moldovenești de la Bogdan voievod (1504-1517)*, București, 1940, p. 401.

⁶¹ Virgil Pâslariuc, *op. cit.*, p. 33.

⁶² DIR, XVI/1, nr. 106, p. 121-122 și *Documente de la Ștefăniță*, nr. 2, p. 6-14.

⁶³ DIR, XVI/1, nr. 115, p. 121-122 și *Documente de la Ștefăniță*, nr. 100, p. 462-471.

⁶⁴ DIR, XVI/1, nr. 123, p. 131-133 și *Documente de la Ștefăniță*, nr. 18, p. 84-92.

⁶⁵ DIR, XVI/1, nr. 125, p. 134-136 și *Documente de la Ștefăniță*, nr. 19, p. 92-96.

⁶⁶ DIR, XVI/1, nr. 138, p. 151 și *Documente de la Ștefăniță*, nr. 30, p. 143-147.

⁶⁷ DIR, XVI/1, nr. 107, p. 111, 112 și *Documente de la Ștefăniță*, nr. 3, p. 15-21.

2. 1519, decembrie, 27, Ștefan voievod dăruiește lui Ieremia vistier satul Balinți și Grișcani, cu jumătate de pod plutitor pe Siret. Deasemeni îi întărește jumătate din satele Tatomirești, la obârșia Orbicului și Popești, ținutul Neamț⁶⁸

3. 1520, ianuarie, 4, Ștefan voievod întărește lui Ieremia vistier părți din satul Venetia, pe Siret, ținutul Suceava⁶⁹

4. 1522, februarie, 4, Ștefan voievod întărește mânăstirii Moldovița satul Petinea, pe Bașeu, pe care îl are de la Ieremia vistiernic și Iurie vomic, în schimbul unor jumătăți din satul Ostâpceni, pe Turiea. De asemenea îi întărește niște țigani dăruiti mânăstirii de Neagoe Basarab⁷⁰

Andrușco Boldur, fiul lui Boldur marele vornic:

1. 1518, ianuarie, 22, Ștefan voievod întărește lui Andrușco Boldur satul Crivești pe Bârlad, cu moară și prisacă, cumpărate cu 200 de zloți tătărăști de la sora sa Maria. Asemenea satul Hănășăstii, pe Elan, cumpărat cu 400 de zloți de la nepoții lui Oană Urcle⁷¹

2. 1522, iulie, 12, Ștefan voievod întărește lui Andrușco satul Socii, la obârșia Dumetrei, cumpărat cu 140 de zloți de la Mariuca, fiica lui Boldor și a Mușei⁷²

Toader Bubuiog:

1. 1518, aprilie, 22, Ștefan voievod întărește lui Toader pârcălab de Cetatea Nouă, satele Feredieni, pe Sitna și Corcești, pe Cozance. De asemenea îi mai întărește trei locuri în pustiu, pe Bâc, pe Cahova și la capătul de jos al Beliocii⁷³

2. 1519, iulie, 1, Ștefan voievod dăruiește lui Toader pârcălab de Cetatea Nouă un loc de sat din pustie, pe Cahov, ca să-și facă sat; apoi îi întărește satul Tociani, pe Prut și seliștea Lucenii⁷⁴

3. 1522, martie, 10, Ștefan voievod întărește lui Toader pârcălab de Cetatea Nouă o bucată de sat din Ruși, la Cobile, numită Cutul⁷⁵

Hrincovici:

1. 1518, aprilie, 23, Ștefan voievod întărește lui Hrincovici, pârcălab de Hotin, satele Drăgușani și Ecușani⁷⁶

2. 1520, aprilie, 24, Ștefan voievod întărește lui Crâstea și surorii lui Nastea, cneaghina lui Stârcea stolnicul, fiii lui Isaico, și unchilor lor, Șteful și surorii lui Magda, fiii lui Buceățchi, asemenea unchilor lor, boierului Hrincovici, fiul Vasutcăi, nepoților lui de frate, lui Ion și Iurie, fiii lui Șandrea Turcul, toți nepoții lui Cozma Șandrovici și a lui lacuș vistiernicul, împărțeala satelor lor, Șendreștii, ce se numesc Cozmești, cu loc de moară în Siret, Stanislavești, ce se chiamă Ionășești, Iurceștii, Halauceștii, Poganești, pe Siret, Midcăul, Mlinăuți, Corbeștii și Faurii pe Zijia,

⁶⁸ DIR, XVI/1, nr. 140, p. 153-155 și *Documente de la Ștefăniță*, nr. 32, p. 151-158.

⁶⁹ DIR, XVI/1, nr. 141, p. 155-156 și *Documente de la Ștefăniță*, nr. 35, p. 160-165.

⁷⁰ DIR, XVI/1, nr. 170, p. 192-194 și *Documente de la Ștefăniță*, nr. 64, p. 325-333.

⁷¹ DIR, XVI/1, nr. 109, p. 114-115 și *Documente de la Ștefăniță*, nr. 99, p. 462-467.

⁷² DIR, XVI/1, nr. 186, p. 211-212 și *Documente de la Ștefăniță*, nr. 81, p. 397-398.

⁷³ DIR, XVI/1, nr. 119, p. 126 și *Documente de la Ștefăniță*, nr. 13, p. 52-66.

⁷⁴ DIR, XVI/1, nr. 136, p. 150-151 și *Documente de la Ștefăniță*, nr. 28, p. 139-142.

⁷⁵ DIR, XVI/1, nr. 171, p. 194-195 și *Documente de la Ștefăniță*, nr. 65, p. 334-341.

⁷⁶ DIR, XVI/1, nr. 120, p. 127 și *Documente de la Ștefăniță*, nr. 14, p. 66-69.

Deșevcanii, Nesvoia, Criva, Voropceanii și Ivancouții, pe Prut și Răchitenii, Temeșani și Iuganii⁷⁷

Urmașii lui Mihul medelnicer:

1. 1519, iunie, 25, Ștefan voievod întărește urmașilor lui Mihul medelnicer satele: Găleştii, pe Crasna, amândouă judeciile, Gherștii, la Obârșia Horincei, Blăgeștii, Sârbii și Hrăneștii, pe Lișcov, poiana de la Obârșia Lișcovului, satul Cătușa, pe Bârlad, jumătate din gârla și iezerul Cătușei, și patru sate pe Bârlad anume Mesteacănii, Bujorării unde a fost Bujor, Pipărcanii, unde au fost Ilieș și Ștefu, amândouă judecile, și unde au fost Slăvei și Mihăilă, amândouă judecile cu mori pe Bârlad și satul Băcsănești unde a fost cneaz Băcsan⁷⁸

Dragotă Săcuianul:

1. 1519, iunie, 30, Ștefan voievod întărește lui Dragotă Săcuianul ceșnic satul Cordareni, pe Iubăneasa, sub Dumbrava Înaltă și jumătate din satul Verbia, pe Jijia⁷⁹

Dragoș de la Poartă nepotul lui Luca Arbure:

1. 1519, decembrie, 20, Ștefan voievod întărește lui Dragoș de la Poartă a patra parte din satul Petiea, cumpărată cu 400 de zloți tătărăști de la nepoții lui Oană Rodnici⁸⁰

2. 1520, iulie, 28, Ștefan voievod întărește lui Dragoș de la Poartă jumătate din satul Țăpești, pe Bârlad, la gura Lozovei, partea de sus și a patra parte din iezerul Lozova, dăruite de unchiul său Luca Arbure⁸¹

Banul vornic:

1. 1520, aprilie, 21, Ștefan voievod întărește lui Banul vornic satul Hădărăești, pe Bârlad și o moară pe Bârlad⁸²

2. 1521, iunie, 1, Ștefan voievod dăruiește pentru credincioasă slujbă lui Banul vornic, Gagea ureadnic de Vaslui și Drăguș un loc în pustie pe Sohului, mai sus de Bechea, ca să-și întemeieze sat⁸³

3. 1522, martie-iulie, 26, Ștefan voievod întărește lui Banul vornic parte din satul Ciorecești, care i s-a convenit la împărțirea cu rudele sale⁸⁴

Gavril vistiernic, ginerele lui Tăutul:

1. 1518, noiembrie, 9, Ștefan voievod întărește lui Gavril vistiernic jumătate din Burești, satele Mihailouți, Mihuceni și Gorodiștea⁸⁵

2. 1520, iulie, 16, Ștefan voievod întărește lui Gavril vistiernic a cincea parte din satul Vlădești⁸⁶

⁷⁷ DIR, XVI/1, nr. 146, p. 161-163 și *Documente de la Ștefăniță*, nr. 42, p. 190-207.

⁷⁸ DIR, XVI/1, nr. 133, p. 145-147 și *Documente de la Ștefăniță*, nr. 25, p. 119-128.

⁷⁹ DIR, XVI/1, nr. 135, p. 148-150 și *Documente de la Ștefăniță*, nr. 26, p. 128-134.

⁸⁰ DIR, XVI/1, nr. 139, p. 152-153 și *Documente de la Ștefăniță*, nr. 31, p. 148-150.

⁸¹ DIR, XVI/1, nr. 152, p. 169-170 și *Documente de la Ștefăniță*, nr. 46, p. 224-229.

⁸² DIR, XVI/1, nr. 144, p. 159-160 și *Documente de la Ștefăniță*, nr. 38, p. 172-177.

⁸³ DIR, XVI/1, nr. 160, p. 169-170 și *Documente de la Ștefăniță*, nr. 54, p. 287-290.

⁸⁴ DIR, XVI/1, nr. 172, p. 195-196 și *Documente de la Ștefăniță*, nr. 85, p. 411-415.

⁸⁵ DIR, XVI/1, nr. 121, p. 128-129 și *Documente de la Ștefăniță*, nr. 15, p. 69-75.

⁸⁶ DIR, XVI/1, nr. 151, p. 168-169 și *Documente de la Ștefăniță*, nr. 45, p. 220-224.

Boierul Cozma:

1. 1521, iunie, 4, Ștefan voievod întărește mănăstirii Bistrița satul Calienești, pe Cobâle, cu o mănăstire și vie, danie a panului Cozma⁸⁷

Gavril Calapod, fiul lui Petru stolnic:

1. 1522, iunie, 26, Ștefan voievod întărește lui Gavril Calapod, fiul lui Petru stolnic, satele: Purcelești, Vlădești, Bratiești și Borilești și părți din satul unde au fost juzi Dragoș și Simion⁸⁸

Ivanco pitar:

1. 1522, octombrie, 22, Ștefan voievod întărește lui Ivanco pitar parte din satul Stîțcani⁸⁹

2. 1523, ianuarie, 4, Ștefan voievod întărește lui Ion și rudelor sale o jumătate din sat din Pilipcea, deasupra Nistrului și parte din satul Toderești, pe Jijia, luate în schimbul Boianului Mare de la Ivanco pitar⁹⁰

Grozav vornic:

1. 1521, iunie, 1, Ștefan voievod întărește lui Grozav vornic satele Ciocodeești și Sârbi⁹¹

2. 1522, iulie, 4, Ștefan voievod întărește lui Grozav vornic satul Poiana⁹²

Cașotă clucer, nepotul lui Oșel:

1. 1520, octombrie, 8, Ștefan voievod întărește episcopiei de Rădăuți satele sale printre care și satul Havarona cumpărat de domn cu 600 de zloți de la Cașotă clucer dat episcopiei pentru pomenirea și mântuirea doamnei Stana⁹³

Contribuția boierilor la conducerea Țării Moldovei a fost deosebită la începutul domniei lui Ștefăniță, și prin aportul lor situația țării nu a fost tulburată. S-a reușit înfrângerea tătarilor în 8 august 1518, relațiile cu Polonia au fost normale încheindu-se între cele două țări două tratate de pace și alianță primul în 1517 iar al doilea în 1518 și un tratat privitor la administrarea justiției internaționale încheiat în 1519⁹⁴

Relațiile dintre marea boierime și puterea domnească au fost influențate și de raportul de forțe din creat în Europa de sud-est. Direcțiile politicii externe au constituit mereu puncte sensibile ale solidarității sau adversității dintre cele două puteri. Declinul regatului maghiar i-au determinat pe factorii de decizie ai Țării Moldovei să caute un sprijin mai sigur, privirile lor orientându-se în mod special spre regatul Poloniei care reprezenta o forță politico-militară în zonă. Apropierea față de vecinul de la nord avea două explicații, prima punea în vedere tradiția de luptă

⁸⁷ DIR, XVI/1, nr. 163, p. 184-185 și *Documente de la Ștefăniță*, nr. 102, p. 475-477.

⁸⁸ DIR, XVI/1, nr. 179, p. 203-204 și *Documente de la Ștefăniță*, nr. 73, p. 367-372.

⁸⁹ DIR, XVI/1, nr. 187, p. 212-213.

⁹⁰ DIR, XVI/1, nr. 190, p. 216-217 și *Documente de la Ștefăniță*, nr. 87, p. 420-428.

⁹¹ DIR, XVI/1, nr. 161, p. 181-182 și *Documente de la Ștefăniță*, nr. 55, p. 298-302.

⁹² DIR, XVI/1, nr. 184, p. 209-210 și *Documente de la Ștefăniță*, nr. 78, p. 387-391.

⁹³ DIR, XVI/1, nr. 155, p. 174-176 și *Documente de la Ștefăniță*, nr. 49, p. 261-269.

⁹⁴ F. C. Nano, *Condica tratatelor și ale altor legăminte ale României 1354- 1937*, București, 1938, p. 28-

antiotomană și a doua era atracția pe care o exercita asupra boierimii moldovene „*Republica aristocratică*”, care era pentru ei un model de organizare a statului⁹⁵

În concluzie din Sfatul lui Bogdan III s-a creat acel nucleu care va determina politica țării atât pe plan intern cât și extern. Consolidarea acestui nucleu s-a manifestat prin crearea unor întinse și compacte domenii familiale, ceea ce a dus la consolidarea internă a mării boierimi și a intereselor de grup. Prin aceasta s-a urmărit restricționarea accesului în Sfatul domnesc a reprezentanților altor familii boierești, dregătoriale se transmiteau într-un cadru familial. Drept dovadă în timpul regenței domnești nu apare nici un dregător nou, iar dorința lui Ștefăniță voievod de a opera schimbări în Sfat, în prima jumătate a anului 1523, a dus la declanșarea revoltei boierești, care constituie o altă etapă a domniei lui Ștefan cel Tânăr provocând modificări majore în componența Sfatului domnesc și a politicii interne.

Abrevieri:

AARMSI = “Analele Academiei Române, Memoriile secțiunii istorice”

AIIAI = “Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie “A.D. Xenopol” – Iași”

AG = “Arhiva genealogică”

CI = “Cercetări istorice”

SMIM = “Studii și materiale de istorie medie”

Bibliografie

A. Surse documentare

1. *Condica tratatelor și a altor legăminte ale României*, ed. F. C. Nano, București, 1938.
2. *Documenta Romaniae Historica*, A, Moldova; vol. II, întocmit de Leon Șimanschi, Nistor Ciocan, Georgeta Ignat, Dumitru Agache, București, 1976; vol. III, întocmit de C. Ciuhodaru, Ioan Caproșu, Nistor Ciocan, București, 1980.
3. *Documentele lui Ștefan cel Mare*, întocmit de Ioan Bogdan, vol. II, București, 1913.
4. *Documente moldovenești de la Bogdan voievod (1504-1517)*, publicate de Mihai Costăchescu, Iași, 1940.
5. *Documente moldovenești de la Ștefăniță voievod (1517-1527)*, publicate de Mihai Costăchescu, Iași, 1943.
6. *Documente privitoare la istoria românilor*, vol II/3 (1510-1530), ed. Nic. Densușianu, București, 1892.
7. *Documente privind istoria României, seria A, Moldova, veac. XVI*, vol. I (1501-1550), București, 1953.

B. Surse narative

1. *Călători străini despre Țările Române*, vol. I, îngrijit de Maria Holban,

⁹⁵ Virgil Pâslariuc, *op. cit.*, p. 34-35
<http://www.cimec.ro> / <http://www.muzeuvaslui.ro>

2. Dimitrie Cantemir, *Descrierea Moldovei*, postfață și bibliografie de Magdalena Popescu, București, 1986.
3. *Cronicile slavo-române din secolele XV – XVI*, publicate de Ioan Bogdan, ediție revăzută și completată de P. P. Panaitescu, București, 1959.
4. Grigore Ureche, *Letopiseșul Țării Moldovei*, texte stabilite de P.P. Panaitescu, prefață și note de Gh. Pop, București, 1967.

C. Instrumente de lucru

1. Alexandru I. Gonța, *Documente privind istoria României. A. Moldova, veacurile XIV – XVII (1384 – 1625)*. *Indicile numelor de locuri*, ediție îngrijită și cuvânt înainte de I. Caproșu, București, 1990.
2. *Idem*, *Documente privind istoria României. A. Moldova, veacurile XIV – XVII (1384 – 1625)*. *Indicile numelor de persoane*, ediție îngrijită și cuvânt înainte de I. Caproșu, București, 1995.
3. N. Grigoraș, *Instituții feudale din Moldova. Organizarea de stat până la mijlocul secolului al XVIII-lea*, București, 1971.
4. N. Stoicescu, *Sfatul domnesc și mării dregători din Țara Românească și Moldova (secolele XIV-XVII)*, București, 1968.
5. *Idem*, *Curteni și slujitori. Contribuții la istoria armatei române*, București, 1968.
6. *Idem*, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova (sec. XIV-XVII)*, București, 1971.

D. Lucrări generale și speciale

1. Cihodaru, Constantin, *Pretendenți la tronul Moldovei, între anii 1504-1538*, în **AIIAI** XIX, 1982, p. 625-635.
2. Ciurea, D., *Organizarea administrativă a statului feudal Moldova (secolele XIV-XVIII)*, în **AIIAI**, II, 1965, p. 143-235.
3. Decei, A., *Istoria Imperiului Otoman până la 1656*, București, 1978.
4. Gorovei, Ștefan S., *Găneștii și Arbureștii (Fragmente istorice. 1538-1541)*, în **CI**, II, 1971, p. 143-159.
5. *Idem*, *Note istorice și genealogie cu privire la urmașii lui Ștefan cel Mare*, în **SMIM**, VIII, 1975.
6. *Idem*, *Domnia lui Alexandru Cornea*, în *Petru Rareș*, București, 1978, p. 175-178.
7. *Idem*, *Domnia lui Ștefan Lăcustă*, în *Petru Rareș*, București, 1978, p. 162-174.
8. *Idem*, *Mușatinii*, București, 1976.
9. Grigoraș, N., *Abuzurile și corupția membrilor aparatului de stat feudal din Moldova (sec. XV-XVII)*, în **AIIAI**, VIII, 1971, p. 99-117.
10. *Idem*, *Ștefan vodă cel Tânăr și Luca Arbure*, în **AIIAI**, IX, 1972, p. 1-27.
11. Iorga, N., *Pretendenți domnești în secolul al XVI-lea*, în **AARMSI** s. II, XIX, 1897, p. 193-274.
12. *Idem*, *Istoria românilor*, vol. IV, ediția a II-a, volum îngrijit de Stela Cheptea și Vasile Neamțu, București, 1996.
13. *Istoria României*, vol. II, București, 1962.
14. *Istoria României*, vol. IV, București, 2001.
15. Lutic, Marcel, *Două neamuri străvechi: Găneștii și Stravici*, în **AG**, III (VIII), 3-4, 1996, p. 175-184.

16. Minea, Ilie, *Complotul boieresc în contra lui Ștefăniță vodă*, în CI, IV, 2, 1928, p. 188-219.
17. Onciul, Dimitrie, *Istoria Bucovinei înainte de unirea cu Austria în Dimitrie Onciul, Scrieri istorice*, ediție îngrijită de Aurelian Sacerdoțeanu, vol. 1, București, 1968.
18. Panaitescu, P.P., *Contribuții la istoria lui Ștefan cel Mare*, în AARMSI s. III, XV, 1935.
19. Pâslariuc, Virgil, *Raporturile politice dintre marea boierime și domnie în Țara Moldovei în secolul al XVI-lea*, Chișinău, 2005.
20. Székely, Maria Magdalena, *Mari logofeți ai Moldovei lui Petru Rareș (I)*, în SMIM, XIII, 1995, p. 73-101.
21. *Eadem*, *Mari logofeți ai Moldovei lui Petru Rareș (II)*, în SMIM, XIV, 1996, p. 49-69.
22. *Eadem*, *Obârșia lui Luca Arbure. O ipoteză*, în vol. *In Honorem Paul Cernovodeanu*, ed. Violeta Barbu, București, 1998, p. 419-429.
23. Ursu, Horia I., *Moldova în contextul politic european (1517-1527)*, București, 1972.
24. Xenopol, A.D., *Istoria Românilor din Dacia Traiană*, vol. II, ediția a IV-a, București, 1927.

DOUĂ CAZURI DE HICLENIE DIN PRIMA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XVI-LEA

Cosmin Niță*

Cuvinte cheie: perioada medievală, Bogdan voievod, Petru Rareș, necredincios, incompetență, confiscarea proprietății

Key words: medieval period, Bogdan prince, Petru Rares, unfaithful, incompetence, confiscation of property

Abstract:

By doing so we tried a new approach of term "hiclenie" it in this case meaning given sanction for what in modern terms would define as "work disability" This document from Petru Rares is only known so far, which speaks confiscation of property for incompetence.

Dintre noțiunile care au definit aspecte juridice ale societății medievale din statul medieval de la răsărit de Carpați se distinge – tentant prin raritate și analizele făcute până acum - noțiunea arătată în titlu.

Termenul de *hiclenie* în dicționar, desemnează în perioada medievală o trădare față de domn¹ Cuvântul "hiclean", viclean, este de origine maghiară și provine de la *hütlen*, *hitelen*, *hitlen* care însemna "neîncredător", "necredincios"² Dar în acea perioadă nu numai opoziția, ridicarea cu arma în mână împotriva domnului țării sau acte similare se considerau acte de înaltă trădare ci și alte manifestări, ca de exemplu însușirea sau distrugerea unor bunuri domnești. În continuare vom prezenta un caz de distrugere a unui bun domnesc. Dragoș, care era subordonat a lui Luca Arbure în cetatea Sucevei, a distrus o piesă de artilerie și - pentru această faptă - a fost pedepsit cu confiscarea unei părți din proprietate constând într-o jumătate din satul Țăpești și a patra parte din iezorul Lozova. Acest eveniment s-a petrecut în timpul lui Bogdan al III-lea, dar este consemnat într-un document din 1546 mai 12 în care Petru Rareș, vorbind despre o jumătate de sat Țăpești, pe Bârlad, și a patra parte din iezorul Lozova, arată că „*le-a luat fratele domniei mele Bogdan voievod de la Dragoșe ce-a fost portar la Arbure, în cetatea Sucevei, pentru că acest Dragoșe portar a stricat un tun de mare preț*”³ După cum s-a mai scris Bogdan voievod era legat de marea boierime, dar în anumite momente, el nu s-a lăsat intimidat de puterea acesteia.

Acest document este singurul cunoscut până acum din domnia succesorului lui Ștefan cel Mare, care vorbește despre confiscarea unei proprietăți pe tot parcursul

* Drd., Facultatea de Istorie – Universitatea Al. I. Cuza, Iași

¹ Ioan Murariu, *8500 de termeni istorici si arhaisme*, editura EduSoft, Bacau, 2008.

² N. Grigoraș, *Instituții feudale din Moldova*, vol. I. București, 1971, p. 57.

³ *Documente privind istoria Romaniei*, seria A, Moldova, veac XVI, Vol. 1(1501- 1550), Bucuresti, 1953, nr 452, p. 501.

domniei sale; s-a interpretat în istoriografie că boierimea a luptat pentru desființarea caracterului condiționat al proprietății funciare; totuși domnii au încercat să își mențină dreptul de jurisdicție asupra ei. Până în timpul domniei lui Ștefan cel Mare proprietatea funciară boierască și mănăstirească, era ereditară, garantată de stat și a avut posibilitatea de a se extinde continuu. Ștefan cel Mare, în schimb, cel puțin în a doua jumătate a domniei a inaugurat o politică de limitare a extinderii proprietății boierești. Este cunoscut faptul că în perioada medievală nu a existat o proprietate funciară absolută. Prin actele de donație sau confirmare a unei proprietăți, dreptul de liberă dispunere era limitat de obligațiile ce le deținătorul avea față de domnie. Expresiile „credincioasă slujbă”, „dreaptă credință”, sau „slujbă dreaptă și credincioasă” care se întâlnesc aproape în toate actele de proprietate, fac cunoscute public condiționările proprietății donate sau transferate. Fiecare domn putea prelua proprietatea oricărui boier ce nu respecta legea țării sau voința Domnului.

După cum s-a arătat mai sus proprietatea a fost confiscată pentru distrugerea un bun domnesc, acest fapt fiind considerat - la vremea aceea - un act de înaltă trădare = *hiclenie*. În această ultimă speță fapta a fost judecată de către domn <și poate și de Sfatul domnesc> drept trădare deși era vorba doar de distrugerea unei singure piese de artilerie. Documentul nu ne arată circumstanțele în care Dragoș a deteriorat tunul. Este posibil ca acesta să fi fost distrus în urma unor antrenamente; și deoarece piesele de artilerie nu se produceau în Moldova, erau foarte scumpe, acest incident presupunea pedepsirea lui Dragoș cu confiscarea unei proprietăți ca despăgubire. De aici nu rezultă că fapta lui nu a afectat major capacitatea defensivă a țării/domniei; tocmai de aceea este posibil, ca actul pus în discuție (12 mai 1546) să ridice o altă problemă privitoare la regimul proprietății, mai puțin studiat în istoriografia românească. Trebuie accentuat în acest sens că există posibilitatea ca hotărârea lui Ștefăniță voievod să fi fost luată după calcularea prealabilă a valorii uzufructului obținut de domnie pe timpul deținerii lui de către domnie. Cert este că Dragoș nu a fost condamnat la moarte.

Despre acest Dragoș se știe doar că era nepotul lui Luca Arbure⁴, nu se știe dacă era nepot de frate sau soră⁵. Oricum, era în relație cu tutorele minorului Ștefăniță, conducând practic Țara Moldovei. Acesta s-a folosit de influența unchiului său pentru a-i media redarea proprietății, în timpul lui Ștefăniță voievod, în 1520, iulie 28⁶ și că unchiul său l-a luat pe lângă sine la paza Cetății de Scaun.

În legătură cu satul Țăpești ca subiect de litigiu mai sunt documente; în prezent satul este dispărut, a fost în actualul județ Galați, lângă Braniștea și Lozova. Nu s-a păstrat uricul de la Ștefan cel Mare pentru Luca Arbure, primind jumătatea satului Țăpești și a patra parte din iezerul Lozova. Cealaltă jumătate din sat, partea de jos, și a patra parte din iezerul mai sus numit, a fost a lui Duma Brudur, dată acestuia

⁴ *Documente privind istoria României*, seria A, Moldova, veac XVI, Vol. 1(1501- 1550), București, 1953, nr 452, p. 169-170, 501.

⁵ Maria Magdalena Szekely, *Obârsia lui Luca Arbure. O ipoteza*, în vol. *In honorem Paul Cernovodeanu*, Violeta Barbu (ed.), București, 1998, p. 419-429.

⁶ *Documente privind istoria României*, seria A, Moldova, veac XVI, Vol. 1(1501- 1550), București, 1953, p. 169-170.

de Ștefan cel Mare în 1499, noiembrie 14⁷ Elemente suplimentare asupra celor două jumătăți de sat, din Țăpești, și asupra bălții Lozova, se găsesc în două documente de la Petru Rareș; unul din 1546, aprilie 15⁸, prin care Petru Rareș ia, în schimbul satului Glodeni, dat nepoților lui Duma Brudur, jumătate din satul Țăpești, ce sunt în Olteni, pe Bârlad cu gârle și cu a patra parte din iezerul Lozova pe care le va da Mitropoliei de Jos, din Roman. Altul este cel din 1546, mai 12, care s-a mai amintit, prin care domnul dăruia Mitropoliei de Jos, jumătate din satul Țăpești și a patra parte din iezerul Lozova pe care „a luat-o fratele domniei mele Bogdan voevod, de la Dragoș, ce a fost portar a lui Arbure, în cetatea Sucevii, pentru ca acest Dragoș portar a stricat un tun de mare preș⁹” Ar urma că locul fusese proprietatea lui Luca Arbure, care, la un anumit moment, i-a dat-o lui Dragoș. Aceasta, în timpul lui Bogdan al III-lea i-a fost luată, apoi i-a fost înapoiată de către unchiul său, Arbure portarul, și întărită de Ștefăniță voievod, în 1520, iulie 28.

În concluzie, prin acest demers s-a încercat o nouă abordare asupra termenului de *hiclenie*, acesta în cazul de față având sensul de sancțiune aplicată pentru ceea ce în termeni moderni s-ar defini drept „incapacitate profesională” Acest document de la Petru Rareș fiind singura cunoscută până în prezent, care vorbește despre confiscarea unei proprietăți pentru incompetență.

În continuare va fi prezentat un alt tip de act de înaltă trădare: însușirea unor bunuri domnești. Într-un document de la Iliăș voievod din data de 1 aprilie 1550 se amintește că Petru Rareș a confiscat satul Giurgeni, din ținutul Vasluiului de la Sabain Ușurelul și fratele său Toader pitar, fiindcă „au căzut în fapte de viclesug, în renea căreia au ridicat ei, împreună cu alți necredincioși o tâlhărie asupra calului părintelui domniei mele, Petru voevod¹⁰” Din citat se înțelege că într-o anumită împrejurare, cei amintiți au atacat un convoi în care se afla chiar calul domnului. Acest fapt, în opinia lui N. Grigoraș, s-a întâmplat în august 1538 când partizanii boierimii trădătoare s-au dat la tot felul de acțiuni împotriva lui Petru Rareș¹¹ Despre satul Giurgeni, din ținutul Vasluiului, nu sunt menționați documentare anterioare acestui eveniment. Știri despre sat mai sunt în a doua jumătate a secolului al XVI-lea și în secolul următor. Nici cei doi frați, Sabain Ușurelul și Toader pitar nu mai sunt amintiți în documente.

Din cele arătate mai sus „hiclenia” reprezintă o încălcare a jurământului de credință depus domnului. „Hiclenii”, în acest sens devin necredincioși față de regimul juridic al Țării și – implicit – față de Domnie. Obiceiul pământului considera în același timp că ridicarea împotriva domnului sau bunurilor domnești, echivala cu o răscoală împotriva țării. Deci „hiclenii” erau considerați, după normele de drept ale timpului, ca trădători de țară. În asemenea cazuri, procesele lor erau judecate de domn, care hotăra nu numai pedepsele ci și executarea lor.

⁷ *Ibidem*, XV/2, p.290.

⁸ *Ibidem*, XVI/1, p.463-465.

⁹ *Ibidem*, p. 501.

¹⁰ *D.I.R.A.*, XVII/1, p. 591.

¹¹ N. Grigoraș, *Instituții feudale din Moldova*, București, 1971.

IMAGOLOGIA - O ALTFEL DE ABORDARE A PERCEPȚIEI „STRĂINULUI” DIN MOLDOVA MEDIEVALĂ

Laurențiu Chiriac*

Motto:

„Niciodată ca în Evul Mediu
cuvintele nu au devenit imagini”

(Bernhard Blumen Kranz)

Cuvinte cheie: Moldova medievală, imagologie

Key words: Moldova medieval, imagology

Abstract:

In the Middle Ages a world “behaviors” par excellence there was necessarily a consensual universe, but rather a reified world in which mental structures that define the collective mind had primacy, because people taken individually - mattered less. In one way or another, all pluralism life then connected directly or indirectly to aggressive spiritual tension between sacred sphere (considered a “law founder”) and one profane (secular) but continual impetus that gave him “founder past.” This last time was the Christ model that is being reported over and had even tendencies to imitate it. For them, God be absolute truth.

În **Evul Mediu** - o lume „comportamentistă”, prin excelență - nu a existat neaparat un univers consensual, ci mai degrabă un *univers reificat*, în cadrul căruia **structurile mentale definitorii ale mentalului colectiv** dețineau primatul, căci oamenii - luați individual - contau mai puțin. Într-un fel, sau altul, toate pluralismele vieții de atunci se racordau, direct sau indirect, la tensiunea spirituală agresivă dintre o sferă sacră (considerată drept o „lege instauratoare”) și una profană (laică), dar sub permanentul imbold pe care-l dădea „trecutul fondator”. Acest trecut constituia atunci **modelul christic** la care oamenii se raportau mereu și aveau chiar tendințe de imitare a acestuia. Pentru ei, Dumnezeu reprezenta Adevărul Absolut.

În atari condiții, dualitatea ființei umane s-a manifestat obsesiv prin consubstanțialitatea dintre un „Eu” intrinsec și un „Altul” extrinsec, fapt pentru care **reprezentările sociale** din Evul Mediu au jucat un rol major și au fost percepute ca modalități funcționale de comunicare, fluidizare și înțelegere a percepțiilor dintre o societate dată sau un grup identitar și un „Celălalt” real sau închipuit. Astfel, pe această bază a avut loc și „dialogul concurențial” dintre civilizația medievală din Moldova și celelalte.

Tocmai de aceea, **imagologia** - ca studiu comparativist al *reprezentărilor sociale*, construite cu ajutorul unor imagini afectiv-mentale și a unor arhetipuri și stereotipuri - reprezintă un domeniu vast cu o reală vocație a interdisciplinarității și

* Dr., directorul Muzeului Județean „Stefan cel Mare” Vaslui
<http://www.cimec.ro> / <http://www.muzeuvaslui.ro>

care studiază *imaginea categorială* imaginea cognitivă și afectivă ce duce la reprezentarea mentală și la caracteriologia percepției despre ceva sau cineva.

Imagologia constituie, deci, studiul „constructelor personale” care operează cu *imagini mentale* într-o antropologie istorică ce compară și are putere de reprezentare simbolică. Astfel, fiecărei imagini i se atribuie un sens, iar fiecărui sens i se atașează o imagine. În același timp, *imagologia* este joc și performare a comunicării imagistice între: **a) propunerea** - care vine de la reprezentarea în sine și ca atare e fixată aproape clișeic în memoria colectivă, putând fi reprodusă mereu și **b) re-cunoașterea** - care este subiectivizarea mentală și abstractizarea receptării acelei propuneri, fiind deseori stereotipică.

Din *perspectivă etnopsihologică*, *imagologia* arată „modul cum s-au privit popoarele între ele, cum s-au lăudat sau blamat, cum au luat unul de la altul sau au imitat, cum și-au deschis ori și-au închis inimile unul altuia” În perspectiva **reprezentărilor colective**, *imagologia* semnifică studiul stereotipurilor și operează în câmpul etnopsihologiei (știință ce cercetează ființa și lucrarea spiritului popoarelor). Aceste reprezentări colective dau legitimitate grupului identitar respectiv. Mai mult, reprezentările colective „șes drama imaginarului și a conștiinței colective, căci societatea este susținută mai întâi de ideea pe care și-o face despre ea însăși”

Din acest punct de vedere, *imagologia* poate fi o formă eficace de abordare a imaginii „Străinului” în societatea medievală din Moldova, o încercare subtilă de „decodificare” a structurii intime a acestei percepții și o înțelegere mai clară a reprezentării mentale a unei ființe sau a unui fenomen istoric aparte în Evul Mediu moldav. Sub aspectul diferitelor paradigme de investigare și de interpretare a imaginii „Străinului” din Moldova medievală, putem spune, deci, că noul demers s-ar putea desfășura sub spectrul științific al *comparativismului istoric* și al *caracteriologiei popoarelor*.

Diferitele forme de conținut ale *comparativismului istoric* se pot manifesta în câteva domenii:

imagologie filologică (ca paradigmă de interpretare comparatistă a unor modele literare și care să conducă la un dialog intercultural între două etnii);

- *imagologie istorică* (ca interpretare a modalităților de formare a imaginii „Străinului” în raport cu un grup identitar, în care imaginea să fie expresia simbolică a realității ce permite o reînviere a trecutului istoric, astfel încât istoria să fie un câmp de întâlnire conflictuală dintre Identitatea colectivă și Alteritatea ineluctabilă);

imagologie psihosocială (ca paradigmă a imaginii etnopsihologice a „Străinului” în raport cu un grup etnic identitar, în care imaginea să fie expresia simbolică a psihologiei celor două popoare);

- *imagologie filosofică* (ca interpretare a imaginii „Străinului” în raport cu un grup identitar, în funcție de dezvoltarea filosofiei culturii la cei doi concurenți).

În ceea ce privește *caracteriologia popoarelor*, putem spune că mijloacele de abordare ale unei imagini a „Străinului” în Moldova medievală pe care le oferă pot fi diversificate:

fie sub forma analizării *relațiilor interculturale și a comunicării mentale* ale celor doi concurenți, ca limbaj comun al unei colectivități identitare față de o Alteritate expansivă;

fie sub forma *impactului reprezentărilor sociale reciproce*, în urma cărora se crează imaginile colective, arhetipurile, clișeele, stereotipurile și atitudinile (ca urmare a proprii „grile de lecturare” subiective, venită din fiecare experiență socială nouă);

sub forma analizării *Eu-lui în raport cu lumea înconjurătoare* care devine, astfel, realitatea interioară, prin intermediul procesualității complexe Eu - Alter - Societate.

În altă ordine de idei, **dimensiunea etnopsihologică** în interpretarea percepției „Străinului” în Moldova medievală a devenit esențială, căci ea a reprezentat în istoriografia românească o importantă componentă a problematicii specificului național în raport cu Alteritatea. Deși **etnopsihologia** s-a făcut la noi într-o manieră mai mult *explicită*, au existat și maniere *implicite* - care au avut darul de a mai „desubiectiviza” interpretările afectiv-cognitive asupra „Străinului” din Moldova medievală (vezi noile studii privind imaginea „Turcului” sau „Evreului” în scrierile moldovenești).

Astăzi chiar putem vorbi de un anumit „*stereotip moldav*” al percepției „Străinului” în Evul Mediu, un stereotip aparte și care a evoluat cu greu de la un clișeu eminentamente etnico-religios la unul social-cultural și politic. Acest **stereotip** a sintetizat toate imaginile pe care etniile și le-au făcut despre ele însele sau între ele, schițându-se aproape clișeic chiar o caricatură a Celuilalt. Mai mult, imaginea „Străinului” a înglobat, de multe ori eronat, percepții asupra minorităților și marginalilor din societatea medievală din Moldova. Cel mai des, imaginea „Străinului” s-a confundat cu cea a „Turcului”, a „Ungurului” și a „Polonezului”, după care au început să fie percepute și elementele greco-levantine, în paralel cu țiganii, evreii și armenii, dar și cu catolicii și protestanții sau chiar „moscalii” de mai târziu.

Impactul „Străinului” asupra mentalului colectiv medieval din Moldova s-a produs diferit de la un climat politic și social-cultural stabil (în secolele XV-XVI) la unul instabil (în următoarele două veacuri). Acest impact a produs două tipuri de manifestări socio-psihologice din partea populației din Moldova medievală:

- a) **reacția de „anxietate istorică”** datorată presiunii constante a „Străinului” asupra societății moldave - și, în consecință, aplicarea unei „*conduite de evitare*” a acestuia (ca reflex de protecție și de autoapărare) și apoi, a unei „*conduite dedublativă*” (necesară apărării și supraviețuirii față de „Străin”);
- b) **reacția de „non-cooperare cu istoria”** prin care moldovenii respingeau o istorie care nu le aparțineau și care-i duceau la anulări; s-a mers pe o „*conduită a retragerii în sine*” (datorată intruziunii constante a „Străinului” în societatea moldavă), pentru ca apoi să se revină în fața istoriei cu un model identitar mult mai puternic față de cel al „Străinului”

În secolele XVII-XVIII, „Străinul” din Moldova a început să fie „inferiorizat” cultural și chiar „integrat” în mentalitatea locului, fiind perceput ca un *personaj al imaginarului popular*, în chip anecdotic și chiar fantastic, semn al abstractizării lui. În fine, poate pentru că tocmai devenise un personaj codificat și chiar închipuit, „Străinul” începea să fie perceput doar în mod **simbolic**, căci deja era mai bine cunoscut și imaginea lui clișeică (de început) dispăruse.

Pe baza **comparativismului istoric**, putem spune că imaginea „Străinului” în Moldova medievală a constituit, în fond, un mod de raportare a propriului „Eu” zbuciumat la „Celălalt” ce părea primejdios, miraculos și în plină efervescență. Oricum, figura „Străinului” s-a vădit a fi necesară în cristalizarea propriei Identități etnice, căci numai așa oamenii Moldovei medievale s-au putut „redescoperi” mai puternici prin „Alții” și au reușit să supraviețuiască sub privirea Celuilalt. Așadar, am putut constata că „Străinul” - în sens metonimic - a suplinit anumite curențe și lipsuri din societatea medievală moldavă, rezolvându-le anumitor oameni ai ei propriile lor angoase existențiale.

În concluzie, ipostazierea „Străinului” sub forma unui pericol justificat sau închipuit a avut rolul de a acoperi o „identitate prin absențe”, reușind întrucâtva să solidifice într-o structură unitară, durabilă și consistentă o etnie relativ omogenă, determinându-i chiar propria-i remodelare mentală. Identitatea Moldovei medievale s-a „călit” în confruntarea cu „Străinul” și a evoluat ca o „lumină care formează umbra Alterității înfricoșătoare, mereu sfidătoare și agresivă”, de aici și apelul repetabil de întoarcere și regrupare în jurul tradițiilor perene, nealterate (latinitatea, continuitatea și ortodoxismul) ce se vor constitui în acel fond arhetipal mereu reactualizat de la care ne-am adăpat ori de câte ori ne-a fost greu.

În fine, **alteritatea** poate fi privită și ca refularea inexplicabilă a suprasaturației de propria-i Identitate, prin care „Eul” se proiectează imagistic într-un „Altul” cu care se compară, pentru a se redescoperi pe sine și pentru a ști cine este cu adevărat. Așadar, popoarele istorice nu adorm într-o identitate gata făcută, ci ele se frământă și se redimensionează mereu spiritual și etnic. Așa și Moldova medievală s-a definit și prin modul de percepție și toleranță a autohtonilor față de străini.

PREZENȚE PRINCIARE FEMININE ÎN CEREMONIILE DE CĂLĂTORIE DIN MOLDOVA. NOTE PRELIMINARE*

Diana-Maria Eșanu**

Cuvinte cheie: plecare, revenire, doamnă, ceremonie, alai, mulțime.

Key words: departure, return, princely consort, ceremony, cortege, crowd.

Abstract:

In the Middle Ages the women from princely families were travelling, their departures or their returns being conditioned by those of the princes. Thereby their displacements have a preponderant personal nature, which results by the woman's duty of following the man, when he is her father, her husband, her son or her brother. The princely consort and the ladies benefited of ceremonies which marked the overtaking of the borders, according to their statute, whatever the reason for which they travelled. Either they take part in the ceremonies dedicated to the reception or to the departure, involved in a personal or social-political purpose, imposed by a certain context or a voluntarily accomplishment, their presence arose the greatness of the moment and situated the regency in advantage.

În Evul Mediu, cunoașterea spațiului s-a realizat treptat, pornind de la pământul locuit, prin pătrunderea pe teritoriile necunoscute din apropierea zonelor urbane sau rurale, punctul de întâlnire dintre cunoscut și necunoscut fiind hotarul¹. Distanța a fost percepută atât calitativ, ca spațiu neștiut, care trebuia explorat, cât și cantitativ, drept o continuitate spațială a zonelor deja știute². Din astfel de motive călătoriei i s-a atribuit o conotație preponderent negativă, iar deplasarea a fost percepută ca o ruptură de locul natal sau de cel deja cunoscut.

Nici în cazul Țărilor Române lucrurile nu erau diferite, iar călătoria căpăta atributele unei adevărate aventuri, atât din cauza lipsei de cunoștințe geografice, precum și a dificultăților care puteau fi întâlnite (hoți, drumuri greu de parcurs, durata de timp considerabilă dintre destinații). Obstacolele pe care le presupunea depășirea spațiului cunoscut făceau ca deplasările să nu fie la îndemâna oricui, principalii călători fiind negustorii³. La nivelul mentalului colectiv, rigorile Evului Mediu

* Lucrare realizată în cadrul proiectului POSDRU/88/1.5/S/47646, cofinanțat din Fondul Social European, prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013.

** Drd., Facultatea de Istorie – Universitatea Al. I. Cuza, Iași

¹ Marcel Bartic, *Expresii ale percepției spațiului în Țările Române (secolele XV-XVI)*, în „Opțiuni Istoriografice”, VII, 2006, nr. 1-2, p. 90.

² Paul Zumthor, *La mesure du monde. Répresentation de l'espace au Moyen Âge*, Paris, Édition du Seuil, 1993, p. 146.

³ Marcel Bartic, *op. cit.*, p. 86.

stabileau că bărbații se puteau deplasa în voie oriunde și oricând, în timp ce pentru femei era indicat să rămână acasă. În cazul în care acestea întreprindeau o călătorie era neapărat ca ele să fie însoțite, întrucât se considera că doar femeile cu o moralitate îndoielnică depășeau securitatea familiei și porneau singure la drum⁴. Aceste idei decurgeau din faptul că interiorul revenea femeii, iar exteriorul bărbatului. Casa și locurile din preajmă erau privite ca spațiu feminin, datorită sarcinilor domestice și educării copiilor și a faptului că gospodăria apărea ca un spațiu de protecție menit să asigure păstrarea și apărarea reputației familiei. Exteriorul se definea ca spațiu masculin prin activitățile care îi erau atribuite: politice, comerciale, economice⁵.

Pentru elită lucrurile erau însă puțin diferite. În Occident era o modă ca femeile din înalta societate să întreprindă călătoriile în țările vecine, iar apoi să le povestească în jurnalele lor⁶. Timpul destinat călătoriilor și diversitatea locurilor vizitate depindeau de vastitatea rețelei de rude și motivul pentru care se pleca în voiaj. Deplasările nu aveau ca obiectiv misiuni diplomatice oficiale sau studii, ci constituiau mai degrabă „afaceri de familie”, acțiuni particulare, fără importanță socială sau politică⁷. În schimb, putem vorbi de o semnificație culturală a vizitelor femeilor nobile pentru că, în timpul petrecut la alte curți europene, ele împrumutau din moravurile și obiceiurile gazdelor, pe care le transferau în propria lor viață de curte⁸.

Așadar, plecarea în călătorie ale elitei feminine era determinată de factori personali, fapt ce contravine acțiunilor elitei masculine, care vedea în orice itinerariu parcurs o posibilitate de evidențiere a puterii și statutului social⁹. În Evul Mediu, a călători însemna a governa, iar alaiul solemn expunea în fața supușilor semnele majestății¹⁰.

În cele ce urmează, dorim să ne oprim asupra călătoriilor femeilor din familiile domnești ale Moldovei, aspect care în istoriografia românească nu a beneficiat decât de sumare abordări¹¹. Acest fapt poate fi pus, cu certitudine, pe seama prezenței secvențiale a unor astfel de exemple în sursele narrative. Ceea ce dorim să scoatem în evidență privește modul în care se realiza plecarea sau revenirea în reședința princiară

⁴ Andrée Courtemanche, *Migration and Mobility*, în *Women and Gender in Medieval Europe. An Encyclopedia*, Margaret Schaus editor, New York, Routledge, Taylor & Francis Group, 2006, p. 562.

⁵ Constanța Ghițulescu, *Evul Mediu românesc și istoria femeii (secolele XVII-XVIII)*, în vol. *Direcții și teme de cercetare în studiile de gen din România*, volum coordonat de Ionela Băluță, Ioana Cîrstocea, București, Colegiul Noua Europă, 2003, pp. 46-47.

⁶ Dorothea Nolde, *Princesses voyageuses au XVIIe siècle: médiatrices politiques et passeuses culturelles*, în „Clio. Histoire, femmes et sociétés”, 28, 2008, p. 59; <http://clio.revues.org/index7833.html>; 05.07.2012, 11.30 A.M

⁷ *Ibidem*, p. 62.

⁸ *Ibidem*, p. 63.

⁹ *Ibidem*, p. 60.

¹⁰ Jean Boutier, Alain Dewerpe, Daniel Nordman, *Itinerare medievale europene*, în „Magazin Istoric”, 18, 1984, nr. 6, pp. 25-27; Radu G. Păun, *Scenă și simbol: reprezentății ale puterii în Vechiul Regim românesc*, în vol. *Spectacolul public între tradiție și modernitate: sărbători, ceremonialuri, pelerinaje și supliciuri*, București, Editura Institutului Cultural Român, 2007, p. 96.

¹¹ Diana-Maria Eșanu, *Some Aspects Concerning the Itineraries of the Princely Consorts in Moldavia During the 15th and the 16th Centuries*, în „Transylvanian Review”, vol. XX, Supplement No. 2:1, 2011, pp. 179-189.

sau în țară a familiei domnești, la care participa și elita feminină. Astfel de manifestări aveau un caracter public, nu corespundeau unei desfășurări calendaristice, ci unor circumstanțe ocazionale.

În izvoare sunt menționate călătoriile ale doamnelor prilejuite de vizite la mânăstiri, vii sau curți domnești, care pot fi asociate unor itinerarii obișnuite. Deplasările deveneau excepționale atunci când condițiile politice dictau refugiarea sau pribegia familiei domnești. Ceremoniile care însoțeau reluarea tronului subliniau, asemenea celor care celebrau victoria militară, legătura privilegiată dintre divinitate și reprezentantul ei pe pământ¹². În aceste momente, modul în care se înfățișa domnul supușilor demonstra prestigiul puterii și disponibilitatea acestuia de a oferi soluții¹³, iar alaiul impozant, care îl însoțea avea ca scop crearea ideii de strălucire¹⁴. Întoarcerea din pribegie și reluarea domniei echivalau cu revenirea la o stare de lucruri firească, stabilitate sau chiar depășirea unui impas de către domn. Pierderea și apoi recuperarea tronului și implicit a calității de ales al Domnului pentru conducerea țării puteau echivala în mentalul colectiv cu o reintrare în grațiile divinității.

O dată cu domniile reveneau în țară familia și anturajul personal al acestora, care erau întâmpinați conform statutului lor. Letopisețele moldovenești au consemnat exemple ale revenirii din pribegie a familiei domnești. Unul dintre acestea face referire la Petru Rareș, care după reluarea domniei în 1541 „trimese-au de ș-au adus pe doamnă-sa, pe Elena și pe fiii săi, pe Iliășu și pe Ștefan și pe fiică-sa Roxanda, de la Ciceu. Și sosind la Suceava, mai 25 de zile, le-au ieșit Pătru vodă înainte trei mile. Acolo multă bucurie și veselie era la adunarea lor, că pe câtă jale era când să despărțisă de la Ciceu, de să dusesse Pătru vodă la Țarigrad, mai multă bucurie și veselie era acum la împreunarea lor”¹⁵. În anii petrecuți de domn pentru recuperarea tronului (1538-1541), doamna Elena s-a aflat la Ciceu¹⁶ împreună cu fiii nevârstnici,

¹² Cele mai frecvente informații din sursele narative, care se referă la intrările în reședință, privesc celebrarea triumfului, în urma războaielor purtate de domni împotriva vrăjmașilor. Ceremoniile aferente sărbătoririi izbânzii aparțin atât domnului și vitejilor săi, cât și poporului, iar prin extindere, întregii creștinătăți. Victoria domnului, grație voinței divine și a ajutorului sfinților, sublinia calitatea sa de ales al Domnului, izbânda binelui asupra răului și caracterul legitim al războiului. Pentru celebrarea triumfului militar în Moldova vezi: Bogdan-Petru Maleon, *Ștefan cel Mare și ritualurile războiului*, în „Analele Științifice ale Universității <<Alexandru Ioan Cuza>>, Iași”, tomul LI, 2005, pp. 37-67; Liviu Pilat, *Între Roma și Bizanț: Societate și putere în Moldova (secolele XIV-XVI)*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2008, pp. 466-471; Ovidiu Cristea, *Declanșarea războiului, victorii și intrări triumfale în Moldova lui Ștefan cel Mare: evenimente, reprezentări, interpretări*, în „Analele Putnei”, IV, 2008, nr. 1, pp. 105-132.

¹³ Radu G. Păun, *Sărbătoare și propagandă în Țările Române. Strategiile gestului și cuvântului (1678-1821)*, (II), în „Sud-Estul și Contextul European”, Buletin IV, Mentalitate și politică, 1995, p. 13.

¹⁴ N. Iorga, *Istoria românilor prin călători*, ediție îngrijită, studiu introductiv și note de Adrian Angheliescu, București, Editura Eminescu, MCMLXXXI, pp. 37-39.

¹⁵ Grigore Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei (1359-1595)*, ediție îngrijită, studiu introductiv, indice și glosar de P. P. Panaitescu. Ediția a II-a revăzută, București, Editura de Stat pentru Literatură, 1958, p. 163.

¹⁶ Ciceul se afla în stăpânirea domnilor Moldovei încă din timpul domniei lui Ștefan cel Mare, fiind ulterior mărit de urmași prin adăugarea de noi proprietăți (Ștefan Meteș, *Moșiile Domnilor și boierilor din Țările române în Ardeal și Ungaria*, Arad, Editura Librăriei Dicezane, 1925, pp. 21-29).

care, conform uzanțelor vremii, își petreceau viața cotidiană în preajma mamelor¹⁷ Aflat în 1540 la Constantinopol pentru a-l îndupleca pe sultan să-i acorde din nou tronul Moldovei, Petru Rareș scrie jupanului Toma Boldorffer și-i cere informații despre doamnă și fii: „să vă sărguiți și să găsiți cale, cu dumnealui judele și sfatul, ca să aflați deplin cum îi merge doamnei noastre și copiilor. Și când veți afla aceasta, să îndemnați pe Toader a se întoarce cu răspuns la noi unde va auzi că suntem [...] Și ce veți putea face bine femeii și copiilor, cu hrană și alte lucruri, tot va fi plătit”¹⁸

Un fapt asemănător celui pe care tocmai l-am amintit și unde întâlnim din nou pe domnița Ruxandra privește întoarcerea din pribegie a familiei lui Alexandru Lăpușneanu. În 1564 acesta „a adus la dânsul din Ungrovlahia pe doamna Roxanda și pe copiii de bun neam, Bogdan și Petru și s-au bucurat toți împreună de bunățile dulci și-și duceau viața în teama lui Dumnezeu și cu milostenii pentru cei săraci și cu binefaceri pentru biserici își ungeau întotdeauna sufletele”¹⁹ Binefacerile menționate în cronică pot fi corelate cu mulțumirea adusă de familia domnească divinității, care le-a permis întoarcerea acasă și redobândirea domniei, la care ei au răspuns prin ascultare și milostenii.

Un episod, important în contextul intrării doamnelor în reședință, privește revenirea doamnei Elisabeta Movilă din refugiu. Momentul are ca punct de reper lupta de la Tecuci (24 ianuarie 1616), câștigată de aliații acesteia. Primirea doamnei este descrisă de Charles de Joppecourt astfel: „Doamna, care se afla încă în Polonia, fiind înștiințată de toate aceste fericite izbânzi, s-a întors la Iași și a adus cu ea pe principele Bogdan, cel mai tânăr fiu al ei și pe domnița Alexandrina [este vorba de fapt de Ecaterina n. n.], fiica sa, care nu era încă măritată. Ar fi greu de închipuit câte ceremonii și complimente s-au făcut de o parte și de alta la sosirea lor în Iași. Au fost numai ospete și petreceri, atât publice, cât și particulare”²⁰ Nu știm în ce măsură cronicarul a fost prezent la sosirea doamnei la Iași din moment ce greșește atât numele domniței, cât și alte date în expunerea sa privind situația din Moldova după moartea lui Ieremia Movilă. Fie că au fost redată în mod direct sau indirect, informațiile privind intrarea în Iași păstrează mărturia modulului de primire al doamnei și maniera în care era văzută aceasta de cei care scriau despre ea în anii regenței.

Întâmpinări cu fast, organizate pentru primirea doamnelor, aveau loc și atunci când motivul călătoriei avea o conotație mai mult personală. Sugestivă în acest sens este vizita în Muntenia a Mariei, doamna lui Constantin Duca și fiică a lui Constantin Brâncoveanu. Aceasta „dorind de părinții ei, pohtit-au ca să vie în țară să-și vază

¹⁷ În momentul revenirii familiei lui Petru Rareș, în 1541, Ștefan avea zece ani; acestea se născuse în 1531 (Constantin Rezachevici, *Cronologia critică a domnilor din Țara Românească și Moldova*, vol. I: *secolele XIV-XVI*, București, Editura Enciclopedică, 2001, p. 599), fratele său Ilie era cu puțin mai mare (*Ibidem*), iar Ruxandra, care abia se născuse în anii refugiului (Ștefan S. Gorovei, *Mușatinii*, București, Editura Albatros, 1976, p. 90), avea acum aproximativ trei ani.

¹⁸ N. Iorga, *Scrisori de boieri. Scrisori de domni*, Vălenii de Munte, Așezământul Tipografic „Datina Românească”, 1925, p. 201.

¹⁹ *Croniclele slavo-române din sec. XV-XVI, publicate de Ion Bogdan*, editate de P. P. Panaitescu, București, Editura Academiei, 1959, p. 146.

²⁰ *Călători străini despre Țările Române*, vol. IV, îngrijit de Maria Holban (redactor responsabil), M. M. Alexandrescu-Dersca Bulgaru, Paul Cernovodeanu, București, Editura Științifică, 1972, p. 400.

părinții. Și după a ei poftă, domnul său și soțul ei, o au trimis. A cării venire au fost la luna lui mai, în 13 zile, leat 7202 (1694)²¹ Doamna a venit însoțită de un alai numeros: soacra sa, doamna Anastasia, stolnicul Vasile, spătarul Vasile Cantacuzino, jupănesele acestora, precum și alți boieri și slujitori. După cum consemnează Radu Greceanu, „părinții cu mai mare cinste o au primit despre o parte ca pre o fiică, despre altă parte ca pre o doamnă a unii țări. Că după alaltă cinste și priimință ce i-au făcut de la hotar până a veni la București trimis-au măriia sa Costandin vodă pre doamna mării sale împreună cu toți coconii mării sale și cu multă boierime și jupănese cu toată slujitorimea, de le-au eșit întru întâmpinare la Colintina de s-au împreunat și le-au adus cu cinste și cu pompă mare până la curtea domnească. Și împreunându-se cu părintele său, cu măriia sa Costandin vodă, avut-au bucurie mare și o parte și alta²² Pentru că cele două doamne ale Moldovei se înrudeau cu principele muntean, în întâmpinarea lor a ieșit doamna țării și un întreg alai. Primirea s-a făcut pe măsura vizitatorilor (Maria era fiica domnului muntean și soția lui Constantin Duca al Moldovei; doamna Anastasia era mamă lui Constantin Duca, soție lui Gheorghe Duca și fiică a lui Eustratie Dabija). Cronicarul nu oferă alte detalii referitoare la vizita doamnei și amintește doar ziua plecării, când „iarăși cu aceeași cinste o au trimis de s-au dus în Moldova la domnul său²³

Tot în legătura cu Maria, letopisețele muntene amintesc primirea „cu cinste și cu pompe mari²⁴, care s-a făcut domniței la hotarele dintre Moldova și Muntenia în zilele premergătoare nunții sale cu domnul moldovean. Oare astfel de primiri cu fast nu s-au făcut și pentru alte doamne ale Moldovei, care aveau origini nobile, precum Ringala, Maria, soția lui Iliș II, Maria de Mangop sau Elena Rareș? Probabil că da, dar lipsa unor surse care să certifice acest fapt ne determină să privim această chestiune doar ca pe o ipoteză.

Atunci când cronicarii vorbesc despre primirile cu cinste, care se făceau doamnelor sau domnițelor la intrarea în reședință, nu trebuie să înțelegem prin aceasta faptul că ele pot fi comparabile cu cele ale domnilor. Pe baza exemplurilor pe care le-am enunțat mai sus, nu putem pune la îndoială faptul că în calitatea lor de soții, mame sau fiice de domni, aceste femei erau așteptate cu fast la hotare de membrii curții, dar acțiunile legate de venirea lor erau mai modeste și reduse ca amploare decât cele ale domnilor.

*

Nu doar momentul revenirii în reședință a fost consemnat de cronicari, ci și cel al părăsirii acesteia. Uneori împrejurările politice dictau depășirea granițelor. În acest context, amintim plecarea la Poartă a lui Iliș Rareș. Conform cronicii lui Eftimie: „în anul 7052 (1544) luna mai 15, Petru voievod a trimis pe fiul său cel mai

²¹ Radu Greceanu, *Istoria domniei lui Constantin Basarab Brâncoveanu voievod (1688-1714)*, studiu introductiv și ediție critică întocmite de Aurora Ilieș, București, Editura Academiei, 1970, p. 101.

²² *Ibidem*.

²³ *Ibidem*.

²⁴ *Ibidem*, p. 100.

mare, Iliăș, la Țarigrad, la marele împărat singur stăpânitor, unde se numește la Poarta împărătească și l-a însoțit însuși Petru voievod și cu doamna Elena și cu toți boierii mari și tot sfatul și arhierii și cu toți egumenii moldoveni, până la râul Dunărea”²⁵ Participarea unui anturaj atât de numeros la petrecerea lui Iliăș este justificată de desfășurarea firească a unor astfel de evenimente și de faptul că plecarea din Moldova nu se realiza în condiții tocmai fericite, pentru că el urma să trăiască la curtea sultanului, drept garanție a bunelor relații între Poartă și Moldova²⁶. Astfel se explică și numărul mare de fețe bisericești, care aveau menirea de a invoca protecția divină pentru sufletul celui care părăsea țara pentru o perioadă de timp sau poate pentru totdeauna. În acest context, prezența doamnei Elena la petrecerea lui Iliăș la hotare are o însemnătate personală, pentru că îi era alături în primul rând ca mamă și mai apoi ca doamnă.

O situație aparte a călătoriilor întreprinse de femei privește conducerea la hotare a domnițelor moldovene în perioada imediat următoare căsătoriei lor cu nobili străini. Plecărilor lor se integrau în ceremonialul de nuntă, când în urma cununiei femeia era datoare să își urmeze soțul²⁷, lucru pe care l-au făcut și domnițele. Asupra acestui aspect nu avem prea multe date, dar din ceea ce cunoaștem, observăm că era un moment plin de emoție pentru întreaga familie, întrucât condițiile politice sau geografice au făcut ca unele domnițe, odată plecate, să nu se mai întoarcă niciodată acasă. Domnița Elena, fiica lui Ștefan cel Mare a fost căsătorită în 1483 cu Ivan cel Tânăr al Rusiei. După plecarea din Moldova, aceasta nu și-a mai văzut niciodată tatăl sau țara, iar în 1505, în urma decesului său, trupul i-a fost înmormântat la Moscova²⁸

Din cronicile ne sunt cunoscute ieșirile din țară a fiicelor lui Vasile Lupu. Privitor la evenimentele petrecute după nunta Mariei cu Janusz Radziwiłł, în 1645, scrierile vremii sunt rezervate²⁹ În schimb, plecarea Ruxandrei, cea de-a doua fiică a domnului, căsătorită cu Timuș Hmielnițki, în 1653, a beneficiat de mai multă atenție.

²⁵ *Cronicile slavo-române*, p. 118.

²⁶ Constantin Rezachevici, *op. cit.*, p. 589.

²⁷ Anicuța Popescu, *Instituția căsătoriei și condiția juridică a femeii din Țara Românească și Moldova în secolul al XVII-lea*, în „Studii. Revistă de Istorie”, tom 23, 1970, nr. 1, p. 76; Georgeta Chirilă, *Aspecte privind statutul juridic al femeii căsătorite din Țara Românească și Moldova reflectat în praxile domnești din secolul al XVII-lea*, în „Studia Universitatis Petru Maior. Historia”. 3, 2003, pp. 74-75.

²⁸ Maria Magdalena Székely, *Un destin tragic: domnița Elena*, în „Magazin Istoric”, 31, 1997, nr. 6, pp. 61-63; Tatiana Panova, *Soarta mării cneaghine Elena, fiica lui Ștefan cel Mare*, în vol. *Ștefan cel Mare și Sfânt (1504-2004). Atlet al credinței creștine*, carte tipărită cu binecuvântarea Înalt Prea Sfințitului Pimen, Arhiepiscop al Sucevei și Rădăuților, Sfânta Mănăstire Putna, Suceava, Editura Mușatinii, 2004, p. 469; Constantin Rezachevici, *Ștefan cel Mare, Ivan III, Sofia Tominicina (Paleolog) și Elena Stefanovna Voloșanca – legături dinastice și politice*, în „Studii și Materiale de Istorie Medie”, XXII, 2004, pp. 69-70; Alexandru Papadopol-Calimach, *Soția Paleolog, nepoata împăratului Constantin XII Paleolog și domnița Olena, fiica domnului Moldovei Ștefan cel Mare*, extras din „Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Istorice”, seria II, tom. XVII, 1895, p. 143.

²⁹ Despre plecarea Mariei, Miron Costin precizează doar că: „Au purces cneazul Ragivil cu doamna sa în Țara Leșască, cu dzește foarte bogate” (Miron Costin, *Letopiseșul Țării Moldovei*, în *Opere*, ediție critică de P. P. Panaitescu, București, Editura de Stat pentru Literatură, 1958, p. 121). Privitor la același moment, călătorul străin Eberhard Werner Happel afirmă că „apoi, după sfârșitul serbărilor și petrecerilor de nuntă, la 16 februarie a avut loc plecarea și s-au îndreptat spre Varșovia” (*Călători străini despre Țările Române*, vol. V, îngrijit de Maria Holban, București, Editura Științifică, 1973, p. 648).

Din descrierea conducerii mirilor la hotare reiese că domnița Ruxandra, conform obiceiurilor de nuntă, „a plâns amar” în momentul despărțirii de boieri și boieroaice, de tată și doamna Ecaterina Cercheza, mama ei vitregă. Până în momentul plecării „a ținut pe maica sa îmbrățișată de după gât”, iar apoi, cu „inima întristată” din cauza „prea marii dureri” s-a alăturat soțului ei și a părăsit Țara Moldovei³⁰

În Evul Mediu moldovenesc, doamnele și domnițele călătoreau, dar plecările sau revenirile lor erau, de cele mai multe ori, condiționate de cele ale domnilor. În puținele exemple pe care le-am întâlnit, ele sunt implicate în astfel de deplasări ca urmare a calității de soții, mame sau fiice de domni, care urmau pe soț, fiu sau tată. Astfel, putem afirma că deplasările lor au un caracter preponderent personal, iar ele ni se înfățișează ca soții, care își urmează soții în momentul când aceștia primesc o funcție importantă, ca mame, care se despart de fiii lor la hotare și, nu în ultimul rând, ca fiice, care-și vizitează familia. Fie că luau parte la călătoriile impuse de un anume context sau realizate de bună voie, acestea aveau parte de cinstire atunci când ajungeau la hotare.

---

³⁰ Consemnarea unui anonim german din 1653 (*Călători străini despre Țările Române*, vol. V, pp. 477-478). Miron Costin adaugă că Timuș „au purces cu doamna-și la Ceahrinu” (Miron Costin, *op. cit.*, p. 135).

DIN UNIVERSUL SPIRITUAL AL DOAMNELOR MOLDOVEI. ÎNTÂMPINAREA ȘI CINSTIREA MOAȘTELOR*

Diana-Maria Eșanu**

Cuvinte cheie: divinitate, moaște, ceremonie, procesiune, doamnă, Sfântul Ioan cel Nou, Sfânta Parascheva.

Key words: divinity, relics, ceremony, procession, princely consort, Saint John the New, Saint Parascheva.

Abstract:

Faithful and superstitious in the same time, the medieval society accorded a vital importance to the possession of relics and to the veneration of the saint to whom they belonged. In a world dominated by contrasts, fear and uncertainties, the tangible presence of the saints remitted the idea of a connection between the divine and the worldly by offering to the believers the hope of a happy finality after "the big crossing" In this context, the elite had an essential role because through her agency it was possible the bringing in the country of the relics and the establishment of a saint patron who had the mission to protect in case of wars or calamities.

Our study is proposing to highlight the presence of Moldavian princely consort at the ceremonies dedicated to the saints with relics, the moment when they were bringing in the country and the reception that occurred on this occasions.

Încrederea de care se bucurau sfinții în Evul Mediu era legată de prezența lor nu doar în plan spiritual, prin rugăciune, ci și palpabil, ca relicve. Cultul moaștelor presupunea mai multe acțiuni desfășurate în jurul rămășițelor sfinte: descoperirea și exhumarea trupului sfântului, apoi dezmembrarea și transferul acestuia în biserici unde era depozitat în morminte sau racle, având drept scop consacrarea respectivelor lăcașuri de închinare și instituirea sfântului drept patron, protector și intercesor al comunității¹.

Relicvele dovedeau existența sfinților, iar prin nedescompunere și mireasmă sau miracole, în special cele taumaturgice, își demonstrau puterea. Faptul că rămășițele sfinte posedau capacitatea de a putea fi împărțite fără a-și pierde din eficacitate, demonstra veridicitatea puterilor oferite acestora de Dumnezeu² Orice

* Lucrare realizată în cadrul proiectului POSDRU/88/1.5/S/47646, cofinanțat din Fondul Social European, prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013.

** Drd., Facultatea de Istorie – Universitatea Al. I. Cuza, Iași

¹ Doru Radosav, *Sentimentul religios la români. O perspectivă istorică (sec. XVII-XX)*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1997, p. 259.

² André Vauchez, *Sfântul*, în vol. *Omul medieval*, coordonator Jacques Le Goff, traducere de Ingrid Ilinca și Dragoș Cojocaru, postfață de Alexandru-Florin Platon, Iași, Editura Polirom, 1999, p. 305.

parte din trupul sfântului, cât de mică, era suficientă pentru a aduce comunității care o găzduia prezența întreagă și atotputernică a relicvelor. Conform credinței creștine, atâta timp cât sufletul sălășluia în tot trupul, nu doar într-o parte distinctă a sa, el rămânea unit cu corpul chiar și după moarte. În cazul sfinților, duhul lor persista în toate componentele corpului³, ceea ce făcea ca în fiecare rămășiță să se regăsească sfântul însuși. Puterea acestuia nu se diminuea prin împărțirea unor bucăți din trupul său, ci dimpotrivă ea rămânea aceeași, iar binefacerile se extindeau asupra locurilor în care erau transferate⁴

Considerentele care justificau mutarea sau comerțul moaștelor⁵ erau deopotrivă religioase și economice. Din punct de vedere spiritual, rămășițele sfinte erau o achiziție indispensabilă pentru că făceau minuni, tămăduiau, dădeau speranță celor aflați în suferință. În egală măsură, ele aduceau beneficii materiale locului care le găzduiau prin donațiile credincioșilor⁶. Astfel, relicvele dețineau un loc central în societatea medievală, constituind bunul cel mai de preț pentru colectivități, atât laice, cât și ecleziastice⁷. Fiind simbolul unei comunități, sfântul, reprezentat prin moaștele sale, transmitea sentimentul solidarității între divin și terestru în timpul sărbătorilor sau a ceremoniilor care îi erau dedicate⁸. În aceste momente festive, elita era cea care avea de câștigat, pentru că una din obligațiile deținătorilor puterii în societatea creștină era aceea de a construi biserici pentru a adăposti relicvele aduse din morminte în altare⁹

Asemeni altor suverani creștini, domnii din Țările Române se evidențiau ca apărători ai credinței, manifestându-și pietatea prin numeroase binefaceri, iar în schimb dobândeau iertare și pomenire veșnică. Legătura dintre ei și divinitate se realiza prin intermediul sfinților intercesori, al căror ajutor nu întârziava să-l solicite

³ Ilie Moldovan, *Cinstirea sfințelor moaște în Biserica Ortodoxă*, în „Ortodoxia”, XXXII, 1980, nr. 1, p. 128.

⁴ Aviad Kleinberg, *Istoriile sfinților. Rolul lor în formarea Occidentului*, traducere din limba franceză de Adriana Liciu, București, Editura Ideea Europeană, 2010, pp. 55-56.

⁵ Achiziționarea relicvelor se putea face prin donații, cumpărare sau furt. În teorie Biserica blama comerțul cu relicve, dar în fapt aceste practici erau tolerate. Cu toate acestea, uneori apăreau suspiciuni privind posibile înșelăciuni din partea celor care le vindeau, pentru că moaștele nu reprezentau orice fel de marfă la care se putea stabili cu ușurință valoarea și calitatea, ci aveau o putere ascunsă, misterioasă și incontrolabilă. Prin urmare, singura metodă viabilă rămânea furtul, practicat frecvent și scuzat de autoritățile ecleziastice, care îi recunoșteau totodată și cvasi-necesitatea (Silvestre Hubert, *Commerce et vol de reliques au Moyen-Âge*, în „Revue belge de philologie et d'histoire”, Tome 30, fasc. 3-4, 1952, pp. 737-739; http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/rbph_0035-0818_1952_num_30_3_2143; 01.04.2012; 12:59 AM).

⁶ Aviad Kleinberg, *op. cit.*, p. 50.

⁷ Scott B. Montgomery, *Relics and Reliquaries*, în *Women and Gender in Medieval Europe. An Encyclopedia*, Margaret Schaus editor, New York, Routledge, Taylor & Francis Group, 2006, pp. 704-705.

⁸ Edina Bozoky, *Voyage de reliques et démonstration du pouvoir aux temps féodaux*, în „Actes des congrès de la Société des historiens médiévistes de l'enseignement supérieur public”. 26e congrès, Aubazine, 1996, p. 267;

http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/shmes_1261-9078_1996_act_26_1_1682;
01.04.2012; 01:06 AM.

⁹ André Vauchez, *op. cit.*, p. 290.

atunci când situația internă sau externă a țării impunea acest lucru. Nu doar victoriile militare împotriva vrăjmașilor erau dovada sprijinului celest, ci și depășirea unor situații critice, care se concretizau prin invazii de lăcuste¹⁰, secetă¹¹ sau necesitatea de a tămădui un loc considerat impur¹². Pentru că aceste pedepse divine își găseau rezolvarea într-un cadru public, în sunetul clopotelor¹³, sub ochii elitei și a oamenilor de rând, mulțimea era cuprinsă de un sentiment profund religios, care accentua prezența sfinților invocați și totodată autentifica voința divină pe pământ. Față de procesiunile care implicau sărbătorirea patronului unei biserici sau al unei comunități, cele determinate de evenimente potrivnice omului încorporau un sentiment religios mai activ și mai profund determinat de bunăvoința arătată de lumea supranaturală față de cea terestră¹⁴.

Alături de bărbați, și femeile se îngrijeau de protejarea relicvelor, un model semnificativ pentru suveranele creștine fiind împărăteasa Elena, al cărei exemplu a fost urmat de multe femei¹⁵. Cunoaștem deja efortul neîntrerupt pe care doamnele și domnițele îl investeau în danii și ctitorii realizate de ele însele sau la care participau alături de alți membri ai familiei. Dorim totuși să aflăm în ce consta implicarea lor directă în ceremoniile dedicate cinstirii moaștelor. Punctul de la care trebuie să pornim pentru aflarea acestor lucruri este momentul aducerii moaștelor în țară. Din păcate,

¹⁰ Invazia de lăcuste din al treilea an al domniei lui Constantin Brâncoveanu a fost înlăturată prin aducerea capului Sfântului Mihail Sinadschi de la Muntele Athos, pe care domnul "l-au purtat pre unde era lăcuste, cu arhierie și cu preoți" până când „cu vrerea și cu mila lui Dumnezeu și cu ajutorul sfântului, s-au rădicat lăcustele și au perit dupe pământul acesta” (Radu Greceanu, *Istoria domniei lui Constantin Basarab Brâncoveanu voievod (1688-1714)*, studiu introductiv și ediție critică întocmite de Aurora Ilieș, București, Editura Academiei, 1970, pp. 90-91). Eficacitatea moaștelor sfântului în alungarea lăcustelor este amintită și de Paul de Alep: „Preoții pregătesc o agheazmă pe care o sfințesc cu aceste cinstite moaște. Și apoi, cu această apă sfântă. stropesc câmpurile și ogoarele și o împart locuitorilor din orașe și din sate. Și cu puterea atotputernicului și prin mijlocirea sfinților, lăcustele sunt izgonite de aici în mare. Și în acest an roadele pământului sunt ieftine la ei, datorită recoltelor îmbelșugate. Acesta este un lucru bine cunoscut în țările acestea [...] în Cipru: acolo au făcut agheazmă și au stropit cu ea tot ținutul lor. și este minunat de povestit! Lăcustele au fost gonite îndată din insulă și s-au înecat în mare” (*Călători străini despre Țările Române*, vol. VI, pp. 192-193).

¹¹ După ce Constantin Mavrocordat a scos moaștele Sfintei Parascheva în procesiune „milostivul Dumnezeu au trimes ploaie per multă. cât să făcuse toate bucatele cât socote oamenii că n-or găsi loc să le puie” (Pseudo-Enache Kogălniceanu, *Letopiseșul Țării Moldovei de la domnia întâi și până la a patra domnie a lui Constantin Mavrocordat voievod (1733-1774)*, ediție critică de Aurora Ilieș și Ioana Zmeu, studiu introductiv de Aurora Ilieș, București, Editura Minerva, 1987, pp. 38-39).

¹² În 1512, Neagoe Basarab hotărăște să dezgroape de la mănăstirea Dionisiu, și să aducă în țară, moaștele Sfântului Nifon, pentru a purifica mormântul lui Radu vodă pe care sfântul îl afurise în timpul vieții (*Istoria Țării Românești (1290-1690)*. *Letopiseșul Cantacuzinesc*, ediție critică întocmită de C. Grecescu și D. Simonescu, București, Editura Academiei, 1960, pp. 26-29; Radu Popescu, *Istoriile domnilor Țării Românești*, introducere și ediție critică întocmite de Const. Grecescu, București, Editura Academiei, 1963, p. 34).

¹³ Sunetul clopotelor reprezenta un mesaj cu referințe sacre, dar și o formă de exorcizare a răului, rol pe care îl avea și prezența lumânărilor (Simona Nicoară, *Metamorfozele sărbătorii sub impactul sensibilităților moderne (secolele XVI-XIX)*, în „Caiete de antropologie istorică”, IV, 2005, nr. 1 (7), p. 128.

¹⁴ Doru Radosav, *op. cit.*, pp. 225-226.

¹⁵ Scott B. Montgomery, *op. cit.*, p. 705.

izvoarele sunt tăcute în ceea ce privește prezența femeilor la festivitățile care însoțeau întâmpinarea acestora. Deși cronicarii și călătorii străini au consemnat primirea moaștelor de către domni¹⁶, nu reușim să desprindem nicio mărturie a prezenței doamnelor acolo. Cu toate acestea, lipsurile cronistice par a fi suplinite de reprezentările iconografice. Astfel, la Sucevița, Voroneț, Sfântul Gheorghe din Suceava, și Sfânta Parascheva din Roman, în scenele care reprezintă aducerea moaștelor Sfântului Ioan cel Nou, vedem că din alaiul de primire făcea parte, alături de domnul Alexandru cel Bun, și soția acestuia, Ana. De asemenea, în reprezentarea, deși târzie (secolul al XIX-lea), din incinta bisericii Trei Ierarhi, în una dintre scenele care ilustrează aducerea moaștelor Sfintei Parascheva la Iași, vedem că lângă domnul Vasile Lupu se află doamna Ecaterina Cercheza. În aceste condiții, întrebarea care apare în mod firesc este următoarea: Redarea doamnelor în aceste reprezentări, care ar putea demonstra prezența lor efectivă în ceremoniile de întâmpinare a moaștelor, este una pur convențională sau constă într-o omisiune a cronicarilor vremii, care erau interesați, în primul rând, de acțiunile domnilor?

Pentru a răspunde la întrebarea pe care tocmai am enunțat-o este necesar să ne îndreptăm atenția asupra spațiului ortodox limitrof Țărilor Române, unde ca și la noi soțiile sau fiicele suveranilor își respectau pioasele îndatoriri, participând la săvârșirea liturghiei, procesiuni și pelerinaje la locuri considerate sfinte, care adăposteau relicve. Un caz concludent, care totodată oferă și răspunsul la întrebarea noastră se regăsește într-un manuscris descoperit de Marcu Beza în *Codicele Patriarhiei* de la Ierusalim. Manuscrisul aparține caligrafului Matei, cel care redactase o Evanghelie la Iași, în 1599. Textul face referiri la Țaratul Bulgar, în care „domnia pe atunci [1238 n. n.]

¹⁶ În hagiografia Sfântului Ioan cel Nou se menționează că domnul Alexandru cel Bun, „îl întâmpină cu toți cei slăviți ai săi și cu foarte mult popor din oamenii lui Dumnezeu, încă și cu arhieri și cu tot clerul bisericesc, cu făclii și cu tămâie și cu miruri bine mirositoare [...] îl propune păzitoriu al statului său și așa îl pune în cinste în prea sânta mitropolie în luminata sa cetate Suceva (unde era) scaunul său” (*Viața Sf. Ioan cel Nou dela Suceava, scrisă în limba slavonă de Grigore Țamblac și tradusă de Pre Sf. Sea Episcop Melchisedek*, în „Biserica Ortodoxă Română”, VIII (1884), nr. 9, p. 682). În *Letopiseșul Țării Moldovei*, aducerea moaștelor Sfântului Ioan este consemnată în două rânduri, la Misail Călugărul: „adus-au cu mare cheltuială sa, den țară păgână. sfintele moaști, a marelui mucenic Ioan Novii și li-au pus într-a sa svântă cetate, ce ieste în orașul Sucevii, cu mare cinste și pohvală. de a ferirea domniei sale și paza scaunului său” (Grigore Ureche, *Letopiseșul Țării Moldovei*, ediție îngrijită, studiu introductiv, indice și glosar de P. P. Panaitescu, ediția a II-a revăzută, București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1958, pp. 75-76) și Axinte Uricariul: „iar la leatul 6923 au trimis de au adus cu multă cheltuială și moaștile sfântului mucenic Ioan Novii de la Cetatea Albă, de la păgâni și le-au așezat în târgu, în Suceava, la mitropolie, cu mare cinste și cu litie, pentru paza și ferința scaunului domniei sale” (*Ibidem*, p. 78). Într-un document din 6 octombrie 1626, emis din porunca lui Miron Barnovschi la Iași, se menționează că „bătrânul și bunul domn Alexandru, împreună cu mitropolitul, episcopii și toți boierii l-au întâmpinat pe Sfântul Ioan cel Nou și în fața acestuia el, împreună cu întreaga suită, cu mare cinste s-a plecat” (*Documente privitoare la istoria orașului Iași*, vol. 1, Acte interne (1408-1660), editate de Ioan Caproșu și Petronel Zahariuc, Iași, Editura „Dosoftei”, 1999, nr. 166, p. 221).

Moaștele Cuvioasei Parascheva au fost aduce de Vasile Lupu „pe Marea Neagră și apoi pe Dunăre la Galați, unde au fost întâmpinate cu foarte mare evlavie și cu imnuri de slavă, de către toți episcopii, stareții, călugării și preoții țării și de un mare număr de credincioși” (*Călători străini despre Țările Române*, vol. V, p. 235); „când prelații i-au adus trupul, domnul a desemnat pe capugii săi pentru a-l însoți, spre a-i face mai multă cinste și pentru a-și spori, prin aceasta, faima” (Idem, vol. VI, p. 49).

Ioan Asan, fiul regelui Asan, bătrânul”, care a trimis soli la Constantinopol pentru aducerea moaştelor Sfintei Parascheva la Târnovo. Despre primirea relicvelor aflăm că „regele mersese la întâmpinare cu oamenii săi, cu oaste, cu *Elena, mamă-sa și cu regina soție, Ana*. De asemenea ieșiseră Patriarhul Vasile al Târnovei, cu toată rânduiala. Îngenunchind regele pe lângă raclă, o sărutase evlavios și se bucurase și mulțumise lui Dumnezeu, că-l învrednicise a se închina acestor rămășițe sacre [subl. n]”¹⁷ Deși nu am reușit să identificăm și alte exemple în afară de acesta, totuși considerăm că el este suficient pentru a confirma lucrurile știute deja, dar pe care, fără o menționare scrisă, nu le puteam afirma ca fiind întrutotul valide. Este limpede faptul că asemenea ceremonii nu se restrăngeau doar la spațiul sud-dunărean, ci constituiau o practică obișnuită și în arealul creștin de la nord de Dunăre. O altă dovadă a prezenței femeilor din familiile domnești la întâmpinarea relicvelor o reprezintă însuși atașamentul față de divinitate, din care decurgea și respectarea datoriei creștinești. Ele nu aveau cum să lipsească de la un eveniment atât de important, cum este aducerea în țară a moaştelor unui sfânt patron, fapt care includea profunde semnificații religioase și politico-sociale. Așadar, reprezentările iconografice care redau pe doamne la ceremoniile de întâmpinare a moaştelor Sfântului Ioan cel Nou și a Cuvioasei Parascheva sunt realități. Ele nu-și găsesc corespondent în cronici sau la călătorii străini, dar putem pune acest aspect pe seama faptului că probabil erau calificate drept prezențe obișnuite și oricum atenția celor care redactau aceste texte era îndreptată, în primul rând, asupra persoanei domnilor, ierarhilor și importanței dobândirii pentru țară a relicvelor respective.

Pe lângă prezența lor la întâmpinarea moaştelor, femeile din familiile domnești erau implicate și în alte ceremonii dedicate sfinților patroni. După cum am văzut anterior, zilele sfinților aveau o însemnătate deosebită pentru fețele bisericești, domnie și oamenii de rând. De o atenție deosebită se bucurau însă sfinții ale căror moaște fuseseră aduse de domni în țară, deoarece prezența lor aici semnifica un transfer de forțe benefice pentru puterea suverană, o legătură specială între Biserică și Domnie. Translația relicvelor permitea domnilor să afirme că ei sunt deținătorii protecției și binecuvântării sfântului respectiv¹⁸ Totodată, prezența sfinților prin moaște oferea posibilitatea creării unor ceremonii mai complexe și dădea momentului un plus de importanță pentru credincioși. Celebrările cu caracter religios reuneau în jurul relicvelor și a puterii indivizi din toate categoriile sociale. Această îmbinare religios-politic constituia o metodă eficientă de a atrage admirația și obediența unei societăți impresionate și totodată ușor impresionabile în fața spectacolului public creat de putere în jurul relicvelor.

Cei doi sfinți ale căror moaște au fost aduse în Țara Moldovei pentru a consolida scaunele mitropolitane de la Suceava și Iași sunt Sfântul Ioan cel Nou și Sfânta Parascheva, deveniți ulterior sfinți patroni ale acestor orașe. Celebrarea hramului sfinților patroni adunau în jurul relicvelor creștini care sperau iertarea păcatelor proprii și a celor apropiați, intercesiunea sfinților spre grația divină

¹⁷ Marcu Beza, *Urme românești la Ierusalim*, în „Boabe de Grâu”, IV, 1933, nr. 6, p. 321.

¹⁸ Petre Guran, *Invention et translation des reliques – un cérémonial monarchique?*, în „Revue des Études Sud-Est Européennes”, tom XXXVI, 1998, N°s 1-4, p. 197.

realizându-se atât la nivelul pietății individuale, dar mai ales al celei colective¹⁹ Pentru credincioși, formele de cinstire a moaștelor prin translație, procesiuni, pelerinaje și înfrumusețarea raclei culminau cu atingerea acestora, moment de mare intensitate religioasă realizat în vederea dobândirii unei acțiuni taumaturgice sau a binecuvântării din partea sfântului respectiv²⁰

În ceea ce-l privește pe Sfântul Ioan, găzduirea moaștelor sale la Suceava a dat naștere, până la aducerea Sfintei Parascheva la Iași, celui mai important centru de pelerinaj din Moldova²¹ Era firesc ca ziua serbării hramului acestuia²² să fie cinstită așa cum se cuvine de credincioși. După cum amintește Petru Movilă, „în joia de după Pogorârea Sfântului Duh, când la Mitropolia Sucevei se serbează pomenirea sfântului mare mucenic Ioan cel Nou (căci în această zi se sărbătorește negreșit pomenirea lui), oamenii, care vin de obicei din câte ținuturi îndepărtate, aduc multe daruri și dau bani mulți când sărută moaștele sfântului”; „mulțimea de oameni adunați din multe țări sărută trupul neputrezicios și dă multe daruri”²³ La informațiile oferite de Petru Movilă se adaugă cele ale lui Paul de Alep: „poporul din această țară are deplină încredere în acest sfânt; cu prilejul hramului său, care se sărbătorește în joia de după Rusalii, locuitorii vin în pelerinaj la el din părțile cele mai îndepărtate ale țării”²⁴ Asemenea celorlalți credincioși, însuși domnul „cu întreaga sa curte” lua parte la ceremonii, după el venind și „doamna cu însoțitoarele ei și cu alte boieroaice, care o întovărășesc în mare număr”²⁵

Hramul Cuvioasei Parascheva de la Iași era celebrat în aceeași manieră de credincioși și de familia domnească. În ajunul sărbătorii două făclii de ceară, făcute de către vistierie erau trimise de domni la biserica Trei Ierarhi, unde erau așezate, una la capul, iar cealaltă la picioarele moaștelor. Aceste făclii trebuiau să ajungă la biserică înainte de venirea doamnelor²⁶, care de data aceasta își făceau apariția singure și nu alături de domni, pentru că ei veneau separat de soțiile lor, ceva mai târziu: „după sfârșitul vecerniei merge și doamna la numita mănăstire cu alaiu de slujitorime și trag clopotele (numai acestei mănăstiri) și cându va să intre în biserică, igumenul are purtare de grijă, de-i iase cu sfânta evanghelie înainte; și întrându în lăuntru sfintei

¹⁹ Peter Brown, *Cultul sfinților: apariția și rolul său în creștinismul latin*, Timișoara, Editura Amarcord, 1995, p. 73.

²⁰ Doru Radosav, *op. cit.*, p. 269.

²¹ Liviu Pilat, *Pelerinaje și penitenți în Moldova secolelor XIV-XV*, în vol. *Spectacolul public între tradiție și modernitate*, p. 240

²² Prăznuirea Sfântului Ioan era dependentă de ciclul pascal, o sărbătoare mobilă fixată de Biserică în a 53-a și a 54-a zi după Paști (Rusalii/ Pogorârea Sfântului Duh/ Cincizecimea) (Ștefan S. Gorovei, *Mucenicia Sfântului Ioan cel Nou. Noi puncte de vedere*, în vol. *Închinare lui Petre Ș. Năsturel la 80 de ani*, volum îngrijit de Ionel Căndea, Paul Cernovodeanu și Gheorghe Lazăr, Istros, Brăila, 2003, p. 567).

²³ Petru Movilă, *Împăcarea Bisericii ortodoxe*, traducere de Ștefan Lupan, ediție îngrijită, prefată și adnotată de Vlad Chiriac, Iași, Polirom, 2002, pp. 50-52.

²⁴ *Călători străini despre Țările Române*, vol. VI, p. 89.

²⁵ Idem, vol. V, p. 77; există dubii cu privire la veridicitatea unor informații transmise de Niccolò Barsi; se consideră mai degrabă că el a auzit de la alte persoane despre alaiurile domnului, judecățile sale sau iarmarocul organizat la Suceava în această zi, decât că le-ar fi văzut cu ochii lui (*Ibidem*, p. 71).

²⁶ Dan Simonescu, *Literatura românească de ceremonial. Condica lui Gheorgachi, 1762*, București, Fundația Regele Carol I, 1939, p. 300.

biserici și închinându-se sfințelor moștii și sărutându-le cu smerenie, poronțește de să face și paraclisul Sfintei și după paraclis, iar sărută moștile și ieșindu din biserică, merge la curte”²⁷ Observăm că la celebrarea Cuvioasei Parascheva, pentru doamne se făcea o slujbă separată de cea a domnilor. Obiceiul unor astfel de slujbe făcute special pentru doamne este întâlnit și la alte sărbători creștine, când preoții săvârșeau liturghia în paraclisul doamnelor, pentru ele și anturajul propriu. Diferența dintre această sărbătoare și celelalte constă în faptul că moaștele sfintei se aflau la Iași, în biserica domnească, ceea ce făcea ca slujba din paraclis să fie mutată în jurul raclei care adăpostea trupul sfintei. La nivelul mentalului colectiv, prezența Cuvioasei Parascheva prin moaște, oferea posibilitatea celui care se ruga să intre în contact direct și să stabilească legături mai puternice cu sfânta decât dacă aceasta ar fi fost reprezentată doar în icoane.

În perioada anterioară relatării lui Gheorgachi, ceremoniile dedicate Sfintei Parascheva se făceau într-o manieră diferită, după cum aflăm din mențiunile lui Axinte Uricariul. Referindu-se la domnia lui Mihai Racoviță, cronicarul surprinde momentul mazilirii acestuia, care s-a petrecut în ziua de 14 octombrie, când domnul însoțit de doamna sa erau prezenți la liturghie. Când a aflat vestea mazilirii, domnul „n-au mai așteptat sfânta liturghie, ci au mers degrabă la Curte. Iar doamna cu jupânesele au șezut până la sfârșitul liturghiei. Și după ce au mers doamna la Curte, pe la prânz, au sosit și spahii”²⁸

În afară de prezența la hramul sfinților patroni cu moaște la Suceava și Iași, doamnele participau și la târnosirea edificiilor religioase. Cum pentru Moldova nu am întâlnit mențiuni ale prezențelor feminine la astfel de manifestări, deși ele cu siguranță au existat, mai ales în cazul doamnelor care au ctitorit biserici și mănăstiri, am apelat la un exemplu pe care l-am regăsit în Țara Românească. Radu Greceanu consemnează în paginile cronicii sale, dedicate lui Constantin Brâncoveanu, ceremoniile care s-au oficiat de Sfinții Petru și Pavel, în 1707, la București, cu ocazia sfințirii mănăstirii Sfântul Gheorghe. În ziua stabilită, la festivități au fost prezenți domnul, tagma preoțească și dregătorii, iar „dăspre doamne mulțime dă jupânese”²⁹ Alaiul a condus cu mare evlavie moaștele în procesiune până la mănăstire, înainte mergând arhieriei, domnul și beizadelele, „iar mai pă urmă mergea doamnele cu toate jupânesele”³⁰ Cum se obișnuia în astfel de situații, ceremoniile s-au încheiat cu un ospăț ținut în camerele patriarhiei.

Întâmpinarea și cinstirea moaștelor se înscriu într-o serie de ritualuri, care aveau finalitate în fața lui Dumnezeu. Implicarea doamnelor în ceremoniile dedicate cultului sfinților patroni presupunea gesturi publice precum procesiunea cu relicve, târnosirea sau celebrarea hramului. În afară de acestea și înfrumusețarea raclei, care păstra rămășițele sfinte, reprezenta o formă de venerare, o ofrandă adusă sfântului³¹

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ Axinte Uricariul, *Cronica paralelă a Țării Românești și a Moldovei*, II, ediție critică și studiu introductiv de Gabriel Ștrempel, București, Editura Minerva, 1994, p. 214.

²⁹ Radu Greceanu, *op. cit.*, p. 236.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ Doru Radosav, *op. cit.*, p. 268.

Din nou facem apel la Țara Românească, unde doamna Bălașa, soția lui Constantin Șerban Basarab „a trimis și a pus să fie făcută în țara ungurească, unde se găseau meșteri iscusiți”³² o raclă pentru moaștele Sfântului Grigore Decapolitul, adus la Bistrița cu mare cheltuială de boierii Craiovești din Serbia³³ Pentru înfrumusețarea raclei doamna „se spune că a dat giuvaergiului numai ca leafă o mie cinci sute de reali. Dacă te uiți la ea îți ia ochii”³⁴

Toate gesturile pe care le-am amintit și care erau îndeplinite de doamne fie alături de domni, fie singure, reprezentau manifestări ale credinței și grijii față de cele sfinte. Doamnele nu se abăteau de la datoriile lor creștinești, manifestându-se mai întâi ca femei pioase, păstrătoare ale rânduielilor bisericesti, și mai apoi ca soții ale aleșilor lui Dumnezeu și reprezentante ale domniei.

---

³² *Călători străini despre Țările Române*, vol. VI, p. 190.

³³ N. Iorga, *Manuscripte din biblioteci străine relative la istoria românilor: întâiul memoriu, extras din „Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Istorice”, seria II, tom XX, 1898, p. 246.*

³⁴ *Călători străini despre Țările Române*, vol. VI, p. 190. <http://www.muzeuvaslui.ro>

**ZAPIS DE ÎNVOIALĂ CU PRIVIRE LA PARTAJUL MOȘIILOR
RĂMASE DUPĂ MOARTEA LUI MIREA JORA PÂRCĂLABUL
(2 FEBRUARIE 1646)**

Gheorghe Clapa*

Moto:

„Să deschidem istoria,
cartea de mărturie a veacurilor”
(Nicolae Bălcescu)

Cuvinte cheie: act privat, părți în conflict, vânzarea unei părți, partajul moșiilor, părți de moșie, moștenire, schimb de moșii, împărțirea averilor, înscris.

Mots-cles: acte privé, parties en conflict, la vente d'une partie, le partage des domaines, héritage, échanges de domanines, partage de la fortune, acte.

Résumé

Le partage de 2 février 1646 est consigné dans l'accord de transaction rédigé par les neveux du chef du district Mircea Jora, par lequel ceux-ci partagent les domaines Măucești du district Lăpușna, Crivești du district de Vaslui, Pădureni du district de Iași, Ruptura, Piscanii, Măciucașii, Leurdeștii, Bârzăeștii, Săuleștii et Româneștii.

Satul Românești era situat la 15 km sud de Bârlad la Galați. Acest sat a fost menționat întâia oară la 5 decembrie 1460, cu prilejul unei judecăți ținută la Bârlad în prezența Mitropolitului Teoctist al Moldovei și a 44 de boieri mari și mici. În acest uric se arată că satul se numea Românești, unde fusese jude Roman cu cel puțin un secol înainte și acest sat și-a schimbat numele după părerea lui George Felix Tașcă, după 1650, când o invazie tătară a pustiit Bârladul și a trecut prin Românești, așa cum rezultă dintr-o legendă a satului.¹

Acest sat s-a numit mai târziu Bălăbănești, după numărul covârșitor al locuitorilor care se numeau Balaban și, care, au mutat satul mai spre pădure, spre a-l feri de năvălirile tătare.²

În cele ce urmează redăm textul integral al partajului din 2 februarie 1646: Zapis de învoială întocmit de zece nepoți ai pâcălabului Mirea Jora, prin care aceștia își împart moșiile: Măucești din districtul Lăpușna, Crivești din ținutul Vaslui,

* Profesor, Bârlad

¹ Ioan Antonovici, *Documente bârlădene*, vol. IV. Tipografia “Cosntantin D. Lupașcu”, (cuprinde acte de la șoltuzi și dregători ai Bârladului și alte acte vechi din secolele XV – XIX, cu 382 de pagini și 2 planșe), p. 320.

² Comunicare domnului George-Felix Tașcă în ședința din 15 mai 1993 sub președinția d-lui Dr. Constantin Bălăceanu-Stolnici, la al IV-lea Simpozion de studii Genealogice, Iași, 13-15 mai 1993, organizat de Institutul de Istorie “A. D. Xenopol” Iași, Academia Română (în manuscris).

Pădureni din ținutul Iași, Ruptura, Piscanii, Măciucașii, Leurdeștii, Bârzăeștii, Săuleștii și Româneștii.³

„7154 (1646) februarie 2, Iași. Gligorie Urechi vel dvornic dolniai zemli i Gheorghîță Ștefan vel sulger, i Roșca biv vistiernic, i Cărăiman biv pitar, i Pavăl dvornic glotnii, i Ionașco Rusul pârcălabul, i Sturza, i Ionașco Jorea dvornic, i Gligorașco Jore, i Isac Mesehănescul, toți nepoții Mierăi pârcălabu, dăm știri cu această scrisori a noastră, cum noi de bună voia noastră, ni-am tocmît și ne-am tocmît și ne-am împărțit cu moșiile unchi nostru, a Mierăi pârcălabul și alte moșii, carile au nedîmpărțite de la moșii noștri și s-au venit în partea vornicului Urechi, satul Măuceștii, ce sunt pe Bâcu, la ținutul Lăpușnii și giuimătate di sat Cricești ce esti la ținutul Vasluiului și partea din Pădureni, ci să va alege, ci esti la fânutul Iașilor de moșii și cumpărătură mătușăi noastre a Berheciaiei și a lui Isac Mesihănescul, nepotul lui Toader Jorăi, s-au venit giuimătăți (Rup)turi și giuimătăți de Piscani, ci sunt la ținutul [Vaslui] și giuimătăți din Măciucașii de gios și parte ci să va alege din Leurdești, așijderea s-au venit în partea lui Ionașco Jorăi biv dvornic, feciorul lui Simion Jorii și lui Gligorașco nepotu-său de Măciucașii de sus și giuimătăți de Ruptură și giuimătăți de Bârzăești și giuimătăți de Săulești și lui Gheorghi Ștefan vel sulger și Roșcâi biv vistiernic și lui Cărăiman biv pitar și lui Pavăl dvornic glotnii și lui Ionașco Rusul pârcălabul și Sturzii, nepoților Salomei Mogâldoaei li s-au venit în partea lor giuimătăți de Piscani și giuimătăți de Măciucașii de Gios și giuimătăți de Măciucașii de Sus și parte ci să va alege din Românești.

Pentru aceia, de acum înainte nime dintre noi să nu mai amestici pără la împărțea, pentru căci noi de bună voia noastră ni-am tocmît și ni-am împărțit și pre mai mari credință mi-am pus și pecețale și am și iscălit și căruia va trebui și dires domnesc să aibă a-și faci de pi acesta.

De aceasta scriem și alt nimic să nu să amestici într-alt chip să nu fie.

Iaș, leat 7154 februarie 2 dne.

Urechi dvornic

Gheorghîță vel sulger”⁴

³ George-Felix Tașcă, *Un important partaj în Moldova*, 2 februarie 1646, București, 1991, p. 1-2 (în manuscris).

⁴ Acest partaj este consemnat într-un act privat din 2 februarie 1646, ce se păstrează la Direcția Arhivelor Naționale București, sub cota Ms. Nr. 1364, f. 74, și a fost publicat pentru prima dată în rezumat în anul 1959 în Catalogul Documentelor Moldovenesti (C. D. M.), vol. II, sub numărul 1848, p. 364. În 1973 tânărul istoric ieșean Ștefan S. Gorovei folosește acest text în vederea stabilirii înrudirilor cronicarului Grigore Ureche într-un documentat studiu publicat în „Anuarul de Lingvistică și Istorie Literară”, tom XXIV (1973), p. 109-126. Ștefan Sorin Gorovei distinge în acest studiu trei grupe de descendenți ai lui Mirea (Mierea) Jora, mort fără urmași, aparținând familiilor Mogâldea, Misihănescu și Grigore Ureche. În 1982, George-Felix Tașcă a propus publicarea integrală a textului acestui document în revista “Danubius” a Muzeului de Istorie Galați, deoarece conținea o mențiune despre satul Românești, devenit Bălăbănești, de care se ocupa. Studiul respectiv nu a reușit să fie publicat până astăzi, de aceea venim cu propunerea ca acest document, ce reprezintă textul integral al partajului din 2 februarie 1646, să vadă lumina tiparului.

Documentul de mai sus arată că se face partajul moșiilor rămase după moartea lui Mirea Jora părcălabul.⁵ Se știe că Mirea Jora era fiul cel mai mic al lui Ionașco T. Jora, păhărnice, căsătorit cu Maria, care a mai avut următorii copii:

1. Anghelina Jora, căsătorită prima dată cu I. Oprea, postelnic și a doua oară cu Toma Berheci, fără urmași.
2. Simion Jora, vornic de gloate, mort ante 1606, căsătorit cu Ana fiica MARicăi, nepoata lui Gavrilă vistiernic, având șase copii.⁶
3. Salomia căsătorită prima dată cu Iosif Veveriță, decapitat și a doua oară cu Ivașco Mogâldea, vornic de gloată.⁷
4. Mitrofana căsătorită cu Nestor Ureche.⁸
5. Toader Jora, soție necunoscută, având două fiice, Marica și Anghelina.

Constatăm că la acest partaj i-au parte numai bărbați, deși majoritatea reprezintă pe soțiile lor așa cum vom vedea.

Primul participant la acest partaj, este celebrul cronicar moldovean Grigore Ureche⁹ care era și cel mai în vârstă, aflându-se cu un an înaintea morții sale (1647). A participat în calitate de sulger descendent al mamei sale Mitrofana Jora, deși mai avea un frate și două surori.

Al doilea participant este tot o personalitate, Gheorghe Ștefan,¹⁰ care la data întocmirii actului era tânăr și deținea o boierie mai puțin importantă, iar mai apoi a ocupat, în cadrul Sfatului Moldovei, dregătoria de Mare Spătar devenind în cele din urmă Domnitor al Moldovei (1653-1658). Gheorghe Ștefan era nepotul Salomiei Jora, fiul marelui logofăt Dumitrașco Ștefan și al soției sale, Eufrosina, născută în a doua căsătorie a Salomiei Jora cu Ionașco Mogâldea.

Al treilea participant la partaj era Gheorghe Roșca, vistiernic, căsătorit cu Anița Mihăilescu, fiica lui Vasile Mihăilescu și a soției acestuia Sultana Mogâldea, care la rândul său era fiica Salomiei Jora din a doua căsătorie cu Ionașco Mogâldea. Cu alte cuvinte Gheorghe Roșca era căsătorit cu o verișoară a lui Gheorghe Ștefan.¹¹

⁵ George-Felix Tașcă, *Șerbea de la Vaslui și descendența sa*, în Acta Moldaviae Meridionalis, Vaslui, vol. IX-XI, 1987-1989, p. 290-291.

⁶ Nastasia, Ionașcu Jora, Neculai, Grăpina, Gavril și Gheorghe Jora.

⁷ Având 5 copii din prima căsătorie și 3 copii din a doua căsătorie.

⁸ Având 4 copii: Grigore, Vasile, Maria și Nastasia.

⁹ Ștefan S. Gorovei, *Înrudirile Cronicarului Grigore Ureche*, în ALIL, XXIV, 1973, Iași, p. 112 și următoarele; SJIAN, *Documente*, p. 607/71.

¹⁰ George-Felix Tașcă, *Posadnicii de la Soroca și descendenții lor*, apărută sub egida Comisie de Heraldică, Genealogie și Sigilografie a Filialei Iași a Academiei Române. Extras din „Arhiva Genealogică”, II (VII), 1995, 3-4, Iași. Editura Academiei Române, p. 142.

¹¹ Gheorghe Roșca, vistiernic, este menționat în I. Antonovici, *Frații Gheorghie și Nicolai Roșca-Codreanu, fondatorii liceului și școlii secundare-profesionale de fete din Bârlad*, Bârlad, 1908, p. IV. Se arată că vistiernicul Gheorghe Roșca a făcut parte din delegația de boieri moldoveni care l-au însoțit la Poarta Otomană pe Miron Barnovschi, spre a-l alege domn al Moldovei. Sultanul infuriat a băgat la închisoare toți boierii moldoveni, iar pe Miron Barnovschi l-au decapitat. Îngroziți de acest gest crud, boierii așteptau să împărțesească soarta alesului lor, dar au fost în curând eliberați și obligați să înmormânteze rămășițele pământești ale lui Miron Barnovschi. Cu aceeași ocazie boierii moldoveni, între care și Gheorghe Roșca, vistiernicul, au ales ca domn pe Moise Movilă (1633-1634). Relatare din Grigore Ureche „Letopisețul Țării Moldovei”

Al patrulea participant la partaj era Vasile Cărăiman, de asemenea căsătorit cu o verișoară de a lui Gheorghe Ștefan, fiica lui Grigore Mogâldea, care la rândul său era fiul Salomiei Jora din a doua căsătorie cu Ionașco Mogâldea.

Cel de al cincilea participant la partaj, Pavăl, n-a putut fi identificat, dar având în vedere că i se atribuie aceleași părți din moșie ca și celorlalți descendenți ai Salomiei Jora, trebuie să presupunem că beneficia de aceeași înrudire cu Gheorghe Ștefan, Cărăiman și Rusu.

Ionașco Rusu, pârcălab, era soțul Nastasiei, care la rândul său era rudă cu Nicolae Mogâlde, fiul lui Grigore Mogâlde, deci nepotul Salomiei Jora din a doua căsătorie cu Ionașco Mogâldea. George-Felix Tașcă a reușit să stabilească că pârcălabul Ionașco Rusu era ascendent într-a cincea generație al poetului revoluționar pașoptistul Alecu Russo (1819-1859). Ionașco Rusu era bunicul lui Tudor Carp, care la rândul său era străbunicul lui Alecu Russo. Folosind numărătoarea din sistemul Sosa Stradonitz vom avea: 1. Alecu Russo, 2. Iancu Russo, 4. Toma Rusu, 8. Tudor Carp-Rusu, 16. Carp Rusu, mare spătar, 32. Ionașco Rusu. Acest din urmă a murit în 1659 acuzând boierii din cele mai însemnate ranguri în Sfatul Domnesc. A deținut dregătoriile de mare sulger, mare medelnicer, mare vornic al Țării de Jos, mare logofăt.

Jitnicerul Mateiaș Sturza, cel de al VII-lea participant la partaj era de asemenea soțul unei nepote a Salomiei Jora; soția sa, Nastasia Mihăilescu era fiica Sultanei Mogâldea, deci verișoară cu Gheorghe Ștefan și Gheorghe Roșca.

Mateiaș Sturza era fiul lui Ionașco Sturza, executat în 1615 din ordinul lui Ștefan Tomșa Vodă.

Ionașco Jora, vornic, era fiul lui Simion Jora, căsătorit cu Simina Alexa Arapu, iar Grigorașco Jora era nepotul lui Simion Jora, cel mai mic dintre cei șase copii ai lui Simion Jora.

Isac Misihănescu era fiul Maricăi Jora, căsătorită cu Avram Misihănescu, Marica Jora fiind una din cele două fiice ale lui Toader Jora.¹²

Moșiile care se împart între cei 10 nepoți ai pârcălabului Mirea Jora se pot grupa în patru categorii și anume:

Din aceeași lucrare a lui I. Antonovici rezultă că vistiernicul Ghe. Roșca era frate cu Maței Roșca din Bârlad, care a trăi între 1570-1639, strămoșul celor doi frați filantropi. Spița de neam a fraților Gheorghe și Niculai Roșca Codreanu, după I. Antonovici este următoarea (numărătoarea este făcută după metoda genealogică Sosa-Stradonitz): 1. Gheorghe și Niculai Roșca Codreanu, frați; 2. Ioan (Roșca) Codranu, spătar; 3. Ecaterina Manolache Jora; 4. Dediu (Roșca) Codreanu, serdar (1696-1770); 5. Ecaterina Toma Luca, stolnicul, decedată în 1798; 6. Manolache Jora; 8. Lupu (Roșca) Codreanu (c. 1680-1752); 9. Sandală; 10. Toma Luca, stolnic; 16. Ioan Roșca-Codreanu, mare căpitan de codru; 17. Măriuța; 32. Grigore Maței Roșca din Bârlad, menționat în 1635; 33. Măriuța; 64. Maței Roșca din Bârlad (1570-1639), menționat în 1629, când a obținut moșia Frunțișeni; este fratele vistiernicului Gheorghe Roșca; 65. Anastasia.

¹² George-Felix Tașcă, *Stăpânirea pământului în satul Românești, devenit Bălăbănești, din ținutul Tutovei, azi în județul Galați*, apărut sub egida Comisiei de Heraldică, Genealogie și Sigilografie a Filialei Iași a Academiei Române. Extras din „Arhiva Genealogică”, III (VIII), 1996, 3-4, Iași, Editura Academiei Române, p. 193-194.

1. Cea mai numeroasă categorie era a participanților descendenți din Salomia Jora și anume: Gheorghe Ștefan, Gheorghe Roșca, Vasile Cărăiman, Pavăl, Ionașco Rusu, Matei Sturza.
2. Descendenți din Simion Jora și anume: Ionașco Jora, Gligorașco Jora.
3. Grigore Ureche era singurul descendent din Mitrofana Jora.
4. Isac Misihănescu era singurul descendent din Toader Jora.

Din cele arătate rezultă că dintre cei șase copii ai lui Ionașco T. Jora păhârnicele, doi au murit fără urmași și anume: Anghelina Jora soția lui Toma Berheci și pârçalabul Mirea Jora. Împărțirea averilor, respectiv moșiilor rămase de la acești șase frați, se face așadar între descendenții celorlalți patru frați așa cum am arătat anterior.

Urmează a se preciza moșiile pe care aceștia și le împart și proveniența acestor moșii. Din cercetările sumare pe care le-a făcut, George-Felix Tașcă a reușit să identifice numai în parte proveniența acestor moșii, după cum urmează:¹³

1. Moșia Românești devenită mai târziu Bălăbănești, provine de la Toader Jora, care la rândul său o primise ca moștenire de la Drăghici Porojie, unul din cei patru „bătrâni” pe care „umbla” în epoca feudală satul Românești de la Jeravăț. Parte din acest sat a fost atribuit, prin acest partaj celor cinci descendenți ai Salomiei Jora, soția lui Ionașco Mogâldea, așa cum am arătat mai sus. Prin această atribuire s-a făcut un act de dreptate familiei Jora, care își avea satul de baștină Jorăști în imediata apropiere.

2. Moșia Pișcani care își trage numele de la stolnicul Radul Pisc, credincios sfetnic al tronului Moldovei timp de 27 de ani și care a primit această moșie ca miluire de la Ștefan cel Mare. Petru Rareș întărește la 29 martie această moșie lui Toader Jora, nepotul lui Radul Pisc. Acest sat a fost atribuit prin partajul amintit, jumătate celor 5 descendenți ai Salomiei Jora (Mogâldea) iar cealaltă jumătate lui Isac Misihănescu, nepotul lui Toader Jora. Ulterior acestui partaj Isac Misihănescu vinde partea sa din satul Pișcani la 21 aprilie 1662 lui Dabija Vodă, soțul Dafinei Jora.

3. Moșia Ruptura din județul Neamț provine dintr-un schimb de moșii efectuat la 15 martie 1606 în care Marica Jora, soția lui Avram Misihănescu și fiica lui Toader Jora dau Mitrofanei Jora, soția lui Nestor Ureche și mama cronicarului Grigore Ureche jumătate din satul Posadnici, primind în schimb satul Ruptura. Ulterior partajului de care amintim, respectiv 28 iulie 1652, Isac Misihănescu, fiul Maricăi Jora, dăruiește satul Ruptura lui Statie vistiernicul drept recunoștință. Satul Ruptura provenea de la Anghelina Jora, soția lui Toma Berheci, rămasă fără urmași. La rândul său Anghelina Jora a avut acest sat danie de la Petru Rareș. Satul Ruptura a fost atribuit prin partajul din 1646 descendenților lui Simion Jora, respectiv lui Gligorașco Jora și Ionașco Jora.

¹³ Idem, *Întinse rădăcini adânci. Un lung filon genealogic moldav (1270-1984)*, București, 1985, 34 pagini dactilografiate A4, broșat. originalul la S.J. I. A. N., Ms. 2637; BAR. cota III 720736; BUG. Cota III 25110; Idem, *Un long filon genealogique moldave*, în „Recherches sur l'histoire des institutions et du droit”, X, București, 1985, p. 93-102; deus la Biblioteca Congresului Washington USA și la Biblioteca Genealogică de la Salt Lake City, Utah, USA
<http://www.cim.ec.ro> / <http://www.muzeuvaslui.ro>

4. Satul Cricești din ținutul Vaslui a fost atribuit prin partaj marelui vornic Grigore Ureche cronicarul, fiul Mitrofanei Jora. La 21 mai 1634, monahia Anisia, fiica Tudorei și fiii ei au vândut lui Constantin din Dolhești partea Dochiei din moara de la Cricești, ținutul Vaslui, comuna Miclești.

5. Pentru satul Măucești pe Bâc, la ținutul Lăpușnei (Basarabia) ce a fost atribuit prin acest partaj vornicului Grigore Ureche, George-Felix Tașcă nu a găsit date privind proveniența acestei moșii, dar presupunem că a aparținut inițial lui Mirea Jora rămas fără moștenitori.

6. Satul Pădureni, de la ținutul Iași, atribuit în parte lui Nestor Ureche, provenit prin cumpărătură de la mătușa acestuia Anghelina Jora, soția lui Toma Berheci rămasă fără moștenitori.

7. Satele Măciucașii de Sus și Măciucașii de Jos, a căror proveniență este de asemenea nesigură, au fost atribuite în parte:

- lui Isac Misihănescu ½ din Măciucașii de Jos;

- descendenților lui Simion Jora, respectiv Gligorașco și Ionașco Jora, parte din Măciucașii de Sus;

- celelalte părți din satele Măciucașii de Sus și de Jos au fost atribuite celor cinci descendenți ai Salomiei Jora, căsătorită Mogâldea.

8. Satul Leurdești a cărei proveniență este de asemenea nesigură a fost atribuit în parte lui Isac Misihănescu, nepotul lui Toader Jora.

9. Satele Bârzoiești și Săulești, de asemenea nesigure ca proveniență, au fost atribuite descendenților lui Simion Jora și anume lui Gligorașco și Ionașco Jora.

Pe baza documentelor istorice în curs de cercetare sau descoperire, s-ar putea ca cercetări ulterioare să aducă și alte lămuriri cu privire la acest important partaj, atât de amplu prin numărul și calitatea participanților, cât și prin varietatea și răspândirea în spațiu a moșiilor menționate.

DOCUMENTE INEDITE PRIVIND ISTORIA SCHITULUI HÂRȘOVA ȘI A MOȘIILOR DIN JUR

Costin Clit*

Cuvinte cheie: schitul Hârșovița, schitul Hârșova, documente inedite, viață monahală, proprietăți, mitropolie, episcopie, biserică.

Key words: hermitage Harsova, original documents, monastic life, estates, metropolitan, diocese, church.

Abstract:

Toponyms and hidronims of monastic origin show a monastic life in its historical lands Tutova, Vaslui and Fălciu.

The first evidence of the hermitage Harsova is from 20 October 1669. Harsova monastery was built on Florințeștii de sus estate located at "fundul Hârșovii", Tutova County. Published original documents reflect the past of Harsova monastery, the flow of properties located nearby land, but also the neighboring villages.

Prima atestare a schitului Hârșovița este din 20 octombrie 1669 „Sfânta aceasta, și Dumnezeiasca carte, care se cheamă Evanghelie, cumpărătuam, eu Bunea Grădișteanul, biv vel logofātu, Fevruarie 24, let 7200” (p. 1-5); „Această Sfântă Evanghelie am cumpărat-o eu Andriiu Cupeț în 4 lei și am dat-o la schitul Hârșovița, pentru sufletul meu și a părinților mei: Neculai, Stana gospodina, Dumitru, Teodora și cu tot neamul meu. Și câți preoți veți ceti ne rugăm să ne pomeniți și pe noi, iar cine ar fura-o, s-au ar lua-o ca să o vândă să fie blăstămați de Domnul Hristos și de Maica Precista, și 12 Apostoli, și de 318 sfinți părinți și să fie blăstămați și afurisiți. Amin. Let 7178 (1669) Octomvrie 20” (p.9-18)¹

Mănăstirea Hârșova a fost ridicată pe moșia Florințeștii de Sus,² situată la „fundul Hârșovii”³

La 4 martie 1532 Petru Rareș (1527-1538; 1541-1546) întărește în curtea domnească de la Huși, uric lui Ion, Tecla și Ion, „fiii Albei, fetii Sorii” pe „giumătate cea din gios din sat din Florințeștii, iar în partea verilor lor, Petrii și lui Roman și surorilor lor, Anei și Mării, fiilor lui Ignat, ficior Sorii, nepot Micului Bârgău, s-au venit giuătate cea din sus, dintr-acelaș sat din Florințești”. Toți cei amintuți erau nepoții lui Micul Bârgău care a avut uric de danie pentru satul Florințești de la Ștefan Voievod.⁴ Printre urmașii lui Micu Bârgău se numără și Gheorghe, preotul domnesc de

* profesor Liceul Teoretic „Cuza Vodă”, Huși

¹ Theodor Codrescu, *Uricarul sau colecțiune de diferite acte care pot servi la istoria românilor*, vol. XXIV, Tipografia <<Buciumul Român>>, 1895, p. 388-389.

² D.J.A.N.I., *Fond Schitul Hârșova*, I / 12.

³ D.A.N.I.C., *Fond Documente moldovenesti*, LXXXIX / 20.

⁴ D.I.R., *Veacul XVI, A. Moldova*, vol. I (1501-1550), p. 341-342, nr. 308; C.D.M., vol. I, p. 106, nr. 369.

la Vaslui, și Gligorcea, atestați la 9 mai 1670. Din popa Gheorghe se trag Nastasia (fi este strănepoată), fata Ursului, nepoata lui Ioniță; Dochița, soția lui Ion, fratele Ursului. Nastasia și Dochița aveau la 15 decembrie 1759 „*un zăpis din v(ă)l(ea)t 7153 de la strămoșul lor popa G(h)eorg(h)ie pentru a patra parte din sat din Boboșeni și a patra parte din Scurți, ce-au luat de la armașul Fulger, pentru un locu de cas(ă) și cu casi gata în Eși, ce-au dat popa G(h)eorg(h)ie armașului Fulger*”.⁵

Radu Mihnea (1616-1619; 1623-1626) întărește la 10 noiembrie 1617 slugii sale Petrica vătaf și soției sale, „*jumătate din toate părțile lui Curteanul, cât i se va alege cu grădini și cu loc de prisacă*” din satul Florintești, cumpărate de la „*Agafia, femeia lui Mănăilă din Florintești*”, în baza zăpisului „*de mărturie dela popa Spiridon din Bălești și dela Pănteleiu din Albești și dela Grozea de acolo și dela Gavril și dela Arion*”⁶ La 11 august 1624 Radu Mihnea întărește uric lui Vasilie și soției sale Anușca pentru o parte din Florintești cumpărată de la Măriica, fiica Florii din Florintești cu 12 taleri, după zăpisul de mărturie de la „*Andriiaș șoltuzul din târgul Vasluiului și de la Andreica din Florintești și de la Dănăilă de acolo și de la Nicoară și de la Tulea și de la Andrei de acolo*”⁷

Vasile Lupu (1634-1653) întărește la 9 februarie 1650 lui Vasilie din Florintești partea lui Petre Falcă din acel sat, dăruită de Gligorie, feciorul Petricăi fost armaș, și mama sa, Antimia pentru „*sufletul Petricăi*”⁸

Popa Florea din Delești, Maței, Focșea și Vasilie, nepoții Antimiei, soția Petricăi din Delești și Ciorcea, nepoata Petricăi, dau mărturie la 1 iunie 1666 lui Toader Ciurlan din Albești, cu care au avut pâră ca să-și stăpânească o jumătate de bătrân din cei doi pe care îi aveau ei în Florintești, de la moșii lor Petrică armaș și Antimia, cumpărați de la Măriica Oloaga, deoarece ei au rămas din toată legea.⁹ La 19 mai 1670 Duca Vodă judecă pricina dintre Toader Ciurlan și Gligori de Baboșeni „*pentru o parti di ocină din sat din Baboșăni, cari parte să c(h)eamă bătrânul lui Handrabuj, ci iasti din tot satul din Baboșăni a triia parti, însă dintr-aceia a triia parte a patra parti iasti cumpăratură strămoșului Gligorcii și preutului G(h)iorg(h)i din târgu din Vasliu, iar trii părți sânt a lui Toadir Ci(ur)lan*”¹⁰

Un surset de pe cartea domnului Antioh Cantemir din 15 martie 1697, prin care „*întărește lui Pârvul vătaful de călărași a patra parte din satele Boboșini și Scurți*”, a fost scris la 17 mai 1746 de către Toader, dascălul de la schitul Hârsovița.¹¹

Recent a fost publicat un pomelnic din 7264 (1755/1756), care aparține vechiului schit Hârsova.¹² La 23 august 1759 Ursu, Tănăsie și Timofti Chiratcu dau danie ocina lor mănăstirii cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”, „*făcut(ă) de*

⁵ D.J.A.N.I., Fond Schitul Hârsova, I / 13.

⁶ D.I.R., Veacul XVII. A. Moldova, vol. IV (1616-1620), p. 211, nr 266; C.D.M., vol. I, p. 405, nr. 1801.

⁷ D.I.R., Veacul XVII. A. Moldova, vol. V (1621-1625), p. 298, nr 392; C.D.M., vol. II, p. 60, nr. 215.

⁸ D.J.A.N.I., Fond Schitul Hârsova, I / 4; C.D.M., vol. II, p. 409 nr. 2101.

⁹ D.J.A.N.I., Fond Schitul Hârsova, I / 6; Iacov Antonovici, *Mănăstirea Florești din plasa Simla, județul Tutova*, Atelierele grafice SOCEC & Co., București, 1916, p. 84; C.D.M., III, p. 295, nr. 1356.

¹⁰ D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenesti, LXXXIX / 11; Gh. Ghibănescu, *Vasluiul Studiu și documente*, Institutul de Arte Grafice „Viața Românească”, Iași, 1920, p.121-122, nr. CXXVI.

¹¹ D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenesti, LXXXIX / 14.

¹² Lucian-Valeriu Lefter, *Ctitorii și averile boierilor Caracaș De la fundare la secularizare*, p. 323.

Ștefan Gălușcă, tot pe ace(a) moșii(e) cari au și mai fost bisăric(ă) vec(h)i”¹³ Ce să înțelegem prin „bisăric(ă) vec(h)i”? Poate biserica schitului Hîrsovița, amintită la 1669! Dania fraților Chiratcu către schitul „ce l-au făcut Ștefan”, este amintită în documentul din 20 decembrie 1760.¹⁴

Un document din 9 mai 1670 îl atestă pe „boiarinul nostru Caracaș ce-au fostu postealnic”, însărcinat în pricina dintre Gheorghe, preotul domnesc din Vaslui, și Gligorcea, pentru a nu i se mai încălca cu locul din Baboșeni, boiarin ce va da și mărturie de cele constatate. Gligorcea a ras numele Micului Bârgău (cel din timpul lui Ștefan cel Mare) pe care l-a înlocuit cu cel al Voinicului.¹⁵ La 12 decembrie 1760 se judecau Vasile Suflet cu Ștefan Gălușcă, „pentru moșie Florințeștii din parte(a) din sus ce este la ținut(ul) Tutovii. Și după toati răspunsurile lor și scrisori ce-au arătat într-acest c(h)ip este pricina lor, că Ștefan Gălușcă cu frații și cu niamurile sali după un zăpis din văle(a)t 7174 ce-au arătat de la un popă Flore cu niamurile lui ce scrie di pe bătrânul Petrica au cuprinsu un bătrân și giământati și iarăși altă giământati de bătrân cumpărătura lui Ion di pi un zăpis din v(ă)le(a)t 7201, ce-au vândut Negrae cu niamurile lui Ion, și cu acești 2 zăpisuri di pe Petrica și di pe Ioni s-au înc(h)iet lui Ștefan Gălușcă cu niamurile lui doi bătrâni din Florințești din sus, și fiind că Florințeștii de Sus înblă în 3 bătrâni au mai răspuns Ștefan Gălușcă că în bătrânul ce mai rămâne de nu-l cuprind zăpisăle lui și-l stăpânești Vas(i)le Suflet cu frații și niamurile sali mai ari de baștină și într-acele bătrân o a patra parte, carile aceasta n-au tăgăduit Vasile Suflet cu niamurile lui”¹⁶

La 15 ianuarie 1761, stolnicul Ioniță, clucerul Constantin Grecul și căpitanul Constantin Baltag dau mărturie hotarnică pentru părțile de pământ alese mazelului Ștefan Gălușcă din moșia Florințeștii de Sus și de Jos despre părțile răzășești.¹⁷

La 5 mai 1762, Nastasia și Dochiza „făcut-am zăpis(ul) nostru la mâna lui Ștefan Gălușcă di Coș(e)ști, precum să s(e) știe că ne-au fost făcut bin(e) cu 113 lei, și noi i-am pus niști părți di moșii zălog la ținutul Tutovii, din sat din Baboșen(i), doi bătrân(i) tocma din Baboșen(i), însă unul hotărât despre alți răzeși(i), iar unul nehotărât care ne-au fost cumpăratur(ă) de strămoșul nostru popa G(h)eorg(h)i, și un bătrân din Scurți ce-au fost de baștin(ă) de la moș(ul) popii lui G(h)eorg(h)i de la Micul, și o giământat(e) de bătrân tot din Scurți, ce-au fost cumpăratur(ă) di strămoș(ul) nostru popa G(h)eorg(h)i, și un vad de mo(a)ră în apa Racovii din gios de pod(ul) lui Bogdan, ce-au fost dani strămoș(ului) nostru popii lui G(h)eorg(h)i de la Antonii Vod(ă) Rus(e)tu. Ce acest părți sântu pe apa Hârsovii le-am fost pus zălog la Ștefan Gălușcă”¹⁸

Într-un document din 9 iunie 1839 este amintit „giământate de bătrân a niamului C(h)iratcesc, care s-au fost dată în stăpânire(a) lui Ștefan Gălușcă, după

¹³ D.J.A.N.I., Fond Schitul Hârșova, 1 / 12.

¹⁴ D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, LXXXIX / 20.

¹⁵ D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, LXXXIX / 10; Gheorghe Ghibănescu, *Vasluiul studiu și documente*, Institutul de Arte Grafice „Viața Românească”, Iași. 1926, p. 120-121, nr. CXXV.

¹⁶ D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, LXXXIX / 19.

¹⁷ D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, LXXXIX / 21; D.J.A.N.I., Fond Schitul Hârșova, 1 / 14.

¹⁸ D.J.A.N.I., Fond Schitul Hârșova, 1 / 16.

rostire(a) pomenitei hotarnice, ziditorului pomenitului sc(h)it Hârsova, carele în putere(a) dani(e)i, atât a ziditorului său șatraruului Ștefan Caracaș ce să zice și Gălușcă bătrânul din anii 1783 octomvrie 25, cât și a fiului său pitarului Ștefan Caracaș din 1804 fevr(uarie) 16, au fost avut stăpânire(a) în Florințeștii de Sus, atât driapta parte cuvinită lui Gălușcă, pogorător din Sion, adică o a triia parte din toată parte(a) Sioniască, parte(a) Tudoscii Caracașoaei, fetii lui Sion, cât și celelalte părți Sionești din acest hotar a Florințeștilor de Sus, adică a triia parte a Aniței Tironiască, tot fata lui Sion, înprotiva c(h)eltuieilil(o)r ce ar fi făcut Ștefan Gălușcă cu dizbatire(a) și hotărâtura Florințeștil(o)r după iânțălegire(a) sprijinită de carte(a) Gospod a D(omnulu)i Grigorie Alecsandru G(h)ica V(oi)e(v(od) din 1765 iunie 13”¹⁹

La 25 septembrie 1766, Grigorie Alexandru poruncește ispravnicilor ținutului Tutova să meargă la moșiile Hârsova, Florințeștii de Sus și de Jos, Baboșeni și Scurți, pentru alegerea și hotărârea părților de moșie ale mazilului Ștefan Gălușcă, care „îi sânt de cumpărătură de la moșul său Sion, pentru cari pricină în câteva rânduri au adus jăluitoriul hotarnici, ca să-ș(i) hotărască părțile de moșie, și hotărâtur(a) sfârșit n-au mai luat”²⁰ Din 27 septembrie 1768 datează mărturia hotarnică pentru părțile de moșie ale mazilului Ștefan Gălușcă din Baboșeni și Scurți.²¹

Postolache Grecul, fiul Gheorghe și Maria Grecul, dă danie la 15 ianuarie 1772, mănăstirii Hârsovița, „ce esti făcută de Ștefan Gălușcă”, moșia Bolde „ce să hotărăște din gios cu Baboșeni”²²

Numeroase surse plasează începuturile bisericii din lemn la 1772²³

O reparație a bisericii s-a efectuat în 1888²⁴

Din 30 septembrie 1863 se păstrează ordinul Ministerului cu nr. 28187, pe care îl redăm: „După decisiunea Consiliului de Miniștri aprobată de Pre(a) înălțatul Domn al României, urmând a se lua administrația schitului Hârșova de la d(umnealui) G. Racoviță și schitul a se desființa rămâind biserica de mir, care conform legii din anul 1860 de dincolo de Milcov, după care s-au desființat mai multe schituri” Sunt adoptate măsuri pentru luarea averii schitului sub administrația Ministerului.²⁵

La 1863 biserica schitului era construită din lemn de stejar, acoperită cu șindrilă, în stare de funcționare.²⁶

La 1863 schitul Hârșova deține 45 de fălci de „arătură boieresc”, 16 fălci de fănaț boieresc, cinci pogoane de vie, 28 de stânjeni de coșar de porumb de a 1 ½ stânjeni înălțimea și patreu palme lățimea, un stog de grâu de 21 de stânjeni, evaluat la 30 de chile, un stog de orz de opt stânjani, un stog de ovăz de opt stânjani, evaluat la opt chile, 60 chile grâu treiarat, cinci stoguri de fân.²⁷

¹⁹ D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, LXXXIX / 81.

²⁰ D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, LXXXIX / 24.

²¹ D.J.A.N.I., Fond Schitul Hârșova, I / 17.

²² D.J.A.N.I., Fond Schitul Hârșova, I / 18.

²³ „Anuar”, Administrațiunea Cassei Bisericii, 1909, p. 440.

²⁴ „Anuar”, Administrațiunea Cassei Bisericii, 1909, p. 440.

²⁵ D.A.N.I.C., F.M.C.I.P.-Moldova, dosar 374/1860, f. 336

²⁶ Ibidem, f. 360-361v

²⁷ Ibidem, f. 360-361v

Pe moșie locuiau 71 de gospodari pontași care dețin pământul legiuit și 20 de nevolnici cu văduve.²⁸

La capitolul acarete sunt consemnate la 1863: o cârciumă amplasată în sat, în stare proastă, două case în ograda bisericii, una ocupată de un preot de mir, servitor al bisericii și proistos iar una neocupată, dintre care „nici una nu po(a)t(e) servi de școală, sunt niște vechituri”,

Inventarul bisericii din 1863 este alcătuit din: trei potire din cositor, ce nu mai pot servi, un triod de alamă cu trei fofeze, ce nu mai poate servi, un policandru de alamă vărsat(?), în stare bună

Biserica schitului este slujită la 1863 de iconomul G(h)eorg(h) Tălășman, proistos, cu un salariu anual de 1200 lei, șase chile de porumb, trei chile de grâu, două stoguri de fân și vinul necesar pentru săvârșirea Sfintei Liturghii,²⁹ preotul Ioan Manolache, primește pământ după așezământ și 200 lei anual, preotul Ioan Burcă, primește pământ după așezământ și 200 lei anual, dascălii Dumitru Isaia, Manolache Filimon și Gheorghe Popovici, primesc pământ conform așezământului și 100 de lei fiecare, prescornița cu 100 lei anual.³⁰

Inventarul din 1863 consemnează și necesitățile imediate ale bisericii: confecționarea a trei rânduri de veșminte preoțești de lux pentru sărbătorile mari, a două rânduri de veșminte preoțești ordinare, un rând de veșminte diaconești, o perdea de stofă la dvera cea mare, o perdea de cit pentru acoperământul Sfintei Mese, o perdea de damască la tetrapod, un Sfânt Aer, o Sfântă Cruce, mare, simplă, din lemn, reprezentând Răstignirea Mântuitorului, 12 icoane mici cu cele 12 praznice, două prapure, patru perdele la patru icoane împărătești și un serafim, un *Penticostar*, un *Triod*, un *Moliftelnic*, un *Octoih*, un *Aghiasmatar*, o *Liturghie*, o *Sfântă Evanghelie să fie legată cu argint*, o *ladă mare de Brașov pentru păstrarea feloanelor*, *cinci candelă de argint*, *de o litră una*, *patru sfeșnice mari de alamă în fața catapetesmei*, o *cădelniță de argint*, un *Sfânt Potir de argint cu discos și tot tacâmul*, *două sfeșnice de argint pentru Sfânta Masă*, un *Sfânt Chivot de argint și un clopot mare*.³¹

Parohia Hârsova, comuna Laza, cu biserica parohială cu hramul Adormirea Maicii Domnului, cu postul de paroh vacant la 1909, număra 370 familii cu 1615 suflete³².

Nu ne propunem să realizăm un istoric al fostului lăcaș monahal, ci să oferim o mare parte din documentele care se păstrează și sunt legate de trecutul său.

²⁸ *Ibidem*, f. 360-361v

²⁹ *Ibidem*, f. 360-361v

³⁰ *Ibidem*, f. 386

³¹ *Ibidem*, f. 360-361v

³² „Anuar”, Administrațiunea, Casei Bisericii, 1909, p. 439-440

ANEXĂ

1. - 1650 (7158) februarie 9, Iași . – Vasilie Voievod întărește lui Vasilie din Florințești partea lui Petre Falcă din acel sat, dăruită de Gligorie, feciorul Petricăi fost armaș, și mama sa, Antimia pentru „sufletul Petricăi.”

Io Vasiliie Voevoda B(o)jiu M(i)l(o)stiu G(o)sp(o)dar Zemli Moldavscoi. Adecă au venit înaintea domnii mele și înaintea boierilor domni(e) mele a mari și a mici, Gligorie, feciorul Petricăi ce-au fostu armașul și cu înmă-sa¹ Antimia, de nime nevoiți, nici asupriți, ce de a lor bună voe², au dat și au dăruit a lor direaptă ocină și moșie, o parte de ocină din sat din Florințești, din partea din sus a triia parte, ce să c(h)iamă partea Petrei lui (Fa)lcă³, toată ce să v-a alege, cu tot venitul, din vatra satului, și din câmpu și din fânaț, cu totul. Aceasta au dat și dăruit lui Vasilie din Florințești și coconilor săi, pentru sufletul Pet(r)icăi, ce-au fostu armaș.

Deci domniia mea dacă am văzut bună tocmal(ă), și (pla)tă și danie, de bună voia lor, domnia mea încă am dat și am în(tărit) lui Vasilie din Florint(ești) și coconilor săi, ca să le hie direaptă daanie și moșie, acea parte de ocină din Florințești, din partea din sus a triia parte, ce să c(h)iamă partea Petrei lui Fa(l)că, cu tot venitul, ca să-i hie direaptă ocină și moșie neclătită în veci. A in nicto da să neumișaeț, prdv sim listom nașim.

U Ias (Vă)le(a)t 7158 fev(ruarie) 9

Sam g(o)sp(o)d(i)na vealea.

<ss> Toderășco vel logofet iscal.

Vasilie (pisal)

D.J.A.N.I., Fond Schitul Hârșova, 1 / 4, Original, difolio, rupt la îndoituri, filigran, sigiliu timbrat;

EDIȚII: C.D.M., II, p. 409, nr. 2101.

2. - 1665 (7174) octombrie 20. – Țoțoia cu feciorii săi Onosie și Neca, vând fratelui Petrică fost armaș și soției sale Antimia jumătatea de sat din Florințești, partea din sus, din pădure și câmp, cu 5 taleri, bătuți.

Adecă eu Țoțoia, (...) cu feciori(i) mei, cu Onosie, și cu Neca, din sat din Florințești, scriem și mărturisim cu acest zăpis al nostru, înșine pre noi cum am vândut a noastră direaptă ocină și moșie din sat din Florințești di giământate de sat din partea din sus ce să va afla cu tot vnitul, și pădure, și camp, drept 5 taleri bătuți, fratelui nostru Petrică ce-au fost armaș și femeii lui Antimie, și cuconilor lui, ca să le hie lor ocin(ă) și moșie. Și în tocmala noastră au fost Nico(a)ră de Florințești, și Ursu de acole, (și) Ursu, (și) Ionașco Hodor i (...) Gavril și Postolac(h)e de Albești, și Gavril

¹ Formă veche pentru: „mamă-sa”

² Urmează textul: „ce de-a noastră bunăvoe”, tăiat cu două linii, de aceeași mână.

³ Primele două slove: „Fa”, șterse.

sin G(h)iorg(h)i de acole i (...), și Goga i Ciorcea, și mulți o(a)meni buni megiași și pentru mai mare credință ne-am pus și pecețile.

D.J.A.N.I., Fond Schitul Hârșova, I / 5, Original, rupt, lipit pe altă hârtie, pătat, două sigilii inelare în fum. (Data de pe verso documentului);
 EDIȚII: C.D.M., III, p. 277, nr. 1261.

3. - 1666 (7174) iunie 1. - Popa Florea din Delești, Maștei, Focșa și Vasilie, nepoții Antimiei, soția Petricăi din Delești și Ciorcea, nepoata Petricăi, dau mărturie lui Toader Ciurlan din Albești, cu care au avut pâra, ca să-și stăpânească o jumătate de bătrân din cei doi pe care îi aveau ei în Florintești, de la moșii lor Petrică armaș și Antimia, cumpărați de la Mărica Oloaga, deoarece ei au rămas din toată legea.

Adică eu, popa Florea din Delești, și eu Mașteiu, și eu Focșa, și eu Vasilie, nepoții Antimiei, femeia Petricăi, din Delești, și eu Ciorcea, nepoata Petricăi, scriem și mărturisim cu această scrisoare a noastră, cum am avut noi o pâra împreună cu Toader Ciurlan din Albești, pentru o moșie ce-au fost cumpărat(ă) moșii noștri Petrica și cu îmea⁴ lui cu Antimia, de la Mărica oloaga, la sat la Florintești, anume doi bătrâni tocma. Și(i)-am aflat noi și zapis de cumpăratur(ă) pre urma moșilor noștri, și(i)-am ținut noi acea moșie cu toții până acmu. Iar acmu să scoal(ă) Toader Ciurlan de scoate și el un zapis de cumpăratur(ă) de la Mărica oloaga pre giământate de bătrân dentr-acei doi bătrâni ai noștri, și să află cu adevărat că i-au vândut Mărica oloaga preste vânzarea ce-au vândut moșilor noștri, și(i)-au adus Toader și pre Mărica oloaga de i-au fost sodoș de acea giământate de bătrân. Deci ne-au rămas Toader Ciurlan den toată legea pre noi ca să-și ție acea giământati de bătrân precumui scris zapisulu cel de cumpăratur. Iar noi să ținem numai un bătrân și giământati, și de acmu înainte să nu mai aibă nevoie Toader Ciurlan de noi nici odănoar(ă) în veci. Și pre mai mare credință eu popa Florea am iscălit, iar eu Mașteiu, și Focșa, și Vasilie, și eu Ciorcea, noi încă n(e)-am pus degetel(e) ca să știe.

U Ias vlet 7174 iun(ie) 1

† popa Florea

Ciorcea

Mașteiu

Focșa

Vasile

Stratul ur(i)car m-am tâmplat înblând în pâra, apoi s-au tocmit de voia lor așa și s-au împăcat.

Eu Ang(h)el pisal

Și eu Moldovan încă m-am prilejit într-această tocma(ă) și căpitanul Andrei Buznie, și Necula frateli lui Fulger, să să știe.

⁴ femeia

D.J.A.N.I., Fond Schitul Hârșova, I / 6, Original; D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, LXXXIX / 8, Copie; Mențiune în Preotul Iacov Antonovici, Mănăstirea Florești din plasa Simila, județul Tutova, Atelierele grafice SOCEC & Co., București, 1916, p. 84, după un perilipsis din iulie 1827.

EDIȚII: C.D.M., III, p. 295, nr. 1356.

4. - 1670 (7178) mai 9. – Duca Voievod hotărăște în pricina dintre Gheorghe preotul domnesc din Vaslui și Gligorcea ca, ultimul să nu mai încalce cu prisaca locul de la Baboșini.

† Io Duca Voevoda B(o)jiiu M(i)l(o)stiiu G(o)spodar Zemli Moldavscoi. Adecă au avut pâra înaintea domniei mele, rugătoriu nostru G(g)iorg(h)ie, preutul domnescu de trăg de Vaslui cu seminția lui Gligorcea de Baboșini, zicând preutul G(g)iorg(h)ie că sântu ei amândoi dintr-un moș și au moșie de(n)preun(ă) la Baboșini. Deci să fie avut preutul G(g)iorg(h)ie un loc de prisacă descălicătur(ă) bătrâniască, iar acesta Gligorcea să să fie sculat cu pizmă și ș(i)-au pus prisaca în calea prisăcii lui și așa au dat samă Gligorcea că unde ș(i)-au pus el stupii iaste mai bătrână, aceia prisacă a lui de cătră a preutului. Deci domnia mea într-alt c(h)ip pe gurile lor nu i-am putut giudeca, ce le-am făcut cartea domniei mele la boiarinul nostru Caracaș ce-au fostu postealnic într-acesta c(h)ip ca să strângă oameni buni pen pregiurul lor și să socotiască cu dreptate mare, care loc de prisacă vor afla c-au fostu mai bătrân, acela să fie stătător. Deci boiarinul nostru Caracaș așa ne scrie precum au strânsu mulți oameni buni și bătrâni de pen pregiurul lor și așa a mărturisit cu sufletele lor cum iaste loc mai bătrân, unde iaste prisaca preutului G(h)eorg(h)ie, iar unde au pus Gligorcea stupi n-au fost prisacă niciodată, ce au pus Gligorcea în calea preutului fără de ispravă. Așjidirea și de niște fân ce s-au jeluit Gligorcea la domnia mea, de au zis că i-au luat preutul de pe locul lui, iarăși ne scrie boiarinul nostru Caracaș cum acel fân n-au fostu pre locul lui, ce s-au aflat pre locul preutului, pre hotarul Piietriștilor, și pentr(u) aceia l-au luat preutul. Deci domnia mea dacă am văzut mărturie încredințată de la boiarinul nostru ce mai sus scriem, socotit-am împreună cu tot svatul și am aflat c-au fostu acolisindus(e) Gligorcea de preutul fără ispravă și au fostu puind prisaca lui cu pizmă asupra prisăcii preutului, de care lucru s-au aflat și alt vicleșug mai mare la dânsul cu un zapis bătrân ce au avut ei de cumpărătură de la Pătru vodă despre strămoșul lor Micul, carele era strămoș și preutului G(h)iorg(h)ie și Gligorcii. Și fiind zapisul la Gligorcea, vrând el să scoată pe preutul din moșie, iar Gligorcea au ras numele Micului din zapis și au pus numeli moșu(lui) său Voinicului. Deci am aflat cu divanul de s-au dat și certare Gligorcii după vina lui și l-am dat rămas ca să-ș(i) rădice și ca sa-i de(a) unde i-au fostu pus cu pizmă, și să m(e)argă să-și pue stupii într-alt loc să poată înbla prisacă de prisacă, cum să n-aibă nevoe una de a(i)laltă și într-aceia loc să nu-ș(i) mai pue stupii Gligorcea, nici să mai ție casă. Iar rugătoriu G(h)iorg(h)ie preutul ca să aibă a-ș(i) ținea prisaca cu tot ce va fi acolo în veaci de veaci, căci s-au aflat descălecătur(ă) bătrâniască lui. Și de aceasta pâra să nu s(e) mai pârască în veaci (...)
Inac ne budet.

U las (vă)l(ea)t 7178 mai 9

Saam g(os)p(o)d(i)n(a) vealea

+ Bărlădeanul vel l(o)găfăt iscal.

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, *LXXXIX / 10*, Sigiliu timbrat, original.
 EDIȚII: Gheorghe Ghibănescu, *Vasluiul studiu și documente*, Institutul de Arte Grafice „Viața Românească”, Iași, 1926, p. 120-121, nr. CXXXV.

5. - 1670 (7178) mai 19. – Duca Voievod judecă pricina avută de Toader Ciurlan cu Gligorie pentru o parte din satul Baboșeni

Suret de un ispisoc de la Duca vodă din văleat 7178
 Maiu 19

Noi Duca Voevoda Bojiu M(i)l(o)steiu Gos(po)din Zemli Moldavscoi. Adică au venit pâră la domnia mea Toader Ciurlan cu Gligori de Baboșini, pentru o parti di ocină din sat din Baboșani, cari parte să c(h)eamă bătrânul lui Handrabuj, ci iasti din tot satul din Baboșani a triia parti, însă dintr-aceia a triia parte a patra parti iasti cumpărătură strămoșului Gligorcii și preutului G(h)iorg(h)i din târgu din Vasluiu, iar trii părți sânt a lui Toadir Ci(u)rlan, și dintr-acei trii părți să fi cumpărat sânгур preutul G(h)iorg(h)i o parti și jumătati, iar o parti și jumătati să fii(e) rămas lui Toadir Ci(u)rlan, și acmu o acolisăști acestu Gligorci de aci parti di ocină de toată zâcând Gligorci că iasti cumpărătură de moșul lui, și scoasă și un zapis de scria cum au cumpărat un Mihăilă Corlat diacul parti Drăgăniștii, strănepoata lui Pătru Corod, din ainti(a) lui Murgu ci au fost tot vornic mari, ci am cercat zapisul să aflăm credința și nici o iscălitură cu credința n-am aflat, ci cu adivărat s-au aflat zapisul mincinos, precum mai apoi sânгур Gligorci s-au lepădat de zapis și au zis că iasti făcut cu miștișuguri, di cari lucru din toati s-au aflat că au fostu umblând cu miștișug, și într-aci(a) parti nici o tre(a)bă n-au avut Gligorci, ci s-au fostu acolisând fără ispravă. Deci au rămas Gli(go)rci dinainti domnii meli și din toată legi(a) țării, iar Toadir Ciurlan s-au îndreptat și i-am dat să-ș(i) ție aci(a) parti di ocină din sat din Baboșani ci iasti din a triia parti ci umblă în patru părți, o parti și jumătati și o parti și jumătati să ții(e) preutul G(h)iorg(h)i sânгур, iar a patra parti ci iaste cumpărătură Micului dintr-acei bătrân să ții(e) preutul G(h)eorg(h)i cu Gligorci și cu alti săminții ai lor, cini sânt din Micul, iar la cili trii părți ci sânt făr(ă) cumpărătura Micului, Gligorci nici o tri(a)bă să nu mai aibă în veci di veci și această pâră să nu se mai pârască pristi acestu adivărat zapis.

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, *LXXXIX / 11*, Copie.
 EDIȚII: Gh. Ghibănescu, *Vasluiul Studiu și documente*, Institutul de Arte Grafice „Viața Românească”, Iași, 1920, p.121-122, nr. CXXXVI.

6. - 1670 (7170) mai 10. – Carte domnească de judecată prin care Duca Voievodul Moldovei întărește stăpânirea lui Gheorghe preotul domnesc din Vaslui, asupra ocinii de la Baboșini și altor părți, în urna pricinii ce a avut-o cu Giorcea.

† Io Duca Voevoda B(o)jiiu M(i)lostiiu G(o)spodar Zemli Moldavscoi. Adecă au vinit înaintea domniei mele și înaintea alor noștri moldovenești boiari a mari și a mici, rugătoriuul nostru preutul cel domnescu de târgu de Vaslui, pre nume G(h)iorg(h)ie, și s-au jeluit la domnia mea cu mare jalobă pentru un dresu ce au avut de la bătrânul Pătru Vodă, cumpăratur(ă) pre o parte de ocină din sat din Baboșani, ce au fostu driaptă cumpăratură strămoșului lui Micului, ce Micul au fostu cumpărat une(le) părți din Baboșini, și unele din Luvișoara, ce sânt la Tutova, drept 20 de taleri, de la Toader, și de la Nicoar, și de la sora lor Nastia, și Mărica, ficiorii Annii, nepoții Magdii, strănepoții Dolcâi, și iarăș(i) ș(i) alte părți de ocină din Băboșini, ce-au fostu cumpărat Micul de la Oanna, și de la Teatiul, și de la Malea, și de la Gavril, și de la Trifan, și de la Simion, și de la Angelina, și de la Finmion, carii sântu toți nepoții lui Pătru Corod, drept 120 de taleri, ce s-au ales a lor parte din parte(a) din sus a patra parte, și iarăș(o) o parte de ocină din Baboșini, ce-au cumpărat Micul, drept 20 de taleri, de la Anton câtă să va alege di partia lui. Și aceste părți ce mai sus scriu le-au ținut părintele G(h)iorg(h)ie și cu alte seminții a lui care sântu nepoți Micului cu uricul acel de la Pătru Vodă ce-au fostu de cumpăratur(ă) (moșu)⁵ lui lor Micului, au fostu pre mâna (unei seminții a lui anume Gligorcea vrând să scoată pe)⁶ preutul G(h)iorg(h)ie din moșie și (se)⁷ menții a lui pre toate au ras din zapis numele strămoșului lor Mic(ului)⁸ și au pus numele numai a moșusău a Voinicului de care lucru au adus dresul la divan de l-am văzut domnia mea stricat, și l-am adus și pe Gligorcea carele au stricat dresul, și singur cu gura lui au spus că au vrut să facă meșterșug și iaste greșala lui. Deci domnia mea am giudecat drept cu pravila și dup(ă) voia lui datu-s-au acestuia Gligorcii certari și l-am dat și de gloabă la al nostru credincios și cinstit Solomon Bărlădianul log(o)fătul cel mare, iară aceste părți de ocine ce mai sus scriu, toate și din Băboșini, și din Luvișoara, dat-am preutul G(h)iorg(h)ie și cu alte seminții a lui cu toate cine sânt nepoți și strănepoți Micului, și ca să le fie de la domnia mea dreaptă danie, și miluire, și uric, și întăritură, neclătite nici odănăoar(ă) în veaci de veaci. I ni da se ne umișat.

U lasoh v(ă)l(ea)t 7178 mai 10

Saam g(os)p(o)d(i)n(a) veal

+ Bărlădeanul vel l(o)găfăt

+ Andrei Mihul

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, LXXXIX/9, Sigiliu timbrat, original.

EDIȚII: Gh. Ghibănescu, *Vasluiul Studiu și documente*, Institutul de Arte Grafice „Viața Românească”, Iași, 1920, p.122-123, nr. CXXVII.

7. - 1676 (7184) ianuarie 4. – *Antonie Ruset Voievod ul Moldovei întărește preotului Gheorghie din Vaslui, un loc de moară pe Racova în hotarul târgului Vaslui.*

⁵ Rupt.

⁶ Ilizibil și rupt.

⁷ Rupt.

⁸ Rupt.

† Io Antonie Ruset Voevoda Mi(lo)stiiu G(o)p(o)d(a)r Zemli Moldavscoi. Adecă domnia mea m-am m(i)l(o)stvit și am dat și am miluit pre rugătoriul nostru popa G(h)iorg(h)ie de la besearca domnească din trăg din Vaslui, unde iaste hraam Usiacnovinia lui Sti Ioan cu un loc de moară în apa Racovei pre hotarul târgului nostru Vasluiul în loc domnescu unde-și va afla și un vad să-ș(i) facă moară, să-i hie de hrana (sfinți)⁹ei saale și de la domnia mea ca să-i hii(e) lui dreaptă daanie, și miluire, și uric, și-ntăritură, lui și cuconilor sei, și a tot rodul său cine va aleage, nerușuit și neclătit în veac. Și după a noastră viață și domnie pre cine va aleage Dumn(e)zău a hi domnu ț(ă)rii noastre Moldovei, ori din cuconii noștri sau dintr-altă rudă, tot ca să aibă a da și a întări daania și miluirea noastră, iar care să va ispiti a strica și a răsipi această daanie și miluire acela ca s(ă) hie ne(er)¹⁰tat de Domnul nostru I(isu)s H(risto)s ce-au făcut ceriul și pământul, și de preacinstită maica (s)vinții saale, și de toți sv(i)nții ap(o)st(o)lii și proci, și de 318 ot(e)ți ce-au fost în Niceia cetaate, și să aibă parte cu Iuda și cu trecleatul Arie întru nesvrășit veac. Amin.

Pis lasoh v(ă)l(e)to 7184 genar 4 dni

<ss> Antonie Roset Voda

Lecaa

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, *LXXXIX / 12*, Sigiliu octogonal în chinovar, rupt, original.

EDIȚII: Gh. Ghibănescu, *Vasluiul Studiu și documente*, Institutul de Arte Grafice „Viața Românească”, Iași, 1920, p.114, nr. CXIX.

8. - <1682 (7190) >. – *Dabija fost clucer dă mărturie privitoare la ispisoacele din săliștea din Florințești, care au fost puse zălog pentru o sumă de bani.*

Adică eu, Dabija biv clucer fac această / de la mâna mea lui Toader de Albești ginirile / precum au avut cu mine Nicula o gâlceavă pentru u(n) / am pus nește ispisoace zălog den seliște din Florințești. / cal să hie 20 lei a lui Toader ginirile Nicu(lei). / un cal și eu i-am dat ispiso(a)cile și zapisul ș(i) / Nicula. Aceasta fac știre. Și pentru mai mare c(redința) / și iscălitura / Și am istovit așea dato(...) / Gărul Și au dat aceli la dânsul /

<ss>

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, *LXXXIX / 13*, Fragment, original.

9. - 1692 (7200) martie 2. – *Ghiorghie și Necula, feciorii lui Apostol Cehan cu feciorii lor vând lui Gheorghie Grecul din Petrești, înblătoriul de Țarigrad, o poiană numiă Bolda din ținutul Tutova, cu o iapă prețuită la 12 lei.*

⁹ Rupt.

¹⁰ Rupt.

Adică eu G(h)eorg(h)ie, și Necolai, feciorii lui Apostol Cehan, și cu ficiorii noștri, scriem și mărturisim cu cest adevărat zapis al nostru la mâna d(u)misale lui G(h)eorg(h)ie Grecul din Petrești, înblătoriul de Țarigrad, pentru o poiană ce să c(h)eamă Bolda, la ținutul Tutovei, care poian(ă) noi de a noastră bună voie ne-am învoit și o am vândut dumisali, și n(e)-au dat dumn(e)ui o iapă (rupt – N.A.) doispre(ze)ci lei, și noi i-am vândut-o dumisale să-i fie dreaptă ocin(ă) și moșie, și giupânesei dumisale, și cuconilor, îân veaci. Și dumn(ea)lui poate-și face dereasi domnești de pre zapisul nostru. Și într-această tocmala noastră s-au prilejât oameni buni, anume popa Dumitru din Ferești, și Stahie din Tătăreni, și Toader ficiorul lui Tănase Cogălniceanul, și Gavril ficiorul popii lui Mihăil. Și pentru mare credință ne-am pus pecețile cu marturii împreună.

Vlto 7200 mart(ie) 2

G(h)eorg(h)ie	Neculai	Vas(i)li	Ion	Luca
Popa Dumitru	Stahie	Toader	Gavril	

D.J.A.N.I., Fond Schitul Hârșova, I / 7, Original, filigran, rupt, pătat, lipit; Mențiune în C.D.M., IV, p. 326, nr. 1452; Mențiune în Preotul Iacov Antonovici, op. cit., p. 85.

10. - 1692 (7201) septembrie 6. – Negraia cu sora sa, fetele lui Grozav, și vara lor Ioana, fata Stancăi, din Florintești vând lui Ion din Coșești partea lor din moșie din Florintești, jumătate de bătrân din partea de sus, cu vatră de sat, câmp, pădure, țarină, loc de prisacă și poiană, cu 9 lei bătuți.

Adică noi, Negraia, și cu soru mea, fetili lui Grozav, și cu vara noastră Ioana, fata Stancăi, tot de acolo din Florintești, scriem și mărturisim, cu acest adevărat zapis al nostru, cum noi de bună vo(i)e noastră, de nim(eni) nevoiți, nici asupriți, am vândut a noastră dire(a)ptă ocină și moșie, gium(ă)tate de bătrân, partea noastră, de acolo din Florintești din partea de sus cu vatră de sat, și câmpu, și din pădure, și din pădure, și din țarină, și cu loc de prisacă, și din poiană, și din tot locul, cu tot venitul, ce-a hi partea noastră, pre giumătate de bătrân. Aceasta moșie o am vândut-o dumisali lui Ion de Coșești drept nouă lei (...), ca s(ă) hie dumisali dire(a)ptă ocină și cump(ă)rătură, și giupânesei dumisali, și cuconilor dumisali în veaci, căci ne-au făcut plată deplin. Și la acest zapis s-au tâmplat popa Gligorașco ce-au fost de la Dumești, și Andronac(h)i aprodul, și Cârstea zet lui Sacot, și (șters- N.A.), și Oneica Ion din Stângaci, și denaintea a mulți oameni buni carii s-au tâmplat. Și pentru credința ni-am pus pecețile să s(e) știe.

(Vă)l(ea)t 7201 sep(tembrie) 6

Negraia	Ioana	Andronac(h)i Aprod
Cârstea	Oneică	Brum(ă)

D.J.A.N.I., Fond Schitul Hârșova, I / 8, Original, difolio, filigran, rupt, pătat, lipsă 3/3 din f. a 2-a; Data scrisă cu altă cerneală; ; Mențiune în C.D.M., IV, p. 337, nr. 1506.

11. - 1697 (7205) martie 15. – *Antioh Constantin Cantemir Voievodul Moldovei întărește lui Pârvul vătaful de călărași a patra parte din satele Baboșini și Scurți.*

Suret de pe o carte Gospod de la Antohie Costantin Voevoda din (vă)le(a)t 7205 mart(ie) 15.

† Io Antohii Costandin Voevoda Boji(iu) Milost(iiu) G(o)spodarea Zămle Moldavscoi. Dat-am carte(a) domniei mele slugii noastre Pârvului vătavul de călăraș(i) de Țarigrad, ca s(ă) fii(e) volnic cu carte(a) domniei mele a ține și a opri a patra parte din sat din Baboșani și din Scurți, ce este parte(a) vornicului despre alți răzăș(i) a lor precum le scrie zăpisașe și mărturiile de la oameni buni să-ș(i) aibă a-ș(i) luoa de a zăce(a) de pe ace(a) a patra parte de sat de Baboșani și de Scurți, den țarini, den pâini, și den fânaț, și den tot venitul pe tot locul. Iar carii dentru răzăș(i) ar ave(a) ceva a răspundi să vie de față, și să-ș(i) aducă și scrisori ce or hi având a răspunde și neme să nu ste(a) înprotivă. Aceasta poruncim. **(Vă)le(a)t 7254 maiu 17**

Acest suret l-am scris eu Toader dascal ot sc(h)it Hărsovița

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, LXXXIX / 14, Copie.

12. -1708 (7216) februarie 18 (?) sau 30. – *Gheorghică călărașul din Pietrești cu soția lui Maria și copiii vând lui Vasile, călăraș de Țarigrad din Albești, moșia lor de la Bolde, unde se hotărniceste ținutul Tutova cu Vaslui, hotărnicindu-se cu Boboșanii și spre miazănoapte până în drumul săpat spre partea Florintestilor, cu 13 lei bătuți. Ei cumpăraseră moșia de la Gheorghie și Nicul feciorii lui Cehan.*

Adică eu G(h)iorg(h)iț(ă) căl(ă)raș din Pietrești, cu soțul meu Mărie, cu ficiorii miei, Ilie, și C(h)ir(i)la, și fetele mele câte sânt, mici și mari, scriem și mărturisim cum noi de bun(ă) voi(e) no(a)stră, de nim(eni) siliți, nici asupriți, ci de a no(a)stră bună voi(e) am vândut a no(a)stră dir(a)ptă ocină și moșie, ca(re) nouă ne esti cumpăratur(ă) de la G(h)eorg(h)ie și Necula, ficiorii lui Cehan, cari moșie ești la Bolde, care ești întri hotare, unde să hotărăști ținutul Tutovii cu a Vasluiului, care acea moșie să hotărăște cu Boboșanii, și din(s)pre amiazănoapte până în drumul cel săpat din(s)pre parte(a) Florintestilor. Această dreaptă ocină și moșie o am vândut-o dumisal(e) giupânului Vas(i)lie căl(ă)rașul de Țarigrad ot Albești, și giupânes(ii) dumisal(e), și cuconilor dumisal(e) o am vândut, dreptu treisprezăci lei bătuț(i) ca s(ă) fie dir(e)aptă și moșie dumisal(e) și giupânesăi dumisal(e), și cuconilor dumisal(e), în veci, și să aibă dumn(e)alui a-și face și direș domnescu pre zăpis care ne-(a)m făcut dumisal(e). Și cându s-a făcut acestu zăpis, s-au făcut denainte(a) a mulți oamen(i) buni, anume Andronac(h)e Suflet, și Har(i)ton Motăș, și Constantin Goci, și Mihăilă, și Ștefan, și Vârlan, și Hulpe, și alți oamen(i) buni, car(e) sint iscăliți. Și eu G(h)eorg(h)iț Zălarul am scris zăpisul să s(e) știe.

U Ies (Vă)le(a)t 7216 fev(ruarie) 18 (?) (30)

G(h)iorg(hi) căl(ăraș)

Marie

Ilie

C(h)irila

Sa(n)da

Andronac(h)e

G(h)iorg(h)iță călăraș

Preutul Vasilii m-am tâmplat la cest zapis

D.J.A.N.I., Fond Schitul Hârșova, I / 9, Original, difolió, filigran, rupt la îndoiture, lipsă 2/3 din f. a 2-a; Copie în D.J.A.N.I., Fond Schitul Hârșova, I / 10 (f. z.); C.D.M., V, p. 183, nr. 709.

13. -1742 (7250) ianuarie 1. – *Chirilă Moșuleț, Ion Cristea și Costandin Tălpău vând lui Toader Sion, cu 20 de taleri, partea ce li se va alege din moșia Hârșova, pe care au avut-o în schimb.*

Adică noi gios iscăliții dăm adivărat zăpissul nostru la mâna dumisali Toadir Sion precum să fie știut că parte(a) noastră câtă să va alege din bătrânul **Ioni** din Hârșova pe care l-am luat în sc(h)imbu, am vândut-o dumisale dreptiu 20 taleri, cari i-am primit. Și dar de astăzi va fi stăpân acestor părți în veci.

7250 Genar 1

C(h)irila Moșuleț

Costandin Tălpău.

Ion Criste.

De mine s-au scris și sânt martur.

<ss> Enac(h)i dascal

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, LXXXIX / 16, Original.

14. -1743 (7251) ianuarie 9. – *Ștefan Cogălniceanu face dănie lui Postolachi, sin Gheorghie Grecu, Poiana Boldei.*

Adic(ă) eu Ștefan Cogălniceanu ispravnic di armaș, făcutam zăpissul meu la mâna dum(i)sali lui Postolac(h)i, sin lui G(h)iorg(h)ie Grecului, pentru o moșie di la ținutul Tutovii, aume Poiana Boldei, cu fântână, și cu pomeți, stâlpită, din gios să hotărăște cu Baboșenii, din sus să hotărăște cu Florinteștii, precum arată zăpissule vec(h)i, care această moșie fiindu-ne și mie dănie(e) de la socrul meu Vas(i)lie Grecul, am dat-o și eu dănie(e) dum(i)sale lui Postolac(h)i sin lui G(h)iorg(h)ii Grecului, din mai susul numitu, dum(i)sal(e), și ficiorilor dum(i)sal(e), și nepoților dum(i)sal(e), ca să-i fie dreaptă ocină și moșie în veaci. Și alte zăpissule ce-au fost de cumpărătură l(e)-am dat dum(i)sal(e), ș(i)-a rămas ca să-i mai dau dum(i)sal(e) zăpissul care îmi este mii(e) de dănie(e). Care la această dănie(e) mulți oameni buni s-au tâmplatu, carii mai gios s-au și iscălitu. Și pentru credința am iscălitu.

(Vă)le(a)t 7251 gen(arie) 9

<ss> Ștefan Cogălniceanu isp(r)av(nic) za armaș.

Și eu Ursac(h)i vornic m-am tâmplat.

Și eu Măcara m-am tâmplat slugă dumisale Du. Ștefaniți.
 Și eu Necola sin Lupașcu Cogălniceanul.
 Și eu Mafte(i) Oșertește m-am tâmplat la această danie.
 Și eu Ștefan Iecop în cas(ă) am scris zapisu(l) cu zisa dum(i)sal(e).
 Eu Andrei Burgelii m-am tânplat.

D.J.A.N.I., Fond Schitul Hârșova, I / 11.

15. -1759 (7267) iulie 12. – *Poruncă dată lui Tiron vornic de poartă și lui Costandin Grecul cliucer pentru a cerceta pricina avută cu un diacon, care spune că este de baștină din moșia Baboșenii, cu Toader Pascal, care îl leapădă din stăpânire cu o cumpărătură de la popa Gheorghe.*

Dum(itale) Tiroani vornic de poartă i dum(itale) Costandin Grecul cliucer s(ă)nătate. Viind acest diacon acolo, ce zici că este de baștină în moșie Baboșeni și acmu îl liapădă din stăpânire Toader Pascal cu o cumpărătur(ă) de la popa G(h)eorg(h)ie, ce să căutați să scoată zapis vec(h)iu și să s(e) încredințază din martori oameni bătrâni, și cum s-a dovedi pricina între dânșii să dați și mărturie la care parte s-a căde(a).

V(ă)l(ea)t 7267iun(e) 12

<ss> (...) logofăt

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, LXXXIX / 17, Original.

16. -1759 (7267) august 23. – *Ursu, Tănasiu și Timoftei Chiraciu dau danie mănăstirii cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”, făcută de Ștefan Gălușcă.*

Adică eu Ursul C(h)iraciu, și eu Tănasiu C(h)iraciu, și eu Timofteii C(h)iraciu, făcut-am acestu adevărat zapisul nostru, de nime(ni) nesiliți, nici asupriți, ce de a noastră bun(ă) voi(e) am dat și am dăruit a no(a)stră dre(a)ptă ocină și moșii(e) ce ne este de pe moșul nostru Necula Fulger, la ținutul Tutovii, pe apa Hârsovei, la satu(ul) Florințești, în parte(a) de sus, am dat-o sfintii mănăstiri cel cinstești și prăznuiești hramul Adormirii Precisti(i), ce esti mănăstire făcut(ă) de Ștefan Gălușcă, tot pe ace(a) moșii(e) cari au și mai fost bisăric(ă) vec(h)i. Și am dat 8 pământuri și 14 pași din câmpu, și din silești 1 pământu și 14 pași, și din câmpu, și din păduri, și din livezi, și din poiani, cu fânețe, și dintr-o paragin(ă) de vii(e) ce iaste lângă mă(nă)stire, aiste părți le-a dat danii(e) pentru sufletul nostru și a părinților noștri, și a moșilor noștri, fiindu îngropați acolo. Iar cine s-ar ispiti a strica această danii(e) a no(a)stră din ficiorii noștri sau din tot ne(a)mul nostru, să fii(e) legați și afurisiți de Domnul Dumnăzăul nostru și de Maica Precista și de 318 oteți de la Niciia, și parte să aibă cu Iuda. Și s-au scris acestu zapis în Divanul Domnescu, care s-au întâmplat mulți o(a)meni buni cari mai gios s-au iscălit.

(Vă)le(a)t 7267 av(gust) 23

Această dani(e) am dat-o noi care ne-(a)m iscălit și am pus degetele pentru credința.

Eu Ursul C(h)iratcu   Eu Tănăsie C(h)iratcu   Eu Timofti C(h)iratcu
C(h)irila Moșuleț martur

Eu Neculaiu Tiron vornic de poartă cari m-am tâmplat faț(ă) am pus pecete(a).
C(...) Porosci vornicu de poartă martur

<ss> (...) v(e)l armaș m-am tâmplat

Și acestu zăpis l-am scris eu Duca C(h)iril Zadavan cu zisa lor.

D.J.A.N.I., Fond Schitul Hârșova, I / 12.

17. -1759 (7268) decembrie 15. – Cartea de judecată dată Nastasiei și Dochitei de către vel logofăt.

Facem știri cu această carte de giudecată, că din luminat(ă) porunca preînălțat domnului nostru, măria sa Ioan Teodor V(oie)vod, s-au giudecat de față înainte(a) noastră, Nastasie, fata Ursului, nepoata lui Ioniții, strănepoată popii lui G(h)eorg(h)ie, și Doc(h)ița fimeia lui Ion, ce-au fostu frate cu Ursul, tatul Nastasâii, cu-n C(h)irila Moșulețu pentru a patra parte dintr-un bătrân din Boboșeni, ce s(e) numește acel bătrân Motăș. Pricina lor într-acesta c(h)ip este, că având Nastasie și Doc(h)ița un zăpis din v(ă)l(ea)t 7153 de la strămoșul lor popa G(h)eorg(h)ie pentru a patra parte din sat din Boboșeni și a patra parte din Scurți, ce-au luat de la armașul Fulger, pentru un locu de cas(ă) și cu casi gata în Eși, ce-au dat popa G(h)eorg(h)ie armașului Fulger, și au luat aceste părți de moșie, cere cercetându-s(e) zăpisul s-au aflat că este bun, care nici C(h)irila Moș(u)lețu n-au mai avut de zice. Și am dat rămas pe C(h)irila Moș(u)lețu, iar Nastasie și Doc(h)ița să stăpâniască aceste părți după cum am arătat mai sus.

Așijdere au mai avut giudecat(ă) Nastasie și Doc(h)ița cu preutul Alixandru, și cu Vârlan Motoș, și cu diaconul Vasili Vulpe, pentru a patra parte tot din bătrânul lui Motoș, ce-i este cumpărătură popii lui G(h)eorg(h)i, după cum arată ispisocul ce întărești pe zăpis, de la Ștefan, ficiorul lui Vasili Vodă din v(ă)l(ea)t 7169 iun(ie) 9. Și au cuprins aceste 2 părți giumătate de bătrân din Boboșeni din bătrânul lui Motaș, osăbit de un bătrân ce mai are popa G(h)eorg(h)ie, după cum arată zăpisul și ispisocul, și fiindu că la hotărătura ce s-au fost făcut mai înainte le împresurase ace(a) giumătate de bătrân, și am hotărât să le o de(a) înapoi să fie tot în stăpânire(a) Nastasii și Doc(h)iții. Iar giumătate de bătrân să-l ție preutul Alixandru și cu Vârlan Motoș.

Așijdere și pentru altă giumătate de bătrân tot din Boboșeni, au mai avut giudecată Nastasie și Doc(h)ița cu Ursul Suflet, și cu Vasili, ficiorul lui, ce le împresurase(e) și ei la hotărât, și cercând noi un ispisoc de la Duc(a) Vd(ă).

Așijdere întărind popii lui G(h)eorg(h)ie pe ace(a) giumătate de bătrân, după cum s-au adevărit și mai buni din scrisorile lor că este a popii lui G(h)eorg(h)ie. Și s-au înc(h)iet doi bătrâni tocma a popii lui G(h)eorg(h)ie, să-i stăpâniască Nastasie și cu Doc(h)ița în doo(uă). Iar lui Toader Ciurlan i-au rămas o giumătate de bătrân. Și așa aflându-s(e) toată pricina între dânșii și nemaiavându altă ce mi-ar răspunde am hotărât să stăpâniască Nastasie și Doc(h)ița acești doi bătrâni întregi di(n) satul

Boboșenii, și a patra parte din Scurții ce s(e) face giumątate de bătrân. Și după giudecata ce am făcut și s-au hotărât pricina între dânșii am hotărât și noi această carte de giudecată la mâna Nastasii și Doc(h)iții, ca să le fie de bună credință. Aceasta înștiințăm.

V(ă)l(ea)t 7268 dec(embrie) 15

<ss> (...) vel log(o)făt

Ioan pisal

D.J.A.N.I., Fond Schitul Hârșova, I / 13.

18. -1759 (7268) decembrie 16. – *Ioan Teodor Callimachi Voievodul Moldovei poruncește clucerului Costandin Grecu să meargă la Florințeștii de Sus pentru a alege și hotărâni partea de moșie stăpânită de marele logofăt Manolache Costache, precum și părțile stăpânite de răzeși.*

† Io Ioan Teodor V(oe)vod(a) Boj(iiu) Mil(o)s(iiu) G(os)p(o)dar Zemli Moldavscoi. Scriem domnie me(a) la sluga noastră Costandin Grecul clucer. Îț(i) facem știri că aice înainte(a) a cinst(it) și credincios boeriul domnii mele dum(nealui) Manolac(h)e Costac(h)e vel logofăt au avut (...)at răzășii de Florințești pentru pricină ce moșai Florințeștii de Sus, iar fiind că acmu s-au dovedit că înblă Florințeștii în trii bătrâni, un bătrân este a lui Ciurlan (și) (...)ndu că s-au hotărât această moșie în 2 rânduri (...) (ac)mu (...)ști dupe cât o alege părțile a fieștecărora au făcut greșală de au pus p(i)etrile rău și mai mult de cât să cade. Pentru care iată că-ț(i) porincim să te scoli și să mergi la aceste părți de moșie, și fiindu cu toți răzășii și înpregiurașii să cauți să hotărști moșie pe trii bătrâni. Și după cum li s(e) va veni parte a fieștecărora să o stâlpești, și p(i)etrile celi de la hotărâre(a) dintâi pe unde or fi bune să lași p(i)etrile, iar pe unde or fi pusă făr(ă) de cale să le scoți și numai unde a fi cu cale acolo să pui p(i)etre și să dai și mărturie la care parte să căde, și să cauți a pune (...)ță și cu oc(h)i deșc(h)iși a îndrepta această pricină ca să ia sfârșit și mai multă jalobă să (...). Aceasta scriem. Și la hotărâre fiește(care) să-ș(i) scoat(ă) zapis(e)le și scrisorile cât și parte di (...).

V(ă)l(ea)t 7268 dec(embrie) 16

Proci v(e)l logofăt

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenesti, LXXXIX / 18, Original, Foarte deteriorat, sigiliu în tuș roșu.

19. - 1760 (7269) decembrie 12. - *Ion Bogdan vel logofăt cercetând pricina avută de Vasile Sușlet cu Ștefan Gălușcă pentru părți de moșie din Florințești din ținutul Tutova hotărâște ca Ștefan Gălușcă cu neamurile lui să stăpânească din sus numita moșie doi bătrâni întregi și a patra parte dintr-un bătrân iar Vasile Sușlet cu neamurile lui trei părți dintr-un bătrân.*

† Facem știrea că din luminată poronca pre(a) înălțat domnul nostru mărie sa Ioan Teodor V(oe)voda s-au giudecat de față înaintea(a) me(a) Vasile Suflet cu Ștefan Gălușcă pentru moșie Florințeștii din parte(a) din sus ce este la ținut(ul) Tutovii. Și după toati răspunsurile lor și scrisori ce-au arătat într-acest c(h)ip este pricina lor, că Ștefan Gălușcă cu frații și cu niamurile sali după un zăpis din v(ă)le(a)t 7174 ce-au arătat de la un popă Flore cu niamurile lui ce scrie di pe bătrânul Petrica au cuprinsu un bătrân și giumătati și iarăși altă giumătati de bătrân cunpărătura lui Ion di pi un zăpis din v(ă)le(a)t 7201, ce-au vândut Negrae cu niamurile lui Ion, și cu acești 2 zăpisuri di pe Petrica și di pe Ioni s-au înc(h)iet lui Ștefan Gălușcă cu niamurile lui doi bătrâni din Florințești din sus, și fiind că Florințeștii de Sus înblă în 3 bătrâni au mai răspuns Ștefan Gălușcă că în bătrânul ce mai rămâne de nu-l cuprind zăpisăle lui și-l stăpânești Vas(i)le Suflet cu frații și niamurile sali mai ari de baștină și într-acele bătrân o a patra parte, carile aceasta n-au tăgăduit Vasile Suflet cu niamurile lui. Și cu aceste dovezi aflându-să doi bătrâni întregi și dintr-un bătrân a patra parte a lui Ștefan Gălușcă cu niamurile sale di s-au dat la stăpânire ca să aibă la hotărât a lipi și ace(a) a patra (parte de) bătrân lângă acei doi bătrâni de cătră parte(a) lor. Deci și Vasile Suflet arătând un ispisoc de la Ilieș Alexandru vodă din v(ă)le(a)t 7175 ce scrie giumătate de bătrân cunpărătura lui Toader Ciurlan de la Mărica oloaga, și după stăpânire(a) lui Vasile Suflet cu niamurile sali ce-au apucat din v(e)acu și cu bătrânullor Ciurlan s-au aflat 3 părți dintr-un bătrân a lui Vas(i)le Suflet cu niamurile sali și s-au dat la stăpânire(a) lor. Și așa s-au înc(h)iet pe trei bătrâni Florințeștii de Sus, dară fiind pricină între dânșii pentru livezi, casă, păduri i po(i)eni la aceste(a) după dreptati ce să cadă li-am hotărât fiind că până acu(m) nu și(i)-au ales bătrânii să-și fi stăpânit hlizălece și(i)-au făcut casă și pomet, cine unde au apucat de baștină după ce-și vor măsura m(...) ¹¹ cu fun(i)e la hotărât, atât seliște i cânpul, cât și pădure(a) (cu) ¹² po(i)enile pe bătrânii lor ce s-au arătat mai sus, vor stăpâni atâta din seliști și din câmpu, cât din pădure(a) Florințeștilor de Sus cu po(i)enile Ștefan Gălușcă cu niamurile sali acei doi bătrâni întregi, cât și ace(a) a patra parti dintr-un bătrân ce ari să s(e) lip(e)ască lângă acei doi bătrâni a lor, și Vasile Suflet cu niamurile lui încă va stăpâni acei trei părți dintr-un bătrân ce să va alegi parte(a) lor. Dară pentru casă și livezi măcară la or la ce parte s-a veni pentru casă de nu s-or învoi să nu fii volnicu a cere dijmă sau a o străca până nu a muta-o să o facă ca aceia deopotrivă pe hliza celui cu casa, cum și pentru livezi să le stăpâniască fiește carei fără dejmă, or pe a căruia hliză s-a veni, până acel cu hliza va pune de va faci pomii acelora deopotrivă pe hliza lor, și atunce vor stăpâni pomii fiește carii di pe hlizele lor cu paci, fiind că s-au făcut mai înainte de hotărât. Iară pentru dejma din pâni, din legumi, din stupi, din fâneți, cum și din toati, pe obicei, după ce-și vor hotărî moșie pe bătrânii ce li s-au ales cum arată anume mai sus, atunce fiește carile di pe hliza lui își va lua dejma pe obicei, și după cercetare și dreptate ce-am aflat am dat această carte de giudecată la mâna lui Ștefan Gălușcă și a niamurilor lui ca să le fii de credință, și asemine(a) s-au făcut și lui (Su) ¹³ flet și cu niamurile (lui) ¹⁴ Aceasta înștiințez, însă pomii, livezile, Vasile să le ții

¹¹ Rupt.¹² Rupt.¹³ Rupt.

îngrădite (...) căci vitele având a paști să nu pr(ici)nuiască pagubă nici la o parte până s-a împlini urmare(a) giudecății ce s-au hotărât mai sus.

V(ă)le(a)t 7269 dec(embrie) 12

<ss> Ion Bogdan vel logofăt

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, LXXXIX / 19, Original, rupt.

20. 1760 (7269) decembrie 20. – *Marele logofăt Ion Bogdan scrie stolnicului Ioniță Cuza despre cercetarea pricinii dintre Ștefan Gălușcă și Vasile Suflet pentru jumătate din satul Florintești, partea de sus, și arătând domnului țării că Vasile Suflet „nu se mai odihnește cu judecățile și hotărâturile” și îi face cunoscut că a fost rânduit să meargă la Florintești spre cercetarea tuturor pricinilor și săvârșirea hotărâtului moșiei.*

Cinstit dum(nea)ta stolnice Ioniț(ă) Cuza cu frăț(e)ască dragoste și cu fericit(ă) sănătate mă înc(h)in dum(nea)le. Te înștiințaz pe dum(nea)ta că în zălele trecut(e) s-au fostu giudecat Ștefan Gălușcă cu Vasăle Suflet înainte(a) me(a) pentru giumătate de sat de Florintești, parte(a) din sus, ce esti la fundul Hârsovii, și după scrisori ce mi s-au arătat ei și după răspunsurile lor zăcându că ace(a) giumătate de sat să înaparte pe trii bătrân(i), și arătându-ș(i) Ștefan Gălușcă trii zapis(e) întru cari zapis(e) arată c-au cumpărat moșă său Săon doi bătrân(i) întregi, la care au luat și carte de giudecat(ă) iscălită de mine care vii vedeo dumn(ea)ta, și mai zăcându Ștefan că ar mai avea giumătate de bătrân ce să numești a Neculei lui Fulger danie de la Ursul C(h)irratcu unui sc(h)it ce l-au făcut Ștefan, dar nearătându-ne zapis de ace(a) danie nu i s-au fostu dat ascultare la zăsăle lui Ștefan, și zăcându și lui Vasile Suflet să-mi arete ce dovezi are pe acel bătrân ce au rămas, el me-au arătat un zapis fână¹⁵ de vele(a)t, într-u care zapis arată că o Mărica, fata lui Nec(h)ifor, ar fi vândut giumătat(e) de bătrân lui Toader Ciurlan, și l-am fostu întreat pe Vasăle Suflet pe ceinlantă giumătate de bătrân ce mai are el au răspunsu pe ceilantă giumătate de bătrân nici o scrisoare n-ari, numai atâta au răspunsu că ace(a) giumătate de bătrân ar fi fostu de baștină lui Toader Ciurlan, și nemaivându Ștefan scrisori ca să cuprinză mai multu decât acei doi bătrân(i) așe li s(e) fuses(e) curmat(ă) giudecataca să stăpânească Ștefan doi bătrân(i), și Vasăle Suflet un bătrân luându și carte de giudecat(ă) iscălită de mine, dar Ștefan Gălușcă neodihnindu-să cu giudecata me(a) și acu(m) aducându pe Ursul C(h)irratcu și pe C(h)irila Moșuleț înainte(a) me(a), și arătându-mi mie Ursul C(h)irratcu câteva zapisă și ispisoace domnești pe ace(a) giumătat(e) de bătrân a moșăsău Neculii lui Fulger, și încă mărturisindu și C(h)irila Moșuleț că el au trăit pe ace(a) moșie douăzăci și șesă de an(i) și el încă trage a patra parte din toate părțile lui Toader Ciurlan, și el n-au apucat ca să stăpânească ei mai mult decât ace(a) giumătate de bătrân ce-au cumpăratu Toader Ciurlan de la ace(a) Mărică, nici moșăsău Toadir

¹⁴ Rupt.

¹⁵ Fără.

Ciurlan moșăie de baștină într-acei Florințești n-au avut numai el, așe au apucat stăpânindu Săon doi bătrâni și Ursul C(h)irratcu stăpânindu giuământate de bătrân de pe moșusău Necula și C(h)irila Moșuleț și cu Ursul Suflet mai multu decât ace(a) giuământate ace(a) giuământate de bătrân n-au stăpânit ce după mărturie C(h)irilii lui Moșuleț, și după arătare(a) scrisorilor Ursului C(h)irratcu s-au cunoscut că Vasăle Suflet au înblat cu minciuni a zăce că au avut Toader Ciurlan moșie de baștină, ce neodihhindu-să Vasăle Suflet cu hotărâtul ce să făcusă mai înainte, zăcându Suflet că nu le-ar fi făcut hotărâre cu dreptate și arătându eu mării sale lui vodă că nu să mai odihnești acestu Vasăle Suflet cu giudecățile și cu hotărâturile ce să făcusă, ce mărie sa vodă t(e)-au rânduit pe dumn(ea)ta ca să mergi la acei Florințești și să le cercetezi toate pricinile cu de amăruntul și să săvârșăști hotărâtul. Și am poroncit și C(h)irilii lui Moșuleț și Ursului C(h)irratcu ca să vie și ei la hotărât cându vei mergi dumn(ea)ta, și mergându dumn(ea)ta la numita moșăe vei da și ace(a) giuământate de bătrân a Ursului C(h)irratcu ce au dat-o danie la sc(h)itul lui Ștefan, alegându cu cei doi bătrân(i) a lui Săon de o parte, stălpind-o și cu p(i)etri hotară, iar la stăpânire(a) neamurilor lui Ciurlan vei da numai ace(a) giuământate de bătrân ce au au fostu cumpărat-o Toader Ciurlan și aceia carte de giudecat(ă) ce să află la mâna lui Vasăle Suflet să nu să ție în samă fiindu că i s-au fostu dat(ă) cu greș(e)ală, nefiindu scrisorile Ursului C(h)irratcu la giudecata ce avusăs(e) Ștefan Gălușcă și cu Vasăle Suflet. Aceasta (scriem) și să fii dumn(ea)ta sănătos.

Vele(a)t 7269 dec(embrie) 20

A dumn(eata)le ca un frat(e)

<ss> Ion Bogdan vel logofăt

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, LXXXIX / 20, Original.

21. - 1761 (7269) ianuarie 15. - Ioniță stolnicul, Constantin Grecul clucer și Constantin Baltag căpitan dau mărturie hotarnică pentru părțile de pământ alese mazilului Ștefan Gălușcă din moșia Florințeștii de Sus și de Jos despre părțile răzășești.

† Facem știre cu această mărturie hotarnică a me(a) că aducându-mi Ștefan Gălușcă mazil o carte de la pre(a) înălțat domn(ul) nostru Ioan Teodor Voievod, întru care carte mi să poruncești ca s(ă) merg la o moșie, anume Florințeștii de Sus și Florințeștii de Gios, ce sint la ținutu(l) Tutovii, pe apa Hârsovii, ca după(ă) multă pâără și giudecatăce au fost avut Ștefan Gălușcă maz(il), și hotărâtul în 2 rânduri cu Vasăle Suflet, și neodihhindu-s(e) acei răzăș(i) de Florințești cu acele hotărâturi ce să făcusă mai înainte, și acum scriindu-mi mărie sa ca s(ă) merg la numita moșie ca s(ă) ia acel hotărât sfârșit. Ce eu după(ă) poroncă mergând la numita moșie am strâns cât(i)va răzăș(i), anume pe Ursul Suflet și pe 2 ficiori a lui Vasăle și Ioniță, și pe C(h)irila Moșuleț, și pe Timofte C(h)eracul, și pe preutul Alexandru, și pe Vasăle Hulpe diacon, și pe alți răzăș(i) cari nu s-au mai scris anume. C(h)emat-am și pe alți înpregiuraș(i), anume pe Costandin Grecul clucer, și pe Costandin Baltag, și întâi am cercetat scrisorile și stăpânire(a) fiind făcută și carte de blăstăm, și întâi ni-au scos Ștefan 3 zapisă.

Un zăpis de la Negraia, fata lui Grozav, și de la Ioana, fata Stancăi, din let 7201, întru care zăpis arată că ș(i)-au vândut driaptă moșia lor din sat din Florințeștii de Sus, că au vândut-o lui Ion din Coșești drept 9 lei.

Și iarăș(i) ni-au mai arătat și alt zăpis din v(ă)le(a)t 7194 iul(ie) 7 de la Florița, nepoata Petricăi de Delești, întru cari zăpis arată că de bună vo(i)e ei ș(i)-au vândut driaptă moșie a sa, un bătrân și giumătate din Florințeștii de sus, ce i-au fost de pe moșu său Petrica den Delești, au vândut-o lui Sion Coșășcului 20 lei.

Și iarăși ni-au mai arătat și alt zăpis din v(ă)le(a)t 7174 iun(ie) 1, întru cari zăpis arată că cumpărând Toader Ciurlan o giumătate de bătrân din Florințeștii de Sus de la o Mărica Oloaga, și nevrând răzășii ci era(u) atunce(a) ca s(ă-l) lasă să stăpâniască, și mergând și la giudecată cu Toader Ciurlan, un popa Flore(a), și cu un Maftuiu, și Focșa, și un Vasile, și mergând la giudecată, apoi n-au vrut să s(e) giudece, și învoindu-să au făcut și zăpis de așezare, ca să-și ții(e) Toader Ciurlan ace(a) giumătate de bătrân după cum au cumpărat-o de la ace(a) Mărică, și ei încă să-ș(i) stăpâniască un bătrân și giumătate. Și apoi o Florița, nepoata Petricăi, mai pe urmă au vândut acel bătrân și giumătate lui Sion Coșășcului, fiind moș lui Ștefan, drept 20 lei, dup(ă) cum arată mai sus.

Și iarăși(i) ni-au mai arătat Ștefan o carte de giudecată de la dum(nea)lui log(ă)făt(ul) Ion Bogdan, din v(ă)le(a)t 7269, dec(embrie) 12, întru care carte arată că având înainte(a) dum(isa)le giudecată cu Vasile Suflet pentru acei 2 bătrâni și s-au dat rămas Vasile Suflet de cătră dum(nea)lui vel log(o)făt ca să-ș(i) stăpâniască Ștefan acei doi bătrâni întregi. Și eu încă dup(ă) cercetare(a) ce am făcut între toți răzășii, așa s-au dovedit, că acei doi bătrâni sint drepti cumpărătură a lui Sion Coșășcului și stăpâniș(i) tot de niamul lui Sion, de când s-au cumpărat și pân(ă) acum.

Întrebat-am și pe Ursul Suflet, și pe C(h)irila Moșuleț, și pe Timofte C(h)eratu, și pe Antohii Manolac(h)i, ca să-ș(i) arăte ce moșie au ei în Florințeștii de Sus, și cu ce stăpânesc. Însă cetindu-se carte(a) ce(a) de blăstăm întru auzul tuturor, și întâi Ursul Suflet și cu C(h)irila Moșuleț, fiind oameni bătrâni câte de 70 de ani, așe au mărturisit înainte(a) me(a), că ei au trăit pe ace(a) moșii, pe Florințeștii de Sus ca 30 și 5 de ani, și ei așa au apucat că să înparte acei Florințești în 3 bătrâni, și 2 bătrâni sint a lui Sion dup(ă) cum au arătat Ștefan. Iar giumătate de bătrân este a lui Timofte C(h)eratu și cu a fraților lui, de pe moșul lor Necula Fulger, iar giumătate de bătrân este a lor cumpărătură de moșul lor Ciurlan, dup(ă) cum mi-au arătat și un un zăpis fără de vele(a)t, întru care zăpis arată că Toader Ciurlan au cumpărat ace(a) giumătate de bătrân de la o Mărica, fata lui Nic(h)ifor, la cari s-au mai adevărit și dintr-alt zăpis a unor răzăș(i), întru cari zăpis arată ca să-ș(i) stăpâniască Toader Ciurlan ace(a) giumătate de bătrân dup(ă) cum au cumpărat-o, cari zăpis să află la mâna lui Ștefan. Dar ne arată Vasile, ficiorul Ursului Suflet o carte de la dum(nea)lui Ion Bogdan vel log(ă)făt că la giudecata ce au avut cu Ștefan Gălușcă, au luat și el carte ca să stăpâniască un bătrân, și cetind eu carte(a), adivărat așe scrie, ca s(ă) stăpâniască dintr-un bătrân 3 părți, și o a patra parte o dă lui Ștefan. Dar am cerșut ca să-mi arate scrisori sau marturi, că ar fi avut acel Toader Ciurlan un bătrân, iar nu giumătate de bătrân și el mai mult decât acel zăpis fără(ă) de vele(a)t nu mi-au arătat. Am întrebat iar pe tatăl(l) seu Ursul Suflet, și pe C(h)irila Moșuleț, cum știu ei, de ceri ficiorul lui Vas(i)le un bătrân că ar fi avut Toader Ciurlan. Ei iarăși(i) așe au răspuns înainte(a)

me(a), că Vas(i)li rău ceri un bătrân, că ei mai mult de giuătate de bătrân n-au stăpânit, nici știu să aibă mai mult, numai la giudecata ce s-au giudecat el cu Ștefan au fost numai amândoi, au răspuns cum i-au fost voia. Și nefiind Timofte C(h)eratu cu zapis(e)le la ace(a) giudecată ca s(ă) răspundă și să-ș(i) cei moșia, cu acel c(h)ip au înșălat Vas(i)le pe log(ă)făt(ul) Bogdan, de au luat carte de giudecată. Am întreat și pe Timofte C(h)eratu, cu ce cere ace(a) giuătate de bătrân ce rămâi din scrisorile răzășilor și *lurmează două rânduri ștersă ruptă fiind hotarnica de-a lungul acelor do(u)ă rânduri piste tot*¹⁶ / Timofte C(h)iratu, și alt zapis ni-au mai arătat Timofte, care nu s-au mai scris ce arată anume. Și ni-au mai arătat și o carte de giudecată de la dum(nea)lui Ștefan Ruset vel log(ă)făt 7267, av(gust) 15, întru cari carte arată că s-au giudecat Ursul C(h)eratu cu C(h)irila Moșuleț pentru ace(a) giuătate de bătrân, și l-au dat rămas pe C(h)irila (Moșuleț ca să stă)pâniască¹⁷ numai Ursul C(h)iratu și cu frații lui ace(a) giuătate de bătrân. Și iarăși(i) au mai arătat Timoftii un răvaș de la dum(nea)lui Ion Bogdan, întru care răvaș îmi scrie că dup(ă) giudecata ce a avut Ștefan și cu Vas(i)le, au mârș Ursul C(h)eratu de ș(i)-au arătat zapisăle înainte(a) dumisale, și dum(nea)lui văzându-le îmi scrii că să nu țin în samă ace(a) carte de giudecată a dumisale ce să află la mâna lui Vas(i)le Suflet, ce s(ă) hotărâsc după cum oi cunoaști că este cu dreptate. Ce dup(ă) atâtea dovezi ce mi-au arătat Timofte C(h)eratu s-au cunoscut că ace(a) giuătate de bătrân este driaptă a lor și mărturie Ursului Suflet, și a C(h)irilei lui Moșuleț, s-au cunoscut că este adevărată, și (s)fărșindu-se toate răspunsurile tuturor răzășilor, au cerșut ca s(ă) aleg și moșie Suflețăștilor și cu a Moșulețăștilor de o parte.

Am făcut și odgon de 20 de paș(i), și pasul de 6 palme, și am măsurat ace(a) giuătate de sat, și s-au găsit odgoane 27 și 12 paș(i). Și socotindu-s(e) în trii părți, s-au vinit câte 9 odgoane de bătrân, 18 funi(i) și 8 paș(i) s-au ales pe 2 bătrâni cumpărăturile lui Sion, 4 funi(i), 12 paș(i) s-au venit lui Temofte C(h)eratu și cu frații lui pe ace(a) o giuătate de bătrân a lor, 4 funii 12 pași s-au venit pe giuătate de bătrân a lui Toader Ciurlan. Aceste 18 funi(i) și 8 paș(i), cumpărăturile lui Sion, s-au dat la stăpânire(a) lui Ștefan Gălușcă, și cu cari să vor mai răspunde den Sion, iar 4 funi(i), 12 paș(i), parte(a) C(h)irăteștilor au fost dat(e) danii(e) Ursul C(h)eratu și cu frații lui sc(h)itului ce l-au făcut Ștefan pe ace(a) moșie Florinteștii de Sus, dup(ă) *cum scrie zapisul de danii(e) ce ni-au arătat din v(e)let 7267 au(gust) 23*, iar acele 4 funi(i) 12 paș(i) a lui Toader Ciurlan li-am hotărât de o parte pe dispre hotarul Florinteștilor pe din gios, și am pus și un stâlp de piatră în siliști în muc(h)e(a) piscului, înprotiva unui plop mare ce este în margine(a) luncei, unde am pus și acolo un stâlp de piatră. Și iarăși(i) am mai pus un stâlp de piatră despre răsărit în margine(a) drumului mai de la vale de capul dumbrăvii, și de acole(a) mergi spre răsărit p(r)en dumbravă pân(ă) unde să (în)tâlnești în zare(a) dialului cu Răduștii, mai den sus de un lac ce să c(h)iamă lacul Ursului, și de acole(a) apucă zare(a) dialului în sus pe deasupra Albeștilor. Și treci pe despre răsărit de *mănăsteri* pe lângă gardul viei, și de acole(a) tot în sus mergi pe margine(a) po(i)enii ci este den sus de *mănăstire*, și de acole(a) iar

¹⁶ Pasaj preluat din copie; Cele două rânduri sunt ilizibile.

¹⁷ Rupt; Completat după copie. <http://www.cimec.ro> / <http://www.muzeuvaslui.ro>

mergi codrul în sus pe deasupra Băleștilor, și mergi pe zare(a) dialului pân(ă) la Măgură, și de acolo(a) se întoarce drept zare(a) în gios pe despre apus de zare(a) Hârsovii, tot p(r)en codru pâră înapotriva p(i)etrilor ce s-au pus în câmpu. Și așe s-au înc(h)ieiat hotarul acestor 2 bătrâni și giământate, dup(ă) cum arată mai sus.

Iară pentru 3 po(i)eni, una ce este din sus de mănăstire, și 2 ce să c(h)iamă Corlatile, li-am pus la măsură ca și pe câmpu, și câtă parte s-au venit dentru aceli po(i)eni răzășilor pe ace(a) giământate de bătrân a lui Toader Ciurlan, le s-au dat tot den câmpu, și s-au lipsit cu totul răzășii cu stăpânire(a) dentru acele po(i)eni. Și așe au rămas să stăpâniască toate niamurile lui Toader Ciurlan, acele 4 funi(i), 12 paș(i), dup(ă) cum arată mai sus, cu codru în capul hlizăi despre apus, și cu dumbravă iarăși(i) în capul hlizăi despre răsărit. Și așe s-au așazat să stăpâniască cu cu codru, cu dumbravă, cu acele 3 po(i)eni, și cu toate ce să va afla pe cei 2 bătrâni și giământate Ștefan Gălușcă, cât și răzășii ce s(e) va afla pe ace(a) giământate de bătrân a lui Ciurlan, cu codru și po(i)eni, și dumbravă, atâta să stăpâniască.

Am întreat pe răzăș(i), în câte părți să înaparte ace(a) giământate de bătrân a lui Ciurlan, au răspuns Ursul Suflet, și cu C(h)irila Moșuleț, că li s(e) să înaparte în 4 părți, și socotindu-s(e) li se vine câte 23 paș(i) de parte, 23 paș(i) s-au venit C(h)irilei lui Moșuleț și cu frații lui, 23 pași s-au venit Ursului Suflet și cu toate niamurile lui, 23 pași s-au venit lui Antohi Manolac(h)e și cu frații lui și cu alte niamuri a lui, 23 pași s-au venit iarăși(i) lui Sion de pe fimeia lui Irina, fata lui Sacotă, (și înapartu acești do(u)ăzăci și)¹⁸ trii pași în dooă cu ficiorii lui (urmează lipsă de cuvinte)¹⁹ răspunsuri răzășilor.

Și fiind că s-au primit cu această hotărutură și așazare, am dat și de la noi această mărturie hotarnică la mâna lui Ștefan Gălușcă. Aceasta înștiințăm. Iar de s-ar mai găsi niscaiv(a) hotarnice, cu izvoade făcute de hotarnici ce fuses(e) mai înainte, să nu se ții în samă, căci cu această așazare s-au primit cu toții.

V(ă)le(a)t 7269 gen(ar) 15

<ss> Ioniță Cuza stolnic

<ss> Constantin Grecul clucer

<ss> Constantin Baltag căpit(an).

V(ă)le(a)t 7269 gen(ar) 15

(Această copii(e) fiind întocmai cu originalul care îl am la mine potrivit învoielilor urmate între mine și schitul Hârsova, am dat această încredințată de mine.

<ss> Ioniță Sion pahar(nic)

(1)839 iuni(e) 10

Pentru că iscălitura de mai sus este cu adevărat a dumis(ale) pah(ar)(nicului) Ioniță(ă) Sion, urmată pe această copii(e) care de către gios iscăliții mădulare a

¹⁸ Rupt; Completat după copie.

¹⁹ Rupt; Completat după copie.

comisi(e)i s-au poslăduit din cuvânt în cuvânt cu originalu(l) să adeverește că este întocmai.

1839 iunie 10
Hârsova

<ss> Grigorii Ang(h)elac(h)i (?) ban <ss> Enacac(h)i Dragoș căpit(an)
<ss> Asesor D. Duca)²⁰

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, LXXXIX / 21, Original; D.J.A.N.I., Fond Schitul Hârșova, I / 14, Copie.

22. 1761 (7269) mai 3 - Cartea domnului Ioan Teodor Callimachi (Calmașul) către Nastasia și Dochița prin care le întărește moșie în Scurți, ținutul Tutova.

Io Ioan Teodor V(oie)voda Boj(iiu) M(i)l(os)t(iu) G(o)p(o)dar Ze(m)li Moldavscoi. Dat-am carte(a) domni(e)i mele. Dat-am carte(a) domnii meli Nastasii și Doc(h)ții. Și după carte(a) de giudecată ce arată de la dum(nealui) log(ă)făt(ul) Manolac(h)i Costac(h)i, ce s-au dovedit driaptă moșie lor doi bătrâni din Scurți, ce sint la ținutul Tutovii, și după carte(a) de giudecată ce-au arătat, le-am întărit și domnia me(a) ca să fie volnici cu carte(a) domnii meli ași stăpâni și a-ș(i) dejmui driaptă moșie lor din tot locul, cu tot venitul moșii pe obicei. Și nime să nu ste(a) înprotiva cărții domnii meli, și de s-ar arătat vreunii înprotivitori a nu-și da venitul moșii dum is să împlinești pân(ă) cel puțin ce a fi cu dreptate. Aceasta poruncim.

7269 mai 3
Proci vel log(ă)f(ă)t

D.J.A.N.I., Fond Schitul Hârșova, I / 15.

23. - 1762 (7270) mai 5. – Zapisul Nastasiei și Dochiței către Ștefan Gălușcă pentru partea lor de moșie din Baboșeni, ținutul Tutova.

Adică eu Nastasăe, fata Ursului, nepoat(a) lui Ioniț(ă), strănepoat(a) popii lui G(h)iorg(h)i, și eu Doc(h)ița, fămei(a) lui Ion cari (...) fost frate cu Ursul, făcut-am zapis(ul) nostru la mâna lui Ștefan Gălușcă di Coș(e)ști, precum să s(e) știe că ne-au fost făcut bin(e) cu 113 lei, și noi i-am pus niști părți di moșii zălog la ținutul Tutovii, din sat din Baboșen(i), doi bătrân(i) tocma din Baboșen(i), însă unul hotărât despre alți răzeș(i), iar unul nehotărât care ne-au fost cumpărătur(ă) de strămoșul nostru popa G(h)eorg(h)i, și un bătrân din Scurți ce-au fost de baștin(ă) de la moș(ul) popii lui G(h)eorg(h)i de la Micul, și o giământat(e) de bătrân tot din Scurți, ce-au fost cumpărătur(ă) di strămoș(ul) nostru popa G(h)eorg(h)i, și un vad de mo(a)ră în apa Racovii din gios de pod(ul) lui Bogdan, ce-au fost danii strămoș(ului) nostru popii lui

²⁰ Potrivit copiei.

G(h)eorg(h)i de la Antonii Vod(ă) Rus(e)tu. Ce acest părți sântu pe apa Hârsovii le-am fost pus zălog la Ștefan Gălușcă, și trecându câtăva vreme n-am putut ca s(ă)-i mai dăm banii și apucându-ne dumn(e)alui ca s(ă)-i dăm banii cu dobânda lor au să-i dăm zăpis de istov, și noi neavându nici o puțință ca s(ă)-i dăm banii, i-am dat acestu adivărat zăpis ca s(ă)-i fii aceste părți de moșii cari sânt arătat(e) mai sus de istov, să aibă dum(nea)lui a le stăpâni ca pe niști drept(e) cumpărături, și din câmpu, și din păduri, și cu locur(i) di prisacă, și cu vadur(i) de mo(a)ră, și vatră di sat. Și i-am dat și zăpis(e), și ispiso(a)ci, ce am avut pe aceli moșii de la moșii noștri, și mai aflându-s(e) nisca niscariva zăpis(e) pe aceli moșii să aibă dum(nealui) a le lua. Și întrebându noi rudeli no(a)stri ca s(ă) le răscumpere de la Ștefan Gălușcă și să rămâi moșia lor, și ei n-au vrut să le răscumperi, și fiindu Ștefan Gălușcă și răzeș au rămas ai lui. Și cându s-au făcut acestu zăpis s-au tâmplat cari mai gios s-au iscălit. Nastasăe, Doc(h)ița, ne-am pus degitile.

(Vă)l(ea)t 7270 mai 5

Eu Moisăi bărbatul Nastasii am pus degitul. Dinaintea lui au pus și el și Nastasii.

<ss>

C(h)iriac Porosc(h)i vornic de poartă m-am tâmplat.

Și eu Antoh am scris cu zisa Nastasăi și cu zisa Doc(h)iții.

Și viindu Doc(h)ița înainte(a) no(a)stră au mărturisât că au vândut toată parte(a) ei din moșia Băboșeni și din Scurți după cum scrii zăpisul

Ștefan Popăscul vor(nic) de poartă

(...)

D.J.A.N.I., Fond Schitul Hârșova, I / 16.

24. - 1766 septembrie 25. – *Grigorie Alexandru Ghica Voievodul Moldovei poruncește ispravnicilor ținutului Tutova să meargă la moșiile Hârșova, Florințeștii de Sus și de Jos, Baboșini și Scurți, din acest ținut, pentru a alege și hotărî părțile lui Ștefan Gălușcă, mazil din sus menționatul ținut, pe care le are cumpăratură de la moșul său Sion.*

Copie

Noi Grigorie Alexandru G(h)ica V(oi)v(o)d Bojie Mil(o)stiiu Gospoda(r) Moldavscoi. Credincioși bo(i)erii domniei mele, dumnealui Constandin Sturza biv vel stolnic i dumn(ea)lui Iordac(h)i biv vel vist(iernic), ispravnici de ținut(ul) Tutovii, vă facem știre că domniei mele au dat jalobă Ștefan Gălușcă, mazil de la acel ținut, zicând că ari niște părți de moșie în Hârșova, în Florințeștii de Sus și de Gios, și în Băboșeni, și în Scurți, acolo la ținut(ul) Tutovii, care părți de moșie îi sânt de cumpăratură de la moșul său Sion, pentru cari pricină în câteva rânduri au adus jăluitoriul hotarnici, ca să-ș(i) hotărăscă părțile de moșie, și hotăratur(a) sfârșit n-au mai luat. Pentru carele iată că vă scriem dum(niilor) voastre, numaidecât să vă sculați și să mergeți la numitele părți de moșie, și strângând pe toți răzășii și înpregiurașii de îmbe părțile, și așa pe arătare(a) scrisorilor și mărturii a oameni(lor) bătrâni, să alegeți și să hotărâți părțile jăluitoriului, osăbite de cătră alte părți de moșie, stâlpindu-le și cu

p(i)etre hotară. Să dați și mărturie hotarnică la mâna jăluitoriului, carele mărturie să o trimeteți aicea la dumn(ea)lui vel logofăt ca să o cerceteze, și aflându-să că este cu dreptate să i se de(a) și întăritură de cătră domnie mea, cum și pentru venitul moșiei, ce s-ar dovedi că ar fi luat răzășii di pe părțile lui de moșie să-i împliniți, iar de nu s-or odihni vreo parte cu alegire(a) și hotărâre(a) de acolo, cu zi de soroc și cu mărturie dum(nea)vo(a)stre să-i trimeteți la divan. Aceasta scriem.

1766 sep(tem)v(rie)

Locul peceții Gospod

Proci vel logofăt

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, LXXXIX / 24, Copie.

25. - 1767 mai 20. - Însemnare privind un ispisoc de la Grigorie Alexandru Calimah Voievodul Moldovei pentru jalba dată de Ștefan Gălușcă, pentru moșia pe care a cumpărat-o de la moșul său Sion.

Un ispisoc a lui Grigorie Ioan Calimah V(oi)e v(o)d ce cuprinde că Ștefan Gălușcă au dat jalobă pentru moșie ce au cumpărat de la moșul său Sion i altele cu (vă)leat 1767 mai 20.

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, LXXXIX / 25, Copie.

26. - 1768 septembrie 27. – Mărturie hotarnică pentru moșile Baboșeni și Scurți.

Facem știre cu această mărturie hotarnică, că di(n) luminată poronca domnului, măria sa Grigorii Calimah V(oi)e voda, am fostu rânduți ca să hot(ă)râm niște părți de moșii a dumisale lui Ștefan Gălușcă mazil de la țânutul Tutovii. Am mersu întâi la moșie Baboșenii și Scurții, ce sânt la ținut(ul) Tutovii, pe apa Hârsovi, care aceste moșii au fostu mai înainte hotărâte de Necolaiu Tiron, vornic de poartă, și de Cosand(in) Grecu crucer, și nefiind scrisorile acestor moșii toate la hotărâțul de atunce(a), nu s-ar fi odihnit răzeșii cu ace(a) hot(ă)râre și pe urmă avându giudecată la dum(nealor) veliții bo(i)eri, s-au fostu dat rămași Suflețeștii și Moșulețeștii, pentru niște părți de moșie ce le înpresurasă aceștie, după mai pre largu arată carte(a) de giudecată. Și cumpărându Ștefan Gălușcă acele părți de moșii, iarăși(i) de iznoav(ă) au stătut la giudecată înainte(a) dumi(sale) stol(ni)c(ului) Ion Cuza, și iar s-au dat rămași, și orânduindu-mă dum(isale) stol(ni)c(ul) pe mini ca să mergu să cercetezu aceli moșii și să le hhot(ă)răscu de iznoav(ă), și mergându acolo la numnitile moșii am făcut odgon de 20 pași și pasul de șese palme, și am măsurat Baboșenii și s-au găsit odgoane 71, 11 pași, că așe s-au dovedit că din vec(h)iu au îmblat în trii bătrâni: 47 funi(i), 12 pași, 4 palme, s-au venit pe doi bătrâni, parte(a) lui Ștefan Gălușcă cumpărătur(ă) de la Nastasie și Doc(h)ița, strenepoate popii lui G(h)eorg(h)ie, 5 funi(i), 19 pași, o palmă, iarăși(i) lui Ștefan Gălușcă sc(h)inbătură dintr-un bătrân de la preutul Alicsandru i de la vărul(l) său Lupul, nepoții lui Perdun. Iar piste tot fac 53 funi(i), 11 pași. Și s-au dat pe din gios pe dispre hotarul Băileștilor pân(ă) într-un

stâlpu de piatră, și acest hotar înspre răsărit mergi pân(ă) (în)tr-o piatră vec(h)i ce s-au găsit supt pădure, și de acolo(a) intră în pădure și trece peste pârăul Lăzăi, și s-au găsit alt stâlpu de piatră în coștișă la Dumbrav(ă), și de acolo(a) drept înspre răsărit vâlceaua pe din gios de casa lui Antohi Manolac(h)i, și trece piste Sauca în cea parte, și merge pân(ă) în hotarul Băltenilor în Coșești, și de acolo(a) apucă costișa în sus pân(ă) ce se hotărăște în zare(a) dialului cu Cucosteri, însă aceste hotară nu li-am pus eu, fiindcă am găsit hotară vec(h)i. Și de acolo(a) am purces margine(a) pe din sus, și unde s-au împlinit 53 funi(i), 11 pași, am pus stâlpu de piatră în în piscul său ce-i în Dumbravă, și de acolo(a) drept înspre apus din sus de poiana Râșniții am pus alt stâlpu de piatră, și de acolo(a) tot înspre apus în gura Văii Ulmului lângă drumul ce merge pe Hârsova am pus alt stâlpu de piatră, și de acolo(a) în drept supt supt margine(a) codrului am (pus) alt stâlp de piatră, și de acolo(a) se sue drept la dial pe din sus de poiana Hotcului la codru pâră în zare(a) dialului dispre apus. Și s-au înc(h)eeet această moșie a dumilui Ștefan Gălușcă ce să arat(ă) mai sus. Moșie razeșilor din Bab(o)șeni după cum arată mai gios 11 funi(i), 18 paș(i), 2 palme, i s-au venit din Baboșeni lui Toader Ciurlan și s-au dat pe din sus pi lângă hotarul Florinteștilor, și să înparte în patru părți, și să vine de parte câte 2 funi(i) și 19 pași, 4 p(o)l palme Suflețeștilor cu alte niamuri a lor, 2 funi(i) 19 pași, 4 p(o)l palme Moșulețeștilor, 2 funi(i) 19 pași, 4 p(o)l palme Manolăc(h)eștilor cu alte niamuri a lor, 2 funi(i) 19 pași, 4 p(o)l palme lui Sion și Cârștii i Mățeștilor 5 funi(i), 19 pași a Motșeștilor, ce o înparte în două cu Todor Pascal. Aceste fun(ii) sânt p(r)intre parte(a) lui Ștefan Gălușcă și p(r)intre parte(a) Suflețeștilor. Și așa s-au înc(h)eeet tot hotarul Băboșenilor după sc(r)isori și cărți de giudecat(ă) ce au.

Și mergând și la săliște(a) Scurții, tot la ținut(ul) Tutovii, pe apa Hârsova, am măsurat și s-au găsit 43 uni(i), 10 pași, din hotarul Baboșenilor, în gios pe drum pân(ă) din gios de niște fântâni, unde s-au aflat hotarul cel vec(h)iu în capul Luncușoarii din gios, și așa s-au dovedit că merge numai pân(ă) în drumul ce merge pe Hârsova despre răsărit. Iar despre apus merge în zare(a) dialului, și trece de poiana Sârbilor în zare, și împărțindu-s(e) pe trii bătrâni să vini de bătrân câte 14 funi(i) și 10 pași, însă din vec(h)iu un bătrân au fost a Micului, și unul a lui Ignat, și unul a Voinicului, și să vine lui Ștefan Gălușcă 21 funi(i), 15 pași, pe un bătrân și giuătate, cumpărături de la Nastasie și de la Doc(h)ița, strănepoatele popii lui G(h)eorg(h)i, care acel preut G(h)eorg(h)i au fost nepot Micului; 3 funi(i), 12 paș(i), 3 palme, i s-au venit iar lui Ștefan Gălușcă, sc(h)inbătură de la preutul Alicsandru, i de la Lupul vâru(l) său, nepoții lui Perdu; 7 funi(i), 5 pași, a lui Ștefan Găluș(că) danie de la Lupul monah ot Stoenesti pe pol bătrân din bătrânul Vo(i)nicului, ce i-au fostu și lui cumpăratură de la Mărdarie; 1 funi(e), 16 pași, 1 p(o)l palmă, tij d ela Lupul monahul, parte(a) mânesa Alicsandrii, tot dintr-acest zapis tot a lui Ștefan Gălușcă 1 funi(e), 16 pași, 1 p(o)l palmă, tot a lui Ștefan Gălușcă, de la Costand(in), și de la Iordac(h)i, ficiorii Pârvului, tot din bătrânul Vo(i)nicului, 1 funi(e), 16 pași, 1 p(o)l palmă, 1 funi(e), 16 pași, 1 p(o)l palmă, de la preutul Vasili, ficiorul lui Andreiu Clotinieci, iarăși cumpăratură lui Ștefan Gălușcă, care-i altă funi(e), 16 pași, 1 p(o)l palmă, de la acestu preut, au zălogit la preutul Mac(h)idon din Bălteni și au plătit ace(a) datorie Ștefan Gălușcă, după cum arat(ă) zapisul. Iar peste tot fac 38 funi(i) și un pas, toate cumpăraturile lui Ștefan Gălușcă. Și măsurând din hotarul Baboșenilor în gios unde s-au împlinit aceste fun(ii)

am pusu un stâlpu de piatră în margine(a) drumului, și așa s-au înc(h)iet părțile de moșie a lui Ștefan Gălușcă 3 funi(i), 12 pași, s-au venit Motșeștilor i cu alte niamuri a lor, 1 fun(i)e, 16 pași, 1 p(o)l palmă Suflețeștilor, cumpărătura lui Toader Ciurlan cu Ștefan Gălușcă și cu alți(i). Această parte a Motășeștilor și cu a lui Toader Ciurlan s-au hot(ă)rât pe din gios de moșie lui Gălușcă și p(r)in din sus de moșie mănăstire(i) Floreștilor. Și s-au înc(h)ieiat tot satul Scurții, și poiana Sârbilor s-au venit pe parte(a) lui Ștefan Gălușcă pe hotarul Scurților, și poiana Hotcului s-au venit iar pe parte(a) lui Ștefan Gălușcă pe hotarul Baboșenilor. Și noi după cum am ales și am găsit cu dreptate am dat această mărturie hotarnică la mâna dumi(sale) lui Ștefan Gălușcă mazil ca să-i fie de credință.

(Vă)l(ea)t 1768 săpt(embrie) 27

Enac(h)i Sava hotarnic

Eu monah Atanas vec(h)i ot Florești

Această hotarnică cercetându-s(e) și de mine s-au aflat driaptă.

Ioniț(ă) Cuza

D.J.A.N.I., Fond Schitul Hârșova, I / 17.

27. - <1768 octombrie 26>. – *Listă cu documente privind moșiile Baboșeni și Florințești între 17 august 1699 (7207) și 26 octombrie 1768.*

No.

1. O hotarnică a părților din Boboșani din let 1768 oct(om)v(rie) 26.

2. Toati zăpisele de cumpărătură a moși(e)i Boboșanilor ce le-au avut răposatul Gălușcă cel bătrân de la Nastasia și Doc(h)ița strănepoati lui G(h)eorg(h)ii și di (...)ții, adică de la preutul Alexandru, și de la vărul său Lupul.

3. Doauă cărți domnești a lui Duca Vod(ă) și Ștefan Vodă²¹

4. O carte de giudecată din let 7207 avg(ust) 17 de la Coste Adam vel logofăt.

5. Un zăpis din 7239 mart(ie) 14 de la Măriuța fata lui Mardarii.

6. Un zăpis din let 7196 dec(e)m(brie) de la Anița și Apostol feciorii

Doc(h)iții i altile.

7. O hotarnică din let 7269 genar 5 părților din Florințești și cu toati uricele și zăpisa a to(a)te acele ce să cuprind în hotarnica cât și altile asupra acestor părți din Florințești.

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, LXXXIX / 27.

28. - 1769 iunie 11. – *Pavăl Măți, Gheorghe zet Crăstea și alții adevăresc că au vândut medelnicerului Toader Sion părțile lor din Florințeștii de Sus și Baboșenii.*

Văzind că prin izvodul de hotărât nu ni să dă părți și din Florințeștii de Gios ni-am alcătuit cu dumn(ealui) medelniceriu(l) Toader Sion și i-am vândut părțile ce să

²¹ 1665-1683, conform inventarului <http://www.cimec.ro> / <http://www.muzeuvaslui.ro>

arată că ni-au venit în Florințeștii de Sus și Baboșeni, pe care volnic easte a le (s)tăpâni în veci, făcând (...) ni-au plătit. Pentru care am iscălit lui di a să ști.

1769 iun(ie) 11

Pavăl Măți.
G(h)eorg(h)i zăt Crăste.
Vas(i)le Suflet.
Lupu Suflet (...)eartu
Darii sân lui Ștefan.

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, LXXXIX / 28, Original.

29. - 1772 (7280) ianuarie 15 – *Act de danie a lui Postolache către schitul Hârsova pentru o parte de ocină din moșia Bolde, din ținutul Tutova.*

Adică eu Postolac(h)i Grecul, ficiorul lui G(h)eorg(h)ie Grecul, scriu și mărturisesc, cu acestu adevărat zapis al meu, precum să s(e) știi(e) că de bună voia me(a) am dat și am dăruit danie o parte de ocină de moșia ce este la ținutul Tutovii pe apa Hârsovii, ce să c(h)iamă Bolde, ce me-(a)u fostu și mie danie de la Ștefan Cogălniceanu, ispravnicul de armași, ce să hotărește din gios cu Baboșenii. Această moșie a me(a) Bold(e) am dat ș(i) o și am dăruit-o sfintii mănăstir(i) Hârsoviții, ce esti făcută de Ștefan Gălușcă, pentru sufletul meu și a părinților mei G(h)eorg(h)ii și Maria, iar cine s-ar ispiti a străca această danie a me(a) să fii neertat de mine și parte de biserică să nu aibă. Și cându s-au făcut acestu zapis s-au timplat mulți oameni buni, carii mai gios s-au iscălitu, și pentru mai mare credința me-(a)m pus mai gios și pecete(a).

(Vă)le(a)t 7280 gen(arie) 15

Postolac(h)i Grecul.

G(h)eorg(h)ie C(h)irice mar(tor) am scris cu zisa dumisali a lui Postolac(h)e Grecul.

Ambrosie Gițman martur.

D.J.A.N.I., Fond Schitul Hârșova, I / 18.

30. - 1772 octombrie 3 - *Divanul Cnejiei Moldovei poruncește stolnicului Ionache Hrisoverghie ispravnic și lui Sandu Miclescu, în urma judecării pricinei avută de Ștefan Gălușcă mazil cu nepoții lui Ursul Chiratcu și ai fraților acestuia pentru cele 8 pământuri și 14 palme dăruite de moșul, Ursul Chiratcu, mănăstirii făcută de Ștefan Gălușcă pe apa Hârsovei, în satul Florințești – să meargă la sus numitul sat și să ia de la nepoții lui Ursu toate „scrisorile” și să le dea lui Ștefan Gălușcă pentru a le da mănăstirii și să-i oblige să se ridice de pe acea parte de ocină care este a mănăstirii.*

De la bo(i)erii divanului a Cnej(iei) Moldovei
Cătră dumnealor Ianac(h)e Hrisoverg(h)ie stolnic isprav(nic) și Sandul Miclescul

Poroncă

Să face știre dumn(ea)v(oastră) că aicea la noi au dat jalbă Ștefan Gălușcă mazăl, arătându-ne un zăpis din let 7267 av(gust) 23 de la un Ursul C(h)eracțu, și de la frații lui, precum ei de a lor bună vo(i)e pentru pomenirea sufletelor lor au dat și au dăruit driaptă moșia lor 8 pământuri și 14 pași, ce o au dup(ă) moșul lor Necola Fulger, măn(ă)stirii ce iaste făcută de Ștefan Gălușcă pe apa Hârsovei, la satul Florințeștii, în parte(a) de sus. Pentru care pământuri mai pe s-au sculat un C(h)irila Moșuleț și vrea ca s(ă) între și el într-acele pământuri să stăpâniască și dup(ă) carte de giudecată ce ni-au arătat Ștefan Gălușcă, care iaste tot dintr-acestu văle(a)t de la răposatul Ștefăniț(ă) Roset vel logofăt, care s-au giudecat Ursul C(h)eracțu cu C(h)irila Moșuleț, au hotărât răposatul logofăt dup(ă) dreptate, ca Ursul C(h)eracțu și cu frații lui să stăpâniască ace(...) ²²din Florințeștii de Sus ce să tr(ag) dup(ă) moșu(l) său Nicula, iar C(h)irila Moșuleț încă să stăpâniască părțile de moșie ce va avea dup(ă) mumăsa, care să trag dup(ă) Ciurlan, și unul înaintea altuia să nu s(e) amestece. Mai arătându-ne Ștefan și un zăpis tot dintr-acestu văle(a)t de la C(h)irila Moșuleț întărit cu multe iscălituri, dat de cătră dânsul la mâna vărului său Ursul C(h)eracțu, într care arat(ă) că pentru niște ispisoaice și zăpise de moșia Florințeștilor li-au dat Ursul C(h)eracțu lui C(h)irila Moșuleț ca să-ș(i) hotărască o moșie și iar să i le dea înapoi, într care zăpise era și zăpisul acelor 8 pământuri și 14 pași, care Ursul C(h)eracțu au dat danie măn(ă)stirii, și hotărâște C(h)irila Moșuleț ca s(ă) dea zăpisile și ispisoaicele înapoi lui Ursul C(h)eracțu, și C(h)irila Moșuleț dup(ă) zăpisul lui n-au dat scrisorile Ursului C(h)eracțu și au rămas la dânsul, și murindu C(h)irila Moșuleț, nepoții lui au pus mâna pe toate aceale zăpisele acele. Și ne spuni Ștefan Gălușcă că nepoții lui Moșuleț fugindu de la locul lor au venit și s-au așăzat acoloa lângă măn(ă)stioara ce-au făcut și au rămas ca s(ă)-și deșc(h)id(ă) crășmă, și s-au întinsu și cu stăpânirea într-aceale 8 pământuri cu aceale scrisori ce au rămas de la unc(h)iu(l) lor cu care ei triab(ă) n-au, fiind scrisorile Ursului C(h)eracțu. Și dup(ă) scrisori ce ni-au arătat Ștefan Gălușcă cerându dreptate, iată v-am rânduit dum(nea)v(oastră) ca s(ă) mergiți acolo, și dup(ă) cartea cea de giudecată a răposatului logofăt Ștefăniț(ă), cum și dup(ă) zăpisul C(h)irilii Moșuleț să luați toate scrisorile de la mâna nepoților C(h)irilii și să le dați la mâna lui Ștefan Gălușcă, ca s(ă) le dea măn(ă)stirii sale, unde unde date danie, și să porunciți dum(nea)v(oastră) numai decât acei nepoți a lui Moșuleț să să rădice de acolo să să ducă la moșia lor, de vream ce părinții sc(h)itului aceleia nu primescu calavasac și crășmă lângă măn(ă)stire. Deosăbit ne mai arată Ștefan Gălușcă cum că măn(ă)stirea Floreștii trece cu niște bordeae pe moșia măn(ă)stirii Hârsovei ce (...) ²³dânsul, care și pentru aceaste dum(nea)v(oastră) să cercetaț(i) hotarale amândorora m(ă)năstirii lor și să îndreptați hotarale, ca s(ă) numai fie pricini, și aceale bordeae de vor rămânea pe moșia ceilalte măn(ă)stiri va stăpâni aceea. Și așa veți urma dum(nea)v(oastră).

²² Deteriorat.²³ Ilizibil.

<ss> (...) logofăt
1772 oct(ombrie) 3

P(...)

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, LXXXIX / 29, Original.

31. - 1772 octombrie 14 - Stolnicul Grecu cercetând la porunca dată de boierii Divanului Cneziei Moldovei, pricina avută de cămărașul Ștefan Gălușcă cu Moșulețu și Parascheva, mama acestuia pentru jumătate de bătrân din Florințeștii de sus, lângă apa Hârșovii, din ținutul Tutova, dată de Ursul Chiratcu și Tănăsie, fratele acestuia danie la mănăstioara lui Ștefan Gălușcă, hotărâsc ca mănăstirea lui Ștefan Gălușcă să stăpânească și de acum înainte, cea jumătate de bătrân din Florințeștii de sus.

Facem înștiințare cu această carte de giudecată că din poronca bo(i)erilor Divanului Cneziei Moldovei s-au giudecat de față înaintea noastră Ștefan Gălușcă Cărăcaș și cu Andrei Moșulețu i cu muma lui Parasc(h)eva, pentru giumătate de bătrân din Florințeștii de Sus ce sint la ținutul Tutovei, pe apa Hârșovăi. Pricina lor întru acesta c(h)ip s-au aflat, că un Ursul C(h)iratcu și cu fratisău Tănăsie au fost dat danie ace(a) giumătate de bătrân la mănăstioara lui Ștefan Gălușcă, iar Timofți și Cozmina, frații lor, neprimindu-să ca să fie părțile lor danie au luat 14 lei pe părțile lor de la Ștefan Gălușcă Cărăcaș, iar Ursul C(h)iratcu au fost dat scrisorile ce scriu pe ace(a) giumătate de bătrân ce este danie C(h)irilei lui Moșuleț, ca să fie la un hotărât, și sfârșindu-să hotărâțul să i le de(a) înapoi. După cum ni-au arătat Ștefan Gălușcă și o carte de giudecată a dumn(ea)lui răpoosatului Ștefan Rusăt vel log(o)făt din (vă)le(a)t 7267 av(gust) 15, întru care arată că s-au giudecat înainte(a) dum(nea)lui Ursul C(h)iratcu și cu C(h)irila Moșuleț, și l-au dat rămas pe C(h)irila Moșuleț, ca să-și stăpâniască Ursul C(h)iratcu ace(a) giumătate de bătrân cu pace de cătră C(h)irila Moșuleț, apucându-să înainte(a) dumn(ea)lui log(o)făt(ului) cum că-i va da și scrisorile pe ace(a) giumătate de bătrân Ursului C(h)iratcu. Întru care arată și un zapis ce s-au văzut a C(h)irilăi lui Moșuleț dat la mâna Ursului C(h)iratcu că-i va da toate scrisorile pe ace(a) giumătate de bătrân, și murind Ursul C(h)iratcu și C(h)irila Moșuleț, au rămas scrisorile la mâna nepoților C(h)irilăi Moșuleț, nu s-au dat la mâna Ursului C(h)iratcu, și cu aceli scrisori nepoții lui Moșuleț să întindu să tragă la stăpânire(a) lor ace(a) giumătate de bătrân acum. Și cercetând noi toată pricina cu amăruntul, și dupe zapisul de danie ce ni-au arătat Ștefan Gălușcă Cărăcaș și dupe carte(a) de giudecată de la dumn(ea)lui Ștefan Rusăt vel log(o)făt întru care arată dat pe C(h)irila Moșuleț rămas ca să-ș(i) stăpâniască Ursul C(h)iratcu cea giumătate de bătrân cu pace, și după cum arată și zapisul C(h)irilăi lui Moșuleț care l-au dat la mâna Ursului C(h)iratcu întru care scrie că i-a da zapisăle și nu a mai avea nici o supărare de C(h)irila Moșuleț. Deci și noi văzind atâte scrisori și doveze(i) întru carile este dat C(h)irila Moșuleț rămas, am dat și noi pe nepotul său Andrei și pe muma sa Parasc(h)iva rămaș(i), ca să-ș(i) stăpâniască măn(ă)stire(a) lui Ștefan Gălușcă ace(a) giumătate de bătrân de cătră dânșii cu pace, și luând și scrisorile din mâna lor li-am dat în mâna lui Ștefan Gălușcă, dându-li-să și zi însămnată de acum pân(ă) în do(y)ă săptămâni ca să lips(e)ască din casă, dovedindu-să cum că din pricina lor fiind că țin

crăsmă în coastili sc(h)itului și alte lucruri a lor netrebnice, și părinții acelu sc(h)it sint neodihniț(i) și ocărăț(i). Iar un ispisoc de la Radul Vod(ă) din (vă)le(a)t 7126 no(iem)v(rie) 5 nu s-au găsit ca să s(e) e de la mâna lor, și mai pe urmă găsindu-să să aibă părinții de la măn(ă)stirea Hârsovița al lua. Și după cercetarea și dreptatea ce am aflat am dat această carte de giudecată la mâna lui Ștefan Gălușcă.

1772 oct(ombrie) 14

<ss>

<ss>

<ss>

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, LXXXIX / 30, Original.

32. - 1778 martie 2. – *Zapisul de vânzare a Măriuței și a soțului ei către șetrarul Ștefan Gălușcă Caracaș, pentru moșie în Florințești, ținutul Tutova.*

† Adică eu, Măriuța, fata Lupului, nepoata lui Andrunac(h)e Perdun, ce-au fostu aprod, și împreună cu soțul meu Antohie Bobei, făcut-am adivărat zapisu(l) nostru la mâna dumisale șătrariului Ștefan Gălușcă Cărăcaș, precum să să știi că di nime siliț(i), nici asupriț(i), ci di a noastră bună voe, i-am vândut dre(a)ptă ocină și moșie, ci am avutu și eu di pi moșu(l) meu Andrunac(h)e Perdun, din sat din Florințești, din parte(a) din gios, ci este la ținutu(l) Tutovie, pi apa Hârsovii, ci iasti hotărâtă di cătră alți răzăș(i), tot la un loc cu a unc(h)iului meu preutu(lu)j Alixandru. Însă să să știi că această hliză a no(a)stră să împărție în cinci părți, pi patru fete și un fecior a lui Andrunac(h)e Perdun, și cumpărându unc(h)iu(l) meu preutul Alixandru și împreună cu tatăl meu Lupul parte(a) a doo(uă) feti și acelu fecior, și după socoteala ce o avut tatăl meu Lupu cu preutu(l) Alixandru, și după zapis ci ș-o dat unul altuiala mâna altuia, să vine preutul Alixandru dou(ă) părți și giuământate cu cumpărătura și cu baștina (...), și tătânimeu Lupului si vin iar doo(uă) părți și giuământate cu baștina și și cu cumpărătura , ș-apoi tatăl(l) meu dă frăținisău lui Andriiu giuământate de parte ci o avut di pi mama lor, fata lui Andrunac(h)e Perdun, iar doo(uă) părți rămân drepte a tătânimeu Lupului și dintr-aceste doo(ă) părți am vândut dumisali șătrariului Ștefan a trie parte dintr-acele 2 părți, din câmp, și din șăs cu fânaț, și din dumbravă, și din săcătură ci-i făcută di tatăl(l) meu, și din răgăzănița ci esti în șăs în capu(l) hlizăi nostre, iar și a trie parte di doo(uă) părți a tătânimeu, și cu vatră de sat, și cu loc de prisacă, și cu pomeți, și di pădure, și cu tot vinitu(l), câtă să alegi pe ace(a) a trie parte a no(a)stră, și cu o șură, și cu casă ci este în fundu(l) șurii, și cu toate heiurile ci sint făcute di mine. Aceste(a) toate mai de sus arătate le-(a)m vândut numitului boierușătrariului Ștefan drept 20 lei bani gata. Ce noi văzind că ne-(a)u dat bani gata în în mânăle no(a)stre i-am dat și di la noi acist zapis al nostru la mâna dumisale ca să aibă a o stăpâni ca pe o dre(a)ptă ocină și moșii(e), dumn(e)alui și cu copii(i) dumisale și nepoții, în veci neclătit, și când am scos această parti di moșie a no(a)stră la vânzare am întrebat pi toți răzășii noștri ca si o cumperi, și nici unii nu o vrut si o cumpere, iar dumn(e)alui ne-(a)u dat bani gata după cum arată zapisu(l). Și când s-o făcut acest zapis s-au întâmplat mulți oamini buni și mazili, cari mai gios s-au și iscălit. Și noi încă pentru mai mari credința ne-(a)m pus degitile.

(Vă)l(ea)t 17782

+ Constantin Pârvul ot vist. mart(or).
 Marie fata Lupu(lu)i cari am vândut.
 Antohi Bobei bărbatu(l) Marie.
 Eu Costandin (...)tohlu sân Ciohodar marturu.
 Vasile Codrescu căpit(an).
 Cost(antin) Greccăpit(an) mart(or).
 (...)

Acestu zapis l-am scris eu Samoil dascălu(l) di la sc(h)itu(l) Hârsovița cu zisa Măriuții și a soțului ei Antihi Bobei.

Și eu Gideon monah di la sc(h)itu(l) Hârsovița m-am întâmplat la această tocmală și sint martur, și pentru credința ne-(a)m pus și pecete.

Și eu Costantitin sin Todosim-am întâmplat față când au luat Antohie aciști 20 lei din mâna șatrariului Ștefan și sânt marturu, și pentru credințane-(a)m pus degetu(l).

D.J.A.N.I., Fond Schitul Hârșova, I / 19.

33. -1782 august 20. – *Acsinia și fiii săi vând șetrarului Ștefan Caracaș partea lor de moșie din Florintești.*

Adic(ă) eu, Acsinie fata Saftii, nepo(a)ata lui Andronac(h)e Perdun, și împreună cu ficiorii mei, Dumitrașcu, și Costantin, și fetile mele Ilinca și Ileana, și cu nepoții mei, Pavăl și Fasile, și cu nepo(a)tă me(a) Nastasie, nepoț(i) de fecior, făcut-am adivărat zăpisul nostru la mâna dum(isa)le șetrariului Ștefan Cărăcaș, precum să s(e) știe că de nimene siliț(i), ci de a no(a)stră bună vo(i)e am vândut a no(a)stră dre(a)ptă moșie din sat din Florintești din parte(a) din gios, ce este la ținutul Tutovii, pe apa Hârsovii, care moșie o avem di pe moși nostru Andronac(h)e Perdun, și fiind că moșie o avem hotărâtă de cătră alți răzeși, și socotindu-mă cu fratimeu preutul Alicsandru, cum mi să face parte(a) me(a), și atâta s-au găsit parte(a) me(a) 43 de pași, dar din Răgăzânița cât s-a alege, însă pasul de 6 palme, această parte de moșie ci o mai ave(s), sus arătată din câmpu, și din pădure, și dindumbravă, și cu loc de fânaț, și cu loc de prisacă, și di în vatra satului, și cu parte din Răgăzânița, și cu tot vinitul cât s-a alege pe parte(a) no(a)stră pe acei 43 paș(i), i-am vândut dumis(a)le șetrariului Ștefan Cărăcaș, dreptu 32 de eli bani gata, și nr-(a) făcut dum(nea)lui plata deplin întru mânule no(a)stre, și i-am dat și di la noi aceste zăpis ca să aibă dum(nea)lui a o stăpâni ca pe o dre(a)ptă moșie și cumpăratură. Și această parte de moșie (a) me(a) am vândut-o cu vo(i)e frăține meu preutul Alicsandru, și cu vo(i)e gineri(lui) seu preutul Manolaca(h)e. Și pentru mai mare credința ne-(a)m pus degitele, și când s-au făcut acest zăpis s-au întâmplat câțiva bo(i)ernaș(i) și o(a)mini de cinste carii mai gios s-au iscălit.

(Vă)leat 1782 avg(ust) 20

Acsinie am vândut cu vo(i)e me(a).
 Dum(i)trașcu.
 Costandin.
 Ilinca.

Iliana.

Pavăl.

Vasile.

Nastasie.

Acsăניה au venit cu zăpisul și sânt martur și eu <ss>.

+ Erei Alinxandru martur și răzăș.

<ss> (...) m-am tâmplat și sânt martur.

Și eu Toader dascăl di la sc(h)itul Hârsovița am scris zăpisul cu vo(i)e Acsinii și cu vo(i)e ficiorilor ei.

Eu Lupul C(h)iri(a)c m-am îndâmplat la făcutul zăpisului și am văzut când au luat și banii și sânt martur, și am pus și degetul.

D.J.A.N.I., Fond Schitul Hârșova, I / 20.

35. -1783 octombrie 25. – *Zăpisul de danie a șetrarului Ștefan Caracaș către schitul Hârșova.*

Zăstria ci am dat sc(h)itului meu Hârsoviții, ci am făcut-o pi drepti banii miei, unde să cinstești și să prăznuști Adormire(a) pre(a) Sfintii și de Dumnezău Născătoarii purure fecioară Mariia.

Doi bătrâni din sat Baboșăni, ci am cumpărat di la Nastasia și Doc(h)ița și a patra parte din celalant bătrân tot din Batoșăni²⁴ ci l-am luat cu sc(h)imbătură di la preotul Alexandru și di la vărul său Lupu, și o bucată de loc din Scurți, tot cumpăratură di la Nastasia și Doc(h)ița, și do(u)ă părți di cumpăratură din Florinteștii di Gios, părțile di la frații preotului Alexandru, a diaconului Ștefan și a Acsinii, și partea Măriuții, fata Lupului Mămăligă, și jumătati de sat din Florinteștii de Sus, pe cari moșii este sc(h)itul făcut, Bez, patru funii, doisprezăci pași, partea răzășil(o)r, dintr-această jumătati di sat din partea de sus. Acești părți di moșii sint toati la ținut(ul) Tutovii pi apa Hârsovii. Și iarăș(i) am mai dat din sat din Albești din partea de sus și din partea de jos, o cumpăratură ce am luat-o di la Vasili Hușanul. Și am mai dat și patru boi, patru vaci cu vițai, și nouăzăci stupi. Aceste toate le-am afierosit sc(h)itului, și ci toati scrisorile acestor părți de moșii mai di sus arătati. Și oricine din ficiorii miei, au din nepoți, ai din strănepoți, au din alti niamuri a meli, să nu să ispitescă a strica această daniia a me(a), ce mai vârtos cât or pute(a) să întăriască după cât le va fi puțința, căci că eu aceasta am făcut-o pentru sufletul meu, și a părinților miei, și a toati niamurile meli, cunoscând că lumea aceasta este nimica, numai plină de deșertăciuni, or(i) cel ce s-ar ispiți a strica daniia me(a), parti de bisărică să nu aibă, ci să aibă parti la un loc cu Iuda și cu Arie. Și am încredințat și eu această scrisoari cu iscălitura me(a).

1783 oct(ombrie) 25

Ștefan Cărăcaș șătrar.

Costandin R. biv vel spătar.

²⁴ Baboșăni.

Sandulac(h)i vel banu.
Iordac(h)i Miclescu biv med(elni)cer.
Vasili Codrescu.

Cartea aceasta poslăduindu-să din cuvânt în cuvânt și aflându-să întocmai cu ce(a) adivărată diiată a răposatului Ștefan Cărăcaș, ci să află în mânilor dumi(sa)le Safftii Racovițoai, am întărit-o cu a me(a) iscălitură.

1818 iuli(e) 3
Iași

C(h)iril arhidiacon Sfantii Mitropolii Moldavii adeverez în Sfânta mitropolii.

Această copii s-au înfășoșat, pentru cari s-au însămnat ca să nu să sc(h)imbe.

1827 iulii 11

Teodor Balș, vel log(o)făt

Divanul

Copie aceasta esti scoasă întocma de pe copie încredințată de cătră sfinție sa C(h)iril arhidiacon.

1827 săpt(em)v(rie) 22

<ss> Balș vel log(o)făt

<ss>

D.J.A.N.I., Fond Schitul Hârșova, I / 21, Copie.

EDIȚII: Lucian-Valeriu Lefter, *Ctitorii și averile boierilor Caracaș. De la fundare la secularizare*, în „Monumentul – Tradiție și viitor”, XII / 2, p. 344, nr. I.

36. - 1795 septembrie 31. – Alexandru Ioan Callimahi întărește schitului Hârșova, ținutul Vaslui, scutirile obținute prin cartea domnească de la Mihai Șuțu.

Io Alexandru Ioan Calimah Vvoda cu mila lui D(u)mnezeu domn țării Moldavei. Facem știre cu această carte a domniei mele pentru sc(h)itul Hrisovița, ce este între hotarul ținutului Tutovii și a Vasluiului, că viind starețul și călugării de acolo, au dat jalobă domnii, că acest sc(h)it s-ar fi aflat serac cu totul și lipsit de cele trebuincioase la petrecere(a) lor. Și după jaloba ce-au dat la domnie sa Mihail Costandin Suțul Vvod, li s-au făcut oareșcarele miluire prin carte G(os)pod, și au cerșut ca și de la domnie mea să li să întăriască acea milă; Și dar făcându-li-se cercetare jalobei lor s-au aflat că cu adivărat acel sc(h)it este sărac și lipsit de cele trebuincioasă la petrecere(a) părinților călugări, și spre oareșcare ajutor de milă ce li s-ar fi căzut, s-au văzut și carte(o) G(os)pod ce li s-au dat de la pomenitul domnu. Deci, domnie mea n-am trecut cu vedere(a) rugăminte(a) ce-au făcut, ce ca un locaș dumnezeescu căzându-se a să ajuta, hotărâm prin această carte a domniei mele că agiutoriu de milă ce-l are prin carte G(os)pod de mai înainte, să-l aibă și de acum înainte, adică la vreme(a) goștinii să aibă ai scuti cincizeci oi de goștină, și la vreme(a) deseatinii să scutească șaptezecișicinci stupi i rămători, și la vreme(a) vădrăritului pentru cât vinu va (i)eși din cinci pogoane vie roditoare ce este lângă sc(h)it, să fie scutit, nimărui nimic pe aceste bucate să nu dea, cum și pentru doi liudi oameni streini dintr-altă țară

ce ș(i)-ar găsi, carile să nu mai fi fost altă dată în Moldova, nici să fi avut vreun amestec de dare cu vreun satu a Moldavei, iarăși îi lăsăm domnie ca să fie scutiți și apărați de toate dările și havalele, nimărui nimică pe capitele lor să nu dea ca să poată căuta de poslușanie numitului sc(h)it. Deci, poruncim domnia mea dum(nea)v(oastră) isprav(ni)ci ai ținutului, cum și dum(nea)v(oastră) slujbași ai rusumaturilor i vădrari, văzând carte(a) domniei mele, să aveți(i) a urma întocmai(i) precum mai sus să hotărăște.

1795 septemv(rie) 31

Prot vel vist(iernic)

S-au trecut la condica visteriei.

<ss>

D.J.A.N.I., Colecția Documente, 103 / 50, Original difolio; Pe ultima pagină este scris în chirilică „Hrisov de rădicătură a sc(h)itului Hârsova”.

37. - 1801 februarie 25. – *Porunca domnului Constantin Alexandru Ipsilanti către isprăvnicia ținutului Tutova pentru a cerceta hotarele moșiei Florințești a schitului Hârsova.*

Io Constandin Alexandru Ipsilanti V(o)evoda. Cu mila lui Dumnezeu domn țării Moldavei. Credincioși bo(i)erii domnii mele, dum(nea)v(oastră) ispravnici de țin(u)t(ul) Tutovei săn(ă)tate. Dintr-această jalobă ce au dat domnii mele Aftanasie egumen de la sc(h)itul Hirsova de la acel ținut, care să trimită dum(nea)v(oastră), pe care veți înțalege arătare(a) pentru scoatere(a) pietrilor hotară de la moșie Florințeștii de Sus, i Barboșenii și Scurții, ce ar fi a numitului sc(h)it, cum și cerire ce face pentru punere la (...) la locu după hotarnica ce ar fi avându sc(h)itul. Deci, să scrie dum(nea)v(oastră) să rânduiți din mazilii ținutului pe care veți socoti, oameni vrednici și cu știință la pricini ca ace(a)sta, să miargă la stare(a) numitelor moșii, unde fiind de fați atât egumenu(l) jăluitoariul cum și alți megieși înprejurași să facă cu amăruntul cercetare tuturor scrisorilor și altor dovezi încredințate ce or fi de îmbe părțile. Și cându să va dovedi că de la moșiile sc(h)itului lipsescu niscaiva pietri hotară, atunce(a) de nu va fi nici o pricină la mijlocu despre megieși înpregiurași(i), să le pue iarăși la locu după arătare(a) hotarnicii sc(h)itului, asupra cărie cercetare să de(a) și mărturie hotarnică cu arătare(a) pietrilor hotară pe la ce locuri s-au pus, și iscăcind-o rânduiții mazili i alți megieși înpregiurași ce să vor întâmpla fați la ace(a) cercetare, să o încredințați și dum(nea)v(oastră)ș Și de acei ce să vor dovedi că de la sine s-au volnicit și au scos pietri hotară, dum(nea)v(oastră) pe aceia să-i certați cu băta(i)e ca să fie spre pilda și altora de a nu mai faci acest feliu de urmări. Iară de va fi pricina într-alt c(h)ipu sau analogu, cercetare ce să va faci va rămâne vreo parte neodihnită, pietri hotară să nu să pue, ci cercetând dum(nea)v(oastră) pricinile la parte(a) ce să va cădea să dați mărturie pre larg cum veți cunoaști a fi drept, și osăbit să să facă și hartă înc(h)ipuită întocma de stare(a) moșiilor cu arătare(a) locului de pricină în stânjini, cum și despre cini să fie ace(a) înpresurare și cu zi de soroc, să vie amândoaș părțile la divan.

1800 fevr(uarie) 25

D.J.A.N.I., Fond Schitul Hârșova, I / 23, Original.

38. - 1801 decembrie 10. – *Jalba îngrijitorului schitului Hârșova de la ținutul Tutovei către domn pentru împresurarea moșiei Baboșeni de către mănăstirea Florești.*

Pre(a)înălțate doamne

Jălu(i)esc înălțimii tale că svântul sc(h)it ce să numește Hârșova, de la ținut(ul) Tutovii, undi să prăznuește hramul Adormirii Precistii, are danie și miluire părți din moșia Baboșanii și Scurții, hotărâte și stâlpite încă de ctitorul acelu sc(h)it de când sânt pisti 30 ani, și acum în to(a)mna ace(a)sta egumenul de la mănăstire(a) Floreștii, luând hotarnici pe dum(nea)l(ui) banul Matei Costac(h)i și pi G(h)eorg(h)i Talpiș biv vorn(ic) de poartă, ca să-ș(i) hotărăscă moșia (...) ²⁵ ce să hotărăsc cu moșiile sc(h)itului din pricină că scrisorile ce are sc(h)itul nu era(u) la mâna me(a), fiind la dum(ea)l(ui) pit(arul) Ștefan Cărăcaș, s-au făcut mare împresurare luându-să moșia Scurții cu totul, cum din moșia Baboșenii au luat doauă părți, și numai a tria parte au rămas sc(h)itului și răzășilor ce mai sânt acolo, i strămutând și toati hotarâli vec(h)i. Pentru care acum fiind că să află aice și vec(h)ilul mănăstirii Floreștii, mă rog înălțimii tale să îngăduiți la dum(nealui) vel log(o)făt să ni să cercetezi scrisorili și după dreptate să ni să hotărăscă a nu rămâne sc(h)itul isterisit de aceli moșioare și mare pomană va rămâne.

Să roagă înălțimii tali i cătră Dumnezeu nevrednic rugător să fie rânduit pe dum(nea)l(ui) log(o)făt să i se cercetezi pricina și împresurare(a) ce are despre mănăstire(a) Florești.

Aftanasi iermonah ot sc(h)itul Hârșova din ținutu(l) Tutovii.

Dum(nealui) vel vor(ni)c de aprozi prin cercetare (...) să pui la cali.

1801 decemv(rie) 10

<ss>

D.J.A.N.I., Fond Schitul Hârșova, I / 24, Original.

39. - 1803 martie 23. – *Jalba răzeșilor moșiilor Baboșeni și Scurți pentru împresurare din partea mănăstirii Florești.*

Pre(a)înălțate doamne

Iarăș(i) jăluim înălțămii tali asupra cuveșăi(i) sale egumin(ul) mănăstirii Floreștii pentru 2 moșii, Baboșenii și Scurții pe care li-au cuprins mai cu totul cu hotărătura ce-au făcut cu dum(nea)lui banul Mateiu Negel, și acum după atâta

²⁵ Spațiu gol.

cercetari ci s-au făcut pe la fața locului și giudecăt(i) pe la divan, și mai pe urmă au rămas să (i)eșim și cu anafora înainti(a) înălțimii tali ca să luăm ce(a) desăvârșit(ă) hotărâri, și sfinție sa părintili arhimandritu n-au vrut să ste(a) să (i)eșâm înainti(a) mării tali și s-au dus acasi. Și după jaloba ce am dat înălțimii tali acum în săptămâna trecută s-au poroncit de cătră înălțimi(a) ta ca să s(e) triimată să să aducă și să s(e) găte(a)scă și anafora și acum au trecut 10 zăle și nici la sfinție arhimandritu nu s-au trimis să s(e) aducă, nici anafora nu s-au mai gătit și ce pricină esti nu putem ști, pentru care cu lacrimi rugăm înălțimii tali ca să fim puș(i) la o cali spre săvârșiri că au trecut un an și luni 4 de când sântem într-această supărari și mare pomana(ă) a rămâne mării tali.

Robii mării tali

Să roagă să fii(i) puși la cali pentru 2 moșai ce li s-au împresurat de cătră egumin(ul) mănăstirii Floreștilor i toți răzășii di moșie Băboșinii și Scurții ținut(ul) Tutovei.

Dum(nealui) vel log(o)făt de Țara de Gios numai decât să să pui la cali ca să numai jăluiască.

1803 mart(ie) 23

<ss>

D.J.A.N.I., Fond Schitul Hârșova, I / 25, Original.

40. - 1803 mai 18. – *Jalba răzeșilor moșiilor Baboșeni și Scurți pentru împresurare din partea mănăstirii Florești.*

Pre(a)înălțate doamne

Cu mare plângiri jăluim înălțimii tali pentru mare supărari și sărăcii și treciri de vremi ce ni s(e) pricinuești de cătră arhimandritul Iosaf de la mână(sti)re(a) Floreștii pentru împresurare(a) ci ni-au făcut la două moșii a noastre, Scurțai și Baboșanii, cu hotărâre(a) ce s-au făcut cu dum(nea)lui banu(l) Mateiu Costac(h)i altor 2 moșii Băileștii și Fireștii, a mănăstirii Floreștii stricând toate hotarale vec(h)i. Și după acea hotărțură viind la divan ca să ni judecăm, și divanul neputându-ni afla într-alt c(h)ip adevărul de izno(a)vă au mai orâ(n)duit pe un om al divanu(lui) pe dum(nea)lui stolnic(ului) Ioan Tăutul ca să m(e)argă la fața locului și să mai cercetezi, și acum în to(a)mna trecută mergând dum(nea)lui stolnic(ul) și iarăș(i) făcând îndestulă cercetari și neputându-ni așăza acolo iarăș(i) ni-au pus zi de soroc la 10 zăli gen(a)r să venim la divan ca să ni s(ă) dei hotărâre, și la soroc viind la divan și iarăș(i) după câtă cercetari ni-au făcut divanu(l) ni-au zis ca să li scoată și cu anafora înainte(a) înălțimii tali. Și fiind că să apropie săptămâna ce(a) mare iarăș(i) divanu(l) ni-au poroncit ca să mergim acasă, și să ni aflăm amândoaă părțili la zi întâi martii și atunce(a) spă (i)eșim înainti(a) înălțimii tale, și la ace(a) vade iarăș(i) viind noi și cu arhimandritul di preună, și părintili n-au vrut să ste(a) dicât trei zăle și lipsind de aice(a) s-au dus acasi lăsându-și vec(h)il pe un Aftănasi ermonah, și din ce pricină nu

putem și că nici acela n-au vrut să ste(a) și iar au lipsit de aice(a), și noi supărând pe mările ta în 2 rânduri cu jalobi, în care jalobă în cea dintâiu s-au poroncit ca să s(e) aducă pe arhimandritu și nu s-au adus, iar în ce(a) de al doile(a) s-au poroncit dumisali logofăt(ului) să se pui la cale. Și fiind trecut tot postul apropiindu-s(e) și Paștili ni-au poroncit dumni(a)lui vel logofăt să mergim acasă și să venim la Sfint(ul) G(h)eorg(h)i, că atunce(a) s-au pus vade și arhimandritu(lui) ca să vii, și noi am urmat și după această poroncă și am venit și la această vade de când pār(ă) acum au trecut 4 săptămâni și nici la o cali nu sântem puși ca să am un sfârșăt, ci ședem de ni prăpădim cu c(h)eltuiala și cu trecire(a) zilelor, că după multă vreme ce ni-au trecut în anul trecut dar și acum toată iarna am petrecut-o aici la divan, cât și acum toată primăvara și nici o hotărâre nu vedem, că părintele arhimandritu(l) și cât că și este aici față sfințai sali îndemâna să șadă un an și doi, fiind omul sfintii mitropolii, și având trebili sfințai(a) sali aș(i) căuta. Iar noi nu putem să prăpădim și vara după cum am prăpădit și acea vreme din urmă. De care cu lacrimi ne rugăm mării tali fii(e) mila înălțamii tale și asupra noastră să faci loc ca să fim puși la cali ca să ni mântuim de o supărari mare ca aceasta ce au dat pesti noi cu trecire(a) vremii și cu c(h)eltuiala ce am făcut pār(ă) acum că și ace(a) anafora ce împotriva dreptății noastre ce de la cășlegili Crăciunuluice s-au poroncit de cătră divan ca să s(e) facă și vedem că nici pār(ă) acum n-au mai făcut-o și ce pricin(ă) este nu știm milostivi doamne.

Robii mării tali i răzășii di moșie Baboșanii și Scurții și cu epitropul sc(h)itului Hârsova.

Dum(nealui) vel vor(ni)c de aprozi cu anafora(a) dum(nealo)r veliților bo(i)eri să fii scoși înainte(a) domnii meli.

(1)803 maiu 18

<ss>

D.J.A.N.I., Fond Schitul Hârșova, I / 26, Original.

42. - 1803 mai 30. – *Jalba răzeșilor moșiilor Baboșeni și Scurți pentru împresurare din partea mănăstirii Florești.*

Pre(a)înălțate doamne

Cu plângire jăluim înălțimii tali pentru mare sup(ă)rare și sărăceii și trecire de vreme ce ne s(e) pricinuești di cătră arhimandritul Iosaf, de la măn(ă)stire(a) Floreștii pentru împresurare(a) ce ni-au făcut la două moșii a noastre, Scurții și Baboșani, de la ținut(ul) Tutovii, și cu hotărătura ce au făcut cu banu(l) Măteiu Costac(h)e altoru două moșii, Băileștii și Fireștii a măn(ă)stirei Floreștilor, stricându toati hotarăle vec(h)i, și după ace(a) hotărătur(ă) viind la divanu să ne giudecăm, și divanu(l) neputându-ni într-altu c(h)ip a afla adevărul. De iznoav(ă) au mai rânduit pe un om al divanului pe dum(nealu)i stolnic(ul) Ioan Tăutu, ca să meargă la fața locului și să mai cercetez(e), și acum în toamna trecut(ă) mergându dum(nealu)i stolnic(ul), și iarăș(i) făcând îndistulă cercetare și neputându-ni așăza acolo iarăși ne-au pus zi de soroc la zăci zile a luni(i) lui genar să venim la divan că să ni s(ă) dei hotărâre, și la soroc viind la

divanu și iarăș(i) după câtă cercetare ne-au făcut divanu(l) ni-au zis că să ni scoat(ă) și cu anafora înaint(ă) înălțimii tali, și fiind că să apropi(e)s săptămâna ce(a) mare, iară divanu(l) ne-au zis ca să mergim acas(ă), și să ne aflăm amândouă părți(le) la zi întâi martii(e), și atunce(a) să (i)eșim cu anafora înainte(a) înălțimii tali, și la acea vade iarăș(i) viind noi și cu arhimandritul. Iară părintele arhimandritul n-au vrut să stei(e) decât patru zâli și lipsindu de acice s-au dus acas(ă) lăsându-ș(i) vec(h)il pe un Aftanas ermonahu, și den ce pricină nu știm că nici acela n-au vrut să sti(a) și iară au lipsât de aice(a), și noi sup(ă)rându pe înălțime(a) ta în două rânduri cu jalobi, în ce(a) dintâiu s-au poroncitu să aducă pe arhimandritul și nu s-au adus, iară în ce(a) de al doile(a) s-au poroncit dum(i)sale vel logofăt să ne pui la cali, și fiind c-au trecut tot postul, apropiindu-s(e) și Paștili ne-au poroncitu dum(nealu)i vel log(ofă)t, să mergim acas(ă) și să ni aflăm la Sfi(n)ti G(h)eorg(h)ie, că atunce(a) ar hi pus vade și arhimandritul ca să venim, și noi am urmat după acee(a)ș(i) poroncă și am venit și la această vade, de cându au trecut acum 5 săptămâni și nici la o cali nu sântem puș(i) ca să s(e) dei sfârșit pricenei, și șădem de ne prăpădim cu c(h)eltuiala și cu trecere(a) zăleloru că după multă vreme ce ni-au trecut în anu(l) trecut dar și acum toat(ă) iarna am petrecutu aice(a) la divan, cât și acum toat(ă) primăvara, și nici o hotărâre nu vede, că părintili arhimandritu(l) acum că și esti aice(a) de față. Sfinții sali îi dă mâna ca s(ă) șad(ă) un an sau și doi avându trebili mitropoli(e)i, iară noi nu putemu ca să prăpădim și vara după cum am prăpădit și ceial(al)t(ă) vremi din urmă. Pentru care cu lacrimi ne rugăm înălțimii talie, fii(e) mila înălțimii tali și asupra no(a)stră ca să fim puș(i) la cali și să ne mântuim de o supărare mare ca aceasta ca-au dat piste noi cu trecere(a) vremii și cu c(h)eltuiala ce-am făcut păr(ă) acum, că și ace(a) anafora, ce înpotriva dreptății noastre că de la cășlegili Crăciunului s-au poroncitu de cătră divanu ca să s(e) facă, iară vedem că nici păr(ă) nu s-au mai făcut, ș(i) ace(a) pricină nu știm milostive doamne după multă a măriei tali milii ce să varsă piste tot de opștii sărace, să fim și noi cuprinși a nu ni să răci cu totul și a ne afla dreptati și mare pomenire a rămâne înălțimii tale.

Robii mării tale

Răzășii di moșăia Baboșăni și Scurții și cu epitropul sc(h)itului Hârsova în ținut(ul) Tutovei

Ceru să fii(e) scoș(i) cu anafora înainti(a) mării tali cu arhimandritul Iosaf de la măn(ă)stire(a) Floreștii ce să află față pentru două moșii, Baboșani i Scurții, de la ținut(ul) Tutovei, care moșii să află înpresurate de cătră Sfinție sa, fiind că să află de la genar 15 zăle stându în c(h)eltuială.

No. 165.

Dum(nealui) vel log(o)făt de aprozi prin cercetare(a) dumis. velișilor bo(i)eri, să pui la cale, iar neodihnindu-să vreo parte cu anafora să avem știre.

1803 mai 30

D.J.A.N.I., Fond Schitul Hârșova, I / 27, Original.

43. - 1804 februarie 16. – Diata pitarului Ștefan Caracaș.

<http://www.cimec.ro> / <http://www.muzeuvaslui.ro>

Această diată a pitar(u)lui Ștefan Cărăcaș neputând sângur ca să vie de față aflându-să în gre(a) patimă de boală am trimis pe precuvioșie sa arhimandritul Ioasaf și dic(h)iuł sfintei mitropolii, și i-au făcut întrebare de esti făcută prin știrea și voința sa, și încredințându-l că la toate averile sale, atât mișcătoare, cum și stătătoare, precum mai în gois să arată, fiind întreg în toată simțirea au hotărât, atât celi rânduite pentru pomenirile sale, cât și celi împărțite clironomilor săi, să să păzască întocma precum au rânduit. Drept aceia am încredințat și cu a noastră iscălitură.

1804 fev(ruarie) 17

<ss> Veniamin Mitropolit Moldovei

Copie

Privig(h)eț(i) și vă rugați că nu știți zioa nici ceasul întru carile Fiul ominesc va veni să giudece faptele, și acelor vii și acelor morți / zice sfânta evang(h)elie. Drept aceia de vreme ce întâmplarea ce viitoare esti nevăzută și însuș îngerilor necunoscută, pentru că numai sângur lui D(u)mnezeu toati sânt cunoscute. Și eu dar robul lui D(u)mnezeu Ștefan Cărăcaș biv vel pit(ar) fiind că pronia D(u)mnezăiască nu m-au dăruit cu copii din trupul meu, am socotit ca mai înainte până a nu mă cuprinde sfârșitul vieții meli, și până îmi sânt mințile întregi și sănătoasă, să fac diată și să dovidesc cugetul meu moștenitorii mei cei aleși, pe carii i-am ales eu și voesc să clironomisască averea me(a) stătătoare și mișcătoare după petrecirea me(a) din viață. Deci, dar întâi mă rog lui D(u)mnezeu ca unui milostiv să mă (i)erti de mulțimea păcatilor ce am greșit ca un om într-această lumi, apoi mă rog și tuturor creștinilor, cui orice voi fi greșit, să mă (i)erte, și de mine încă să fie (i)ertați, câț(i) îmi vor fi greșit, sau ori ce rău îm(i) vor fi făcut, după aceasta arăt mai gios părțile ce-am făcut fieștecărora din nepoții mei, și celi osăbite rânduite pentru sufletul meu, cum și ce urmare să să păzască pentru iubita me(a) soție Ecaterina, și starea întru carile las pe sc(h)itul Hârsova, ci esti zidit de tatăl meu.

Adecă.

Giumătate de așazarea moșiei Buhăeștii partea ce(a) din sus, ci după împărțala făcută s-au venit în partea me(a). Giumătate de sat din Comănești ce esti lângă Buhăești, împreună cu una sută stupi i opt boi tineri, și opt vaci, acestea le las nepoatei meli Catincăi, nepoatei meli de sor(ă), pe care o am primit fiică de suflet, însă Buhăeștii cu giumătati de vaduri de moară și cu toată așazarea.

Partea din moșia Condreștii, i partea din moșia Sărăcineștii, ce sânt pe Telejina, la ținut(ul) Vasluiului, i partea din Bărzăști cu siliști, bez partea din Liudești, i toati părțile de baștină din Coșăști, i din Stoinești câte vor rămâne de la împărțala ce am cu verii mei, (i) părțile din Albești, i părțile din Dumești ci s(ânt) pe Stemnic, și părțile din Florintești de Sus, și din Florintești de Jos. Așijderea și toati locurile de casă și de dug(h)eni, ce sânt făr(ă) de binale în orașul Eșii, afară de o dug(h)eană cu locul ei ce-am dat-o Sfintei mitropolii precum să arată mai gios, toate acestea le las nepoților mei de frate Costac(h)i și Ruxanda, iar la altă întrucât de puțin să nu să amestece.

Una sută doazeci stupi las ca să să de(a) nepoatilor meli de sor(ă), anumi Zmăranda Nastasia și lui Ioan, fiul clucerului Neculai Racoviț(ă), însă 40 stupi

Zmărăndei și 40 stupi lui Ioan, pe lângă cari le mai dau și trei pogoane vie, din viile ce am la Gohir, în ținut(ul) Tecuciului. Iar câtă vie mai rămâne dintr-acești trei pogoane să fie iarăș(i) a Catincăi surorii lor, ce arăt mai sus, că-mi esti încă de suflet.

Una dug(h)eană cu locul ei în mahalaoa Broștenii la fața podului, din doao dug(h)eni ce(a) din sus, cari s-au vinit în partea me(a), și 80 matce stupi las să să de(a) Sfintei mitropolii pentru pomenirea sufletului rugându-mă preosfințitului mitropolit ca cu milostivire să priimască supărare a da agiutoriu cel părintesc și folositor epitropului meu spre buna cumpănire ca să să păzască celi de mine rânduite întocma, și ca să poată și soția me(a) a petreci în nesupărari de cătră nimini, neavând agiutor și sprijineală de cătră nimene.

Moșia Bălițanii di pi Telejina din ținut(ul) Vasluiului, afară de 122 paș(i) ce sânt a doao neamuri, o las sfântului sc(h)it Hărsova, care sc(h)it este zidit de tatăl meu, pentru care sc(h)it dau cuvântul meu, că fiind zidit de tatăl meu, eu n-am avut vo(i)e de al înc(h)ina nicăierile, ci cât am putut în viața me(a) i-am purtat grijă cu celi trebuincioase, păzind a nu să rășlui din zăstrile ce le ari aferosite de tatăl meu prin diata sa. Și acum din mult puțin, cât și mie D(u)mnezeu me-au dăruit, îl înzăstrez și eu cu moșia aceasta Bălițanii, pe care să o stăpânească sc(h)itul ca pe a sa dreaptă ocină, împreună și cu toate aceli de tatăl meu dati, adică giuământati de sat de Florințești partea de sus, bez partea răzășilor, după cuprinderea hotarnicii, i părțile din moșia Baboșanii după cuprinderea scrisorilor, i doao părți de cumpărătură din Florințeștii de Jos de la frații preotului Alexandru, și părțile din moșia Scurții, și din Albești o parti și altili cari anumi să arată prin diata tatălui meu, ci esti din ani 1783 oct(om)v(rie) 25. Și fiind că după sfârșitul meu de să va întâmpla acum în grabă, nici unul din nepoții mei nu sânt în stari și în vârstă ca să poată iconomisi zăstrea sc(h)itului spre adăogire, iar nu spre scăderi, încât de-a pururea să fie căutat cu preo(i) și cu toati celi trebuincioas(ă), ca de-a purure să să slujască sfintele și d(u)mnăzăeștile liturg(h)ii și pentru ca să nu rămăe în părăsire, am ales și îl dau în epitropia și purtarea de grijă a sfintei mitropolii, cu toate ale sali moșii, vii, vite, stupi și altile, unde de-a pururea să să păzască ca o zăstre a sc(h)itului neîmpresurându-să de cătră nimene. Iar după ce nepoții mei vor veni în legiuita vârstă de să vor alegi dintre dănșii vreunul mai cu minte, să fie epitrop ca un cititor, însă spre agiutor și folos, iar nu spre scăderi, însă această îndatorire de va fi cu primire sfintei mitropolii, iar neprimind, atuncea(a) soția me(a) Ecaterina prin povățuirea epitropului meu să iconomisască zăstrea sc(h)itului, purtându-i de grij(ă), unde să arată mai sus.

Doao sute cincizeci lei las să să de(a) sfintei mănăstiri Neamțului împreună și optzeci stupi, cari acești stupi au fost rămaș(i) de la tatăl meu cu hotărări ca în vremi cât voi fi eu în viață, sau fratile meu, din venitul lor să-i facem pomenire pentru sufletul lui, zicând la diata sa că așa să avem a urma până la sfârșirea noastră, iar atuncea cum ne va lumina va lumina D(u)mnezeu așa să facem. Deci hotărâsc ca să să de(a) sfintei măn(ă)stiri Neamțului.

Trei suti cincizăci las să să de(a) la sfintele mănăstiri Agapia și Văratecul unde esti adunarea săborului maicilor călugăriță.

Una sută doao zăci lei să să de(a) pentru acoperământul sc(h)itului Munteștii din ținut(ul) Vasluiului.

Părțile din moșiile Mărmureni de Sus i Mărmureni de Gios și din Bozieni, câte după împărțală s-au venit în partea me(a) le fac dar desăvârșit dumisali logofătului Vasili Scânteii, cunoscându-l întocma ca pe un fiu al meu ca să mă pominească, bez partea nepoților mei a lui Costac(h)i și Ruxanda.

Partea din moșia Liudeștii, adecă partea din sus de lângă Buhăești o las soției meli Ecaterina să facă ce va voi cu dânsa.

Toți stupii câți rămân din acei mai sus rânduți să fie iarăș(i) a soției meli Ecaterina.

Doisprezăci boi și opt vaci, și butca cu patru tiligari cu hamurile lor tij să fie a soției mele.

După această așzari și rânduială ce-am făcut prin diata aceasta, la toati să să urmezi întocma, însă cu această rânduială, afară de dug(h)eana ce o dau sfintei mitropolii i stupii și banii ce-i rânduiesc pe la locurile arătati, celelalti moșii toati să să stăpânească de cătră soția me(a) Ecaterina, luând tot rodul ca și când eram și sânt încă în viață, nimine să nu rășluiască nici una din moșii, ci cu venitul lor să trăiască c(h)ivernisindu-ș(i) viața cu celi trebuincioasă, adecă să ste în toată starea și împreună împreună cu copila Catinca ce am arătat că o am luat fiică de suflet și la căsătoritul ei să i să de(a) stupii i vitele rânduite. Iar după moartea soției meli îș(i) vor trage fieștecari darul după această diată, și soția me(a) încă să nu fie volnică a înstrăina cu vreun c(h)ip aceste rânduite, stăpână fiind numai veniturile, din care să poarte grijă cu celi trebuincioasă și bisericii din Buhăești. După moartea soției mele să să de(a) să fie a preoților ci după vremi vor fi la bisărica din Buhăești. Iar cu celi ce-i rânduiesc să fie a soției meli, cu acelea poati să facă ce va vre(a) ca o stăpână. Iar pentru grijile meli cum să să urmezi și osăbite miluiri ce-am rânduit pe la locuri scăpătati și slugile casii să să urmezi întocma cum să arată la osăbit izvod ce-am făcut, și când cu banii ce să vor găsi nu să vor pute(a) cuprinde aceli rânduite, atuncea vitile câte prisosăsc din celi mai sus rânduite, să să vândă și să să îplinească. Deci la toate întocma esti bunavoință cugetului meu a să urma, iar oricarii din acești arătați mai sus nu să vor mulțami, și vor cerca pornind vreo pără sau gâlceavă, zmintind cât de puțin din această rânduială, atuncea(a) acelora nimică să nu li să de(a), ci partea lor ca unor nemulțamitori să să ia și să să de(a) la feti sărace și la locuri scăpătate, și spre urmare la toate întocma las epitrop pe cumnatul meu Neculai Racoviț(ă) clucer, și pentru mai mari credință am iscălit însum(i) cu mâna me(a).

1804 fevr(uarie) 16

În ce adevărat este iscălit însuș(i) Ștefan Cărăcaș biv vel pitar

Vasili Scânteii logof(ă)t de divan, după ci cu multe zile mai înainte dum(nea)lui pitar(ul) au avut cu mini vorbă pentru facire(a) dieții, la ce(a) di pe urmă sângur alcătuindu-să, m-au învățat din cuvânt în cuvânt, și am scri diata aceasta.

Vasili Scânteii

Această copii s-au înfătoșat care spre a nu să sc(h)imba s-au însămnat.

Iuli(e) 11 1827

<ss> Caraca ban

Această copie posleduindu-să din cuvânt în cuvânt și fiind întocma cu ce(a) adivărată, care să află la dum(nealu)i Costac(h)e Caracaș să încredințază cu a noastră iscălitură.

1827 săptemv(rie) 23

<ss> Veniamin Mitropolit Moldovei

D.J.A.N.I., Fond Schitul Hârșova, I / 28, Copie.

EDIȚII: Lucian-Valeriu Lefter, *Ctitoriile și averile boierilor Caracaș. De la fundare la secularizare*, în „Monumentul – Tradiție și viitor”, XII / 2, p. 345-348, nr. II.

44. - 1814 octombrie 2.- *Hrisov de închinare al mănăstirii Florești, dimpreună cu metocurile de la Bursuci, Golgofta-Ivănești și Hârșova.*

Omul, plăzmuire cea aleasă întru toate celelalte făpturi întrupate a lumii alcatuire, ce mai împodobită a ziditorului zidire, aceia ce s-au învrednicit a priimi harul cel mai presus de lume, harul sufletului cel din însuși duhul lui D(u)mnezeu însuflețit înțelegătoriu și cuvântător, nesupus păzirii și în veci nemuritor, care s-au învrednicit a fi cu stăpânire peste toate celelante zidiri ale pământului a ave volnicie asupra lor și a le întrebuița în tot chipul spre înlesnire petrecirii și a desfătării vieții sale, omul, adăogim și iarăși a-i zice, acesta care, zicând după glăsuire d(u)umnezăescului David, este puțin ceva mai micșurat decât îngerii și căruia ziditoriul i-au supus supt picioare toate câte sânt pe pământ, câte lăcuesc în adâncul mărilor și câte zboară întru înălțime văzduhului, prin ce altă va arăta cinste ce după cuviință a omeneștii sale ființă și mărturisire mulțămirii cătră ziditoriul său pentru atâte învredniciri ce i-au dăruit, dacă nu prin lucrări înțelepte giudecate, vrednice de cinste cerescului har ce i s-au dat și asemănată cu plăcere ziditoriului celui întru tot bun și făcătoriu de bini și care supt aceste lucrări iubire zaci ce cu credința către D(u)mnezeu și lucrare faptelor buni. Aceste sânt temeiul vieții omenești, aceste sânt cinste vremel-nicii petreciri în lume și întru acesta razimă folosința ce adevărată a sufletului.

Pentru aceia, spre acest sfârșit avem însămnate și întru așezământuri orânduite toate cele ce avem să facem și ce cale să păzim pentru ca să li îndreptăm și să nu rătăcim, căci povățuire ci lumină și ce mijlocire au lăsat pronie făcătoriuului de a lipsi omenire spre savârșire aceștii lucrări cu adevărat nimică, toate le-au supus conoș-tinții și putinții lui, i-au orânduit pravili firești ca să aleagă ceia ce este bun din ceia ce este rău și să s(e) slujască cu dânsese spre a sa folosință i-au descoperit luminile învățăturii, i-au năstăvit izvodirea meșteșugurilor, i-au orânduit ocârmuire și povă-țuitori, i-au așăzat lege și între toate alte iconomii a înțelepciunii și îngrijirii sale care le-au orânduit numai spre agiutoriuul vețuirii și spre înlesnire faptelor celor buni, ne-au dat apoi și bisărica, lăcașul acest(a) închipuit a d(u)mnezăieștii sfințiri unde să proslăvește mărire numelui său, să păzește temeiul credinții și tot așăzământul legii și a voințai sale. Cu adevărat aceasta este cea mai scumpă și ce mai mare și ce mai folo-sătoare din d(u)mnezăeștile iconomii, de vreme ce prin aceasta săvârșind mărturisăre iubirii cătră D(u)mnezeu, într-înșea se află și povățuire cea adevărată spre îndreptare faptelor

noastre și printr-însa dobândim folosul cel mare a îmblânzirii lui D(u)mnezeu cătră greșalele slabiciunilor noastre și gătire sufletului spre a să muta în lăcașul cel vecinic al nemuririi, folosânța ce mai priincioasă și mai de trebuință, de vreme ce priivește la soarta ce vecinică a sufletului nostru. Aceste sânt isprăvile bisăricei, aceste bisărica noastră, zidul cel neclătit a legii, săcriu cel sfințit a evan-ghelii Mântuitoriului Nostru le înlesnești și le săvârșește toate spre a noastră folo-sință și în viața aceasta și în ce viitoare, câtă dar s-a cuvini a fi râvna și osârdie noastră cătră sfintele bisărici, câtă râvnă și iubire cătră poroncile d(u)mnezezești spre unnaire faptelor buni și ce daruri, ce prinoasă și ce hărăzire ne sântem datori a aduce cătră dânsăle pentru ca să păzim bunacuviință podoabei lor spre însuș(i) cinste noastră și spre aceia a Ziditorului nostru celui ce să proslăvește într-însele.

Facem, dar, știre prin acest al nostru domnesc hrisov, că viind înaintea noastră și a tot sfatul domniei noastre, cuviosul arhimandrit chir Luca, egumenul de la Sfânta Mănăstire Florești din ținutul Tutovii, unde să cinstește și să prăznuște hramul Sfântului slăvitului proroc Ilie și unde să află și ce de minuni făcătoare icoană a Preasfintei Născătoare de D(u)mnezeu și Ppure Fecioarei Marii, ne-au arătat patrieahesc și săbornicesc înscris singhiliod al preosfințitului Chiril, arhie-piscop al Țarigradului Noul Râm și patriarh a toată lume și a celor dinpreună săbor-nici, al Chesarii, Filotion, al Efesului, Dionisăe, al Eraclii, Meletie, al Chizacului, Costandin, al Nicomidii, Athanașai, al Halchidonii, Gherasâm, al Dercului, Grigorii, al Turnovului, Macarii, al Niochesarei, Meletie, al Erivpului, Grigorii și al Debrunului, Amtim, dat spre întărire dâniei numitei mănăstiri a Floreștilor care s-au făcut afierosâre la sfântul chinovion al Esfigmenului din muntele Athonului, unindu-să împreună cu mănăstire Bursuțul de la țin(u)t(ul) Fălciului, ce era mai dinainte închinată la sfântul chinovion de cătră râvnitorul în fapți buni, preosf(in)țit(ul) mitropolit al Moldaviei și exarh al plaiurilor, chirio chir Veniamin Costache dinpreună și cu cei de bun neam conocuți ai neamului Costăcheștilor rudenii după sânge a preaosf(in)ții sale, cerând numitul egumen chir Luca, ca asupra dâniei aceștia și asupra patrierhi-cescului și săbornicescului singhiliod ce s-au dat spre întăritura dâniei să s(e) adaoge și ace de parte domniei noastre politicească întăritura prin domnesc hrisov, pentru ca să aibă statornică și în veci neclininită târiia și paza ei, domnie me având dintru început sădită în sufletul nostru râvna ce către D(u)mnezeu și iubire către sfintele d(u)mnezezești lăcașuri. Și văzând întru înfășosare aceasta, a cuvioșii sale chir Luca, o bună și vrednică de laodă stăruială cătră cele ce privesc spre folosul sfantului chi-novion de unde să să află chinovion, de unde să află ales și orânduit egumen(ul) mănăstirii numite a Floreștilor, am găsit cerire cuvioșii sale nu numai cu cale și de cuviință, dar și bini priligită pentru noi, pentru ca să putem sluji întru o asămene lucrare spre arătare râvnii noastre și a datorniceii, a evlavii cătră sf(in)tele lui Dumnezeu lăcașuri.

Așadar, spre a ne arăta deplin următorii eghemonicești noastre datorii întru aceasta luând aminte cu scumpătate cele cuprinsă în patriarhicescu și săbornicescu singhiliod care s-au dat la an(ul) 1814 a lunii lui iunie, în împărăteasca cetate a Țarigradului și văzând împreună și scrisoare de danii al preosf(inți)țului mitropolit al Moldavv(i) și exarh al plaiurilor, chirio chir Veniamin și a celor după sânge rudenii al preosfinții sale din neamul Costăchesc, iscăliți în număr de treisprezece obrazi,

făcută în domne(a)sca noastră capitalie a Eşului la an(ul) 1806, în 20 a lunii lui avgust, pentru afierosâre mănăstirii Floreştilor, unită cu mănăstire Bursuţul, pintru care s-au dat şi osăbit domnescul nostru hrisov, în anul trecut 1813, a lunii ghenar. Spre întăritură am văzut că pe bun şi legiuit temeiu s-au dat patriehicescu si săbornicescu singhiliod, acesta spre întărire de veci afeosârării [?] pomenite, care s-au săvârşit de cătră însuş(i) neamul ctitorilor săi, a Costăcheştilor, prin urmaşii aceşti de acum vieţuitori, adecă prin preosf(in)ţit(ul) mitropolit chirio chir Veniaminal Moldavvei şi celalante rudenii după sânge a preosfinţii sale din neamul Costăcheştilor, ispră-vindusă danie prin curată îndemnare râvnii cătră D(u)mnezău pentru pomenire nea-mului şi a neamului lor şi pentru sufleteasca folosântă cu bună priimire tuturoră şi întru scopos de a fi vecinică hărăzâre la sfântu chinovion, lăsându-o aceasta preosfinţit(ul) mitropolit şi supt arherescul său blestăm, pentru ca să s(e) păzască şi să nu fie supusă nici la o supărare sau despre străini sau despre cei din neamul său, precum nici spre orice alt obraz bisericesc sau politic supt nici un fel de cuvânt sau pricină.

<...> aceasta văzând prin patrierhicescul singhiliod, alcătuire ce întru tot încuviinţată spre cinste ctitorilor acestii mănăstiri şi a savârşiturilor afierosării, asămine şi hotărâre ce binesocotită spre lauda bunii fapte şi nesfârşita pomenire neamului lui şi a neamului lor, precum şi orânduiala care au găsit cu cale şi o au aşăzat spre a să păzi întru tot folosătoare danii acestii mănăstiri, atât pentru sfântul chinovion, cât şi pentru mănăstirile arătate, Floreştii şi Bursuţul, supt care orânduială au unit şi pe toate celalante mitohuri ce le are sfântul chinovion de la alţii afierosată pentru ca să să urmezi bunăstarea lor în toată vreme neseparate, neatinsă, nesupusă vătă-mării şi orice fel de răsluire sau păgubire întru cel mai mic lucru, adăogând spre multă întemiere şi sfinţire lucrului prin patriehicesc singhiliod şi ace după legiuire bisări-ceştilor pravăli, prin săbornicesc blestăm, legătura înprotiva ce-i supt oricare cuvânt si supt oricare cap sau întâmplare, cutezare spre strămutare, dezghinare sau înstrăi-nare despre orice obraz sau bisăricesc sau politicesc, şi oridece stare ar fi aceste toate, zicem cu temeiu aşăzat şi cu sfinţanii întărite, văzându-le domnie me în patrierhi-cesc şi săbornicesc singhiliod, am conoscut luminat(a) înţelepciune, iubire dreptăţii şi îngrijăre ce înainte privitoare pentru ca sa s(e) păzască o bună şi încă să poată mai statornică urmare spre folosul sfântului chinovion cu mitohurile sale şi spre acela al pomenirii şi a sufleteştii mântuirii a celor ce râvna i-au îndemnat ca să le hărăzască alcătuire cu adevărat vrednică de arhipăstorire bisăricii şi de lăudaţii bărbaţi a săbornicescului sânod.

Pentru aceia dar, întru unire, domnie me cu cele aşăzate prin patrierhicescu şi săbornicescu singhiliod şi asămine precum cei mai dinainte noastră luminaţi domni ocârmuitori după vremi a pământului acestue, purure au hotărât şi au întărit daniile, hărăzirile şi privilegiuirile unor asămine mănăstiri de aice, care s-au închinat cătră Sfântul Mormânt, cătră Muntele Sânaiului şi cătră Muntele Athonului, râvnitori fiind şi noi a păzi credincioasăle şi creştineştile urme ale acelora, hotărâm şi asă-mine întărim afierosâre pomenită a mănăstirii Floreştilor, precum şi a celorlante a tuturor, mănăstiri şi mitu(cu)ri închinat de alţii cătră sfântul chinovion, adică mănăstire Floreştii ce s-au dat danii de cătră preosfinţit(ul) mitropolit al Moldavvii chirio chir Veniamin şi cu cei după sânge rudenii a preaosfinţii sale din neam(ul) Costăcheştilor, cu mănăstire Bursuţul ce era mai dinainte afierosată la mănăstire Esfigmenului tot din

neamul Costăcheștilor ctitor ei, așămîne și schitul acel de la Hârsova în numile Sfintei Adormiri care sã numește a lui Gãlușcã, ca și acel de la Ivãnești în numile celui dintru sfinți, pãrintele nostru Necolai, Golgotha, și toate celelante ce sã aflã acum și cele ce sã vor adaogi în vreme sau prin danie, sau prin schimbu, sau prin cumpãrãturã și în oricare alt(ã) cale împreunã cu toate acareturile i veniturile și miluirile ce le au și care le vor dobãndi dupã vremi, sã fie, sã s(e) vadã și sã s(e) cunoascã drepte afierosãti a sfântului chinovion Esfigmenului, nisupusã, fãrã de dajde și neatinsã de orice obraz boeresc sau de stare celor mai de gios și, într-un cuvãnt, despre cele ce ar fi rãmãind a sã stãpãni de cãtrã sfântul chinovion dupã pravile, canonile și <...> sale și a sã urma întru toate și pãnã la cel mai mic pont, hotãrãre și punire orãnduelii ce s-au așãzat prin patrierhicesc și sãbornicesc singhiliod. Iar pe lã(n)gã aceasta, a nu conteni în veci sfântul chinovion și petrica-torii pãrinți, de acolo rugile cele cu credințã cãtre D(um)nezeu pentru ocrotire domnescului scaun a pãmãntului patrii noastre aceștia, pentru apãrare binicredin-cioșilor supuși și ce nesfãrșitã pomenire a celor ce au adus afierosiri la acel loc.

Spre aceasta dar, s-au dat domnesc hrisovul nostru acesta de întãriturã pentru ce deplinã nestrãmutatã și în veci neclintitã, statorniciaa acestor afierosãri și a tuturor privilegiuri ce are acest sfãnt chinovion a Esfigmenului, întocma dupã cuprindere patrierhicescului și sãbornicescului singhiliod întãrindu-sã cu însuși a noastrã domneascã iscãliturã și pecete supt credințã a însuși domnii mele, Noi Scarlat Calimah v(oe)vod, a preaiubitului nostru fiiu, luminatul beizade Alexandru Calimah v(oe)vod și supt credințã a cinstiți și credincioși boerilor domnii noastre, dumnealui Costandin Balș vel logofat de Țara de Gios, dumnealui Lupul Balș vel logofãt de Țara de Sus, dum-nealui Sandu Sturza vel vistier, dumnealui Alexandru Ianculeu, dumnealui Stratulat vel vornic de Țara de Gios, dumnealui Costandin Costache, dumnealui Theodor Balș vel vornic de Țara de Sus, dumnealui Dimitri Plaghino vel postelnic, dumnealui postelnic Ștefanache Vogoridi epistat cãmãrãșii, dumnealui Șerban Costache vel vornic al opștii, dumnealui Nicolai Hrisoverghii vel vornic al politiei, dumnealui Costache Cantacozono vel vornic da aprozi, dumnealui Costandin Paladi vel aga, dumnealui spatar Costache Pantaziolu epistat comisiei, dumnealui Iordache Ghica vel spatar, dumnealui Ioan Luca vel ban și a tuturor boerilor domnii mele, a mari și mici.

Am scris hrisovul acesta la scaunul domnii mele, în orașul Eșii, într-u a doî domnii noastre la Moldavvie, în anul doile, la letul Mântuirii 1814, oct(om)v(rie) [2].

Noi, Scarlat Alexandru Calimah v(oe)vod.

Locul peceții g(os)pod.

Costandin Balș vel logofãt, procitoh.

Gheorghii epistat log(o)fișai al 3-lea.

Întocma de pe condica Divanului din întãrituri g(os)pod, Dimitrie Blese [?], med(elni)cer, 1830 maiu 2.

D.A.N.I..C., Colecția Achiziții Noi, MCLXXIII / 1, Copie.

EDIȚII: Lucian-Valeriu Lefter, Ctitoriile și averile boierilor Caracaș. De la fundare la secularizare, în „Monumentul – Tradiție și viitor”, XII / 2, p. 348-351, nr. III.

45. - 1804 decembrie 22. – Diata stolnicului Constantin Geuca, încredințată de mitropolitul Veniamin Costache.

De vreme ce văzând că sfârșitul meu să apropie și fiind cuprins de slăbăciune, am trimis pe fratele meu stol(ni)c(ul) Iordac(h)i Geuca la preosv(inția) sa părintele mitr(opolit), poftindu-l ca să trimită pe cine va socoti ca să fie la facere(a) aceștii dieți, și preosv(inția) sa rânduind pe sf(inția) sa părintele Sofronie, arhimandrit și egumen sf(in)tei măn(ă)st(iri) Râșcăi, Deci viind sf(inția) sa m-au aflat întru simțire și întregimea minții, căruia arătându-i toate cu de amăruntul cui și ce de bună voia mea după trecerea mea din viață la (spațiu gol – N.A.), după cum mai gios să vor arăta. Pentru care mai întâi cu lacrimi rog pe preosf(inția) sa părintele mitr(opolit) ca să primească sarcina aceasta a epitropiei mele asupra preaosf(inției) sale pentru fiica mea Eleana.

Întâi, moșie Răusenii din Cordon, cum și dug(h)enile din Botoșeni, și doo(uă) locuri de prisacă le-am dat fiicei mele Mariei ce-i măritată, cum și șasă suflete de țigani.

Iar moșie Găneștii și Lucăcenii de la Prut și doo(uă) locuri de prisacă la ținut(ul) Tut(o)vei, și toată pojăjie casăi, le las fiicei mele Elenei, cum și doosprezăci suflete de țigani.

Dou(ă) locuri de prisacă le dau fratelui meu stol(ni)c(ului) Iordac(h)i Geuca, ce sânt tot la ținut(ul) Tut(o)vei. Și toate grijile următoare ce au să s(e) facă pentru mine până la anul, am îndatorit pe fratele meu ca să aibă toată purtare(a) de griji, cum și pe fiica mea Eleana să aibă a o ținea fratele meu în casa dum(i)sale până ce va veni la vârsta de măritat, cu toate cele trebuincioasă.

Șapte pogoane vie ce sânt în deal la Păun, acele să s(e) vânză, și cu banii aceia să-i facă grijile mele.

O casă ce iaste de la deal de Sf(ă)ntul Savva o afierosesc Sf(in)tei mitr(o)polii, ca să fie pentru pomenire(a) mea, însă să nu să înstreinezi de la Sf(ânta) mitr(opolie). Pentru care casă să fie îndatorită sf(ân)ta mitr(opolie) a da una mie lei la Sf(ân)tu(l) Mormânt, pentru pomenire(a) mea și a neamului meu. Aceste toate, fiind întru deplină simțire, de bună voe mea le-am afierosit, și așa să-i păzască nestrămutat. Pentru care am și iscălit însumi cu mâna mea, rugând și pe cei ce s-au întâmplat ca să iscălească.

1804 Decemv(rie) 22

<ss> Costandin Geucă stolnic

<ss> Sofronie arhimandrit i igumen Râșcăi martur.

<ss>

Și această s-au scris cu zisa d(umi)sale stol(ni)c(ului) Costandin Geuca de mine. Enuță.

Poftindu-ne dum(nea)lui stol(ni)c(ul) Costantin prin fratele dum(i)sale, dum(nea)lui stol(ni)c(ul) Iordac(h)i ca să trimitem vreun obraz d(u)hovnicesc pentru ca să-i facă diat(ă), am trimis pe precuvioșie sa arhimandrit(ul) Sofronie, carili aducându-mi diata dum(i)sale aceasta și încredințându-ne că întru întregimea minții fiind și de bună voe o au făcut, rugându-ne ca să s(e) încredințeze și de noi, s-au încredințat și cu a noastră iscălitură.

1804 Decemv(rie) 22

<ss>† Veniamin Mitropolit Moldaviei

D.J.A.N.I., Fond Schitul Hârșova, I / 30, Original.

46. - 1805 ianuarie 29. – Anaforaua boierilor privind diata lăsată de stolnicul Constantin Gheuca.

Pre(a)înălțate doamne

Asupra jalobii ce s-au dat cătră înălțime(a) ta din parte(a) fiicilor răposatului stol(ni)c Costandin Geuca, pentru o diată ce aud că ar fi făcut tatăl lor la săvârșire(a) vieții sale și arată cum că n-ar fi avut putere a face diată întru ace(a) vremi fiind p(i)erduț cu totul. După a înălțimii tale poruncă, ni-am adunat la sfânta mitropolie, unde fiind preosfinție sa părintele mitropolitu(l) și pre(a) sfinție sa Sardion, s-au adus de față, atât pe dum(nea)lui stol(ni)c(ul) Iordac(h)i Geuca, fratele răposatului, cum și pe cuvioșia sa arhimandritul Sofronii, fiind de fați și Vasili, ginerile răpousatului. Și mai întâi întrebându-se pe stolnic(ul) Iordac(h)i Geuca, ca să arăți în frica lui Dumnezeu știința sa ce are asupra facerii aceștii dieți, au mărturisit într-acest c(h)ip, primind și strașnic blăstăm arhieresc asupra sa, cum că după ce s-au bolnovit frate(le) său, rădicându-să de la gazda unde era, au venit la casa sa și văzându-l că mergi spre slăbăciune, l-au întrebatu de are diată făcută, și întâi i-ar fi spus că are, pe urmă i-ar fi spus că nu are, și iar fi zis răpousatul să c(h)eme pe arhimandritul Găletănu și pe egumen(ul) de Sfet. Sava ca să-ș(i) facă diată, pe care c(h)emându-i ș(i)-ar fi întorsu scoposul, și n-au vrut să facă diată înainte(a) numiților egumeni. Pe urmă i-au zis să trimiță să aducă pe preotul Toader de la biserica Bunei Vestiri, care i-au fost și duhovnic să facă diată, și n-ar fi vrut numitul preot să m(e)argă, zicând că au poroncă dată de la preosfinție sa părintele mitropolitu(l) să nu să amesteci la acest fel de pricini a dieților. În sfârșit i-ar fi zis răpousatul să m(e)argă la preosfinția sa părintele mitropolitul ca să trimiță un credincios să-i facă diată, unde mergând foarte de dimineată au arătat preosfinții sale cerire(a) fratelui său, și îndată preosfinție sa au rânduit pe numitul arhimandrit și pe un logofiță, care mergând acolo au intrat în casa unde zăce(a) răpousatul fiind în toată sămțare(a) minții, numai cu slăbăciune mare, și stol(ni)cu(l) Iordac(h)i au rămas afară până când s-au săvârșit diata. Aceasta este mărturisire(a) numitului stol(ni)c, fratele răpousatului. Iar din parte(a) arhimandritului Sofronie pre larg arată mărturie sa în scris prin blăstăm(ul) ce i-au pus asuprăi pre(a) sfinție sa Sardion, precum și din parte(a) pre(a) sfinții sale iarăș(i) în scris arată, care asămine(a) numitul arhimandrit și prin cuvânt au mărturisit înainte(a) noastră că nimică făr(ă) de zăsul răpousatului nu s-au scris la diată, fiind întru toată întregime(a)

minții. Căutându-să de cătră noi și diata, care este din 22 a trecutii luni decemv(rie) a anului trecut, cunoaștem că nu esti avere(a) lui rânduită înprotiva pravilei ca să facă ce(a) mai puțină strâmbătate moștenitorilor cu iscăliturile ce faci mai înainte. Dar aceasta să cunoaști că esti din slăbăciune(a) ce ave(a) și nu să poate da pricină pentru nepotrivire(a) iscăliturii, fiind în mijloc marturii de sus arătați, care sânt vrednici a li să da credință după strașnicile blăstămuri arhieresti ce-au primit asupra lor. Și măcar o diată ce n-a fi și iscălită de testatorul neîngăduindu-l sfârșatul să o iscălească, dar fiind marturi care pot încredința că au fost cu vo(i)je lui pravila o primești, și înștiințăm, iar hotărâre(a) cea desăvârșit(ă) rămâne la înaltă înțalepciune înălțimii tale.

1805 genar 29

A înălțimii tale
pre plecați slugi.

D.J.A.N.I., Fond Schitul Hârșova, 1 / 31, Original, 8 iscălituri.

47. - 1805 martie 3. – *Rezoluția domnului privind diata lăsată de stolnicul Constantin Gheuca.*

Io Alexandru (...) Moruz V(oe)voda. Cu mila lui Dumnăzău domn țării Mold(o)v(ei). S-au cetit înaintea domniei mele această anafora, și de vreme ce dum(neal)or bo(i)erii cercetând au găsit bună și cu cale diata mort(u)lui rămâne a să urma după a ei cuprindere pentru cât mortul orânduște. Însă pentru șapte pogoane via de la dealul lui Păun ce le hotărăște mortul prin diata sa ca să s(e) vândă cu mezat și prețul ce vor cuprinde să fie pentru grijile sale, hotărâm domnie me(a) ca s(ă) nu să vândă, ce vor rămâne tot în partea fiicii sale Elenii ce-au rămas nevârstnică, și numai cu venitul viilor acestora să vor face grijile mortului. Deosăbit fiind că dum(nea)lui biv vel log(o)făt Costac(h)e G(h)ica, s-au arătat cu milostivire asupra nevârstnicii fiice a mortului primindu-o în casa dum(isale) și însărcinându-să și cu a ei creștere. Iarăș(i) hotărâm domnie mea ca toate aceste(a) ce orânduiește mortul în partea nevârstnicii aceștii fiice a sale, să s(e) dei în purtarea de grijă a dumis(ale) log(o)făt(ului) urmând după deosăbita poroncă a domniei mele dată prin țadulă.

1805 mart(ie) 3

<ss> (...) v(el) log(o)făt

D.J.A.N.I., Fond Schitul Hârșova, 1 / 31, Original, sigiliu.

48. - 1808 octombrie 7. – *Isprăvnicia ținutului Vaslui judecă pe Ștefan Moșuleț și Ștefan Negruț și alții cu Vasile din neamul Perduneștilor, pentru moșia Florințești.*

De la isprăvnicia ținut(ului) Vasluiului

De față înainte(a) noastră s-au giudecat la această isprăvnicie Ștefan Moșuleț, i Ștefan Negruț și alții ai lor cu Vasile Popa singur fiind din neamul Perduneștilor, și cu Enac(h)i Dorobăț i Vasăle, sân lui, i alții ai lor ce sânt din neamul Hulpeștilor, toți

răzăși de moșia Florințeștii de Gios de la ținut(ul) Tutovei, pricina fiind precum în gios să arată. Numiții de sus, Ștefan Moșuleț i Ștefan Negruț au arătat că Vasăle Popa i Enac(h)i Dorobăț cu ceilanți ai lor nu-i îngădu(i)esc să stăpânească în Florințeștii de Gios un bătrân întreg a Soloncăi Cămărzine(a)să și o a cince(a) parte dintr-alt bătrân a Soloncăi Cămărzine(a)să, pe care strămoșul lor Toader Ciurlan le-au cumpărat, ce le-ar fi dat numai o giuătate de parte den giuătate de bătrân, iar a cince(a) parte nu vădu nici acum în stăpânire, și cerând ca să ne arăte scrisori dovezi asupra cererii lor au scos și ne-au arătat un uric de pe un ispisoc de la d(omnul) Ilieș Alexandru V(oie)v(o)d din (vă)le(a)t 7175 noemvr(ie), prin care întărești stăpânire(a) lui Toader Ciurlan pe o a patra parte din Florințeștii de Gios, parte(a) lui Vasăle, ce este a tr(ei)lea pământ care au cumpărat de la Solonca Cămărzineasă, fata lui Dănăilă, ce au fost pah(amic). Așijderie(a) întărește stăpânire(a) lui Toader Ciurlan și pe o a cince(a) parte tot din Florințești, parte(a) de gios ce au vândut Spiridon, feciorul Răgăzănesii dintr-un bătrân a Soloncăi Cămărzineasă. Și pe lângă suret(ul) acestani-au arătat și o carte de giudecată din anul trecut avg(u)st 20 iscălită de dum(nea)lui comis(ul) Alecsandru Hrisoverg(h)i i dum(nea)lui pah(a)r(nicul) Toma Stamati, ce au fost ispravnici la acest ținut, scriind că după înfășurare(a) ce au avut și atunce(a) la cercetare(a) ce au făcut, părâții n-au scos alte scrisori temeinice decât un suret di pi ispisoc sârbăsc de la Petru Vodă din (vă)le(a)t 7040 arătător precum s-au împărțit Florințeștii în două, de au rămas giuătate(a) ce(a) din gios lui Ion cu fratele lui tij Ioan și surorilor Tecla, feciorii Anei, și giuătate(a) ce(a) din sus lui Petru i Roman și surorilor lor Ana și Maria, ficiorii lui Ignat, nepoți a Sorinei și strănepoți lui Micu Bănciu, și după ispisocul pomenit de la Iliș Vodă le hotărăște ca să stăpânească întocma. Deci s-au întrebat și pe părinți și au răspuns cum că atunce(a) n-au fost toate scrisorile la dâșii fără numai acest suret de la Petru Vodă, iar acum pe lângă aceia ș(i)-au găsit și alte scrisori cu care dovedesc că Solonca Cămărzăneasă are numai giuătate de parte din pol bătrân și au scos un suret de pi un ispisoc de la Petru Vodă din (vă)le(a)t 7087, cu 47 ani în urma celui de sus pomenit prin care întărește stăpânire(a) lui Vasile și fetei lui Varvara, pentru giuătate de parte Petrinăi, feciorul lui Ion, ce-au fost cumpărată drept 140 zloți tătărăști, rămâind părâții acole cum că Dănăilă tat(ăl) Soloncăi au fost fecior acestui Vasăle i Varvara. Și au mai (...) un fecior Pătrașcu, frate cu Solonca, care acest Pătrașcu au vândut parte(a) lui dintr-ace(a) giuătate din parte(a) Petrinii lui Gavril Neagul de C(h)etrești ci s-au pomenit și diacul dr(ept)²⁶40 taleri bătuți, scoțind spre dovadă și însuș zapisul lui Pătr(aș)cu²⁷ care s-au văzut din let 7165 noemvri(e) 2. Au mai arătat și alt suret de pi ispisoc de la Vasile Vodă din (vă)le(a)t 7148 sept(em)vri(e) prin care întărești stăpânire(a) lui Gavril diacul pe giuătate din parte(a) Petrinii, câtă să va alege din sat din Florințești, care i-au dat danie Necoară, sâh Ignat, din Florințești, ce și el au avut-o cumpăratură de la Petrina. Și dintr-aceste scrisori pe cât s-au cercetat s-au cunoscut că Petrina au vândut au vândut din parte(a) lui giuătate lui Vasăle, tatăl lui Dănăilă, iar ceilantă giuătate au vândut-o lui Necoară, sâh Ignat, și Necoară au dat-o danie lui Gavril

²⁶ Rupt,²⁷ Rupt.

diacul, cum să arată mai sus, iară acest Gavril diacul pe cum să vede au rămas stăpânitor pe trei părți din bătrânul Petrinii, adică cu vânzare(a) ce au făcut Pătrașcu, brat Soloncăi, feciori lui Dănăilă pah(arnic), nepoți lui Vasăle. Și Soloncăi i-au rămas numai giuătate din parte(a) lui Vasăle, adică a patra parte din tot bătrânul Petrinii, iar acest Spiridon, feciorul Răgăzinișii, cu ce c(h)ip au vândut și a lui Toader Ciurlan a cince(a) parte dintr-un bătrân a Cămărzănesi nu să poate înțalege, de vreme ce Cămărzăneasă mai mult decât a patra parte dintr-un bătrân n-au avut, care au vândut-o lui Toader Ciurlan. Pentru aceasta pe cât s-au cunoscut a fi cu dreptul s-au hotărât ca Ștefan Negruț i Ștefan Moșulețu cu ceilalți ai lor să stăpâniască numai giuătate din parte(a) lui Vasile, moșul Soloncăi, și dacă pe urmă își vor găsi niscai dovezi vrednice de credință cum că Solonca Cămărzăneasă au avut deplin un bătrân întreg, și cum că i-au mai rămas făr(ă) de acest ca să vândă și Spiridon, feciorul Răgăzănesii a cince(a) parte dintr-un bătrân, atunce(a) își vor căuta prin giudecată ca să-ș(i) afle dreptate(a), iar Vasăle Popa i Enac(h)e Dorobăț i Vasăle, sân lui, cu ceilanți ai lor neamuri ce sânt din Gavril diacul să stăpânească trei părți din bătrânul Petrina cu giuătate din par(tea) (lui)²⁸Vasăle, ce au vândut Pătrașcu, nepotul său. Și li(-am)²⁹dat și această carte de giudecată ca să le fie spre îndreptare.

1808 oct(om)vrii 7

/ Iscăliți /

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, LXXXIX / 32, Copie.

49. - 1810 mai 18. – Raportul ispravnicilor ținutului Tutova către Marea Logofeție asupra cercetării ce au făcut pricinii lui Vasile Tăbușcă din ținutul Vaslui cu Gheorghe Săni pentru moșie la Florințești,

Cătră cinstita logofețai(e) ce mare
Isprav(nic)i(a) ținut(ului) Tutovii

După volnicie cinstitului divan, rădicând acest aprod pe un Vasăli Tăbușcă, împreună și pi ceilanți ci sânt cuprinși prin volnicii, i-au adus aice(a) de la ținut(ul) Vasluiului, în pricină de giudecată ci au avut cu G(h)eorg(h)ii Săni i cu fratesău Ilii, pentru moșăie Florințeștii, di la acest ținut, și după deosăbită carti poruncitoari intrând în cercetari pricinii ci esti între dânșii, i-au dovedit la giudecata ci au avut acești di mai sus arătaț(i) răzăș(i) în ani trecuț(i) înainte(a) cinstitului department, că s-au strâmbătățât pi G(h)eorg(h)ii Săni cu ai săi, căci după cum să arată la ace(a) carte de giudecată scrisorili ci s-au văzut la niamul preutului Alicsandru, lui G(h)eorg(h)ii Săni cu ai săi nu li-ar fi rămas nici o parti într-ace(a) moșăi(e). dar cătându-s(e) aceli scrisori după cumpărătură acum să văd părțili acestora necuprinsă di aceli scrisori, și

²⁸ Rupt.²⁹ Rupt.

după vec(h)e măsurari ci s-au făcut acei moșii mai înainte, li mai rămâni și lor parti 62 paș(i).

Pentru cari fiind de faț(ă) și sfințai(a) sa Parfeni, nacealnicul sc(h)itului Hârsova, au făcut arătari că și parte(a) lor aceasta de 62 paș(i) ar fi de însuș ei vândută ctitorilor sc(h)itului Hârsova, di cari cu totul apărându-s(e) că nu știu de ace(a) vânzari i-au cerut la numitul nacealnic ca să arăti zapis(ul) lor de vânzari, și au dat răspuns că nu esti lângă sâne, ci să află la Eș(i), la sfinție sa părintele Luca, igumenul de Florești. Din cari pricină neputându-s(e) da sfârșat aice(a), s-au dat pe mâna aprodului ca să-i aduc(ă) la cinst(itul) divan, iar pentru pricinili di bătăi ci au fost între dânșii, fiind lăcuitori a țânut(ului) Vasluiului, și o parte și alta, rămâni ca dum(neal)o(r) isprav(ni)ci(i) de acel țânut să fii(e) puș(i) la cali.

1810 maiu 18

<ss>

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, LXXXIX / 34, Original.

50. - 1815 noiembrie 31. – *Adeverință cu privire la un izvod de zestre lăsat de stolnicul Constantin Gheuca.*

Adeverez prin acest sânet al meu ce dau la sfânt(a) mitropolie pentru un izvod de zăstre a fiicei răposatului stolnic Costantin Geuca ce s-au luat de cătră mine și am iscălit.

1815 noem(brie) 31

<ss> Neculai pah(a)r(nic)

D.J.A.N.I., Fond Schitul Hârșova, I / 32, Original.

51. - 1818 decembrie 1. – *Ștefan Moșulețu vinde lui Ștefan Negruș, preotului Gheorghî, preotului Constantin și altor răzeși 89 pași și trei palme, pe care le are de baștină și cumpărătură din trupul moșiei Baboșenii, de lângă pârâul Hârovii, ținutul Tutova.*

Adică eu di mai gios iscălit, am dat acestu adivărat zapis al meu la mâna dum(isa)li, anumi lui Ștefan Negruș, i preotului G(h)eorg(h)i, i a preotului Costantin, i la mâna preotului Ioniți, i la mâna Cricăi Butnariu, i la mâna preotului To(a)der, i la mâna diaconului Ilii și a lui Vasile Panfil, i la mâna lui Iordac(h)ii, i la mâna lui Savin Codre(a)nu, și la mâna tuturor răzășilor cari vor mai vre(a) să prindă, pentru ca să să știi(e) că di nimene silit, ci di bună voe me(a) le-(a)m vândut optuzăcișinoo pași și trii palmi di moșii(a) ci o am în baștină și cumpărătură din trupul moși(e)i Baboșanii, ci esti pi pârâul Hârsovi(i), la ținutul Tutovii, cu tocmală doosprezăci suti de lei bani, cari bani em primit toți diplin în mânili meli. Și di acmu aci(a)stă vânzari să să păzască în veci nesupărați dispre vr(e)un ne(a)m al meu, și pentru credința m-am și iscălit însumi cu mâna me(a), și am pofit și pi alți o(a)mini (de) cinsti di s-au iscălit di martur(i) într-u acist zapis.

1818 dece(m)v(rie)

<ss> Ștefan Moșuleț

Di la isprăv(ni)cia ținut(ului) Vasluiului

De față înainte(a) isprăv(ni)ciei viind însăș vânzătorul de mai sus iscălit, Ștefan Moșuleț, și arătând ă de a lui bună voi(e) și primire s-au făcut zăpisiș acestă. Drept aceea după a lui cerire s-au încredințat și de cătră noi.

1818 dec(em)v(rie)

<ss>

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, LXXXIX / 35, Original.

52. - 1819 mai 5. – *Zăpisiș prin care Gavril, fiul lui Ionașcu Piciorag, și soția sa Anuța, cumpără moșie în Florințeștii de Jos, din ținutul Tutova.*

Adică noi, răzăși cari mai jos ne vom puni numile și degitile no(a)str(e), adiverim și încredințăm cu acest zăpisiș al nostru la mâna dumisali Gavril sin Ionașcu Piciorag, și a soțului dumisali Anuța, fata dumisali lui Ion Tudosi sin Criste, precum să să știi că e-(a)m vândut parte(a) no(a)stră di moșii din Florințeștii de Jos, di pi apa Hârșovii, ținutu(l) Tutovii, ocolu(l) Racovii.

Noi nepoții Ioanii, fata lui Ion Crăstei, sor(ă) lui Todosi sin Crăstii, am vândut de bună vo(i)e no(a)stră dre(a)ptă parte(a) Io(a)nii, ce să va alegi ca să le fii(e) dumilorsali ocină și moșii(e) în veci neclătită, cu prețu(l) 40 di lei, adică patruzăci di lei. Și alții dintri ne(a)murile no(a)stre să n-aibă a supăra pi numitul cumpă(ră)tor într-o nimică, și nici vor ave(a) să-ș(i) caute cu noi. Și pentru credința ne-(a)m pus numile și degetele no(a)stre.

1819 maiu 5

Eu Gavril nepot Ioanii fetii lui Ion Crăstii am vândut.

Eu Ioniță Tiron cumnat lui Gavril asămine(a).

Eu Pricopi Piciorag asămine(a).

Eu Ioniță am fostu faț(ă).

(...)siliga am fost față.

Eu Vasile Țarălungă am fostu față.

Și eu poftit fiindu de mai sus arătaț(i) am scris zăpisiș(ul) și am și iscălit.

<ss> Grigori Piciorag mazil

D.J.A.N.I., Fond Schitul Hârșova, I / 33, Original.

53. - 1819 mai 6. – *Vasăle Panhili din Laza vinde sârdarului Theodorei Stavru partea lui de ocină din hotarul Baboșini, Florintineștii de Sus și de Jos, șase palme din bătrânul Manolache, cu 135 de lei.*

Adică eu cari mai jos îmi voi pune numili și degetul, încredințaz prin acest al meu adivărat zapis întru cinstită mâna dumisali sărd(arului) Teodorei Stavru, precum știut să fii(e) că i-am vân(dut) dumi(sali) dreapta ocină me(a), ci o am de pi strămoșul meu Țiurlan, din bătrânul Manolac(h)eștilor, din trei hotară, adică Băbușanii, Florintineștii de Jos i Florintineștii de Sus, ci mi s-au ales parti a me(a) la hotărătura aceasta di pi urmă, adică șasă stânjini și șasă palmi, cu stânjân Gospod., și fiind că dumn(ea)lui au cumpărat mai înainte alti părți de sus pomenite(i) moșii, i-am vândut și eu câte dooăzăci lei stânjinul, cari dă cu priiș una sută treizăci și cinci de lei, toți panii³⁰ mi-au și răspunsu toț(i) pișin în mâinile mele, pentru cari mă leg prin acest zapis ca orici pricină va (i)eși asupra acestor de sus pomeniț(i) stânjin(i), eu să răspund cu moșii de (...), cari moșii(e) esti pi apa Hărsovei, în ținutul Tutovei. Cari pentru mai adivărată și bună întărire eu am (i)trebat pre neamurile meli să o cumperi și mi-au răspuns să o vând cui voi voi, și am vândut-o dumn(ea)l(u) cu prețul de sus pomenit, și pentru mai adivărată credință neștiind carte me-am pus numili și degetul.

1819 mai 6

Eu Vasăle Panhili ot Laza adiverez.

Asămine(a), și eu G(h)eorg(h)ii Grigori, împreună cu soacra me(a) Maria, i cu mătușa me(a) Tofana, am vândut parte(a) noastră baștina, cinci stânjini Gospod. din trei săliști, adică din Băbușani, Florintineștii de Jos i de Sus, din bătrânul Ciurlan, luând și plata deplin, adică câte doozăci stânjin(i) fânaș una sută lei, iar de va acum înainte dunn(ea)lui să stăpânească cu în veci, cu bună paci, iar de va ave(a) cineva a răspundi înpotriva, cu mini să-ș(i) cauti. Și pentru mai adivărată credința neștiind carti me-am pus numile și degetul.

Eu G(h)eorg(h)ii Grigori.

Și eu Maria soacra lui.

Și eu Tofana.

Și am scris eu cu zisa numilor de mai sus și am iscălit.

Neculaiu

Di la isprăvnicia Vasluiului

Față, înainte(a) isprăv(ni)cii viind numitul mai sus și arătând că cu a sa primire au dat acestu zapis să încredințază și de isprăv(ni)cie.

819 maiu 6

Asămine(a), și eu Ștefan Toderiți am vândut din trei săliști, adică Băbușanii, Florintineștii de Gios i Florintineștii de Sus, șasă stânjini i patru palmi Gospod., câți doozăci lei stânjin(ul) Gospod, cari s-au făcut una sută trizăci lei, pre cari i-am și primit toț(i) deplin în mâinile noastre. Deci, să stăpânească în veci cu bună paci, și

³⁰ banii.

oricini va ave(a) cu mini să-ș(i) cauti, iară dumn(ea)lui să rămâi nisupărat, și pentru mai adivărată credință neștiind cartimi-am pus numile și degetul.

1819 mai 28

Eu Ștefan Toderiți adiverez.

Eu Leana, soț lui adiverez.

Asămine(a), și noi am vândut toate părțile den hotarele săleștii Băbușanii, Florintineștii de Jos i Florintineștii de Sus, ci ne tragem Sămina, sor(ă) cu Vasăle Pamfile, șasă stânjăni, șasă palme Gospod., cum și eu Stratina, ci mă trag di Carp, frate cu Vasăle Pamfile, asămine(a) am vândut șasă stânjăni Gospod. și șasă palmi din sus pomenite(lor) săliști, cari să cuprind treisprezăci stânjăni și patru palmi, iar bani nouă sute șaptizăci lei, cari i-am și priimit toț(i) deplin în mâinile noastre, și această somă de stânjăni ne îndatorim a răspundi deplin, iar când nu va (i)eși să avem a răspundi cu moșie din Răgăjănița, și orice pricină va naști, noi să avem a răspundi, iar dumn(ea)lui întru nimic să ni fii(e) supărat, fiind că neamurile noastre le-am întreat și n-au voit să cumperi. Și pentru mai adivărată credință ne-(a)m pus numile și degitele.

Eu Costandac(h)i Motăș, vânzător de bună voi(e).

Și eu Irimie Mihalce.

Eu Catrina, soț lui Manoli Moglan.

Eu Tănasă Sălcian.

Acești patru am vândut șasă stânjăni și șasă palmi.

Și eu Anița soț lui Carp, cu fii(i) mei, frate lui Vasăle Panhilie, adică:

Stratina.

Marie.

Ion.

Iarăș(i) șasă stânjăni și șasă palme.

Și am scris eu cu zisa de sus numiț(ilor), și am iscălit. Neculaiu.

Asămine(a), am vândut și eu Ioan Spăn zăt Manolac(h)e (...) dreaptă parte(a) me(a), un stânjăn și șasă palmi, ci mi s-au vinit den moșăia Băbușanilor, iar aflându-să vreo pricină să aibu a respundi cu moșăia (...) dară zăci lei stânjăn(ul). Și am luat toți banii deplin în mâna me(a), și spre încredințari neștiind carti me-am pus numile și degetul.

820 noe(m)vrii 16

Eu Ioan Spăn zăt Manolac(h)i Panfile adiverez.

Și eu am scris cu zăsa numitului. Eu Neculai Stavăr (?).

Și am vândut noi Motășăștii șasă stânjăni șasă palmi din Baboșăști din parte(a) Motășăștilor, pi cari am primit una sută treizăci lei și dați (...). (...) cini (...) dinspre neamurile no(...), iar (...) din stânjăanii arătați să avem a da din moșia Petreștii.

820dec(embrie)

Vaslui

Eu Costandac(h)i (...) cu ai mei frați (...).

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, LXXXIX / 36, Original.

54. - 1819 iunie 30. – *Ilie Todosă, din satul Cursești, ținutul Tutova, vinde sărदारului Theodori Stavru 14 stânjeni domnești din săliștea Florintestii de Jos, pe apa Hârsovii, din ținutul Tutova, cu 20 lei stânjemul.*

Adică eu, carii mai gios îmi voi pune numele și degetul, eu Ilii Todosă, din satul Cursăstii, tot de la ținutul Tutovei, dat-am adivărat zapisul meu la mâna dum(i)sali sărd(arului) Teodurăi Stavru, de nimene sălit, nici asuprit, ci de a me(a) bună voi(a) am vândut dumn(ea)lui patrusprizăci stânjăni Gospod., din săliște(a) Florintestii de Jos, de pi a pahar(nicului) Savei, din ținut(ul) Tutovei, dreaptă ocină și răscumpărătură ci o am di pi bunu(l) meu Crăste, undi mai ari dumn(ea)lui și altă cumpărătură de mai (î)nainte de la răzășii noștri, câte doozăci lei stânjănul, cari am și priimit în mâinile meli doo sute optzăci lei. Deci, dumn(ea)lu(i) de astăz(i) înainte să stăpânească în bună paci atât dumn(ea)lui, cât și clironomii dum(i)sali în vei, fiind că din parte(a) me(a) esti știută moșăi(a), îndatoresc a mergi împreună cu omul dum(i)sali și ai arăta unde stăpânesc, și orici pricină va naști, eu să aibu a răspundi, și di nu va (i)eși aceștii patrusprezăci stânjăni deplin din pomenita săliște, mă îndatoresc a împlini din parte(a) me(a) din Florintestii de Sus, care săliști esti alături. Întrebând și pe neamurile mele de vor să o cumperi și mi-au răspunsu că nu le trebui(e), fiind că și noi am vândut părțile noastre, și spre mai adivărată credință neștiind carti me-am pus numile și degetul.

1819 iun(i)e 30

Eu Ilii Todosă am vândut de a me(a) bună voi(e).
Și eu Ioniță zăt Carpu amm fost fați la această vânzari.
Și eu (am) scris cu zisa numiților de sus și am iscălit.

Neclaiu

De la isprăv(ni)cia Vasluiului

De față viind la această isprăv(ni)ci(e) numitul Ilie Tudosăși arătând că cu bună primire(a) lui au dat acest zapis de vânzare a patruspre(ză)ci stânjăni, moșie din săliște(a) Florintestilor de Gios, de pe Hârsova. Pentru aceia s-au încredințat și de cătră isprăv(ni)cii(e).

1819 iuni(e) 30

<ss> Ioan Carp camin(ar)

<ss>

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, LXXXIX / 37, Original.

55. - 1820 februarie 11. – Ștefan Moșulețu vinde cu 1026 lei serdarului Teodori Stavru partea din moșia Băboșenii, de pa apa Hârsovii, din ținutul Tutova, pe care o are primită în schimb.

În moșia Băbușăni, pi apa Hârsovii, din ținutu(l) Tutovei, având parte de moșai(e) driaptă a me(a), ci am luat-o în sc(h)imbu di la di la neamul Suflețștilor, după scrisoare(a) di sc(h)imbu-din 1811 iuni(e) 17, în cari pre largu să arată, toată ace(a) parte a me(a) de nimini sălit, nici asuprit, ci di a me(a) bună voi(e) pren bună tocmală am vândut-o di istov dum(nealui) sârd(arului) Teodori Stavru, fiind că dum(nealui) au fost cumpărat în baștina me(a) prin zapis din 1818dec(em)v(rie) 1, ci să află stăpânindu-o după zapis. Și amândoa aceste părți, adică și sc(h)inbătura ce ari și baștina me(a) sânt în numitu(l) hotar Băboșăni încungiurate și cu patru hotară. Pentru care parti, tocmala ni-au fost că am de luatou una mii(e) doazăci și șasă lei, și fiind că mi-au făcut dum(nea)lui toți bani(i) aceștia teslem deplin în mânuli meli, dau și eu acest zapis pe lângă scrisoare(a) ace(a) de sc(h)imbu ce să arată mai sus. După cari vo(i)esc să fii(e) dum(nea)l(u)i a stăpâni părțile arătate în veci, atât dum(nea)l(u)i, cât și clironomii dum(i)s(ale), ca pe o driaptă ocină și moșii(e) a dum(nealui), fără să fii(e) supărat denspri nimeni. Și spre credința m-am iscălit, rugând și pe alte persoane cinstite di au adiverit acest zapis cu a dum(nea)l(o)r iscălituri.

1820 fevr(uarie) 11

<ss> Ștefanu Moșulețu.

<ss> G(h)eorg(h)i Beldiman mart(ur).

<ss>

<ss>

Eu am scris cu zisa iscălit(ulu)i Ștefan
Grigori Carp martur.

De la isprăv(ni)cia Vasluiului

Înainte(a) isprăv(n)ci(ei) viind iscălitu(l) Ștefan Moșuleț și arătând că cu primire(a) sa au dat acest zapis, să încredințază și de isprăv(ni)ci(e).

820 fevr(uarie) 11

<ss> Ioan Carp camin(ar)

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, LXXXIX / 38, Original.

56. 1822 aprilie 12. – Lupu Bole și Ion Tănasi mazil, adevăresc la cercetarea făcută au găsit un un bătrân a lui Manolachi Panfili vândut sârdarului Tutoreiu din Vaslui, care s-a ales din toate părțile și s-a dat în Baboșăni „lângă vânzare(a) ci au cumpărat-o sârdaru de la Moșulețu”

Unblându aceste părți în șasi, care la această înpărțală s-au găsit un bătrân a lui Manulac(h)i Panfili, tot vândut dum(nealui) sârdariului Tutoreiu din Vaslui, cari

s-au ales din toati părțile și s-au dat în Baboșăni lângă vânzare(a) ci au cumpărat-o sârdaru(l) di la Moșulețu, și lui Manulac(h)i nu eu mai rămas cuvântu.
1822 april(ie) 12

<ss> Lupul Bole

<ss> Ion Tănasi mazil.

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, LXXXIX / 39, Original.

57. - 1822 aprilie 12. – *Lupu Bole și Ion Tănasi mazil, aleg părțile răzeșilor, din moșiile Florintestii de Sus și Jos, Baboșăni și Penarii Găzănița.*

Din poronca cinstitii isprăvnicii am fostu rânduți ca si alegim părțile răzășilor Manulăc(h)ești, și am găsit după măsură, anumi:

Stânjini	Palmi	Părmaci	
14	5	1	În Florintestii de Sus.
8	7	5	În Florintestii de Gios.
7	7	2	În Baboșăni.
14	5	14	Din Poenari Găzănița.

Cari acest părți di sus numiti s-au vinit lui Vasili sin Ioniță Manulac(h)i, ci o ari și el di (...) ³¹ di pisti moșu(l) său Gavril Ciurlan, și spre încredințare em dat această țidulă.

1822 april(ie) 12

<ss> Lupul Bole

<ss> Ion Tănasi.

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, LXXXIX / 40, Original.

58. - 1822 aprilie 12. – *Însemnare privind părțile de ocină alese răzeșilor Manulăchești, din moșiile Florintestii de Jos, Florintestii de Sus și Baboșăni.*

Părțile răzășilor Manulăc(h)ești cum li s-au vinit.
În Florintestii pi din sus

Stânji(ni)	Palmi	
5	5	Ion Gani și Costantin Butnariu.
5	5	Toma Gros cu ne(a)murile lui.
5	5	Ștefan Negruș cu ne(a)murile lui.

³¹ baștină (!).

5	8	Vasili, sin Ioniți Manulac(h)i ne(a)murile lui.
5	5	C(h)irila Hărlăon cu ne(a)mu(ri)le.

Florințeștii di gios

Stânji(ni)	Palmi	
12	3	Ion Gani i Costantin Butnariu.
12	3	C(h)irila Hărlăon cu frații lui.
12	3	Vasili, sin Ioniți Manulac(h)i ne(a)murile lui.
6	2	Toma Gros cu ne(a)murile lui.
3	7	Ștefan Negruș cu ne(a)murile lui.

Baboșanii

Stânji(ni)	Palmi	
2		Ion Gani și Costantin Butnariu.
2		C(h)irila Hărlăon cu frații lui.
2		Ștefan Negruș cu ai săi.
2		Vasili, sin Ioniți Manulac(h)i.
2		Toma Gros cu ne(a)murile lui.

În cari au rămas numai Poenari Găzănița neînpărți(tă).

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, LXXXIX / 41, Original.

59. - 1823 august 13. – Porunca isprăvniciei Tutovei către căpitanul Ion Nedelcu pentru împresurarea moșiei schitului Hârsova.

Isprăv(ni)ci(a) țin(utului) Tut(o)vii

Cătră căpit(anul) Ion Nedelcu

După jaloba preosfințitului mitropolit, ni-au adus luminată carte gospod. cum că s-ar fi întinzind boerii Săonești la moșia sc(h)itului Hârsova cu stăpânire de la Laza, să s(e) cercetezi și orice venit au luat de pe a sc(h)itului moșie cari în vreme(a) stăpânirii s-au stăpânit de sc(h)it moșie aceia, să i să dei înapoi tot venit(ul) acel(a) ce l-au luat vec(h)ilului moșie(e)i sc(h)itului Hârsova.

Drept aceia te rânduești is(prăvnicia) ca să mergi la fața locului și să cercetez(i), să dovedești pe unde li-au fost stăpânire(a) și ce venit vei dovedi, sau fânu, sau orice altă, că au luat dumn(ea)(o)r după acil loc după cuprindere(a) poroncii să îi dați înapoi. Și așa să li să urmezi stăpânire(a) pără când va veni igumenul sc(h)itului cu scrisorile, ca să s(e) cauti prin drum(ul) giudecătii.

(1)823 av(gust) 13

<ss>

60. - 1823 septembrie 18. – *Paharnicul Ioniță Sion și frații săi se plâng domnului pentru coșarul pe care ei l-au făcut pe partea de ocină cumpărată de la răzeșii de pe moșiile Hârsova, Baboșanii și Florințești din ținutul Tutova și pe care Ștefan Caluda, pe furiș, noaptea, l-a tăiat aruncând și toate cerealele care erau în el, spunând că a fost făcut pe partea răzășască.*

Prea Înălțate Doamne

În hotarale moșiei Hârsova, Babușanii și Florințeștii, de la ținut(ul) Tutovei, pe lângă baștine strămoșască, am mai cumpărat de la unii din răzăș(i) părți, din care părți pe una făcând un coșăriu pentru strânsul popușoilor, (i)eri noapte pe furiș mergând un Ștefan Caluda și cu un nepot al său au tăet coșărul vărsindu-mi și toată pâine(a) gios, supt cuvânt că am făcut coșărul pe o parte de moșii(e) ce în anul trecut de la unii din răzășii noștri zicu că au cumpărat ei. După care, mergând noi la fața locului și strângând pe unii din răzăș(i) am măsurat din piatră în piatră și să găsaști coșăriul făcut pe stânjinii ce am cumpărat de la unul din răzăș(i), Manolac(h)e Panfile. Pentru aceasta ne rugăm înălțimei tale ca să fie poruncă de a să rândui pe cine să va socoti ca să m(e)jargă la fața locului să facă cercetare supt ce cuvânt ni-au tăet coșăriul și găsindu-să pe moșia cumpărată de noi, să fie îndatoriți a ni plăti coșăriul și pâinea ce au vărsat-o, pe care au lăsat-o gios unde au turiat-o (!) în socotiala lor. Și pentru partea acea de moșie ce zic că au cumpărat-o, fiind că nu sint nici neam, nici răzăș(i), să fie îndatoriți a-ș(i) primi banii ce să va dovedi prin giurământ că au dat și să ni să dea acele părți în stăpâniri după pretindir ce avem.

A Înălțimii tale
pre plecați

Ioniț(ă) Sion pah(a)r(nic) și toți frații miei

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, LXXXIX / 42, Original, difolio, f. 1.

61. - 1823 septembrie 18. – *Ioan Sandu Sturza Voievodul Moldovei, - la jalba dată de paharnicul Ioniță Sion și de frații acestuia pentru coșarul pe care ei l-au făcut pe partea de ocină cumpărată de la răzeșii de pe moșiile Hârsova, Baboșanii și Florințești din ținutul Tutova și pe care Ștefan Caluda, pe furiș, noaptea, l-a tăiat aruncând și toate cerealele care erau în el, spunând că a fost făcut pe partea răzășască – poruncește ispravnicilor ținutului Tutova să cerceteze la fața locului și dovedindu-se jalba întemeiată să oblige pe Ștefan Caluda să îplinească toate pagubele făcute.*

Noi Ioan Sandu Sturza V(oie)voda cu mila lui Dumn(e)zău domn Țării Moldaviei. Cinst(iți) credinciuș(i) bo(i)erii domni(e)i meli dum(nealo)r isprav(nici)i de ținut(ul) Tutuovii sănăt(ate). Din jaloba aceasta veți înțălegi dum(neavoastră) arătare(a) ce fac, dum(nealu)i pah(arnicul) Ioniță Săon și cu toți frații Săonești, că în moșiile Hârsova, Băboșanii și Florințeștii de la acel ținut, ar fi având de moși(i), din

cari pe una din acele părți jăl(uito)r(ul) ș-ar fi având făcut un coșăriu, în care ar fi având strânsă pâini, și un Ștefan Caluda întovărășit cu un nepot al său, supt cuvânt că coșărul ar fi făcut pe parte(a) sa, mergând noapte(a) ar fit ă(i)et coșăriul și toată pâine(a) din năuntru, vârsându-o gios s-ar fi pricinuit jăl(uito)r(ului) sămțătoare păgubire, pentru care au cerșut punire la cali. Deci, fiind că o asămine(a) urmare îi învinovățește pe pârâți, căci nu numai că ei trebuie prin drumul giudeății să-ș(i) caute dreptul lor, dar c(h)iar și pe însuș(i) driaptă parte(a) lor de moșie de va fi fost făcut coșărul jăl(uito)ri, iarăș(i) cu de la săni volnicie nu pute(au) să strice coșărul și mai vârtos în vreme de noapte, vârsând pâine(a) din coșări, fără să socotiască la păgubire(a) următoare din pricina aceasta.

Să scrie dumn(eavoastră) prin înadinsu cercetare ce să va face la stare(a) locului, dovedindu-să jaloba adivărată, toată păgubire(a) ce să va fi făcut jăl(uito)r(ilor) din vârsare(a) pâinii din coșăr să o împliniț(i) dumn(eavoastră) de la pârât(i) și să dați jăl(uito)r(ilor) rânduiț(i) înadinsu pe cine veți socoti ca să facă măsurătoare(a) părților dum(ilo)rsale Sioneștil(o)r, însămnând lin(i)e despărțitoare între părțile amânduror ca să lipsască pricinili de prigoniri și neînvoiri. Iar dovedindu-să pricina într-alt c(h)ip să trimitet(i) pre larg înștiințaredum(nealu)i vel logofăt al Țării de Gios.

823 sept(embrie) 18

Vel logofăt
Trec.

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenesti, *LXXXIX / 42*, Original, difolio, f. 2, sigiliu.

62. - 1823 septembrie 24. – *Căpitanul Ioan Nedelcu raportează isprăvniciei rezultatele cercetării făcute în pricina dintre schitul Hârsova și paharnicul Ioniță Sion.*

Din poronca cinstitii is(prăvniciei), fiind rânduit ca după carte(a) domnească ci au adus sc(h)itul ot Hârsova ca să facu cercetar(e) pentru părțile de moșii ce are sc(h)itul și s-au întins bo(i)erii Săonești cu stăpânire(a) pi părțile sc(h)itului, unde luând și tot vinit(ul) ci au fost pi aceli părți, După poroncă următor fiind am mers la numit(ul) sc(h)it și am făcut ce(a) mai pătrunzătoare(e) cercetar(e), și după glăsuire(a) jalobii preosfinții sali am găsit întocma întinș(i) pi dum(nea)lor boerii Sionești cu stăpânire pi toati părțile sc(h)itului, atât cu luare(a) zilelor a boerescului di pe la lăcuitori ci sânt șazător(i) pe acele părți, cât și cu dijma codrului și a câmpului i orânda din sat, undi sc(h)itului nu-i las(ă) o palmă de loc întru a sa stăpânir(a). Și făcând știut dum(ni)lorsali boerilor Săonești ca să-ș(i) triimat(ă) vic(h)il să stei în cercetar(e) pentru toa(te) (...) ci au luat dum(nea)lor di pi părțile sc(h)itului, dumne(a)lor mi-au făcut în scris răspuns că eu după poron(că) să facu ce(ia) ci oi ști, iar dum(nea)lor nu-ș(i) rădică stăpânire(a). Și eu văzând acest fel de răspuns, m-am dus însuș(i) și arătându-i și carte domnească, dum(nea)lui pah(arnicul) Ioniță Săon mi-au dat răspuns cum că nu să uită la carte(a) ace(a) domnească, apoi eu l-am întrebat pi dum(nea)lui pah(arnicul) Ioniță, avutu vreodată stăpâniri în părțile sc(h)itului. Dum(nea)lui mi-au

arătat că părintii dum(i)sali au avut stăpâniri, iar di când au răposat părintii dum(i)sali n-au avut. Și am mers și în satul Hârsova și am făcut întrebare(e) răzășilor ce să răzășesc cu sc(h)itul, avutu stăpâniri părintii Săoneștilor în părțile sc(h)itului, răzășii mi-au arătat că nu l-au apucat stăpânind niciodată, și de cercetar(ea) ce am făcut nu lipsăscu a înștiința cinstita isprăv(nicie).

1823 săp(tembrie) 24

<ss> Ioan Nedelcu

D.J.A.N.I., Fond Schitul Hârsova, I / 35, Original.

63. - 1823 noiembrie 24. – *Polcovnicul D-tru Doroboț adeverește că Vasile Visu căpitanul, care a fost rânduit de ispravnicii ținutului Tutova să cerceteze pricina avută de paharnicul Sion și frații săi cu Ștefan Caluda și nepoții săi pentru coșarul pe care l-au tăiat și cerealele care erau în el, - a constatat că acest coșar se afla pe moșia Boboșeni a sus-numitului paharnic și că pentru cele 25 kile de păpușoi pe care le-au aruncat trebuie să dea câte 20 de lei pe chiflă iar pentru coșarul distrus suma de 40 de lei.*

Dum(nea)lo(r) bo(i)erii frați Sionești aducând luminată carte G(os)p(o)d cătră cinstita isprăv(ni)cie a ținutului acestul a Tutovii, pentru un coșar ce i-au tă(i)et Ștef(an) Caluda și cu nepotul său, și au vărsat pâinea gios, dum(nea)l(o)r bo(i)erii isprav(ni)ci au rânduit pe căpit(anul) Vasile Visu de au venit la fața locului la Hârsova, unde strângând toți răzășii au făcut pătrunzătoare cercetare în frica lui Dumnezeu și au găsit coșăriu făcut pe partea dumilorsale de moși(e), douăzeci pași din Băboșani precum și (...) am găsit.

Și căpit(anul) Vasile Visu, socotind paguba după zisa răzășil(o)r în frica lui Dumnezeu douăzeci și cinci c(h)ile păpușoi cari face câte 20 lei c(h)ila, și coșăriu 40 lei, face piste tot cin(ci) sute patruzăci lei.

Cinst(iți) dum(nea)l(o)r bo(i)erii ispravnicii de ținutu(l) Tutovii, rânduindu-mă pe mine ca să împlinesc de la Ștefan Caluda. Deci fiind că numitu(ul) să află în în ținutu(l) Vasluiului, de unde eu nu pot împlini, am împlinit douăzeci și șapte stânjini, toți a sârd(arului) Tudori din Baboșani, de pe apa Hârsovii, cari au cumpărat-o dum(nea)lui câte 20 lei stânjinu(l), și pe 450 lei face 27 stânjini, și eu am înștiințat pe dum(nealu)j sârd(a)r(ul) Tuduri să triimată 540 lei, și el au zis că n-are triabă, și cuvânt de giudecată nu ari numitu(l) Ștefănică cu dum(nea)l(o)r bo(i)erii Sionești ca să-l trimăt la Bărlad să să giudece cu vec(h)ilu(l) dum(i)l(o)r(sali) bo(i)erilor. Eu am împlinit 27 stânj(i)ni, toți a dumi(sali) sârdar(ulu)i Tuduri, fiind că Ștefănică îi supus dum(nealu)j sârd(a)r(ul), și din poronca dum(i)sale sârd(a)r(ul) au tă(i)et coșăriul și au vărsat pâinea, și dum(nealu)j sârd(a)r(ul) Tuduri mută la Ștefănică ca să să mântui(e), iar Ștefănică să apără zicând că nepotul său, ficioru(l) sârd(a)r(ului) Tudori au tă(i)et din poronca sârd(a)r(ului). Și dar eu după poroncă i-am urnat am împlinit 27 stânjini toți de la dum(nealu)j sârd(a)r(ul) Tuduri și i-am c(h)etrui, și i-am dat în stăpânire(a) dumilorsale bo(i)erilor Sionești, după poroncă ca să împlinesc cu orice voi găsi.

1823 noemv(rie) 24

<ss> D(umi)tru Dorobăț polc(ovnic)

<http://www.cimec.ro> / <http://www.muzeuvaslui.ro>

Și noi am fost fați și paguba aceasta prin noi s-au socotit cinci sute lei pe doă(ă)zăci și cinci c(h)ile păpușoi și patruzăci lei pe coșăr, care ușor s-au socotit cinci sute patru zăci lei pe păpușoi și pe coșăr. Și spre mai adevărată credinți ni-am iscălit și noi, și nevroid să trim(e)ată banii nici sârd(a)r(ul) Tuduri nici Ștefănică, au împlinit rânduitu(l) cinstitei isprăv(ni)cii dum(nealu)j polc(o)v(nicul) Dumitru Dorobăți 27 stânjini moșii(e) din Baboșani pentru 540 lei, câți 20 lei stânjinu(l), precum și sârd(a)r(ul) Tudori au cumpărat de la noi răzășii de Hârsova.

1823 no(i)emv(rie) 24

<ss> Ște(fa)nu Moșulețu.

<ss> Ștefanu Negrușu.

Ion Tănasi adiverez.

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, LXXXIX / 43, Original.

64. - 1824 ianuarie 7. – Chirila Hărlăoan cu fiii lui, Ion și Costandin, vând sârdarului Teodori Stavru toate părțile lor din hotarele Florinteneștii de Sus și de Jos, Băboșani și din Pasărea Răgăzănița, cu 450 de lei.

Adică eu, cari mai jos îmi voi puni numili și degetul am dat acest al meu adivărat și încredințat zăpis întru cinstită mâna dumisale Teodorii Stavru precum să să știi(e) că i-am vândut toate părțile mele din patru hotară, adică din Florinteneștii de Sus, i din Florinteneștii de Jos, i din Băbușani, i din Poiana Răgăzănița, toate părțile după țidula ce am dat de mazilii cari au împărțit, Lupul Bole și Ionel Tănasă din (vă)le(a)t 822 apr(ilie) 12, cari aceste de sus pomenite părți le-am vândut dum(i)sale drept patru sute cin(ci)zăci lei. Și de acum înainte dum(nea)lui să stăpânească în bună pace în veci, atât din câmpu, cât din păduri, și din tot locul, din parte(a) de sus a pomenite(i) moșii părți să aibă ai da pe una sută de lei cât să va cuprindi lui polcovnicul Maței Ciurlan, iar banii să aibă ai da în vade într-un an, și moșie va stăpâni, și fiind că am fost tocmit cu răzășii miei mai înainte, și mi-au și dat doo(ă) sute lei și rămășița să-mi răspunză în zioa de Crăciun, (și) am mai lăsat încă trii patru zile și am mersu și am cerut banii, ei nu mi-au dat prelungind din zi în zi, și fiind că dum(nea)lui sârd(arul) ari cumpărătură din bătrânul meu cu ani mai înainte, de bună voia me(a) am vândut-o dumisali polc(ovnicului) Maței, răzășulu meu, de acum să stăpânească în veci și în bună paci, atât dum(nea)lui, cât și clironomii dum(i)sali, primind toț(i) banii în mâna me(a) deplin. Și pentru credință adivărată, neștiind carti, me-am pus degetul și nu(me)le.

1824 genar 7

Eu C(h)irila Hărlăoan cu fiii mei adiverez.

Eu Ion sãn numitului.

Eu Costandin sãn numitului.

Și am scris eu cu zisa numiților și am iscălit.

Neculai dascal

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, LXXXIX / 44, Original.

65. - 1824 martie 1. – *Vasăli Pricochi din Hârsova vinde sărdarului Tudoriu Stavru șase stânjeni domnești din moșia Florintești, lângă apa Hârsovii, ținutul Tutova, ce-a are de baștină de la Crăste, moșul său, cu 20 de lei stânjenul, adică cu 120 de lei.*

Adică eu, cari mai jos, neștiind carti, îmi voi pune numile și degetul, dat-am adivărat și încredințat zapis, la cinstită mâna dum(i)sali sărdariului Tudoriu Stavru, precum să să știi(e) că de bună voia me(a), de nimine sălit, nici asuprit, dre(a)ptă parte(a) me(a) din moșia Florinteștii, ci o am baștină di pe strămoșul meu Crăste, săliște(a) Florinteștii di pe apa Hârsovii, ținut(ul) Tutovii, fiind că au vândut frate(le) meu tot dum(i)sale dintr-acestaș(i) bătrân mai dinainte, i-am vândut și eu șasă stânjani Gospod., câte doo(ă)zăci lei stânjănul, cari cuprindu 120 lei, cari i-am și primit scuș³² în mâna me(a), iar de va (i)eși scos la hotărât, să aibă dum(nea)lui al plăti sporiul, cum și (i)eșind lipsă să aibu a răspunde cu moșia. Și de acum înainte să aibă dum(nea)lui a stăpâni, cum și clironomii dum(i)sale, din câmpu, din codru, și din tot venitul moși(e)i, și orici pricină va (i)eși eu să răspundu, și dum(nea)lui să nu fii(e) supărat. Și pentru mai săgurația am întrebat toate neamurile și au voit să o cumperi, și mi-am pus și eu numele și degetul.

(1)824 mart(ie) 1

Eu Vasăle Pricoc(h)i din Hârsova adiverez.
 Și eu Neculai a Soții am fost față și sănt martur.
 Și eu am scris cu zisa numitului și am iscălit.
 <ss> Toader Țurcă (?)

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, LXXXIX / 45, Original.

66. - 1824 aprilie 18. – *Ștefan Moșulețu adeverește că a dat paharnicului Ioniță Sion 171 pași din codru „codru care i se va face analog” în camp în hotarul Florinteștilor de Sus sau Jos, primind în schimb 70 stânjeni din hotarul Stornești.*

Adică eu, cari mai gios mă voi iscăli, încredințaz cu acist zapis al meu, ci dau la cinstită mâna dumisali pah(arnicului) Ioniți Sion, precum să să știi(e) că parte(a) di codru ci mi să va faci analog pi o sută șaptizăci și unu paș(i) ci am vândut din câmpu, din hotarul Florinteștilor di Sus și di Jos, m-am învoit cu dum(nealui) pah(ar)nicu(l) și am făcut sc(h)imbu, adică am dat eu dum(nealui) analogul ci se va faci să trag di(n) codru(l) cari au rămas împărțitor tuturor răzășilor pi soma cari o au în câmpu. Și dum(nealui) me-(a)u dat șaptizăci stânjini în hotarul Stoinești, pi care hlizi ci-mi va da

³² scoși(!).

să aibă și codru în capăt, și pi lângă soma di stânjini ci me-(a)u dat, me-(a)u dat și bani 68 lei, adică șasizăci și optu di lei bani. Și, dar di astăzi înainte și în veci sc(h)îmbul acista să fii(e) neștrămutat di cătră amândoo părțile fie ci să scrii(e) mai sus, și spre încredințare m-am iscălit însuș(i) cu mâna me(a), poftind și pe scriitor di s-au iscălit di martur.

1824 april(ie) 18

<ss> Ștefan Moșulețu

Di mini s-au scris cu zisa acestui iscălit .

<ss> Ion Năstasi răzăș și mart(or).

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, LXXXIX / 47, Original.

67. - 1824 iunie 10. – *Postelnicul Ioniță Gheuca, nepotul lui Vasile Suflet și strănepotul lui Ursu Suflet, vinde pãharnicului Ioniță Sion, cinci pași din moșia Florințești, cu 70 de lei, o livadă cu „o sută mai bine perji” și o firtă de vie, cu 40 de lei.*

Adică eu, cari mai gios mă voi iscăli Ioniți G(h)eoca Postu, ficior Zoiții (...) postelniceasa (?), nepot lui Vașăli Suflet, strănepot lui Ursu Suflet, strănepot lui Postolac(h)e Suflet, strănepot lui Ciorlan, de a mea bună voi(a) am vândut cinci paș(i) di moșie, cu preț șaptezăci lei, daț(i) pãharnicului Ioniți Săon, tot răzăș de ace(a)stă moșii(e), de Florințeștii de Gios și din Florințeștii de Sus. Bani arătaț(i) de sus i-am primit astăzi în mâinile meli, și (de) astăzi înainte să stăpânească dum(nea)lui pașii arătaț(i) mai sus, din câmp (...), și săliști (...), cât și din pădure, să stăpânească dum(nea)lui în veci, cum și urmașii ce vor curge din dum(nea)lui, în veci. Deosăbit am mai vândut o livadă, o sută mai bini perji, și o firtă de vie, și îngrădită livada foarte bini, cu preț patru suti de lei, tot dum(nea)lui pãharnicului de sus numit, pre cari această livadă di sus o am cumpăratură de la dascălu(l) Ianac(h)e Mănolac(h)e, ficior lui Andrii Mănolac(h)e, și am dat dum(i)sali și zapisul di cumpăratura livezii și a vi(e)i din văle(a)t 1819 (?) iuni(e) în 10. Pașii și livada este pre apa Hârsova, ținutul Tutovii, ocolu(l) Racovii, satul Hrăsova. Și de astăzi înainte să stăpânească dum(nea)lui drep(t) cum să zice mai sus în (...), și spre întărire(a) credinții acest zapis l-am iscălit însuș(i) cu mâna me(a).

1824 iuni(e) în 10

Ioniță G(h)euca am vândut.

(...) s-au scris cu zisa iscălitului. 1824 iun(ie) în 10.

<ss>

Să se știi(e) cinci pași mergu din zare în zare și cu analog din livadă din Răgăzănița și cu analog din codru cât să va faci.

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, LXXXIX / 48, Original.

68. - < ante 1825 decembrie 25>. – *Jalba paharnicului Ioniță Sion prin care cere alegerea părților de moșie din Baboșeni, Florințeștii de Sus și de Jos, de ceilalți răzeși.*

Pri(a) înălțați doamne!

Unii din răzășii moșiilor Baboșanii i Florințeștii din Jos și din Sus, ce sânt pe apa Hârsovei, în ținut(ul) Tutovei, în ființa mia, la anu(l) 1818 au vândut părțile lor de moșii răp(osatului) sârd(a)r Tudori Stavâr din Vasluiu, di la carili în putere(a) pravilil(o)r și a obiceiului pământului, ca un răzăș ce sânt cu protimisăs am răscumpărat aceli părți. Însă fiind că acei vânători au vândut mai mulți stânj(en)i decât au în câmp, luând și banii de plan, mă rog înălțimii tali să dai poruncă cătră dum(nealui) vel log(o)făt de Țara de Jos, a rândui cu carte Gospod. pe dum(nea)lui stol(ni)c(ul) Pascal Gane ca mergând la fața locului să-m(i) aleagă acele părți din părțile răzășil(o)r și să mi le deosăb(e)ască de cătră răzăș(i). Și pentru neagiunsul stânje(nilor) să fie poroncă ca cu analog să-m(i) dei din parte(a) de codru ce au acei răzăși în hotarul Florințeștii, stâlpind la un loc deosăbit de răzăș(i) toate părțile de codru ce am de baștină i de cumpărătură, pentru ca să-m(i) pot stăpâni drept(ul) meu în paci și nesupărat despre răzăș(i), alăturând și parte(a) ce am luat în sc(h)imb de la Moșuleț.

A Înălțimei tali pre(a) plecat(ă) slugă
<ss> Ioniță Sion pah(a)r(nic)

Ceri carti cătră stol(ni)c(ul) Pascal Gane spre ai deosăbi părțile ce are în Baboșani i Florințești, de cătră ceialanți răzăș(i), atât baștina cât și cumpărăturilece are, cum și părți(le) luate în sc(h)imbu.

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, LXXXIX / 49, Original, difolio, f. 1.

69. - 1826 ianuarie 12. – *Ioan Sandu Sturza, domnul Moldovei, la jalba dată de paharnicul Ioniță Sion, poruncește ispravnicilor ținutului Tutova, să cerceteze de față cu jăluitoarul și răzeșii din Băboșani, Florințeștii de Jos și Sus, din același ținut, și să-i aleagă părțile răscumpărate de la serdarul Tudori Stavâr. În cazul în care sus numiții răzeși au vândut serdarului Stavâr mai mulți stânjeni decât stăpâneau, ispravnicii să oblige pe răzeși să împlinească paharnicului Sion acei stânjeni din parte ape care o au ei în codru din hotarul Florințeștilor.*

Dum(nealui) vel log(ofă)t pune la cale. 1825 dec(em)v(rie) 18
<ss>

Noi Ioan Sandul Sturza V(oie)vod. Cu mila lui Dumnezău domn Țării Moldaviei. Cinst(i)ș(i) și încredințați bo(i)erii domni(e)i mele d(umnea)v(oastră) isprav(ni)ci de ținut(ul) Tutovii, i d(umnea)ta Pascal Gane biv vel stol(ni)c, sânt(ă)tate. Veți înțelegi din jalobă arătare(a) și cerire(a) ce faci dum(nea)lui jăl(uito)ru(l) pah(a)r(nicul). Deci, de vreme ce pârâții răzăș(i) au vândut stânjani(i) din câmpu de cât

au avut mai mult răp(o)s(atul) sãrd(ar) Tudoriu Stavãr, de la care în putere rãzãșii au rãscumpãrat stãnjenii vãnduț(i) și jãl(uito)r(u)l au fost datoriu a rãspunde banii sãrd(a)r(lui) Stavãr întocmai dupã stãnjenii cuprinși în zãpisã, și cerire(a) jãl(uito)r(u)l(lui) este de cuviințã ca sã i sã aliagã la un loc atãt pãrțili rãscumpãrați, cãt și pentru neajuns sãnt pãrãții datori ai da cu analogiu și a împlini din parte(a) de codru ce au ei în hotarul Florințeștilor. Drept aceea scriim și poroncim d(umnea)v(oastrã) i(ispra)v(nici), înfãșoșindu-l pe dum(nea)lui- jãl(uito)r(u)l cu pãrãții rãzãș(i) sã cercetaț(i), și cãnd sã va dovedi precum jãl(uito)r(u)l aratã pentru neajuns sã-i îndatoriț(i) ca numaidecãt sã-i împliniascã din parte(a) ce au în codru la hotarul Florințeștilor. Dupã care, apoi împreunã cu rãnduitul stol(ni)c sã rãnduiți sã rãnduiți și din parte(a) d(umnealu)i pe cini veți socoti, carili mergãnd la fața locului mai întãi pãrțili ce are în trupul numitilor moșii sã i le aliagã osãbit de pãrțili celoralanți rãzãși, precum și stãnjinii di nu sã agiungu sã i sã îplineascã din parte(a) codrului moși(e)i Fșlorințeștii, alegãndu-i-le toati pãrțili, osãbit de a celoralanți rãzãș(i), pe care nerãmãind pricinã sã le stãlp(e)ascã și cu pietri hotarã, dãndui și mãrturii hotarnicã iscãlitã pe obicei. Iar nãscãnd pricinã, atuncea(a) la locul de pricinã cu pietri sã nu stãlp(e)ascã, ce înc(h)ipuiind hartã de stare(a) locului și dãnd mãrturii de curgire(a) pricinii, sã-i sorociți ca sã vii(e) în judecata divanului.

1826 gen(a)r12

Vel log(o)fãt

Dupã rãnduialã

<ss> C(h)iril ban

S-au trecut în condica divanului

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, LXXXIX / 49, Original, difolio, f. 1-1v, sigiliu în tuș roșu.

70. - 1826 mai 12. – *Raportul ispravnicilor ținutului Tutova cãtre Marea Logofeție, despre cercetarea fãcutã pricinii arãtate domnului în 16 august 1823 de mitropolitul Veniamin Costache, despre cãlacarea ce face Nicolae Sion moșiei Florințeștii de Sus, a schitului Hãrsova.*

Cãtrã cinstita Log(ofe)ții(e) ce(a) Mari
Isprãvnicia ținut(u)lui Tutovei

Dupã jaloba ci au dat mãrii Sali lui vodã preosfinția sa pãrintili Veniamin mitropolitul, în trecutul an 1823 lãnã avg(us)t 16, cu arãtare cã sc(h)itu(l) Hãrsova, de la ținut(ul) acesta cu toati aceli ci ari, esti supt epitropia sfintii mitropolii, di la cari sã rãnduiesc nacealnici, spre apãrãre(a) moșii(lor) ci li ave(a) stãpãnindu-li sc(h)itu(l) în paci, și cã dum(nea)lui pah(arnicul) Neculai Sãon și cu frații dum(nealui) cu cuvãnt cã ar ave(a) rãzãșii în pãrțili sc(h)itului au pus stãpãniri pe parte(a) Florințeștii de Sus. Ba încã, s-ar fi amestecãnd și la sat cu cerire zilil(o)r și cu vãnzare di bãtuturã. Pentru cari

după cerirea preosfinții sali au adus luminată carte Gpod. poroncitoare din același an și lună avg(us)t, cătră această isprăv(ni)cie ca după (...) ³³ urmat sc(h)itu(l) stăpânire în vreme liniștirea (...) ³⁴ să-l înputernicim în stăpânire dipărtând pi numiții Săonești din înpresurare(a) ci cu di la săni volnicii au vrut a faci sc(h)itului. După cari prin rânduții la fața locului tot din același an sâp(tem)v(rie) 24, după cercetare(a) ce s-au făcut di Ion Nedelcu, rânduit din parte(a) acestei isprăv(ni)cii, prin care să lămurești că dum(nea)lor bo(i)erii Săonești niciodată n-au avut stăpâniri (...) ³⁵ cu di la săni puteri, acum după răzvlătiri ³⁶ au intrat cu stăpânire în numita moșii(e) a sc(h)itului, precum aceasta să dovedești și dintru o scrisoari a răzășil(o)r di Hârsova din 7270 gen(a)r 12, că numiții Săonești nu au avut niciodată stăpâniri într-această moșii(e).

Și după jaluba ci au dat în următorul an și lună fevr(uarie) 28, dum(nea)lui pah(arnicul) Ioniți Săon, cu arătari că ar ave(a) părți în Florintești di baștină, și că după jaluba ci au dat la anul 1824 pah(a)r(nicul) Săon, au fost rânduit la dum(nealui) vel log(o)făt spre al puni la cali. Și de dum(nea)lui făcându-să întrebari preosfințatului mitropolit, ar fi dat răspunsu sfinția sa că hârțiile sc(h)itului sânt piste Prut la părintili C(h)iril, asupra căruia au fost însărcinari acestui sc(h)itu, căruia scriindu-să di cătră preosfinția sa în trii rânduri, nici un răspunsu n-au făcut, și să roagă înălțimii sali pah(a)r(nicul) Săon ca să fii(e) pus la cali cu scoatire(a) hârțiilor sau după hotarnica ci ari să i să dei(e) părțile de moșii în stăpâniri. După cari au adus luminată carte G(o)spod poroncitoare ca di vremi ci numitu(l) nacealnicu a sc(h)itului Hârsova n-au urmat a veni sau vic(h)il să-și trim(e)ată ca să să (ju)dece cu jăl(uito)r(ii) Săonești, prin rânduții(i) la fața locului să înputernicim stăpânire(a) jăl(uito)r(ului) pah(a)r(ic) după (...) ³⁷ di hotarnică întărită de dum(nea)lui post(elnicul) Argiri Cuza, pără când va vini pârātu(ul) nacealnic cu scrisori ce va fi având ca să să înfătoșazi cu dum(nea)l(u)i pah(a)r(nicul).

Deci, noi fiind că într-această pricină o poroncă anerisăști pi alta, și dum(nea)l(o)r bo(i)erii Săonești după dovezili ci am văzut, pi cari li însămnăm mai sus, mai înainte n-au avut vreo stăpâniri în numita moșii(r) Florinteștii, ci acum după răzvlătire cu di la săni volnicii au intrat în stăpâniri numai cu o copii(e) de hotarnică di la stolnicu(l) Ioniți Cuza. Noi nu am putut al înputernici după această al doile(a) luminată poroncă din următorul an, fiind pricinili trecute mai sus li însămnăm, pi cari nu lipsâm a li faci cunoscuti cinstiții logof(e)ții ca după cum să va găsi (...) ³⁸ di cătră pre(a) înălțatul nostru stăpân să ni să poruncească urmare(a) ci avem a păzi întru aceasta.

1826 maiu 12

<ss>

1826 iuni(e) 6

³³ Ilizibil.³⁴ Ilizibil.³⁵ Ilizibil.³⁶ Răzvrătiri.³⁷ Ilizibil.³⁸ Ilizibil.

S-au făcut carte G(os)pod cătră isprav(ni)cie, că de vreme ce pricina urmată, pre cum arată, apoi d(umnea)lor numaidecât să-l înputerniciască a stăpâni pe sc(h)it părțili sali din numita moșii(e), întocmai pricum în vremi liniștirii au stăpânit fără să supere mai mult pisti aceiaș(i) stăpâniri, atât di cătră Sionești, cât și de cătră alții. Și tot aceea ce să va dovedi că s-au luat de Sionești cu întindere piste aceiaș(i) stăpânire, să întoarcă înapoi. Deci, când va vini nacealnicu(l) sc(h)itului cu scrisorile ci va fi având și atunce(a) prin înfătoșare amânduror părților în di(...) să va cerceta pricinași să va hotărî. Pentru cari să înștiințază.

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, LXXXIX / 51, Original, Difolio, Deteriorat.

71. - <1826 iunie 19> . – *Jalba paharnicului Ioniță Sion.*

1826 iun(ie) 19
N. 56

Pri(a) Înălțati Doamne!

În hotarul moșii Baboșanii i Florinteștii, de la țanut(ul) Tutovei, am părți de baștină i de cumpărătură, și de cătră unii din răzăș(i) mă văd înpotrivit neputând a-mi stăpâni părțili după hotarnici(i) și zapisă ce am, supt ce cuvânt nu știu. Și fiind că dum(nealui) post(elnicul) Gavril Iamandi are a mergi în țanut(ul) Tutovii în cercetare(a) altor pricini, mă rog Înălțimei tali ca să dai poroncă dum(nealui) de a intra în cercetare în ființa răzășil(o)r. Și de lucrare(a) ce va faci să mă pui(e) la cali, dând și mărturii(e) în scris, cu care prin înfătoșare cătră cinst(itul) Divan să-mi aflu dreptate(a).

A Înălțimii tali
pre plecat slugă
Ioniți Sion pah(a)r(nic)

Arată că în hotaru(l) Baboșani i Florinteștii de la țanut(ul) Tutovei are părți de moșii baștină și cumpărături, și de cătră unii din răzăș(i) s-ar fi înpotrivind la stăpâniri, cere carte G(os)pod cătră dum(nealui) post(elnicul) Gavril Iamandi ca să cercetez(e) hărțile răzășil(o)r și după dreptatesă-l pui(e) la cali, dând și mărturii de cercetari cu cari să-ș(i) poată afla drept(atea) la înpotrivire(a) ce-i fac răzășii.

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, LXXXIX / 54, Original.

72. - 1826 iunie 19. – *Logofeția cea Mare, la porunca dată de domnul țării, în urma jalbei paharnicului Ioniță Sion, cere postelnicului Gavril Iamandi să facă cercetările necesare.*

Dum(nealui) vel log(o)făt pune la cali.

1826 iuni(e) 14 / No. 7.

<ss>

De la Logofiția ce(a) Mare
Cătră cinstit d(umnea)lui post(elnicul) Gavril Iamandi

Din jaloba aceasta vei înțalegi arătare(a) și cerire(a) ce faci d(umnea)lui pah(a)r(nicul) Ioniți Sion, pentru ca să i să aliagă și să i să hotărască părțili ce are în numitele moșii. Drept aceia, din poronca mării sali lui vodă, să scrie dum(i)tale, fiind că dum(nea)ta tot ești rânduie cercetător și în alte pricinii la altili moșii, să urmezi cuviincioasa cercetare, prin înfătoșare dum(isa)li pah(a)r(nicului) cu răzășii numitelor moșii, și drepte părțili ce să va dovedi că are să i să aliagă și să i să hotărască osăbit de părțile răzășilor, pe care nerămâind pricină să s(e) stâlp(e)ască și cu pietri hotară, dându-i și mărturii(e) hotarnică iscălită pe obicei, spre a-ș(i) pute(a) stăpâni drepte părțili sali în bună paci, iar născând pricină, atunce(a) la locul de pricină cu piatri să nu să stâlp(e)ască, ci încă puindu-să hartă de stare(a) locului și dând mărturii(e) de curgire(a) pricinilor să-i sorocești să vii(e) în giudecata Divanului.

1826 iuni(e) 19

<ss> Vasile (...) vel log(o)făt

Trec(ut)

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, LXXXIX / 54, Original.

73. - 1826 iunie 21. – *Postelnicul Gavril Iamandi cercetând pricina avută cu paharnicul Ioniță Sion pentru partea din codru din hotarul Florinteștilor de pe apa Hârsovii, primită schimb de la Ștefan Moșulețu, hotărște ca sus numitul paharnic să stăpânească în baza zapisului de schimb această parte de ocină.*

Cătră cinst(ita) logofeții(e) cei Mare
Post(elnicul) Gavril Iamandi

După cartee(a) cinst(itei) logofeții ce au adus dumi(sale) pah(arnicul) Ioniți Sion, poruncitoare ca să cercetez pricina ce urme(a)z(ă) pentru parte de codru din hotarul Florinteștil(o)r de pe Hârsova, ce au luat în sc(h)imbu de la un Ștefan Moș(u)lețu. mersă eu la stare(a) locului și intrând în cercetare am aflat precum în gios arăt.

Ștefan Moș(u)lețu la anu(l) 1804 iuli(e) 12, cu zapis cumpără toată parte(a) din moșii din Baboșăni, i din Florinteștii de Gios și de Sus de la neamurile lui, adică pe tr(e)i bătrâni, ficiorii lui Moș(u)lețu, Ion, din carele să trage acest Ștef(an) Moș(u)leț, pe care la și potrihit, cum pre larg să arată prin acel zapis care este adeverit și de dregătorii țanut(ului) de atunce(a). Și de la an(ul) 1804 au stăpânit Moș(u)leț în paci nesupărat despre vreun neam a lui păr(ă) la anu(l) 1814, când îș(i) vindi toată moșie, parte(a) de câmp din hotarul Florinteștii, unui Ștefan Negruș mazil, și de la an(ul) 1814, iarăș(i) și(i)-au stăpânit parte(a) din codru di an(a)log pe suma de câmp, fără să s(e) supere despre vreun neam păr(ă) la anu(l) 1824, ear la anu(l) 1824 dând

parte(a) sa de codru în sc(h)imbu dumi(sale) pah(a)r(nicului) Ioniți Sion, luând asămine(a) moșii pe care și astăzi o stăpânești, stăpânind dum(nea)lui pah(a)r(nicul) ace(a) parte păr(a) la anu(l) 1825, când voind a-ș(i) alege toate părțile de baștină i de cumpărătură din arătatul hotar. Au scos rânduit din parte(a) isprăvn(icie) țanut(ului) Tutovei pe un căpit(an) G(h)eorg(h)i Dagi, carili mergând la moșie Florinteștii, voind a deosăbi și parte(a) aceasta den părțile răzășil(o)r, au (i)eșit Ștefan Negruș, acel ce au cumpărat părțile de câmp, zicând că el pe lângă câmp are cumpărat și analogon de codru. Și cerându-să să arăte acel zapis cu care cumpără câmpul, el n-au voit, ce (i)eșind din ograda dum(nea)lui pah(a)r(nicul) au c(h)emat pe rânduitul și arătându-i zapisul s-au văzut ras și adaos, precum pre larg arată numitul rânduit al isprăv(ni)ci(ei) prin mărturia sa ce dă dum(nea)lui pah(a)r(nicul) la 6 iuli(e) 1825, pe carele spre încredințare(a) mea întrebându-l mi-au mărturisit că cu adevărat zapisul este ras și adaos pe deasupra rânduril(o)r, cu care zapis văzând Negruș că nu va pute(a) tragi și parte(a) de codru, au pus la cali pe unii din neamurili lui Moș(u)leț și au început a cumpăra de la câț(i)va, în urma însă sc(h)imbului dum(nealu)i pah(a)r(nicului).

Cu toate aceste(a) intrând în cu amăruntul cercetare pricinii, cerând de la Ștefan Moș(u)leț spița a tot neamul Moș(u)lețesc, cari spiță s-au adevărit și de cătră mini, am găsit că acei ce l-au vândut lui Moș(u)lețu sânt moș(i) și strămoș(i) acestor ce acum au vândut lui Negruș. Și dacă bătrânii lor au vândut, apoi aceștii, deși au vreo pretențai(e), pot a-ș(i) căuta cu acie, iar pe Ștefan Moș(u)lețu nu-l pot supăra acum după treciri de 22 ani, mai ales că întru această trecire de vreme, acești ce acum vo(i)esc a vindi părțile cumpărate de Moș(u)lețu n-au făcut nici o cereri sau pretenții. Pentru aceasta dar, eu am socotit ca dum(nea)lui pah(a)r(nicul) în putere(a) zapisului de sc(h)imbu să-ș(i) stăpânească analogon de codru ce are luat în hotar(ul) Florinteștil(o)r de la Moș(u)lețu, însă Ștefan Negruș i neamurile Moșulețaii carii au vândut lui Isăruș, arătându-s(e) cu nemulțămiri au cerut zi de soroc ca ă m(e)rgă în giudecata cinst(itului) Divan. Cărora după poroncă li-am pus vade ca la 30 a următoarii luni să să afli în Eș spre înfătoșare cu dum(nealui) pah(a)r(nicul), și de cercetare(a) ce am făcut înștiințaz cinst(ita) Logofeție.

(1)826 iuni(e) 21

<ss> Gavril Iamandi post(elnic)

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, LXXXIX / 52, Original, difolio.

74. - 1826 noiembrie 11. – *Vasile Visu căpitan, cercetând pricina avută de paharnic Ioniță Sion și de frații săi pentru cei opt stânjeni cumpărați în hotarul moșiei Baboșeni și Florinteștii de Sus și de Jos și pentru coșărul pe care l-au făcut pe acest loc și care a fost dărâmat de răzeși, adeverește că acei stânjeni într-adevăr au fost cumpărați de sus numiții frați, iar coșărul era „cuprinsu pe acești stânjeni. Pentru lucrul” coșarului răzeșii trebuiesă plătească 40 de lei, precum 500 de lei pentru cele 25 de chile „pâine” care se aflau în acest coșăr.*

Dum(nea)lui pah(a)r(nicul) Ioniți Sion, cu frații dum(i)sali, după jaloba ce-au dat mări(e)i sali lui vodă, cu arătare că în hotarale de moșii, la Baboșanii și Florințeștii de Jos și de Sus au și dum(nea)lor părți baștină vec(h)i de pe moșii și părinții dum(nea)lor Andrei Săon, pe cari părți în vara aceasta au pus ceva stăpânire pe dănsăli, mai cumpărându unul din frați tot în acest an opt stă(n)j(e)ni din aceste hotare, dumisale Deordon, și făcând puțini păpușoi au făcut coșăriul trebuincios pe parte(a) din Baboșani, în care puindu pă(pu)șoi, și un Caluda noapțe(a) cu cumnată său l-au tă(i)et (d)oborândul jos de s-au prăpădit pâine(a), supt cuvântu că în Baboșani avându și elu cumpărați câțiva stă(n)jini din anii trecuți ar fi fost coșari pe a lui parte.

Au adus luminată carte G(os)p(o)d cătră cinst(ita) isprăv(ni)cie să-i cercetezi, după care carte aducându poronca cinst(itei) is(prăvnicii) cătră mine, am venit la fața locului și adunând pe cei mai cu samă răzăș(i), adică preotul Ioan, Ștefan Negruș, Ștefan Moșulețu, polc(o)v(nicul) Dumitru și diacon(ul) Vasăli Doroveți, Maftieiu Lăcătuș, Ion Spăn(u) și alții tot răzăși de aceste hotară, și făcându-le cunoscut(ă) cuprindere(a) poruncil(o)r, mi-au mărturisit că coșăriul noapte(a) de cătră pârât s-au tă(i)et și s-au prăpădit toată pâine(a). Am socotit cu toți cei ce era(u) fați, 25 c(h)ile pâine, adică doazăci și cinci și c(h)ile s-au vândut pe aice(a) și optusprezăci lei cu vade pe (...), iar pe așteptare pe doaă luni, și doazăci lei c(h)ila socotindu și lucrul coșăriului 40 lei, adică patruzeci, fiind acoperit cu draniță și bun.

Cu amăruntul am cercetat de sănt dum(nea)l(o)r răzăși de aceste hotară, și pe lângă mărturisire ce prin gura lor să adevere au înfătoșat și o împărț(e)ală vec(h)i iscălită de răzăș(i) și de un G(h)eorg(h)i diacon din (vă)le(a)t 7269 gen(a)r 10, în care arată că în Florințeștii de Sus are 81 de pași, adică optuzăci și un pas, și în cei de jos Florințești 77 pași pol, adică șaptizăci și șapți, parte(a) lui Andrei Săon, din care curgi dumn(ea)lor, pe lângă cari au arătat că și în Babușani au dumn(ea)lor 20 pași, adică doazăci, afară de opt stânj(eni) de Manolac(h)i Panhili și Smaranda, fata lui Vasăli Asaftăi, cuprinși în doaă zapisi din trecuta lună av(gu)st, din acest anu cătră dumn(ea)lui Teod(o)r Leon.

Și făcându măsuri am dovedit aceli celi adevărate sămne Baboșănil(o)r de Florințeștii de Gios, și din linie sâmnil(o)r în jos am măsurat cei doazăci pași ce-au mărturisit că-i baștina și cinci stânj(e)ni pol stânj(ă)n cuprinși prin zăpis lui Manolac(h)i Panhili ce s-au zis mai sus, și s-au cuprinsu coșăriul pe acești stânj(e)ni, și de cercetare și adevărul ce în frica lui Dumnezău am dovedit am dat această adevărință la mâna dumn(ea)lui pah(a)r(nicului) Ion(i)ță Săon și a frațil(o)r dum(i)sali.

1826 noemv(rie) 11

<ss> Vasile Visu căpitan

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, LXXXIX / 55, Original.

75. - 1827 iunie 26. – *Jalba arhidiacomului Chiril cu poruncă domnească pentru alegerea hotarelor moșiei Baboșeni.*

Pre(a) înălțate doamne!

Moșie Băboșanii di pe Racova, ținut(ul) Tutova, dentru în vec(h)ime au fost împărțită în trei bătrâni întregi, din care bătrâni, doi bătrâni și giunătați sânt a sc(h)itului Hârsova din ținut(ul) Tutova, ce să află astăzi supt a me(a) ocârmuire, și giunătați de un bătrân a răzășil(o)r ce să trag de pe un Toader Ciurlan, șazător în satul Hârsova din acelaș(i) ținut. Și la 1768 prin rânduiții înadins hotarnici s-au măsurat moșie Băboșanii, și s-au găsit peste tot 71 otgoane și 8 palme, și s-au dat sc(h)itului pe din gios dispre hotarul moși(e)i Băileștil(o)r a mănăstirii Floreștil(o)r, 53 funii, 11 paș(i), iar răzășil(o)r li s-au dat pe din sus pe lângă hotarul moși(e)i Florinteștil(o)r 11 funii, 18 paș(i) și două palme, precum în ce(a) adevărată hotarnică să cuprindă, care să află între scrisorile sc(h)itului. După care în urmă răzășii de Baboșani, după multe giudecări ce au avut cu mănăstire(a) Floreștil(o)r pentru această moșie, în sfârșit prin scrisoare de învoială au dat egumenului de Florești din tot trupul moșiei pomenite a Baboșanil(o)r o bucată de loc pe care igumenul au și tras-o supt a sa stăpânire numai din parte(a) sc(h)itului, ca una ce să megieșe cu Băileștii săi, precum mai sus pomenesc, rămâind răzășii stăpânitori pe întreaga giunătată de bătrân ce și mai înainte de învoiala dată de dânșii, făr(ă) să analogisască ei această dată parte din trupul Băboșanii pe toți(i) trei bătrâni, și a să face părtaș(i) și ei la această pagubă, și cu această urmare robind numai parte(a) sc(h)itului au ocrotit și au păzit parte(a) lor nevătămată, cu toate că după cuvântul dreptății s-ar fi convenit a să da pomenitului egumen ace(a) parte de loc numai din parte(a) lor, ca unii ce numai ei au iscălit ace(a) învoială făr(ă) știre(a) sc(h)itului. Răzășii însă după aceia mă trag fiind de cuget, și cunoscând însuș(i) că după toată dreptate(a) să cuvine a întoarce ei sc(h)itului din parte(a) lor după analogie, ca să lase pe sc(h)it în această vederată băgubire³⁹, s-au început și înneființare au vândut de veci ace(a) giunătată de bătrân din Băboșanii pomeniți(i) unuia din Vaslui, și acela altuia, păr(ă) ce prin așa fel de vânzari au ajuns în stăpânire(a) dumisale pah(a)r(nicului) Sion.

Această vederată înstrâmbățire ce pătimești Sf(â)n(tul) lăcaș a sc(h)itului despre viclenile c(h)ipuri a răzășil(o)r mă îndeamnă a supăra auzul înălțimei voastre și cu umilință a vă ruga ca să vă milostiviți(i) și prin luminată carte a înălțimei voastre să porunciți(i) isprăv(ni)ci(ei) ținutului Tutova ca întreaga moșie Băboșanii câtă să află astăzi stăpânindu-să atât de sc(h)it, cât și de cătră cumpărătorul de la răzăș(i) dum(nea)lui Sion, și împărțindu-o pe trei bătrâni după legiuitele dovezi ce are sc(h)itul, să dei în a sa deplină stăpânire doi bătrâni și giunătată, și giunătată de bătrân să rămăe cumpărătorului, și el de să va socoti în strâmbățai cu aceasta după pravilele și obieceiurile acestui pământ să să întoarcă cu pretenție asupra vânzătoril(o)r răzăș(i), și în veci neurmăta va rămăne această milă a înălțimei voastre.

A înălțimii voastre smerit rugătoriu cătră Dumnezeu i slugă plecată

C(h)iril arhid(iaconul) Sf(i)n(tei) m(i)tr(opolii) (...).

1827 iunie 26

D.J.A.N.I., Fond Schitul Hârșova, I / 36, f. 1-1v, Original.

³⁹ Păgubire.

76. - 1827 iulie 7. – *Porunca domnească către ispravnicii ținutului Tutova în urma jalbei arhidiaconului Chiril pentru alegerea hotarelor moșiei Baboșeni.*

Mergi la dum(nea)lui vel log(o)făt.

(1)827 iunii(e) 27. No. 7500. <ss>.

Noi Ioan Sandu Sturza V(oe)v(o)da. Cu mila lui Dumnezeu domn Țării Moldaviei.

Cinst(iți) credincioși boerii domni(e)i mele dum(nea)v(o)s(tră) isprav(ni)ci de ținut Tutovii săn(ă)tate. Din cuprindere(a) jalobii aceștii pre largu veț(i) înțelege arătare(a) și cerire(a) ce faci cuvioșia sa C(h)iril arhidiaconu(l) sfintei mitropolii Moldavii. Deci cerire(a) ce faci fiind după tot cuvântul dreptății, adică a păgubi atât sc(h)itu(l), cât și răzășii după analogii, din partea de loc ce s-au luat de cătră măn(ă)stire(a) Floreștii, iar numai sc(h)itu(l). Domnia me(a) poruncim dum(nea)v(oastră) să orându(i) pe cini veț(i) socoti de ispravă din boerinașii ținut(u)lui care să miargă la fața locului și din toată moșia Băbușăniei ce astăzi să stăpânești de cătră sc(h)it și de cătră Sion, care au cumpărat parte(a) răzășilor, mai întâi făcându-o în trii părți, apoi dintru acele(a) să dai parte(a) sc(h)itului după dovezile ce va ave(a), pe cari să o stălp(e)ască și cu pioetri hotară, spre pacinica stăpânire amânduror părților. Și cumpărătoriu l Sion pentru banii ce va fi dat mai mult vânzătorilor răzăși, de cât pe parte(a) ce să va alege acum, câți să cuvin, să-și cauti cu acei ce s-au vândut. Pentru cari dum(nea)v(oastră) de primire(a) acesteia și punire(a) în lucrare precum poruncim să dați cuvioșii sale C(h)iril arhidiaconului și mărturii(a) hotarnică iscălită pe obicei, cum și osăbită înștiințare cătră dum((nea)lui vel log(o)făt.

1827 iulie(e) 7

D.J.A.N.I., Fond Schitul Hârșova, 1 / 36, f. 2, Sigiliu, Original.

77. - <1827 septembrie 6>. – *Jalba paharnicului Ioniță Sion.*

Pre(a) Înălțate Doamne!

Răposatul sârd(a)r Tuduri Stavăr la anii 1817 înnu ființa mea, fără a urma hotărârii săbornicescului hrisev, care zice că carili va voi a cumpăra moșăi întâi să aliagă și să hotărăscă parte(a) și apoi să plătiască banii, au început a cumpăra de la unii din răzăș(i) și a le da bani pe sumă ce aceia arăta că au. De care la anii 1823, aflând eu am cerut ca să răscumpăr părțile acelor vânzători și nu m-au îngăduit, apoi la anul 1824 văzând urmașii răposatului că suma ce au cumpărat nefiind deplin, au dat jalobă înălțimei tali cu arătare că eu nu l-aș fi îngăduit a stăpâni suma ce au cumpărat întocma(i) după zapisăle ce are, cu cari trăgându-mă la dumn(ealui) vel log(o)făt, arătând că cumpărătoriu l sârd(a)r esti stein, iar eu sânt răzăș, mi-au dat dreptate a răscumpăra puindu-mi vade(a) de câtiva luni ca să plătesc banii, arătându-mi izvod de sume stânj(enilor) ce au cumpărat cuprinzătoriu de 4390 lei, din care bani plătind 4000 lei am oprit cusurul, pentru că din suma ce-am arătat prin izvod au (i)eșit două condei

răli, tăgăduind oamenii că n-au vândut precum la înfășoare(a) ce-au avut amândouă părțile s-au dovedit nevândută parte(a) unora.

În urmă, după judecățile ce-au urmat să găsăsc acei vânzători fără a ave(a) moșii în hotarile acele din cari au vândut, rămâind ei fără moșii(le) ce le-au cumpărat; și pentru ca să nu rămâiu păgubaș de banii ce i-au dat, mă rog înălțimii tali ca să fie poroncă cătră dum(nealui) vel log(o)făt de a-mi da carte(a) înălțimei tali cătră d(umnealui) spat(ar)ul Grigori Cuza, poruncitoare ca cercetând cu amăruntul pricina dacă după dovezile ce vor fi, nu vor ave(a) acei vânzători moșii precum au vândut sau nici acum, să-mi împlinescă banii de la clironomii răp(o)s(atului) sârd(a)r, pe sume ce să vor dovedi că au vândut răp., căci după tot cuvântul eu cer despăgubiri de la acei care au luat bani de la mini.

Al Înălțimei Tali
pre(a) plecat
<ss>Ioniță Sion pah(a)r(nic)

Cere ca să fie poroncă cătră d(umnealui) vel log(o)făt, a-i da carte G(os)pod la d(umnealui) spat(ar)ul Grigori Cuza spre al puni la cali pentru părțile de moșii ce au răscumpărat de la clironomii răp(o)s(atului) sârd(a)r Tudori Stavăr și au (i)eșit răli cumpărăturile.

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, LXXXIX / 57, Original.

78. - 1827 decembrie 1. – *Ioan Sandu Sturza Voievodul Moldovei, la jalba paharnicului Ioniță Sion, poruncește fostului mare spătar Grigori Cuza, ispravnicul ținutului Vaslui, să cerceteze dacă răzeșii i-au vândut mai mulți stânjeni decât stăpâneau și să-i oblige, în acest caz, să-i întoarcă banii stânjenilor lipsă. Pe verso o însemnare referitoare la niște stânjeni de pământ.*

Dum(nealui) vel log(o)făt pune la cali. 1827 sâp(tem)v(rie) 6. / No. 9239.
<ss>

Noi Ioan Sandu Sturza V(oie)v(o)d. Cu mila lui Dumnezău domn Țării Moldaviei. Cinstit(ului) credincios bo(i)erul domni(e)i mele, dum(nea)ta Grigori Cuza biv vel spat(ar), ispravnic de ținut(ul) Vasluiului sãn(ă)tate. Din jaloba aceasta vei înțălegi arătare(a) și cerire(a) ce faci d(umnealui) pah(a)r(nicul) Ioniță Sion. Deci, cerire(a) sa fiind cuviincioasă, domnia me(a) scriim și poruncim dum(i)tale ca prin înfășoare, atât a jăluitoariului pah(a)r(nic), i a vânzătorilor răzăș(i) ci i-au vândut părțile lor de moșii săvârșitului sârd(a)r Tudori Stavri, precum și a clironomilor sârd(arului), să urmez(i) cuviincioasa cercetare. Și dovidindu-să că acei vânzători, ori că nu au deplin suma de stânjini ce vor fi vândut sârd(aru)lui Stavru, sau nici cum, atunce(a) dum(nea)ta socotind cu analogii ace(a) lipsă de stânjini, după prețu(l) cu care d(umnealui) pah(a)r(nicul) au răscumpărat de la clironomii sârd(aru)lui acei stânjini, îi vei împlini dreptu pe stânjinii ce-i va lipsi din răscumpărătură, de la clironomii sârd(arului) Stavru, și ei îș(i) voe ceri ace(a) pagubă a lor de la răzășii

vânzători, ce vor fi vândut lucru ce n-au avut. Pantru cari de întocmai urmare să înștiințaz(i) și la d(umnealui) vel log(o)făt.

1827 dec(em)v(rie)

Vel log(o)făt

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, *LXXXIX / 57*, Original, sigiliu în tuș roșu.

79. - <după 1827> . – Însemnare privitoare la „cinci hârtii dovezi în pricina părții Moșulețului”

Cinci hârtii dovezi în pricina părții Moșulețului.

1. Zapisul Moșuleților din (1)804.
2. Copii(a) zapisului lui Ștef(a)n Moș(u)leț din (1)814.
3. Cercetare(a) post(elnicului) Gavril Iamandi din (1)826.
4. Spița ce au dat Moș(u)lețu.
5. Carte(a) log(o)feții de judecata ce a dat la an(ul) (1)827 cu Negruș.

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, *LXXXIX / 58*, Original.

80. - 1828 aprilie 30. – Mitropolitul Veniamin Costache cere egumenului schitului Hârsova să trimită documente privitoare la pricina pe care schitul o are cu proprietarii din jur.

Arhierească blagoslovenie tritem prea cuv(io)ș(iei) tali

Pentru scrisorile moșiei sc(h)itului Hârsova fiind trebuitoare la pricini ce urmează acolo, scriem prea cuv(io)ș(iei) tali ca să le aduci acum aice(a), și dându-le cu izvod să primești adeverință, căci neîncetat supără acei cu pricini.

(1)828 apr(ilie) 30

A prea cuv(io)ș(iei) tali părinte sufletesc
<ss> Veniamin Mitropolit

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, *LXXXIX / 50*, Original

81. - 1828 mai 9. – Paharnicul Ioan (Sion) primește de la arhimandritul Chiril scrisorile schitului Hârsova.

Scrisorile sc(h)itului Hârsova din ținut(ul) Tutova

N.	Anul	Luna	Zile	
1.	7040	mart(ie)	4	Un suret de ispisoc a lui Petre V(oi)e v(o)d.
2le	7126	noemvrie	10	Ispisoc de la domnul Radu V(oi)e v(o)d.
3le	7174	iunie	1	Zapis a popei Florii din Delești cu alți ai săi.
4le	7201	april(ie)	6	Zapis a Negrai și a surori(i) sale, fetile lui Grozav, cu ai lor.
5le	7267	avg(u)st	23	Zapis de danie a C(h)iratceștil(o)r.
6le	- // -	- // -	- // -	Zapis a Fofocaci cu ficiorul ei.
7le	7200	mart(ie)	2	Zapis a lui G(h)eorg(h)ie și Necola, ficiorii lui Apostul Cehan, pentru Poiana Boldii.
8le	7216	fevr(uarie)		Zapis pentru Poiana Boldii a lui G(h)eorg(h)ie călărăș din Petrești.
9le	7251	Genar	9	Zapis a lui Ștefan Cogălnicean pentru Poiana Boldii.
10le	7280	Genar	15	Zapis de danie a lui Postolac(h)e Grecu. Hotarnica Băboșănil(o)r.
11le	1768	sept(e)mvrie	27	Carte (domneas)că de soroc de la Matei G(h)ica V(oi)e v(o)d.
12le	7263	avgust	28	Zapis de Florinteștii de Jos de la Antonie
13le	1778	mai	2	Bobei și de la fimeia lui Mărința.
14le	1782	avg(u)st	20	Zapis de la o Axinie, tot de Florinteștii de Jos.
15le	1801	fevr(uarie)	25	Carte domnească cătră isprav(ni)cii de ținut(ul) Tutovei.
16le				Trei jalobe buiurdisite pentru Baboșăni.
17le	1813	iuli(e)	2	Carte de giudecată de la isprăv(ni)cia Vasluiului.
18le				16 bucăț(i) de scrisori, adică cărți domnești, jalobe, cercetări la stare(a) locului urmate de la (1)821 și încoace.
19le	1827	iuli(e)	14	Mărturie sârd(a)r(ului) Tomii Talpiș pentru ardire(a) hotarnicii sc(h)itului.

1828 mai 9

Aceste arătate scrisori întocmai după acest izvod s-au priimit aice la mine de la părintele C(h)iril arhimandritul, și de primire am iscălit.

<ss> Ioan pah(a)mic

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, LXXXIX / 65, Original.

82. - 1828 iunie 20. – *Hotărnicia făcută de Pascal Gane stolnic moșiei Florințești din ținutul Tutovei, pe apa Hârsova, stăpânită de Ioniță Sion și răzeșii din sat, și de arhimandritul Stratonic de la schitul Hârsova.*

Cătră cinstita Logofeție ce(a) mare
Stoln(icul) Pascal Gane

După luminată carte G(os)pod din 30 aprili(e) a anului trecut 1827 și cărțile cinstitei logofeții, ci mi-au adus dum(nea)lui pah(a)r(nicul) Ioniță Sion și răzășii de moșia Florințeștii, ce sântu la ținutu(l) Tutovii, pi apa Hârsovii, după cari mergând la fața locului, unde strângându-să toți răzășii, față fiind și nacealnicul sc(h)itului (i)eromonahul Stratonic, și cetind hotărâre(a) dată prin anafora a cinstitului Divan, ci este din 10 av(gus)t , de giudecata ci au avut dum(nea)lui pah(a)r(nicul) i d(umnea)lui ban(ul) Ioan G(h)euca, fiind atuncia cluceriu, cu nacealnicul de atunci, sfinția sa arhimandritul C(h)iril, au primit cu toții a se deosebui părțile, atât la câmpu, cât și la codru, de cătră părțile sc(h)itului arătat. Și fiind că prin anafora să hotărăște că satul Florințeștii dându-să drept în două precum ispisocul domnului Petru Vodă din 7040 arată, din giumătate(a) satului din sus să s(e) dei sc(h)itului, bez 92 pași ce se arată prin diiata înzăstrătoriuului sc(h)itului, că rămân răzășilor, aciasta voind a urma, adică a se da drept în două moșia moșia Florințeștii.

Au ieșit unul den răzăși, preotul Ioan Tăbușcă cu neamurile sale, arătând că după izvodul de hotărât a răposatului stoln(ic) Ion(iță) (Cuza)⁴⁰ din 7269 genari 10, ei au în Florințeștii de Jos 466 pași și că dându-s(e) drept în două moșia, atât parte(a) sc(h)itului, cât și a tuturor celoralanți răzăși să micșuriază. La care arătare a preotului, dumnealui pah(a)r(nicul) i ciialanți l-au împotrivit cu o carte de giudecată ci au de la cinstitul Divan din 20 septe(m)vrii a anului 1827, prin care carte se găsește de cuviințe de cătră cinstitul Divan ca preotu(l) cu ai săi numai la o a treia parte dintr-un Necoară, care le esti cumpărătoriu la o a patra parte dintr-un bătrân din bătrânii pomeniți la ispisoc(ul) domnului Petru, ar ave(a) împărțire, iar nu li s-ar cuvini 466 pași, precum prin izvodu(l) Cuzii li se dau. Hotărârea cinstitului Divan preotul au răspunsu că nu știi(e). Și fiind că atât prin anafora d(umi)lorsale veliților boieri i prin întăritura ei, cum și prin carte(a) de giudecată, să hotărăște ca după același izvod să s(e) facă împărțire(a) moși(e)i, i s-a da (...) la parte(a) preotului Alecsandru bunul acestui preot. Pentru care să zice prin carte că fiind ras i dres numărul a 400 s-ar fi urmat vicleșug din răzăși i niamurile preotului. La aceasta au zis preotul cu ai săi că măcar că ei nu știu de acea carte de giudecată, dar dacă dum(nea)lui păh(a)r(nicul) va primi jorământu că nu știi(e) cine au stricat numărul arătat prin izvod(ul) hotarnic a Cuzii, ei vor priimi bună hotărâre(a) cinstitului Divan dată prin carte de judecată, și ei nevoind a priimi au hotărât înainte(a) me(a) a rămâne împărțire(a) moși(e)i după acel izvod arătat (de la) stol(nic)ul Ioan Cuza. De care spre a lipsi judecății au și dat înscris unul la mâna altuia învoieli ca neamul curgătoriu Alecsandru să-și stăpâniască nesupărat deplin acei 466 pași, și pah(a)r(nicul) să-și stăpâniască baștina i cumpărăturile ce are

⁴⁰ Indescifrabil.

în Florințeștii de Jos și de Sus, dar ca să li rămâi mai multu cuvântu celoralanți răzăși, că di la Florințeștii de Jos sântu mai mari decât acei de Sus în lățime cu 361 pași.

Stându a lua sama cu amăruntul se vădu multu mai scurți Florințeștii de Jos decât Florințeștii de Sus, iar nu că ar fi vr(e)o plătosareții precum acum să vede la acel izvod carile îș(i) carile își are lucrare(a) sa de 67 ani. Și pentru dispărțitoare fișticăruia hlizi precum prin acel izvod se arată, cari cercându-le și eu, am găsit suma pașilor întocmai, nesporindu-s(e), nici scăzându-s(e) la parte(a) vreunuia, și din toți răzășii la învoire(a) ci au făcut dum(nea)lui pah(a)r(ni)c(ului) di a nu strămuta ace(a) vec(h)i hotărâre, nemulțumiți s-au arătat neamul Dorobățescu, ci să tragi dintr-un Gavril Diiac, supt cuvânt că la hotărātu(l) de la 7269, acelu Gavril Diiac i se dă numai pol bătrân din bătrânii cei mari, iar de giumătate din giumătate din bătrânul cel cumpără un Necoară sin Ignatu este păgubișu și îl cer acum. Pentru care a lor nemulțămire, neputând eu să stric un izvod di hotărât pe care însuși răzășii îl mărturisăsc că de la 7269 nici o prihănire n-au avut, ci toată moșia s-au stăpânitu precum acel izvod o împărțești, și mai ales acum văd statornicindu-l giudecățile urmate, nu am putut a le da lucru(l) ci atunci strămoșii lor nu au cerut. Și al doile(a), cu o hărtii(e) cii de 195 di ani, adică de la 7145, nu au avut lucrare, cari cerire rămâind Dorobițeștii de a-și căuta prin giudecată cinstitului Divan. I-am deosăbit părțile du(mnea)l(u)i pah(a)r(ni)c(ului) de cătră părțile răzășilor, atât din Florințeștii de Jos, cât și din Florințeștii de Sus, precum în jos se arată:

Du(mnea)l(u)i pah(a)r(ni)c(ul) Sion în Florințeștii de Jos i s-au venit 130 pași și 4 parm(a)c(e), baștină și cumpărături ci are din bătrân(ul) Ioni i Manolac(h)e, după cum prin osăbit izvod ci am dat iscălit di mini să arată pi care pași acei de baștină i-am stălpit cu piatră hotar lângă părțile du(misa)li ci are în hotar Baboșănilor. Iar acei cei tragi din Ion i Manolac(h)e, nevoind răzășii a lăsa să-i alătorezi lângă acei de baștină, făcându-le semne gropi, au rămas a stăpâni după aceli sămni. Iar sc(h)itu(l) au rămas să-și stăpâniască cumpărăturile ce are din bătrân(ul) preotului la un loc la hliza unde din vec(h)iu s-au hotărât.

Deasămine(a) și în Florințeștii de Sus, măsurându-se după suma pașilor cuprinși prin izvod(u)l hotarnicii din 7269 s-au venit sc(h)itului 186 pași 4 palme baștina lui Gălușcă cu niamurile lui i dăniile ce are sc(h)it(ul) de la un C(h)iratcu din vec(h)iu, cari sumă de pași s-au dat în margine(a) câmpului moși(e)i din sus, stălpindu-s(e) cu p(i)etri hotară, și din sus unde se desparte codru(l) de câmpu și din jos unde să hotărăște cu părțile du(misa)li pah(a)r(ni)c(u)lui. Iar du(misa)li pah(a)r(ni)cu(lui) i s-au venit 230 pași baștină i cumpărături răscumpăr(ături), precum prin osebit izvod se arată, care sumă ace(a) de 198 pași cu 2 palme i s-au stălpit cu piatră hotară despărțitoare din sus cu parte(a) sc(h)itului, pe din jos cu parte(a) lui Negruș care o are cumpărată de la un Moșulețu. Iar 31 pași ce are răscumpărături și cumpărături din bătrân Ioni i Manolac(h)e, a rămas a stăpâni după sămniile ce are făcute în hliza aceia unde din vec(h)iu s-au stăpânit. Și la aceasta nevoind răzășii a mă îngădui să-i alătorez lângă părțile mai sus arătate, ce-i are de baștină, atât în Florințeștii de Sus, cât și în cei de Jos. Codrul însă nu s-au împărțit din pricina răzășilor arătați, cari mânăindu-s(e) n-au vrut a sta. Dar măsurându-se s-au găsit lățime(a) lui 2100 stânjini din margine(a) câmpului pân(ă) în Măgura Mari, cari este din vec(h)ime hotar despărțitoriu, iar lungime(a) 2000 stânjini din zare(a) Stoieneștilor

păn(ă) în zare(a) despre Albești (i) Delești, cari sumă analogisindu-se pi pași de câmpu, s-au venit la un pa de câmpu un stânjin 3 palme 2 parmace, dintr-această sumă de stânjini codru s-au venit du(misa)li pah(a)r(ni)c(ului) să tragă 899 stânjini 6 palme pi a 349⁴¹ pași din câmpu i cu 50 stânjini de codru ci are cu învoială a lua de la niamul Perduneștilor și a preotului și altile, precum prin însemnatu(l) izvod să arată, cari sumă măsurându-o cu stânjin G(os)p(o)d, făcut după palma ci este arătată la harta aceștii moșii, s-au dat în margine(ă) codrului din jos unde se desparte cu semne de parte(a) de câmpu și în sus păn(ă) unde s-au împlinitu suma de 899 stânjini 6 palme, unde s-au făcut și semn despărțitoriu. Și fiind că pi la capăt(ul) codrului den jos despre răsărit, unde este și sc(h)itul făcut, de către nacealnicii care stăpâne(au) și parte(a) dum(isa)li pah(a)r(ni)c(ului), s-au strânsu și s-au lipit câțiva (...), am socotit mai sus că vini pi acești 899 stânjini ace(a) bucată de loc cât ține satul, care la un capăt despre vale(a) Măgurii spre sfințit 750 stânjini și despre Albești 713, se se stăpâniască de cătră dum(nea)lui păh(a)r(nic)ul și de cătră sc(h)it împărțindu-o drept în două, adică în margine(a) din jos se fii(e) dum(nea)lui păh(a)r(ni)c(ul), și în margine(a) din sus unde este sc(h)itul zidit i binalele sc(h)itului, să fii(e) a sc(h)itului. Pentru care bucată de locu dum(nea)lui păh(a)r(ni)c(ul) își va trage analogon din parte(a) sc(h)itului, cari au rămas a-și stăpâni parte(a) la un loc cu răzășii de la măsura dum(isa)li pah(a)r(ni)c(ul) în (...) păn(ă) la Măgu(ra) Mare.

Și de lucrare(a) ce am făcut nu lipsesc a înștiința cinstita logofeție.

(1)828 Iunii(e) 10

<ss> Pascal Gane stolnic

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, *LXXXIX / 60*, Original.

83. - < d. 1828 > . – Însemnare privind patru mărturii hotarnice și un jurnal al Divanului.

Pentru parte(a) lui Coci cinci dovez(i) cu mărturia hotarnică și jurnalul Div(a)nului.

1. Copia zăpisului lui Enac(h)i Sava din 1766.
2. Zăpisul cu cari bunu lui la 7250 cumpără.
3. Copia hotarniciei Dumeștil(o)r din 1782.
4. Jurnalul Div(a)nului din (1)827.
5. Mărturia stol(ni)c(ului) Gane din (1)828. Aceasta este în plicu(l) pentru parte(a) Crăstii.

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, *LXXXIX / 62*, Original.

⁴¹ Deasupra 359.

84. - <1830 februarie 13>. – Porunca Divanului către isprăvnicia ținutului Tutova în pricina călcării moșiei Florințeștii.

Divanul giudec(ăto)r(iei) Cneji(ei) Moldavi(e)i
Cătră cinstita isprăvnicia ținutuluiTutovvii

În trecuta lună iuli(e), anul (1)829, de la acest divans-au scris dum(nea)v(oastră) trei poronci. Cea întâi la 16 a lunii, iar ce(a) al doile(a), și al triile(a) la 25 și 26. Cea întâi și cea al triile(a) după jaloba nacealnicului sc(h)itului Hârsova și preutului Ioan cu alții ai lui răzăși de moșia Florințeștii de la acel ținut, pentru parte(a) din aceeași moșie ce pârâțul pah(a)r(nic) Ioniță Săon li-ar stăpâni fără dreptate și pentru bătae ce ar fi suferit jăl(uito)ri(i) de la pârâțul Săon. Iar ce(a) al doile(a) după ce(a) din împotrivă arătare a dum(nea)l(i) Săon. Prin trustele aceste poronci dum(nea)v(oastră) și rânduitului de cătră divan dum(nea)l(ui) comis(ul) Andronac(h)i Donici cercetător, vi s-au însemnat ca să să cercetezi la fața locului pricinile și să înștiințați pre larg.

Din parte(a) acei is(prăvniciei) altă lucrare nu s-au văzut acum decât cu mai două răvășăli poronci cătră un sard(a)r G(h)iorg(h)i Degi, spre a cerceta pricinile, carile din zi în zi prelungind pe jăl(uito)ri cu astăzi, cu m(â)ini, în sfârșit li-au dat răspunsu jălu(to)r(i)lor că trebuințele ci are îl împiedică de a face aceste cercetări. Din aceste(a) divanului s-au pricinuit îndestulă merari, întâi pentru molatate(a) cu care ace(a) is(prăvnicie) să poartă în asămine(a) pricini, și al doile(a) pentru că nu stăruiești di ai aduci întru împlinire poruncile adrisarisite cătră dânsa, prin care esti datoari a le împlini întocmai și fără nici o prilungire, pentru că prin aceasta să curmă și c(h)eltuiala, ce pot a faci jăluitorii cu de iznoavă jăluiuri că nu li s-au făcut îndestulare, și supărările ce priimești divanul în de iznoavile jăluiuri. Și cu toate că aceste carile pe isp(răvnicie) o poate supune unuli răspundiri, acum era să s(e) facă cunoscute dumisale d(omnului) vițiprezădent a divanului, dar pentru ce(a) mai de pe urmă oară s-au lăsat în nebagare di samă.

Pentru ace(a)sta dar să scrie dum(nea)v(oastră) ca dacă însumi unul din dum(nea)v(oastră) nu veți pute(a) mergi la fața locului spre cercetare(a) acestor pricini, apoi să rânduiți din parte(a) dum(nea)v(oastră) pe cine veți socoti, carile împreună cu rânduitul vornic de poartă Vasile Visul din parte(a) dic(h)iului, să cercetezi pricinile întocmai după cuprindere(a) poroncii scrisă cătră numitul. Pentru care de dovedire(a) ce să va face la fața locului să triimiteți și dum(nea)v(oastră) cătră divan o lămurită înștiințare. Cătră aceasta divanul însămneazi dum(nea)v(oastră) că dacă și de acum isp(răvnicia) nu va faci cuviincioasa stăruire spre a să da un sfârșit mai în grabă pricinil(o)r adrisarisite di aice în cercetare(a) și hotărâre(a) ei, apoi divanul întru îndreptare(a) unor asămine(a) urmări este sâlitu a le faci cunoscuti ocârmuirii.

<ss>

<ss>

<ss>

85. - 1830 februarie 13. – *Porunca Divanului către Vasile Visu pentru alegerea hotarelor moșiei Florințești, a schitului Hârsova, ținutul Tutova.*

Divanul giudec(ăto)r(iei) Cneji(ei) Moldavi(e)i
Cătră dum(nea)l(ui) vor(ni)c(ul) di poartă Vasile Visu

Din alăturata jalobă ci au dat cătră divan ermonahul Stratonic, nacealnicul sc(h)itului Hârsova, de la ținut(u)l Tutovii, și preutul Ioan, tot di acolo, vei înțalegi arătare(a) sa că nici până acum nu s-ar fi făcut cercetările poruncite di cătră divan în pricina a o parte di moșia Florințeștii, a sc(h)itului i a preutului Ioan, precum și a altor răzăși cari fără dreptate s-ar stăpâni di cătră părit(ul) pah(a)r(nic) Ioniți Sion, și în pricina bătăii ce jăl(uito)r(ul) preot ar fi pătimit de la pârătul.

Drept aceea, pentru ca să s(e) dei un sfârșit acestor pricini cu cât mai în grabă, divanul înadinsrânduiaște pe dum(mi)t(al)e, să mergi la fața locului unde în ființa jăl(uito)r(i)lor i a pârătului, împreună și cu cinivnic(ul) ce vor rândui dum(nealo)r dregătorii ținutului din parte(a) dum(nea)l(o)r, să urmați cercetare întocmai după poroncile scrisă cătră isprăvnicie și cătră un alt înadinsu bo(i)er, mai înainte la 16 iuli(e) și la 26 tot aceiaș(i) lună, precum și la 25 iuli(e) scrisă numai cătră isprăv(ni)cie, după jaloba pârătului. Și dacă nu veți pute(a) împăca acolo pe pricină, apoi făcând înscris mărturie cu arătare pre larg de toate, să-i rădici pi amândouă părțile și să-i aduci aice(a) spre a sta întru înfătoșări în giudecata divanului ca să s(e) dei hotărâre pricinii.

1830 fevr(uarie) 13

<ss>

<ss>

<ss>

D.J.A.N.I., Fond Schitul Hârșova, I / 38, Original.

86.- <după 1830 iulie 7 >. – *Două liste privitoare la moșiile Baboșeni și Florințeștii de Jos ale schitului Hârsova din ținutul Tutova.*

Scrisorile sc(h)itului Hârsova din ținutul) Tutova

N.	Anul	Luna	Zile	
1.	7040	mart(ie)	4	Un suret de ispisoc a lui Petre V(oi)e)v(o)d.
2le	7126	noemvrie	10	Ispisoc de la domnul Radu V(oi)e)v(o)d.
3le	7174	iunie	1	Zapis a popei Florei din Delești cu alți ai săi.
4le	7201	april(ie)	6	Zapis a Negrei și a surorii sale, fetile lui Grozav, cu ai lor.
5le	7267	avg(u)st	23	Zapis de danie a C(h)iratceștil(o)r.
6le	- // -	- // -	- // -	Zapis a Fofoaci cu ficiorul ei.
7le	7200	mart(ie)	2	Zapis a lui G(h)eorg(h)ie și Necola, ficiorii lui Apostul Cehan, pentru Poiana Boldii.

8le	7216	fevr(uarie)		Zapis pentru Poaina Boldii a lui G(h)eorg(h)ie călărăș din Petrești.
9le	7251	Genar	9	Zapis a lui Ștefan Cogălnicean pentru Poiana Boldii.
10le	7280	Genar	15	Zapis de danie a lui Postolac(h)e Grecul. Hotarnica Băboșănil(o)r.
11le	1768	sept(e)mvrie	27	Carte (domneas)că de soroc de la Matei G(h)ica V(oie)v(o)d.
12le	7263	avgust	28	Zapis de Florințeștii de Jos de la Antonie
13le	1778	mai	2	Bobei și de la fimeia lui Mărința.
14le	1782	avg(u)st	20	Zapis totu de Florințeștii de Jos de la Axinie.
15le	1801	fevr(uarie)	25	Carte domnească cătră isprav(ni)cii de ținut(ul) Tutovii.
16le				Trei jalobi buiurdise pentru Baboșăni.
17le	1813	Iuli(e)	2	Carte de giudecată de la isprăv(ni)cia Vasluiului.
18le				16 bucăț(i) de scrisori, adică cărți domnești, jalobe, cercetări la stare(a) locului urmate de la (1)821 și încoace.
19le	1827	Iuli(e)	14	Mărturie sârd(a)r(ului) Tomii Talpiș pentru ardire(a) hotarniciei sc(h)itului.

<ss> C(h)iril Arhimandrit

Alte hârtii ce am mai aflat eu pe urma acestor de sus arătate.

No.	Leat	Luna	Zioa	
20 1	1765	iuni(e)	13	O carte domnească a lui Grigori Alexandru G(h)ica V(oie)v(o)d.
21 2	7268	decemvrie	17	Un zapis a Doc(h)iții pe un bătrân din Baboșăni ce l-au vândut.
22 3	1766	sept(embrie)	7	O carte domnească de la Grigori Alexandru G(h)ica V(oie)v(o)d.
23 4	1830	iuli(e)	7	O danie a lui Ion Todosie dinpreună cu un zapis cu leat 1819 mart(ie) 5.
24 5	1795	sept(embrie)	31	Un hrisov de rădicătură a lui Alexandru Ioan Calimah V(oie)v(o)d.
25 6	1830	mai	29	O spiță a Babășăni(lor).
26	1806	avgust	26	O mărturie ce este (...) Ștefan Negruș a lui Moșuleț.

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, LXXXIX / 64, Original.

87. - 1830 iulie 29. – *Divanul Cnejeii Moldovei, „partea judecătorească” cercetând pricina avută de preotul Ioan Tăbușcă și de răzeșii săi din moșiile Florințeștii de Sus și de Jos, din ținutul Tutova, cu paharnicul Ioan Sion, pentru părțile de pământ răscumpărate de sus numitul paharnic de la serdarul Tudori Stavăr, precum și pentru cele cumpărate de la Gheuca, hotărște ca paharnicul Sion să stăpânească aceste părți întrucât preotul Ioan Tăbușcă și răzeșii lui, când au putut să le răscumpere în anul 1825, „n-au fost următori”*

Divanul Cnejeii Moldaviei parte(a) judecătorească.

La acest divan au avut înfătoșari preotul Ioan Tăbușcă cu ai săi răzăș(i) de moșiile Florințeștii de Sus i de Jos, de la ținut(ul) Tutovii, cu dum(nea)lui pah(arnic) Ioan Sion, cerire fac preot(ul) cu ai săi prin jaloba lor din trecutul an 1829 iuli(e) 10, fiind ca să răscumpere părțile răscumpărați de d(umnea)lui pah(a)r(nic)ul Sion de la sărd(a)r(ul) Tuduri, arătând pe lângă cerire(a) sa:

1 tăiu: O jalobă din anul 1824 gen(a)r 20 cu carte G(os)pod în dosul ei cătră isprav(ni)ci(i) de Tutova, jăluind Ștefan Negruș asupra sărd(a)r(ului) Tuduri, că fără a ave(a) vreo împărtașire în bătrânul lor au cumpărat părți pre care cerând a le răscumpăra, să scrii dregătorilor ca să cercetezi și nemulțămindu-să vreo parte cu mărturii să-i triimată la divan.

2 lu: Răvașul isprav(ni)ci(ei) din 1824 ap(rilie) 22 cătră înadinsu rânduie mazil ca să cercetezi la stare(a) locului.

3 le: Scrisoare din 1824 dec(em)v(rie) 2 din parte(a) sărd(arului) Neculai Stavru, dată lui Costandin Butnariu și altor răzăș(i), că pentru cumpărăturile sali din numitele moșii, ducându-i banii în cuprindere(a) cărții logofeții să aibă a le da moșia.

4 le: Jaloba pomenită din 1829 iuli(e) 10 din parte(a) preotului cu răzășii, cu cerire de a răscumpăra părțile răscumpărate de pârâțul pah(a)r(nic) Sion de la sărd(arul) Tuduri.

Deci, de vreme însuș jăl(u)itorii nu au urmat scrisorii însămnată la No 3, din 1824 dec(em)v(rie) 2, ca să ducă banii cumpărătorului și să tragă cumpărăturile în stăpâniri până la anul 1825 mart(ie) 21, când apucat fiind pah(arnic)ul Sion prin divan de cătră fiul sărd(arului) Tuduri Stavăr cumpărătorul ca ori să i să răspundă banii, sau să i să întăriască stăpânire pe aceli cumpărături, pah(arnic)ul Sion ca un răzăș au răspunsu banii în vornicia de aproz(i) 4000 lei, prețul cumpărăturilor, precum și 450 lei împlini la vornicia de aproz(i), precum au înfătoșat adeverița dum(i)sali Neculai Greceanu vel vor(nic)ul de aproz(i) a vremii de atuncea(a), din 31 iuli(e) 1825. Pre lângă care au răspunsu dum(nea)lui pah(a)r(nic)ul Sion că atuncea(a) când Neculai Tuduri îl apucasă ca pre un răzăș pentru răspundire(a) banilor prin vornicia de aproz(i), au și scris jăl(u)itorului preot că de voiești să între la aceli cumpărături să vii(e) cu banii ca să-și dei parte(a) sa, de care și dum(nea)lui ban C(h)irila au încredințat giudecata, că în zilele trecute la casa sa, în ființa și a altora, au înfătoșat preotul un asămine(a) răvaș, pre care acum ce rânduisă l-au tăgăduit, și măcar de nu l-au și arătat răvașul acesta acum la judecată. Dar, afară de el, s-au văzut la însuș(i) mâna preotului o scrisoare din următorul an din trecuta lună iuni(e) 28, cu slova și iscălitura pah(arnic)ului Sion, cuprinzătoare că afară de stănjinii n-au răscumpărat de

la sărd(arul) Tuduri, și afară de cumpărătura ce are de la fratele banului G(h)euca, de să mai dovedi că mai are vreo cumpărătură din bătrânul ce să trag ei jăl(u)itorii, să aibă a o da preotului / fără să pretindirisască ce va fi dat /. De care această scrisoare au luat judecata deplină plioroforii că ei răscumpărăturade la sărd(arul) Tuduri și cumpărătura de la G(h)euca li-au primit de buni cătră pah(arnicul) Sion. Pentru care, judecata și hotărăști ca pah(arnicul) Sion să-și stăpâniască atât răscumpărătura de la sār(arul) Tuduri, cât și cumpărătura de la G(h)euca, de vreme ce ei la anul 1824 n-au fost următori a da banii numitului sărd(ar) Tuduri, după scrisoare(a) ce să dădusă arătată la No. 3, cum și la anul 1825, când ș(i)-au cerut sărd(arul) Tuduri banii prin vornicia de aproz(i), iarăș(i) n-au fost următori ai da, și apoi mai ales că prin scrisoare(a) ce au priimit de la pah(arnicul) Sionla 28 zile a trecutei luni iuni(e), cu aceasta au sfârșit toată pretenția de a mai pute(a) ceri răscumpărari la părțilearătate mai sus. Pentru care spre nestrămutată stăpânire(a) pah(arnicului) Sion i s-au dat această carte de judecată di la Divan.

Vel Log(o)făt

<ss> Palade vornic

<ss>

<ss>

1830

iuli(e) 29

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, *LXXXIX* / 65, Original.

88. - 1832 martie 26. – *Paharnicul Ioniță Sion cere părintelui Chiril să poruncească slujitorilor săi să înapoieze omului său toporul pe care i l-au luat, întrucât acesta a tăiat nuietele de pe partea sa și nu de pe partea schitului.*

Sărut mână

Svinții tali părinte C(h)iril

Acest om al meu mi-au arătat că Svinția ta i-ai luat toporul supt cuvânt că ar fi tăiet nu(i)ele pe parte(a) sc(h)itului. De care voind a mă încredința am trimis astăz(i) și să gășască nu(i)elile tăiete tocmai pe capătul părții meli de câmp, iar nu pe a sc(h)itului. Pentru cari poftesc (să) poroncești a is ă da toporul. Iar fiind la prepus că au tăiat pe parte(a) sc(h)itului trimit împreună pe omul meuca să s(e) vadă.

Sluga svinții tali

<ss>Ioniță Sion

mart 26

(1)832

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, *LXXXIX* / 67, Original.

89. - 1833 mai 19, Buhăești. – *Costache Caracaș serdar dăruiește schitului Hârsova din ținutul Tutova, zidit de străbunul său, partea lui din Florintești.*

Danie

Gios iscăliții frați, adiverim prin această danie, ce dăm sfântului sc(h)it Hărsova, din ținut(ul) Tutovii, ce este zidit de părintele moșului meu, unde să cinstești și să prăznuiești hramul Adormirii Născătoarei de Dumnezeu, că după cuprindere(a) dieții răposatului moșului nostru pit(a)r(ul) Ștefan Cărăcaș, din anul 1804 fevr(uarie) 16, prin care pe lângă altele să cuprindă că și toate părțile de baștină din Florințeștii de Sus și de Jos le lasă noao nepoților săi, am socotit și noi și de bună voia noastră, nesiliți de nimeni, aceli părți pomenite mai sus le dăm și le afierosim sfântului pomenit sc(h)it, pentru a noastră și a răposaților ctitori vecinică pomenire. Și nimeni în urmă din fiii sau clironomii noștri în veci să nu poată strica această danie supt niciun cuvânt, ca unii ce bunăvoința noastră așa au fost și cugetul nostru la aceasta ne-au îndemnat, fiind acesta un lucru folositor pentru sufletele noastre și a răposaților noștri suitori. Drept aceia spre ce(a) de temeiu credință urmează ale noastre iscălituri.

În anul 1833 luna Mai 19 zile în sat în Buhăeștii

<ss> Costac(h)i Caracaș sardar

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, LXXXIX / 69, Original.

90. - 1835 noiembrie 9. – *Jurnalul judecătoriei ținutului Vaslui în pricina dintre arhimandritul Chiril, egumenul mănăstirii Sfântul Ioan Gură de Aur din Iași și ancealnicul schitului Hărsova, cu paharnicul Ioniță Sion pentru moșia Băboșenii, din ocolul Racova.*

Jurnalul

În numele pre(a)înălțatului domn Mihail Grigoriu Sturza V(oie)v(o)d stăpânitor
Printăpatul(u)i Moldaviei

Anul 1835 luna noemv(rie) în 9 zăli. Giudecătorie ținut(ului) Vasluiului luându în tratație dela cu N° 402, pornită după pretenție precuvioșii sale arhimandritului C(h)iril, egumănul monastirii svântului Ioan Gură de Aur din Eș și nacealnic(ul) sc(h)itului Hărsova, asupra dum(i)s(ale) păh(a)r(ni)c(ului) Ioniță Sion pentru moșie Băboșăanii, de la ocol(ul) Racovii, au aflat următoarele înpregiurări.

Pre(a)cuvioșie sa arhimandritul C(h)iril la anul 1833 maiu, în nou(ă) zăli, prin jaloba ce au dat divanului di apilație a Țării de gios, arată că moșie Băbușăanii, de pi apa Hărsovii, ținut(ul) Tutovii, din în vec(h)imi au fost împărțită în trii bătrâni, din cari doi și o a patra parti ar fi drepti a sc(h)itului Hărsova, ci după hotarnica moșii să află și astăz(i) în a pre(a)cuvioșii sali ocârmuire, iar celilanti părți a răzășil(o)r după multile giudecăt(i) ci ar fi avut ei cu monastire(a) Floreștil(o)r, au dat o bucată de loc numai din parte(a) sc(h)itului acii monastiri, pi cari tot ace(a) monastire au tras-o de îndată în a ei stăpâniri supt numi de Băilești, făcând linii(e) cu brazdă de plug i movilă, și

Băbușanii ar fi rămas din linie în sus a să împărți di iznoavă iarăș(i) după după bătrâni și scrisori, însă ei n-ar fi urmat așa, ci asuprindu numai parte(a) sc(h)itului ș(i)-au păzit părțile lor nevătămati ca și mai înainte de învoiala ci dădusă Floreștil(o)r fără (...) analogasă parte(a) de moșie Băbușanii pi trustrii bătrâni ca să fie și ei părtaș(i) la paguba pricinuită sc(h)itul(u)i numai de dânșii. Și în sfârșit acesști răzăș(i) pentru ca să lasă pi sc(h)it în păgubire s-au înc(h)ipuit și în neființa pre(a) cuvioșii Sali și fără știrea sc(h)itul(u)i au vândut părțile lor la alti feți particularnici păn(ă) ci au agiuns acum întâmpinare(a) dum(i)Sali Ioniță Sion, și măcar cât aceasta sc(h)itul după jaloba ci au dat domnul(u)i Ioan Sturza V(oie)v(o)d au câștigat înadins carti domniască din (vă)le(a)t 1827 iuli(e) 7, prin cari să hotărăști răspuns că din toată moșia Băbușanii ci astăz(i) să stăpânești di cătră sc(h)it și de cătră du(misa)li pah(a)r(nicul) Sion ci au cumpărat parte(a)răzășilor, mai întâiu făcându-să în trii părți, să tragă sc(h)itul părțile sale după dovezile ci va fi având, și cumpărăturile Sion pentru banii ci va fi dat mai mult vânzătoril(o)r răzăș(i) decât parte(a) ci li să cuvini după urmare(a) stăpânirii de atunce(a) și astăzi să-și cauti cu acii ci i-au vândut. Dar, fiind că o asămine(a) carte nu s-au pus nici într-o lucrari din pricina sc(h)imbării nacealnicil(o)r sc(h)itului, s-ar fi găsând și păn(ă) astăz(i) păgubaș de dreptu(l) lui pământ, și pi lângă aceasta tot din jaloba pre(a) cuvioșii sali se vedi că dum(nealu)i pah(a)r(nicul) în samavolnicie ar mai fi pus stăpânire și pi altă parti din Băbușani a sc(h)itul(u)i pi baștina ctitorul(u)i și a unui Crăste, ci l-au avut sc(h)itul mai înainte în stăpânire(a) sa, și mai stăpânești încă și altă parti tot din Băbușani ci să cuvini ctitorul(u)i, parte(a) unui Toad(e)r Pascal, după zapisul ci s-ar fi aflând la pre(a) cuvioșie sa, rugându-să divanului a poronci giud(ecători)ei, ca ea intrând în cercetare(a) tuturor încungiurâril(o)r pricinii să îndestuleză pi sc(h)it cu dreptul său pământ ci s-ar fi stăpânind de dum(nea)l(u)i pah(a)r(nicul) cu ră credință. Cari jalobă în or(i)ginal fiind în dreptati aicea spre cercetare, cu adresa divanului în dos tot din același an și lună, N. 25, la 2 iuni(e) prin polesca cu N° 1566, s-au făcut cunoscut dum(i)sali pah(a)r(nicului), cu alăturari totodată și de copia jalobii pre(a)cuvioșii sale ca în soroc de zăci zăli să vie spre înfătoșare cu toate dovezile ci va fi având atingătoare de moșie Băbușanii, și la 16 iuni(e) primindu-să răspunsul dum(nea)lui pah(a)r(nicul), prin cari puni înainte(a) giudecătorii feliuri de împregiurări în dizvinovățire cătră pritenție jăl(uito)r(ului), deși pre(a)cuvioșie sa arhimandritul și prin altă jalobă la 17 oc(tom)v(rie), tot anul 1833, cătră giudecătorie de ținut Tutova / fiindcă de la acistu proșes a urmat a-ș(i) lua a ei ființă c(h)iar de la ace(a) giudecătorie / să vedi că au cerut că di vremi ci d(umnea)l(u)i pah(a)r(nicul) n-au urmat a să înfătoșa după c(h)emare(a) ci i s-au făcut, apoi să i să mai adaogă și altă c(h)emari, ca la 20 noemv(rie) nigreșit să vie, când atunce(a) având a vini și pre(a)cuvioșie sa să să înfătoșăzi cu dovezile ci vor fi având, și după cari ace(a) giudec(ăto)r(ie) prin dou(ă) povesci și anumi, ce(a) întâiu cu N° 3916, oc(tom)v(rie) 28, și al 2-le(a) cu N° 4399, no(i)emv(rie) 20, au făcut cunoscut dum(i)sali pah(a)r(nicului) a vini spre înfătoșare la vadelile ci i s-au însămnat. Dar fiind că din piripisca urmată la ace(a) giudecătorii, ci s-au priimit acum aice(a) la înființare(a) acestui trebunal, s-au văzut că nici o înfătoșari în fondosul pricinii nu au avut fețele prigonitoari, afară numai de niști răspunsuri a dum(i)sali pah(a)r(nicului), la c(h)iemările ci i s-au făcut de giudecătorie, prin cari mijlocești îndreptări cătră înfătoșaria pricinii în privire cu reclamațiile urmati întru aceasta p(r)in giudecățimai

Înainte din vec(h)i, giudecătoria regularisând acist proțas după cuprindere(a) ofisul(u)i pre(a)înălțatului domn de supt N° 117, a să căuta clasul al 5 le(a), adică de la una oc(tom)v(rie), anul următori, și păr(ă) 15 a acieștii luni, au făcut cunoscut atât dumis(ali) pah(a)r(nicului) cât și pre(a)cuvioșii sali arhimandritul(u)i cu polesicile din 24 săpt(em)v(rie), N° 1056 și 1057, numai puțin și prin obștiasca poblecații(e), și di vremi cât d(umnea)(u)i pah(a)r(nicul) nu au fost următori a să înfătoșa, nici însuș(i), nici prin legiuit vec(h)il, iară pre(a)cuvioșie sa viind au stăruit cerând înfătoșari, măcar că întru aceasta giudecătoria după instrucție au putut da curs pricinii și în neființa dum(i)s(ale) paharnicul(u)i, (...) fiind că di la dum(nea)(u)i nu să priimisă nici o rospiscă că au priimit povesca, au mai încuviințat și al 2 le(a) vade la 28, tot a lunii lui oc(tom)v(rie), cari i s-au făcut cunoscut prin povesca de supt N° 1377, dându-i-să totodată în cunoștință că dacă nici atunce(a) nu va urma cu înfătoșare, apoi giudecătoria va da sfârșit pricinii și în neființa dumis(al)i. Și fiind că nici la acist termin n-au vinit spre înfătoșari, iar pre(a)cuvioșie sa arhimandritul iarăș(i) viind, au cerut curmare(a) pricinii și în neființa dumis(ale). Giudecătoria îndemnată pi di o parti de articol 371, din capul al 8 le(a), și pi di alta de cuprindere(a) litirii G din ofisul pre(a)înălțatului domn, au cerut de la pre(a)cuvioșie sa dovezăli ci ar fi având în pricină, cari au înfătoșat următoarele ci sânt trecuti la opisul supt iscălitura pre(a)cuvioșii sali din del(l)a pricinii.

1 iu. Carte de giudecată din (vă)le(a)t 7268 decemv(rie) 16, a lui vel logofăt(ul) Manolac(h)i Costac(h)i, prin cari să dă dreptati Nastasăii, fetii Ursului și a Doc(h)ișii, fimeii lui Ioan, ci au fost frati cu Ursul, ca să stăpânească doi bătrâni întregi din satul Băbușanii, și a patra parti din Scurți, ci să faci giuământati di bătrân.

2. Carte(a) domnul(u)i Ioan Feodor V(oi)v(od) din (vă)le(a)t 7269 maiu 3, înputernicitoari că după carte(a) de giudecată din 7268, trecută la N° 1, din acist jurnal, să stăpânească Nastasăe și Doc(h)ișia, doi bătrâni întregi din satul Băbușanii.

3 le(a). Un zapis a Nastasăei și Doc(h)ișia, din (vă)le(a)t 7270 maiu 7, prin cari au vândut de veci lui Ștefan Gălușcă din Coșăști, doi bătrâni din Băbușani, și un bătrân din Scurți, ci le-au fost de baștină de pi strămoșu(l) lor popa G(h)iorg(h)ii, și un loc de moară în apa Racovii, din gios de podul lui Bogdan.

4 le(a). Hotarnica moși(e)i Băbușanii și Scurții din (vă)le(a)t 1768 săpt(em)v(rie), iscălită de Enac(h)i Savva hotarnic și adiverită de d(umisa)li stol(ni)c(ul) Ioniță Cuza, prin cari s-au ales atât părțile cuviniti lui Ștefan Gălușcă din moșie Băbușanii și Scurții, cât și a răzășil(o)r.

5. Un zapis din (vă)le(a)t 7285 maiu 28, adevărit de mulți marturi prin cari preutul Vasăli, fiu lui Andrii Clatinici și a Susanii, dând șătrari(u)(u)i Ștefan Cărăcaș niști părți de moșii di veci din Băbușani și din Scurți.

6. Diata pitari(u)(u)i Ștefan Cărăcaș din (vă)le(a)t 1804 fevr(uarie) 17, adiverită de preosfințitul mitropolit al Moldavi(e)i Veniamin, prin care să cuprinde cu ci moșii înzăstriașă pi sc(h)it Hârsova i pi alti a sali rudenii.

7. O copie de spiță din (vă)le(a)t 1824 mart(ie) 8, prescisă de d(umisa)li stol(ni)c(ul) Costandin Obreja, în N° de 73 numi și adiverită cu iscălitura sa la anul 1829 mart(ie) 8. / Iar or(i)ginalul s-ar fi aflând la familia Bușăleștil(o)r.

8. Jaloba pre(a)cuvioșii sali arhimandritul(u)i C(h)iril din (vă)le(a)t 1827 iuni(e) 26, urmată cătră domnul Ioan Sturza V(oi)v(od), cuprinzătoari ca să

poruncească isprăvnici(e)i ținutului Tutovii să întrupeză moșie Băbușanii, câtă s-a afla stăpânindu-să atât de sc(h)it, cât și de cumpărătorul de la răzăș(i), d(umisa)li pah(a)r(nicul) Ioniți Sion, și împărțându-o pi trii bătrâni, să dei doi bătrâni și giumatati sc(h)itului Hârsova după hârtiile ci ari. Tot pi ace(a) jalobă să vedi carte(a) pomenitul(u)i domn din (vă)le(a)t 1827 iuni(e) 7, cătră isprăvnicie ținutul(u)i Tutovii poruncitoari ca să ră(n)duiască pi cariva din bo(i)erii ținutaș(i) ci să vor socoti mai de ispravă, și din toată moșie Băbușanii ci să stăpânești de cătră sc(h)it și d(umisa)li Sion, să dei parte(a) sc(h)itului după dovezile ci va ave(a), pi cari să o și stălp(e)ască cu pietri hotară, și cumpărătorul Sion pentru banii ci va fi dat mai mult vânzătoril(o)r răzăș(i) / decăt pi parte(a) ci să va alegi că li să cuvine / să-ș(i) cauti cu acii ci i-ai vândut.

9. Mărturie vornicului de poartă Vasăli Visul din (vă)le(a)t 1830 apr(ilie) 14, încredințată și de preosfințatul mitropolit la anul 1830 iuli(e) 12, arătătoare de stănjânie ci stăpânești sc(h)itul Hârsova în moșie Băbușanii, numai puțin și de înpresurarea urmată în ace(a) moșie de d(umisa)li paharnicul Sion.

Deci, stând giudecătorie cu luari aminti a să lămuri de ființa adivărul(u)i în pricină, au cetit mai întâiu cu toată înțelegirea dovezăli prescrisă mai sus, ci s-au înfășoșat de jăluitorul arhimandrit, numai puțin luându în băgari di samă și propusile pre(a)cuvioșii sali întemeiati pi dovez(i), precum și din însuș(i) del(l)a pricinii. S-au lămurit că moșie Băbușanii după hotarnica din (vă)le(a)t 1768 săpt(em)v(rie) 27, trecută la N° 4, din opisul doveză(l)o(r) jăluitori(lo)r, și alti hârtii documenturi, irmează a să împărți în trii bătrâni, din cari doi și o a patra parti din al triile(a) bătrân să cuvine a stăpâni sc(h)itul și prisosul împlinirii păr(ă) la întregi trii bătrâni să stăpânească răzășii acii moșii.

Și așa precum din aceasta s-au luat în cunoștinți că sc(h)itul după cuprindire(a) scrisoril(o)r să găsești obijduit numai cu cât stăpânești astăz(i), să înc(h)ei(e) socotința și în neființa părții pârâte numai pi dovezăli înfășoșati de pre(a)cuvioșie sa arhimandritul, ca tot pământul cât să stăpânești astăz(i) de sc(h)it și de d(umisa)li pah(a)r(nicul) că răzășii cât au rămas cu numi di Bobușani, măsurându-să să să împartă în trii părți, adică dou(ă) părți și o a patra parti din al triile(a) bătrân să li tragă sc(h)itul în stăpânire(a) sa pi temeiu hotarnicii arătată mai sus și celilanti trii părți din al triile(a) bătrân să rămăe în stăpânire(a) dum(i)sali pah(a)r(nicului) Sion cu răzășii. Iar pentru baștina zăditorul(u)i sc(h)itului, precum și pentru parte(a) preutului Vasăli, fiu(l) lui Andrii Clătinici și a Susanii, ci cu zapisul din (vă)le(a)t 7285 maiu în 28, înfășoșată la pirilipsis, și cari din jaloba pre(a)cuvioșai sali să vedi că sc(h)itul le-ar fi avut în a sa stăpâniri, fiind că pri hotarnică nimică nu să pomenești pentru baștină, asămine(a) și pentru parte(a) preutului Vasăli cetindu-să zapisul, din însuș(i) cuprinderea lui s-au înțales că ace(a) parti mai întâi au fost vândută lui Toad(e)r Pascal și lui Lupașc Păslă, căroră la hotărătul moși(e)i li-au și ales parte(a) lor împreună cu parte(a) Motășăștil(o)r, cari au și stăpânit-o în paci. Apoi acest zapis ci esti în urma hotarnicii nu poati ave(a) nici un temeiu di vremi ci șătrarul Ștefan Cărăcaș l-au primit pi Toad(e)r Pascal di părtaș în moșie cu Motășăștii, și n-au fost în dreptati ca să cumperi de la acii ci mai înainti vândusă lui Toad(e)r Pascal, și mai ales că zapisul acesta n-au avut nici o lucrare, de vremi ci în curgiri de 57 ani nu să vedi că ar fi avut nici odinioară stăpânire(a) sc(h)itul(u)i, ci s-au stăpânit de la vreme(a) hotărătul(u)i tot

de Pascal cu răzășii, apoi nu va pute(a) sc(h)itul în dreptati numai după o asăminea dovadă a stăpâni aceli părți.

Iscăliți / dum(nea)l(u)i aga G(h)iorg(h)ii Racoviți prezădent, și cilenuri, dum(nea)l(u)i pah(a)r(nicul) Grigori Ang(h)ilic(h)i, și dum(nea)l(u)i Costac(h)i Pătrașc(u).

Am ascultat jurnalul acesta, și cât pentru doi bătrâni și a o patra parti, după hotărâre(a) aceasta sânt mulțămît, iar pentru baștina ctitorul(u)i și parte(a) lui Toad(e)r Pascal nu sânt mulțămît, anul una mie opt sute triizăci și șasă, luna genarie în douăzăcișipatru zile în Vaslui.

Iscălit C(h)iril arhimandrit.

Iar dum(nea)l(u)i pah(a)r(nicul) Ioniți Sion nifiind față la hotărâre(a) aceștii pricini i s-au împărțășit întocmai copie de pi acist jurnal prin privigitorul ocolului.

Giudecătorie ținut(ului) Vasluiul(u)i

Copie aceasta posleduindu-să din cuvânt în cuvânt și fiind întocmai or(i)ginalnicul jurnal, s-au încredințat pi formă, dându-să pre(a)cuvioșii sali arhimandritul(u)i C(h)iril.

1836 maiu 9

Prezădent <ss> G(h)iorg(h)ii Racoviți.

<ss> Grigori Ang(h)ilic(h)i pah(a)r(nic).

<ss> C(ostachi) Pătrașc(u).

N136 (Pecetea) D: pahr <ss> Corivan (...).

Posleduit

Protocolul Dimitrie (...).

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, LXXXIX / 71, Copie.

91. - 1837 februarie 3. – Divanul apelativ al Țării de Jos cercetând pricina avută de arhimandritul Chiril, nacealnicul schitului Hărsova, cu paharnicul Ioniă Sion, pentru părți din moșia Băbușăni, hotărâște că sus numitul arhimandrit pentru a rămâne în stăpânirea schitului cei 100 stânjeni din moșia Băbușăni, trebui să plătească sus numitului paharnic 2500 de lei, sumă la care au fost prețaluiți. În caz că nu este mulțumit de această hotărâre poate face apelație la Divanul Domnesc.

ÎN NUMELE PREA ÎNĂLȚATULUI DOMN
MIHAIL GRIGORIY STYRZA V(OIE)V(O)D
STĂPÂNITORIU
PRINȚIPATYLYI MOLDOVII
Anul 1837. luna februar(ie) 3

DIVANUL APELATIV AL ȚĂRII DE GIOS

Întru înfătoșarea în presudstvia sa a jăl(uito)r(ului), pre(a)cuvioșia sa arhimandritul C(h)iril, nacealnicul sc(h)itului Hărsova, în persoană, cu pârătul, dum(nealu)i pah(a)r(nicul) Ioniți Sion, prin dum(nealu)i pah(a)r(nicul) Costac(h)i Sion, recomenduitul de cătră dum(nealu)i banul Neculai Sion, după înputernicire(a) ce și dum(nealu)i au avut de la fratili dum(i)sali pârătul, dum(nealu)i pah(a)r(nicul) Ioniți Săon, tractarisându apelarisăta la el de cătră giudec(ător) Vasluiului dellă următoare, după pretenția numitului (...) asupra celui de al doile(a), pentru părți de moșia Băbușanii, i sau găsit următoarele înpregiurări.

I iu. Pre(a)cuvioșia sa arh(i)m(andritul) C(h)iril, prin jalba ce la 9 mai anul 1832 au dat acestui Divan, au făcut arătare că moșia Băbușanii, de pe apa Hărsovia, ținut(ul) Tutovii, din în vec(h)ime au fost împărțită în trii bătrâni, din care doi și o a patra parte ar fi drepti a sc(h)itului Hărsova, ci după hotarnica moși(e)i să află și astăz(i) în a pre(a)cuvioși(e)i sale ocârmuire, iar celilante părți a răzășil(o)r după multele giudecări ce ar fi avut ei cu mon(astirea) Floreștii, au dat o bucată de loc acei mon(astiri), numai din parte(a)sc(h)itului, pe care numita mon(astire) trăgându-o deîndată în a ei stăpânire supt numi de Băilești, făcându-și linie cu brazdă de plug și movili, Băbușanii ar fi rămas din linie în sus a să împărți de iznoavă iarăș(i) după bătrâni și scrisori. Însă, ei răzășii nu ar fi urmat așa, ci asupra parte(a) sc(h)itului, și(i)-au păzit părțile lor nevătămate, ca și mai înainte de învoiala ce dădusă Floreștil(o)r, fără a analogisi parte(a) de moșia Băbușanii pe trustrei bătrâni ca să fii(e) și ei părtaș(i) și paguba pricinuită sc(h)itului numai de dânșii, ba încă în sfârșit pentru ca să lasă pe sc(h)it în păgubire s-au înc(h)ipuit și în neștiința pre(a)cuvioși(e)i sale și fără știre(a) sc(h)itul(u)i au vândut părțile lor la alte fețe particularnice, pân(ă) ce acum au agiuns în stăpânire(a) dumis(ale) pah(a)r(nicului) Ioniți Sion, și că măcar deși sc(h)itul îi acesta, după jalba ci au dat domnului Ioan Sturza V(oi)e(v)o(d) au câștigat înadins carte domnească din (vă)le(a)t 1827 iuli(e) 7, prin care să hotărăște întâi că den parte(a) moși(e)i Băbușani, ce astăz(i) să stăpânești de cătră sc(h)it și de cătră dum(neal)(u)i pah(a)r(nicul) Sion ce au cumpărat parte(a) răzășil(o)r Mai întâi făcându-să în trei părți, să tragă ac(h)itul părțile sale după dovezile ci va fi având, și cumpărătorul Săon pentru banii ce va fi de mai mult vânzătoril(o)r răzăș(i) pisti parte(a) ce li să cuvini, să-și caute cu acei ce i-au vândut. Dar, fiind că o asămene(a) carte nu s-au pus nici într-o lucrare den pricina sc(h)imbării nacealnicil(o)r, sc(h)itul s-ar găsi și pân(ă) astăz(i) păgubaș de dreptul său pământ, mai adăugând pre(a)cuvioșia sa că dumi(sale) pah(a)r(nicul) Sion, pi lângă aceste(a) ar fi mai pus stăpânire cu samavolnicii, atât pe parte(a) de baștină din Băbușani a ctitorului sc(h)itului, precum și pe a unui Hriste, ce sc(h)itul le-au avut mai înainte în stăpânire(a) sa, mai stăpânind dumi(sale) pah(a)r(nicul) și altă parte tot din Băbușani, ce să cuvine ctitorul(u)i, parte(a) unui Toader Pascal, după zapisul ce s-ar fi aflând la pre(a)cuvioșia sa. Pentru care rugându-să Divanului de a fi pusi la cale, Divanul cu rezoluție de supt No. 25 au trimis în original această jalbă giudecăt(o)ri(e)i ținut(ului) Tutovii, spre a da pricinii legiuit cursu.

II le(a). Arătata giudec(ăto)r(ie) făcând legiuitele c(h)emări, atât pre(a)cuvioșii sale arh(imandritului) C(h)iril, precum și pârătului, dum(nealu)i pah(amicul) Sion, au

urmat din parte(a) ei și o îndestulă peripiscă întru aceasta, pân(ă) cându după rătunzăme(a) ținuturil(o)r, lipindu-si locul de pricină cătră ispr(ăvnicia) Vasluiului, ei au trimis della la giudec(ătoria) acelu ținut, de a cărui rezidenții s-au atârnat căutare(a) proșesului. Iar apoi giudec(ăto)r(ia) Vasluiului priimind della și o lasă ficarasându-o, pentru că dum(nealu)j pah(a)r(nicul) Sion n-au fost urnăt(o)r a să înfătoșoșă, nici la vreme(a) sorocită prin (...)les, nici după osăbită c(h)emare, ce de a dreptul i sau mai făcut. Giudecătoria, în privire(a) art(i)c(olului) 371, din capul al 8 le(a), a Reglementului, și a literii G, din ofisul pre(a)înălțatului domn, la 9 oct(om)v(rie) 1835, au luat pricina în tractații(e), numai în ființa pre(a)c(u)v(iosului) arhimandrit, și arată pre al său jurnal că de cătră pre(a)cuvioșia sa i s-au înfătoșat următoarele) dovezi.

1 iu. Carte de giudecată din 7268 decemv(rie) 16, a lui vel log(o)făt Manolac(h)i Costac(h)i, prin care să dă dreptate Nastasăi, fetii Ursului, și Doc(h)iții, fimeia lui Ioan, ce au fost frate cu Ursul, ca să stăpânească doi bătrâni întregi din satul Băbușanii, și a patra din Scurți, ce să face giumătate de bătrân;

Al 2 le(a). Carte domnului Ioan Tedor V(oie)v(o)d din 7269 mai, în 3, înputernicitoare că după carte(a) de giudecată din 7268 / trecută la No. 1 / să stăpânească Nastasăia și Doc(h)ița, doi bătrâni întregi din satul Băbușanii.

Al 3 le(a). din 7270 maiu 7, zapisul Nastasăi și a Doc(h)iței, prin care au vândut de veci lui Ștefan Gălușcă din Coșăști prin cari au vândut de veci lui Ștefan Gălușcă din Coșăști, doi bătrâni din Băbușani, și un bătrân din Scurți, ci le-au fost de baștină de pi strămoșu(l) lor popa G(h)iorg(h)ii, și un loc de moară în apa Racovii, din gios de podul lui Bogdan.

4 le(a). Hotarnica moși(e)i Băbușanii și Scurții din (vă)le(a)t 1768 săpt(em)v(rie), iscălită de Enac(h)i Savva hotarnic și adiverită de d(umisa)li stol(ni)c(ul) Ioniță Cuza, prin cari s-au ales atât părțile cuviniti lui Ștefan Gălușcă din moșie Băbușanii și Scurții, cât și a răzășil(o)r.

5. Un zapis din (vă)le(a)t 7285 maiu 28, adeverit de mulți marturi prin cari preutul Vasăli, fiu lui Andrii Clatinici și a Susanii, dând șătrari(u)l(u)i Ștefan Cărăcaș niști părți de moșii di veci din Băbușani și din Scurți.

6. Diata pitari(u)l(u)i Ștefan Cărăcaș din (vă)le(a)t 1804 fevr(uarie) 17, adiverită de preosfințitul mitropolit al Moldavi(e)i Veniamin, prin care să cuprinde cu ci moșii înzăstriază pi sc(h)it Hărsova i pi alti a sali rudenii.

7. O copie de spiță din (vă)le(a)t 1824 mart(ie) 8, prescrisă de d(umisa)li stol(ni)c(ul) Costandin Obreja, în N° de 73 numi și adiverită cu iscălitura sa la anul 1829 mart(ie) 8. / Iar or(i)ginalul s-ar fi aflând la familia Bușăleștil(o)r.

8. Jaloba pre(a)cuvioșii sali arhimandritul(u)i C(h)iril din (vă)le(a)t 1827 iuni(e) 26, urmată cătră domnul Ioan Sturza V(oie)v(o)d, cuprinzătoare ca să poruncească isprăvnic(i)e ținutului Tutovii să întrupeză moșie Băbușanii, câtă s-a afla stăpânindu-să atât de sc(h)it, cât și de cumpărătorul de la răzăș(i), d(umisa)li pah(a)r(nicul) Ioniță Sion, și împărțându-o pi trii bătrâni, să dei doi bătrâni și giumătati sc(h)itului Hărsova după hârțiile ci ari. Tot pi ace(a) jalobă să vedi carte(a) pomenitul(u)i domn din (vă)le(a)t 1827 iuni(e) 7, cătră isprăvnicie ținutul(u)i Tutovii poruncitoare ca să ră(n)duiască pi cariva din bo(i)erii ținutaș(i) ci să vor socoti mai de ispravă, și din toată moșie Băbușanii ci să stăpânești de cătră sc(h)it și d(umisa)li Sion,

să dei parte(a) sc(h)itului după dovezile ci va ave(a), pi cari să o și stălp(e)ască cu pietri hotară, și cumpărătorul Sion pentru banii ci va fi dat mai mult vânzătoril(o)r răzăș(i) / decât pi parte(a) ci să va alegei că li să cuvine / să-ș(i) cauti cu acii ci i-ai vândut.

9. Mărturie vornicului de poartă Vasăli Visul din (vă)le(a)t 1830 apr(ilie) 14, încredințată și de preosfințitul mitropolit la anul 1830 iuli(e) 12, arătătoare de stănjăni ci stăpânești sc(h)itul Hârsova în moșie Băbușăanii, numai puțin și de înpresurarea urmată în ace(a) moșie de d(umisa)li paharnicul Sion.

Deci, stând giudecătorie cu luoi aminti a să lămuri de ființa adivărul(u)i în pricină, au cetit mai întâiu cu toată înțelegirea dovezăli prescrisă mai sus, ci s-au înfășoșat de jăluitorul arhimandrit, numai puțin luându în băgari di samă și propusile pre(a)cuvioșii sali întemeiați pi dovez(i), precum și din însuș(i) del(l)a pricinii. S-au lămurit că moșie Băbușăanii după hotarnica din (vă)le(a)t 1768 săpt(em)v(rie) 27, trecută la N° 4, din opisul doveză(l)o(r) jăluitori(lo)r, și alti hârtii documenturi, irmează a să împărți în trii bătrâni, din cari doi și o a patra parti din al triile(a) bătrân să cuvine a stăpâni sc(h)itul și prisosul împlinirii păr(ă) la întregi trii bătrâni să stăpânească răzășii acii moșii.

Și așa precum din aceasta s-au luat în cunoștinți că sc(h)itul în cuprindere(a) scrisoril(o)r să găsești obijduit numai cu cât stăpânești astăz(i), iar giudecătoria înc(h)ei(e) socotință, ca tot pământul cât să stăpânești astăz(i) de sc(h)it și de dum(isal)i pah(a)r(nicul), adică dou(ă) părți și o a patra parte din al triile(a) bătrân, să le tragă sc(h)itul în stăpânire(a) sa pe temeiul hotarniciei arătate mai sus și a celelalte trei părți din al triile(a) bătrân să rămâi(e) în stăpânire(a) dum(nea)lui Sion cu răzășii. Iar pentru baștin zăditorului sc(h)itului, precum și pentru parte(a) preotului Vasile, fiul lui Andrei Cletinici și a Susanii, ce cu zapis din (vă)le(a)t 7285 mai 28, înfășoșat la pirilipsisu, și care din jalba pre(a)cuvioși(e)i sale să vedi că sc(h)itul le-ar fi avut în a sa stăpânire, giudec(ătoria) zice că așa precum prin hotarnică numită nu să pomenești pentru baștină, asămine(a) și pentru parte(a) preotului Vasăli citindu-să zapisul din însuș(i) cuprindere(a) lui s-au înțales că ace(a) parte mai întâi au fost vândută lui Toad(e)r Pascal și lui Lupașc Păslă, căroră la hotărâțul moși(e)i le-au și ales parte(a) lor, împreună cu parte(a) Motoșăștil(o)r, care au și stăpânit-o în pace, apoi acest zapis ce este în urma hotarniciei nu poate ave(a) nici un temei, de vreme ce șatr(arul) Ștefan Caracaș l-au priimit pe Toader Pascal de părtaș în moșii cu Motoșăștii, și n-au fost în dreptate ca să cumperi de la acei ce mai înainte vândusă lui Toad(e)r Pascal, și mai ales că zapisul acesta n-au avut nici o lucrare, de vreme ce în curgere de 57 ani nu să vede că ar fi avut nici odinioară stăpânire sc(h)itul, ci s-au stăpânit de la vreme(a) hotărâtului tot de Pascal cu răzășii, și că așa fiind nu va pute(a) sc(h)itul fi în dreptate numai după o asămine(a) dovadă, a stăpâni acele părți.

III le(a). Pon. acest jurnal a giudecători(e)i, jăl(uito)r(ul) arhimandrit iscăbind pentru pontul a doi bătrâni și o a patra parte mulțămire, iar în pontul baștinei ctitorului și parte(a) lui Toader Pascal nimulțămire, pârâțului i s-au împărțășit copii de pe jurnal pe formă, pe care alăturându-o pe lângă jalba sa de apel ce au dat Divanului la 15 iuni(e), anului trecut 836, asupra nemulțămirei sale, ce au arătat în totul cu socotința înc(h)ietă de giudecătoria Vasluiului, supt No. 2220, sau și scris acei giudecătorii ca să pristavlisască della în apelații, care o asămine(a) priimindu-să pe lângă raportul din 2

săpt(em)v(rie) 836, cu No. 3491, s-au trecut apoi în clasificăția eczaminii întâi (a) anului; al doile(a), spre căutare la 8 genar, (a) anului următor, pentru care după c(h)emare(a) ce s-au făcut ambel(o)r părți prin zapiși, arătându-să aice(a), astăz(i) s-au luat pricina în tratații(e), întru stăruire(a) de față a pre(a)cuvioși(e)i sale arhimandritului C(h)iril și a dumis(ale) pah(a)r(nicului) Costac(h)i Săon, rânduitul de vec(h)il din parte(a) pârătului precum mai sus s-au zis, căroa cerânduli-să ca să înfășoșez(e) dovezile în pricină, pre(a)cuvioșia sa arhim(andr)itul cu opis pe formă au înfășoșat tot pe aceli ce și la giudecătoria(e) au arătat.

Iar dumis(ale) pah(a)r(nicul) Sion au înfășoșat aceste(a):

1 iu. Din 1783 oct(om)v(rie) 25, copii(e) de pe daniia șatr(arului) Ștefan Cărăcaș, întărită de Divan la 827 săpt(em)v(rie) 22, prin care să arată că au dănit sc(h)itului Hărsova între altele, atât doi bătrâni întregi din satul Băbușăni, precum și o a patra parte din celălant bătrân tot din Băbușăni, ce ave(a) luat în sc(h)imbu de la popa Alecsandru.

Al 2 le(a). Jalba sărd(ă)r(esei) Maria Stavăr, dată cătră dumis(ale) Ioan Sandu Sturza V(oi)e)v(od), pentru neurmăre(a) dumis(ale) pah(a)r(nicului) Ioniți Săon, ai răspunde banii pi 205 stânjini din moșia Băbușăni ci vroe (a) li răscumpăra de la dum-sa, în dosul cărieurm(e)az(ă) carte(a) log(o)feți(e)i din 826 mart(ie) 9, cuprinzătoare de vadeoa ce s-au pis dumis(ale) pah(a)r(nicului) pentru răspundere(a) acelor bani.

Al 3 le(a). Jalba dumis(ale) pah(a)r(nicului) Ioniți Sion cătră pomenitul domn Sturza, tânguitoare pentru înpresurare(a) cei face sc(h)itul Hărsova la părțile dumis(ale) din moșia Florințeștii, în dosul cărie urme(a)z(ă) carte gospod din 826 iuli(e) 30, cătră isprăv(ni)ci(a) de Tutova ca să înputernicească stăpânire(a) jăl(uito)r(ului) pe părțile sale de baștină și cumpărături, pân(ă) când sc(h)itul iș(i) va aduce hârțile de pesti Prut și își va căuta dreptate(a) prin drumul giudecătii.

Al 4 le(a). Din același(i) an săpt(em)v(rie) 20, poronca gospod în dosul jalbii dumis(ale) pah(a)r(nicului), după care să poruncești dumis(ale) vornic(ului) Alecu Calimah și ispravnicilor de Tutova, ca să cercetez(e) de rămâne jăl(uito)r(ul) a ave(a) în moșia Băbușăni și Florințeștii, părțile bunului său, ce prin hotarnica răpos(atului) spatar Cuza din 7269 să arată, și dacă i să vor cuvini să i le dei și în stăpânire.

Al 5 le(a). Din 827 apr(ilie) 10, anaforaoa Divanului întărită și de fostul domn Sturza, prin care să arată de giudecata ce au avut jăl(uito)r(ul) arhimandrit cu pârătul pah(a)r(nic) pentru moșia Florințeștii, și să mărginești pe sc(h)it de a-ș(i) stăpâni numai driaptă parte ce are el în ace(a) moșii(e), după diata ctitorului său.

Și dar aceste(a) fiind dovezile înfășoșate, s-au cetit cu luare aminte atât cuprindere(a) lor, precum și jurnalul înc(h)iet di cătră giudecătoria țanut(ului) Vasluiu la 9 oct(om)v(rie) 835, numai pușan și replica dată din parte(a) pârătului asupra nemulțămirii sale de la țanut(ul) din care Divanul lămurindu-să pe de o parte că jăl(uito)r(ulu)i sc(h)it i să cuvine a ave(a) în stăpânire doi bătrâni, și o a pat(r)a parte din al 3 le(a) bătrân, potrivit cu carte(a) de giudecată din 7268 și hotarnica lui Enac(h)i Sava din 1768, i diata pitar(ului) Ștefan Caracaș din 1804 înzăstrătorul acelu sc(h)it, și pe de altă parte că întru adevăr urmând prigonire între răzășii rămași(i) cu părțile lor în Băbușăni, și între monas(tirea) Floreștii, ei au săvârșit învoială și i-au dat o bucată loc din parte(a) cuvinită sc(h)itului pe care ar fi osăbit-o și cu linii, puindu-i nume de

Băilești. Apoi și Divanul potrivit cu poronca slobozită în acest predmet de fostul domn Ioan Sturza V(oi)e v(o)d la anul 1827 iuli(e) 7, unindu-să cu socotința giudec(ătoriei) ținut(u)lui, hotărăști ca trupul moși(e)i Băbușanii pre cât astăz(i) să găsești stăpânindu-să de dumi(sale) pah(a)r(nicul) Ioniți Sion și sc(h)itul Hărsova, să să analogisască pe trii bătrâni, din care doi și o a patra parte din al treile(a) bătrân va stăpâni sc(h)itul după dovezile sale, și trei părți din treile(a) vor rămâne în stăpânire(a) dum(nea)lui pah(a)r(nicului) Sion, cu ace(a)sta însă că dintru întâmplare după vreme numita moșii(e) Băbușani iarăș(i) ar mai spori în pământ prin câștigare de la megieși, la o așa întâmplare rămâne a să împărți tot pe trei bătrâni, adecă doi și o a patra parte a sc(h)itului, și trei părți a dumis(ale) Sion. Asămine(a) și întru deosăbite pretenții a pre(a)cuvioși(e)i sale arhimandritului pentru baștina citorului și a unui Crăstea, i a lui Toader Pascal, avându și Divanul în privire că prin hotarnica mai sus zisă din 1768 săpt(em)v(rie) 27, nimică nu să pomenești de baștină, și pentru celilante părți care mai înainte au fost a preotului Vasăli, sâ n Andrei Cletinici și în urmă au trecut prin zapis la 7285 maiu 28 cătră șatr(arul) Ștefan Caracaș, să dovedești că parte(a) lor s-au ales împreună cu parte(a) Motășăștil(o)r, stăpânindu-o în pace fără a ave(a) arătatul zapis vreo lucrare. Divanul dar și întru aceasta să unești în totul cu a giudecători(e)i socotință, că pre(a)cuvioși(e)i sale după 57 ani trecuți la mijloc, nu-i mai rămâne cuvânt pretinderisă mai mult cu de o asămine(a) propuneri afară de acei doi bătrâni și o a patra parte din al triile(a) bătrân. Însă fiind că dumi(sale) pah(a)r(nicul) Costac(h)i Săon au arătat că fratele dum(nea)l(ui) întemeindu-să pe stăpânire(a) sa au făcut jeluiri de acareturi, Divanul și întru ace(a)sta hotărăște, ca dacă după împărțala ce s-ar face trupului cât astăz(i) are numire de Băbușani, stăpânit de dumi(sale) pah(a)r(nicul) Sion și sc(h)itul ar veni pe parte(a) cuvinită sc(h)itului acareturile făcute de dumi(sale) pah(a)r(nicul) Sion, la o așa întâmplare toate acele acareturi să vor prețui și adevăratul preț să va răspunde de cătră sc(h)it.

Pe temeiurile de mai sus înc(h)iindu-să acest jurnal, de pe el să va împărțasi și ambilor părți copii, scriindu-să și giudecători(e)i ținut(u)lui a duce hotărâre(a) Divanului întru întocmai împlinire, fiind de competența sa și nemulțămîntului îi rămâne slobodă apelația la Divanul Domnesc în termen de treizăci zile, dacă însă mai întâi va depune la acest Divan 500 lei cauția pe suma de 2500 lei, prețuluiți acei 100 stânjeni de (...) cuprinsă în raportul privigitorului de ocol cu No. 548 și (...) de îmbele părți pricinuitoare.

Iscăliți:

G. Suțul

Iordac(h)i spat(ar).

Gavril De(...) spat(ar).

(.....)

Cetind jurnalul acesta am rămas mulțămit. 1837 mart(ie) 8.

Iscălit C(h)iril Arhimandrit.

Am asculta hotărâre(a) și am rămas nemulțămit, rămâind a dezlega Divanului pentru cauții, ca să știu ce să pun, fiind hotărâre(a) Divanului pentru toț(i), adică și pe parte(a) răzășil(o)r, pe care nu mă cunosc datoriu. 1837 mart(ie) 13.

Iscălit Ioniți Sion pah(a)r(nic)

Divanul Apelativ a Țării de Jos

Copia ace(a)sta posleduindu-să din cuvânt în cuvânt și fiind întocmai cu originalul, s-au încredințat cu iscăliturile mădulărilor și punere(a) peceții Divanului.

<ss>

<ss>

<ss>

Director <ss> pah(a)r(nicul) Iordac(h)i (...).

Secția I iu

No. 940

1837 fevr(uarie) în 13 zile

Posleduit (...).

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, *LXXXIX* / 72, Copie.

92. - 1837 aprilie 2. – *Paharnicul Grigori Anghelichi, asesorul judecătoriei ținutului Vaslui cere arhimandritului Chiril, nacealnicul schitului Hârsova, să vină la moșia Băbușeni, aducând și copia hotărârii dată de Divanul Țării de Jos pricinii pe a avut-o cu paharnicul Ioniță Sion pentru această moșie, spre a se aduce la îndeplinire această hotărâre.*

Asăsorul Giudecători(e)i

ținut(ului) Vasluiului

pah(a)r(nicul) Grigori Angelic(h)i

No. 16

(1)837 apr(ilie) 2

Pre(a)cuvioși(e)i saliarhimandritului C(h)iril, nacealnic sc(h)itului Hârsova

Potrivit predpisanii Divanului cu No. 941, fiind eu comandarisât di cătră giudecătoria ținut(ului) Vasluiului, ca să aduc întru împlinire hotărâre(a) dată di cătră Divanul Țării di Jos, în pricina ci s-au urmat întri pre(a)cuvioșia voastră cu d(umnealui) pah(a)r(nicul) Ioniți Săon pentru moșia Băbușăni, întocmai cuprindere(a) jurnalului înc(h)iet în pricina aceasta; am vinit astăz(i) la stare(a) locului, și dar cu căzută cinste fac cunoscut sfinți(e)i tali, ca să binevoiești ca mâini să vii și însuș(i) sfinția ta la stare(a) locului, aducând împreună și copia jurnalului ci vii fi luat di la acel Divan ca după cuprinder(a) aceluia să s(e) facă și lucrare(a) cuviincioasă, precum întru aceasta am făcut știut și dum(i)sali pah(a)r(nicului) Ioniți Săon, ca și dum(i)s(a)li să vii spre a fi față la lucrari. Iar di primire(a) aceștia vii binivoi a-mi împărtăși răspuns.

<ss> Grigori Angelic(h)i pah(a)rmic

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, *LXXXIX* / 73, Original.

93. - 1837 iunie 27. – *Arhimandritul Chiril, nacealnicul schitului Hârsova, trimite Divanului Domnesc al Prințipatului Moldovei opisul documentelor ce le are privitoare la moșia Florințești, în temeiul cărora să se dea în stăpânirea schitului, din această moșie, opt pământuri și 14 pași din câmp, un pământ și 14 pași din siliște, precum și jumătate din Florințești, partea de jos.*

Cătră Cinstitul Divanul Domnesc a Prințipatului Moldaviei

Arhimandritul C(h)iril nacealnicul Sc(h)itului Hârsova
Jalobă

C(h)iemat fiind a mă înfăoșă în pricina ce am cu dum(nea)lui pah(a)r(nicul) Ioniță Sion, pentru părțile din Florinteștii de Sus, din ținut(ul) Tutovii, alăturez pe lângă aceasta opis de documenturile ce am atingătoare de acei Florintești, pe temeiul cărora plecat rog pe Cinstitul Divan ca să binevoiască a împlini în stăpânirea sc(h)itului din Florinteștii de Sus opt pământuri și 14 paș(i) din câmp, și un pământ și 14 paș(i) din siliște, după danie C(h)iratceștilor, însămnată la N° 4, cu analogie din toate, și gumătate de sat de Florintești, parte(a) de sus, bez patru funii și 12 paș(i) a răzășil(o)r, potrivit cu diețile ctitoril(o)r Cărăcușăști, însămnate la N° 6 și 8, cu analogie din toate, întorcându-să sc(h)itului și toate hârțiile în N^o de 15 bucăț(i) de la dum(nea)lui pah(a)r(nicul) Ioniță Sion, (...) sau fost încredințat la 1829 unui preot Ioan Tăbușcă, vec(h)il fiind atunce(a) din partea sc(h)itului în pricinile cu dum(nea)lui pah(a)r(nicul) Ioniță Sion; Prin jaloba ce au dat giudecătoriei de Tutova la 1832 oct(om)v(rie) 20 arată că furându-să de un pravoslavnic creștin s-ar fi lepădat de casa dumisale; de care am alăturat opis pe lângă jaloba ci am dat Divanului Apelativ a Țării de Gios la 1833 Genar 14, care cred că trebu(i)e să fie în della acestui proțas. Atunce(a) dum(nea)lui pah(a)r(nicul) Ioniță Sion ca să depărteze din stăpânire(a) ce la 1827 ș(i)-au înființat pe temeiul unui izvod de împărțală a Cuzii, pe a căruia temeiu s-au înc(h)iet atunce(a) și hotărârea giudecătorii. Fiind acum prihănit de însuș(i) dum(nea)lui prin arătate mai sus jalobe de la 1832 oct(om)v(rie) 20, (...) dum(nea)lui în giudecătorie la No. 78, scrie cu însuș(i) asămine(a) copie di pe izvodul (...) a stolnicului Cuza din 7267 genar 10, și la No. 75, asămine(a) și dum(nea)lui să întemeiază pe o hotarnică din 7269 genar 15, care zice că ar fi găsit-o între hârțiile furate din casa pomenitului preot, dar o asămine(a) hotarnică este dovedită de plastografă prin carte(a) domnului Grigorie Ion Calimah din 1768 apr(ilie) 25, însămnate în alăturatul opis cu No. 5, care rostește că pân(ă) atunce(a) nu s-ar fi hotărât părțile lui Gălușcă, și adivărată în sfârșit de ar fi încă nu-l poate sprijni pe dum(nea)lui, ci pe sc(h)it, fiind dată pe numele ctitorului Gălușcă, iar nu pe a Sioneștil(o)r.

<ss> C(h)iril Arhimandrit

An 1837 Iunie 21

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, LXXXIX / 74, Ciornă, Transliterație incompletă.

94. - 1837 iunie <f. z.>. – Jalba arhimandritului Chiril, nacealnicul schitului Hârsova, către Divanului Principatului Moldovei, privitoare la pricina ce are cu polcovnicul Ioniță Sion pentru ocina din Florinteștii de Sus.

Cătră Cinstit
Principatului Moldovei

Arhimandritul C(h)iril nacealnicl sc(h)itului Hărsova
Jalobă

Astăz(i) c(h)iemat fiind spre a mă înfătoșain pricina ce am cu dum(nea)lui pah(a)r(nicul) Ioniță Sion pentru Florinteștii de Sus, din ținut(ul) Tutova, alăturez pe lângă aceasta cinstitului Divan opis de documenturile ce am atingătoare de acei Florintești. Pe temeiul căroră plecat rog pe cinstit(ul) Divan ca să binevoiască a îndeplini în stăpânirea sc(h)itului din Florinteștii de Sus, opt pământuri și 14 paș(i) din câmp, și un pământ și 14 pași, după danie C(h)iratceștilor, însămnată la No 4, cu analogie din toate, și și giumătate de sat din Florinteștii de Sus, bez 4 funii, 12 paș(i) a răzășil(o)r, după diata ctitorului Ștefan Căraçaș, însămnată la No. 6, cu analogie din părțile toate, întorcându-să sc(h)itului și toate hârțiile în No. de 15 bucăț(i) de la dum(nea)lui pah(a)r(nicul) Ioniță Sion, pe care s-au fost încredințat la 1829 unui preut Ioan Tăbușcă, vec(h)il fiind atuncea sc(h)itului în pricina cu dum(nea)lui pah(a)r(nicul) Ioniță Sion (...) casă, precum însuș(i) dum(nea)lui prin jalobe ce au dat la giudecătoria de Tutova la 1832 oct(om)v(rie) 20, arată că furându-să de cătră un pravoslavnic creștin fiind (...) peste Prut s-ar fi lepădat de casa dum(i) sale. De care este alăturat opis pe lângă jaluba ce am dat Divanului Apelativ a Țării de Giosla 1833 genar 14, care cred că trebu(i)e să fie în della acestui proțăs. Și pe dum(nea)lui pah(a)r(nicul) Ioniță Sion să să depărteze din stăpânirea ce la 1827 și-au înființat pe temeiul unui izvod de împărțală a Cuzii, pe a căruia temeiu s-au înc(h)iet atuncea(a) și hotărârea giudecătorii, fiind prihănit de însuș(i) dum(nea)lui acum prin arătata jalubă de la 1832 oct(om)vr(ie) 20, numai puțin și prin opisul dat de dum(nea)lui în giudecătorie la N° 78, scris cu însuș(i) a sa mână, copie de pe izvodul plastograf a stolnicului Cuza din 7267 genar 10, și la N° 75, asămine(a) în (...), deși dum(nea)lui să întemeiază pe o hotamică din 7269 genar 15, care zice că ar fi găsit el între hârțiile furate de casa pomenitului preot, dar o asăminea hotarnică este dovedită de plastografă prin carte(a) domnului Grigore Ioan Calimah din 1768 apr(ilie) 25, însămnate în alăturatul opis supt No. 5, căci prin aceia să rostește că păn(ă) atuncea(a) nu s-ar fi hotărât părțile lui Gălușcă, și adevărată în sfârșit de ar fi încă nu-l poate sprijini pe dum(nea)lui, ci tot pe sc(h)it, fiind dat pe numile ctitorului Gălușcă.

1837 Iunie

<ss> C(h)iril Arhimandrit

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, LXXXIX / 75, Ciomă.

95. - 1837 iulie 7. – Paharnicul Ioniță Sion face cunoscut Divanului Țării de Jos că până va lua curs pricina pe care o are cu arhimandritul Chiril pentru pământ își va ridica binaua aflată acolo.

Cătră Cinstit Divanul Țării de Jos

Pah(amicul) Ioniță Sion

Prin răspunsul din 31 a trecutei luni mai, văzând a mă obijdui Divanul, și în punere(a) cauți(e)i, nevoind a lua înbăgari di samă, că pi locul dat cuviosului părinti, am bina cari faci mai mult dicât 500 lei însămnaț(i) di cauții am hotărât al lăsa să stăpânească în paci ace(a) parte ci mi-au luoa-t-o, și a alerga după scoatere(a) pământului răpit de cuvioșii părinți de la măn(ăstirea) Floreștii. Dar spre a nu să folosi cuviosul arh(imandrit) C(h)irilă de acaretul meu păra va lua cursu pricina pentru pământul răpit, am hotărât a-mi rădica binaoa. Pentru cari cinst(itul) Divan va binevoi a faci cunoscutu di a-mi dișărta și a-ș(i) faci cuvioșie sa dacă îi va trebui, cari (eu) cred fiind moșie streină pe care cu greu c(h)eltuiescu.

1837 iuli(e) 7

<ss> Ioniță Sion pah(a)r(nic)

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, LXXXIX / 76, Original.

96. - 1837 noiembrie 4. – *Adeverință pentru primirea sumei de 614 lei și 20 paralele la vechilul arhimandritului Chiril ce se cuvin comisului Ioan Racoviță.*

Lei	Păr(ale)	
614	20	Adică șasă suti patrusprezăci lei, douzăci parali, s-au priimit de gios iscălitul di la vec(h)ilu(l) cuvioșai sali arhimandritului C(h)iril după hotărârea giudecători(e)i pren oțnoșanie cu N. 4659, ci să cuvin dumis(ale) comis(ului) Ioan Racoviță, de a cărora priimiri s-au dat aceasta cvitanțai(e). (1)837 no(i)emv(rie) 4 N. 8083

<ss>

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, LXXXIX / 77, Original.

97. 1838 octombrie 27. – *Judecătoria ținutului Vaslui face cunoscut arhimandritului Chiril că nu pot fi alese părțile de moșie din Hârsova, întrucât presudstvia „să găsăști în necompletare de trii mădulari”*

Pre(a)cuvioși(e)i sale arhimandritului C(h)iril

Asupra jalobii pre(a)cuvioși(e)i tali din 24 a urmatoarii, atingăto(a)ri di cerirea ci faci pentru a să înjg(h)eba comisia la moșia Hârsova, după hotărârea Domnescului Divan, spre dovedirea părților de moșii din Florinteștii de Sus, di pi Hârsova, a niamului Săonesc. Această giudecătorii(e) a ținut(ului) Vasluiului, cu cinsti faci cunoscut pre(a)cuvioșiilor voastre, că așa precum presudstvia să găsăști în

necompletare de trii mădulari, apoi să fii îngăduitori în aceasta pără la complectarisărea presustfii.

<ss>

<ss>

N° 5191

1838 oct(o)mvr(ie) 27

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, *LXXXIX* / 78, Original.

98. - 1838 noiembrie 25, Iași. – *Paharnicul Ioniță Sion adeverește că a primit de la arhimandritul Chiril, nacealnicul schitului Hârsova, suma de 480 lei reprezentând „prețăluirea” acaretelor pe care le-a făcut pe partea de moșie de la Băbușeni, pentru care s-au judecat.*

Lei

480: Adică patru suteopt zăci lei am luat de la pre(a)cuvioșia sa dum(nealui) arhimandritul C(h)iril, nacealnicul sc(h)it(ului) Hârsova, banii prețăluirii acaretel(o)r ca s-au gășât făcute de mini pe parte(a) di moșii din Baboșăni, pe care cu giudecată au luat-o svinția sa da la mini.

1838 no(i)emvr(ie) 25

Eși

<ss> Ioniță Sion

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, *LXXXIX* / 79, Original.

99. - 1839 mai 8. – *Judecătoria ținutului Vaslui cere arhimandritului Chiril ca la 30 iunie să vină la moșia Hârsova pentru a alegepărțile stăpânite de Ioniță Sion în această moșie.*

Pre(a)cuvioși(e)i sali arhimandritul(u)i C(h)iril

Așa precum la 30 a următoarii s-au hotărât a să comandarisî pi unul din mădularile acestui tribunal a ținut(u)lui Vasluiu, la moșia Hârsova, spre lămurire(a) părțil(o)r dumis(ale) pah(a)r(nicului) Ioniță Săon, din acel hotar, ci sânt înpresurati di cătră sc(h)it(ul) Hârsova, apoi cu cinsti să faci cunoscut pre(a)cuvioși(e)i tali că la fătata zi negreșit să te afli la stare(a) locului dinînpună cu bo(i)eriul arbitru cerșut di pre(a)cuvioșia ta spre a să pute(a) săvârși această lucrari, căci la din înpotrivă în temeiul pornicil(o)r ci ari giudecăt(o)ria di la Domnescul Divan, lucrari să va faci și în neființa pre(a)cuvioși(e)i tali.

Iar acum în priimire(a) aceștia, giudec(to)ria va ave(a) răspuns.

<ss>

<ss>

No. 2052

1839 maiu 8 zile

De primirea căruia adres se dă rospiscă că la 30 zile a următoarei luni maiu voiu fi următor a mă înfătoşa.

1839 maiu 15

D.A.N.I.C., Fond Documente moldoveneşti, LXXXIX / 80, Original.

100. - 1839 iunie 9, Hârsova. – Arhimandritul Chiril, nacealnicul schitului Hârsova, din ținutul Vaslui, se învoieşte cu paharnicul Ioniță Sion pentru stăpânirea unor părți din Florințeștii de Sus. Schitul fiind dat sub epitropia Mitropoliei, această învoială a fost întărită de Veniamin mitropolitul Moldovei și adeverită de boierii comisar.

Mai gios iscăliți, arhimandritul C(h)iril, nacealnicul sc(h)itului Hârsova, din ținut(ul) Vasluiului, și nemărginit vec(h)il a Sfintei Mitropolii Moldaviei, prin formalnică vec(h)ilimea din anul 1837 sept(e)vrie 18, cu nom(ă)r(ul) 1433, în pricinile acestui sc(h)it, și paharnicul Ioniță Sion, pogorătorul din Sion Coșăscul, carele din parte(a) tot niamului Sionesc am fost întins feliurite reclamații asupra pomenitului sc(h)it, luând acum în privire dărâmare(a) amânduror părților din lăntuire(a) îndelungatelor prigoniri ce au urmat păra acum între sc(h)it și între mine pah(a)r(nicul) Sion, pentru dreptăți înpongășate ce ne însuseam și o parte și alta în lămurire(a) proprietății amândurora în Florințeștii de Sus. Și eu arhimandritul, luând aminte la c(h)eltuielile ce au urmat și ar fi mai putut urma cu giudecățile, și eu pah(a)r(nicul) Sion luând în privire pe lângă struncinare(a) cu c(h)eltuielile giudecății și că o așa prigonire din partea mea urmează cu un sfânt lăcaș zidit tot de un niam al nostru spre pomenire, ni-am socotit amândoi în ființa bo(i)eril(o)r comisari, ce să întrunisă la fața locului în Florințeștii de Sus spre lămurire(a), supt carte de blăstăm, înpregiurărilor prigoniri dintre noi. Și așa precum Divanul Domnescu a acestui Prințipat prin înc(h)ipuirea din 21 septemvrie a anului trecut 1837, trecută în protocol cu num(ă)r(ul) 7, au (statornic)nit de bună și neprihănită hotărnicia din anul 7269 Genar 15, iscălită de stol(ni)c(ul) Cuza i clucerul Constantin Grecu, și căp(i)t(anul) Constantin Baltag, cuprinzătoare de încungiurare(a) în pietri și în sămni firești a doi bătrâni și giumătate din Florințeștii de Sus, adică doi bătrâni a lui Sion și giumătate de bătrân a niamului C(h)iratcesc, care s-au fost dată în stăpânire(a) lui Ștefan Gălușcă, după rostire(a) pomenitei hotarnice, ziditorului pomenitului sc(h)it Hârsova, carele în putere(a) dani(e)i, atât a ziditorului său șatrarului Ștefan Caracaș ce să zice și Gălușcă bătrânul din anii 1783 octomvrie 25, cât și a fiului său pitarului Ștefan Caracaș din 1804 fevr(uarie) 16, au fost avut stăpânire(a) în Florințeștii de Sus, atât driapta parte cuvinită lui Gălușcă, pogorător din Sion, adică o a triia parte din toată parte(a) Sioniască, parte(a) Tudoscii Caracașoaei, fetii lui Sion, cât și celelalte părți Sionești din acest hotar a Florințeștilor de Sus, adică a triia parte a Aniței Tironiască, tot fata lui Sion, înprotiva c(h)eltuielil(o)r ce ar fi făcut Ștefan Gălușcă cu dizbatire(a) și hotărătura Florințeștil(o)r după îănțălegire(a) sprijinită de carte(a) Gospod a D(omnulu)i Grigorie Alecsandru G(h)ica V(oi)e(v(od) din 1765 iunie 13; și celelalte părți înprotiva părțil(o)r ce ar fi avut Gălușcă în Corobănești și prin alte hotară, cum și giumătate de bătrân a lui C(h)iratcu, care este dat danie numitului sc(h)it Hârsova încă

din anii 7267 avgust 23 de cătră niamul C(h)iratcesc. Iar de cătră mine pah(a)r(ni)cul Ioniță Sion în putere(a) arătatei hotarnice din 7269 Genar 15, supt înțălegire(a) cuprinderii ei, că adică acei doi bătrâni s-ar cuveni numai lui Sion, avându-i de cumpărătură. De aceia, lăsând de o parte toate înc(h)ipuirile de dreptate ci ne însușeam și o parte și alta cu de la sine tălmăciri spre a să curma toate prigonirile urmate și următoare cu zadarnice c(h)eltuieli și pierdere de vreme, și a nu să mai îngreua și sufletile cu cărți de blăstăm i osăbite giurământuri, ni-am învoit ca acei doi bătrâni Sionești, numiț(i) prin hotarnica înbunățăjită de Divanul Domnesc, să-i împărțim drept în (...) prin măsură geomitricescă fălcești încvadrat în următorul c(h)ip: adică după ce sc(h)itul va trage un bătrân întreg din acești doi bătrâni numiț(i) Sionești, va mai trage alăturat cu acela și pe ace(a) giumătate de bătrân numit a C(h)iratceștil(o)r, pe care sc(h)itul o are osăbit dănuită, în parte(a) de sus unde este și sc(h)itul întemeiat. Și eu paharnicul Sion să-mi trag un singur bătrân întreg, dar dispărțire(a) să să urneze întru acest c(h)ip ca di vreme ci hotarnica sus numită a stolnicului Cuza cu ceialalți iscăliți în ea din 7269, încungiură pe acești doi bătrâni Sionești, și giumătate de bătrân a lui C(h)iratcu cuprinzind câmp și codru în pietrile și în sămnile arătate prin înrânsa, rămâne afară de aceste pietre altă giumătate de vatră, numită a lui Ciurlan, ce o pomenești hotarnica spre împlinire(a) a trii bătrâni cu care să mărginește pe Florintestii de Sus. Apoi în temeiul aceștii învoiei sc(h)itul să tragă pe un bătrân din doi numiți Sionești, și pe giumătate de bătrân a lui C(h)iratcu precum s-au zis în parte(a) de sus unde este și sc(h)itul, și un bătrân ce mai rămâne să-l trag eu paharnicul pe din gios, alătore(a) cu a sc(h)itului. Și măcar căp locul cel din jos esti câmp curat și loc mai bun, dar fiind că în parte(a) aceasta este așazare(a) mea a pah(a)r(m)icului Sion, apoi pentru ca să lips(e)ască și această neînpacare în privire(a) bunățății locului, noi prin bună alcătuire am făcut punct dispărțitoriu de unde să să porniască dispărțire(a) între un bătrân și giumătate a sc(h)itului și între bătrânul al meu a pah(a)r(nicului) Sion, adică de la pietrile ce sânt pusă pe zare(a) dialului și colțul din gios a capătului moși(e)i Albeștii, acel dispre apus mai gios de viile sc(h)itului, să miargă cu linie driaptă spre apus piste vale(a) satului, pe la casa lui Boboc și piste părau(l) Hârsovii, pân(ă) în zare(a) dialului spre împlinire(a) somii fălcilor de pământ ce să cuvin unui întreg bătrân și giumătate ce rămân în vecinica stăpânire a sc(h)itului, pentru ca să-mi rămâie și mie pah(a)r(nicului) Ioniță deplin soma fălcilor de pământ cuvinit unui bătrân după periferie ce o cuprinde numita hotarnică din 7269 cu pietrile și sămnile arătate întrînsa, adică până în giumătate de bătrân a lui Ciurlan, ce-l numești hotarnica că s-au ales de o parte alătore(a) pe din gios, afară de pietrile și sămnile încungiurătoare acelor doi bătrâni și giumătate. Iar dacă prin măsurătoare(a) locului de cătră inginer fălcește încvadrat să v-a descoperi că la vreo parte din noi nu s-ar îndeplini întindere(a) locului ce s-(a) cuvinit până în linie de noi statornicită prin puncturile mai sus însămneate, noi la o așa întâmplare linie propusă va rămâne statornică până în părau(l) Hârsova, și toată îndeplinire(a) a vrunii lipse de loc să va îndeplini din pământul de piste părau(l) Hârsova până în zare(a) dialului dispre apus. Și pentru ca să lips(e)ască în veci prigonire(a), linie despărțitoare între pământul sc(h)itului și ale mele a paharnicului Sion mai sus prescrisă să să tragă cu inginer aprobarisit de șfat, care va lămuri și câtime(a) fălcil(o)r încvadrat, cuvenite fieștecăreia părți după această învoială în ființa și cu c(h)eltuiala amânduror părțil(o)r, și în ființa arbitril(o)r din parte(a) noastră, carie

să iscăliască formalnic împreună cu inginerul puncturile pietril(o)r sau a moviilor ce să vor face.

Și pentru ca să să știe periferie hotarnicii din 7269 să să dei sc(h)itului copie de pe ia întărită, iar originalul să rămâie la mine pah(a)r(nicul) Sion. Pe lângă aceste(a) ne legăm, ca dacă vreodată s-ar rășlui despre o parte a vreunor megieș(i) din încungjurătoare hotarnicii pomenite din 7269, spre a păria sprijinire la toată întâmplare(a) avem să fim uniț(i) și împreună lucrători, atuncea(a) la o dinpotrivă și neprevăzută acum întâmplare o așa rășluire să o punim la mijloc după fracțiile ce stăpânisc. Iar la întâmplare când vreunii din frații miei Sioneștii sau din rudeniile mele vor pretenderisi a să împărtăși din parte(a) ce rămâne a me(a), atuncea(a) sc(h)itul nu are a fi împărtășit de nici un feliu de c(h)eltuiele la asămine(a) pretenții, precum și dacă niște asămine(a) rude a mele s-ar încerca a reclamarisi asupra aceștii învoele, ori în ce c(h)ip ar pute(a) fi ace(a) reclamație, atuncea(a) numai eu singur pah(a)r(nicul) Sion să am a răspunde în totul. Iar sc(h)itul să rămâ(i)e purure(a) statornicit în în pacinica stăpânire pe un bătrân și giumătate precum mai sus este arătat. Și fiind că acest sc(h)it este dat sub epitropie și purtare de grijă a Sfintei Mitropolii, apoi făcându-să două asămine(a) scrisori de învo(i)ele, iscălite de noi și adeverate de bo(i)erii comisari, să vor întări și de cătră înalt preosfințitul mitropolit al Moldoviei Veniamin. Și așa fiește care din noi își va lua câte una, și spre încredințare am iscălit însuș(i) cu mâinile noastre (...) amândouă scrisorile de învoială spre a ave(a) vecinică tărie.

1839 Iunie 9 zile
în Hârsova

<ss> C(h)iril Arhimandrit

<ss> Ioniță Sion pah(a)r(nic)

Pre(a)cuvioșia sa arhimandritul C(h)iril nacealnicul sc(h)itului Hârsova și dum(nealui) pah(a)r(nicul) Ioniță Sion, după cerire(a) ce prin osăbit adres au făcut aceștii comisii, să adeverește această învoială cu iscălituile mădularilor comis(i)e.

Anul 1839 luna iunii(e) în 10 zile
Hârsova

<ss> Grigorii Angelic(h)i ban

<ss> Enacac(h)i Dragoș comis

Au presuz(...) la această comisii(e) asesor(ul) giudecători(e)i țin(u)tului Vasluiului.

<ss> D. Duca

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenești, LXXXIX / 81, Original.

101. - 1851 martie 2. – Paharnicul Ioniță Sion protestează la Domnescul Divan în legătură cu pricina avută cu răzeșii și schitul Hârsova, arătând că la această pricină i-a parte și postelnicul Vasile Pogor.

Cinst(itului) Domnesc Divan

Pah(arnicul) Ioniță Sion
Protest

Fiind că în pricina următoari dintri mini și răzășii i sc(h)itul Hârsovii face parti și dum(nealu)i post(elnicul) Vasile Pogor, di aceia grăbesc a protesta Dum(i)sali întru unire la tratația pricinii cunoscându-să recuzarisit din parti-mi.

1851 marti(e) 2

<ss> Ioniță Sion pah(a)r(nic)

N°428; 2 Mart(ie) 1851

Fiind că d(umnealui) pah(a)r(nicul) Sion n-au sprijinit acest protest cu vreo dovadă precum au fost datoriu ca jăl(uito)r, apoi recuzație ce d(umnealui) o face neavând locul ei după legi, d(umnealui) post(elnicul) Pogor, va presudsții în pricină. Și dar pe temeiul jurnalului înc(h)iet, i să și întoarce protestul cu acest (...).

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenesti, LXXXIX / 83, Original.

102. - 1859 septembrie 25. – *N. Rize scrie paharnicului Ioniță Sion, în urma cererii pe care a făcut-o la tribunalul districtului Vaslui, că pentru aducerea la îndeplinire a „anaforalii precurmătoari judecății” avute cu schitul Hârsova se va face deosebirea cumpărăturilor și a schimburilor de pământ din hotarul moșiei Florințeștii de Sus și de Jos.*

Onorat. D(umi)s(ale) pah(a)r(nicului) Ioniță Sion

Fiind că D(umnea)v(oastră) prin cerire(a) făcută la tribunalul judiciar a districtului Vaslui la 21 apr(ilie) trecut, anul curent, de a vi să diosăbi cumpărăturili și sc(h)imburili de pământ ci aveți făcuti în hot(a)r(ul) moși(e)i Florințeștii de Sus și de Jos, di pi la unii și alții din sinpărtași(i) acest(o)r moșii, și cari cu aduceri întru împliniri a anaforalii precurmătoari judecății dintri d(umnea)v(oastră) cu sc(h)itul Hârsova, vi s-au rezlețit, zicând că înfășozază listă lămuritoari di acel pământ, și cari la actă nu să vedi. Apoi, iscălitul, membru a pominitul(u)i tribunal, însărcinat fiind a disăvârși la cale lucrari cerută de d(umnea)v(oastră), cu onor vă faci poftiri a ni comunica o așa listă sprijinită și di dovezi pentru stăpâniri avută pi acel pământ, mai înainti de aduceri întru împliniri a anaforalii zisă. Și totodată vă poștești a înștiința și dispre acei douăzăci și patru paș(i) pământ din Florințeștii de Jos, cei aveți luați în sc(h)imb di la Ștefan Moșuleț, privăzuți prin citata anafora, dacă la aduceri ei întru împliniri pe fața pământului vi s-au dat în stăpâniri sau nu, binevoind acum de primiri aceștii a slobozi adeveriță.

<ss> N. Rize

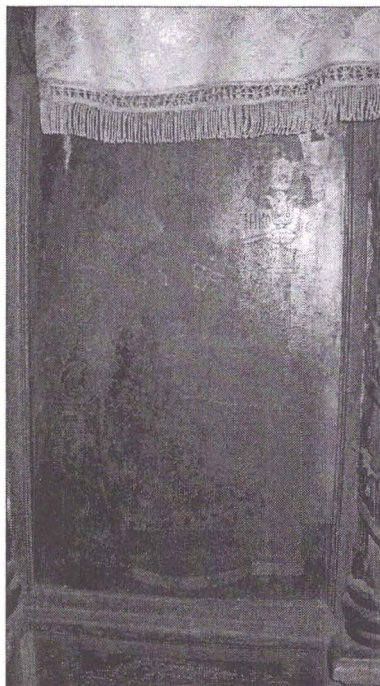
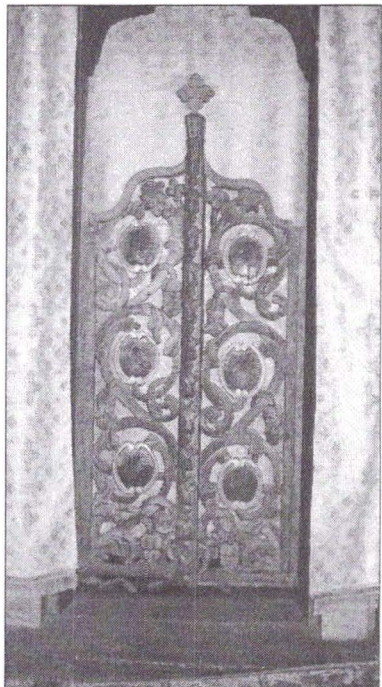
N° 11

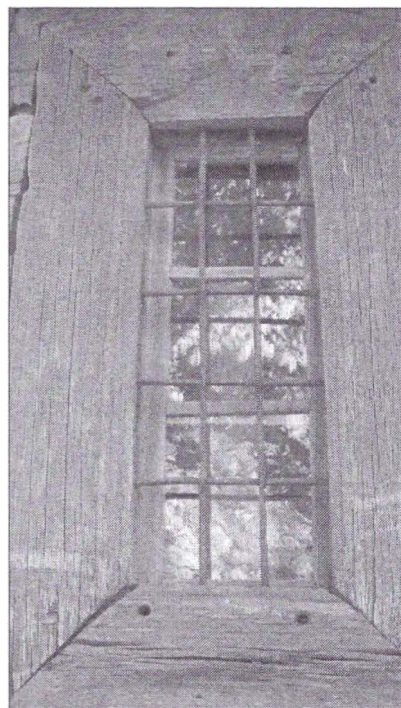
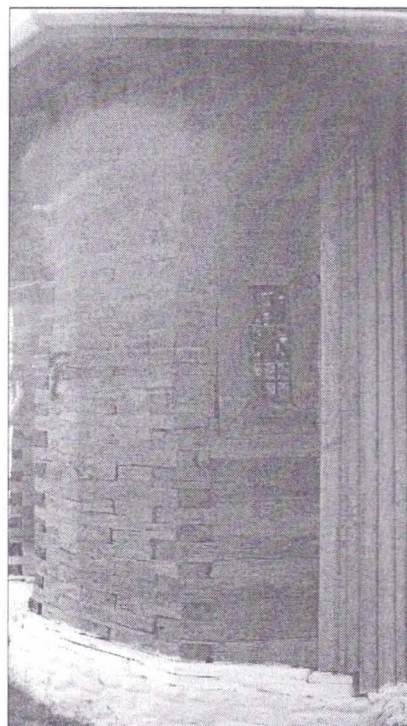
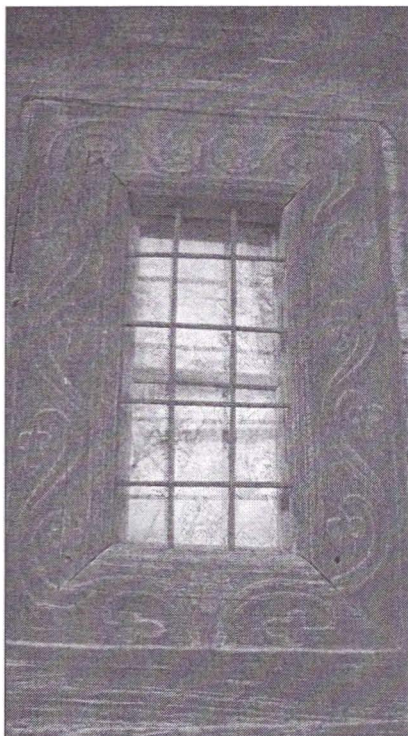
1859 săp(tem)v(rie) 25

D.A.N.I.C., Fond Documente moldovenesti, LXXXIX / 89, Original.

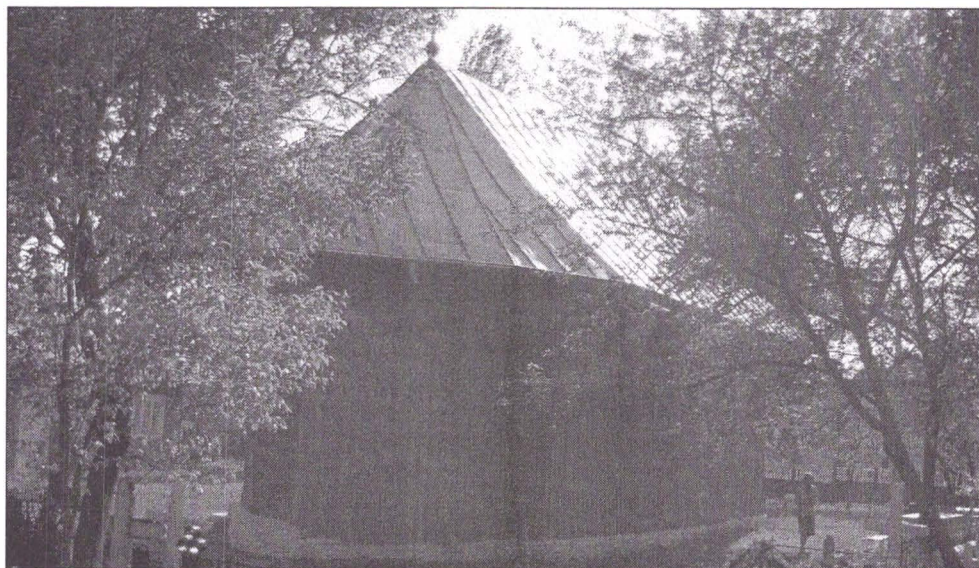
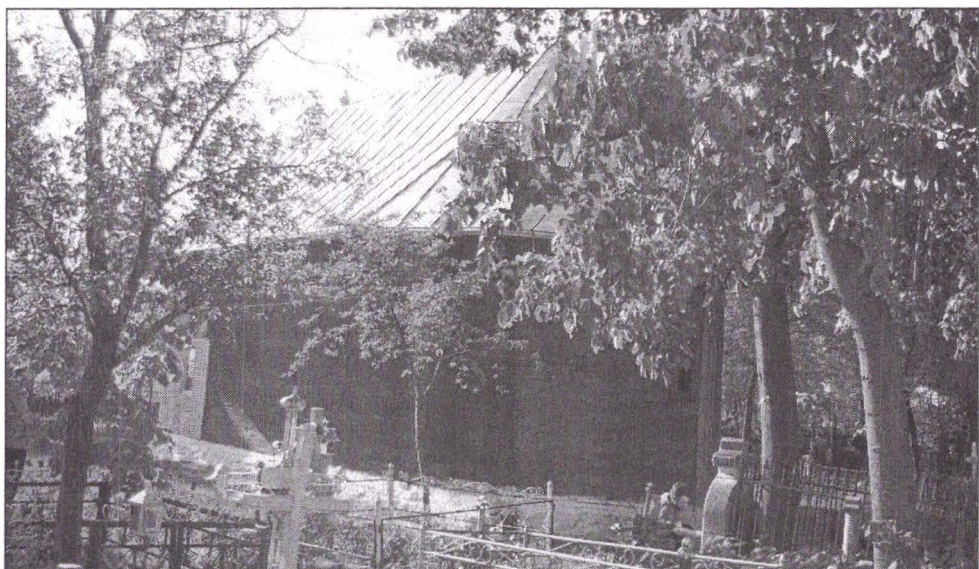

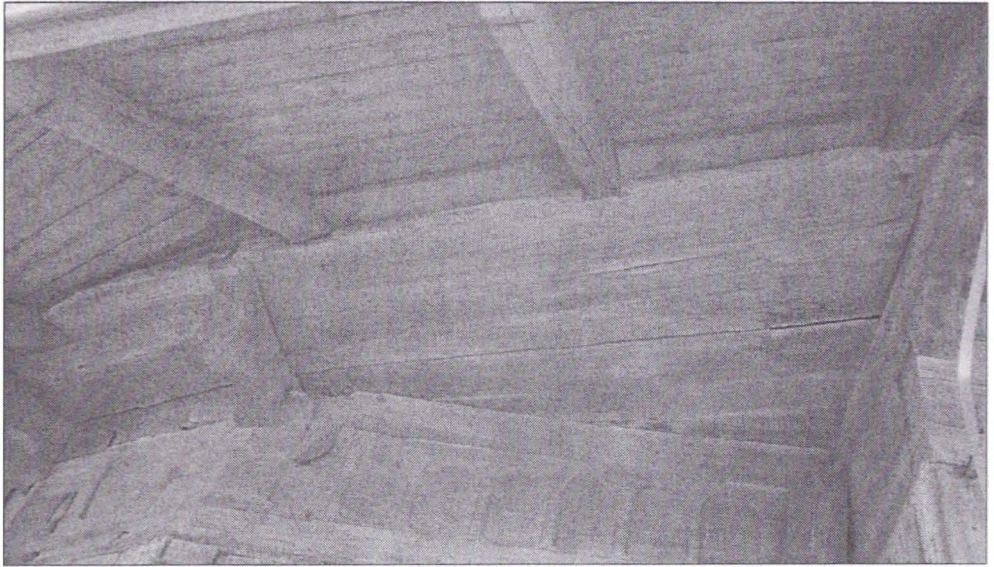

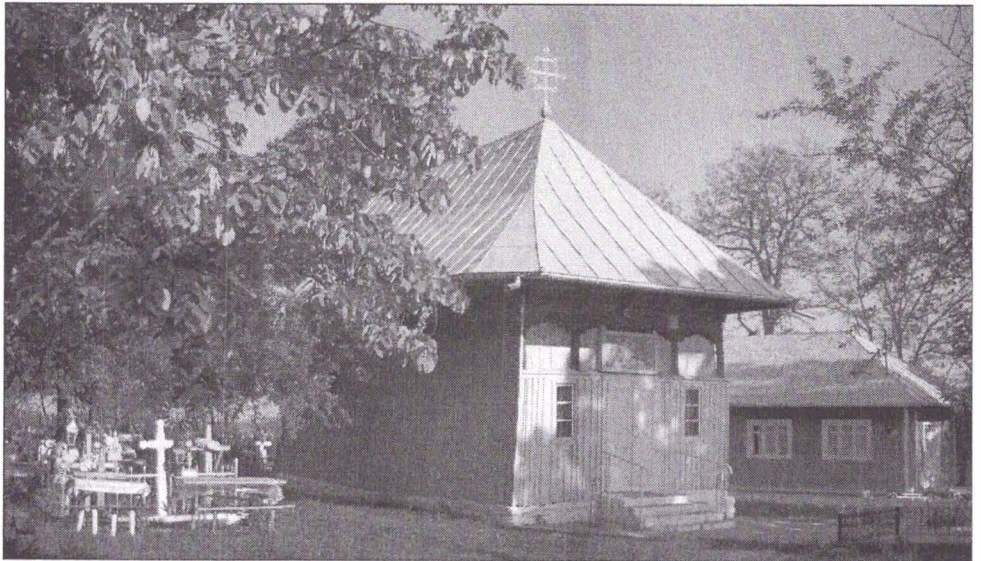
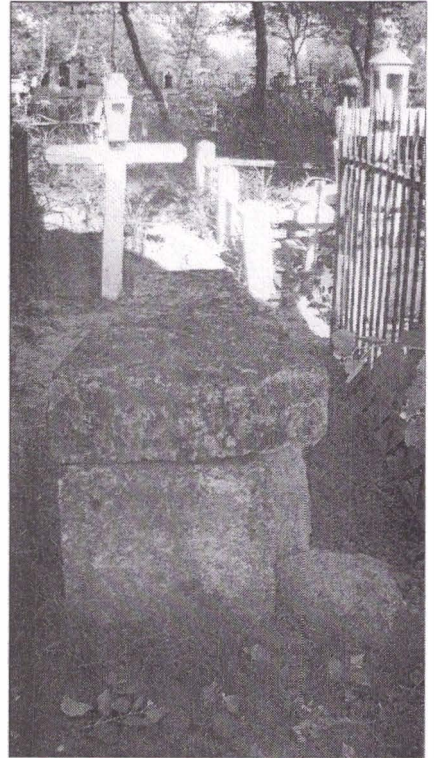
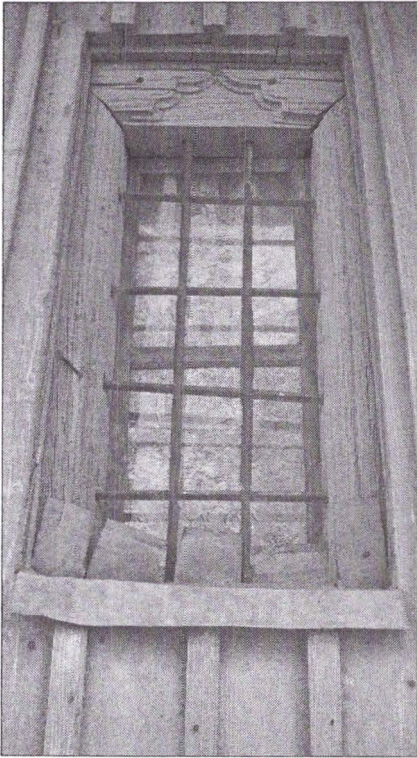

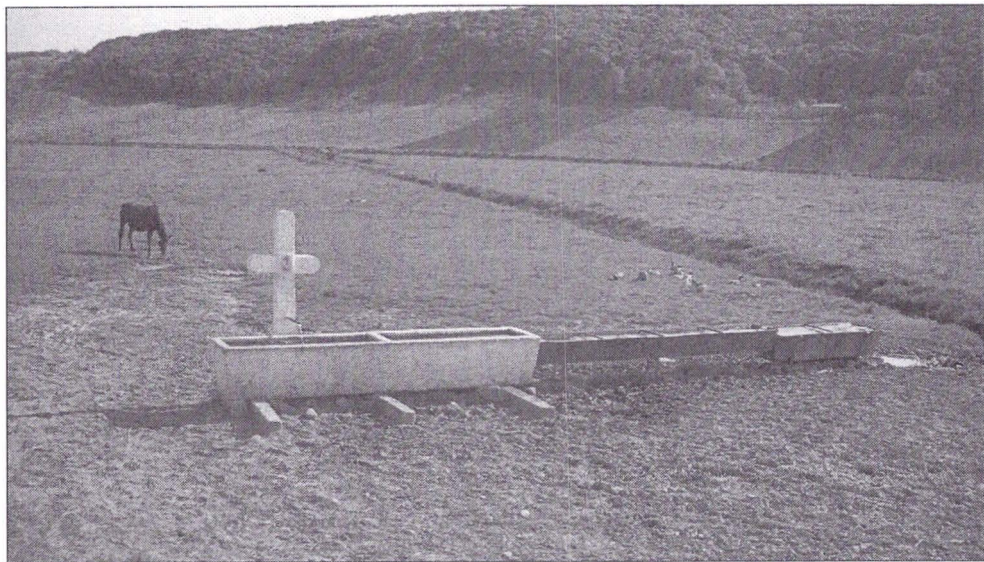

NEAMUL GHERGHE DIN ZĂICOI

Gheorghe Gherghe*
Sidonia-Elena Diaconu**

Cuvinte cheie: neamul Gherghe, sătul Zăicoi, Plosca, Amaradia, genealogie
Keywords: people Gherghe, village Zăicoi, flasks, Amaradia, genealogy

Abstract:

Making a family genealogy peasant from a village in Oltenia, the valley of the flasks Plosca. The first representative of the family is first mentioned in 1597. In 1699 and 1722, Gherghe attended delimitation processes Rădinești property in the village. In 1795, a representative of the family moved to the Valley Ploscuței purchase in Zăicoi village because the village where he lived, Negovani, was destroyed by the Turks of Pasvantoglu. Year the new village, family Gherghe separated into two lines: the branch Averescu and branch Niță of Trane.

Profesorul universitar Mircea Ciubotaru, din Iași, preocupat și de lumea satului natal, Vulturești din județul Vaslui, dar și de „Siraua neamului” a constatat că, „... aproape fără excepție, memoria nu bate mai departe de bunici, rareori ajungând la străbunicii paterni, ascendența pe linie maternă fiind, de regulă, o necunoscută totală” (Nicolae Ghe. Ciubotaru, „Povestiri cu bunici și strămoși”, editura Kalos, Iași, 2010, p5)

În ultimii ani am fost și eu preocupat de creionarea unor „genealogii țărănești”, pe unele le-am schițat în monografia „Parohia Zăicoi și neamul meu”, cu dorința revenirii, pentru altele am continuat să adun informațiile necesare, deoarece nu venim de nicăieri și nu mergem spre nicăieri... Dorința de cunoaștere a strămoșilor și în același timp a lumii satului a devenit cu atât mai stringentă cu cât satul românesc, un univers patriarhal cu nuanțe originale specifice neamului nostru, a pornit pe un drum al dispariției în unele zone sau al schimbărilor radicale în altele, iar urmașii noștri, indiferent unde vor trăi, trebuie sa-și cunoască rădăcinile, trebuie ”să se bazeze pe ceva” în crearea fundamentului lor spiritual. Este foarte greu să alcătuiești o genealogie în lumea satului românesc, o lume în majoritate analfabetă în secolele trecute, o lume în care nici toți preoții nu știau carte, o lume care a lăsat foarte puține însemnări, sau, dacă a lăsat, sunt greu de găsit.. sunt cazuri fericite când unele familii apar în documentele emise de cancelariile domnești sau în zapisele locale .Totuși, pentru ultimele două secole avem posibilitatea unor informații datorită catagrafiilor, dar mai ales a registrului de botezuri, cununii și înmormântări de la biserici, preoții fiind obligați să facă aceste înregistrări, după intrarea în vigoare a Regulamentului Organic, și în această situație, dacă slujitorii altarului au fost serioși.

* Profesor, Școala Nr. 4, Bârlad

** Profesor, Bârlad

Satul meu, Zăicoi de pe valea Ploscăi, afluent al Amaradiei, apare în documente în anul 1572, dar, așezat pe o altă vatră. Vechea vatră se află pe panta dealului ce cobora spre răsărit, dar la apus de pâraiele Ploșcuța și Plosca și la sud de Școala cu clasele I-IV din prezent. De aici a coborât spre răsărit, trecând de pâraul Plosca și luând numele de Dănciulești. Pe valea Ploscuței, spre nord, în jurul anului 1700, a luat ființă un schit, cu o bisericuță din lemn ridicată de călugărul Nicolae, schit ce a devenit un centru spiritual al satelor din împrejurimi. Cu timpul, schitul a atras o lume de diaconi și preoți care s-au stabilit prin cumpărarea de la boierii Poenaru a unor fâșii de teren”din zare în zare”.. Au urmat, începând cu 1796, să se stabilească, tot prin cumpărare, o parte din locuitorii fostului sat Negovani distrus de turcii lui Pasvantoglu. Satul s-a completat cu alți veniți de pe Olt, din Ghelmegeoaia, de la munte sau de la izvoarele Amaradiei, din satul Bârzeiul de pădure.

Unul din cei veniți, prin cumpărare, în 1796, a fost și Mihai Călărașu, fiul lui Gherghie Călărașu, se pare că tot din Negovani, dar care aparținea unui neam vechi din satele de la izvoarele Ploscăi, unde, și în prezent, are descendenți în Hălăngești, Rădinești, Obârșia.

Primul locuitor din zonă, cu numele de Gherghe, apare într-un document din 9 noiembrie 1722(7231), publicat de învățătorul Ion Brătulescu în Arhivele Olteniei (1937, an IX, pag.101-103) și republicat de profesorul Dumitru Șeclăman în „Noi, zăicoienii”, în 2005 la editura MJM din Craiova. Documentul consemnează o judecată între moșneni (copărtași ai satului) pentru hotarul satului Rădinești, de fapt o reluare a unei judecăți din 1691 (7199). Atunci, Gherghie din Obârșia cu nepotul său, Barbu, au participat la ambele procese .De fapt, rejudecarea din 1722 s-a datorat nemulțumirii lui Gherghie de hotărârea din 1691, ”zicând că au parte mai puțină-ntr-acei hotar”.În 1691, Gherghie și nepotul său Barbu s-au judecat cu Dumitru Dascălul cu cetașii lui „după cărțile lor ceale bătrâne” și s-a hotărât „să ție Dumitru Dascălul cu cetașii lui din tot hotaru trei părți și Gherghie cu nepotul său o parte” Teritoriul aflat atunci în litigiu se întindea în hotarul satelor de astăzi: Obârșia, Rădinești, Hălăngești, sate în apropierea Zăicoiului, toate în prezent pe teritoriul comunei Dănciulești, din județul Gorj.

Toți participanții la procesul din 1691 și 1722 erau moșneni în hotarul respectiv, stăpâneau în coproprietate prin moștenire, erau urmașii unor moși. La judecățile din 1699 și 1722 s-au prezentat cu documentele de proprietate pe care le aveau. În 1722, Dumitru Dascălul nu mai trăia. La proces s-a prezentat fiul său, popa Stan cu o carte de la Mihai vodă, din1597 (7106). Documentul este cunoscut, fiind publicat în ”Documente privind istoria României” (DIR), seria B, 1975, doc.116, pag.430. Atunci a cumpărat ”moșul lor” Bălan tot hotarul Rădineștilor, de la Cârștitan și de la alți moșneni. Dintre moșnenii care au vândut Cârștitan „și-au răscumpărat partea lui, a patra parte de peste tot hotarul”, de la Bălan, în 1626 (7134), „făcând și zapise de așezământ unul la mâna altuia”

Gherghie și nepotul său Barbu au fost urmașii lui Cârștitanu. Documentul din 1722 o spune clar:”iar mai în urmă rămâind stăpân tot Gherghie din Obârșia (loc rupt în manuscris) nepotu său Barbu pi partea lui Cârștitanu.”

Bălan și Cârștitanu erau moșneni în Rădinești. Cunoaștem o parte din strămoșii lor dintr-un document din 1489 (6997), publicat de P.P. Panaitescu (Documentele Țării Românești, p380-381, și republicat în DIR, doc 198).

Atunci, Șerbu a vândut a treia parte din Rădinești, cumpărători fiind: Bucșa și fratele său Dan și cu fiii lor și cu verii lor, Slăveiu și Neagul și Radul și Stan și cu fii lor și unchiul lor Stan cu fiii săi și nepoții lor de soră, Șerban și Stănilă și Oprea și Stanciul și fratele său Cazan, cu fiii lor, Radul cu fiii săi. Celelalte două treimi rămâneau în proprietatea lui Șerbu sau tot a cumpărătorilor care acum beneficiau de dreptul de protimisis.

Nu putem ști care din moșnenii din 1489 au fost strămoșii lui Gherghie, dar el a fost fiul său, mai degrabă, nepotul lui Cârștitanu din 1597.

În 1722 nu s-a modificat hotărârea din 1691, Gherghie a rămas tot cu un sfert, parte delimitată în teren, și cu o vie „ce iaște în mijlocu hotarului Rădinești, să aibă a și-o stăpâni înfundată în veac, ori pe a cui parte va cădea.” Din neamul Gherghe au apărut descendenți în satele: Obârșia, Rădinești, Hălăngești și, probabil, Negovani.

La sfârșitul secolului al XVIII-lea, neamul Gherghe apare și în Zăicoi, probabil din Negovani, prin cumpărare. Neamul de boieri Poenaru cumpăraseră în secolole XVII-XVIII satul Zăicoi de la moșnenii sărăciți, poate și din cauza războiului lui Mihai Viteazul. La sfârșitul secolului al XVIII-lea, a sărăcit și familia Poenaru, cauzele nu le cunoaștem. În 1796, mulți locuitori din Negovani și din alte locuri au cumpărat pământ în Zăicoi de la Vlăduț Poenaru, feciorul lui Pătru Poenaru, nepotul lui Ion Poenaru Izbașa. Printre cumpărători a fost și Mihai Călărășu, feciorul lui Gherghe Călărășu o suprafață de 5 stânjeni (Dumitru Șeclăman, Vasile I. Popescu, "Noi, Zăicoienii", editura MJM, Craiova, 2005, pag.25.) În anul următor, 1797, caimacamul Craiovei a întărit cumpărătura și a fixat noul hotar al moșiei Zăicoi (Muzeul Rădinești), Fond Moșia Rădinești, act.nr.75, apud Șeclăman, op.cit.p26.). Atunci s-a hotărât „că după cuprinsul Zapisarilor acelora (...) să aibă a ține numitu Gherghe cu cetașii lui cu bună pace” (Ibidem)

De la începutul secolului al XIX-lea, spița genealogică a neamului Gherghe din Zăicoi este continuă și aproape întreagă. În 1893 a murit Nicolae Gherghe, născut în 1814, martori la deces fiind Ilie Mitran, un vecin și Gheorghe N. Gherghe, fiul său (după notițele profesorului Dumitru Șeclăman, din documentele Arhivei Primăriei Dănciulești, numele actual al fostei comune Zăicoi.) Acest Nicolae Gherghe a avut urmași, nu cunoaștem dacă a avut fiice, sigur a avut doi fii: Gheorghe și Constantin. Descendenții acestor a au format două ramuri ale familiei Gherghe din Zăicoi: ramura lui Averescu și ramura lui Niță al Tranei.

Ramura Averescu

Gheorghe N. Gherghe s-a născut în anul 1859 și a decedat după primul război mondial. A fost căsătorit cu Maria, fiica lui Băluță Diaconu, care i-a supraviețuit, decesul acesteia survenind în 1932. Acest fiul al lui Nicolae Gherghe, a primit porecla de Averescu în timpul primului război mondial. În 1916, când a fost rupt frontul pe Valea Jiului și germanii au intrat în Târgu Jiu, zăicoienii și-au încărcat carele cu ce au putut și au vrut să plece în Moldova. În fața convoiului a apărut Gheorghe N. Gherghe „cu un ciomag în mână” strigând: „Nu pleacă nimeni în Moldova, eu sunt Averescu”

După intrarea inamicului în sat, patriotismul lui Gheorghe N.Gherghe s-a mai diminuat, cei bătrâni au povestit că era tovarășul germanilor, rămași în garnizoană, la pahar și dans. Gheorghe N Gherghe și soția sa Maria au avut mai mulți copii unii dintre ei au decedat, minori fiind. Au decedat minorii: Vasile, Marin, o fiică al cărei nume nu-l cunoaștem, poate și alții deoarece toți născuții cunoscuți de noi sunt după 1900, când tatăl era trecut de 40 de ani Au supraviețuit Maria, Ioana și Ilie.

Maria a fost căsătorită cu Lobodan, fără urmași.

Ioana a fost căsătorită cu Ion Ghelmegeanu și a avut urmași pe Ionel, Dumitru, Gheorghe (Croitorul), Petrică.

Ilie a fost cel care a continuat neamul lui Gherghe din Zăicoi, ramura Averescu. S-a născut în 1893 și a fost căsătorit cu Ana Popescu, fiica lui Nicolae Popescu (Ajutorul), urmași al lui Udrea Zăicoianu și al preotului Gheorghe Anghel Bărbulescu. A participat, ca ordonanță al unui locotenent din Galați, la luptele din primul război mondial de la Oituz și de pe Tisa, iar în 1919 a făcut parte din trupele care au intrat în Budapesta. A rămas impresionat, toată viața, că în Budapesta toate clădirile erau văruițe în galben. A avut trei copii: Maria, Ion (Niță), Nicolae.

Maria a fost căsătorită cu Ion Mitran (Joița) și a avut urmași.

Ion (Niță) s-a căsătorit cu Lucica Matei și a avut două fiice: Ecaterina și Nicolîța, licențiate și căsătorite, cu urmași.

Nicolae Gherghe (1929-2001) a fost căsătorit cu Maria Popescu, fiica lui Ilie Popescu, numit de toți copiii satului Tata Lie, cu ascendență de diaconi și preoți din satul Diaconești. Au avut trei copii: Gheorghe, Mircea, Nicolîță, toți cu urmași.

Gheorghe N. Gherghe (al doilea cu acest nume, subsemnatul) s-a născut în satul Zăicoi, comuna Dănciulești în 20 ianuarie 1950. Absolvent al Facultății de Istorie-Filosofie din cadrul Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, promoția 1973, a fost încadrat ca profesor la mai multe școli din județul Vaslui: Liceul Murgeni, Școala Sărățeni, Școala Banca, Liceul „Mihai Eminescu” din Bârlad, Școala Sălceni, Școala Frunțișeni, Școlile nr.4 și nr. 7 din Bârlad. Din căsătoria cu Rodica Enuță din satul Lățești, orașul Murgeni profesor de limba și literatura română, au rezultat doi copii: Georgiana – Nicoleta, absolventă a Academiei de Studii Economice, căsătorită cu Remus Mihăilă și stabilită în Galați și Sidonia Elena, absolventă a Facultății de Litere din Galați, educatoare în Bârlad, căsătorită cu Marius Diaconu. Fiicele au urmași, Ilinca-Teodora Mihăilă, Mălina-Ana Diaconu, Rareș-Ștefan Diaconu.

Gherghe Mircea, absolvent al facultății de Chimie Alimentară a lucrat ca inginer la Fabrica de Zahăr Bod, apoi inginer șef la Fabrica de zahăr Lechința din județul Bistrița-Năsăud. Reîntors la Bod în anul 1990 a fost inginer și apoi director al fabricii pentru câțiva ani, dar victimă a privatizării haotice și oculte din România a rămas șomer, după care a devenit funcționar la Consiliul Județean Brașov. Căsătorit cu Georgeta, născută Belini are urmași: Mihai și Raluca.

Nicolîța este căsătorită Paraschiv, căsătorie din care au rezultat doi copii: Eugen și Gabriel, întreaga familie fiind stabilită în Craiova.

Ramura Niță al Tranei

Al doilea fiu al lui Nicolae Gherghe din Zăicoi, Constantin, a fost căsătorit cu Dumitrana. Cunoaștem un singur fiu al lui, Ion, care semna Ion Constantin Nicolae

Gherghe. În sat a fost cunoscut cu numele de Niță al Tranei, după numele mamei. În satul Zăicoi Niță este un apeativ de la Ion, Ioniță. A fost numit al Tranei, tatăl său decedând cu mulți ani înaintea mamei. Nicolae Gherghe având doi băieți și-a împărțit proprietatea din Zăicoi, de la răsărit de drum, în două părți egale. Acolo și-au ridicat case și cei doi fii: Gheorghe spre drum, Constantin în continuare, spre răsărit.

Niță al Tranei a fost căsătorit în 1901 cu Maria Dumitru N. Pașol, fiind născut în 1877. A decedat în 1944 la vârsta de 67 de ani. Cu Maria a avut 5 copii, toți botezați de Ion Preotu Ștefan, vecinul din partea de nord, un urmaș de diaconi și preoți. Cei cinci au fost Natalia: născută în 1904, căsătorită în 1926 cu Gheorghe Nic. Stanca, Domnica născută în 1909, Elena născută în 1910, Ecaterina născută în 1913 și Victor născut în 1920. După moartea soției Niță al Tranei a mai avut două fete: Domnica lui Purcaru și Elena, cunoscută cu numele Lenuța lui Costea, mama acesteia fiind Ioana, văduva lui Gheorghe Ilie Mitran. A fost căsătorită cu Ion Fariseu, căsătorie din care au rezultat doi copii: Domnica căsătorită cu Victor Diaconu și Aurel căsătorit cu Nela Bădiță, inginer în Craiova, cu urmași.

Cel care a dus mai departe neamul Gherghe a fost Victor, căsătorit în 1943 cu Victora M.P. Dumitrașcu, naș de cununie fiind Domnica I. Cruceru. Cei doi au avut patru copii: Domnica, Lucreția (Lucica), Nicolae, Ion. Nicolae (Nelu) Gherghe, născut în 1949, a lucrat toată viața ca profesor de matematică în Constanța, unde s-a căsătorit și are urmași.

Ion fratele lui s-a stabilit tot în Constanța și după informațiile noastre nu are urmași.

*** În prezent, în satul Zăicoi, nu mai este nimeni din neamul Gherghe casa lui Ilie Gherghe a fost demolată, iar cea a lui Victor Gherghe, urmașul lui Niță al Tranei, este pustie, năpădită de vegetația care înaintază, cucerindu-și drepturile, după ce o vreme fusese respinsă de activitatea umană.

*** Strămoșii lui Cârștiian din Rădinești, pot fi printre stăpânii satului ce apar în documentele din 1489 și 1597 și pot coborî până la acel Rădin, moșul Rădineștilor.

Bibliografie

Arcuș Marin - *Sate de moșneni la izvoarele Pârâului Plosca*, Editura Centrului Județean al Creației Populare Gorj, 1997

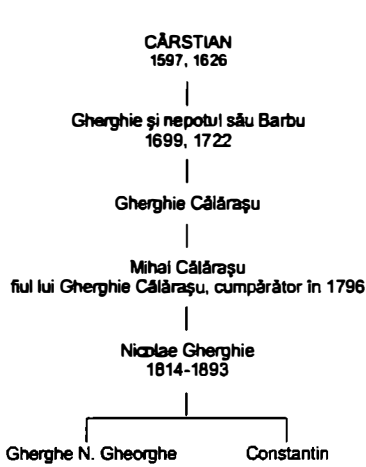
Gheorghe Gherghe - *Parohia Zăicoi și neamul meu*, Editura Sfera, Bârlad, 2010

Șeclăman Dumitru, Popescu Vasile – *Noi, zăicoienii*, Editura MJM, Craiova 2005

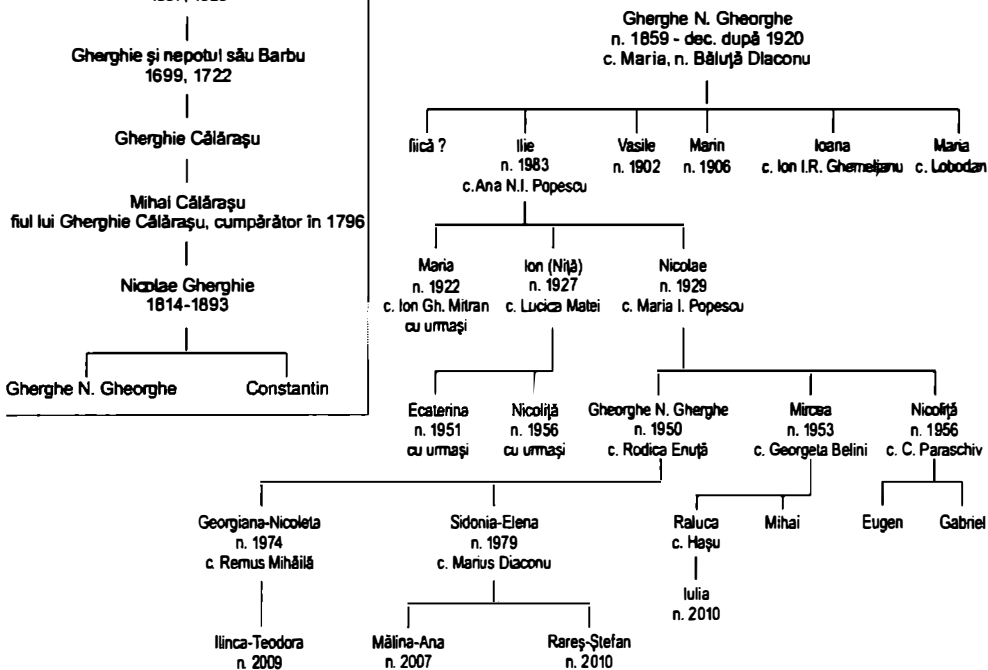
Arhiva Comunei Dănciulești

Arhiva Parohiei Zăicoi

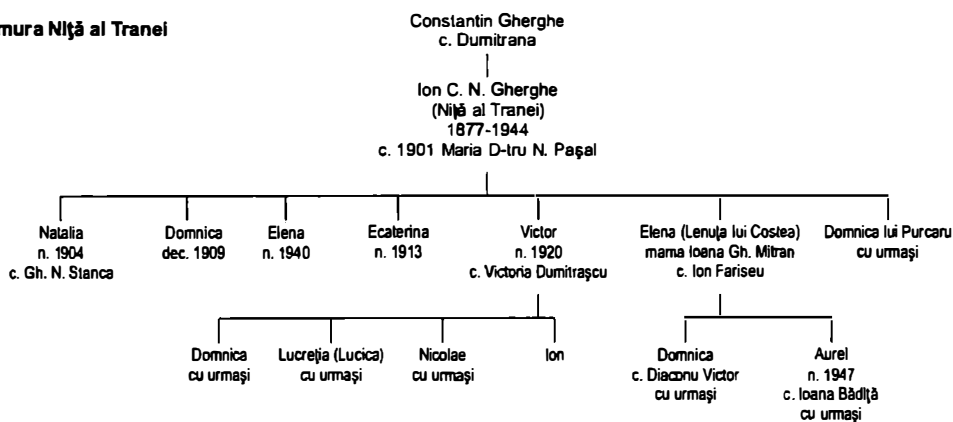
Anexă:

Ramura Averescu

Ramura Niță al Tranei

TRECEREA MOȘIEI CHIȚCANI ÎN STĂPÂNIREA MĂNĂSTIRII „SFÂNTUL SPIRIDON” DIN IAȘI

Gheorghe Baciu*

Cuvinte cheie: moșia Chițcani, familia Costachi, Mănăstirea „Sfântul Spiridon”

Key words: Chițcani estate, Costachi family, „Sfântul Spiridon” Monastery.

Abstract

The Chițcani estate, from the former Tutova county, found it self in the course of the eighteenth century in the possession of several members of the Costachi boyar family. From the end of that century onwards, the estate was inherited by Saftia Bogdan (bearing the title of 'spătăreasă', a nobiliary rank from Moldavia) who, not having any direct heirs, left it to her daughter, Casandra Costachi. The death of her only son prompted Casandra to leave the Chițcani estate in the property 'Sf. Spiridon' Monastery from Iași, whose duty leave to provide for the services required bz her burial and commemoration. By virtue of the stipulations of her 1844 will, Chițcani estate passed into the possession of the mentioned monastery after the donor's death ten years later.

Situată în fostul ținut al Tutovei, moșia Chițcani își trăgea numele de la un boier numit Piscu, motiv pentru care o vreme, până pe la începutul secolului al XIX-lea, a fost numită Piscani sau Pițcani. Adaptarea acestui nume la graiul locului a condus la apariția toponimului Chițcani, folosit un timp, de la începutul secolului al XIX-lea, în paralel cu vechea denumire.¹

Pe la mijlocul secolului al XVIII-lea, moșia Piscani-Chițcani aparținea unor membri ai familiei boierești Costachi. În acest sens vom arăta că un hrisov provenind de la Scarlat Alexandru Callimah voievod, din 12 iulie 1818, făcea referire la un document din anul 1763 prin care banul Vasile Costachi – Negel vânduse o parte din moșia Chițcani celor din familia Roiu.² Un alt document, din 21 iulie 1764, cuprinzător de porunca domnului Grigore Alexandru Ghica voievod către vornicul de poartă Ștefan Popăscul, îl menționează pe paharnicul Iordachi Costachi ca stăpânitor al altei părți din moșia Chițcani.³

Faptul că doi membri ai familiei Costachi (paharnicul Iordachi era nepotul marelui vornic Gavrilă Costachi, iar banul Vasile era strănepotul aceluiași boier, fiul logofătului Constantin, văr cu Iordachi)⁴ stăpâneau părți ale aceleași moșii ne

* Profesor Colegiul Național „Mihai Eminescu” Iași

¹ Din păcate, pentru că la vremea respectivă nu știam că veo scrie un articol despre această moșie, nu am consemnat documentul care îl menționează pe acest Piscu.

² Arh. St. Iași, Colecția Documente-Spiridonie, pachet XXI, doc. 49, f. 1 și verso.

³ *Ibidem*, doc. 81, f. 1.

⁴ Ghe. Ghibănescu, *Roșieștii și apa Idriciului*, Huși, 1924, spita de la sfârșitul lucrării.

îndreptățește să credem că cei doi le moșteniseră și, în mod implicit, că moșia Chițcani se afla de mai multă vreme în proprietatea Costăcheștilor. În ceea ce îl privește pe paharnicul Iordachi, se pare că acesta a lăsat partea sa din moșia Chițcani, fiului său, medelnicerul Constantin Costachi, căsătorit cu Safta, fiica marelui logofăt Ioan Bogdan. Profitând de faptul că vărul său de-al doilea, banul Vasile Costachi-Negel, scosese la vânzare ”o bucată de loc din trupul moșiei Chițcani”, în care ambii erau răzeși, medelnicerul Constantin a hotărât să-și extindă stăpânirea prin achiziționarea părții vărului său.⁵ Potrivit consemnării din prima diată a Saftei Bogdan, achiziția s-ar fi făcut cu banii pe care logofătul Ioan Bogdan i-ar fi dăruit la nunta fiicei sale pentru ca acesta să-și cumpere mărgăritare. Tot din acești bani cei doi însurăței și-au pomnit și casa pe care au ridicat-o pe pomenita moșie.⁶

Începutul atât de promițător al acestei familii, ilustrat de extinderea proprietății din trupul moșiei Chițcani, de construirea casei de pe stăpânirea lor și de nașterea a doi copii – Casandra și Lăscărache – avea să fie întrerupt de moartea timpurie a medelnicerului Constantin, petrecută, probabil, înainte de anul 1770, atunci când moștenitorii săi direcți, așa cum rezultă dintr-o jalbă din 4 martie 1790 adresată lui Vodă de către fiica sa, erau „cu totul fără vârstă”, adică prea mici pentru a putea participa la succesiunea averii părintelui lor.⁷ Șirul evenimentelor nefericite nu s-a oprit aici, deoarece atât din prima diată a Saftei Bogdan, cât și din pomenita jalbă a fiicei sale, rezultă că la scurtă vreme după dispariția soțului s-a produs și moartea fiului Lăscărache.

Fiind destul de tânără pentru a năzui spre o nouă căsătorie și având mai multe moșii de administrat, văduva medelnicerului Constantin Costachi avea să se recăsătorească, la o dată anterioară anului 1799, când îl menționa în prima sa diată, cu stolnicul Enache Jurgea, avansat ulterior la rangul de spătar, de la care și-a însușit titlul de spătăreasă, utilizat până la sfârșitul vieții. Cea de a doua căsătorie nu pare să fi răspuns și așteptărilor sale de a dobândi un sprijin de

Nădejde în administrarea averii de care dispunea, deoarece, așa cum rezultă chiar dintr-o jalbă a sa adresată lui Vodă în iulie 1800, noul său soț fiind „om cu patimă”.⁸ „Patimă” noului soț, indiferent că era provocată de vreo boală sau vreun viciu, explică de ce și după această căsătorie, așa cum rezultă din documentele de arhivă consultate, în procesele purtate pentru împărțirea unor robi țigani sau în cele de împresurare, o vom întâlni doar pe spătăreasa Safta Bogdan. Probabil că tot respectiva „patimă” a făcut ca nici acest mariaj să nu dureze prea mult, moartea celui de-al doilea soț și, mai ales, moartea nepotului Vasilică fiind cauzele principale ale redactării unui nou testament al spătăresei.

Întocmită la 3 noiembrie 1813, „după cumplitele întâmplări și scârbe” ce se abătuseră asupra casei sale, cea de-a doua diată se deosebea radical de cealaltă, care îl avea ca principal beneficiar pe nepotul Vasilică. Întrucât alți moștenitori direcți nu mai avea, în această din urmă diată principalul beneficiar al moștenirii spătăresei devenea

⁵ Arh. St. Iași, Colecția Documente-Spiridonie, pachet XXI, doc. 53, f. 1 și verso.

⁶ *Idem*, Colecția Documente, pachet 585, doc. 1, f. 1-2.

⁷ *Ibidem*, pachet 287, doc. 54, f. 1 și verso.

⁸ *Ibidem*, pachet 373, doc. 83, f. 1.

fiica sa, Casandra⁹ care, până la data respectivă, înregistrase și ea două văduvii: în 1808, când primul soț, paharnicul Matei Costachi – Negel, fratele apreciatului mitropolit Veniamin Costachi, sfârșise sfâșiat de o „mulțime de câini zăvozi” pe care îi creștea pe moșia de la Scobâlțeni, de lângă Podul Iloaiei¹⁰ și în 1812, spre sfârșitul războiului ruso-turc din 1806-1812 s-a prăpădit și cel de-al doilea soț, podpolcovnicul rus Gleb Ghedeonov. Prin voința mamei sale, Casandra devenea „clironoamă și dreaptă stăpânitoare” asupra moșiilor „Chițcanii, Brumăreștii, Olăneștii, cu toate seliștele și morile lor”, asupra moșiilor „Scorțeștii și Malurile” din Basarabia, precum și a dughenelor aflate la Iași, pe „Podul Vechiu” și a tuturor robilor de țigani. Erau exceptate de la moștenire doar daniile ce fuseseră făcute schitului Orgoieștii noi (ctitoria spătăresei) și robii țigani promiși lui Iordache, fiul lui Enache Jurgea, și altor persoane apropiate.¹¹

Ca principală beneficiară a testamentului mamei sale, Casandrei îi revenea și îndatorirea de a împlini cele de pe urmă dorințe ale acesteia, cea mai importantă fiind aceea de a isprăvi biserica cu „hramul Adormirea Maicii Domnului și Preacuratei Fecioare” care, așa cum rezultă din text, fusese zidită lângă curtea de la Chițcani, având grijă „să fie cu toată podoaba și să ție preuți, să se slujească obștie și să se facă praznice în toți anii”¹²

Moștenirea lăsată de mama sa, precum și nevoia de a achita datoriile cu care rămăsese de urma lui Matei Costache-Negel, ce fuseseră sporite de „cheltuielile făcute cu creșterea și învățătura” fiului Vasilică, „până când și el s-au săvârșit din viață”, au determinat-o pe „Casandra Costachi Negeloaia, zisă și Ghedeonova podpolcovniceasa”¹³ să vândă, în 1817, moșia Roșiești, veche și valoroasă proprietate a Costăcheștilor „ce i-au rămas întru a sa clironomie de la numitul fiul său Vasile, care și lui i-au fost clironomie de la legiuitul său părinte”, cum se specifica în hrisovul prin care Scarlat Alexandru Callimah întărea vânzarea făcută către Elena Panu, născută Miclescu.¹⁴ Vânzarea efectuată, precum și vârsta înaintată a mamei sale au determinat-o să se stabilească pe moșia Chițcani, motiv pentru care, la numele enumerate mai sus, contemporanii i l-au adăugat și pe acela de „Chițcănița”¹⁵

Stabilirea Casandrei Costachi la Chițcani, după înstrăinarea moșiei Roșiești, ar fi dovedită, în primul rând, de implicarea sa în pricina pe care Safta Bogdan o avea, de pe la sfârșitul secolului al XVIII-lea, cu vecinii săi din familia Roiu, ce stăpâneau o parte din trupul aceleiași moșii (partea dintre apus, până la Pârvești), pretinzând că o aveau ca „schimbătură de la pomenitul ban Vasile Negel”¹⁶ Pentru soluționarea pricinii sale, spătăreasa apelase de mai multe ori la autoritatea domnească, trimitând jalobe lui Constantin Alexandru Ipsilanti (1799), lui Alexandru Constantin Moruzi

⁹ Arh. St. Iași, Colecția Documente-Spiridonie, pachet XXI, doc. 43/1813.

¹⁰ C. Bobulescu, *Din viața mitropolitului Veniamin Costachi*, Chișinău, 1933, p. 61.

¹¹ Arh. St. Iași, Colecția Documente-Spiridonie, pachet XXI, doc.43/1813.

¹² *Ibidem*.

¹³ N. Bălănescu, *un sat Chițcanii*, în “Revista istorică”, anul XXII, nr. 4-6, april-iunie 1936, p. 131.

¹⁴ Arh. St. Iași, Colecția Documente, pachet 380, doc 74, f 1.

¹⁵ N. Bălănescu, *op. cit.*

¹⁶ Arh. St. Iași, Colecția Documente-Spiridonie, pachet XXI, doc.53, f 1 și verso.

(1803), lui Scarlat Callimachi (în 1818 și 1819). Răspunzând jaloanelor ce-i fuseseră adresate împotriva Roiuleștilor, printr-un document din 12 iulie 1818, Scarlat Alexandru Callimah dădea dreptate „polcovnicesăi Casandra Ghedionova”,¹⁷ fapt care, în opinia noastră, îndreptățește presupunerea referitoare la stabilirea sa pe moșia Chițcani. În al doilea rând, presupunerea de mai sus poate fi susținută și de faptul cele din urmă danii făcute schitului Orgoștii Noi (moșia Cioreni și dughenele din Iași, de pe ulița Strâmbă sau Nemțească) erau semnate atât de spătăreasa Safta Bogdan, cât și se postelniceasa Casandra Costachi.¹⁸

Moartea Saftei Bogdan, petrecută în intervalul cuprins între 18 decembrie 1828, când împreună cu Casandra reinnoia schitului Orgoștii Noi dania dughenelor de pe ulița Nemțească, și 4 iunie 1830, când fiica sa, în calitate de executor, încredința nacealnicului schitului respectiv „scrisorile”, adică actele moșiei Cioreni și ale dughenelor, a marcat trecera moșiei Chițcani în stăpânirea deplină a moștenitorului desemnat prin testamentul din 1813. Lipsa unui moștenitor direct, precum și vârsta de circa 60 de ani pe care o avea în momentul dispariției mamei sale, au făcut, se pare, ca preluarea moștenirii să nu producă niciun entuziasm din partea beneficiarei. Documentele cercetate nu indică nicio inițiativă privind reamenajarea curții de la Chițcani și nici energia desfășurată de maica sa în confruntările cu împresurătorii moșiilor sale sau pentru redobândirea robilor țigani ajunși pe la alte curți boierești. Resemnarea ce pare să fi pus stăpânire pe ea se întemeia pe dobândirea convingerii că „mutarea din viața aceasta” îl face pe om „străin despre toate”, mai ales atunci când acesta, asemenea ei, nu avea parte de „clironomi născuți”. În virtutea acestor argumente enumerate în parte introductivă a testamentului său, întocmit la 1 aprilie 1844, Casandra Costachi a hotărât să-și aleagă „un clironom nemuritoriu”, adică „pe monastirea Sfântului Ierarh Spiridon din Iași”, „unde să află și spital obștesc”. Spre împlinirea acestei dorințe, după sfârșitul vieții sale, Casandra Negeloaia îl desemna pe duhovnicul ei, arhiereul „kir Meletie Stavropoleos”, căruia îi lăsa „diata și scrisorile moșiei numită Chițcani spre a le încredința în mâna epitropiei numitei de mai sus monastiri”. În schimbul acestei danii, epitropii mănăstirii erau îndatorați cu facerea a „zăce crivaturi pentru bolnavi”, precum și cu efectuarea celor convenite pentru pomenirea donatoarei și a întregului său neam, „întâi de trei zile, de nouă zile, de douăzeci zile, de patruzăci zile, de trei luni, de șasă luni, noi luni și la anul, și din an în an, osăbit și piste an, totdeauna în sâmbăta vameșului și a fariseului, cu indicația precisă ca la fiecare din aceste „panahide să se cheltuiască cinzeci galbini”¹⁹

În sarcina executorului testamentar reveneau și alte îndatoriri, cum ar fi trecerea donatoarei în condica ctitoricească, înhumarea sa în incinta pomenitei mănăstiri, efectuarea slujbelor pentru pomenire „cu slujire de arhiereu”. Cât privește posibilitatea contestării dispozițiilor sale testamentare de către persoane „bisăricești” sau „politicești”, ori dintre neamurile sale sau ale primului soț, Casandra Costachi nu lăsa soluționarea unei astfel de situații instanțelor judecătorești, ci în seama instanței divine, menind celui ce s-ar fi făcut vinovat de o astfel de faptă „să aibă părâș în ziua

¹⁷ *Ibidem*, doc. 49, f 1 și verso.

¹⁸ Arh. St. București, fond Mănăstirea Neamț, dos. 72, f.2.

¹⁹ Arh. St. Iași, Colecția Documente – Spiridonie, pachet XXI, doc. 55, f.1.
<http://www.cimec.ro/> / <http://www.muzeuvaslui.ro>

cea nefățarnică a strașnicului și dreptului judecătoriu, domnului nostru Iisus Hristos, și pre sfântul ierarh și făcător de minuni Spiridon, căruia îi afierosăsc averea de mai sus arătată”²⁰

Testamentul se încheia cu precizarea autoarei sale că „pentru case și pentru averea mia din case, cu osăbit izvod, ce să va arăta, voi împărți eu fiștecăruia după voința mea, care și acela va fi iscălit de mine”, Epitropia Sfântului Spiridon fiind rugată a avea „în privirea sa” și împlinirea acestei dispoziții. Urmau semnăturile postelnicisei Casandra Costachi, arhierelui Meletie Stavropoleos, în calitate de martor, și ale altor cinci martori.

Abia după ce diata sa a fost redactată și întărită prin pomenitele semnături, postelniceasa și-a amintit și de cea de-a doua „legiuită însoțire” a ei cu „răposatul polcovnicu Gleb Andreevici Ghidionov”. Această tardivă descoperire a avut ca rezultat completarea testamentului său cu un codicil justificat de văduva numitului podpolcovnic prin dorința de „ocolire a tot feliul di nidumerire ce s-ar pute prileji în viitorime cu niscaiva pretenții fără teme”. Pentru a demonstra netemeinicia oricărei pretenții ce ar fi putut formula rudele răposatului asupra averii fostei soții, aceasta invocă testamentul soțului, din 29 septembrie 1812, dată după care polcovnicul Ghedeonov plecase să înfrunte oștile împărăției otomane, fără a se mai întoarce vreodată.

Peste câteva zile de la întocmirea testamentului prezentat până acum, adică la 5 aprilie 1844, Casandra Costachi redacta și pomenitul „izvod pentru cele ce las să să dei de epitropi, ..., după sfârșitul meu, după cum să arată mai gios...” Chiar în titlul acestui act erau indicați toți epitropii pe care îi desemna ca executori ai voinței sale: amintitul vlădică Meletie Stavropoleos, ce-i era și duhovnic, vistiernicul Alecu Sturza și un alt vlădică, numit Sardion.²¹ În seama acestora revenea sarcina împărțirii banilor, țiganilor, oilor, vitelor, stupilor și a altor bunuri indicate în izvod împreună cu beneficiarii lor.

Din cei 5000 de galbeni aflați în păstrarea Mitropoliei, 200 erau hărăziți chiar respectivei instituții pentru ca, timp de patru ani, să fie folosiți câte 50 galbeni pentru pomenirea părinților săi, a soțului și a copilului ce erau înmormântați acolo, pentru iertarea păcatelor sale și ale lor. Patru sute de galbeni erau destinați ctitoriei maicii sale, schitului Orgoeștii Noi, pentru zidirea paraclisului cel nou, din cărămidă, pe care legea lui Alexandru Ioan Cuza din 1860, privitoare la desființarea unui număr de două mănăstiri și 29 de schituri din Moldova, avea să-l găsească, și să-l lase așa pentru totdeauna, înălțat până la „ferești”.²² O sută de galbeni trebuiau dați unui arhieru pentru ca „să slujască patruzăci zile... neconținut” pentru sufletul răposatei. Alte sume de bani, cele mai multe în lei, erau hărăzite unor mănăstiri și biserici, unor preoți, unor rude și persoane apropiate. Ba chiar și lui Vasile Brânză, fost posesor, adică arendaș, al moșiei Chițcani, îi lăsa suma de 2000 lei, precizând că îi oprise acești bani pentru că

²⁰ *Ibidem*, f. 1. verso.

²¹ Arh. St. Iași, Fond Tribunalul Iași, secția I, tr. 1788, op. 2039, dos. 2045, f. 20.

²² Arh. St. București, Fond Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice Moldova, dos. 319/1860, f. 1.

îi făcuse „multă stricăciune”, dar întrucât acesta „au rămas la sărăcie” hotăra „să i să deie banii înapoi”²³

Robii erau hărăziți bisericii la care slujea vlădica Meletie (sălașul unui țigan bucătar), unor rude, fini și persoane apropiate. În privința acestor „bunuri” boierești, foarte interesantă ni se pare hotărârea luată și consemnată în acest document de către Casandra Costachi, în chiar anul în care robii statului și ai mănăstirilor aveau să fie eliberați, referitoare la „țigani câți vor rămâne nedați, cum și țigani din orgradă și țigăncile din casă” care urmau „să fie ertați”, adică sloboziți.²⁴

Din cele o sută de oi, cincizeci erau lăsate schitului de la Orgoești, vitele, „câte sunt prin contract la posesor”, erau destinate văduvelor și săracilor de pe moșia Chițcani, în timp ce stupii rămăneau bisericii de la aceeași moșie.

În cursul anilor următori, Casandra Costachi a adăugat izvodului din 5 aprilie 1844 și alte dispoziții referitoare la casa din Iași, în care și-a petrecut ultimii ani de viață, la acordarea unor sume modice mănăstirii Pârvești și unor biserici din satele învecinate cu moșia Chițcani, precum și la numirea ca epitrop a rudei sale, logofătul Scarlat Miclescu, în locul vistiernicului Alecu Sturza care, la data respectivă (27 noiembrie 1851), era „săvârșit din viață”.²⁵

Peste zece ani de la întocmirea documentelor prezentate mai sus, la 12 decembrie 1854, șeful poliției din Iași, aga Lascăr Catargiu, trimitea o adresă prin care informa Judecătoria Iași că „astăzi s-au săvârșit din viață dumneai cucoana Casandra Nigeloia” și solicita desemnarea unui reprezentant judecătoresc spre „a pune pecetei pe avutul rămas de la răposata”²⁶ În aceeași zi, în casa răposatei s-au întrunit mitropolitul Sofronie, desemnat și el executor testamentar în 1853, logofătul Răducanu Rosetti și postelnicul Iordachi Boian, în calitatea lor de epitropi ai mănăstirii Sfântul Spiridon, Lascăr Catargiu, șeful poliției, și „alti feți” pentru a despecetlui testamentul pentru a pune în aplicare prevederile sale.²⁷

Tot în cursul zilei de 12 decembrie 1854, „după verbala însărcinare” primită de la șeful poliției, în prezența reprezentantului „Epitropiei Casei Ospitalului Sfântului Spiridon” și a Judecătoriei Iași, s-a procedat la pecetluirea unei „odăi mari” în care, printre multe obiecte de mobilier, era și un „sipețel” cu icoane, argintării, un plic cu hârtii și trei pungi cu bani, în care se aflau „una mie una sută șasă galbini”, ce-au fost încredințați epitropilor „Sfântului Spiridon spre a să cheltui pentru înmormântarea răposatei”²⁸

După luarea unor astfel de măsuri, menite a preveni orice înstrăinare din bunurile ce urmau să treacă în stăpânirea mănăstirii Sfântul Spiridon, la 15 decembrie 1854 a început „catagrafisărea” averii răposatei, lucrare efectuată de către reprezentantul Judecătoriei Iași, Săndulachi Dudescu, în prezența reprezentantului

²³ Arh. St. Iași, Fond Tribunalul Iași, secția I, tr. 1788, op. 2039, dos. 2045, f. 21.

²⁴ *Ibidem*, f. 21, verso.

²⁵ *Ibidem*, f. 22

²⁶ *Ibidem*, f. 10.

²⁷ *Ibidem*, f. 1.

²⁸ *Ibidem*, f. 40.

„înaltpreasfințitului mitropolit” și al mănăstirii beneficiare.²⁹ Catagrafia întocmită cu acest prilej, „în una sută treizăci și șapte numeri curgătoare”, cuprindea icoane, tacâmuri, mobilier, veselă, lenjerie de pat, haine, perdele, covoare, cărți, cai, hamuri trăsuri, care, boi, dar și 12 robi țigani.³⁰

Întrucât cei mai mulți robi ai răposatei se aflau pe moșia de la Chițcani, la 21 ianuarie 1855 Epitropia Sfântului Spiridon cerea Judecătoria Iași „să binevoiască a să înțelegi cu ace de Tutova de a rândui pe cine să cuvine ca în ființa delegatului epitropiei, d-lui căminar Toma Giușcă, să facă o asămîne catagrafie cu lămurirea fiecăruia sălaș”, precum și o altă catagrafie „pentru starea moșiei, a acareturilor, a pădurii ce ar fi și a numărului lăcuitoilor”³¹ În urma derulării demersurilor solicitate, la 15 februarie 1855, în prezența lui Toma Giușcă, reprezentatul epitropiei, delegatul Judecătoria Tutova a efectuat catagrafiile solicitate. Dintre acestea, catagrafia robilor țigani indica 40 de sălașe cu 113 suflete,³² în timp ce catagrafia moșiei preciza că, „afară de țiganii robi înscriși în osăbită catagrafie”, pe moșia Chițcani „să mai află încă 7 lăcuitoi români și un preotu” ce slujea la „biserica de zidu, acoperită cu șindilă și în stare foarte bună, fiind de curând reparată, însă fără ogradă”³³

Parcursul catagrafiei moșiei conturează imaginea unei paragini generale și profunde provocată, în primul rând, de faptul că de multă vreme Casandra Costache părăsise casa construită de părinții săi, stabilindu-se în Iași și, în al doilea rând, de oportunismul unor arendași care, asemenea lui Vasile Brânză, nu rataseră ocazia de a profita de absența stăpânei în folos propriu. Catagrafia nu indică suprafața totală a moșiei Chițcani, precizând doar că în „cea mai mare parte” era „câmpie de arătură și fânațu” Din pădurea de stejar ce se aflase în partea de apus a moșiei, în suprafață de circa 400 fălci, mai rămăseseră doar „tufe, ..., nalte până la doi coți, care tufe slujescu de îmașu vitelor lăcuitoilor de pe moșie”

Casa boierească, „veche și pustie, cu pereții de cărămidă pe temelie de piatră, cuprinzând șase odăi și un antreu”, în care se mai afla doar „un dulapu de scânduri fără fund și fără uși”, avea „târnațu de stejaru putredu și spartu”, la fel ca acoperișul „de șindilă” Într-o stare asemănătoare se aflau și celelalte construcții din jurul casei. Pivinița „de cărămidă, încăpătoare ca de 20 vase” (butoaie), era umplută cu lemnul rezultat din demolarea unei crâme, în timp ce hambarul aflat deasupra pivniței era în mare parte ruinat, iar acoperișul său, făcut din stuf, era putred și spart. Bucătăria din bârne, cu acoperișul de stuf putred, era „în parte căzută”, cișmeaua zidită era „nelucrătoare” și avea acoperișul stricat, iar o „temelie de stejaru pe tumuroagi” era și ea „veche și putredă”

În afara acestor construcții situate în jurul casei boierești, pe moșie se mai afla o locuință pentru arendaș, care petrecea așa de mult timp acolo, încât „ograda” sa era „de tufe prinsă” Printre tufele din această ogradă se aflau „un zemnicu de lemn, un grajdii de nuiete acoperit cu stufu, însă putredu și pornitu, o căsuță proastă pentru

²⁹ *Ibidem*, f. 10.

³⁰ *Ibidem*, f. 24-27.

³¹ *Ibidem*, f. 38.

³² *Ibidem*, f. 57.

³³ *Ibidem*, f. 51.

cuhne” și patru coșere căzute și ele în paragină. Din cele două crâșme de pe moșie, cea de la Arămoaia fusese demolată, iar cea situată „la capra podului Docolina” era doar o „încăpere” ca „o poiată de nuiete acoperită cu stufu, având în fundu o piviniță de lemnu și alături un bordeiu în pământ”

Autorul catagrafiei mai consemnează și două iazuri construite pe pârâul Chițcani, „unul numit *La Gura Văii* și altul mai sus, numit *Iazul Nou*”, ambele fiind la data respectivă sparte. În final, se făcea precizarea că „odoarele și obiectele bisericii de pe moșie s-au înscrisu în osăbită catagrafie alăturată la aceasta”³⁴

Dornică să intre cât mai curând în stăpânirea bunurilor ce-i fuseseră afierosite, Epitropia Casei Sfântului Spiridon se adresa, la 23 februarie 1855, Judecătoriei Iași cu rugămintea ca, ținând cont de faptul că inventarierea „averii răposatei cucoane Casandrei Costachi” fusese făcută și prezentată respectivei instanțe, să se efectueze publicarea „testamentului și a codikelului în termenul legiut spre obștească știință”.³⁵ Împlinirea acestei rugăminți nu putea fi soluționată, însă, în conformitate cu nerăbdarea epitropiei, deoarece abia la 22 martie 1855, candidatul Săndulachi Dudescu înștiința „onorabila seansă” a Judecătoriei Iași, secția I-a, că „lucrarea atingătoare de catagrafisărea averii și a hârtiilor rămasă di la răposata cucoană Casandra Costachi Nigeloiaia”, fiind desăvârșită, se trimitea „onoratei seanse”³⁶ Din acest moment, nimic nu mai putea împiedica preluarea moșiei Chițcani de către mănăstirea Sfântul Spiridon, în a cărei stăpânire a rămas doar la secularizarea din decembrie 1863. Legea rurală, adoptată în anul următor, avea să permită împrumetăria foștilor clăcași robi pe moșia numită, în acel moment, a Spiridoniei. Prin urmare, convingerea Casandrei Costachi că prin donația făcută Mănăstirii Sfântul Spiridon își aflase un „clironom veșnic” se dovedise a fi la fel de relativă ca tot ceea ce există în această lume, la fel de iluzorie ca și credința că, procedând astfel, asigurase perpetuarea pomenerii numelui său pentru viitorime.

³⁴ *Ibidem*, f. 51-52.

³⁵ *Ibidem*, f. 46.

³⁶ *Ibidem*, f. 44.

„OSPIȚUL” DE LA ORGOEȘTI-CĂPUȘENI**Gheorghe Baciu***

Cuvinte cheie: Alexandru Ioan Cuza, desființare, schit, cerșetorie, ospiciu, bărbați nevolnici

Keywords: Alexandru Ioan Cuza, dissolution, hermitage, beggary, asylum, crippled men

Abstract:

In 1860, Alexandru Ioan Cuza promulgated the law that dissolved two monasteries and twenty-nine hermitages from Moldavia. In the course of the same month, he promulgated the law that forbade beggary, which also stipulated the establishment of an asylum for male beggars with physical disabilities that made earning a living impossible. The asylum functioned on a special set of regulations in the former hermitage from 1860 until 1871, when its inmates were transferred to the Răchitoasa Monastery, in the Tecuci district.

Politica de modernizare a societății românești, susținută de către forțele politice liberale, care impuseră alegerea lui Alexandru Ioan Cuza ca domn al Principatelor Unite, presupunea, în primul rând, modificarea relațiilor dintre țărănimea dependentă și marii proprietari de pământ (boieri sau mănăstiri) ce ar fi avut ca rezultat punerea clăcașilor în stăpânirea pământurilor pe care le lucrau și modificarea caracterului marii proprietăți funciare. Înfăptuirea acestui obiectiv depindea de realizarea unei reforme agrare, care, în concepția forțelor ce o susțineau, trebuia să se producă prin sacrificarea proprietăților boierești și mănăstirești. Totodată, modernizarea inițiată de către forțele liberale viza și transformarea instituțională a țării, acțiune ce presupunea, în mod obligatoriu, sporirea veniturilor statului în vederea acoperirii costurilor pe care această reformă le impunea. Pomind de la constatarea că biserica dispunea atât de pământul necesar pentru împrumutarea clăcașilor săi, cât și de alte venituri consistente, forțele politice liberale au făcut din problema secularizării averilor mănăstirești un pilon de bază al procesului de modernizare.

Chiar dacă, în primii ani de domnie, Alexandru Ioan Cuza și susținătorii săi s-au preocupat în special de obținerea recunoașterii unirii depline a Principatelor de către marile puteri garante, nici obiectivele ce vizau modernizarea societății nu au fost neglijate. Acest fapt este dovedit de promulgarea, în august 1860, a Legii pentru desființarea a două mănăstiri și a 29 de schituri din Moldova. Potrivit acestei legi, ce a anticipa secularizarea din decembrie 1863, averile mănăstirilor și ale schiturilor desființate treceau în administrarea statului, viețuitorii lor erau strămutați la

* Profesor, Colegiul Național „Mihai Eminescu”, Iași
<http://www.cimec.ro/> / <http://www.muzeuvaslui.ro>

„mănăstirile clasate prin legea din 1835”, lăcașurile de închinăciune deveneau biserici de mir „pentru trebuința satelor”, iar dependențele acestora urmau a se „transforma în școli sătești sau în alte așezăminte de folosință obștească.”¹

Motivată prin acuzațiile că viețuitorii mănăstirilor și ai schiturilor desființate ar fi fost „călugăriți contra canoanelor” și ar fi avut o purtare „abătută de la morală”,² legea publicată la 16 august 1860 era corelată cu o altă inițiativă a forțelor politice guvernante ilustrată de Legea pentru stârpirea cerșetoriei, adoptată la 9 august 1860 și publicată în același număr al „Monitorului Oficial” ca și legea prezentată mai sus. Completată prin decretul domnesc din 24 octombrie 1860, legea interzicea practicarea cerșetoriei pe „toată întinderea Moldovei”, îndatorând autoritățile polițienești cu arestarea celor ce ar fi făptuit acest delict într-un loc public. Cei arestați, după ce erau identificați, puteau fi eliberați numai dacă, în termen de zece zile, puteau face dovada unor mijloace de viețuire pentru a nu se „mai deda cerșetoriei”. În caz contrar, bărbații urmau a fi trimiși la penitenciarul din Ismail, în timp ce femeile trebuiau a se „da spre slujbă la mănăstirile de călugărițe”³

Legea pentru stârpirea cerșetoriei avea în vedere și faptul că unele persoane recurgeau la această cale de a-și câștiga existența pentru că sufereau „de vreo boală trupească” care îi punea „în neputință de a-și câștiga hrana vieții”. Pentru cerșetorii care se încadrau în această categorie, legea prevedea ca bărbații să fie trimiși la Orgoești, iar femeile la Lipova, două din cele 29 de schituri desființate ce urmau a fi transformate în „ospīții pentru cerșetorii invalizi”⁴

În ceea ce privește schitul Orgoeștii Noi, acesta fusese ctitorit la sfârșitul secolului al XVIII-lea, de către spătareasa Safta Bogdan, pe cele două părți din moșia Orgoești ce aparținuseră primului său soț, medelnicerul Constantin Costachi. Una din cele două părți de moșie, pe care fusese edificat schitul, se afla la nord de satul Orgoești, în timp ce cealaltă parte se afla la sud de respectivul sat, acolo unde, în timpul existenței schitului, s-a constituit satul Limbăiești (astăzi Vișinari), locuit de poslușnicii și de robii care lucrau moșia mănăstirească.⁵ Pentru mai multă precizie, vom adăuga că schitul era situat acolo unde se află astăzi biserica de lemn din satul Căpușneni, comuna Lipovăț, aceasta reprezentând tot ceea ce a supraviețuit din vechiul așezământ monahal.

În concordanță cu prevederile legii, în cele 66 de „odăi în stare bună”⁶ ce rămăneau de pe urma desființării schitului, destinate inițial cerșetoarelor, urmau a fi instalați maximum 100 de bărbați, excedentul cerșetorilor invalizi, „până la facerea încăperilor trebuitoare pentru a primi un număr mai mare”, urmând a se „împărți pe la mănăstiri”⁷ Pentru „înființarea și întâile cheltuieli de instalare” a celor două „ospīturi” era destinată suma de 50 mii lei, iar pentru „anuala lor întreținere” erau alocați

¹ „Monitorul Oficial al Moldovei”, anul II, nr. 251, 16 august 1860, p. 905.

² A. D. Xenopol, *Domnia lui Cuza Vodă*, Iași, 1903, p. 166.

³ „Monitorul Oficial al Moldovei”, anul III, nr. 49, 1 decembrie 1860, p. 43.

⁴ *Ibidem*.

⁵ Vezi Gh. Baciuc, *Schitul Orgoeștii Noi (1792-1860)*, Iași, Editura Panfilius, 2011, 258 p.

⁶ Arh. St. București, Fond Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice. Moldova, dos. 155/1860, f. 2.

⁷ „Monitorul Oficial al Moldovei”, anul II, nr. 251, 16 august 1860, p. 905.

provizoriu 70 mii lei, aceste sume fiind puse la dispoziție de către Casa Clerului, până la 1 ianuarie 1861, după această dată banii necesari pentru funcționarea celor așezăminte sociale urmând a fi prevăzuți în bugetul anual al statului.⁸

Articolul V al Legii pentru desființarea cerșetoriei stabilea că „organizarea din lăuntru al acestor ospiții se va face după modelul ospițului de la Galata”, pe baza unui regulament administrativ ce trebuia elaborat. Sarcina redactării acestui regulament și-a asumat-o Mihail Kogălniceanu care, în întreita sa calitate de Președinte al Consiliului Miniștrilor din Moldova, de Ministru Secretar de Stat la Departamentul Interior și de Ministru Secretar de Stat ad-interim la Departamentul Cultelor și Instrucțiunii Publice, elaborase și textele celor două legi pomenite până acum. Odată redactat, regulamentul de funcționare a celor două ospicii a fost prezentat domnitorului țării, care l-a aprobat la 25 octombrie 1860, încredințându-l spre punere în aplicare aceluiași Mihail Kogălniceanu, în calitatea sa de titular al Departamentului din Năuntru. Publicat în „Monitorul Oficial al Moldovei”, numărul 59 din 15 decembrie 1860, regulamentul cuprindea mai multe capitole referitoare la:

- componența personalului administrativ și de priveghere,
- atribuțiile personalului, precum și condițiile de numire/revocare a slujbașilor

acestui așezământ,

- îmbrăcămintea și așternuturile ce trebuiau asigurate internaților,
- condițiile de care trebuiau să beneficieze bolnavii,
- hrana ce urma să fie asigurată în mod obișnuit celor internați,
- serviciul „refectoriului”, adică al spațiului unde se servea masa,
- serviciul de ordine interioară,
- cheltuielile efectuate.

În conformitate cu prevederile regulamentului, „personalul administrativ și de priveghiere din ospiciul de Orgoești”, destinat bărbatilor, se compunea din:

- un director, cu o leafă de 800 lei pe lună, căruia i se subordona și directorul ospiciului de la Lipova, destinat femeilor,
- un „scriitor”, cu o leafă de 250 lei pe lună,
- un gardian „primariu”, cu o leafă de 220 lei pe lună,

trei gardieni „ordinari”, plătiți cu câte 130 lei pe lună și hrană de la așezământ,

- un „spiritual”, plătit cu 100 lei pe lună,
- un cadru medical, reprezentat de medicul din Vaslui, plătit cu 150 lei pe

lună.

Directorul ospiciului de la Orgoești, la fel ca și cel de la Lipova, era numit de către domnitor, pe baza propunerii ministrului „din năuntru”, și avea ca principală îndatorire „stricta păzire” a regulamentului de funcționare, competența sa întinzându-se „asupra tuturor ramurilor de serviciu” Întrucât directorul de la Orgoești era

⁸ *Ibidem*.

împuțernicit și cu privegherea activității directorului de la Lipova, regulamentul prevedea să i se pună la dispoziție un cal „a căruia întreținere va fi cu cheltuiala așezământului”

Ceilalți salariați ai ospiciului erau numiți de către „ministrul din năuntru, după propunerea în scris a inspectorului general al arestelor”, iar îndepărtarea lor nu se putea face decât de către același ministru, pe baza unui „raport motivat al inspectorului general”, însă, „în caz de vină vederată”, ei puteau fi „suspendați din funcție direct de către inspectorul care, la așa caz”, era obligat „a raporta, în curgere de 24 ore, despre motivele ce l-au autorizat la aceasta”. Pentru a-și putea îndeplini obligațiile ce le reveneau, toți „amploniații” erau obligați să locuiască în cadrul ospiciului, lemnele și lumânările necesare pentru încălzit și iluminat fiindu-le puse la dispoziție pe cheltuiala așezământului.

Pentru ca ordinea din ospiciu să fie pe deplin respectată, în afară de cei patru gardieni, la dispoziția directorului erau puși și „trei jandarmi călăreți” ce aveau îndatorirea de sta în permanență la Orgoești, în cazul lor directorul având obligația de „a nu se abate de la instrucțiunile jandarmerești în însărcinările ce li se vor pune”

Îmbrăcămintea pusă la dispoziția cerșetorilor internați la Orgoești, potrivit prevederilor reglamentei, era alcătuită din:

- trei cămăși de pânză,
- trei izmene de pânză,
- o pereche pantaloni de lână pentru iarnă,
- o pereche pantaloni de pânză „boită” pentru vară,
- un suman pentru iarnă,
- două veste din pânză pentru vară,
- o pereche opinci și pânza trebuitoare pentru „oghiele”,
- o căciulă postav pentru iarnă,
- o pălărie paie, „proastă”, pentru vară,
- trei basmale de buzunar,
- trei legători de gât.

În privința îmbrăcămintei, regulamentul prevedea în mod expres că „în toată duminica, și mai des dacă trebuința o va cere”, cămașa, basmaua, izmana și legătura de gât „se vor schimba”

Cât privește așternutul de care trebuiau să beneficieze cerșetorii bărbați, acesta trebuia să cuprindă:

- un pat,
- un mindir umplut cu paie,
- o pernă umplută cu paie,
- trei fețe de pernă,
- o învelitoare de lână,
- trei „prostiri”,
- un vas de noapte,
- o poliță de scândură, instalată deasupra fiecărui pat pe care internații să-și țină lucrurile personale.

Și în acest caz, se prevedea că mindirele și pernele vor fi schimbate „de câte ori va cere trebuința”

Potrivit regulamentului, ospiciul de la Orgoești trebuia să beneficieze și de un spațiu amenajat ca spital pentru cerșetorii bolnavi, cărora urma să li se asigure așternutul și alimentația de care se bucurau bolnavii „din ospitalele penitenciarelor”

În privința „nutrimentului” cerșetorilor sănătoși, acesta trebuia să cuprindă „câte o ocă de mămăligă” pe zi, pregătită „din trei sute dramuri făină de păpușoi”, această „câtime de mămăligă” putând fi înlocuită, numai „cu autorizația ministrului competent”, printr-o „ocă de mălaiu, sau prin 250 dramuri de pâine de făină de grâu și de sacară”. În completarea meniului era prevăzută „mâncare de fruct pentru două zile din săptămână”, în acest caz fiind alocate „de la 80 până la 100 dramuri de un individ” și „două ocă 200 dramuri de legume verzi pentru 50 indivizi”, pe timp de iarnă cantitatea de legume fiind redusă la „o ocă și 200 dramuri de legume păstrate”. Din aceste componente urma a se prepara o supă, din care jumătate, incluzând și porția de carne, reprezenta masa de dimineață, iar cealaltă jumătate constituia masa de seară. În funcție de situație, carnea putea fi înlocuită cu „brânză de oi, 60 dramuri de individ”, sau lapte acru în cantitate de „80 dramuri”. În celelalte cinci zile, în care se servea mâncare de post, meniul era reprezentat – în afara porției de mămăligă sau de pâine – de un borș preparat alternativ din cartofi, fasole, linte, „curechiu” sau sfeclă, în cantități precis indicate per individ, din care jumătate de porție se servea dimineața, iar cealaltă jumătate, seara. Pentru completarea meniului, internații mai puteau beneficia de murături – castraveți sau „curechiu” – în cantități stabilite de director. Pentru servirea acestor bucate, internaților li se asigura „masă cu laiță”, o strachină de lut sau un castron de zinc, un păhăruț de zinc, o lingură și o furculiță.

Mult mai numeroase erau prevederile de ordine interioară, acestea referindu-se la condițiile de primire/ieșire în/din ospiciu, la modalitatea concretă de primire (înregistrare, îmbăiere, deparazitare, îmbrăcarea ținutei ospiciului, consemnarea și păstrarea lucrurilor personale, atribuirea unui număr ce trebuia purtat pe braț și indicarea locului de instalare), efectuarea prezenței zilnice, regimul vizitelor permise numai rudelor cele mai apropiate, expedierea și primirea corespondenței, programul de culcare și deșteptare, orele pentru servirea mesei, programul de plimbare (de la 30 până la 60 minute) de după fiecare masă, orele de rugăciune desfășurate în prezența preotului ce efectua serviciul religios în fosta biserică a schitului, interzicerea jocurilor de orice fel și a băuturilor spirtoase (vinul era permis ca răsplată acordată de director pentru muncă și bune purtări), dreptul internaților care dispuneau de bani de a-și cumpăra „tutiun, fructe verzi, sapon, pieptini etc.”

Demn de reținut era articolul 45, care prevedea că „toți internații, fără deosebire, sunt supuși muncii” pe baza unui regulament elaborat pentru a „statomnici natura și condițiile acesteia”

La rândul său, articolul 57 prevedea că „toate călcările la aceste dispoziții, amenințările, bătăile, îndărătniciile, sudălmile adresate impiegaților sau păzitorilor” trebuiau raportate zilnic directorului care, în fiecare dimineață, „în prezența spiritualului, a scriitorului și a gardianului primariu”, analiza gravitatea abaterilor și aplica pedepse cum ar fi: interzicerea vizitelor familiei sau a corespondenței cu familia, interzicerea tutunului, anularea dreptului de plimbare, suspendarea unei mese, punerea la „pâne sacă”, punerea în închisoare, care putea fi de patru feluri (simplă, cu „feră la picioare”, cu „feră la mâni”, cu „feră la mâni după spate”). Deși

loviturile erau „oprite sub orice cuvânt” prin articolul 60, același articol lăsa o posibilitate și pentru aplicarea acestei pedepse, prevăzând că dacă „vreun individ refuză de a se supune la regulile de înfrânare aice prescrise, se poate întrebuița puterea”

Regulamentul nu scăpa din vedere nici posibilitatea ca pe unii internați să-i ajungă ceasul obștească sfârșit înainte de a primi ordinul de ieșire, pe care îl putea elibera numai „prefectul competent”, în situația că solicitanții putea dovedi „că au agonisit mijloace de viață”. În consecință, articolul 38 prevedea că, în cazul morții unui individ aflat în ospiciu, directorul avea obligația de a întocmi și de a trimite la Prefectură un proces verbal în care să fie specificate împrejurările morții. Pentru a fi valabil, acest document trebuia să fie scris de „spiritualul ospiciului și de scriitorii”, iar dacă întâmplarea ar fi făcut să se afle acolo într-un astfel de moment, și medicul districtului Vaslui trebuia să redacteze un proces verbal.

Subordonarea celor două ospicii pentru cerșetori nevolnici față de inspectoratul „arestelor” din cadrul Ministerului din năuntru, precum și parcurgerea regulamentului de funcționare a acestora, conduc la concluzia că ele nu se deosebeau de așezămintele cu regim penitenciar decât prin ceva mai multă libertate acordată internaților, concesiune justificată, probabil, de invaliditatea care îi făcea incapabili de a-și câștiga existența prin forțe proprii.

Documentele, nu prea numeroase, găsite în depozitele Arhivelor Statului din Iași și București, dovedesc că autoritățile au acționat pentru punerea rapidă în aplicare a celor două legi ce făceau posibilă transformarea schitului Orgoeștii Noi în azil de cerșetori nevolnici. Astfel, în mai multe documente posterioare datei de 16 august 1860, referitoare la acțiunile ce vizau vânzarea produselor și a bunurilor ctitoriei spătăresei Safta Bogdan, se face referire la „desființatul schit Orgoești”, consemnare ce dovedește că punerea în aplicare a legii s-a făcut imediat după publicarea acesteia în „Monitorul Oficial al Moldovei”, graba manifestată în acest sens putându-se explica prin interesul autorităților de a împiedica înstrăinarea inventarului ce trebuia preluat. Totodată, dintr-un „Tablou de monastirile, chinoviile și schiturile aflătoare în districtul Tutova, plasa Simila”, alcătuit în cea de-a doua parte a anului 1860, aflăm că la schitul Orgoeștii Noi mai existau doar doi monahi, fapt ce demonstrează că ceilalți viețuitori fuseseră deja strămutați, fără a se ști unde anume.⁹

Cu aceeași operativitate au acționat autoritățile și pentru a da desființatului schit Orgoești destinația prevăzută prin Legea pentru stărpirea cerșetoriei. Un referat întocmit la 20 august 1860 (deci la doar patru zile de la publicarea legii) de către Oficiul Administrativ al Secțiunii Clerului din Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice din Moldova, ne dovedește interesul instituției respective pentru finalizarea celor 18 chilii noi, cu o lungime de 20 stânjani, lucrare pe care nacealnicul Nechifor o contractase cu arhitectul Mihai Popoiu din Bârlad. Interesul manifestat pentru terminarea chiliilor respective, pe seama celor 50.000 lei prevăzuți în lege pentru anul 1860, era arătat în mod explicit prin precizarea că „la acest schit urmează a se așeza

⁹Arh. St. București, Fond Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice. Moldova, dos. 155/1860, f. 2.
<http://www.cimec.ro> / <http://www.muzeuvaslui.ro>

cerșetoarele nevolnice”¹⁰ Dintr-un alt referat al aceleiași instituții, din 14 august 1860, aflăm că, în același scop, fusese deja contactat Ministerul Lucrărilor Publice care, potrivit legii, avea obligația de a efectua „toate reparațiunile și restaurările de încăperi mănăstirești” În consecință, pentru finalizarea chiliilor de la fostul schit Orgoești, arhitectul Mihai Popoiu urma a fi plătit de către Ministerul Lucrărilor Publice din cei 50.000 lei pe care trebuia să-i furnizeze Casa Clerului.¹¹

Tot la 24 august 1860, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice din Moldova se adresa președintelui Judecătoriei Tutova pentru a-l înștiința că „prețaluirea” produselor „aflătoare la schitul Orgoești” era anulată, deoarece se luase hotărârea ca „productele” respective să nu mai fie vândute, urmând a se „păstra pentru întreținerea săracilor ce au a să așăza în încăperile de acolo”¹² Înștiințarea de mai sus era urmată de adresa din 23 septembrie 1860, prin care prefectul districtului Tutova era însărcinat ca, „pentru ospiciul de la Orgoești”, să oprească „din produsele aflătoare acolo” cantitățile de „103 kili popușoi” și „12 kili grâu”, precum și o pereche de boi pe care trebuia să le predea „directorului acelu ospiciu”¹³ Din această ultimă adresă rezultă și faptul că în septembrie 1860 exista deja un director al ospiciului care, așa cum aflăm dintr-o adresă, din 17 ianuarie 1861, a prefecturii Tutova către Tribunalul Tutova, luase în primire bunurile fostului schit ce nu fuseseră vândute până la data respectivă.¹⁴

Adresele de mai sus nu ne informează și asupra numelui acestui prim director al „ospiciului” de la Orgoești, însă dintr-un act din 18 mai 1864 aflăm că, la data respectivă, Ion Chirănușu fusese rânduit „de cătră înaltul guvern” în „funcțiunea de intendent” al așezământului în cauză, motiv pentru care tatăl său garanta cu suma de 400 galbeni că fiul „nu va sfitarisi nici un ban din acei ce i se vor încredința”¹⁵ Peste numai câteva zile, la 27 mai 1864, același tată preocupat de slujba fiului său își reînnoia garanția reprezentată de niște „binale” pe care le avea în orașul Bârlad, în valoare de 300 galbeni. Se pare că valoarea binalelor nu era suficientă pentru că, peste câteva zile, Tribunalul Tutova admitea garanția pentru suma de 341 galbeni.¹⁶

Funcția de director al unui ospiciu de cerșetori nevolnici pare să nu-l fi satisfăcut pe deplin pe numitul Ion Chirănușu, deoarece, peste aproape trei ani, tatăl său, Ioniță, solicita Tribunalului Tutova restituirea garanției pe care o depusese, întrucât fiul său demisionase din postul respectiv de mai multă vreme.¹⁷ Dintr-un document din 29 septembrie 1867, prin care Direcțiunea genrală a serviciul sanitar îl informa pe președintele Tribunalului Tutova că garanția solicitată nu putea fi restituită decât după ce Înalta Curte de Conturi ar fi verificat „conturile acelu

¹⁰ *Ibidem*, dos. 422/1860, f. 38.

¹¹ *Ibidem*, f. 49.

¹² Arh. St. Iași, Fond Tribunalul Tutova, tr. 1769, opis 2018, dos. 4414, f. 171.

¹³ *Ibidem*, f. 23 verso.

¹⁴ *Ibidem*, f. 362.

¹⁵ *Ibidem*, dos. 6436. f.6.

¹⁶ *Ibidem*, f. 20.

¹⁷ *Ibidem* f. 23.

ospiciu”, aflăm că Ion Chirănușu deținuse funcția respectivă doar în anii 1863 și 1864.¹⁸

Documentele cercetate nu permit identificarea altor directori sau salariați ai ospiciului de la Orgoești. Dintre cei care au slujit această instituție mai este cunoscut doar preotul Hristofor Zaharia, cel care, conform încadrării prevăzute de lege, a îndeplinit rolul de „spiritual”. Se născuse la Huși, în 1828, iar la vârsta de 15 ani, orfan fiind, găsisese adăpost la schitul Pârvești, unde, de la monahii aflați acolo, învățase „carte bisericească”. La sfârșitul anului 1849 fusese hirotonit diacon, iar peste o zi, preot pentru biserica schitului, pe care a slujit-o timp de șase ani. De la schitul Pârvești a plecat pentru a sluji la biserica pe care spătarul Ștefan Angheluță o ctitorise pe moșia sa de la Chițoc, unde nu este exclus să fi activat și în cadrul școlii pe care același proprietar avea să o înființeze în 1857, cu toată cheltuiala sa, pentru copiii de săteni din zona respectivă. În 1864, s-a mutat la ospiciul de la Orgoești, unde a rămas și după desființarea acestuia ca preot al satului Căpușeni.¹⁹

În privința amplasamentului „ospiciului”, edificatoarele sunt Planul și Anexa de delimitare a pământului cuvenit foștilor clăcași ai schitului Orgoești, pe baza prevederilor Legii Rurale din 14 august 1864. Cu această ocazie, pe partea de moșie pe care se aflase schitul au fost împrăștiți locuitorii satului, care se constituise din acei „liudi” ce fuseseră instalați în poiana situată în pădurea de pe versantul vestic al văii, la circa 1000 de metri de schit, sat care fusese numit Schitul Orgoești. Deoarece în poiana respectivă clăcașii schitului nu dispuneau de apă suficientă, cu prilejul punerii în aplicare a reformei agrare din 1864, satul a fost strămutat pe valea pârâului Horăiața, numindu-se după această dată Căpușeni, după denumirea așezării transilvănene din care fuseseră aduși (Căpuș). Cercetarea celor două documente, care delimitează vatra satului ce se întemeia acum și terenul ce era acordat locuitorilor săi, demonstrează că amplasamentul „ospiciului” depășea incinta fostului schit. Având o formă aproape dreptunghiulară, orientat pe direcția nord-sud, terenul pe care se afla ospiciul avea o lungime ce depășea 600 metri și o lățime de peste 450 metri. Latura sudică a acestui dreptunghi era situată la 950 metri nord de hotarul dintre satul Orgoești și partea de moșie pe care fuseseră schitul, fiind cuprinsă între pârâul Horăiața și pădurea de pe versantul vestic al văii. Din această linie porneau cele două laturi mai lungi ale dreptunghiului, cea de vest urmând marginea pădurii, iar cea de est cursul pârâului. Latura care închidea dreptunghiul dinspre nord nu depășea digul iazului ce fusese făcut de călugări (care rămănea în afara incintei ospiciului) și urca spre vest, spre pădure, printre Izvorul Călugărilor și biserica fostului schit.²⁰ În acest spațiu, cu o suprafață de peste 20 ha, se aflau biserica, fostele chilii locuite acum de chiriașii ospiciului, celelalte edificii rămase din vremea schitului (trapeza, cuhnea, pităria, hambarul ș.a.), precum și terenul destinat cultivării legumelor, pe care cei internați trebuiau să efectueze munca prevăzută în regulamentul de funcționare.

¹⁸ *Ibidem*, f. 29.

¹⁹ Arh. St. Iași, Colecția Manuscrise, pachet 128, document 128, f. 257-258.

²⁰ Arh. St. București, Fond Reforma Agrară din 1864, dos. 1634, f. 18, respectiv f. 8.

Născută dintr-o inițiativă lăudabilă, ce urmărea lichidarea unui mod de trai parazită și asigurarea unui trai decent celor aflați în imposibilitatea de a-și câștiga existența prin forțe proprii, Legea pentru stărpirea cerșetoriei nu putea avea o existență prea îndelungată. Împotriva ei acționau, în primul rând, insuficiența bugetară a unui stat național ale cărui baze abia fuseseră puse, dar și comunicarea defectuoasă între diversele compartimente ale aparatului de stat, situație determinată de faptul că banii necesari pentru întreținerea așezămintelor sociale născute din legea respectivă trebuiau acordați Ministerului din Lăuntru de către Ministerul de Finanțe, pentru a ajunge apoi la Direcția Generală a Serviciului Sanitar, care, la rândul său, urma să îi dirijeze spre locul unde urmau să fie cheltuiți. Mai trebuie avută în vedere și situația creată de numărul mare al cerșetorilor volnici care, din motive lesne de înțeles, nerenunțând la acest mod de viață, aglomerau penitenciarul de la Ismail, sporind astfel cheltuielile pentru întreținerea acestuia, în detrimentul celor două ospicii. Această afirmație este susținută de faptul că din cei 77937 lei alocați în 1862 pentru întreținerea celor trei stabilimente, ospiciilor de la Orgoești și Lipova le-au fost destinați doar 14000 lei, restul de 63937 lei fiind canalizați spre penitenciarul din Ismail,²¹ hărăzit cerșetorilor de profesie pentru o perioadă de șase luni, iar în caz de recidivă pentru o perioadă de 1 an, care se pare că era suprapopulat, de vreme ce avea nevoie de un buget atât de mare.

O adresă a Prefecturii Ismail către Ministerul din Lăuntru evidențiază și o altă situație ce împovăra bugetul, și așa mic, destinat celor trei stabilimente: unii dintre cerșetorii nevolnici care ajungeau la Ismail, de unde erau dirijați spre cele două ospicii, erau lipsiți aproape complet de îmbrăcăminte, încât era „peste puțință a se trimite acolo fără a li se da o sumă pentru îmbrăcăminte și transport” Cum niciun paragraf de lege nu prevedea astfel de cheltuieli, acestea erau suportate „din banii destinați pentru întreținerea arestaților”²²

Documentele cercetate nu permit o reconstituire a numărului celor internați în ospiciul de la Orgoești, însă putem aprecia că numărul acestora a fost destul de mare și că foarte mulți dintre aceștia au rămas acolo pentru totdeauna. Un argument în susținerea acestei afirmații ne este furnizat de pomenitele documente referitoare la împrumutarea locuitorilor din satul Căpușneni, în conformitate cu prevederile reformei agrare din 1864. În planul realizat de inginerul hotarnic însărcinat cu această misiune, în colțul de sud-est al terenului ospiciului este schițat un perimetru desemnat și în documentul respectiv și în anexa acestuia cu numele de „Cimitirul Ospiciului” Având o suprafață de 1400 m² (35 m x 40 m), cimitirul respectiv avea să rămână în amintirea locuitorilor din Căpușneni sub numele de „Cimitirul Săracilor”, denumire menită a-l deosebi de cimitirul lor, situat în jurul bisericii fostului schit, la cca. 200 m distanță.

Dificultățile financiare de care am pomenit anterior, precum și imposibilitatea de a lichida cauzele care generau cerșetoria au determinat autoritățile statului român să decidă desființarea ospiciului de la Orgoești. Dintr-o adresă a Administrației

²¹ Arh. St. București. Fond Ministerul de Interne. Direcția Generală a Serviciului Sanitar, dos. 127/1862, f. 25-26.

²² *Ibidem.*, f. 12.

Domeniilor statului către Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice din anul 1872, aflăm că Ospiciul Orgoești, din districtul Tutovei, nu mai exista deoarece internații săi fuseseră strămutați „în acel al mănăstirii Răchitoasa din districtul Tecuci” În consecință, „biserica cu toate odoarele ei, împreună cu acel stabiliment și celelalte dependențe” au fost predate „primarului comunei Vlădești de către d-lui intendentul acelui ospiciu, sub formare de inventariu și astfel, închizând biserica, au pus spre paza ei doi străjeri, de zi și noapte, pentru ca să fie cu priveghere a nu se prăda” Închiderea bisericii îi punea pe locuitorii din satul Căpușneni în imposibilitatea de „a-și îndeplini datoriile religioase”, scopul adresei de mai sus fiind acela de a soluționa acest neajuns, preotului ce ar fi acceptat să vină în satul respectiv urmând a i se da spre folosință „locul ce a fost destinat pentru legumele internaților”²³

Dorița sătenilor din Căpușneni de a li se atribui biserica fostului schit, apoi a fostului ospiciu pentru efectuarea serviciului divin în folosul lor, a fost îndeplinită în urma demersului întreprins de către Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice pe lângă Episcopia Hușilor, care a transmis sarcina Protoeriei Tutova. La cererea protoereului, preotul Hristofor Zaharia a acceptat să revină în biserica în care slujise din 1864, luând-o în primire pe baza inventarului prin care intendentul ospiciului o predase primarului comunei Vlădești. Întrucât inventarul în cauză fusese întocmit în februarie 1872, se poate aprecia că „ospitul” de la Orgoești își încheiase existența la sfârșitul anului 1871 sau la începutul anului 1872. Cum strămutarea unor „nevolnici” dintr-un district în altul nu se putea efectua în timpul sezonului rece fără anumite dificultăți, este de presupus ca închiderea stabilimentului în cauză să se fi efectuat în cea de-a doua parte a anului 1871, punându-se astfel capăt unui experiment ce viza soluționarea unei probleme ce nu și-a găsit rezolvarea nici până în prezent.

Strămutarea ospiciului cerșetorilor nevolnici a deschis calea spre grabnica părăginire a tuturor edificiilor (cu excepția bisericii) pe care ospiciul le preluase de la schitul ctitorit de spătăreasa Safta Bogdan. În august 1890, episcopul Silvestru al Hușilor, însoțit de preotul Ioan Antonovici, vizita fostul schit cu intenția de a constata dacă putea strămuta acolo călugării de la Rafaila și dacă el însuși s-ar fi putut retrage acolo pe timpul verii. Starea de degradare a fostelor chilii și a celorlalte dependențe l-au determinat să renunțe la intențiile cu care mersese acolo.²⁴ După această dată, ritmul de degradare și distrugere s-a accelerat, încât din fostul schit Orgoeștii Noi au mai rămas doar biserica și clopotnița. Cât privește „ospitul” ce a funcționat acolo, începând din 1860, niciun locuitor al satului Căpușneni nu are știință despre așa ceva, nici măcar cel care știa că lângă cimitirul foștilor monahi a existat și un cimitir al săracilor, în opinia sa „săracii” fiind primii locuitori ai satului întemeiat, așa cum știm deja, în apropierea fostului schit de către persoane aduse din Transilvania, motiv pentru care urmașii lor au fost desemnați, până pe la mijlocul secolului trecut, cu apelativul de „ungureni”

²³ Arh. St. Vaslui, Fond Episcopia Hușilor, dos. 21/1872-1884, f. 3.

²⁴ Arh. St. Iași, Colecția Ioan Antonovici, dos. 191 bis, f. 5.

PRIMA RĂPIRE A BASARABIEI

Constantin Chiper*

Cuvinte cheie: Moldova, Basarabia, ocupație rusească, deznaționalizare

Key words: Moldova, Basarabia, Russian occupation, denationalization

Abstract:

The material situation of the Principality of Moldavia from scrapping the first half of the nineteenth century and socioeconomic transformations of the population between the Prut and Dniester.

Teritoriul dintre Prut și Nistru a făcut parte din Principatul Moldova, înființat în anul 1359, sub conducerea voievodului Bogdan I din Maramureș, care a unit și condus grupul său de ostași cu oștile boierilor moldoveni, alungând de la Baia, pe urmașii lui Dragoș (fiul Sas și nepotul Balc).

Mircea cel Bătrân, voievodul Țării Românești, și-a extins stăpânirea asupra Dobrogei și sudului teritoriului dintre Prut și Nistru (1403), căruia i-a dat numele de Basarabia (denumirea vine de la dinastia Basarabilor).

Prima dezmembrare a Moldovei au făcut-o austrieii în 1775, când au ocupat partea de nord, numită și Țara de Sus. Austrieii i-au dat denumirea de Bucovina. A urmat la data de 16/28 mai 1812, furtul săvârșit de către Imperiul țarist, sprijinit de Imperiul otoman, a Teritoriul dintre Prut și Nistru, căruia i-a extins denumirea de Basarabia, pentru a induce în eroare românii care trăiesc pe aceste pământuri străvechi românești.

Neamul românesc trăiește pe aceleași locuri, unde încă înainte de Iisus Hristos, au fost strămoșii noștri geții și dacii, care au fost cucerțiți de romani după războaiele din anii 101-102 și 105-106. Istoriografia românească și universală ne dezvăluie faptul că, daco-romanii au rezistat valorilor popoarelor migratoare: goții, ostrogoții, gepizii, hunii, slavii, avarii, bulgarii, ungurii (maghiarii) și cumanii. Poporul român a asimilat părți din acestea și le-a împrumutat din obiceiurile și preocupările lor. Au urmat apoi tătarii și turcii, care s-au constituit în mare imperiu. După ce Ivan cel Groaznic a pus bazele statului centralizat rusesc, au năvălit și rușii, care s-au organizat într-un imperiu de temut. Principatele românești au suferit mari necazuri din partea imperiilor Habsburgic, Otoman și Țarist. Moldova a fost invadată de ruși în anii 1769-1774. În 1787, Rusia a ocupat teritoriul dintre Bug și Nistru, Moldova devenind pentru prima oară vecină cu Imperiul Țarist. În 1792 prin pacea de la Iași, frontiera a fost mutată pe râul Nistru.

Țarul Rusiei, Alexandru I a reușit să-l convingă pe Napoleon I, la Tilsit (1807) și Erfurt (1809), în privința acaparării Basarabiei de către Imperiul Rus. Ca urmare, rușii au ocupat Țările Române în 1806-1812 și au smuls Basarabia, instalând frontiera

dintre cele două imperii pe râul Prut, deși inițial rușii preferau frontiera pe râul Siret. Nu trecuseră nici 20 de ani și frontiera „stabilită pe veci în anul 1792 pe râul Nistru”, nu mai satisfăcea promisiunea de altă dată a rușilor. Au urmat ocupațiile restului Moldovei din anii 1828-1829, 1849-1851 și 1853-1856. După Unirea Principatelor Moldova și Țara Românească în anul 1859 (în decembrie 1861 a fost recunoscută ca țară și de către Imperiul Otoman, cu ocazia vizitei efectuate de domnitorul Cuza la Constantinopol), România a avut de suferit de mai multe ori, de politica hrăpăreață a Rusiei imperiale și sovietice.

Străbunicii și părinții noștri, care au trăit umilințele anilor de ocupație rusească și-au amintit cuvintele lui Ștefan cel Mare, adresate pe patul de moarte, fiului său Bogdan Vodă: să închine țara la turci, iar nu la alte neamuri, căci neamul turcilor este mai înțelept. Deși lua biruri grele, Imperiul otoman nu se amesteca în treburile țării. Dimitrie Cantemir și câteva mii de boieri, care l-au însoțit în Rusia, pe țarul Petru I, în 1711, au fost înșelați. Le-a promis printr-un tratat că, va păstra granița pe Nistru, dar urmașii săi s-au condus după prevederile testamentului lui Petru I din 1724. Ștefan cel Mare a ridicat biserici și mănăstiri, iar rușii le-au distrus, ridicând pe pământul Basarabiei monumente din tancuri, tunuri și comuniști cu arma în mână, îndreptate spre România.

Imperiul țarist a transferat în teritoriul ocupat prin înșelăciune unități și mari unități militare rusești pentru a împiedica orice împotrivire din partea populației românești. Cu ajutorul armatei și a administrației rusești impusă în localitățile urbane și rurale s-a desfășurat un amplu proces de rusificare a populației din Basarabia. În Basarabia trăiau atunci între 80 și 90 la sută români. Când A. Suvorov și-a instalat trupele în garnizoana Tiraspol, moldovenii români reprezentau 95 la sută. Astăzi, în Transnistria mai trăiesc 15 la sută români, ceilalți fiind ruși, ucrainieni și alte etnii.

O altă pârghie de rusificare și deznaționalizare a populației românești, folosită de ocupanții ruși a constituit-o subordonarea parohiilor bisericilor din Basarabia, Patriarhiei Ortodoxe Ruse.

În școli s-a impus limba rusă, alfabetul chirilic și elemente ale culturii rusești. Intelectualii de frunte, preoți, profesori, învățători și funcționari, care s-au opus măsurilor adoptate de ocupanți, au fost duși în gulagurile rusești din Siberia.

Administrația impusă de ocupanți a desfășurat un amplu program de transfer al populației românești în regiuni îndepărtate ale Rusiei. Absolvenții învățământului superior români au fost numiți în posturi în alte regiuni din Rusia, iar în Basarabia au fost numiți absolvenți de etnie rusă, ucraineană și alte etnii, micșorând numărul populației băștinașe și crescând numărul noilor veniți.

Tânăra generație, dornică de revenire la tradițiile românești nu este sprijinită de cei vârstnici, care a fost îndoctrinată de regimul comunist, chiar dacă înaintași de ai lor au suferit umilințele guvernanților ruși din timpul țarismului și din timpul administrației comuniste.

Intelectualii și patrioții din toate categoriile sociale trebuie să intervină cu hotărâre pentru a asigura lucrări de istorie și beletristică, necesare cunoașterii istoriei poporului român și acțiunilor unite pentru un trai material și spiritual mai bun populației din Republica Moldova. După ocupația rusească, intelectuali români născuți în Basarabia au scris lucrări de istorie, filozofie, geografie, literatură și gramatică

pentru a fi folosite în procesul de instruire și educație a populației din teritoriile ocupate de ruși și austrieci.

Avocatul rus de origine română din Basarabia, Ștefan Margellă a publicat la Petersburg în 1827, „Gramatica rusască-românească”, constatând că în Basarabia nu era realizat un manual de acest fel. El spera ca acest manual să aducă foloase câtorva milioane de români, care locuiesc între Prut și Dunăre, precum și rușilor care doresc să învețe limba românească.

Un alt intelectual român, originar din Transnistria, Iacob Hâncu-Ghinculov (nume ce a fost răspândit și printre intelectualii din Basarabia și Vechiul Regat) a publicat în 1840 în Tipografia Academiei Imperiale din Petersburg „Descrierea (schița) regulilor gramaticale valaho-moldave”, în care scrie că numele de român nu este problematic. Acest nume este cunoscut încă înainte de formarea principatelor române Transilvania, Țara Românească și Moldova.

În anul 1865, Ioan Donceev (1821-1885) a publicat la Chișinău, un manual în grafie latină, intitulat „Cursul primitiv de limba română”, compus pentru școlile elementare cu patru clase gimnaziale. Limba română, menționează autorul, s-a predat în toate cele șapte clase ale liceului regional din Chișinău, de la deschiderea lui în anul 1833, în mod obligatoriu.

Tot la Chișinău în anul 1908, în toiul cenzurii rusești, un om de afaceri ale acelor vremuri, Petre Rejep a tipărit cartea „Pilde și povețe”, compusă de Pan Halippa, în care autorul se adresează direct copiilor: „Dragi copii basarabeni, pui din neamul românesc! Luați cărticica în mână și citiți! Destul ați fost orbi din pricina neștiinței de carte... Ți-a venit dar vremea și ție moldovene să te gândești cum stai? Cum trăiești? Și pe care drumuri și pe care cărări trebuie să apuci în viață”

Vorbind despre personalitățile, care au contribuit la făurirea limbii literare românești și la răspândirea și protejarea acesteia, evidențiem contribuția majoră a lui Mihai Eminescu, care deși și-a făcut studiile în Europa, în limba germană, s-a întors la moșia strămoșească și a contribuit extrem de mult la plămădirea definitivă a limbii literare române și a neamului românesc. Referindu-se la originile noastre, Eminescu arăta că românii vin de la Roma, din Dacia Traiană, suntem conștienți că „Suntem români și punctum” Astăzi trebuie să le spunem oamenilor simpli adevărul așa cum este el: vorbim o singură limbă-și ea se numește la nivel literar și general național, română. Indiferent că ne numim după locul de origine moldoveni, munteni, ardeleni, bucovineni ș.a.m.d. facem parte, vorba lui Alexei Mateevici, din unul și același trunchi, din unul și același neam al românilor-descendenți direct din strămoșii noștri daco-romani. După cum spunea marele patriot Alecu Russo, născut ca și Mateevici în Basarabia, limba română este națiunea română.

Basarabeni și transnitrenii provin de la aceeași mamă, Vechea Dacie, de la același tată, Decebal și tată vitreg, romanul Traian. Toți avem același sânge. Româna ne este limba, scrisul, poezia, literatura și istoria românească ne este tulpina dialectului daco-roman, care hrănește spiritual și cultural cele cinci graiuri ale sale: moldovenesc, muntenesc, maramureșean, crișan și bănațean. Toate provinciile românești au fost cucerite în anumite momente ale istoriei lor de către imperiile vecine, dar numai imperiul rus a furat pe lângă bunurile materiale și graiul melodos moldovenesc. A

interzis cu forța limba română, trimitând în gulaguri și pușcării pe cei care s-au opus acestor măsuri barbare.

Poetul ardeleano-român Octavian Goga spunea în 1812 că, basarabeni în cei 100 de ani de ocupație rusească, au fost supuși unor măsuri de rusificare nemaiîntâlnite. Treptat, basarabeni s-au deșteptat, mai ales după revoluția din 1905 din Rusia. Intelectualii au pornit pe calea renașterii naționale, prin editarea unor ziare, în care erau publicate poeziile lui Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu, Octavian Goga, George Coșbuc, Andrei Mureșanu, Tudor Arghezi ș.a.

La 24 mai 1906, la Chișinău, a apărut primul număr al ziarului național-democrat „Basarabia”, în care Alecu Nour, în articolul de fond scria: „De o sută de ani Basarabia noastră, țară de plugari români, a intrat în sânul popoarelor Rusiei, dar până acum basarabeni n-au participat la mișcările naționale. Starea noastră este înapoiată. Poporul basarabean este lipsit de lumini venite de pe piscurile înalte ale gândirii omenești și rămâne sărac cu duhul, nu știe, nici nu vede că, dreptul lui cel mai sfânt-național-rămâne sfârâmat de mâinile străine... Noi știm că poporul nostru reprezintă o mare putere, dar ea n-a ajuns încă la conștiința de sine și fără începător această conștiință nu poate fi năprasnică, ca oceanul nemărginit.” Începători și formatori ai conștiinței românești au fost învățătorii, preoții și alți intelectuali, precum și cărțile și ziarele. Regimul țarist de ocupație a suprimat acest ziar, deoarece la 1 martie 1907, a publicat în ultimul număr poezia lui Andrei Mureșanu din Brașov, „Deșteaptă-te Române”, ca protest împotriva regimului. Pe ultima pagină se putea citi: ”Deșteaptă-te române, din somnul robiei. Ai în vedere că de astăzi înainte, cum îți vei așterne, așa vei dormi.” La apariția ziarului au contribuit: avocatul E. Gavrilă (director), Pan Halippa, Ion Pelivan, Mihai Vântu, Vasile Oatu, Alecu Nor, Constantin Porumbescu, Alexei Mateevici, Simion Cujbă, Gheorghe Stârcea, Theodor Inculeț și mulți alți intelectuali.

În anii următori au mai fost editate și alte publicații: Viața Basarabiei, Cuvânt Moldovenesc, Moldovanul. În primul număr al ziarului „Moldovanul” din 14 ianuarie 1907, director Gheorghe Madan, în articolul „Cuvântul nostru”, era descris programul și scopul ziarului: „Pornim la luptă sfântă, scris de Gheorghe Madan, cu singura dorință de a face bine. Nu vom fi element de regres, ci de progres. Nu urmărim să dărâmăm, ci dimpotrivă, să clădim. Nu voim să întunecăm și să rătăcim mințile, ci să le luminăm și să le arătăm calea cea adevărată.” În toamna anului 1912, când s-au împlinit 100 de ani de la răpirea Basarabiei de către Rusia, la Chișinău a apărut revista „Făclia țării”, care a fost confiscată de autoritățile țării, fiindcă în paginile sale se condamnă abuzurile săvârșite împotriva populației moldo-românești de către ocupanții ruși. Se făcea apel la unirea tuturor moldovenilor, de pretutindeni.

De peste Prut venea mereu în Basarabia ocupată lumina civilizației și hrana spirituală românească, care fuseseră interzise pentru basarabeni, dar fără de care nici un popor nu poate dobândi libertatea și nu poate merge pe calea propășirii și a progresului. Deși pe Prut se instituise un control sever, basarabeni primeau cărți și publicații românești, care i-au ajutat în activitatea de luminare și de păstrare a lor în componența neamului românesc.

Momentul istoric pentru făurirea României Mari s-a ivit la sfârșitul primului război mondial, într-un climat internațional favorabil, ca urmare a succeselor și

victoriilor Antantei asupra Puterilor Centrale și a prăbușirii imperiilor multinaționale: țarist și austro-ungar. Ca și în alte părți ale Europei, mișcarea națională a cuprins masele populare românești din teritoriul situat între Nistru și Prut. Fruntașii români basarabeni, Pantelimon Halippa, Daniel Ciugureanu, Ștefan Ciobanu, Ion Pelivan, Pantelimon Erhan, Constantin Stere ș.a. au sesizat faptul că, reunirea Basaraiei cu România devenea posibilă. O contribuție importantă la trezirea și dezvoltarea conștiinței unității naționale a românilor din Basarabia a avut-o și grupul de refugiați transilvăneni și bucovineni, alcătuit din militanți și patrioți de prestigiu, în frunte cu Onisifor Ghibu, stabilit la Chișinău unde s-au tipărit ziarele „Ardealul” și „România Nouă”. Mișcarea de emancipare națională din Basarabia a cunoscut un remarcabil progres, prin organizarea la Chișinău a Congresului Ostașilor Moldoveni (2-7 noiembrie 1917), cu participarea a 989 delegați-ofițeri și soldați-reprezentând peste 300.000 de români basarabeni. Într-o atmosferă de avânt patriotic, Congresul a proclamat Republica autonomă, politică și teritorială a Basarabiei, a hotărât constituirea forțelor armate proprii și convocarea unui organ reprezentativ destinat să conducă Basarabia: Sfatul Țării.

Pentru adâncirea ideii de unitate a românilor basarabeni, au contribuit și dezbaterile din Congresul învățătorilor basarabeni, care și-a desfășurat lucrările în anul 1917. Participant la lucrările congresului, părintele Alexei Mateevici, aflat în ultimul an al vieții sale, autorul poemului „Limba noastră”, o adevărată perlă a limbii române, a rostit în cadrul congresului, următoarele idei geniale: „N-avem două limbi și două literaturi, ci numai una și aceeași cu cea de peste Prut (vest de Prut). Aceasta să se știe din capul locului, ca să nu mai vorbim degeaba. Noi trebuie să ajungem de la limba noastră proastă de astăzi (am putea crede că ne aflăm în anul 2012 și nu în anul 1917, pentru mulți basarabeni), numai de cântec la limba literară românească”

Marele om de cultură, Bogdan Petriceicu Hajdeu, născut în Basarabia, adresându-se românilor din toate provinciile românești, transmitea un mesaj profund științific și adevărat: „Să trăiască românismul, care este pentru noi prima condițiune pentru ca să putem iubi libertatea. El este pentru noi prima condițiune ca să iubim adevărul. Românismul este umanitate, libertate și adevăr”. Astăzi românismul este unica șansă de a supraviețui ca națiune, în acest spațiu european. La fel a gândit și marele învățat Nicolae Iorga, născut la Botoșani, care în anii premergători reunirii Basarabiei cu patria mamă, a publicat multe materiale de îmbărbătare și susținere: „Națiunea nu se poate forma, desface sau transforma la comandă. Ea se întemeiază pe sufletul aceleiași etnii”

La data de 2/15 decembrie 1917, Sfatul Țării în fruntea căruia fusese ales, Ion Inuceț, conferențiar universitar de la Universitatea din Petrograd, a proclamat Republica Democratică Moldovenească Autonomă în cadrul Federației Ruse, iar la 24 ianuarie/6 februarie 1918 s-a trecut la o fază superioară, Republica Moldovenească Independentă. Guvernul sovietic, prezidat de Lenin a refuzat să-i recunoască Basarabiei dreptul la autodeterminare. Mai mult, cu ajutorul trupelor rusești aduse în Basarabia din Odessa și Țările Baltice, a încercat să pună din nou stăpânire pe ea și să instaureze puterea bolșevică. La 5 ianuarie 1918, trupele rusești, împreună cu formațiunile bolșevice înarmate, au ocupat Chișinăul, instalând un comandament constituit din elementele cele mai corupte, fugite de pe front, unii dintre ei foști

deținuți de drept comun. I-au arestat și chiar condamnat la moarte pe unii deputați din Sfatul Țării. Șeful Statului Major al trupelor bolșevice din Chișinău a declarat la 13 ianuarie 1918: „Ne gândim să lichidăm azi sau mâine Sfatul Țării și Directoratul (Directoratul era guvernul Basarabiei)”

Întrucât situația politică și militară din Basarabia s-a complicat, Blocul Moldovenesc văzând că, apărarea nu mai putea să fie asigurată cu forțe proprii, a cerut ajutor militar guvernului României, care era dislocat la Iași. Ca urmare, la 8 ianuarie, patru divizii ale Armatei Române, comandate de generalul Ernest Broșteanu, au trecut Prutul. În ziua de 13 ianuarie 1918, trupele române au intrat triumfal în Chișinău, fraternizând cu armata din Basarabia, în entuziasmul populației civile. Dezarmarea trupelor rusești din Basarabia a atras o replică dură a guvernului bolșevic rus: după ce, la 1/14 ianuarie 1918, ministrul român de la Petrograd, C. Diamandy și membrii misiunii militare române au fost arestați, câteva zile mai târziu, Rusia bolșevică a decis ruperea relațiilor diplomatice cu România și confiscarea tezaurului României aflat la Moscova.

Atmosfera de mari frământări și de entuziasm național a condus la istorica zi de 27 martie 1918, când Sfatul Țării a decis reunirea Basarabiei cu România, românii din Basarabia fiind primii în România, care au deschis calea Marii Uniri din decembrie 1918. Deputatul moldovean Ion Buzdugan, secretar al Sfatului Țării, a propus să se aprobe unirea prin vot deschis, astfel ca istoria să știe adevărata opțiune a Parlamentului basarabean: „Las ca poporul nostru, țara noastră și toată lumea să știe că, noi, românii basarabeni, care am suferit un veac întreg sub jugul țarismului rus, că noi toți dorim unirea cu frații noștri de peste Prut, că noi toți voim să fim și să rămânem pentru totdeauna cu toți românii”. O poziție demnă a avut-o pe timpul dezbaterilor în Sfatul Țării, reprezentantul polonezilor, Felix Dudchievicz: „Regret mult că în această zi solemnă pentru Republica Moldovenescă, eu trebuie să vorbesc în limba rusă, care a fost simbolul împilării atât a națiunii moldovenești cât și a celei poloneze. Limba moldovenească n-o cunosc eu, iar pe cea poloneză nu o vor înțelege moldovenii. În această zi măreță, eu salut călduros fericitul popor moldovenesc înfrățit, care în sfârșit poate să se unească cu poporul românesc, legat prin sânge. În numele poporului polonez susțin, în întregime, unirea Basarabiei cu România, cum aceasta o doresc și moldovenii, locuitorii băștinași ai acestei țări” Rezultatul votului a fost concludent: 86 de voturi pentru, 3 împotriva, 36 de abțineri, 13 deputați fiind absenți.

După reunirea din 1918, România a organizat administrația în localitățile rurale și urbane cu ajutorul unor specialiști bine pregătiți în Regat și în Basarabia. S-au luat măsuri pentru organizarea infrastructurii și a transporturilor populației și mărfurilor. A fost organizată rețeaua sanitară pentru asigurarea sănătății populației din orașe și sate. România a depus mari eforturi pentru organizarea și desfășurarea învățământului românesc, creind noi spații pentru învățământ, primind tinerii dornici să cunoască limba și literatura română, geografia și istoria românilor, precum și științele exacte. Din 1924, învățământul primar în Basarabia a devenit obligatoriu și gratuit. Au fost recrutați și trimiși învățători, și profesori, întru-cât în Basarabia nu existau, care au desfășurat activitatea de instruire și educare a copiilor și tinerilor din școlile primare, gimnaziale și liceale. Universitatea “Alexandru Ioan Cuza” din Iași a ajutat la

înființarea la Chișinău a facultăților de agricultură și teologie. Au fost editate, în mare tiraj, manuale școlare și lucrări de literatură beletristică și istorică, precum și lucrări pentru medicină, agricultură și tehnică industrială. S-au reparat bisericile și a fost organizat cultul religios.

Oameni de știință, scriitori și ziariști și-au intensificat eforturile pentru culturalizarea maselor din mediul urban și rural. S-au luat măsuri pentru realizarea rețelei radio. Au fost reparate lăcașurile de cult religios și au fost pregătiți preoți și diaconi la seminarii și institutele teologice.

După 1918 a fost realizată reforma agrară, una dintre cele mai reușite din ultimii 150 de ani. Fiecare țăran, indiferent de religie și etnie a primit câte 6 ha de pământ. Concomitent, statul român a creat un sistem bancar public, care avea misiunea să finanțeze agricultura și economia în ansamblu cu dobânzi de 2-4 la sută. În 1925, an secetos, statul a aprovizionat țăranii cu semințe și le-a redus datoriile creditate cu de două ori. După criza economică din anii 1929-1933, în Basarabia ca și în întreaga Românie a început o perioadă de consolidare și perfecționare a economiei.

Din păcate acest proces de renaștere și prosperitate națională a durat numai 22 de ani și aceștia, în mare măsură, au fost ani neîmpliniți din cauza atacurilor și provocărilor hoardelor barbare bolșevice. În acea perioadă, România devenise și un refugiu de încredere pentru moldovenii din partea stângă a Prutului, care fugeau cu miile din Transnistria. Despre tragedia moldovenilor de peste Nistru a scris argumentat Nichita Smochină (1894-1980), născut în suburbia Tiraspolului, care în 1920 a trecut Nistrul și s-a instalat la Iași. Împreună cu alți refugiați a fondat revista „Tribuna Românilor din Transnistria” (1927-1928). A absolvit Universitatea la Sorbona, iar în 1924 a fost ales membru de onoare al Academiei Române.

Materialul a fost realizat cu date culese din:

- Arhivele Militare Române;
- *Istoria Românilor*, volumul 6, editată de Academia Română;
- Sergiu Ion Chircă: *BASARABIE! Libertatea și progresul vin de peste Prut*;
- Ion Negrei: *Moldovenii sub teroarea bolșevică*;
- Theodor Codreanu: *Basarabia sau drama sfășierii*.

GRUPĂRILE CONSERVATOARE ÎN VIAȚA POLITICĂ A ROMÂNIEI ÎN VREMEA RĂZBOIULUI DE INDEPENDENȚĂ

Gheorghe-Florin Știrbăț*

Cuvinte cheie: conservatori, viață politică, Războiul de Independență, guvern liberal, poziție conservatoare

Key words: conservatives, political life, the Independence War, Liberal Government, Conservative opposition

Abstract: *Conservative groups in Romania's political life during the Independence War*

The long-governing conservative has not eased a genuine political organization in order to create a conservative party. The rivalries between the conservative personalities have prevented this finality.

The political successes of the radical Liberals during the War of Independence determined the conservatives to led aside their differences and form the Conservative Party in 1880.

Și după instituirea regimului monarhiei constituționale la 10 mai 1866 dreapta românească a oferit aceeași imagine a lipsei de unitate și de organizare. Conservatorismul politic românesc, subordonat principiului de *ordine și stabilitate* era profesat de elemente grupate în jurul unor personalități politice cu puternice legături în zona marii proprietăți și, totodată, în aceea a intelectualității de formație juridică, financiară sau militară. De aici a rezultat lipsa de coeziune a grupărilor conservatoare frământate permanent cu spectrul disoluției din cauza puternicelor rivalități personale.¹

Adoptarea legii fundamentale a României în 1866 a oferit diferitelor grupări conservatoare, pe lângă ascendentul politic în fața adversarilor liberali, adevărații "învinși ai lui 11 februarie", urmare a sistemului electoral defavorabil, și rațiunea propriei lor acțiuni politice.² Din acel moment, în cadrul marii confruntări purtată cu liberalii în privința căilor și a sensului dezvoltării moderne a României, conservatorismul românesc și-a asumat, la nivel doctrinar, misiunea menținerii statu-quo-ului, a stării de lucruri consfințită prin pactul fundamental, orice reformism de natură a pune în discuție avantajele politice dobândite fiind prezent cu rezervă.³ În același timp, scopurile politice ale grupărilor conservatoare vizau intențiile accederii la guvernare, în definitiv motivația intrinsecă a acțiunilor politice a tuturor forțelor, fie

* Dr., profesor, Liceul Tehnologic „Petru Rareș” Botoșani

¹ Ion Bulei, *Conservatori și conservatorism în România*, București, Editura Enciclopedică, 2000, p. 9.

² Vasile Russu, *Viața politică în România 1866-1871, vol. II De la liberalismul radical la conservatorismul autoritar*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2001, p. 116-118.

³ Idem, *Considerații privind constituirea Partidului Conservator din România*, în vol. *Studii de istorie modernă*, ediție îngrijită de Gh. Cliveti și Silviu Claudiu Mihai, Casa Corpului Didactic Bacău, 2008, p. 661.

ele liberale sau conservatoare.⁴ În primii ani ai noului regim însă, dificultatea consta în preferința domnitorului Carol I pentru formule guvernamentale de *stânga*, moderate sau radicale, în frunte cu Ion Ghica, C. A. Crețulescu, Ștefan Golescu, Nicolae Golescu cât și în propriile vulnerabilități izvorâte din caracterul neunitar al diferitelor grupări conservatoare⁵, adesea în raporturi *conflictuale* și dominate încă de provincialism.⁶

În Moldova, *dreapta* conservatoare era reprezentată de gruparea constituită în 1866 în jurul lui principelui Grigore Mihail Sturdza care în septembrie 1866 constituia la Iași un *Comitet electoral central* din care făceau parte personalități locale precum Iordache Beldiman, Constantin D. Sturdza, Dimitrie Cornea, Dimitrie Cozadini, Al. C. Mavrocordat, Gh. Mârzescu, V. Pogor.⁷ Editând ziarul *Constituțiunea*⁸ formațiunea politică își propusese lărgirea bazei de aderenți la nivelul întregii Moldove, inițiind întâlniri periodice cu electorii din județele acesteia.⁹ Totodată, încă din 1864 apăruse la Iași societatea literară „Junimea” ce grupa intelectuali de formație germană precum Titu Maiorescu, P. P. Carp, Th. Rosetti, Iacob Negruzzi și care va dezvolta treptat o ideologie puternic influențată de mediul cultural de formație în jurul unor idei de ordine și de organicism.¹⁰ Acest bagaj de idei precum și altele mai concrete, precum necesitatea realizării *programului isvorât din toată experiența trecutului* definitivat de Divanurile ad-hoc la 1857, afinitățile intelectuale și personale cu reprezentanții *dreptei*, dinasticismul junimiștilor a constituit o bază care le-a permis apropierea de conservatori.¹¹ Până la realizarea ei efectivă concretizată prin colaborarea lor cu Guvernul Lascăr Catargiu începând cu anul 1871, adevăratul act de naștere al *junimismului politic*¹², junimiștii au acționat în cadrul strict local prin colaborări individuale cu gruparea lui Grigore Mihail Sturdza și întreținând rivalități personale cu profesorii ieșeni ai *Fracțiunii libere și independente*.¹³ Mai fecunde au fost preocupările acestora în direcția teoretizării unui model de dezvoltare al României moderne, *teoria formelor fără fond* enunțată de Titu Maiorescu în al său eseu *În contra direcției de astăzi în cultura română* (1868) constituind rezultatul acestor demersuri și totodată una dintre cele mai importante construcții teoretice din a doua

⁴ Idem, *Viața politică în România*, II, p. 217.

⁵ Frédéric Damé, *Histoire de la Roumanie contemporaine depuis l'avenement des princes indigènes jusqu'à nos jours (1822-1900)*, Paris, Acienne Librairie Germer Baillière, 1900, p. 165-166.

⁶ Vasile Russu, *Considerații privind constituirea Partidului Conservator*, p. 605.

⁷ Apostol Stan, *Grupări și curente politice în România între Unire și Independență (1859-1877)*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1979, p. 209.

⁸ Anastasie Iordache, *Originile și constituirea Partidului Conservator în România*, București, Editura Paideea, 1999, p. 231.

⁹ Apostol Stan, *op. cit.*, p. 209.

¹⁰ Eugen Lovinescu, *T. Maiorescu*, București, Editura Minerva, 1972, p. 119.

¹¹ Titu Maiorescu, *Istoria contemporană a României (1866-1900)*, București, Editura Librăriei Socec, 1925, p. 42-46; Nicolae Gane, *Zile trăite*, Iași, Editura „Librăriei Nouă” P. Iliescu și D. Grossu, 1903, p. 162; George Panu, *Amintiri de la Junimea din Iași*, ediție, prefață, tabel cronologic de Zigu Ornea, București, Editura Minerva, 1971, p. 286.

¹² George Juvara, *Titu Maiorescu. Fragmente de istorie politică*, București, Editura „Cultura poporului”, 1939, p. 18.

¹³ *Ibidem*; G. Panu, *op. cit.*, p. 286.

jumătate a secolului al XIX-lea românesc.¹⁴ Denunțând ceea ce considera a fi *viciul radical al modernizării* care stătea la baza întregii organizări social-politice și culturale a României moderne, Maiorescu dădea expresie, în modul *cel mai fericit*, unui fenomen fără îndoială real, însă inevitabil oricărui stat tânăr aflat în căutarea recuperării decalajului de civilizație și anume inadecvarea formelor de împrumut cu fondul tradițional românesc. Sesizat și de alți precursori precum Ion Heliade Rădulescu, Alecu Russo, Barbu Catargiu, Barbu Știrbei, Grigore Balș, Costache Negruzzi, Ion Ghica, Mihail Kogălniceanu, Alexandru Odobescu sau Vasile Alecsandri, fenomenul produce inevitabile dificultăți de asimilare, îngreunând procesul dezvoltării.¹⁵ Încercând să depisteze *rădăcina răului* prezent în cultura și societatea românească, Maiorescu o identifica nu neapărat în *lipsa de fundament în sine, cât în lipsa de orice simțire a necesității acestui fundament*.¹⁶ Soluția pe care o avansa în vederea remedierii situației era denunțarea și lipsa de indulgență față de mediocritate.¹⁷

Anumite inițiative în vederea unei coagulări a *dreptei* în Moldova nu au lipsit, Grigore Mihail Sturdza încercând în martie 1867 să închege o coaliție conservatoare, fără succes însă.¹⁸

În Muntenia, același deziderat a sta la baza constituirii comitetului *Ordinea* în noiembrie 1866, în București, în jurul ziarului cu același nume, de către o serie de oameni politici precum Lascăr Catargiu, Dimitrie Ghica, Alexandru Știrbei, Constantin Brăiloiu, Manaloche Costache Epureanu, George Costa-Foru, Aristide Pascal, Vasile Boerescu.¹⁹ Ceea ce s-a dorit a fi nucleul unui viitor partid conservator nu a supraviețuit însă ambițiilor personale ale membrilor.²⁰

După destrămarea comitetului *Ordinii* și încetarea difuzării organului său de presă, grupările conservatoare vor pierde prilejul de a realiza o apropiere într-o autentică formulă partinică deși, în afara scopului imediat, acela al coordonării acțiunilor pentru câștigarea alegerilor din toamna lui 1866, s-a avut în vedere tocmai închegarea unei formațiuni conservatoare.²¹

O încercare similară vor întreprinde în timpul campaniei electorale pentru alegerile Corpurilor Legiuitoare din decembrie 1867. Activismul și impetuoșitatea cu care liberalii radicali din jurul cabinetului Ștefan Golescu urmăreau să-și obțină preponderența în cadrul legislativului a determinat reacția forțelor conservatoare care vor înființa un comitet central electoral la București, un adevărat cartier general de unde aveau să-și coordoneze acțiunile politice în teritoriu și vor declanșa o virulentă

¹⁴ Ion Bulei, *Conservatorismul istoric românesc*, în vol. *Conservatorismul, istorie și actualitate*, coordonator Ion Bulei, București, Editura Tritonic, 2009, p. 23.

¹⁵ *Ibidem*, p. 24.

¹⁶ Cassian Maria Spiridon, *De la formele fără fond la cele care îl creează*, în „Convorbiri literare”, nr. 4, aprilie 1999, p. 3.

¹⁷ Eugen Lovinescu, *op. cit.*, p. 93.

¹⁸ Apostol Stan, *op. cit.*, p. 212.

¹⁹ *Ibidem*, p. 212 și urm.

²⁰ Vasile Russu, *Considerații privind constituirea Partidului Conservator*, p. 662.

²¹ Idem, *Viața politică în România*, p. 14.

campaniei de presă împotriva “roșilor” și a guvernului susținută de noul organ de presă, “Terra” apărut în noiembrie 1867.²²

Un rol important își asuma gruparea *Juna dreaptă* constituită după 8/20 noiembrie 1867 în jurul nou înființatului ziar și reunind tinerii cu orientare politică conservatoare sau greu definibilă precum Nicolae Blaremburg, Aristide Pascal, P.P. Carp, G. Manu, Al. Lahovary, C. Grădișteanu.²³ Dorindu-se a fi liantul apropierei tuturor conservatorilor, *Juna dreaptă* se apropie de oameni politici cu experiență precum Christian Tell, Dimitrie Ghica, Manolache Costache Epureanu, Vasile Boerescu, Petre Mavrogheni, constituind în decembrie 1867 un comitet electoral, însă efemer.²⁴

Vehemența tonului critic împotriva cabinetelor liberal-radicală de la 1867-1868, exprimat mai ales de acela care va deveni tipul politicianului de opoziție, Nicolae Blaremburg, marchează existența acestei grupări care nu a putut ajunge la finalitatea urmărită. Un *partid al ordinii* a constituit obiectivul unor oameni politici autoprocamați de *centru* precum Dimitrie Ghica și Vasile Boerescu, ambii formând guvernul de la 1868-1870 împreună cu Mihail Kogălniceanu.²⁵ Ei editau cu începere din februarie 1868 ziarul „Pressa” în vederea popularizării concepțiilor lor politice.²⁶ Demersul grupării constituită în jurul ziarului lui Vasile Boerescu nu a fost un succes, ea menținându-și în continuare individualitatea și arătându-se sceptică oricărui sugestii de cooperare cu *dreapta*, tot mai frecvente începând cu 1870. În acel an, cei doi parteneri făceau publică existența unei grupări cu o identitate ambiguă, *fie de centru, fie de dreapta* având ca principiu politic suprem *libertatea prin ordine și stabilitatea prin dinastie*, un *partid al ordinii*, după cum îl prezenta un manifest electoral din 9 mai 1870, în rândurile căruia intrau Vasile Boerescu, Dimitrie Ghica, Petre Grădișteanu, I. Manu, gen. Ioan Em. Florescu, Al. Plagino, Gh. Brătianu, Chr. Tell, Al. Orăscu, G. Meitani, C. Brăiloiu.²⁷ Lipsa coeziunii interne apare evidentă și cu ocazia acestei noi încercări de coagulare a grupărilor conservatoare. În acel an se constituia primul guvern conservator din timpul domniei lui Carol I la 22 aprilie/8 mai 1870 numit și *cloșca cu pui* prin îmbinarea experienței politice a președintelui de Consiliu, Manolache Costache Epureanu cu *tinerețea* miniștrilor din *Juna dreaptă* Al. Lahovary, P. P. Carp, G. Gr. Cantacuzino, C. Grădișteanu, col. G. Manu.²⁸ Prestația acestui cabinet a fost influențată negativ de evoluția situației politice internă și externă, de acțiunile anticarliste ale liberalilor radicali din 8/20 august 1870 de la Ploiești și din 10-11 martie 1871 de la sala Slătineanu din București corespunzându-le declanșarea războiului franco-prusian.²⁹ În respectivul context, necesitatea consolidării bazelor regimului și a introducerii unui climat de stabilitate în viața politică

²² *Ibidem*, p. 36.

²³ Titu Maiorescu, *op. cit.*, p. 14, Apostol Stan, *op. cit.*, p. 212-217.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ Anastasie Iordache, *op. cit.*, p. 239

²⁶ Nerva Hodoș, Al. Sadi Ionescu, *Publicațiunile periodice românești*, cu o introducere de Ion Bianu, București, Librăria Socec, 1913, p. 583.

²⁷ *Ibidem*, p. 218

²⁸ Vasile Russu, *op. cit.*, p. 218; Frédéric Damé, *op. cit.*, p. 207.

²⁹ *Ibidem*, p. 212-213.

românească era acut resimțită de însuși șeful statului, corespondența purtată cu tatăl său, Principele Carol-Anton de Hohenzollern, la 4/16 august 1870 relevând predispoziția lui Carol I de a da curs sugestiilor pentru instaurarea unui regim de ordine, conservator și de a opera unele modificări în sens restrictiv în textul Constituției.³⁰ Însăși perspectiva modificării raportului de forțe în Europa, în favoarea Germaniei asistată de celelalte două curți conservatoare, Rusia și Austro-Ungaria, pe care principele a intuit-o, i-a determinat orientarea către grupările politice de *dreapta*. Amenințarea cu abdicarea în urma evenimentelor din martie 1871 a fost mijlocul prin care domnitorul reușea să impună un guvern favorabil însă necesar la momentul respectiv, punând astfel capăt frământărilor politice și instabilității guvernamentale care caracterizase primii cinci ani de domnie.³¹ Totodată, la 1870-1871, după o serie de tatonări și colaborări episodice, procesul de apropiere al diferitelor grupări conservatoare era pregătit și de conștientizarea *oamenilor de ordine* că epoca reformelor nu se încheiase, actele de guvernare ale liberalilor radicali de la 1867-1868 servind drept exemplu.³² Conservatorii au fost aceia care au răspuns favorabil ofertei princiare de a prelua guvernul, forța lor politică, conștiința misiunii pe care o aveau de îndeplinit, aceea de a contribui la consolidarea edificiului statal precum și realismul lor politic i-au îndemnat să formeze cabinetul de la 11 martie 1871 în frunte cu Lascăr Catargiu.

Conservatorii au exploatat favorabil situația politică complicată generată de incidentele petrecute la sala Slătineanu. Înfrățindu-se drept singura formațiune capabilă a menține ordinea, conservatorii s-au regrupat și au reușit să obțină investitura guvernului prezidat de Lascăr Catargiu. Într-o scrisoare adresată soției sale la 14 martie 1871, Manolache Costache scria: *Toți amicii mei au strâns rândurile și acum suntem siguri de victorie[...]Eu am contribuit la formarea cabinetului neputând să stau și să rămân deoparte.*³³

Formula de coaliție prin care conservatorii au înțeles să ofere concursul domnitorului în vederea instituirii unui regim de mână forte, capabil de a depăși criza politică și de a inaugura o perioadă de stabilitate guvernamentală, în ciuda inerentelor remanieri, a fost interpretată de istoricul ieșean Vasile Russu drept actul de naștere al *partidului conservator*.³⁴ Desigur că această ipoteză vizează accepțiunea epocii în privința noțiunii de *partid*, folosită frecvent în lucrările de profil și în presă cu sensul de coaliție reunind mai multe grupări politice.

Guvernul conservator condus de Lascăr Catargiu, *cea mai tare expresie a ideii conservatoare în limitele Constituției de la 1866* după opinia lui Titu Maiorescu, se baza pe o coaliție a grupărilor moderate și conservatoare.³⁵ Scopul și forma sub care veniseră la guvernare erau dezvăluite chiar de conservatori în 1876. Rememorând

³⁰ *Ibidem*

³¹ Vasile Russu, *op. cit.*, p. 236.

³² *Idem*, *Considerații privind constituirea Partidului Conservator*, p. 662

³³ Emil Ioachimovici, *O pagină din istoria politică a României. Manolache Kostaki Epureanu*, București, Tipografia Profesională Dimitrie C. Ionescu, 1913, p. 62.

³⁴ Vasile Russu, *op. cit.*, p. 644.

³⁵ Titu Maiorescu, *op. cit.*, p. 35.

momentul martie 1871, conservatorii dezvăluiau că acesta fusese determinat de creșterea *partidei radicale* care amenința *ordinea și stabilitatea*, context în care ei depășiseră *luptele personale* care îi dezbinaseră în trecut și se uniseră formând guvernul Lascăr Catargiu.³⁶ Reconcilierea conservatorilor era privită cu satisfacție de domnitorul Carol I, el informându-l pe principele Wilhelm al Germaniei că *toate fracțiunile partidului conservator s-au unit și au format noul minister*, oamenii politici implicați dovedindu-se adevărați *apărători ai principiului monarhic*.³⁷

Marea coaliție conservatoare de la 1871 includea oameni politici cu experiență precum Lascăr Catargiu, gen. I. Em. Florescu, Petre Mavrogheni, Manolache Costache Epureanu, principele Grigore Mihail Sturdza, moldoveni și munteni cunoscuți ca oameni de ordine. Lor li se adăugau o serie de personalități moderate precum Chr. Tell, Nicolae Kretzulescu sau George Costa-Foru și oameni politici de perspectivă din gruparea *Juna dreaptă* cum erau Al. Lahovary, Gh. Gr. Cantacuzino, Ion Cantacuzino.³⁸ Gruparea constituită în jurul ziarului *Pressa* nu a rămas în afara jocului politic, exponenții acesteia, Vasile Boerescu și Dimitrie Ghica, oferind guvernului conservator sprijinul lor politic timp de cinci ani, suport dovedit a fi esențial asigurării continuității cabinetului conservator, sistarea lui în 1876 contribuind la demisia echipei condusă de Lascăr Catargiu.³⁹

Dintre personalitățile apropiate doctrinar de mediile conservatoare, cel puțin din perspectiva dinasticismului profesat, junimiștii au fost aceia care nu au contribuit la formarea coaliției guvernamentale. Ralierea acestora majorității guvernamentale se va produce nu după mult timp în contextul vizitei domnitorului Carol I la Iași în aprilie 1871. Este deja cunoscut episodul evocat de Titu Maiorescu în care ministrul de externe G. Costa-Foru le-a înaintat junimiștilor oferta de colaborare sensibilizându-i cu observația că *prin pasivitatea oamenilor de ordine se periclitează tronul și prin urmare și țara*.⁴⁰ Aderând la coaliția conservatoare Titu Maiorescu, P.P. Carp, Th. Rosetti, I. Strat, V. Pogor, înțelegeau să își păstreze, întocmai precum gruparea constituită în jurul lui Vasile Boerescu și Dimitri Ghica, o anumită individualitate, memorialistica aferentă perioadei istorice catalogându-i drept *o nuanță conservatoare, însă neînglobată în organizarea partidului conservator*.⁴¹

Numărul mare de individualități politice care formau marea formațiune politică aflată la guvernare poate pune, în mod legitim, problema liderului. Sursele memorialistice precum și precizările unor oameni politici din epocă atribuie conducerea coaliției conservatoare lui Lascăr Catargiu, un adevărat liant care, grație însușirilor sale de *om practic, perseverent cu o mare doză de bun simț*⁴² și a

³⁶ „Timpul”, nr. 15, 13 aprilie 1876, p. 1.

³⁷ *apud* Dan Berindei, *Societatea românească în vremea lui Carol I (1866-1876)*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, București, Editura Elion, 2002, p. 72.

³⁸ Apostol Stan, *op. cit.*, p. 419.

³⁹ Mariu Theodorian Carada, *Beizadea Mitică*, Imprimeriile „Informația zilei”, f.a. p. 7-8.

⁴⁰ Titu Maiorescu, *op. cit.*, p. 38.

⁴¹ Nicolae Gane, *op. cit.*, p. 189.

⁴² *Ibidem*, p. 188.

experienței sale politice, a reușit să ralieze în jurul persoanei sale diferite personalități moderate și conservatoare.⁴³

Însuși P. P. Carp susținea, la 1 februarie 1875 că Lascăr Catargiu era „capul partidului conservator”⁴⁴. Autoritatea acestuia recunoscută inițial, expres sau tacit, a depins în mod decisiv de prestația echipei guvernamentale cât și de dinamica și opțiunile care au caracterizat conduita politică a partenerilor de coaliție pe parcursul guvernării sale. Tendința frecventelor sciziuni a pus în discuție poziția preeminentă a lui Lascăr Catargiu, cu atât mai mult cu cât *organizarea* conservatorilor proprie forțelor politice românești din a doua jumătate a secolului al XIX-lea nu se putea încadra canoanelor disciplinei partinice, clubul conservator care exista în capitală îndeplinind mai mult rolul de unii cerc de dezbateri decât a unui for decizional.⁴⁵ Practic, rivalitățile personale și deosebiri de vederi politice și de interese dintre oamenii politici din interiorul coaliției împiedicau orice fuziune organizatorică.⁴⁶

Sprizijul politic oferit de gruparea lui Vasile Boerescu făcea ca organul de presă al acestuia, la propunerea primului ministru Lascăr Catargiu, să devină oficiul coaliției de guvernământ. Lui i se mai adăugau și alte publicații precum „Independența română”, „Opiniunea publică”, „Curierul Bucureștilor”⁴⁷

Coaliția conservatorilor s-a confruntat cu o serie de dificultăți izvorâte din practica guvernării cât și din realitățile ei interne. Spectrul dezintegrării a persistat pe întreaga durată de cinci ani de administrație conservatoare, situației financiare dificilă a țării, reflex al debutului *marii depresiuni* economice din Europa începută în 1873⁴⁸ și al evenimentelor insurecționale din Balcani, i se adaugă cauze de ordin subiectiv care țineau de raporturile personale dintre individualitățile și grupările partenere la guvernare, puternic dominate de susceptibilități, animozități și interese divergente.

Tensiunile existente în cadrul coaliției conservatoare erau cunoscute încă din 1872.⁴⁹ Peste un an, în 1873, coaliția guvernamentală cunoștea o primă „dezertare” sonoră, Manolache Costache Epureanu care nu obținuse sprijinul partenerilor de guvernare pentru adoptarea unui proiect de lege privind înființarea unei instituții de credit funciar cu capital străin, demisiona din funcția de ministru al Justiției⁵⁰, fiind urmat nu după mult timp de ministrul de Externe, George Costa-Foru.⁵¹

Treptat numărul contestatarilor politicii guvernamentale se va mări conturându-se o adevărată opoziție în chiar interiorul coaliției conservatoare. La 25

⁴³ *Istoricul Partidului Național Liberal de la 1848 și până în zilele noastre*, București, Imprimeriile „Independența”, 1923, p. 92.

⁴⁴ Constantin Gane, *P. P. Carp și locul său în istoria politică a țării*, vol. I, București, Editura Ziarului „Universul”, 1936, p. 168.

⁴⁵ Apostol Stan, *op. cit.*, p. 420.

⁴⁶ *Ibidem*, p. 421.

⁴⁷ *Ibidem*, p. 419.

⁴⁸ Jean-Michel Gaillard, Anthony Rowley, *Istoria continentului european (De la 1850 până la sfârșitul secolului al XX-lea)*, traducere de Em. Galaicu-Păun, Editura Cartier, 2001, p. 106.

⁴⁹ Victor Slăvescu, *Corespondența lui Ion Ghica cu Dimitrie Surdza (1860-1880)*, în „Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Istorice” (extras). București, Imprimeria Națională, 1943, p. 84-85.

⁵⁰ Simion-Alexandru Gavriș, *Manolache Costache Epureanu. Omul politic și epoca sa (Teză de doctorat)*, Iași, 2009, p. 333.

⁵¹ Ion Mamina, Ion Bulei, *Guverne și guvernanti*, București, Editura Silex, 1994, p. 37.

noiembrie 1874, Nicolae Blaremborg iniția un atac extrem de dur la adresa Cabinetului Catargiu pe tema ilegalităților comise în chestiunea impunerii candidaturilor oficiale în teritoriu cu prilejul alegerilor pe care le organiza, practică de natură a-i provoca ministerului o diminuare a popularității în fața opiniei publice: *Partidul conservator a comis greșeala care astăzi apasă greu asupra sa și care va aduce și ruina sa apropiată [...] În ziua aceea când partidul care se intitula exclusiv liberal a lăsat să-i cadă din mână – și asta în noroi – stindardul libertății, partidul conservator nu l-a ridicat cu iubire și grabă.*⁵² De la tribuna Adunării Deputaților, era lansată astfel tema încălcării libertăților constituționale atât de preferată de opoziția liberală și care a oferit chiar unor conservatori pretextul părăsirii coaliției de guvernământ și aderării la cea de la Mazar Pașa, cazul Manolache Costache Epureanu fiind unul elocvent.

Contradicțiile dintre liderii coaliției conservatoare se vor acutiza începând cu anul 1875. Situația financiară dificilă a agravat toate aceste frământări, în guvern și în majoritatea parlamentată nereușindu-se formarea unei baze de cooperare în jurul unei concepții unitare pentru a depăși momentul critic.⁵³ Demisia ministrului de Finanțe, Petre Mavrogheni, în urma acuzației lansată de liberali privind o pretinsă luare de mită în concesiunea Offenheim, a scindat coaliția conservatoare, Lascăr Catargiu și P. P. Carp poziționându-se de partea fostului ministru acuzat, împotriva căruia Manolache Costache Epureanu și Christian Tell se dovedeau deosebit de virulenți.⁵⁴ Petre Mavrogheni nu va reveni asupra deciziei sale nici în ianuarie/februarie 1876 când era iarăși solicitat pentru a prelua portofoliul Finanțelor, criza existentă descurajând pe mulți oameni politici.⁵⁵

Tot în 1875 își prezenta demisia și ministrul de Externe, Vasile Boerescu, partenerii de guvernare neadmițându-i dubla calitate de ministru și de membru în consiliul de administrație al *Băncii de București*, retragerea acestuia privând cabinetul de sprijinul *Centrului* și întărind rândurile opoziției cu nume ca A. Pascal, G. G. Meitani, C. Bosianu, Al. Orăscu.⁵⁶

Încheierea convenției comerciale cu Austro-Ungaria l-a determinat pe Manolache Costache Epureanu să-și schimbe opțiunile politice. Discursul său din Cameră la 27 iunie 1876 îi dezvăluia preocupările atât în privința consecințelor economice care decurgeau pentru România din aplicarea convenției cât și în cele politice, determinate de aflul mare de străini, îndeosebi evrei. Adept până atunci al principiului liber schimbist în relațiile comerciale dintre state, Epureanu va îmbrățișa protecționismul. Mai mult, el a considerat convenția comercială cu Austro-Ungaria drept un expedient al guvernului menită în realitate de a soluționa chestiunea israelită în sensul acordării de drepturi civile și politice, ocolind calea parlamentară pe care

⁵² Christodul Suliotis, *Nicolae Blaremborg. Omul și faptele lui*, Brăila, 1894, p. 524.

⁵³ Dan Berindei, *op. cit.*, p. 175.

⁵⁴ „Românul”, 18 februarie 1876.

⁵⁵ Dan Berindei, *op. cit.*, p. 175.

⁵⁶ Gheorghe Cliveti, *Independența națională și modernizarea instituțiilor românești*, în Gheorghe Cliveti, Gheorghe Onișoru, Apostol Stan, Dumitru Șandru, Șerban Rădulescu-Zoner, *Istoria Partidului Național Liberal*, București, Editura BIC ALL, 2000, p. 64.

conservatorul moldovean o considera singura competentă în materie.⁵⁷ Devenea sesizabilă o delimitare a lui Epureanu de concepția Guvernului Lascăr Catargiu în privința unor probleme extrem de sensibile ale societății românești. Urmarea acestei atitudini a fost demisia sa din Cameră și trecerea în opoziție, pe aceeași platformă politică cu opoziția liberală. Motivele care îl determinaseră să-și părăsească fotoliul din Adunarea Deputaților și să se distanțeze de guvern le dezvăluia în discursul său din 18 iulie 1876 cu prilejul discuției pe marginea propunerii de dare în judecată a foștilor miniștri conservatori: *D-lor, pozițiunea mea este foarte clară, am ieșit din guvernul Catargiu pentru deosebiri de vederi în chestiuni economice și m-am aruncat în opozițiune destul de accentuat, cu ocazia împrumutului rentei, căci am crezut de datoria mea să atrag atențiunea țarei asupra părții periculoase care se deschidea pentru dânsa pe tărâmul financiar și am dat mâna diferitelor nuanțe ale partidului liberal, o mână francă și loială pentru restabilirea libertăților noastre constituționale când am crezut că ele sunt periclitate.*⁵⁸

Tot în legătură cu încheierea convenției comerciale cu Austro-Ungaria, considerată una profund antinațională, demisia deputaților liberali din Cameră în vara anului 1875 a avut efecte negative asupra stabilității majorității conservatoare. Tactica opoziției liberale, condamnată din perspectiva moralității, ignorând principiile parlamentarismului, a contribuit la slăbirea coaliției guvernamentale care se va diviza în majoritate și minoritate.⁵⁹

Agravarea atmosferei politice internaționale în urma declanșării acțiunilor insurecționale din Bosnia și Herțegovina în 1875 care, în mod evident punea și problema atitudinii și a rolului României în noul context regional, nu a generat nici o poziție fermă din partea conservatorilor, echivocul acestora în materia direcției de urmat în politica externă, constatat de principele Carol I în cadrul ședinței Consiliului de Miniștri din 24 noiembrie/ 6 decembrie 1875, necadrând cu propriul său proiect de obținere a independenței.⁶⁰ Pentru șeful statului se punea acut problema găsirii unei soluții de guvernare care să înlocuiască administrația „dreptei”, aflată într-o criză evidentă.

Încă de la începutul anului 1876, desfășurarea evenimentelor politice anunță iminenta retragere a Cabinetului Catargiu, coaliția conservatoare încetând să mai existe. Retragerea *Centrului* de la guvernarea și implicit sistarea sprijinului parlamentar din partea aderenților acestuia, îi dăduse o grea lovitură, Cabinetul Lascăr Catargiu menținându-se cu sprijinul unei părți a *Junei drepte* și a junimiștilor.

Rivalitățile personale precum și dorința unor personalități de a-și impune predominanța au afectat foarte mult funcționalitatea coaliției conservatoare. Tendințele centrifuge au fost inspirate de exemple personale ale unor lideri precum D. Ghica, președintele Camerei sau Gen. I. Em. Florescu, ambii oameni politici aflați de ceva timp în termeni nu foarte cordiali cu premierul L. Catargiu și animați de mari ambiții

⁵⁷ Emil Ioachimovici, *op. cit.*, p. 65.

⁵⁸ *Ibidem*, p. 73.

⁵⁹ Constantin Dissescu, *Partidele politice într-un stat constituțional*. București, Editura Librăriei Socec, 1884, p. 308.

⁶⁰ Dan Berindei, *op. cit.*, p. 175.

politice. În legătură cu această situație, în mediile conservatoare se vehicula chiar varianta unei noi echipe ministeriale, avându-i în frunte pe ambii lideri conservatori.⁶¹

Ostilitatea opoziției conturată în jurul lui Vasile Boerescu, chiar în interiorul coaliției de guvernământ, putea fi constatată la 27 ianuarie 1876 când o foarte violentă interpelare, în stilul-i caracteristic, a senatorului I. Deșliu la adresa activității ministrului Cultelor și Instrucțiunii publice, Titu Maiorescu, a fost folosită de Vasile Boerescu, Constantin Bosianu și Alexandru Orăscu ca un bun prilej pentru a contesta proiectul de lege al instrucțiunii publice și persoana ministrului junimist, propunând chiar o moțiune de neîncredere împotriva lui, în urma căreia guvernul demisiona. Chiar dacă Senatul îi făcea precizarea că blamul fusese îndreptat doar contra ministrului, L. Catargiu și-a menținut demisia sugerând domnitorului alegerea ca premier a lui Dimitrie Ghica, combinația eșuând însă din cauza refuzului lui P. Mavrogheni de a intra în noua echipă ministerială.

Criza ministerială s-a rezolvat printr-o remaniere, L. Catargiu revenind la președinția Consiliului de Miniștri, după ce se asigurase de sprijinul a 66 de deputați din Adunare, iar în locul lui Maiorescu și a lui G. Gr. Cantacuzino, demisionat și el din cauza situației financiare, au fost numiți I. Strat la Finanțe, P. P. Carp la Culte și I. Bălăceanu la Externe.⁶²

Venirea lui P. P. Carp în fruntea ministerului Cultelor, autodeclarat un continuator al politicii predecesorului său, a tensionat și mai mult atmosfera în interiorul coaliției guvernamentale, fiind interpretată ca expresie a ceea ce în mediile politice era cunoscută ca "aroganța junimistă"⁶³

Coeziunea internă nu a putut fi păstrată pentru mult timp. Dând expresie nemulțumirilor publice, *cei mai independenți* dintre guvernamentali au format *oposițiunea ministerială* care, în martie 1876 cuprindea 40 de deputați printre care D. Ghica, V. Boerescu, N. Ceaur Aslan, G. Gr. Cantacuzino. Aceștia i se vor adăuga alte personalități precum Vasile Boerescu care îndrepta tirul acuzelor *Pressei* mai cu seamă împotriva ministrului Instrucțiunii, T. Maiorescu.⁶⁴

Ruptura din cadrul *partidului conservator* a devenit evidentă atunci când opoziția din ambele Camere a refuzat să voteze proiectele de împrumut solicitate de ministrul de Finanțe, I. Strat, unul de 80 de milioane de lei, altul de 42,5 milioane de lei. D. Ghica acuza violent guvernul etichetându-l drept *înșelător și delapidator* în urma solicitării acestuia de votare a unui împrumut de 30 de milioane și demisiona din funcția de președinte al Camerei. O atitudine similară la adresa prestației executivului condus de Lascăr Catargiu adopta și Vasile Boerescu, articolele antiguvernamentale din ziarul „Pressa” al cărui proprietar era, confirmând acest lucru. Senatul se dovedi foarte energic în combaterea echipei Catargiu, acțiunile sale concretizându-se în

⁶¹ Constantin Bacalbașa, *Bucureștii de altă dată*, vol. I, 1871-1884, ediția a II-a, București, Editura Ziarului "Universul", 1935, p. 145.

⁶² Mihail Polihroniade, Alexandru-Christian Tell, *Domnia lui Carol I*, vol. I. 1866-1877, București, Editura Vremea, 1937, p. 307-308.

⁶³ Constantin Bacalbașa, *op.cit.*, p. 176.

⁶⁴ "Alegătorul Liber", an II, nr. 161, 3 martie 1876, p. 1.
<http://www.cimec.ro> / <http://www.muzeuvaslui.ro>

acordarea voturilor de blam, unul împotriva ministrului Cultelor, T. Maiorescu și respingerea urgenței privind împrumutul solicitat de ministerul de Finanțe.⁶⁵

După ce refuzase propunerea președintelui Consiliului de a reveni în cadrul legislativului, D. Ghica candida iarăși pentru președinția Camerei împotriva lui C. Brăiloiu, favoritul guvernului, pierzând totuși, însă prin cele 37 de voturi obținute indicau forța opoziției. Situația dificilă a guvernului provenea din faptul că era contestat în chiar *partidul* din care provenea, membrii fostei opoziții liberale demisionând după adoptarea convenției cu Austro-Ungaria.⁶⁶

La 18 februarie 1876 Vasile Boerescu părăsea funcția de vicepreședinte al Camerei urmat fiind și de Alexandru Orăscu, vicepreședintele Senatului care pretexta perpetuarea *sistemului* corupt din învățământul public prin numirea lui P.P. Carp, partizanul politic al lui Maiorescu.⁶⁷

Opoziția din Senat se manifesta iarăși puternic cu prilejul dezbaterilor pe marginea proiectelor financiare ale ministrului Strat care vizau noi împrumuturi necesare echilibrării bugetului. Dacă după lungi dezbateri, Camera votase proiectele depuse, la 1 martie 1876 Senatul respingea urgența cerută de ministrul de Finanțe asupra proiectelor de lege adoptate de Cameră, situație care atrăgea un al doilea vot de blam împotriva Cabinetului Catargiu. Solicitarea dizolvării Senatului, venită din partea primului-ministru era motivată de existența unui *spirit manifest de ostilitate ascuns sub aparențele unui control constituțional* și de raporturile conflictuale dintre guvern și Senat.⁶⁸ S-a afirmat chiar că decizia dizolvării Senatului a fost motivată de intenția șefului cabinetului de a da satisfacție opoziției conservatoare, aducând-o la putere.⁶⁹

Însă situația financiară dificilă în care se găsea România și deosebirile de vederi care existau în privința căilor de rezolvare nu explică în mod definitiv contradicțiile dintre conservatori. Se adaugă, în mod necesar, tendința unor personalități ale coaliției de a-și asigura predominanța în cadrul executivului și al *partidului* precum principele Dimitrie Ghica⁷⁰ sau *tineretul* conservator grupat în *Juna dreaptă* care începe să se manifeste activ în scopul consolidării propriei poziții politice în teritoriu care să-l propulseze în funcții.⁷¹ Desele schimbări ministeriale datorate și unor divergențe de ordin personal denotau o uzură a guvernanților aflați în al patrulea an de conducere, un răstimp inedit pentru tânărul constituționalism românesc. Rațiunea pentru care coaliția *de ordine* fusese adusă la putere, consolidarea poziției domnitorului fiind împlinită, se revenea la luptele intestinale din cadrul coaliției guvernamentale, între atâtea personalități remarcabile.⁷²

⁶⁵ *Ibidem*.

⁶⁶ Mihail Polihroniade, Alexandru-Christian Tell, *op.cit.*, p. 308.

⁶⁷ George D. Nicolescu, *Parlamentul Român 1866-1901. Biografii și portrete*, București, I.V. Socec, 1903, p. 203.

⁶⁸ Mihail Polihroniade, Alexandru-Christian Tell, *op.cit.*, p. 309.

⁶⁹ Constantin Bacalbașa, *op.cit.*, p. 177.

⁷⁰ *Ibidem*, p. 150.

⁷¹ Anastasie Iordache, *op.cit.*, p. 296.

⁷² Mihail Polihroniade, Alexandru-Christian Tell, *op.cit.*, p. 300.

Pe lângă toate aceste probleme de ordin intern, conservatorii se confruntau la 1876 cu o serioasă criză de popularitate, amplificată de energica propagandă a opoziției liberale.⁷³

Alegerile pentru Senat din 26-30 martie 1876 s-au desfășurat într-o atmosferă tensionată, fără a degenera în violențe, implicarea atât a guvernului cât și a opoziției fiind slabă, primul, conștient de vulnerabilitatea poziției sale, cea de-a doua simțind că victoria poate fi obținută fără un prea mare efort.

Era rezultatul atitudinii lui Carol I care, prin promisiunea făcută lui I. C. Brătianu în privința garantării libertății alegerilor, își exprima indirect dorința înlocuirii Guvernului Lascăr Catargiu.⁷⁴

În replică la activa campanie electorală a opoziției liberale, conservatorii guvernamentali publicau, la rândul lor, o adresă *Către alegătorii Senatului la 19/31 martie 1876*.⁷⁵ Acestora li se dezvăluia că miza luptei electorale era fie instaurarea unui guvern Boerescu, fie al unuia condus de I. C. Brătianu. Ambele variante erau combătute, politica primului fiind *lipsită de prevedere și de finețe, precum era lipsită de dignitate*, fiind prezentat ca adeptul unor *noi aventuri militare* și al creșterii cheltuielilor pentru armată, iar liderul liberal și al său partid erau înfățișați ca incapabili să gestioneze problemele de politică externă.⁷⁶ Venirea liberalilor la guvernare ar fi însemnat o sporire considerabilă a cheltuielilor generate de *năvălirea lacomă la posturi a celor ce de șase ani stau cu ochiul pânditor după ele*.⁷⁷ Liberalii nu reprezentau altceva decât *buni oratori de cluburi politice dar nu bărbați de stat*, fiind preocupați mai curând în a răsturna dar fără a ști ce să pună în loc neavând deloc *experiența afacerilor publice*.⁷⁸ Discreditarea adversarilor politici era însoțită, pe tot parcursul campaniei electorale de promovarea unui discurs monarhist, într-o încercare de a-și conserva sprijinul politic al Palatului. Împotriva republicanismului pe care îl atribuiă în mod tendențios liberalilor, conservatorii îi opuneau *inviolabilitatea Tronului ca cea mai bună pasă contra anarhiei*.⁷⁹

În afara garanțiilor Domnitorului privind libertatea alegerilor, traduse într-o limitare a ingerinței guvernului, un avantaj important al opoziției liberale în timpul campaniei electorale l-a constituit utilizarea Creditului Funciar Rural ca instrument de presiune și influențare a alegătorilor din cele două colegii. Refuzul de acorda împrumuturi aceloră cu afinități conservatoare i-a determinat pe mulți proprietari să-și ofere voturile adversarilor guvernului.⁸⁰ De acest lucru nu se îndoiau nici conservatorii, ei realizând că instituția de credit controlată de I. Ghica, D. A. Sturdza și I. C. Brătianu jucase rolul unui adevărat *agent electoral*.⁸¹

⁷³ Constantin Bacalbașa, *op.cit.*, p. 197.

⁷⁴ *Ibidem*, p. 178.

⁷⁵ "Timpul", nr. 4, 20 martie 1876, p. 1.

⁷⁶ *Ibidem*.

⁷⁷ *Ibidem*.

⁷⁸ *Ibidem*.

⁷⁹ *Ibidem*, nr. 9, 29 martie 1876, p. 1.

⁸⁰ Frédéric Damé, *op.cit.*, p. 267.

⁸¹ "Timpul", nr. 21, 27 aprilie 1876, p. 1.

Sfârșitul alegerilor consemna înfrângerea candidaților guvernului, opoziția liberală reușind să-și atragă sprijinul celor două colegii electorale, orientate tradițional spre *dreapta*.⁸² Rezultatele finale indicau un ușor avantaj pentru *oposițiunea națională liberală* care obținea un număr de 32 de mandate pentru semnatarii *programei partidului național-liberal* cât și pentru aceia care, deși nu o semnaseră, fuseseră propuși și susținuți de către coaliția liberală. Printre aceștia îi regăsim pe Nicolae Blaremburg, Dumitru Brătianu, Ion C. Brătianu, Constantin Bosianu, Mihail Kogălniceanu, Manolache Costache Epureanu, Constantin Grădișteanu, Ion Ghica, Dimitrie A. Sturdza, George Vernescu, George Chițu, Alexandru G. Golescu, C. A. Rosetti, Nicolae Ionescu.⁸³ Din partea *oposițiunii* provenită din interiorul fostei coaliții conservatoare, George Gr. Cantacuzino și Alexandru Orăscu, pretabili unei colaborări cu liberalii, reușeau să-și adjudece mandatul de senator.⁸⁴ *Guvernamentalii* lui Lascăr Catargiu obțineau 28 de locuri în noul Senat, ocupate de conservatori puri precum Gen. Ion Em. Florescu sau colaboratori interesați ca Ion Bălăceanu.⁸⁵ Candidând inițial cu succes la colegiul I de Ilfov⁸⁶, alegerea lui Dimitrie Ghica era anulată pentru neîntrunirea majorității voturilor exprimate, un eșec asemănător înregistrând și candidatura lui Vasile Boerescu la Ialomița, *Centrul* rămânând fără reprezentanți printre senatori.⁸⁷

Într-o interesantă analiză asupra mandatului de cinci ani al guvernării conservatoare, oficiosul acesteia, deși atribuia Cabinetului Catargiu meritul de a fi contribuit la o maturizare a vieții politice românești, nu putea să nu remarce că ceea ce constituia *viciul capital al sistemului constituțional*, inconsecvența oamenilor politici români, contribuise inclusiv la slăbirea poziției guvernului conservator. *Dezertării* grupului V. Boerescu-G. Gr. Cantacuzino-D. Ghica se adăugau, ca factori perturbatori, erodarea cabinetului în timpul celor cinci de guvernare și nemulțumirea socială cauzată de scăderea veniturilor ca efect al crizei europene și al anilor de recolte slabe.⁸⁸ Oricât de juste ar fi aceste considerente de ordin intern, la care în mod necesar ar trebui să adăugăm influența mării coaliții liberale, tabloul împrejurărilor care au determinat înlocuirea Cabinetului Catargiu ar fi incomplet dacă s-ar ignora presiunea evenimentelor externe care reclamau o politică fermă din partea României. Domnitorul însuși înțelesese că noul context extern se impunea valorificat în vederea obținerii independenței, iar partenerii chemați la realizarea marelui act politic nu puteau fi ezitanții conservatori, ci liberalii a căror influență și popularitate, importantă în eventualitatea unui război, tocmai primise consacrarea electorală.⁸⁹ Făcând dovada unui pronunțat simț politic, pe care îl aprofundase pe măsura unei mai bune cunoașteri

⁸² Simion Alexandru Gavriș, *Manolache Costache Epureanu. Omul politic și epoca sa* (Teză de doctorat), Iași, 2009, p. 348.

⁸³ "Românul", 31 martie 1876.

⁸⁴ *Ibidem*, 29, 30 martie 1876, p. 281.

⁸⁵ *Ibidem*, 31 martie 1876.

⁸⁶ "M.O.", nr. 70, 28 martie/9 aprilie 1876, p. 1914.

⁸⁷ "Românul", 1 aprilie 1876.

⁸⁸ "Timpul". nr. 15, 13 aprilie 1876, p. 1.

⁸⁹ Dan Berindei, *De la Unirea Principatelor la Independența României*, în vol. *Independența României*, coord. Ștefan Pascu, București, Editura Academiei Române, 1977, p. 127.

a oamenilor noștri politici și a intereselor Tronului și ale țării, Carol I va contribui la slăbirea pozițiilor guvernului Catargiu, atrăgând de partea politicii sale unele personalități precum Vasile Boerescu, Dimitrie Ghica, G. Gr. Cantacuzino și Gen. I. Em. Florescu.⁹⁰ În aceste condiții, în urma refuzului Domnitorului de a-i acorda o nouă dizolvare a Senatului, Lascăr Catargiu prezenta demisia întregului său cabinet la 31 martie/11 aprilie 1876,⁹¹ acceptată *cu o părere de rău* de către domnitorul Carol I, însă considerată oportună.⁹²

Sintetizând, cauzele care au condus la căderii cabinetului conservator pot fi următoarele: guvernarea *prea lungă* după standardele timpului, nerăbdarea opoziției de a ieși din pasivismul decizional și de a coordona o nouă repartizare a funcțiilor și posturilor, necesitatea calmării spiritelor agitate, nevoia de forțe noi pentru timpurile care veneau, contradicțiile dintre domnitor și guvern pe tema politicii externe, șeful statului fiind adeptul unei politici active în contextul creat de criza orientală redeschisă în anul 1875.

Consolidarea dinastiei, normalizarea vieții politice, aranjarea parțială a afacerii Strousberg, organizarea armatei și a aparatului de stat au fost reținute de o parte a istoriografiei românești drept merite care nu pot fi ignorate la orice evaluare justă a guvernării conservatoare.⁹³ Rezultate ale capacității unor personalități, obținute pe fondul unor permanente frământări interne în cadrul coaliției conservatoare, ele au fost totodată obținute grație energiei domnitorului Carol I care a știut să valorifice potențialul individual al conservatorilor cât și împrejurările existente.

Guvernarea conservatoare de la 1871-1876 are o importanță aparte pentru evoluția ulterioară a vieții politice interne. Ea a contribuit la pregătirea opiniei publice cu ideea de stabilitate și de alternare la guvernare a principalelor forțe politice. Ce cinci ani de administrație conservatoare a permis, în afara unui plus în evoluția grupărilor politice guvernante și o strângere laolaltă a grupărilor de opoziție liberale în jurul unor obiective și a unui program politic. În memoriile sale, N. Gane susținea că un plus al vieții politice românești din această perioadă a fost și faptul că *partidele*, așa cum erau ele înțelese după standardele epocii, *ieșind din starea lor haotică au început să se organizeze, să se diferențieze între ele pe bază de programe*.⁹⁴

Retragerea guvernului Lascăr Catargiu la 31 martie 1876, în urma rezultatelor defavorabile ale alegerilor pentru Senat care nu-i dăduseră majoritatea dorită, era consecința inevitabilă a crizei prin care trecea conservatorismul politic românesc. Formula ministerială în frunte cu generalul Ioan Em. Florescu care îi succeda la 4/26 aprilie 1876 nu a avut darul de a normaliza raporturile dintre grupările conservatoare, dintre care aceea care îl sprijinise pe Lascăr Catargiu până în ultima zi de mandat,

⁹⁰ Radu Rosetti, *Amintiri din prima tinerețe*. București, Imprimeria Fundației Culturale "Principele Carol", 1927, p. 231.

⁹¹ Sorin Liviu Damean, *Carol I al României*, vol. 1, 1866-1881, București, Editura Paideia, 2000, p. 170. Demisia guvernului conservator era motivată de înseși rezultatele alegerilor senatoriale care îl privau de o majoritate și de necesitatea retragerii pentru a oferi răgazul noul cabinet de a se familiariza cu problematica guvernării. "M.O.", nr. 77, 5/17 aprilie 1876, p. 2049.

⁹² Mihail Polihroniade, Alexandru-Christian Tell, *op.cit.*, p. 310.

⁹³ *Ibidem*.

⁹⁴ N. Gane, *op.cit.*, p. 189.

deținea încă majoritatea în Cameră. Se desprinsese deja gruparea constituită în jurul lui Vasile Boerescu și Dimitrie Ghica cu „Pressa” ca ziar oficial și care încerca să-și atribuie o identitate doctrinară de *centru*.

În această atmosferă de incertitudine pentru viitorul conservatorismului politic românesc, nu au lipsit inițiativele coagulării fracțiunilor într-o mare formațiune politică.⁹⁵ Ele au aparținut colaboratorilor apropiați ai fostului premier Lascăr Catargiu, vechii conservatori, membrilor *Junei drepte* și junimiștilor. La 15 martie 1876 ei înființau ziarul „Timpul” ca organ de presă al proiectatului „partid conservator”. Printre *membri fondatori* figurau oameni politici precum L. Catargiu, I. Em. Florescu, P. Mavrogheni, G. Manu, C. Șuțu, Al. Lahovary, T. Maiorescu, T. Știrbei, V. Pogor, G. Filipescu, N. Drosu, Gr. Păucescu, G. Băleanu, L. Paciurea, Al. Catargiu, Gr. Triandafil, P. Millo.⁹⁶ Discursul oficiosului conservatorilor va adopta în curând un ton moralizator menit a determina o solidaritate partinică în contextul instalării guvernului Florescu, considerat a fi ultima ocazie pentru un astfel de demers. Conservatorii constatau realitatea dezbinării existente în cadrul *partidului*, văzută ca o consecință a unor interese particulare, a unor *considerații secundare* care îl afectaseră într-un grad atât de mare *încât era aproape să dispară pentru mult timp de pe scena politică*.⁹⁷ Salvarea situației nu venise din interior, din energiile lăuntrice, ci tocmai din greșelile adversarilor politici. Strângerea rândurilor *oamenilor de ordine* în urmarea *căii principiilor conservatoare* acțiunea politică *prin inteligență, prin abnegațiune, prin tact, prin probitate* constituiau pârghiile prin care *partidul conservator* trebuia să se facă necesar țării și Tronului și să impună respectul în lipsa acelei popularități a cărei dobândire este atât de grea pentru dânsul mai ales că prin limbajul rațiunii nu vor avea niciodată asupra mulțimii inculte acea influență pe care o au cei mai ingrași și perversi demagogi.⁹⁸ Încă de la începutul editării sale, suprapus campaniei electorale pentru alegerile senatoriale, oficiosul conservatorilor dădea expresie *teoriei formelor fără fond* și a mai vechii lor concepții în privința drepturilor și a libertăților constituționale prea largi în raport cu stadiul de dezvoltare al României. Constituția nefiind decât *urmărirea unui ideal luat de aiurea fără nici o legătură cu trecutul nostru*, conservatorii se pronunțau voalat în favoarea unei modificări a acesteia în privința drepturilor politice întrucât, susțineau aceștia, *nimic nu ucide libertatea mai mult decât democratizare drepturilor politice, căci nimic nu înlesnește ingerința puterii executive mai tare decât admiterea la vot a gloatelor*.⁹⁹

Acțiunea de strângere laolaltă a tuturor conservatorilor nu s-a bucurat însă de receptivitatea tuturor oamenilor politici. Spirit independent, P. P. Carp rămânea deocamdată în afara acestei febre organizatorice. Rememorând în 1889 împrejurările

⁹⁵ Ion Bulei, *Sistemul politic al României moderne. Partidul conservator*, București, Editura Politică, 1987, p. 16.

⁹⁶ Dumitru Vatamaniuc, *Eminescu la „Timpul” (1877-1883), „România Liberă” (1888) și „Fântâna Blanduziei” (1888-1889)*, în Mihai Eminescu, *Opere*, vol. X, coordonator Dumitru Vatamaniuc, București, Editura Academiei Române, 1989, p. VI.

⁹⁷ „Timpul”, an 1, 8 aprilie 1876.

⁹⁸ *Ibidem*.

⁹⁹ *Ibidem*, nr. 7, 25 martie 1876, p. 1; nr. 8, 27 martie 1876, p. 1.

politice de după demisia guvernului Catargiu, Carp dezvăluia că preferase să refuze de a face parte *dintr-un comitet care să dea așa numita organizare a partidului conservator*, discuțiile purtate cu membrii acestuia indicându-i deosebirile conceptuale în privința *organizării acestei țări*.¹⁰⁰ El nu respingea necesitatea unei regrupări conservatoare, însă adevărata motivație a unui astfel de demers trebuia să fie cu totul alta *decât răsturnarea roșilor* de la putere, pentru care scop era suficientă împăcarea cu V Boerescu și cu alți foști colaboratori. În optica omului politic moldovean, accesarea la putere a conservatorilor trebuia să fie mijlocul pentru aplicarea unui program coerent de guvernare, iar organizarea acestora trebuia să fie realizată *cu taberi bine definite, cu un plan bine prelucrat, nu numai în privința principiilor dar și în privința amănunțelor execuțiunii încât echivocul să fie cu neputință și trădarea să nu mai poată găsi în cutare sau cutare chestiune secundară o scusă pentru murdara ei aparițiune*.¹⁰¹

Criza ministerială astfel declanșată obliga factorii politici interni la consultări și negocieri în vederea găsirii unei soluții. Interesat în asigurarea unei guvernări stabile în care să beneficieze totuși de anumite pârghii de control, Carol I a sondat inițial opiniile unor personalități cu experiență, precum Gen. Florescu, C. Brăiloiu, P. Mavrogheni sau C. Bosianu, constatând curentul favorabil unei schimbări de minister în favoarea opoziției liberale, fiindu-i indicat chiar numele lui G. Vernescu ca soluție pentru funcția de premier.¹⁰² Neputând ignora noul raport de forțe favorabil coaliției liberale, alegerea Domnitorului se oprea chiar asupra acestuia, la 31 martie/11 aprilie 1876, propunându-i formarea noului guvern.¹⁰³ Avocat cu notorietate, proaspăt senator din partea colegiului al II-lea de București, Vernescu era reprezentantul unui grup deloc neglijabil în cadrul Senatului și în plus nu era compromis.¹⁰⁴ Cunoscut chiar și în mediile conservatoare pentru moderația sa în raport cu partenerii săi de coaliție, apare astfel explicabilă decizia Principelui de a da curs sugestiei consilierilor săi.¹⁰⁵ În plus, comentatorii politici străini vedeau într-un *guvern mixt* condus de Vernescu singura mutare posibilă întrucât un cabinet condus de I. C. Brătianu, minoritar în Cameră și vulnerabil în Senat în fața *amicilor* lui Lascăr Catargiu și a grupului D. Ghica-G. Gr. Cantacuzino, risca să fie imediat înlocuit.¹⁰⁶

La 1/13 aprilie 1876, Domnitorul primea la Palat pe Ion Brătianu, întrevedere în cursul căreia liderul liberal avansa tranșant soluția schimbării guvernului în contextul nemulțumirii sociale și a amenințării externe, în caz contrar țara și Tronul ar

¹⁰⁰ D. A. Sturdza, *Istoria și conservatorii. Două discursuri rostite în Senat (27 și 30 noiembrie 1892)*, București, Tipografia „Voința Națională”, 1892, p. 38-39.

¹⁰¹ *apud* Anastasie Iordache, *Sub zodia Strousberg. Viața politică din România între 1871-1878*, București, Editura Globus, 1991, p. 226.

¹⁰² *Memoriile Regelui Carol I al României- de un martor ocular*, ediție și indice de Stelian Neagoe, vol. III 1876-1877, București, Editura Machiavelli, 1995, p. 22.

¹⁰³ *Ibidem*.

¹⁰⁴ Dimitrie R. Rosetti, *Dicționarul contemporanilor*, ediția I, București, Editura Lito-Tipografiei „Populara”, 1897, p. 193.

¹⁰⁵ „Timpul”, nr. 14, 11 aprilie 1876, p. 1.

¹⁰⁶ *Ibidem*, nr. 16, 15 aprilie 1876, p. 1.

fi fost expuse unui mare pericol.¹⁰⁷ Nu însă amenințările antidinastice, cărora le intuise rolul de instrument de presiune politică, îl determinaseră pe Carol să aprobe opinia interlocutorului său, ci perceperea justă a interesului politic, tradus la momentul respectiv prin necesitatea calmării atmosferei politice interne și sondarea variantelor pentru asigurarea unei guvernări stabile menită a face față pericolului extern.¹⁰⁸ Șeful statului recomanda, în consecință, așteptarea rezultatelor alegerilor senatoriale, exigențele constituționale interzicându-i *a-și alege ministerul din cluburi*.¹⁰⁹ Nu era însă decât un mod de a câștiga timp și de a evita impresia unei decizii luată la presiunea opoziției.

În urma consultărilor care avuseseră loc în cadrul coaliției, pe 2/14 aprilie 1876 George Vernescu propunea spre aprobare Domnitorului o formulă ministerială în care se regăseau toți liderii *nuanțelor liberale* împreună cu dizidentul conservator Manolache Costache: George Vernescu, prim-ministru și ministru de Interne, Manolache Costache Epureanu, ministru al Lucrărilor Publice, Ion Ghica, ministru al Justiției, Mihail Kogălniceanu, ministru de Externe, I. C. Brătianu, ministru de Război, D. A. Sturdza, ministru de Finanțe și Eugeniu Stătescu la Culte și Instrucțiune Publică.¹¹⁰

Amănuntele discuției dintre Carol I și George Vernescu, consemnate în *Memoriile domnitorului* ridică anumite semne de întrebare cu privire la intenția acestuia de a accepta în acel moment un guvern din interiorul Coaliției de la Mazar-Pașa. Astfel, el își exprima mirarea față de acceptul liderilor cu experiență ai opoziției de a se subordona celui mai tânăr dintre ei și scepticismul în privința stabilității unui guvern al *atâtor nuanțe diferite de partide*.¹¹¹ Totodată, șeful statului român ridică anumite obiecții relative la componența listei ministeriale prezentate, invocând, în împrejurările externe, necesitatea prezenței unui militar în fruntea Ministerului de Război, în locul lui Brătianu care ar fi fost mult mai util preluând portofoliul Finanțelor.¹¹² Retrăgându-se de la discuții, Vernescu supunea observațiile lui Carol dezbaterii din cadrul *comitetului partidei naționale*, prilej cu care era evidențiată lipsa de încredere a conducătorului statului român în persoanele lui I. C. Brătianu și D. A. Sturdza precum și nehotărârea acestuia de a sista în totalitate colaborarea cu foștii săi consilieri, în special aceea cu Gen. I. Em. Florescu la ministerul de Război. Ion Ghica se solidariza cu Sturdza, *amicul său politic și personal*, care ar fi rămas fără portofoliu, la fel și Eugeniu Stătescu cu I. C. Brătianu astfel că, în final, în unanimitate

¹⁰⁷ *Memoriile Regelui Carol I*, pp. 22-24.

¹⁰⁸ Prezentându-i atmosfera politică internă deosebit de agitată de campania mediatică adesea violentă a opoziției, Principele Carol I îi dezvăluia tatălui său, Principelui Carol-Anton, la 14/26 aprilie 1876 că "acum am nevoie mare de liniște și de stabilitate înlăuntru." Regele Carol I al României, *Cuvântări și scrisori*, tom I, 1866-1877, București, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl, 1909, pp. 447-448.

¹⁰⁹ Regele Carol I al României, *Cuvântări și scrisori*, tom I, 1866-1877, București, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl, 1909, pp. 447-448.

¹¹⁰ "Românul", 3 aprilie 1876.

¹¹¹ *Memoriile Regelui Carol I*, pp. 22-24.

¹¹² *Ibidem*.

se hotărâse să fie comunicată decizia că opoziția înțelegea să formeze în mod solidar Guvernul.¹¹³

Liberalii își explicau eșecul politic de moment prin lipsa de cooperare a Domnitorului, care ar fi dorit să dicteze el însuși componența unui minister, lucru considerat inacceptabil. Ei făcuseră lui Carol concesia de a accepta să formeze un guvern eludând uzanțele constituționale care impuneau convocarea în prealabil a Senatului în cadrul căruia s-ar fi format grupurile politice și s-ar fi stabilit liderul majorității. A doua *concesie* făcută de opoziție domnitorului consta în acceptarea pretenției acestuia, sugerată de consilierii săi, ca I. C. Brătianu să nu dețină portofoliul Internele, nici pe acela de Război, nici chiar cu titlu provizoriu până la desemnarea unui militar precum și scoaterea lui D. A. Sturdza din schema ministerială. În acele condiții nu mai putea fi vorba despre un minister al opoziției, *ci de a compune un Cabinet după simpatiile, antipatiile și aprecierile sale personale* [ale lui Carol, n. ns.]. Apreciind că *oposițiunea n-a fost chemată în mod serios la minister*, ziarul liberal lansa versiunea conform căreia *încercarea făcută cu oposițiunea n-a fost decât o manoperă imaginată de clica Florescu, Mavrogheni și compania, spre a veni ea la putere*.¹¹⁴ În urma intransigenței Domnitorului, constatată de G. Vernescu cu ocazia vizitei la Palat, acesta își depunea mandatul.¹¹⁵

Demersul princiar pe lângă Vernescu capătă astfel semnificația unui test de evaluare a solidarității opoziției liberale. Oferind mandatul formării noului guvern unui reprezentant al opoziției victorioase, Domnitorul își împlinea obligația de a ține seama de noul raport de forțe politice, însă zădărniciind negocierile, el amâna venirea liberalilor la putere și evita o diminuare a propriului prestigiu politic, necedând presiunilor coaliției. De asemenea dorința de a superviza un timp evoluția evenimentelor din Balcani îi impuneau deocamdată rezerva față de varianta unei guvernări de *stânga*.

Eșuarea combinației ministeriale în varianta Vernescu îl determina pe Domnitor să apeleze la unul dintre cei mai apropiați consilieri ai săi, la fostul ministru de Război, Gen. I. Em. Florescu, în vederea constituirii unui nou cabinet, fapt împlinit la 4/16 aprilie 1876.¹¹⁶

*Ministerul generalilor*¹¹⁷, după cum frecvent era numit de presa liberală, cuprindea personalități cunoscute mediului militar sau științific, în majoritate însă lipsite de influență politică, în ciuda unor experiențe guvernamentale anterioare: Gen. I. Em. Florescu, prim-ministru, ministru de Război și interimar la Interne, Gen. Christian Tell, ministru de Finanțe, Gen. Tobias Gherghel, ministru al Lucrărilor Publice, Dimitrie Paul Vioreanu, ministru de Justiție, Dimitrie Cornea, ministru de Externe și Alexandru Orăscu ca ministru al Cultelor și Instrucțiunii.¹¹⁸ Situația

¹¹³ "Românul", 4 aprilie 1876.

¹¹⁴ *Ibidem*.

¹¹⁵ *Memoriile Regelui Carol I*, pp. 22-24.

¹¹⁶ Gheorghe Platon. *Istoria modernă a României*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1985, p. 219.

¹¹⁷ "Românul", 10 aprilie 1876.

¹¹⁸ Frédéric Damé, *op.cit.*, p. 269.

guvernului nu era nici pe departe de invidiat. În afara crizei financiare, moștenită de la precedentul cabinet conservator, agravată prin pierderile constante suferite de comerțul românesc, în urma prelungirii războiului din Imperiul Otoman, el se confrunta cu o lipsă acută de sprijin politic.¹¹⁹ *Dreapta*, către care guvernul își îndrepta în mod natural speranțele, resimțea din plin efectele înfrângerii în alegerile senatoriale, menținându-și acea lipsă de coeziune din perioada preelectorală. În condițiile unei opoziții din ce mai nerăbdătoare, ministerul căuta soluții pentru consolidarea propriei sale poziții. Prezența lui Dimitrie Vioreanu și a lui Alexandru Orăscu ne indică că el se putea baza, la acel moment, pe sprijinul *Centrului*, însă se impunea totodată lărgirea bazei sale de aderenți. În circulara către prefecți din 6 aprilie 1876 primul-ministru Florescu le indica subalternilor săi din teritoriu să încerce *înfrățirea oșebitelor partide* în vederea realizării *unirii oamenilor de bine în favoarea ideilor de ordine și de conservare*.¹²⁰ Concomitent, inițiative care vizau o reconciliere a vechii coaliții conservatoare și chiar o colaborare cu *liberalii moderați* porneau și din coloanele „Pressei” lui Vasile Boerescu, scopul urmărit fiind *conservarea națională, menținerii ordinii și întărirea creditului*.¹²¹

Redeschiderea Corpurilor Legiuitoare în ședință extraordinară la 15 aprilie 1876¹²² îi oferea executivului ocazia de a constata ostilitatea majorității opoziției din Senat care și reușea, cu această ocazie, să-și impună vicepreședinții în persoanele lui G. Vernescu și M. Costache Epureanu.¹²³ Totodată, în Cameră, fricțiunile dintre grupările de *dreapta* și *centru* se mențineau. Ședința Adunării Deputaților din 19 aprilie 1876 pune în evidență rezerva cu care guvernul I. Em. Florescu era primit de majoritatea conservatoare. Ostilitatea manifestată față de persoanele miniștrilor nu lăsase nici un dubiu în privința dificultăților realizării unei reconcilieri a foștilor parteneri de guvernare. Solicitarea deputatului C. Văleanu ca primul-ministru Florescu să facă publice împrejurările care au condus la instaurarea cabinetului său a generat o interesantă dezbateră asupra caracterului noului guvern, prilej care a ilustrat anumite contradicții în interiorul *partidului conservator*. Deputatul Al. Lupescu, considerând că *acest minister s-a format tot din partidul conservator care a fost până acum la putere, însă nu este tot același guvern căruia această Cameră i-a exprimat în mai multe rânduri încrederea sa*, propunea Adunării să se pronunțe în legătură cu credibilitatea cabinetului Florescu.¹²⁴ Inițiativa a fost contestată de G. Manu care nu îi vedea oportunitatea din moment ce *conflictul care a necesitat retragerea cabinetului precedent nu a existat între guvern și reprezentanții partidului conservator a cărui majoritate este reprezentată în această Cameră, ci între guvern și Senat*. Așadar, el propunea ca Adunarea Deputaților să se pronunțe în momentul în care urma să o facă

¹¹⁹ „Timpul”, nr. 16, 15 aprilie 1876, p. 1.

¹²⁰ „M.O.”, nr. 78, 7/19 aprilie 1876, p. 2058.

¹²¹ „Românul”, 14 aprilie 1876.

¹²² Programul noului minister prezentat Camerelor cu această ocazie cuprindea doar idei generale precum neutralitatea și respectarea raporturilor cu Puterile Garante, în special cu Turcia ca linie de politică externă, iar pe plan intern, respectarea drepturilor constituționale și solidaritatea tuturor. „M.O.”, 84, 15/27 aprilie, 1876, p. 2162.

¹²³ George D. Nicolescu, *op.cit.*, pp. 211-212.

¹²⁴ „M.O.”, nr. 93, 28 aprilie/10 mai 1876, p. 2355.

și Senatul, încă neconstituit la acel moment, în funcție de viitoarea sa configurație una favorabilă sau nu noului guvern” Dimpotrivă, Al. Lahovary susținea totodată că *această Adunare care reprezintă toată țara, care este expresiunea a patru colegii electorale are poate un drept mai mare a spune cuvântul său în privința unui minister decât corpul acela care ne reprezintă numai în două colegii.*¹²⁵ P. P. Carp a exprimat o poziție și mai tranșantă. Pentru el, cabinetul Florescu nu era *reprezentantul partidului conservator* nefiind propulsat de acesta la guvernare, însă nici *contrariu partidului conservator*, împrejurare în care se impunea așteptarea acelor fapte sau acte de natură a elucida caracterul politicii Guvernului Florescu. Analizând configurația cabinetului, Carp îi admitea pe I. Em. Florescu și D. Cornea ca aparținând orientării conservatoare, fără culoare politică îi vedea pe Tobias Gherghel și pe D. P. Vioreanu, iar ca adversari politici pe Chr. Tell și Al. Orăscu. Camera acordându-i votul de încredere noului guvern, al cărui prim-ministru putea fi cu totul altă persoană, mult mai reprezentativă pentru conservatori decât Gen. I. Em. Florescu, cabinetul putea fi pus în situația de a desființa Senatul, în cazul unei majorități liberale și a organiza alte alegeri în acest caz *guvernul actual nu poate face alegeri noi pentru că nu reprezintă nici unul din partidele care se numesc de dreapta sau de stânga și care sunt stâlpii pe care se reazămă întreg edificiul constituțional.*¹²⁶ Pentru Gh. Brătianu, *cabinetul actual e un cabinet de administrațiune, destinat a gira afacerile, iar nu un cabinet având o culoare politică bine determinată.*¹²⁷ Omul politic apropiat conservatorilor, Gh. Brătianu, făcea o interesantă analiză a cauzelor căderii guvernului Lascăr Catargiu, evidențiind chiar anumite erori de strategie politică ale executivului precedent, dezaprobat de coaliție, care au condus la pierderea alegerilor pentru Senat: *Ministerul Catargiu se bucură cu sau fără drept de o considerabilă majoritate la Cameră. Senatul însă deveni ostil în ultimii timpi și își manifestă în secțiuni tendințele sale contrarii curentului guvernativ. Cabinetul nu așteaptă ca conflictul să se producă în sens politic și în urmarea unei discuțiuni, el preferă să asculte opiniunea țării care se pronunță în contra sa numind un Senat animat de opiniuni contrarii cabinetului Catargi. Acest apel intempestiv adresat țării printr-o disoluțiune violentă, atacată chiar de organul cel mai autorizat al partidului conservator, fu poate cauza principală a indispozițiunii țării pentru cabinetul Catargi dar aceasta sau alta, totuși reiese până la evidență că țara înțelese a da o dezaprobare cabinetului ce produsese această criză. Cabinetul Catargi nu așteaptă ca noul Senat să-și spuie cuvântul său, el se demise din funcțiunile sale și după încetări sterile, făcute pe lângă opozițiunea coalizată, un nou cabinet emanat din inițiativa principească, se presentă pentru a gira afacerile statului.*¹²⁸ Analizând configurația guvernului, Gh. Brătianu confirma apartenența Gen. I. Em. Florescu și a lui D. Cornea la conservatori, însă punea la îndoială persoana Gen. Chr. Tell considerat *un adversar recunoscut al sistemului Catargiu și o persoană dezaprobată de majoritatea Camerei trecute care s-a continuat incontestabilmente în Camera actuală. Domnul Tell, autorul conflictului*

¹²⁵ *Ibidem*, p. 2356.

¹²⁶ *Ibidem*, p. 2357.

¹²⁷ *Ibidem*.

¹²⁸ *Ibidem*.

asupra situațiunii financiare din anul trecut, a încetat a se mai bucura de încrederea majorității Camerei.¹²⁹ Nici Al. Orăscu nu era privit cu foarte multă încredere. Chiar dacă nu era efectiv un membru al *coalițiunii*, acesta era privit ca un reprezentant al Senatului dizolvat, așadar *antagonist al majorității acestei Camerei*¹³⁰ deși era o *persoană foarte onorabilă și foarte stimabilă*.¹³¹ Și în privința lui se exprima rezerva. Așadar, G. Brătianu conchidea că Guvernul Florescu era o *operă a inițiativei suveranului format în majoritate din persoane nepolitice*.¹³²

Aceeași opinie era împărtășită și de G. Manu care considera Guvernul Florescu o emanație a voinței domnitorului și compus fără aprobarea *partidului conservator*¹³³, astfel că în cazul în care *el solicita un vot de neîncredere, se impunea ca el să nu-i fie acordat*.¹³⁴ Argumentându-și poziția, G. Manu prezenta împrejurările căderii guvernului L. Catargiu care se confruntase cu o opoziția puternică chiar în interiorul *partidului conservator*. Aceasta nu era îndreptată împotriva persoanelor din echipa ministerială, ci împotriva politicii administrative și financiare a guvernului și, în special, împotriva măsurilor Generalului Florescu de alocare a unor importante fonduri pentru armată, măsură contestată de majoritatea Camerei conservatoare, pe motiv de lipsă de resurse, ceea ce a creat imaginea unui guvern personal *care nu se mai consulta cu membrii partidului conservator*.¹³⁵ Astfel era de așteptat ca Guvernul Florescu să continue politica financiară a cabinetului precedent.

Dezbaterile aprinse dezvăluiau că majoritatea conservatoare a Camerei nu era dispusă să treacă ușor peste atitudinea de frondă cu care se confruntase în precedentul Senat întreținută și de unii oameni politici care se regăseau acum în noua formațiune ministerială în frunte cu generalul Florescu, precum Chr. Tell și Al. Orăscu. În plus, apare evidentă reticența conservatorilor față de orice intenție de suplimentare a fondurilor pentru cheltuielile armatei care putea indica o schimbare în politica externă a României, generalul Florescu fiind perceput ca exponentul intereselor domnitorului Carol I în acest sens. În conștiința contestatarilor primului-ministru, numele acestuia începea să fie asociat cu intenția princiară de modificare a politicii externe românești însoțită de implicarea militară a armatei române în perspectiva unui conflict ruso-turc.

Punându-se problema încrederii în noul guvern, Gen. Manu, Al. Lahovary, P. P. Carp și G. Brătianu s-au arătat rezervați, în timp ce V. Boerescu și C. Bolliac reușeau să impună cu greu în final o moțiune de încredere.¹³⁶

Numirea guvernului Florescu s-a dovedit a fi o soluție tranzitorie, în timpul efemerei sale existențe domnitorul Carol I negociind cu reprezentanții *coaliției liberale* termenii unei viitoare colaborări. Deși bine primit în străinătate, guvernul nu se bucura deloc de sprijin pe plan intern unde a fost surclasat net de *coaliția liberală*.

¹²⁹ *Ibidem*.

¹³⁰ *Ibidem*.

¹³¹ *Ibidem*, p. 2358.

¹³² *Ibidem*.

¹³³ *Ibidem*, p. 2359.

¹³⁴ *Ibidem*.

¹³⁵ *Ibidem*.

¹³⁶ George D. Nicolescu, *op.cit.*, pp. 215.

Pe acest fond, Domnitorul respingea sugestia primului său ministru de a desființa Senatul ca unică soluție pentru omogenizarea politică a întregului legislativ, motivând situația financiară dificilă a țării care nu justifica noi cheltuieli pentru alegeri precum și temerile acestuia că opoziția liberală ar pune în pericol existența monarhiei. Mai mult chiar, în prezența generalului, își exprima intenția instaurării unui guvern liberal moderat prezidat de Epureanu.¹³⁷

Perspectiva chemării la guvernarea a opoziției, în cazul unui succes la alegerile pentru Senat din martie 1876 era semnalată și de observatorii străini, consulul britanic Vivian creditându-i pe liderii coaliției liberale cu capacitatea de a *reorganiza legalitatea* în cadrul legislativului român.¹³⁸

În seara zilei de 23 aprilie/5 mai 1876¹³⁹, în ciuda rezervelor manifestate de Gen. Florescu și de G. Costa-Foru sau a sugestiilor lui I. Bălăceanu favorabile unui Cabinet Bosianu¹⁴⁰, Domnitorul Carol îl primea pe Manolache Costache Epureanu și îi propunea funcția de prim-ministru fără condiții, cu acceptarea propriei sale opțiuni, col. G. Slăniceanu, ca ministru de Război.¹⁴¹ Întocmai ca și Vernescu anterior, Epureanu invocă necesitatea consultării prealabile a colegilor săi din opoziție înaintea avansării unui răspuns definitiv.

În urma discuțiilor purtate cu partenerii săi de coaliție, Manolache Costache revenea a doua zi cu o listă de nume în care figurau și unele indezirabile Principelui, care se manifestaseră până nu demult ca antidinastici. Negocierile păreau să fi ajuns într-un punct ireconciliabil care în final a putut fi depășit prin atitudinea autoritară a principelui care amenință opoziția cu desființarea Senatului fapt ce echivala cu pierderea avantajului politic obținut în martie 1876. Efectul a fost cel așteptat, Epureanu anunțând acceptarea tuturor condițiilor formulate de Domnitor. În ziua de 27 aprilie/9 mai 1876, Gen. Florescu contrasemna cu regret decretul prin care Manolache Costache era numit în fruntea Consiliului de Miniștri.¹⁴²

Venirea noului guvern al coaliției liberale de la Mazar-Pașa a însemnat o grea lovitură aplicată conservatorilor aflați la începutul unui proces de regroupare a forțelor. Prin punerea sub acuzare a foștilor miniștri ai administrației Lascăr Catargiu la 19 iulie 1876¹⁴³ și trimiterea lor în judecată la 22 iulie 1876,¹⁴⁴ adevărate mijloace

¹³⁷ *Memoriile Regelui Carol I*, pp. 28-29.

¹³⁸ Sorin Liviu Damean, *op.cit.*, p. 228.

¹³⁹ George D. Nicolescu, *op.cit.*, p. 32.

¹⁴⁰ La 18/30 aprilie 1876, I. Bălăceanu îi oferea lui Carol I sugestia consultării prealabile a lui C. Bosianu, înainte de a lua vreo măsură ale cărei urmări *peuvent être incalculables*. Pe acesta îl recomandau *l'expérience consommé et l'esprit de conciliation*, fiind un *l'homme de bien*. D.A.N.I.C., fond Casa Regală-Oficiale, vol. I. 1865-1914, Carol I, dosar nr. 3/1876, f. 1-2.

¹⁴¹ *Memoriile Regelui Carol I*, p. 29.

¹⁴² *Ibidem*.

¹⁴³ Într-o atmosferă de entuziasm generală, Nicolae Fleva citea propunerea scrisă de 80 de deputați de punere sub acuzare a 11 foști miniștri din guvernele Lascăr Catargiu (11 martie 1871-30 martie 1876) și Ioan Emanoil Florescu (4-26 aprilie 1876): Lascăr Catargi, Petru Mavrogheni, Gen. Ioan Em. Florescu, Titu Maiorescu, G. Costaforu, A. Lahovari, G. Cantacuzino, Vasile Boerescu, Theodor Rosetti, P.P. Carp, Christian Tell și Nicole Crețulescu. Erau exceptați totuși de la acuzare patru foști miniștri ai administrației conservatoare, Ion Bălăceanu, Ion Strat și Teodor Rosetti, ultimul fiind și investit la 31 martie 1876, ca magistrat la Curtea de Casație și Justiție, precum și premierul Manolache Costache Epureanu, din motive

folosite de liberalii radicali în vederea neutralizării totale a opoziției conservatoare și a obținerii unei independențe totale de mișcare în promovarea propriei politici, mai cu seamă a uneia active pe plan extern¹⁴⁵, *dreapta* își vedea tot mai mult reduse posibilitățile de acțiune.¹⁴⁶ Pentru a-și face cunoscută opinia cu privire la chestiunile politice la ordinea zilei, principalul mijloc întrebuițat de opoziția conservatoare rămânea presa.

Pentru conservatori, alegerile pentru Cameră din 3-9 iunie 1876 surveneau la puțin timp după pierderea acelor senatoriale din primavară, însă, în ciuda intervalului scurt, pot fi sesizate, cu acest prilej, unele tendințe de regrupare a acestora. În *Manifestul Comitetului conservator din Dâmbovița către alegători*, conservatorii făceau o analiză a noii situații politice interne creată prin schimbarea guvernului, încercând să mențină trează speranța propriilor alegători în revenirea *dreptei* la guvernare, mai unită, după încetarea a ceea ce ei numeau starea de provizorat a Cabinetului Coaliției de la Mazar-Pașa. Pierderea puterii în favoarea liberalilor, fusese consecința unor *mici dar fatale neînțelegeri ivite din nenorocire în partidul conservator*, însă, trecând peste supărările de moment, *șefii partidului conservator și-au strâns mâna cu mai multă căldură și sinceritate între ei*.¹⁴⁷ Referitor la pregătirile pe care opoziția de dreapta le efectua în vederea participării la alegeri, presa guvernamentală insera informații referitoare la întrunirile politice ale *partidei conservatoare* din Iași, care se desfășurau în casa președintelui Curții de Apel, Vasile Pogor, cu participarea lui P. Mavrogheni, Gr. M. Sturdza și Gr. Buiuciu, procurorul general de pe lângă Curtea de Apel Iași, care în curând va și demisiona.¹⁴⁸ Tonul optimist al discuțiilor, susținea organul de presă al radicalilor, era dat de lipsa de încredere în forța guvernului coaliției liberale.¹⁴⁹ Alegătorii erau îndemnați să nu voteze candidații *castei liberală-națională-radicală-democratică*, ale căror biografii

---

de cooperare politică de moment. Gheorghe-Florin Știrbă, *Viața politică internă a României în vremea Războiului de Independență* (Teză de doctorat), Iași, 2011, p. 163.

¹⁴⁴ Conform documentului, principalul cap de acuzare se referea la violarea Constituției și a drepturilor cetățenești prin siluirea voinței alegătorilor, prin falsificarea listelor electorale și prin toate ilegalitățile comise de acest guvern în alegeri, toate acestea denunțate prin presă și constatate prin comisiunile de anchete parlamentare ale Senatului, ceea ce constituia un abuz de putere comis în contra particularilor și mai ales o crimă contra siguranței statului. La acesta se mai adăuga corupțiunea prin protecțiunea acordată criminalilor, risipirea banilor publici, ruinarea finanțelor țării, angajarea statului în concesiuni dezastruoase fără să fi avut prevăzute alte resurse decât un împrumut a cărui nerealizare a expus statul la complicațiuni funeste. Guvernul se făcea vinovat de încălcarea legii contabilității, legea instrucțiunii publice și alte cari constituiesc fapte pedepsite de legea penală ca abuz de putere. Sintetizând, deputații liberali propuneau punerea în acuzațiune pentru violarea Constituției și a libertăților publice; pentru risipă de bani publici, pentru abuz de putere. Gheorghe-Florin Știrbă, *op.cit.*, p. 164.

¹⁴⁵ A se vedea, în acest sens, Idem. *Din viața politică a României anilor 1876-1878. Procesul foștilor miniștri conservatori (I)*, în "Carpica", nr.XXXIX/2010, pp. 171-196 și *Ibidem*, (II), în "Carpica", nr. LX/2011, pp. 189-219.

¹⁴⁶ Mihail Polihroniade, Alexandru-Christian Tell, *op.cit.*, p. 319-320; Anastasie Iordache, *op. cit.*, p. 214-215.

¹⁴⁷ "Timpul", nr. 34, 21 mai 1876, p. 1.

¹⁴⁸ Gr. Buiuciu a fost înlocuit cu procurorul Dimitrie Tacu, apropiat *fracționiștilor* ieșeni. M.O.", nr. 108, 18/30 mai 1876, p. 2690.

¹⁴⁹ "Românul", an XX, 10 mai 1876.

nu corespundeau titulaturii partidului și care *nu pot trăi decât prin desordine și anarhie*.¹⁵⁰

La nivel declarativ, cel puțin, conservatorii se prezentau uniți în fața alegătorilor, șefii diferitelor grupări trecând peste disensiunile care îi scosese de la guvernare, ofereau mesaje mobilizatoare propriilor aderenți, supralicitându-și încrederea de care se bucurau în fața electoratului.¹⁵¹ Guvernul era acuzat că recurgea la clasicele procedee demagogice pentru atrăgerea de voturi, speculând așteptările electoratului. *Roșii*, mai ales, cunoscând legile împotriva cărora cetățenii se exprimau adeseori în modul cel mai defavorabil, anunțau că urmau să le desființeze sau să le modifice: prestațiile județene, învoielile agricole, poliția rurală, legea miliției, licențele băuturilor spirtoase, monopolul tutunului. Tactica era considerată periculoasă deoarece avea dezavantajul de a introduce discordia între proprietari și țărani, în cazul învoielilor agricole, afectând agricultura și era, totodată, imorală, mai ales că apropiați ai guvernului, precum Simion Mihăilescu sau chiar miniștri ca Mihail Kogălniceanu erau beneficiari ai monopolului tutunului și ai licenței băuturilor.¹⁵² Alături de promisiuni fără acoperire, guvernul era acuzat că întrebuița din plin pe prefecți și subprefecți în impunerea candidaturilor convenabile acestuia, cei propuși fiind în multe cazuri chiar rude ale conducătorilor de județe sau legați prin interese de aceștia.¹⁵³ În ciuda penuriei financiare clamată de miniștri, se găsiseră totuși fonduri pentru achitarea salariilor pe luna mai 1876, conservatorii găsind explicația măsurii în faptul că *influența morală are necesitate de concursul tuturor funcționarilor*.¹⁵⁴

În contextul presiunii guvernamentale și a utilizării tuturor pârgurilor prin care executivul își putea asigura succesul electoral, opoziția conștientiza lipsa perspectivelor reale în obținerea unei bune reprezentări parlamentare. Sistemul administrativ centralizat făcea ca prefectura să joace un rol primordial în timpul alegerilor, de această instituție legându-și interesele o mare parte din chiar alegătorii

¹⁵⁰ Se invocau abuzurile săvârșite de Ion Ghica, care fusese acționat în judecată de Tribunalul Dâmbovița pentru tăierea abuzivă a pădurii Mavrodin, cu puțin timp înainte de a fi propus ca ministru de Justiție în formula ministerială înaintată Domnitorului de către G. Vernescu. "Timpul", nr. 34, 21 mai 1876, p. 1.

¹⁵¹ *Dreptatea fiind cu partidul nostru, care a știut întotdeauna să conserve și să respecte libertățile înscrise în Constituțiunea țării, trebuie ca nici unul dintre noi să nu pregete un minut și fiecare înarmându-se cu curaj și devotament, să fie un adevărat luptător și un demn reprezentant al partidului conservator[...]. Adversarii noștri sunt prea slabi prin chiar credința și principiile lor politice, astfel că ei nu vor putea niciodată ca să reziste curentului puternic al opiniunii publice a țării întregi.* *Ibidem*, nr. 35, 22 mai 1876, p. 1

¹⁵² *Ibidem*, nr. 32, 19 mai 1876. sub titlul *Ministrul revoluționar*, oficiosul conservator scria că, în locul îndeplinirii obligațiilor de plată a datoriilor statului, I. C. Brătianu se implica în dirijarea campaniei electorale din teritoriu, speculând unele dorințe ale populației și promițându-i, prin agenții electorali care cutreierau satele, desființarea licențelor băuturilor spirtoase, suprimarea monopolului tutunului. *Ibidem*, nr. 35-36, 26 mai 1876, p. 2.

¹⁵³ Prefectul de Botoșani, Buzdugan, stabilise candidaturile oficiale pentru alegerile din iunie 1876, între care figurau cumnatul său, Iancu Cocută, la colegiul II și nepotul său, Costică Bobeică, la colegiul III. Subprefecții fuseseră aleși cu multă grijă, dintre rudele prefecților sau prin legături de interese cu aceștia: Costache Grecu, subprefect la plasa Târgului, era unchiul prefectului, iar Costică Hințescu, la plasa Ștefănești, era chiar arendaș în subunitatea administrativă pe care o conducea. *Ibidem*, nr. 32, 19 mai 1876.

¹⁵⁴ *Ibidem*.

colegiului I, teoretic mai puțin predispuși influenței guvernului. După cum cu regret avea să noteze *Timpul*, imediat după alegeri, lipsa capacității politice a alegătorilor și comportamentul electoral aferent nu îndreptăteau speranțele conservatorilor într-un rezultat favorabil: *Alegătorii din chiar colegiul I, afară de prea puține excepțiuni, n-au cea mai mica cunoștință de cestiunile grave care se agită în țară, n-au nici o noțiune de idei generale politice; ei dau votul lor, ca și alegătorii din celelalte colegii, împinși de considerațiuni de interes privat, speranța unor foloase din partea autorității său temerea de a nu cădea sub urgia ei. La colegiul I se oferi casierului, postul de casier central și alegătorul funcționar măgulit, dete ministerului nu numai votul său, ci și pe al cumnatu-său. Se șopti la urechea unui alt alegător, că are un proces corecțional la tribunal și bietul om se purtă cuminte.*¹⁵⁵

Finalul alegerilor consemna victoria liberal-radicalilor, rezultatele obținute asigurându-le o largă majoritate în Cameră.¹⁵⁶ Dintre personalitățile conservatoare, doar Prințul Alexandru Știrbei la colegiul I de Dolj¹⁵⁷ și Dimitrie Ghica la colegiul II-lea din Dâmbovița¹⁵⁸ reușeau să-și câștige mandatele de deputați. Coaliția guvernamentală, în schimb, era reprezentată prin toate notabilitățile sale, precum G. Vernescu (Ilfov), I. C. Brătianu (Muscel), M. Kogălniceanu (Roman), Manolache Costache Epureanu (Tutova), I. Câmpineanu (Brăila)¹⁵⁹, G. Chițu (Dolj), M. Pherekide (Muscel)¹⁶⁰, D. Brătianu, C. A. Rosetti, E. Costinescu, E. Stătescu (Ilfov), N. Ionescu urmat de fracționiștii ieșeni V. Gheorghian, Al. Gheorghiu, D. Anghel.¹⁶¹ Dintre aceștia, miniștrii I. C. Brătianu și M. Kogălniceanu vor opta, totuși, pentru mandatul de senator.¹⁶²

Alegerile au fost urmate de numeroase proteste din partea opoziției, publicate în presă sau expediate direct Domnitorului Carol, relative la numeroase abuzuri săvârșite de guvern prin intermediul administrației sale, în vederea obținerii victoriei

¹⁵⁵ "Trompeta Carpaților", 17 iunie 1876, p. 2.

¹⁵⁶ *Istoria românilor*, vol. VII, tom I, *Constituirea României moderne (1821-1878)*, ediția Academiei Române, coord. Dan Berindei, București, Editura Enciclopedică, 2003, p. 642. Conform estimările "Timpului", liberalii radicali ar fi obținut 65-67 de mandate, față de numai 36 ale partizanilor ai lui M. Kogălniceanu, 26 ale fracționiștilor, 7 ale susținătorilor lui Manolache Costache Epureanu, 5 ale amicilor politici ai lui I. Ghica, 3 ale vernescanilor și 6-7 conservatori. *apud* Mihail Polihroniade, Alexandru Christian Tell. *Domnia lui Carol I*, vol. I, 1866-1877, București, Editura Vremea, 1937, p. 318. C. A. Rosetti avansa cifre mai optimiste, de 80 de locuri pentru aderenții săi, restul fiind împărțit între susținătorii lui M. Kogălniceanu și M. Costache, 20 de mandate, alte 15 mandate pentru "Fracțiune", 5 pentru amicii ai lui G. Vernescu, "reacțiunea" obținând doar 8 locuri și câțiva "flotants, zestre guvernamentală" *C.A. Rosetti către Maria Rosetti. Corespondență*, vol. II: 1871-1876, ediție de Marin Bucur și Neonila Onofrei, București, 1998, p. 169.

p. 169. I. Mamina atribuia întregului Partid Național-Liberal majoritatea de 141 de locuri în noua Adunare, conservatorilor doar 10 locuri și 6 independenților. I. Mamina, *op.cit.*, p. 209.

¹⁵⁷ "M.O.", nr. 122, 5/17 iunie 1876, pp. 2970-2971.

¹⁵⁸ *Ibidem*, nr.124, 7/19 iunie 1876, p. 3001-3002.

¹⁵⁹ *Ibidem*, nr. 122, 5/17 iunie 1876, pp. 2970-2971.

¹⁶⁰ *Ibidem*, nr.124, 7/19 iunie 1876, p. 3001-3002.

¹⁶¹ *Ibidem*, nr.126, 9/21 iunie 1876, p. 3035-3036.

¹⁶² Nichita Adăniloie, *Parlamentul și războiul de independență*, în *Istoria Parlamentului și a vieții parlamentare din România până la 1918*, coord. P. Căncea, M. Iosa, A. Stan, București, Editura Academiei, 1983, p. 229.

în alegeri. În scrisoarea adresată alegătorilor colegiului I din județul Vâlcea, Alexandru Lahovary condamna ingerințele pentru influențarea electoratului de către agenții puterii executive, manifestate prin suspendarea proceselor civile, inventarea de procese corecționale, intimidări, prezența frecventă a prefectilor și a președinților de tribunale în sălile alegerilor, înlăturarea alegătorilor din listele electorale invocându-se pretexte oarecare, voturile scrise de alții sau date pe față.¹⁶³ Pentru conservatori, G. Vernescu, considerat *un monument de incapacitate*, deținuse rolul de *instrument al cârdășiei roșii* întrucât fusese acela care patronase fraudele și abuzurile administrației în desfășurarea alegerilor: la colegiile al III-lea și al IV-lea, se votaseră pe față chiar candidaturi ale unor oameni străini de districtele respective, precum aceea a Colonelului G. Slăniceanu, ales în patru județe, colegiul al II-lea fusese câștigat prin funcții, iar colegiul I prin mandate judecătorești.¹⁶⁴

Ca răspuns la darea lor în judecată, conservatorii au încercat discreditarea guvernului liberal pe plan extern. Erau folosite aceleași clișee la care opoziția mai apelase și în timpul precedentei guvernări liberal-radicală din 1867-1868, anume revoluționarismul, antisemitismul și mai nou, în contextul reactivării crizei orientale, politica prorusă a ministrului de Finanțe și viitor președinte al Consiliului I. C. Brătianu.¹⁶⁵

Opoziția conservatoare, redusă ca posibilități de influențare a cursului politicii externe a României în intervalul complicat al anilor 1876-1878, nu a rămas total în afara marilor dezbateri politice din cadrul societății românești, exprimându-și poziția prin articole de presă și prin puținele *voci* din Parlamentul României, în special din Senat.

După cum este cunoscut, conservatorii nu au fost invitați să participe la Consiliul de Coroană din 2/14 aprilie 1877 care a tratat chestiunea oportunității încheierii unei convenții privind tranzitarea teritoriului român de către trupele rusești în marșul lor spre teatrul de operațiuni din sudul Dunării, statutul acestora de foști miniștri puși sub acuzare fiind folosit ca pretext de către guvernul I. C. Brătianu pentru diminuarea numărului contestatarilor unei politici de apropiere față de Rusia.

Problematica atitudinii pe care trebuia să o adopte România față de iminentul război ruso-turc nu a generat o poziție unitară din partea conservatorilor. T. Maiorescu, în a sa *Istorie contemporană*, dezvăluia peste ani că dacă miniștrii acuzați ar fi fost convocați la Consiliul de Coroană, o parte din ei, printre care și autorul s-ar fi pronunțat pentru un război împotriva turcilor.¹⁶⁶ Desigur că mărturia ne impune rezerva necesară, acest punct de vedere fiind exprimat de mentorul *Junimii* cu mult

¹⁶³ "Timpul", an I, nr. 47, 8 iunie 1876, p. 1.

¹⁶⁴ *Ibidem*, an II, nr. 3, 5 ianuarie 1877, p. 1.

¹⁶⁵ C. A. Rosetti, aflat în misiune în Franța, constata, într-o scrisoare trimisă la 6 septembrie 1876 ministrului de Externe, N. Ionescu, puternicul sprijin de care se bucura propaganda conservatoare din partea cercurilor evreiești și a presei din Franța, Germania și Austro-Ungaria. Prin intermediul acesteia, conservatorii înlesneau străinilor o violentă campanie antiguvernamentală, acuzând pe liberali de ruina țării, de dorința de răzbunare care îi împinse de ai acționa în judecată. Pentru contracararea acestei campanii negative, Rosetti solicita fonduri care să le folosească pentru a-și asigura o presă favorabilă. Constantin Bacalbașa, *op. cit.*, p. 194-195.

¹⁶⁶ Eugen Lovinescu, *T. Maiorescu*, București, Editura Minerva, 1972, p. 316.

timp după desfășurarea Războiului de Independență, detașarea de momentul 1877 putându-i estompa rezervele pe care le avusese inițial. În plus, ziarul conservator, „Timpul” adoptase o linie neutralistă în privința atitudinii de urmat a României războiul ruso-turc. Spre deosebire de Maiorescu, P. P. Carp se situase pe o poziție clar neutralistă făcută publică mai ales prin discursurile sale din Senat din aprilie 1877.¹⁶⁷ În ședința din 17 aprilie 1877, el s-a pronunțat deschis împotriva rațiunii de a încheia convenția cu Rusia pentru tranzitarea teritoriului românesc de către trupela acesteia, parafată la 4/16 aprilie 1877, contestând chiar valabilitatea ei în condițiile în care fusese supusă dezbaterii Parlamentului abia după pătrunderea armatei ruse în țară și ca atare sub imperiul presiunii armate.¹⁶⁸ Referindu-se la motivația încheierii convenției cu această putere cuprinsă în mesajul princiar, conform căreia inițiativa României fusese expresia dezinteresului Puterilor Garante la adresa ei, apropierea de țară apărând, în contextul respectiv, ca singura alternativă, pentru asigurarea integrității teritoriale¹⁶⁹ P. P. Carp o respingea cu tărie și se întreba: *De ce să cerem Rusiei să înlocuiască ea singură garanția ce ne-o dădeau până azi șapte puteri? Cine ne garantează în contra Rusiei? Nu înțeleg ce speranță poate cineva întemeia pe această convențiune când disproporția de puteri este atât de mare încât, oricâte s-ar zice, niciodată nu am fi pe picior de egalitate. Pozițiunea care se face României prin această convențiune este tocmai pozițiunea pe care o făceau romanii popoarelor pe jumătate cucerite.*¹⁷⁰ Eforturile diplomatice ale guvernului pentru obținerea recunoașterii neutralității fuseseră inutile, în opinia sa, nici una dintre puterile europene neputând garanta aceasta întrucât ele erau mai curând interesate de ameliorarea statutului creștinilor supuși Porții otomane. Continuând linia contradictorie a exponenților neutralității¹⁷¹, Carp vedea oportună apărarea neutralității

¹⁶⁷ A se vedea, în acest sens, discursurile lui P. P. Carp rostite în ședințele Senatului din 17 și 23 aprilie 1877, în P. P. Carp, *Discursuri*. vol. I, 1868-1888, București, Editura Librăriei Socec, 1907, p. 129-136.

¹⁶⁸ „Atunci când 300 000 de baionete se află pe teritoriul nostru și oricare ar fi răspunderea materială ce va rezulta din votul nostru, eu resping răspunderea morală a unui act făcut în asemenea condițiuni”. *apud* C. Gane, *op.cit.*, p. 204-205.

¹⁶⁹ P. P. Carp, *Discursuri parlamentare*, ediție îngrijită de Marcel Duță, studiu introductiv de Ion Bulei, București, Editura „Grai și Suflet-Cultura Națională”, 2000, p. 53.

¹⁷⁰ C. Gane, *op.cit.*, p. 204-205.

¹⁷¹ Regretul inexistenței unei reglementări a „neutralității perpetue” a României prin Tratatul de la Paris se desprindea frecvent din articolele publicate de ziarul lui Vasile Boerescu, respectiva lacună facilitând, în opinia celor de la „Pressa”, intenția Rusiei *de a ocupa într-un mod forte și imediat, teritoriul român și de a face din el baza operațiunilor sale*. „Pressa”, nr. 65, 13 aprilie 1877, p. 2. Cu misiunea mult ușurată, Rusia *poate prepara în el [teritoriul României, n. ns.] soluțiunea ce ea a și preparat ca rezultat al resbelului, dar care nu e încă consemnată, căci până acum aceasta este un secret bine păstrat*, aluzia la pretenția țarului asupra sudului Basarabiei fiind destul de evidentă. *Ibidem*. Alianța cu Rusia echivala, în viziunea lui I. Ghica, cu negarea politicii tradiționale a românilor de la începutul secolului al XIX-lea, după expresia sa, *ar fi a tăgădui tot ce am zis și am scris ca să convingem lumea că voim să fim un bulevard în contra panslavismului*. Atitudinea care se impunea României era *neutralitatea sinceră* și protestul energetic către cabinetele europene față de orice violare a teritoriului român de către oricare dintre beligeranți, orice *cavalerism rău înțeles*, războinic, ~~rebuind~~ respins. Ion Ghica, *Scrieri*, vol. IV, cu o prefață, indice de lucruri, localități și persoane de Petru V. Haneș, București, Editura „Minerva”, 1915, p. 112; 125. Atrăgând atenția miniștrilor cum că *ați început prin a fi mazziniani și acum sfârșiți prin a fi cazaci*, virulentul deputat N. Blaremburg considera că reglementarea convenției cu Rusia însemna pur și

în fața Europei numai atunci când Rusia ar voi să tragă din victoriile sale alte consecinți, când ea nu s-ar mărgini la ameliorarea soartei creștinilor, ci ar voi să dobândească o întindere de teritoriu, o mărire de putere, o modificare în formațiunile politice din Orient.¹⁷² Omul politic junimist demonstra, în mod surprinzător, o previziune remarcabilă asupra intențiile anexioniste ale Rusiei, teama pe care puternicul vecin de la Răsărit o inspira multora dintre oamenii politici români stând la baza acesteia.

Carp își încheia discursul din Senat respingând orice încercare de alianță cu Rusia, văzută ca o încălcare a tratatului de la Paris, paza de până acum a existenței statului român.¹⁷³ Percepând Rusia ca pe un real pericol pentru însăși existența statului român, fapt confirmat de tradiția acțiunilor antiromânești concretizate în precedentele ocupații militare și amputări teritoriale, omul politic conservator sesiza intenția diriguitorilor politicii externe românești de a se folosi de conflictul ruso-turc pentru a interveni militar și a obține independența. În consecință, P. P. Carp îi îndemna la o mai profundă reflecție asupra consecințelor pe care victoriile militare ale Rusiei le-ar putea avea asupra integrității noastre teritoriale, nerămânându-i decât să spere că *Puterile, la încheierea păcii să zică că mențin aici la noi statu-quo*.¹⁷⁴

Peste ani, în ședința Senatului din 30 noiembrie 1892, D. A. Sturdza, un cunoscut neutralist al epocii Războiului de Independență, îi reproșa liderului conservatorilor Lascăr Catargiu refuzul de a-și face publică poziția față de problematica războiului din 1877, chiar dacă nu fusese invitat la Consiliul de Coroană în acest scop.¹⁷⁵ Era desigur expresia confruntării politice dintre cei doi lideri ai principalelor partide de guvernământ ale României la 1892, însă reproșul făcut lui Lascăr Catargiu dezvăluie o anumită notă de cinism a unui dintre cei mai redevabili adversari ai politicii active a primului-ministru I. C. Brătianu.

Au existat totuși și unii conservatori care au prevăzut importanța războiului pentru unele transformări necesare la nivelul conștiinței colective a românilor. Constantin Brăiloiu scria în „Timpul”, la 12 mai 1877 că războiului va genera o primenire morală și o responsabilizare în special a tinerei generații: *Războiul va contribui mult a da tinerilor noștri ofițeri și virilitatea caracterelor care ne cam lipsește. Obișnuieți până acum în timp de douăzeci de ani a ne certa pentru abstracții și de multe ori din puncte de vedere egoiste, ne vom învăța a conta cu nevoile vieții practice[...] Până acum am fost niște copii răsfățați cari așteptau toate de la noroc și de la întâmplări de multe ori de la intrigi mai mult sau mai puțin dibace. Acum suntem datori să lucrăm prin noi înșine și să ne orientăm în împrejurări grave pentru*

---

simplu reglementarea ocupațiunii străine. În opinia sa, angajamentele cu Rusia fuseseră încheiate anterior pătrunderii trupelor ei, conform unui plan prestabilit. Guvernul nu numai că nu încercase să preîntâmpine invazia rusă sau să protesteze conform tratatului de la Paris, dar o acceptase și îi reglementase și condițiile. Christodul I. Suliotis, *op. cit.*, p. 692-693.

¹⁷² P. P. Carp, *op.cit.*, p. 54.

¹⁷³ Ion C. Brătianu, *Viața și faptele sale (1821-1891)*, București, Imprimeriile Independența, f.a., p. 49.

¹⁷⁴ C. Gane, *op.cit.*, p. 204-205.

¹⁷⁵ D. A. Sturdza, *op.cit.*, p. 22-23.

*existența noastră, avem trebuință de o serioasă cugetare și de mult curaj. Aceasta va contribui a ne releva caracterele.*¹⁷⁶

Alegerile senatoriale din aprilie 1877 au fost considerate de către opoziția coalizată a *dreptei* și a recent constituitului *partid centru* drept un moment prielnic depășirii fricțiunilor existente în vederea constituirii unei alianțe electorale cu valențe de nucleu al unei formațiuni politice cu un grad cât mai mare de coeziune. Alianța constituită din *cele două partide reprezentate de zarele Timpul și Pressa*¹⁷⁷ era condusă de un *comitet central* sub președenția Prințului Dimitrie Grigore Ghica, cuprinzându-i pe Ioan N. Alexandrescu, George Apostoleanu, Constantin D. Athanasiu, Constantin Boerescu, Panait Casimir, Dimitrie Cornea, Alexandru Orăscu, Dimitrie Hagi Pandele, George Constantin Filipescu, Grigore Păucescu, Vasile Pogor, Dimitrie Rosetti, Prințul Alexandru Barbu Știrbei, Prințul Grigore Mihail Sturdza, Gen. Christian Tell, dr. Nicolae Turnescu și Dimitrie P. Vioreanu.¹⁷⁸ Scopul *menținerii principiilor de stabilitate și progres* era prevăzut într-un program minimal cu obiective precum restabilirea echilibrului constituțional, întronarea onestității în administrație, asigurarea imparțialității și profesionalismului justiției, o responsabilă administrare a veniturilor statului, îmbunătățirea activității agricole, agriculturii, respectul pentru Biserica ortodoxă română.¹⁷⁹

Ca și în precedentele cazuri, alegerile pentru Senat din aprilie 1877 nu au constituit decât un moment conjunctural al reapropierii foștilor parteneri de guvernare din perioada 1871-1876. Evoluția evenimentelor pe scena politică românească suprapuse desfășurării Războiului de Independență nu a reliefat o reală solidarizare a *dreptei*. De altfel, atmosfera politică internă din timpul Războiului Neatârării era descrisă de N. Iorga ca o confruntare dintre *clamuri conduse de șefi care aveau ca întâie datorie aceia de a le aduce la putere*. Necontestând patriotismul și cultura multora dintre oamenii politici ai timpului, marele istoric descria viața politică a epocii ca expresie a unor *înjghebări de interese în jurul titlurilor sau formulelor de împrumut, puțintel în afară de întreaga lume muncitoare căreia îi lipsea conștiința valorii și a dreptului ei în politica țării*.¹⁸⁰ Finalul alegerilor consemna victoria detașată a liberalilor radicali, conservatorii numărând 14 aleși, de diferite nuanțe, la colegiul I și numai 5, la colegiul al II-lea.¹⁸¹ În noul Senat intrau, în urma alegerilor, unii dintre foștii miniștri încă aflați sub acuzare precum L. Catargiu, V. Boerescu, G. Gr. Cantacuzino și P. P. Carp.¹⁸²

Pentru opinia publică românească, gruparea politică constituită în jurul „Pressei” și a proprietarului acesteia, Vasile Boerescu, tindea să devină simbolul opoziției autentice, diminuând importanța politică a conservatorilor de la „Timpul”

¹⁷⁶ *apud Nicolae Iorga, Războiul pentru independența României. Acțiuni diplomatice și stări de spirit*, București, Cultura Națională, 1927, p. 92.

¹⁷⁷ „Timpul”, nr. 76, 3 aprilie 1877, p. 1.

¹⁷⁸ *Ibidem*, nr. 80, 8 aprilie 1877, p. 1.

¹⁷⁹ *Ibidem*.

¹⁸⁰ Nicolae Iorga, *op.cit.*, p. 83.

¹⁸¹ „Pressa”, nr. 66, 14 aprilie 1877, p. 1.

¹⁸² C. Gane, *P. P. Carp*, p. 197.

Totuși, în ciuda afirmării unei individualități doctrinare aparte, plasându-se în *centrul* spectrului politic românesc, Vasile Boerescu, pentru a imprima un plus de consistență discursului său din Senat, din 26 noiembrie 1877 relativ la proiectul de răspuns la Mesajul Tronului, alegea să se prezintă ca purtătorul de cuvânt al *celor mai mulți amici din partida conservatoare*, aflați în minoritate, precum D. Ghica, Gh. Gr. Cantacuzino, P. P. Carp și Al. Orăscu, dând citire totodată și unui *program al partidului conservator întreg*, elaborat în legătură cu atitudinea de urmat a României în contextul războiului ruso-turc. Documentul recomanda ca România, recunoscătoare tuturor puterilor europene, să nu-și uite „datoria de a forma o egală santinelă de ordine, de stabilitate, și de siguranță pentru toate puterile vecine și de a nu se amesteca în cestiunile nici uneia din ele.”¹⁸³ Dorința de independență a românilor era justificată de intenția acestora de a *scăpa pământul și naționalitatea lor de sguuirile periodice și de pericolele la cari erau expuse și de a coopera astfel și înșile ca hotarul Occidentului, care începe de la malul stâng al Dunării, să devină o realitate, un punct solid al ordinii și al echilibrului politic în Orientul Europei*. Se impunea cooperarea Guvernului Brătianu cu Parlamentul pentru a convinge puterile europene ca ele să recunoască independența *acestei noi Belgii din Orient*.¹⁸⁴ În afara conținutului programului, unul fără îndoială patriotic, pretenția lui Boerescu de a vorbi în numele *partidului conservator întreg* era, desigur, exagerată. Tipul politicianului autentic, Boerescu înțelesese că un demers în numele *dreptei* ar fi avut un mai mare impact la nivelul opiniei publice și al guvernului, în mod special, decât unul ca emanat din inițiativa *Centrului*. În plus, personalitățile invocate de el, D. Ghica, P. P. Carp, Al. Orăscu, printre puținii reprezentanți ai opoziției din Senat, deși colaboraseră în trecut cu *dreapta*, nu reprezentau la momentul respectiv, poate exceptându-l pe Carp, încă cu o poziție ambiguă printre conservatori, adevărații purtători de cuvânt ai acestora. Însăși percepția pe care o avea Vasile Boerescu asupra configurării marii formațiuni conservatoare, rămasă un ideal până atunci în conștiința celor mai mulți oameni politici, aceea a *fusiunii* dintre *dreapta* și *centru*, astfel încât *ele să facă un sigur partid conservator* pare să indice o reorientare tipică pentru activitatea sa politică.¹⁸⁵ Și doar atât. Este cunoscută tendința apropierii acestuia de liberalii radicali din jurul primului-ministru I. C. Brătianu, din 21 decembrie 1878 datând și proiectul său de alianță dintre *stânga* și *centru*.¹⁸⁶

¹⁸³ V. Boerescu, *Discursuri politice 1859-1883*, vol. II, 1874-1883, București, Atelierele Grafice Socec, 1910, p. 789.

¹⁸⁴ *Ibidem*, p. 790.

¹⁸⁵ *Ibidem*, p. 367.

¹⁸⁶ Scopul înțelegerii era tocmai accederea la putere sub forma unui *minister mixt care se va constitui cât mai curând și, cel mai târziu, îndată ce Adunările actuale vor fi dizolvate*. Conducerea guvernului urma să fie încredințată lui I. C. Brătianu, V. Boerescu condiționând intrarea în alianță de necesitatea ca *trei fotoliuri trebuie să se dea centrului și anume acela al ministrului de Externe, al Justiției și un al treilea oarecare*. Scopul final al demersului celor două forțe politice era *unirea acestor două partide efectuată deocamdată sub formă de alianță [ulterior] fusiunea lor și crearea sau întărirea unui singur și forte partid liberal și național*. Biblioteca Națională a României (în continuare BNR), fond Saint Georges, arhiva Basile Boerescu, pachet XLIII, f. 118-119; vezi și Gheorghe-Florin Știrbăț, *Din viața politică a României în vremea Războiului de Independență. Gruparea "Centru"*, în "Acta Moldaviae Septentrionalis", Botoșani nr. X/201, pp.143-156, <http://www.cimec.ro/> <http://www.muzeuvaslui.ro>

În acest timp, conservatorii, reduși la statutul de spectatori ai desfășurării evenimentelor politico-militare din 1877-1878, continuau să activeze în jurul oficiosului „Timpul” confruntându-se cu inerentele probleme financiare ale multor publicații din acea perioadă precum și cu rivalitățile dintre ei care le afectau solidaritatea. După ce o scurtă perioadă, redacția ziarului a fost deținută de Gr. H. Granda, cunoscut pentru opțiunile sale antiliberale, conflictul în care va intra cu junimiștii ieșeni care îl acuzau de popularizarea insuficientă în paginile “Timpului” a revistei lor, „Convorbiri literare”, l-a determinat să se retragă, lăsând locul contestatarilor săi. Prin intermediul lui Titu Maiorescu care prelua redacția „Timpului”, junimiștii se impuneau în cadrul grupării conservatoare din jurul lui Lascăr Catargiu, controlând și oficiosul acesteia. Retrăgându-se în aprilie 1877, din cauza unor neînțelegeri cu Al. Lahovary,¹⁸⁷ Maiorescu transfera responsabilitatea redacțională lui I. Slavici și G. I. Pompilian preluând ei dificila situație cauzată de problemele financiare și de lipsa de susținere din partea conducătorilor conservatori.¹⁸⁸ Corespondența purtată de I. Slavici cu Iacob Negruzzi din această perioadă relevă, în afara problemelor financiare și lipsa de coeziune a conservatorilor într-un moment de căutare și incertitudini privind viitorul lor politic. Într-o scrisoare din 5 august 1877, jurnalistul ardelean dezvăluia dezinteresul notabilităților *partidului conservator* pentru desfășurarea activității ziarului „Timpul”, salariile nefiind plătite de trei luni. În ciuda faptului că “*Timpul*” era organul *Junimii*, dată fiind prezența lui T. Maiorescu, a lui Th. Rosetti și P. P. Carp în *comitetul de redacție*, ziarul era privat de contribuțiile publicistice ale acestora, tirajul ziarului înregistrând scăderi îngrijorătoare.¹⁸⁹ La 31 august 1877, Slavici revenea, într-o scrisoare către același Negruzzi, cu amănunte interesante din culisele *dreptei* românești de atunci, dezamăgirea acestuia față de dezbinarea care domnea între conservatori fiind evidentă. Subliniind că „*Timpul*” *devenise un ziar pe care nimeni nu îl mai citește*¹⁹⁰ și că se confrunta cu mari probleme financiare cauzate de neînțelegerile dintre junimiști în privința finanțării, Th. Rosetti și T. Maiorescu chiar gândindu-se la sistarea ei, Slavici vedea cauza situației existente în lipsa unei colaborări adecvate a „*Junimii*” cu *oameni ca Lahovary, Filipescu și Florescu și alții de felul acestora*.¹⁹¹ Constatarea acestei stări de lucru îl determina pe jurnalistul de la „Timpul” să își exprime regretul că deși *pătruns până la adâncul inimei de vederile conservatoare, a trebuit să mă conving că nu este în această țară un partid binecuvântat, care ar reprezenta aceste idei și ar lupta cu destulă energie pentru ele. Elementele bune nu sunt în această țară unite spre a pune stavilă incapacității și a voinței de rău*.¹⁹² O reconfirmare, așadar, a lipsei de solidaritate a conservatorilor.

¹⁸⁷ Ioan Slavici, *Amintiri. Lumea prin care am trecut. Fapta omenească. Articole*, ediție îngrijită, prefață, note și indici de George Sanda, București, Editura pentru Literatură, 1967, p. 87.

¹⁸⁸ Dimitrie Vatamaniuc, *op.cit.*, p. VI.

¹⁸⁹ I. E. Torouțiu, Gh. Cardaș, *op. cit.*, p. 281.

¹⁹⁰ *Ibidem*.

¹⁹¹ *Ibidem*.

¹⁹² *Ibidem*.

Intrarea lui M. Eminescu în redacția „Timpului”, în octombrie/noiembrie 1877, la rugămintea lui Slavici, avea să dinamizeze activitatea publicistică la oficiul conservator în perspectivă însă, pentru moment, dată fiind incertitudinea în privința modului de finalizare a războiului din Balcani, Eminescu se va supune rezervei impusă de conducătorii conservatori în legătură cu care Slavici îi scria lui Negruzzi, la 14 decembrie 1877 că *cel mai bun articol este în care nu se zice nimic*.¹⁹³ Marele novelist anticipa însă o *campanie strașnică* împotriva guvernului liberal în cel mai scurt timp, acțiune ce va fi de altfel inaugurată de M. Eminescu prin publicarea, la 30 decembrie 1877 a articolului *Dorobanții*, un rechizitoriu extrem de dur la adresa liberalilor și a politicii profesate de ei în timpul Războiului de Independență.¹⁹⁴ Critica conservatorilor împotriva adversarilor liberali și a guvernării acestora prindea și mai multă consistență prin cooptarea în redacția „Timpului”, la inițiativa lui Eminescu, a celui pe care îl considera ca fiind cel mai bun gazetar din București, I. L. Caragiale.¹⁹⁵ Condeiful *mușcător* al acestuia pus în slujba oficiului conservator nu indica vreo aderență doctrinară, precum se întâmplase, măcar la nivel declarativ în cazul lui Slavici, cariera publicistică a lui Caragiale, cu antecedentele de colaborare cu liberalii de la „Alegătorul liber”, fiind marcată întotdeauna de un pronunțat pragmatism. El acceptase solicitarea de a colabora la „Timpul”, însă curând avu intuiția slăbiciunii conservatorilor în primii ani ai guvernării I. C. Brătianu, comunicându-le chiar lui Eminescu și Slavici că nu era dispus să-și piardă timpul pentru o cauză *pe dric*.¹⁹⁶ Cu toate acestea, în lipsa unei forțe și a unei organizări politice dorite, la 1878 conservatorii vor plusa la capitolul opoziție virulentă de presă, noul sosit Caragiale aducându-și o importanță deosebită. Articolele sale de debut, *Naționali-liberali* (29 martie 1878) și *Liberali și conservatori* (8 aprilie 1878), mai puțin doctrinare, cât mai ales foarte critice se încadrau în violenta campanie de presă pe care opoziția conservatoare o făcea guvernului Brătianu mai ales în urma dispozițiilor Tratatului de la San Stefano în privința cesiunii către Rusia a sudului Basarabiei. În ultimul articol, Caragiale prezenta guvernarea liberalilor ca una a urii împotriva adversarilor politici, inspirată de C. A. Rosetti, acela care considera că *partidul conservator, alb sau reacționar este o Plevnă internă pe care liberalii trebuiau să o combată la moarte și viață*.¹⁹⁷

¹⁹³ Dimitrie Vatamaniuc, *op.cit.*, p. VII.

¹⁹⁴ *Nu sunt în toate limbile omenești la un loc epitețe îndestul de tari pentru a înfieră ușurința și nelegiuirea cu care stârpiturile ce stăpânesc această țară tratează cea din urmă, unica clasă pozitivă a României, pe acel țăran care muncind dă o valoare pământului, plătind dări hrănește pe acești mizerabili, vărsându-și sângele, onorează această țară. Și pe când acești cumularzi netrebnici, această neagră masă de grecotei ignoranți, această plebe franțuzită, aceste lepădături ale pământului, această lepră a lumii și culmea a tot ce e mai rău, mai mincinos și mai laș pe fața întregului univers, face politică și fanfaronadă prin gazete și se gerează de reprezentanții unei nații ai cărei fii aceste stârpituri nu sunt și nu pot fi, tot pe atuncea soldatul nostru umblă gol și desculți, flămând și bolnav pe câmpiile Bulgariei.* M. Eminescu, *op.cit.*, p. 33.

¹⁹⁵ Șerban Cioculescu, *Viața lui I. L. Caragiale*, ediția a II-a, revăzută, București, Editura pentru Literatură, 1969, p. 189.

¹⁹⁶ *Ibidem*, p. 205.

¹⁹⁷ I. L. Caragiale, *Opere*, vol. V, *Articole politice și cronici dramatice*, ediție îngrijită de Șerban Cioculescu, București, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol al II-lea”, 1938, p. 9.

În contextul complicat al anului 1878, marcat de sfârșitul Războiului de Independență și de noile exigențe impuse României de areopagul european în vederea recunoașterii neatârării sale, între care și sacrificarea sudului Basarabiei, „dreapta” conservatoare se remarcă printr-o activă campanie de presă prin care deplângea soarta țării și incrimina guvernul liberal pentru politica de alianță cu ingrata Rusie. Din punct de vedere organizatoric, nucleul constituit în jurul ziarului „Timpul” continua să reprezinte singura grupare conservatoare vizibilă, o parte din foștii parteneri de guvernare din 1871-1876, precum cei grupați în jurul formațiunii de *centru* din jurul lui Vasile Boerescu, tinzând la o apropiere de sferile liberale. Conștienți că discursul lor politic era departe de a întruni adeziunea publicului larg întocmai precum retorica liberală și că o concepție asupra progresului societății „nu spre ținta demagogică a numărului și a puterii brutale, ci spre ținta democratică a meritului personal și a rațiunii” putea fi asumată de cadre restrânse ale mediului politic românesc, conservatorii de la „Timpul” vor miza pe coerență și pe menținerea cadrelor fidele.¹⁹⁸ Din acest punct de vedere, reticența cu care erau priviți o serie de *dezertori*, foști colaboratori ai liberalilor precum fostul primul-ministru al guvernului Coaliției de la Mazar-Pașa, Manolache Costache Epureanu este deosebit de relevantă. La 7/21 aprilie 1878, omul politic moldovean, în ciuda încercărilor unei reconcilieri cu foștii săi colaboratori din perioada 1871-1875 și a opoziției deosebit de active pe care o făcea cabinetului I. C. Brătianu, nu se reabilitase încă în ochii conservatorilor, „Timpul” înțelegând să se disocieze de *orice bărbat, care din cine știe ce motive face opoziție guvernului. D. Epureanu poate să aibă mare dreptate dar aceasta-i afacerea d-sale personală, nu însă a opoziției ca atare. După câte știm noi, grupurile din Adunări, care s-au deslipit de alma mater a partidului roșu nu stau cu conservatorii în alte relații decât în cele strict necesare unui regim parlamentar.*¹⁹⁹ Regretul lipsei de unitate a „dreptei” putea fi lesne sesizat la Lascăr Catargiu, cel care la 8/20 octombrie 1878, felicitându-l pe T. Maiorescu pentru vehemența discursurilor opoziției conservatoare din ambele Camere, evidenția *prăpastia în care ne-a târât guvernul Măriei Sale și unii din conservatori le-au dat concursul.*²⁰⁰

Încercările de teoretizare doctrinară și elaborare programatică nu au lipsit în această perioadă de organizare a conservatorilor. În studiul său intitulat *Despre partidele politice*, Grigore Păucescu, membru al grupării de la „Timpul”, făcea publică doctrina *partidului conservator* în jurul unor principii precum: *libertatea individuală și autonomia comunelor, monarhia constituțională, corp ponderator, meritul personal și dominația rațiunii și a dreptății în societate.*²⁰¹

La 1878 gruparea constituită în jurul ziarului „Timpul” constituia *prima organizație conservatoare* ce funcționa pe baza unui statut. Din ea făceau parte oameni politici precum L. Catargiu, Gen. I. Em. Florescu, P. Mavrogheni, Gen. G. Manu, Al. Lahovary, Th. Rosetti, T. Maiorescu, Gr. Păucescu, Gr. Triandafil, V.

¹⁹⁸ Gr. G. Păucescu, *Despre partidele politice*, în „Convorbiri literare”, an XI, nr. 11 din 1 februarie 1878, p. 446.

¹⁹⁹ *apud* Simion-Alexandru Gavriș, *op.cit.*, p. 379.

²⁰⁰ I. E. Torouțiu, Gh. Cardaș, *op.cit.*, vol. V „Junimea”, p. 65.

²⁰¹ Gr. G. Păucescu, *op.cit.*, p. 445.

Pogor, Al. Știrbei ș.a.²⁰² Evoluția acesteia facilitată prin reconcilierea cu unii conservatori ca Manolache Costache Epureanu și prin cooptarea și a altor oameni politici permitea constituirea, la 3/15 februarie 1880 a Partidului Conservator, în urma subscrierii din partea celor 88 de membri fondatori a statului și a programului politic al acestuia.²⁰³

În ciuda utilizării frecvente în epocă a termenului de *partid* ea trebuie să indice mai curând o aspirație decât o realitate a vieții politice românești din deceniile șaptesopt ale secolului al XIX-lea. Forțele politice interne din perioada următoare instaurării monarhiei constituționale nu au depășit statutul de *grupări politice* constituite în jurul unor personalități. În interiorul acestora, diversitatea opiniilor, afinitățile sau animozitățile personale și mai puțin chestiunile doctrinare au determinat o mare mobilitate a *membrilor*, astfel că doar momentele electorale păreau să indice preocupări pentru o apropiere a acestora într-o formulă de tipul coalițiilor politice. Din această realitate a vieții politice românești a rezultat, inevitabil, perioada instabilității guvernamentale.

Un pas înainte pentru depășirea acestei etape a fost realizat prin guvernarea de cinci ani a cabinetului conservator condus de Lascăr Catargiu (1871-1876), propulsat de o coaliție a grupărilor de *centru și dreapta*. Lunga guvernare conservatoare nu a facilitat însă și o autentică organizare partinică în sensul creării unui partid conservator. Rivalitățile dintre personalitățile „drepte” au împiedicat această finalitate.

Perioada de după părăsirea puterii nu se va dovedi mai fastă pe plan organizatoric. Degringolada ieșirii de la guvernare, fricțiunile dintre foștilor parteneri de coaliție, reorientarea politică a grupării din jurul lui V. Boerescu și D. Ghica către liberali a fost completată de totala pasivitate din timpul Războiului de Independență care le-a fost rezervată conservatorilor de către liberali prin punerea sub acuzație a foștilor miniștri din timpul guvernării L. Catargiu.

Efortul lor de organizare însă va căpăta un nou impuls pe fondul succeselor politice ale liberalilor radicali, artizanii momentului independenței, conducând la formarea Partidului Conservator în anul 1880.

²⁰² Ion Bulei, *op.cit.*, p. 16-18.

²⁰³ *Ibidem*.

THEODOR EMANDI, DIPLOMAT ȘI OM POLITIC (1868-1942)*

Adrian Butnaru *

Cuvinte cheie: familia Emandi, genealogie, diplomat, carieră, legație, activitate publicistică, reformă agrară, minoritate, Mica Înțelegere, Primul Război Mondial, Conferința de Pace de la Paris.

Key words: Emandi family, genealogy, diplomat, career, legation, publishing activity, agrarian reform, minority, The Little Understanding, World War I, Paris Peace Conference.

Abstract: *Theodor Emandi, diplomat and a politician (1868-1942)*

This study captures some of the activity carried out in the interval between the last years of the nineteenth century and the end of the interwar period by Theodor Emandi, lawyer, Conservative politician and diplomat, descendant of an important aristocratic family from Moldova with roots in the second part of the seventeenth century.

Diplomatul Theodor Emandi, născut la Bârlad, în anul 1868, a fost fiul lui Gheorghieș Iamandi și al Catincăi Tuduri. Era descendent al unei familii de boieri coborâtori ai grecului Iamandi, capucehaie la Hotin și Bender la începutul secolului al XVIII-lea, din care s-au remarcat, două veacuri mai târziu, reprezentanți precum Iancu Diamandy, prefect de Bârlad, deputat, senator, iar mai târziu primar al Iașilor, sau diplomatul Constantin Diamandy (1868-1932).

Urmează cursurile școlii primare în localitatea natală și pe cele ale Liceului „Nicolae Roșca Codreanu” (începând cu anul 1881), pe care le absolvă în 1887. În 1892 își susține examenul de licență la Facultatea de Drept din cadrul Universității din Iași, cu teza *Divorțul*¹ În perioada studenției l-a avut coleg pe viitorul istoric Nicolae Iorga, cel care avea să-l pomenească mai târziu pe „Theodor Emandi, de la Bârlad, care nu se gândea că-l așteaptă o carieră diplomatică”² Cei doi nu au fost în relații foarte apropiate, Iorga catalogându-l în rândul tinerilor „care fuseseră prinși în interesul de castă. (...) Ei nu se bucurau, din această cauză, a aderenței politice, de nicio vază printre noi”³ În aceeași perioadă a studenției ieșene, își manifestă calitățile

* *Profesor, Vaslui

* *Cercetările au fost finanțate din Fondul Social European de către Autoritatea de Management pentru Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013 [proiect POSDRU/CPP 107/DMI 1.5/S/78342], prin intermediul Facultății de Istorie, din cadrul Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași.*

¹ Traian Nicola, *Valori spirituale tutovene. Biobibliografii*, vol. III, D-F, Editura Sfera, Bârlad, 2002, p. 225.

² N. Iorga, *O viață de om, așa cum a fost*, vol. I, *Copilăria și tinerețea*, Editura Universitas, Chișinău, 1991, p. 179-180.

³ *Ibidem*.

oratorice, susținând la Mănăstirea Văratice, în Neamț, un discurs cu prilejul înmormântării Veronicăi Micle (prietenă a lui Mihai Eminescu)⁴, care se născuse și copilărise în casa tatălui său, Gheorghieș Iamandi, din Bârlad⁵

La doi ani după absolvirea facultății, în 1894, îl regăsim judecător în cadrul Tribunalului Iași⁶. Concomitent, intră în politică, fiind un marcant reprezentant al Partidului Conservator în județul Tutova, alături de tatăl său, candidând la alegerile din noiembrie 1895. Ziarul „Epoca”, din 28 noiembrie 1895, comunica faptul că Theodor Emandi, alături de colonelul Cuciuturescu, dr. Șaabner-Tuduri și alții trimiteau o telegramă la București, prin care reclamau că funcționari ai guvernului „aduc alegătorii cu săniile și fac cele mai mari ingerințe și presiuni”⁷. În final, cu toate eforturile depuse și campania electorală susținută, viitorul diplomat pierde alegerile⁸.

Atașamentul față de doctrina Partidului Conservator ar putea fi ilustrată și de implicarea sa în evenimentele importante ale acestei formațiuni. În iunie 1896, are loc la Iași o întrunire importantă a partidului, ocazie cu care sunt susținute mai multe luări de cuvânt din partea liderilor. Cu această ocazie, Theodor Iamandi, aflat la începutul carierei oratorice, a susținut următorul discurs: „Domnilor, nu aș putea mai bine să vă exprim recunoștința mea pentru onoarea de a mă chema la tribună decât mărturisindu-vă că mă simt foarte fericit de această onoare. Acțiunea partidului care ne guvernă trebuie împărțită în două epoce: prima este epoca lui Rosetti-Brătianu, și a doua epoca ilustrată de Sărățeanu, Sturdza și Cosmovoci al d-voastră. În prima epocă cei doi lideri au strâns în jurul lor pe toți liderii cu ideal, iar în a doua, stârpiciunile care le-au luat locul au gonit de la dâșii pe toți oamenii cinstiți și cu talent. În această epocă, poreclii liberali au grămădit păcate peste păcate. Conservatorii, în ultimul timp, au săvârșit atâtea acte mari, încât epoca de la 1888 până la 1895 se poate considera ca pagina cea mai glorioasă din cartea vieții domnului Catargiu. Reîntorcându-se la putere după retragerea noastră, așa zișii liberali au mers din nelegiuire în nelegiuire, până au comis infamia în privința căreia suntem convocați să ne sfătuim. Cu adâncă durere constat, domnilor, că din orașul acesta (Iași, n.a.) a pornit scânteia patriotismului și a luminii, e ieșit, de astă dată, omul care a făcut infamia cu mitropolitul Ghenadie, infamie care, din punct de vedere al moravurilor, ne dă înapoi cu veacuri. Făcând un lung rechizitoriu Partidului Conservator, *Voința națională* zicea deună-zi <<Conservatorii coborându-se în stradă, au încetat de a mai fi partid de

⁴ C. D. Zeletin, *Principesa Elena Bibescu, marea pianistă*, Editura Vitruviu, București, 2007, p. 729.

⁵ Sorin Popescu, *Câteva date noi cu privire la familia de boieri moldoveni Emandi*, în „Palatul de Justiție”, serie nouă, anul XXII, nr 11/2011, p. 14.

⁶ „Monitorul Oficial”, nr. 54. din 9 (21) iunie 1895 (în continuare vom cita MO).

⁷ „Epoca”, nr. din 28 noiembrie 1895. În paginile aceluiași ziar, din 25 noiembrie 1895, se precizau aspecte legate de telegrama trimisă din Bârlad de Theodor Emandi, la București: „Am trimis astăzi ministrului de interne următoarea telegramă: astăzi ca și ieri, avocatul statului, revizorul școlar și întreaga comisiune interimară stau în permanență la ușa sălii de vot. Controlul alegătorilor rurali se face de acești funcționari într-un mod scandalos. Vă arăt acestea pentru a vedea cum se practică libertatea alegerilor formal făgăduită de dvs. Theodor Emandi” Gheorghe Emandi și Teodor Emandi (tată și fiu) sunt menționați în județul Tutova ca membri ai Partidului Conservator la 23 aprilie 1896 (*Ibidem*, nr. din 23 aprilie 1896).

⁸ *Ibidem*, nr. din 30 noiembrie 1895.

gubernământ>>. Se înșală *Voința* și în această ocazie ca în toate: Partidul Conservator nu s-a coborât, ci s-a ridicat venind între dvs. Conservatorii s-au ridicat până la aspirațiunile dvs și se vor menține la această înălțime până când vom doborâ regimul acesta, cel mai putred dintre toate câte au bântuit țara noastră”⁹ În aceeași lună, participa, la Bârlad, la funeraliile lui Ștefan Catargi, fratele lui Lascăr Catargi, șeful Partidului Conservator¹⁰

Participarea la viața politică i-a fost facilitată și de sporirea veniturilor, după ce, la finele lunii aprilie 1897, a intrat în posesia întregii moșteniri a boierului bârlădean Iorgu Radu (fiul lui Manolache Radu și al unei Gheuca, familie cu ascendență Costăchească), care i-a donat întreaga avere prin testament¹¹ Ziarul „Epoca”, din 19 iunie 1897, aducea clarificări despre soarta boierului bârlădean Iorgu Radu, „unul din bărbații care au luat parte activă la mișcările patriotice de la 1848” Boierul a decedat la vârsta de 90 de ani, la Bârlad, iar toată viața s-a aflat în relații proaste cu rudele, motiv pentru care, înainte de a muri, a făcut două testamente, prin care instituia legatar universal pe Theodor Emandi, cu două sarcini: de a se realiza cu averea rămasă un azil de infirmi în Bârlad, iar restul să rămână soției sale, Ecaterina Radu. Ulterior, lasă un nou testament, din care reiese că întreaga avere a rămas întreagă lui Theodor Emandi, fără nicio altă condiție, care obține în justiție punerea sa în posesie¹².

Concomitent, continuă să practice avocatura la Bârlad. La 30 martie 1896, îl regăsim apărând interesele Bisericii „Sf. Ilie”, căreia Primăria îi luase pe nedrept un loc situat în imediata vecinătate nordică, pentru a-l destina lărgirii pieței centrale¹³

Începutul lunii ianuarie 1898 avea să-i aducă lui Theodor Emandi alt eveniment important, respectiv căsătoria, la Iași, cu Elena Gane¹⁴ (n. 27 august 1873¹⁵, fiica scriitorului Nicu Gane, fost președinte al Senatului, și a Sofiei Stoianovici)¹⁶

În același an 1898, Theodor Emandi primește inițial sprijinul conducerii centrale, a lui Lascăr Catargiu¹⁷, pentru alegerile locale din partid, însă ulterior a

⁹ *Ibidem*, nr. din 11 iunie 1896.

¹⁰ *Ibidem*, nr. din 14 iunie 1896.

¹¹ *Ibidem*, nr. din 3 mai 1897. În perioada în care a fost avocat la Bârlad, la sfârșitul secolului XIX, a reprezentat Epitropia bisericii Sf. Ilie într-un proces cu Primăria Bârlad (I. Antonovici, *Documente bârlădene*, vol. I, Bârlad, 1911, p. 191).

¹² „Epoca”, seria II, anul III, nr. 484, din 19 iunie 1897. Elena Monu, *Familia Costache. Istorie și genealogie*, Editura Sfera, Bârlad, 2011, p. 202. Actele procesului dintre avocatul Teodor Emandi și Costăchești se păstrează la Maria Caterina Costache.

¹³ Iacov Antonovici, *În slujba bisericii și a școlii. 1880-1923*, Huși, 1926, p. 273.

¹⁴ „Epoca”, seria II, anul IV, nr. 667, din 24 ianuarie 1898.

¹⁵ Mihai-Răzvan Ungureanu, *Găneștii secolului XIX – câteva destușiri biografice*, în „Arhiva Genealogică”, III (VIII), 1996, nr. 1-2, p. 209; Octav George Lecca, *Familiiile boeresti române. Genealogia a 100 de case din Țara Românească și Moldova*, București, 1911, figura 43, arborele genealogic al familiei Gane.

¹⁶ Dumitru Ivănescu, *Informații pentru istoria cercetărilor genealogice românești în corespondența lui M. Costăchescu*, în „Arhiva Genealogică”, I (VI), 1994, nr. 3-4, p. 201; Gh. Ghibănescu, *Spița familiei Gane*, în „Ioan Neculce”, fasc. 3, 1923, p. 151. Scriitorul Nicolae Gane a primit, la 20 octombrie 1866, gradul de maestru în loja „Steaua României” din Iași (Mihai-Sorin Rădulescu, *Elita liberală românească (1866-1900)*, Editura All, 1998, p. 75 și 143).

¹⁷ „Epoca”, seria II, anul IV, nr. 758, din 9 mai 1898.

renunțat în favoarea lui Lupu Costache¹⁸ Este totuși susținut să ocupe funcția de prefect de Tutova, unde îl regăsim în anii 1899, 1900¹⁹ și 1904 (doar câteva luni).

La 1 mai 1908, Theodor G. Emandi era declarat eligibil pentru a ocupa un loc în Senat²⁰ Inițial membru al Partidului Conservator și parlamentar din partea acestuia, a trecut apoi la Partidul Conservator-Democrat, al lui Take Ionescu, pe care l-a avut oaspete în casa din Bârlad atât la 19 octombrie 1902²¹, cât și în decembrie 1909, cu prilejul unei campanii electorale locale²², și a devenit șef al filiale Tutova. Ulterior, în 1910 era primar, iar în anii 1911-1915 a fost parlamentar de Tutova. Concomitent, pentru activitatea dusă ca avocat, la începutul anului 1912 a fost votat, cu 23 de voturi din 24, decan al Corpului de avocați din Bârlad²³ Ca edil al Bârladului, a fost preocupat de modernizarea orașului, introducând lumina electrică (1910), având de înfruntat reticența opoziției locale, care argumenta că „este mai bun iluminatul cu petrol”²⁴ De asemenea, a asfaltat grădina publică și a inițiat lucrări pentru aducerea apei potabile²⁵

În perioada care a urmat, până la 1916, Th. Iamandi a fost iarăși, pentru un an și jumătate, primar al orașului Bârlad²⁶ și senator al colegiului I de Tutova, ocazie cu care s-a remarcat în ample cuvântări, în ședințele din 25 și 26 martie 1914, cu privire la propunerile de revizuire a Constituției, care să permită înfăptuirea reformei agrare și a exproprierilor pentru utilitate publică²⁷ Ulterior, în contextul politic al ocupării Munteniei de către trupele germane, I. G. Duca îl menționează pe senatorul Theodor Emandi ca membru al unei comisii ce urma să stabilească detaliile reformei agrare din 1918²⁸, activitate susținută și prin ample discursuri parlamentare²⁹ A rămas un colaborator apropiat al omului politic Take Ionescu, despre care spunea că, în problema frontierelor dintre România și Iugoslavia, era de părere că este nevoie „să ne împăcăm între noi asupra granițelor, așa ca să nu lăsăm pe alții să ni le impună, căci, socotea el, mai bună era lucrarea unei împăciuirii prietenești decât aceea a unei judecări care adesea este nedreaptă pentru amândouă părțile”³⁰

Între cele două Războaie Mondiale, Theodor Emandi vinde casa din Bârlad, mutându-se la București, unde a avut o locuință încăpătoare, cu etaj, „situată în Piața Cantacuzino, de lângă Grădina Icoanei, colț cu strada Eremia Grigorescu”, imobil care, după moartea proprietarului, a aparținut lui Constantin Mille (casa există și

¹⁸ *Ibidem*, seria II, anul IV, nr. din 16 și 19 mai 1898.

¹⁹ Iacov Antonovici, *În slujba bisericii și a școlii*, p. 128.

²⁰ MO, nr. 33, din 14 (27) mai 1908.

²¹ Sorin Popescu, *op. cit.*, p. 14.

²² C. D. Zeletin, *op. cit.*, p. 729.

²³ Traian Nicola, *op. cit.*, p. 225.

²⁴ „Moldova”, anul II, nr. 3, din 15 iunie 1932.

²⁵ Sorin Popescu, *op. cit.*, p. 14.

²⁶ DJVAN, *Consilieratul agricol al județului Tutova*, dosar 24/1919, filele 16v-17.

²⁷ Sorin Popescu, *op. cit.*, p. 14.

²⁸ I. G. Duca, *Amintiri politice*, vol. II, München, 1981, p. 189.

²⁹ *Ibidem*, p. 195.

³⁰ Vasile Dudaș, *Spațiul bănățean în dezbaterile Conferinței de Pace de la Paris. Instituirea administrației românești în județele Caraș-Severin și Timiș-Torontal*, în „Analele Banatului”, serie nouă, XIV, nr. II, anul 2006, p. 215.

astăzi)³¹. Totodată, a intrat în diplomație și a deținut funcția de ministru plenipotențiar la Belgrad (1920-1928), când a derulat activități diplomatice în vederea constituirii Micii Antante, și la Praga (14 martie 1928-12 ianuarie 1937).

În cadrul vastei sale activități diplomatice, a urmărit ridicarea prestigiului României și s-a aflat mereu în căutarea de noi căi prin care țara noastră să se facă cunoscută pe plan internațional. Astfel, în cursul lunii octombrie 1920, pregătea la Belgrad vizita ministrului de externe român Take Ionescu, care urma a se întâlni cu omologul său Ante Trumbić și șeful guvernului, Milenko Vesnić³². Apoi, la 24 noiembrie 1923, Theodor Emandi și M. Nincici au semnat, la Belgrad, *Protocolul româno-iugoslav de delimitare a frontierei comune*, al cărui art. 1 prevedea că linia de frontieră între România și Regatul sârbilor, croaților și slovenilor „va urma, în general, linia indicată prin Tratatul de la Sèvres, din 10 august 1920, cu modificările rezultând din schimbul de comune”³³

Pe fondul creșterii puterii bolșevice în Rusia și promovarea unui curent revendicativ, inclusiv pe seama României, căreia i se cerea cedarea Basarabiei și a nordului Bucovinei, pentru a fi lipite la Rusia subcarpatică, diplomația românească a fost nevoită să poarte tratative cu cea de la Belgrad și Sofia, în vederea creării unui front comun împotriva pericolului de la răsărit. Astfel, în 1924, în discuțiile ministrului român la Belgrad, Theodor Emandi, cu Voja Marinkovic, ministrul de externe iugoslav, se punea problema pericolului ca statul bulgar să fie acaparat de bolșevici, situație în care cel din urmă sugera că stabilizarea s-ar fi putut realiza prin forța armatelor iugoslave și române. Ca răspuns, Theodor Emandi atrăgea atenția că „o dată bolșevismul instaurat în Bulgaria, intervenția devine o problemă europeană. (...) Rusia se va apăra prin arme, ceea ce va putea declanșa un nou război mondial”³⁴ La 19 ianuarie 1926, îl aflăm în discuții cu șeful diplomației iugoslave, care îi declara: „Problema stabilirii relațiilor diplomatice cu Uniunea Sovietică nu este la ordinea zilei și nu am decis nimic și probabil pentru mult timp nu vom decide nimic”³⁵

În aceeași perioadă, a dus intense activități în scopul obținerii de drepturi și îmbunătățirii vieții comunității românești din Banatul sârbesc. În decembrie 1920 și ianuarie 1925 semnala la București persecuțiile la care erau supuși românii din partea autorităților sârbești. Potrivit rapoartelor sale, cea mai mare parte a preoților și învățătorilor se refugiaseră în România și „din bisericile numeroase ce funcționau, abia dacă au mai rămas câteva; iar școlile ce mai există, chiar dacă nu sunt închise, sunt în imposibilitate să funcționeze, din cauza strășniciei cu care autoritățile sârbești

³¹ Sorin Popescu, *op. cit.*, p. 15.

³² Constantin Iordan-Sima, *La creation de la Petite-Entente dans la conception de la Roumanie: projet et realization*, în „Revue des etudes sud-est europeennes”. tom. XIV, nr. 4, octombrie-decembrie 1976, p. 675.

³³ *Pagini din diplomația României*, vol. III, editat de Asociația Ambasadorilor și Diplomaților de Carieră din România, coordonatori Ion M. Anghel, Lucian Petrescu, Valeriu Tudor, Editura Junimea, 2011, p. 168.

³⁴ Constantin Iordan, *Vers un front anticommuniste dans les Balkans. 1924-1925*, în „Revue des etudes sud-est europeennes”, tom XXXIII, nr. 3-4, 1995, p. 290.

³⁵ Idem, *La Turquie Kémaliste et l'idée du Pacte Balkanique dans les années 1925-1926*, în „Revue des études sud-est européennes”, tom. XIX, nr. 2, 1981, p. 321.

interzic intrarea cărților didactice în Serbia”³⁶. În cele din urmă, a contribuit decisiv la semnarea *Acordului româno-iugoslav privitor la regimul școlar din Banat*, care a avut loc în cursul anului 1927, omologul său fiind ministrul de externe iugoslav Voja Marinkovici. Acordul prevedea, în esență, că școlile minoritarilor români sunt publice, create în toate localitățile unde numărul elevilor minoritari era de cel puțin 20 de persoane, cursurile de predare vor avea loc în limba română, iar învățătorii vor fi tot români, dar de cetățenie iugoslavă. Același tratament urmau a avea și sârbii din cuprinsul României Mari³⁷

După numirea ca ministru plenipotențiar la Praga (14 martie 1928-15 decembrie 1936³⁸), la propunerea marelui ministru de externe român Nicolae Titulescu, în 1929 comunica la București, din Stockholm, că se întorsese din Helsinki cu impresii foarte favorabile României, fusese primit de către președintele Republicii, președintele Consiliului de miniștri și de către ministrul Afacerilor Externe, cu scopul de a reînființa Legația Română din capitala Finlandei³⁹. În aceeași perioadă, are ocazia să-l cunoască pe Edvard Beneš, ministru de externe, prim-ministru și președinte al Republicii Cehoslovace, cu care va lega o frumoasă prietenie și corespondență până după al doilea Război Mondial⁴⁰ Iată cum rezuma Theodor Emandi, la 30 ianuarie 1936, una din vizitele efectuate la Edvard Beneš: „Am fost ieri seară într-o lungă audiență la președintele Republicii Cehoslovace. I-am comunicat mulțumirile deosebite ce MS regele m-a însărcinat a transmite pentru frumoasa manifestație de la Bratislava. Dintr-o complexă examinare a chestiunilor interne și externe, care a pus încă o dată în evidență trăinicia relațiilor noastre amicale, cât și desăvârșita noastră înțelegere internațională, domnul Beneš mi-a repetat încă o dată ceea ce a vorbit cu Schuschnigg (cancelarul Austriei, *n.a.*), căruia, ca și prim ministru, i-a repetat că relațiile noastre sunt strânse și hotărârea noastră nestrămutată de a nu face absolut nimic în cadrul Micii Înțelegeri. Președintele mi-a arătat că va menține absolut aceleași raporturi ca și cele ce aveam de opt ani de cât sunt aici, și că se va ocupa de politica externă, rugându-mă a-l pune la curent cu toate chestiunile și să vin să-l văd oricând amical și fără protocol”⁴¹

La Praga, Theodor Emandi a avut un mandat mai lung decât cele obișnuite, de regulă de patru ani, întrucât Nicolae Titulescu i l-a prelungit în 1932. Este o perioadă care se caracterizează printr-o intensă activitate diplomatică, Theodor Emandi

³⁶ Adina Berciu-Drăghicescu (coord.), *Aromânii din Albania – prezervarea patrimoniului lor imaterial*, Editura Biblioteca Bucureștilor, București, 2010, p. 32.

³⁷ „Românul”, anul XII, nr. 37, din 4 septembrie 1927.

³⁸ George G. Potra, *Pedepsiși pentru că i-au rămas aproape*, în „Magazin Istoric”, an XXXII, serie nouă, nr. 6 (375), iunie 1998, p. 52.

³⁹ Traian Nicola, *op. cit.*, p. 225.

⁴⁰ Sorin Popescu, *op. cit.*, p. 14. La 15 aprilie 1936, Theodor Emandi telegrafia în țară și comunica aspecte legate de discuțiile avute cu președintele cehoslovac Edvard Beneš, pe tema politicii germane și situația din Austria (Laurențiu Constantiniu, Alin-Victor Matei, *Documente diplomatice române*, Editura Academiei Române, București 2008, seria a II-a, vol. XVIII, partea I. 1 ianuarie-30 iunie 1936, doc. 404, p. 564). Imediat după, era solicitat de către ministrul de externe român, Nicolae Titulescu, să-l invite pe Edvard Beneš să participe, în cursul lunii iunie 1936, la București, la o conferință a șefilor de state a Micii Înțelegeri (*ibidem*, doc. 444, p. 639).

⁴¹ *Ibidem*, doc. 92, p. 117.

contribuind prin poziția sa la conturarea tabloului situației politice internaționale premergătoare declanșării celui de-al doilea Război Mondial. În scrisorile și telegramele sale către ministrul de externe Nicolae Titulescu comunică aspecte de interes, referitoare la declarațiile făcute ziarului „Izvestia” de către primul ministru al Cehoslovaciei, Milan Hodža, despre situația politică internațională și poziția Cehoslovaciei față de sistemul securității colective și relațiile cu Uniunea Sovietică și România⁴²; situația internă a Cehoslovaciei și atitudinea ei față de poziția României în problema instaurării, în Austria, a unei regențe condusă de principele Starhemberg⁴³; problemele discutate în cadrul convorbirilor dintre premierul cehoslovac și cancelarul Austriei, Kurt Schuschnigg⁴⁴; aspecte referitoare la propunerea adresată României de către premierul cehoslovac ca Mica Înțelegere să colaboreze cu Austria⁴⁵; convorbirile avute cu ministrul cehoslovac al Afacerilor Străine, Krofta, despre posibilitatea restaurării Habsburgilor la Viena și politica Micii Înțelegeri într-o asemenea eventualitate⁴⁶. Într-un buletin lunar, din 6 februarie 1936, transmitea la București convingerile președintelui cehoslovac Edvard Beneš că, „în anul 1936, culmea primejdiei războinice a trecut și povâmișul către pace începe lent, dar sigur”⁴⁷. Evoluția evenimentelor ulterioare avea să arate cât se înșelaseră cei doi.

Retragerea sa de la post a avut loc în contextul înlăturării tuturor colaboratorilor apropiați ai lui Nicolae Titulescu. Motivul a fost dat de suspiciunea lui Carol al II-lea că Theodor Emandi ar fi mijlocit o întrevedere între liderul țărănist Iuliu Maniu, care manifesta o atitudine antidinastică, și N. Titulescu (aspect neconfirmat de către Constantin Argetoianu, dar care nici nu a dat altă explicație)⁴⁸. Documentele diplomatice atestă, însă, faptul că reprezentantul României la Praga comunica în țară, la 22 februarie 1936, date cu privire la nemulțumirea autorităților române, provocată de atitudinea unor ziare cehoslovace față de regele Carol al II-lea⁴⁹.

În perioada în care era ambasador la Praga, în octombrie 1928, organizează o recepție la legație, oferită „Federației Intelectuale” și delegației române aflate în acest oraș, la care participă și importantul istoric de artă român Alexandru Tzigara-Samurcaș⁵⁰.

Theodor Emandi a fost proprietar al moșiei Bănțești, din comuna Stănțești, ținutul Tutova, pe care o cumpăraseră, la 1901, pentru suma de 22.000 de lei, de la I. Iacoboschi, suprafața acesteia fiind de 192,7 ha, din care 145 loc arabil, 7 ha de fâneațe, 2 ha de vie, 21 ha de pădure etc. În urma reformei agrare de după Primul Război Mondial, conform art. 21 din legea de expropriere din 16 decembrie 1918, al cărei

⁴² Telegramme din Praga, datele 2 ianuarie 1936, 30 ianuarie 1936 (Laurențiu Constantiniu, Alin-Victor Matei, *op. cit.*, doc. 4, p. 4-5; doc. 92, p. 117).

⁴³ Scrisoare din 11 ianuarie 1936 (*ibidem*, doc. 25, p. 29-30; doc. 539, p. 789-791).

⁴⁴ Telegramă din 19 ianuarie 1936 (*ibidem*, doc. 60, p. 80-81).

⁴⁵ Telegramă din 6 februarie 1936 (*ibidem*, doc. 105, p. 140).

⁴⁶ Telegramă din 10 aprilie 1936 (*ibidem*, doc. 390, p. 551).

⁴⁷ *Ibidem*, doc. 93, p. 120.

⁴⁸ George G. Potra, *op. cit.*, p. 52.

⁴⁹ Laurențiu Constantiniu, Alin-Victor Matei, *op. cit.*, doc. 149, p. 221-222).

⁵⁰ Alexandru Tzigara-Samurcaș. *Biobibliografie adnotată*, editată de Biblioteca Centrală Universitară din București, redactori Anca Podgoreanu, Geta Costache, fed. București, 2004, p. 130.

susținător a fost el însuși, i-a fost expropriată o suprafață de 19,5 ha⁵¹. Nu după mult timp, la 7 decembrie 1920, vinde lui Gh. Gh. Vrabie și soției Catinca partea de moșie care a mai rămas⁵²

A fost un mare sprijinitor al actului cultural și un mare admirator al artei pianistice a Elenei Costachi, viitoarea principesă Alexandru Bibescu (născută la Epureni, județul Tutova)⁵³ La 1897, a dat suma de 100 de lei pentru ridicarea unui monument la Bârlad, dedicat lui Alexandru Lahovari⁵⁴, iar după alegerile din toamna anului 1898, bârlădenii au propus să se aleagă un comitet, care să acționeze pentru ridicarea unei statui a marelui om politic Manolache Costache Epureanu. Lista de subscriere – publicată la finele lui octombrie același an – arată că orașenii au contribuit cu 100 de lei, iar Theodor Emandi a dat 40 de lei⁵⁵ La sfârșitul lunii ianuarie 1912, este menționată prezența la Bârlad, la un bal organizat la Palatul Administrativ de către Societatea Doamnelor Române, a soților Theodor și Elena Emandi, el îmbrăcat în frac și cu epoleți, iar ea cu o rochie gri⁵⁶ Balurile erau un eveniment monden atât pentru protipendadă, cât și pentru locuitorii mahalalelor. Acestea se desfășurau atât în spații publice, cât și în cele particulare. Fiecare casă, cu pretenții aristocratice, își avea stabilită seara de primire pentru recepții, eventual baluri sau alte evenimente socializante, cel puțin o dată pe săptămână. Toate acestea trebuiau să surprindă și participarea diferitelor notabilități locale⁵⁷ Apoi, la sfârșitul anului 1913, soții Emandi, alături de Elisa Al. Emandi⁵⁸, din Roman, figurau în lista de persoane care au făcut donații Muzeului Saint Georges, din Bârlad⁵⁹ Anii următori, îl vedem pe Theodor sprijinind redacția revistei „Miron Costin”, din același oraș, cu diferite sume de bani⁶⁰ În iarna anului 1918, Academia Bârlădeană ținea reuniuni literare acasă la Theodor Emandi, unde poeții se bucurau de prezența binevoitoare a soției acestuia, Elena⁶¹

O viață publică activă a avut și soția lui Theodor Emandi, Elena. Potrivit afirmației scriitorului Constantin Gane, „Elena Emandi s-a îndeletnicit și ea cu literatura, scriind puțin, dar bine”⁶² În cursul anului 1919 a publicat în revista literară „Florile Dalbe”⁶³, iar în „Revista copiilor și a tinerimei”, din august 1919, a publicat

⁵¹ DJVAN, *Consilieratul agricol al județului Tutova*, dosar 24/1919, fila 2.

⁵² *Ibidem*, fila 12.

⁵³ C. D. Zeletin, *op. cit.*, p. 45.

⁵⁴ „Epoca”, seria a II-a, anul III, nr. 502, din 8 iulie 1897.

⁵⁵ Laurențiu Chiriac, Mihai-Cristian Șelaru, *Manolache Costache Epureanu – omul epocii sale*, în „Acta Moldaviae Meridionalis”, XXX, vol. II, p. 238.

⁵⁶ M. Proca, *Balul - sau visul de o noapte*, în „Elanul”, anul XII, nr. 106, decembrie 2010, p. 16.

⁵⁷ *Ibidem*.

⁵⁸ O Elisa Diamandi apare promovată, la clasa a III-a, în 1886, la Institutul Humpel, din Iași („România Liberă”, anul X, 8 (20) august 1886).

⁵⁹ „Miron Costin”, ediție anastatică, vol. I (anii 1913-1914), îngrijire și cuvânt înainte de Lucian Valeriu-Lefter, Institutul Român de Genealogie și Heraldică „Sever Zotta”, Iași, 2006, nr. pe decembrie 1913.

⁶⁰ „Miron Costin”, ediție anastatică, vol. I, nr. din februarie-aprilie 1914.

⁶¹ *Istoria Bârladului*, editată de Oltea Rășcanu-Grămăticu, vol. I, ediția a II-a, Editura Sfera, 2002, p. 347.

⁶² C. Gane, *Pe aripa vremii*. București, 1923, p. 84.

⁶³ Ion N. Oprea, *Bârladul în presa vremurilor. De la revista „Părerii” – la ziarul „Steagul roșu” – 1932-1949*, Iași, 2007, p. 78.

povestirea *Cărțile mele*⁶⁴ Tot atunci, tipărește la Bârlad volumul *Din anii de durere. Pagini trăite*. În calitate de președintă a *Societății pentru ocrotirea orfanilor de război*, Elena Emandi organiza des șezători literare, în cadrul cărora citeau poezii Vasile Voiculescu, George I. Tutoveanu, preotul Chiricuță, Elena C. Emandi, în timp ce medicul veterinar Borș executa partituri muzicale la vioară și solo⁶⁵ Totodată, aceasta a semnat, alături de alte 577 de persoane, în 1920 (când în Parlament se discuta legea electorală) memoriul înaintat guvernului de către Aňa Conta-Kernbach, prin care se solicita legiferarea drepturilor electorale ale femeilor⁶⁶

În vara aceluiași an 1920, la 24 august, Elena figurează, alături de Th. Cerchez, C. Pascal, C. Dornescu sau A. Pantazi, printre inițiatorii unui comitet de strângere a fondurilor destinate ridicării „Bisericii Eroilor” din Bârlad, planificată a se construi pe locul Bisericii Domnești și a Bisericii Sf. Dimitrie. După numai câteva zile, la 2/15 septembrie, aceasta solicită înlocuirea sa din comitet, pe motiv că pleacă din țară, probabil ca urmare a însărcinărilor diplomatice pe care le luase asupra sa soțul Theodor⁶⁷

Theodor a fost bun prieten cu fiul scriitorului Alexandru Odobescu, colonelul Constantin Odobescu. De asemenea, a ținut o bogată corespondență și cu episcopul-istoric Iacov Antonovici. În cursul anului 1906, în calitatea sa de primar al orașului Bârlad, îi comunica lui Iacov Antonovici, printr-o adresă, că instituția pe care o conduce este interesată de lucrarea pe care episcopul intenționa să o realizeze (despre însemnătatea istorică a Cetății de pământ, din acel oraș), iar după scrierea ei cât mai grabnică, își lua angajamentul de a finanța publicarea ei⁶⁸ Mult mai târziu, la 15 august 1921, episcopul îi adresa o scrisoare la Belgrad, în care se arată interesat de situația preoților văduvi din Serbia care s-au căsătorit în grup, metodă pe care și-ar fi dorit să o aplice și el în țara noastră. În deschiderea scrisorii, Iacov Antonovici îi transmitea: „Prea stimate domnule Emandi, este un lung timp de când n-am avut fericirea să vă pot vedea, pe d-voastră și pe d-na. Am auzit că, de sărbătorile Sf. Paști, ați fost pe la Bârlad, dar, atunci, fiind ocupat la reședința episcopală, n-am putut să vin pe la orașul nostru. Tot din pricina ocupațiilor multiple, nu pot a-mi permite să merg și mai departe, mai ales afară din țară. Zilele trecute v-am trimes o mică broșurică *Rânduiala Sfințirii Steagului unei școli*, publicată acum pe urmă. Nu știu dacă v-am trimes, când erați la Bârlad, broșura *Mănăstirea Florești*; doresc să știu aceasta, pentru ca, în caz contrar, să v-o trimet”⁶⁹

⁶⁴ „Românul”, anul VIII, nr. 85, din 13 august 1919.

⁶⁵ Ion N. Oprea, *Mari personalități ale culturii române într-o istorie a presei bârlădene. 1870-2003*, Iași, 2004, p. 57.

⁶⁶ Traian Nicola, *op. cit.*, p. 225. De asemenea, a dat lui Constantin Gane mai multe documente ale moșiei Măcișeni, care au fost utilizate, în mare parte, de către Constantin I. Andreescu în articolul *Documentele satului Măcișeni*, publicat în „Arhiva Românească”, nr. X, pe 1945-1946 (Paul Păltânea, *Note despre Adămeștii din ținutul Covurlui (Galați)*, în „Arhiva Genealogică”, V (X), 1998, nr. 3-4, p. 83. O parte din documente au rămas inedite, fiind păstrate de către Constantin Gane până în anul 1945, când acesta le-a donat Fundației Culturale „Mihail Kogălniceanu”).

⁶⁷ DJVAN, *Episcopia Hușilor*, 10/1920. filele 7-8.

⁶⁸ Iacov Antonovici, *În slujba bisericii și a școlii*, p. 171.

⁶⁹ *Ibidem*, p. 254.

Theodor Emandi a avut o importantă activitate publicistică, scriind articole în diverse ziare din Bârlad. Astfel, a colaborat, în cursul anului 1895, la ziarul conservator „Legalitatea”⁷⁰. Mai târziu, în anii 1898-1899, este printre principalii redactori ai celor 24 de numere ale ziarului conservator „Bârladul”, alături de V. Simionov, Șt. Drăgănescu, Gr. Negură⁷¹, publicând aici editoriale, începând cu 16 septembrie 1898, ocazie cu care chema „la luptă și la muncă pe bârlădeni”⁷². A mai colaborat la „Tribuna Tutovei”, organul Ligii Poporului și al Partidului Conservator, în 1918⁷³. În numărul din 28 ianuarie 1938, din „Dreptatea”, a publicat un articol despre politica externă a României, intitulat *Prieteni cu întreaga lume*⁷⁴. Totodată, a fost membru onorific al publicației „Liga Culturală. Buletinul Secției Bârlad”, alături de Stroe Beloescu și Lupu Kostachi⁷⁵ și a redactat și condus „Gazeta Bârladului”

Dintre lucrările publicate de Theodor Emandi, care reflectă o personalitate complexă, având preocupări în plan politic, administrativ și literar, amintim conferințe (*Către un nou ideal*, în „Universul”, 1938); discursuri⁷⁶ rostite cu diferite ocazii (*Discurs rostit la Congresul Partidului Conservator-Democrat*, Bârlad, 1908; *Discurs rostit la marea întrunire a opozițiunii unite ținută la București, în sala Dacia, în ziua de 11 martie 1912*, Bârlad, 1912; *Discurs rostit în ședința Camerei din 29 martie 1913, cu ocazia discuției generale a proiectului de lege pentru modificarea legii drumurilor*, București, 1913; *Discurs rostit în ședințele Senatului din 25 și 26 martie 1914 cu ocazia propunerii pentru revizuirea constituției*, București, 1914), cărți (*Divorțul, teză de licență*, Iași, 1892; *Lumina electrică în Bârlad, Dare de seamă*, București, 1906; *Nos futurs rejurons*, Bruxelles, 1913⁷⁷; *Cu cine să mergem*, Bârlad, 1915, *La reforme agricole en Roumanie*, 1929⁷⁸, romanul *Prin văile Moldovei*, în 1940) și articole (*Pământ obștiilor, nu țărănilor* („Adevărul”, 1919), *Scrisori către țărani* (în „Urbana”, 1920).

Theodor Emandi, urmaș al boierilor de altă dată, a încetat din viață în anul 1942, în vârstă de 74 de ani⁷⁹, fără a avea urmași.

⁷⁰ Ion N. Oprea, *Mari personalități ale culturii române*, p. 54.

⁷¹ I. Antonovici, Gr. Crețu, *Tipografiile, xilografiile, librăriile și legăturile de cărți din Bârlad*, București, 1909, p. 77.

⁷² Ion N. Oprea, *Mari personalități ale culturii române*, p. 18.

⁷³ *Ibidem*, p. 133.

⁷⁴ Sorin Arhire, *Politica externă a României, 1920-1940 (II)*, în „Terra Sebus. Acta Musei Sabesiensis”, 4, 2012, p. 293.

⁷⁵ Ion N. Oprea, *Mari personalități ale culturii române*, p. 246.

⁷⁶ Sorin Popescu, *op. cit.*, p. 14.

⁷⁷ *Bibliographie franco-roumaine*, première partie, tom. I, *Les œuvres françaises des auteurs roumains*, par Alexandre Rally et Getta Hélène Rally, Paris, 1930, p. 94; tome II, *Les œuvres françaises relatives à la Roumanie*, Paris, 1930, p. 399.

⁷⁸ Sorin Popescu, *op. cit.*, p. 14.

⁷⁹ Traian Nicola, *Valori spirituale tutovene*, p. 225. <http://www.cimec.ro> 7 <http://www.muzeuvaslui.ro>

SISTEMUL MONETAR NAȚIONAL. MONEDELE REGELUI CAROL I

Marian Bolum *

Cuvinte cheie: sistem monetar, monede, avers, revers, subdiviziuni, bimetalism, monometalism.

Key words: monetary system, coins, obverse, reverse, subdivisions, bimetalism, monometalism.

Abstract:

In the first half of the nineteenth century, the monetary circulation in the Romanian Countries was achieved through over 80 gold, silver or bronze monetary species from different European countries.

Through the Law for making a new monetary system and for making of national coins in 14-26 th April, 1867, the decimal system is introduced, the monetary unit of Romania is established to be the „Leu” and the emission of the gold coins of 20 lei, 10 lei and 5 lei, of silver of 2 lei, 1 leu, 50 bani and of bronze of 1, 2, 5 and 10 bani was foreseen. The first coins made according to this law were those of 1, 2, 5 and 10 bani out of bronze, in 1867. The first coin of 1 leu was printed in 1870. After 1872, there will start making a large number of silver coins with values of 50 bani, 1 leu and 2 lei and then, coins of 5 lei. The first silver coins of 5 lei were used in November, 1880 and the last were printed in 1906-on 40th anniversary of the king Carol's the First reign.

The gold monometalist system was adopted through the Monetary Law. This has not determined an important raise of gold as means of circulation, the big transactions being done especially with notes of the R.N.B. The gold monetary emissions have been relatively few and the draught was mainly small. The first gold coin of 20 lei was printed in 1868 in a symbolic draught of 100 copies. After adopting the gold monometalism, new emissions have been achieved in 1890 and 1906-on this occasion gold coins have been printed, having the nominal value of 12.5 lei, 20 lei, 25 lei, 50 lei and 100 lei.

To complete the circulation of the divisionary coins pieces of 5 bani, 10 bani and 20 bani from 1900 and those from 1905-1906. These use new coins, such as copper-nikel and have a new graph which make them different from the others during the reign of King Carol the First

The last coins with the efigy of the King Carol the First were emitted between 1910-1914 and had nominal values of 50 bani, 1 leu and 2 lei. The special attention given to details made these coins is very beautiful.

În prima jumătate a secolului al XIX-lea circulația monetară din Principate se

realiza prin intermediul a peste 80 de specii monetare din aur, argint sau aramă din diverse țări europene, fiecare având o valoare specifică diferită de a celorlalte monede datorită cantității diferite de aur sau argint din fiecare piesă. Uneori chiar și două monede din aceeași specie aveau valori diferite, datorită uzurii sau deteriorărilor intenționate diferite. Această situație, accentuată și de lipsa unor monede proprii a determinat o gravă dezordine în circulația monetară, chiar dacă se adoptaseră, ca unitate de măsură pentru stabilirea cursului monedelor reale și a prețurilor mărfurilor, leul de calcul.

O primă încercare legislativă de reglementare a circulației monetare a fost făcută prin Regulamentele Organice din Țara Românească (1831) și Moldova (1832). Prin aceste documente se adoptă bimetalismul, raportul dintre aur și argint fiind stabilit de stat. Ca etalon aur a fost ales ducatul (galbenul olandez), piesă ce avea 3,49 g. cu titlu 900 ‰ iar ca etalon de argint sfașțul (zwanziger, piesa de 20 creișari), monedă austriacă ce avea 6,68 g. cu titlu 583 ‰. Ambele monede erau echivalate în lei de calcul (ducatul valora 31 lei și 20 parale iar sfașțul 2 lei și 10 parale). Cursurile celorlalte monede se stabileau tot în lei, în funcție de valoarea lor față de leul de calcul¹

O nouă încercare de reglementare a circulației monetare va fi făcută în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza. Între 1860 și 1864 au loc trei încercări de introducere a unui nou sistem monetar, urmărindu-se baterea unei monede naționale numită *românat* (în 1860 au fost realizate proiectele pentru monedele de: *20 români*, *5 români* și *10 centime* iar prin inițiativa legislativă din 1864 se precizau tipurile de monedă ce urmau a fi fabricate: *20 și 10 românași* din aur, *5, 1 și 1/2 românași* din argint precum și piesele de *10, 5 și 1 sutime* din bronz²) însă împotrivirea Turciei determină amânarea acestui proiect.

Problema realizării unui sistem monetar bazat pe o monedă națională unică, sistem vital pentru dezvoltarea economică a țării, a fost reluată în 1866. Inițial, prin proiectul actului de recunoaștere a noului domnitor, Turcia nu permite lui Carol I nici emisiunea de monedă, nici conferirea de decorații deși Convenția de la Paris interzicea Imperiului otoman orice amestec în afacerile interne ale Principatelor iar Constituția din 1866 proclama dreptul suveran al țării de a bate monedă. Guvernul român consideră proiectul inacceptabil, argumentul principal fiind că problemele monetare au un caracter intern. Continuarea tratatelor îl determină pe marele vizir Aali pașa ca într-o scrisoare din luna octombrie 1866 adresată guvernului României să revină asupra acestei probleme și se acceptă baterea monedei proprii, cu condiția ca aceasta să poarte un semn al Imperiului. Deși această soluție este prevăzută în firmanul de investire din 11/23 octombrie 1866, la articolul al III-lea, tratativele continuă iar Turcia face o nouă concesie, transmisă guvernului român prin scrisoarea din 19 noiembrie /1 decembrie 1866, prin care acceptă ca numai monedele de aur și argint să poarte semnul distinctiv al Imperiului, în timp ce monedele de aramă puteau fi bătute

¹ Marian Bolom, *Încercări de reglementare a circulației monetare în prima jumătate a secolului al XIX-lea* în „Elanul”, an XIII, nr.115, septembrie 2011.

² Marian Bolom, *Proiecte și probe monetare realizate în timpul domniei lui AL. I. Cuza în Alexandru Ioan Cuza și demnitatea națională*, Editura Sfera, Bârlad, 2011.

fără un astfel de semn³

Proiectul de lege pentru înființarea unui sistem monetar național este discutat în cadrul unei comisii constituită în acest scop, comisie care își prezintă raportul la 22 martie /3 aprilie 1867⁴. Raportul recunoaște necesitatea adoptării unui sistem monetar propriu (monedele trebuiau emise după sistemul zecimal având ca model francul francez) și considera că lipsa unui astfel de sistem este un obstacol în dezvoltarea economică a țării.

Legea pentru înființarea unui nou sistem monetar și pentru fabricarea monedelor naționale din 14/26 aprilie 1867 a fost publicată în Monitorul Oficial nr. 89 din 22 aprilie/4 mai 1867⁵ și va intra în vigoare la 1/13 ianuarie 1868, odată cu punerea în circulație a primelor monede românești. Inițiatorii au considerat că prin această lege se instituie un nou sistem monetar, deoarece era înlocuit un alt sistem, al leului de calcul, însă sistemul bazat pe un leu fictiv nu era decât o ficțiune, chiar dacă această situație a fost consacrată, datorită situației economice generate de circulația monedelor străine, prin dispoziții legale.

În primele două articole ale legii se precizează introducerea sistemului zecimal (se renunță la unitatea monetară cu 40 de subdiviziuni numite parale, trecându-se la o unitate cu 100 părți numite bani) și se stabilește că unitatea monetară a României este leul, ce are cinci grame argint cu titlul de 835 ‰. Legea adopta sistemul monetar bimetalist aur-argint al Uniunii Latine (chiar dacă acest sistem avea unele neajunsuri generare de fluctuațiile raportului de valoare dintre cele două metale). Se prevedea emiterea de monede din aur de 20 lei, 10 lei și 5 lei, din argint a pieselor de 2 lei, 1 leu și 50 bani, iar ca monede divizionare a pieselor de 1, 2, 5 și 10 bani din bronz. La articolele III-VI erau precizate caracteristicile acestor monede: greutatea, titlurile, dimensiunile și toleranțele. Indicându-se conținutul monedelor de aur se stabilea greutatea leului la 0,3226 g. de aur cu titlul de 900 ‰ (1 kg. de aur reprezenta 3.100 lei) raportul de valoare dintre aur și argint fiind de 1: 14,38⁶. Articolul IX din lege preciza că din motive financiare urmau să se bate pentru început doar monedele din aramă (65.000.000 piese în valoare de 4.000.000 lei) urmând ca monedele de aur și argint să fie bătute atunci când vor permite mijloacele financiare. Acest articol a fost adoptat din rațiuni strategice. Folosind ca pretext lipsa resurselor pentru fabricarea monedelor din aur și argint se urmărea amânarea acestor emisiuni, până când conjunctura ar fi permis evitarea introducerii însemnelor care certifica suzeranitatea otomană (semiluna sau semiluna cu stele). De asemenea, se avea în vedere baterea de monede cu efigia domnitorului (semn al suveranității) și înființarea unei monedării naționale.

³ Costin C. Kirițescu, *Sistemul bănesc al leului și precursorii lui*, vol I, Editura Enciclopedică, București, 1997, p. 156.

⁴ *Ibidem*, p. 166.

⁵ Erwin Schäffer, Bogdan Stambuliu, *România proiecte, probe monetare, și catalogul monedelor emise*, vol I, Galeria numismatică, București, 2009, p. 317.

⁶ Costin C. Kirițescu, *op.cit.*, p.170.

1 banu 1867⁷

Metal-bronz: cupru 950 ‰, staniu 40 ‰, zinc 10 ‰. Muchie netedă. Diametru: 15 mm. Greutate: 1 g. Monetăria: Birmingham. Gravor: Wyon. Fețe amplasate medalistic. Tiraj total: 5.000.000 exemplare⁸

Avers: Stema țării, iar deasupra titulatura statului: ROMANIA. Cerc perlat exterior.

Revers: Între două ghirlande formate din ramuri de laur (stânga) și de stejar (dreapta), pe trei rânduri, valoarea nominală și milesimul 1/ BANU/ 1867. Dedesubt, sub panglica ce leagă cele două ramuri, sigla monetăriei H (Heaton). Cerc perlat exterior.

Această monedă are două variante, deoarece jumătate din tirajul total a fost bătut la Monetăria Watt & Co. Diferența dintre ele este dată de numele monetăriei, Heaton sau Watt & Co, plasat în exergă. La monedele de 1 BANU, numele monetăriei este trecut prescurtat (H sau Watt & C) datorită lipsei de spațiu.

Moneda de 1 BAN este singura piesă la care numele diviziunii leului apare scris sub forma de 1 BANU, deoarece limba română păstra încă la toate cuvintele ce se terminau într-o consoană și la substantivele terminate în „i” un „u” scurt. Această vocală finală mai apare în numismatica românească doar pe moneda de aur de 20 de lei din 1868. Ulterior, la începutul secolului al XX-lea, Academia Română va reuși să elimine această vocală finală, astfel că treptat va dispărea din scrierea și vorbirea curentă⁹.

⁷ <http://www.gcoins.net/en/catalog/180/1>

⁸ George Buzdugan, Octavian Luchian, Constantin Opreșcu, *Monede și bancnote românești*, Editura Sport Turism, București, 1977, p.255.

⁹ <http://romaniancoins.org/ro/1banu1867.html> / <http://www.cimec.ro> / <http://www.muzeuvaslui.ro>

2 bani 1867.

Metal-bronz: cupru 950 %, staniu 40 %, zinc 10 %. Muchie netedă. Diametru: 20 mm. Greutate: 2 g. Monetăria: Birmingham. Gravor: Wyon. Fețe amplasate medalistic. Tiraj total: 10.000.000 exemplare¹⁰

Avers: Stema țării iar deasupra titulatura statului: ROMANIA. Cerc perlat exterior.

Revers: Între două ghirlande formate din ramuri de laur (stânga) și de stejar (dreapta), pe trei rânduri, valoarea nominală și milesimul 2/ BANI/ 1867. Dedesubt, sub panglica ce leagă cele două ramuri, monetăria Watt & Co. Cerc perlat exterior.

Această monedă are două variante, deoarece jumătate din tirajul total a fost bătut la Monetăria Heaton. Diferența dintre ele este dată de numele monetăriei, Heaton sau Watt & Co, plasat în exergă.

5 bani 1867.

Metal-bronz: cupru 950 %, staniu 40 %, zinc 10 %. Muchie netedă. Diametru: 25 mm. Greutate: 5 g. Monetăria: Birmingham. Gravor: Wyon. Fețe amplasate medalistic. Tiraj total: 25.000.000 exemplare¹¹

Avers: Stema țării, iar deasupra titulatura statului: ROMANIA. Cerc perlat exterior.

Revers: Între două ghirlande formate din ramuri de laur (stânga) și de stejar (dreapta), pe trei rânduri, valoarea nominală și milesimul 5/ BANI/ 1867. Dedesubt,

¹⁰ Erwin Schäffer, Bogdan Stambuliu, *op.cit.*, p.213.

¹¹ Octavian Iliescu, Paul Radonić, *Monetele României*, Editura Enciclopedică, București, 2004, p.31.

sub panglica ce leagă cele două ramuri, monetăria Watt & Co. Cerc perlat exterior.

Această monedă are două variante, deoarece jumătate din tirajul total a fost bătut la Monetăria Heaton. Diferența dintre ele este dată de numele monetăriei, Heaton sau Watt & Co, plasat în exergă.

10 bani 1867.

Metal-bronz: cupru 950 ‰, staniu 40 ‰, zinc 10 ‰. Muchie netedă. Diametru: 30 mm. Greutate: 10 g. Monetăria: Birmingham. Gravor: Wyon. Fețe amplasate medalistic. Tiraj total: 25.000.000 exemplare¹²

Avers: Stema țării, iar deasupra titulatura statului: ROMANIA. Cerc perlat exterior.

Revers: Între două ghirlande formate din ramuri de laur (stânga) și de stejar (dreapta), pe trei rânduri, valoarea nominală și milesimul 10/ BANI/ 1867. Dedesubt, sub panglica ce leagă cele două ramuri, monetăria Heaton. Cerc perlat exterior.

Această monedă are două variante, deoarece jumătate din tirajul total a fost bătut la Monetăria Watt & Co. Diferența dintre ele este dată de numele monetăriei, Heaton sau Watt & Co plasat în exergă.

Legea din aprilie 1867 face în mai multe rânduri referiri la statele Uniunii Latine, fără să citeze explicit această uniune monetară. Astfel, la articolul XI se precizează că *monedele de aur sau argint ale Franței, Belgiei, Italiei și Elveției se vor primi la toate casele ca și monedele legale ale țării*, la articolul XII este enunțată convenția de înființare a Uniunii Latine din 1865, iar la articolul XIII se subliniază preocuparea legiuitorului ca monedele să fie identice cu monedele franceze în privința titlului, greutateii, dimensiunii și toleranței. Prin imitarea sistemului monetar francez și implicit a sistemului Uniunii Latine se încearcă includerea României în zona de influență a Franței, situație firească, dacă ne gândim la puternicele legături politice și culturale ce s-au dezvoltat de-a lungul anilor.

Celelalte articole ale legii se refereau la circulația și retragerea monedelor, fără însă a face referiri la folosirea ca mijloc de circulație a bancnotelor, ceea ce face ca acest sistem monetar să fie un sistem exclusiv metalist.

¹² <http://www.allnumis.ro/moneda/romania/10-bani-1867-heaton-39>

Prin adoptarea legii din 14/26 aprilie 1867 leul devine monedă națională fiind până la primul război mondial una din cele mai puternice monede europene (100 lei = 99,91 franci francezi). Acest sistem monetar a conectat România la sistemele moderne europene, a reglementat circulația monetară determinând condiții favorabile pentru dezvoltarea economiei naționale și în același timp a însemnat o nouă afirmare a dorinței de independență.

Monedele de aur și argint străine existente în circulație urmau să fie permise la casieriiile publice, la cursul stabilit de o anexă a legii (100 lei noi echivalau cu 270 lei vechi, ducatul austriac echivala 11,75 lei iar sfațul era 0,84 lei ș.a.¹³) încă șase luni după prima emisiune românească de monede de aur și argint, iar după această dată curs legal urmau să aibă numai monedele din statele Uniunii Latine. Bani divizionari străini își încetau cursul legal la șase luni de la emisiunea monedelor bătute la cele două monetării din Birmingham.

Deoarece o parte din prevederile legii (punerea în circulație a monedelor de aur și argint) nu sunt aplicate continuă circulația monedelor străine. Metalul preferat folosit în tranzacțiile comerciale rămâne aurul, în special ducații sau napoleonii, monedele de argint sau de aramă fiind considerate monede ajutătoare. În aceste condiții bimetalismul promovat de legea monetară nu a funcționat efectiv, chiar dacă a rămas în vigoare până în 1890. Până în 1873 sistemul folosit a fost monometalismul aur, iar după această dată (datorită reducerii cantității de aur din circulație și a creșterii circulației monedelor de argint) se trece, treptat, la monometalismul argint.

Fabricarea monedelor de argint a fost reglementată prin: Legea nr.989 din 18/30 iunie 1868, Comunicatul Ministerului Finanțelor din 26 februarie /10 martie 1870 și Jurnalul Consiliului de Miniștri din 9/21 mai 1972¹⁴

Primele monede din argint au fost emise în anul 1870 într-un tiraj de doar 400.000 exemplare. Ele aveau valoarea nominală de 1 leu¹⁵ și au fost, alături de monedele de 20 lei, primele monede emise la Monetăria Statului din București. Această instituție a fost înființată în februarie 1870¹⁶ și a funcționat, cu unele întreruperi timp de 20 de ani, ultima comandă realizată fiind moneda de 20 lei din 1890. Baterea acestor monede a însemnat și o afirmare a dorinței de independență deoarece ele nu aveau semnul distinctiv propus de Imperiul otoman prin care se dorea sublinierea dependenței față de puterea suzerană (se va reuși evitarea imprimării unui astfel de semn pe toate monedele bătute până la obținerea independenței) și pentru că aveau imprimate pe avers efigia domnitorului Carol I. Guvernul și-a asumat riscul încălcării unei hotărâri a puterii suzerane fapt ce a determinat proteste repetate din partea Turciei, însă monedele nu au fost retrase din circulație.

¹³ Costin C. Kirițescu, *op.cit.*, p.190.

¹⁴ Aurică Smaranda, *Lista cronologică a legiuirilor cu privire la emisiunile monetare în România în „Buletinul Societății Numismatice Române”*, anii LXX-LXXIV (1976-1980), nr.124-128, București, 1981, p. 412.

¹⁵ Ioan Dogaru, *Catalogul monedelor și bancnotelor românești emise în perioada 1853-1977*, București, 1978, p.17.

¹⁶ Constantin G. Urziceanu, *Monete moderne românești în Buletinul Societății Numismatice Române*, anii XXIX- XXXVI, 1935-1942, nr. 83-90, p.156-165.
<http://www.cimec.ro/> / <http://www.muzeuvaslui.ro>

1 leu 1870¹⁷

Metal: argint 835 %, cupru 165 %. Muchie zimțată. Diametru: 23 mm. Greutate: 5 g. Monetăria București. Tiraj: 400.000 exemplare.

Revers: valoarea nominală 1 LEU, anul 1870, cunună formată dintr-o ramură de laur și una de stejar. Sub panglica ce leagă cele două ramuri se află litera C, inițiala inginerului C.J. Cândescu, directorul monetăriei din București. Cerc perlat exterior.

Avers: CAROL I DOMNUL ROMÂNIEI, efigia domnului spre stânga. Cerc perlat exterior.

Din literatura de specialitate aflăm că la această monedă există exemplare cu fețele amplasate medalistic și exemplare obișnuite sau că există piese purtând sigla monetăriei București. Unii autori consideră piesele cu inițiala monetăriei București, litera B, ca fiind probe monetare¹⁸

Emisiunile monetare de argint au fost reluate în anii 1872-1876, într-o nouă formă grafică în care efigia domnitorului este înlocuită, pentru a evita noi proteste din partea Imperiului otoman, cu alte simboluri: coroana princiară pentru monedele de 50 bani și stema țării pentru monedele de 1 leu și 2 lei.

50 bani 1873.

Metal: argint 835 %, cupru 165 %. Muchie zimțată. Diametru: 18 mm. Greutate: 2,5 g. Gravor: R.Stern. Monetăria Bruxelles. Tiraj: 4.810.000 exemplare¹⁹

Revers: În partea de sus ROMANIA. În centru, pe două rânduri, valoarea

¹⁷ <http://romaniancoins.org/ro1leu1870.html>

¹⁸ Erwin Schäffer, Bogdan Stambuli, *op.cit.*, p. 31.

¹⁹ George Buzdugan, Octavian Luchian, Constantin Oprescu, *op.cit.*, p. 256.
<http://www.cimec.ro> / <http://www.muzeuvasil.ro>

nominală 50 BANI. Cunună împletită din ramuri de laur și de stejar. Cerc perlat exterior.

Avers: În centru coroana princiară și anul 1873. Cunună împletită din ramuri de laur și de stejar. În exergă numele gravorul. Cerc perlat exterior.

1 leu 1873.

Metal: argint 835 ‰, cupru 165 ‰. Muchie zimțată. Diametru: 23 mm. Greutate: 5 g. Gravor: R. Stern. Monetăria Bruxelles. Tiraj: 4.493.393 exemplare²⁰

Revers: În partea de sus ROMANIA. În centru, pe două rânduri, valoarea nominală 1 LEU. Cunună împletită din ramuri de laur și de stejar. Cerc perlat exterior.

Avers: Stema țării. Dedesubt numele gravorului, anul 1873 și semnul monetăriei. Cerc perlat exterior.

Pentru această emisiune există o variantă cu /L /de la LEU întrerupt²¹

2 lei 1876.

Metal: argint 835 ‰, cupru 165 ‰. Muchie zimțată. Diametru: 27 mm. Greutate: 10 g. Gravor: R. Stern. Monetăria Bruxelles. Tiraj: 653.255 exemplare²²

Revers: În partea de sus ROMANIA. În centru, pe două rânduri, valoarea nominală 2 LEI. Cunună împletită din ramuri de laur și de stejar. Cerc perlat exterior.

²⁰ Octavian Iliescu, Paul Radovici, *Monetele României*, . op.cit., p. 33.

²¹ Erwin Schäffer, Bogdan Stambuli, *op.cit.*, p.217.

²² George Buzdugan, Octavian Luchian, Constantin Opreșcu, *op.cit.*, p. 256.

Avers: Stema țării. Dedesubt numele gravorului, anul 1873 și semnul monetăriei. Cerc perlat exterior.

După unii specialiști, sigla folosită de monetăria José Allard din Bruxelles, ce apare pe monedele de 50 bani, 1 leu și 2 lei din perioada 1872 - 1876, nu este o halteră, ci un portret. Acest lucru se poate observa numai pe monedele aflate într-o stare de conservare excepțională. Se pare că portretul ar fi chipul arhanghelului Mihail, patronul orașului Bruxelles, chip ce apare și pe monedele bătute în acest oraș²³

Suma totală a monedelor din argint cu valoarea nominală de 50 bani, 1 leu și 2 lei bătute până la obținerea independenței s-a ridicat la 26.820.000 lei²⁴

Până la realizarea acestor emisiuni tranzacțiile comerciale se vor face în continuare cu monede străine, fiind preferate în special monedele de aur, ceea ce făcea ca sistemul bimetalist propus prin legea monetară din aprilie 1867 să nu funcționeze.

Realizarea monedelor de argint de 50 bani, 1 leu, 2 lei iar din 1880 a celor de 5 lei a contribuit la fluidizarea tranzacțiilor comerciale. După 1872, când va începe fabricarea unui număr mare de monede de argint, se modifică structura circulației monetare, crescând ponderea monedelor de argint față de cele de aur. În același timp monedele străine au fost înlocuite din circulație cu monede românești.

Creșterea emisiunilor monetare de argint s-a datorat scăderii prețului argintului pe piața internațională (guvernul era interesat să cumpere argint ieftin din străinătate și să-l monetizeze, având de câștigat din diferența dintre valoarea reală și valoarea atribuită prin lege) dar și crizei europene declanșată în anul 1873, criză ce a determinat reducerea cantității de aur de pe piață în condițiile în care exporturile românești erau în scădere²⁵

Realizarea monedelor cu efigia lui Carol I a fost reluată după obținerea independenței de stat. Astfel, între anii 1879 - 1880 au fost realizate mai multe variante ale monedei de 2 bani și ale monedei de 5 lei.

Prima monedă de 5 lei a fost bătută în condițiile specifice generate de războiul de independență. După declanșarea unei noi faze a Crizei Orientale, România încheie cu Rusia, în 3/15 aprilie 1877, o convenție de trecere a trupelor ruse spre Bulgaria. Conform convenției cheltuielile armatei ruse pe teritoriul României au fost decontate de guvernul țarist la început în aur iar ulterior în monede de argint. Ca urmare a acestei situații guvernul român modifică dispozițiile legii monetare din 1867, prin legea din 13/25 mai 1877, monedele de aur și argint ale Rusiei primind curs legal și obligatoriu în România, rubla de argint fiind cotată la 4 lei iar piesele de 20 de copeici la 0,40 lei²⁶ Practic, acest curs era cel stabilit prin legea din 1867 deoarece avea în vedere doar cantitatea de metal prețios din piesele aflate în circulație.

După încheierea convenției, ca urmare a plăților făcute pentru aprovizionarea armatei ruse ce trecea spre Bulgaria au pătruns în țară mari cantități de ruble cu atât mai mult cu cât erau aduse și piese uzate cumpărate sub valoarea nominală și puse în

²³ <http://romaniancoins.org/ro50bani1873.html>

²⁴ Costin C. Kirițescu, *op.cit.*, p.191.

²⁵ *Ibidem*, p.195

²⁶ Costin C. Kirițescu, *op.cit.*, p.199.

circulație la valoarea oficială, în vederea realizării unor câștiguri speculative. Cantitatea totală de monede de argint introduse în țară a fost estimată la 40 milioane lei, din care 16,5 milioane lei se afla în circulație, iar restul se afla în tezaurul statului sau la Casa de Depuneri și Consemnațiuni²⁷ Această cantitate mare de monede de argint (monedele de aur au fost teaurizate sau exportate) a determinat un surplus de numerar în circulație, situație care va fi reglementată prin legislația românească de după martie 1878. În aceste condiții s-a urmărit retragerea rublelor din circulație și în același timp baterea unor monede de argint de 5 lei, monede care urmau să absoarbă cantitatea mare de argint rusesc existentă pe piață.

În vederea retragerii rublelor de argint din circulație, monedele de 30, 20, 15 și 10 copeici nu au mai avut curs legal și obligatoriu în România (M.O. nr.14 din 18/30 ianuarie 1879), a fost modificat cursul de schimb de la 4 lei la 3,70 și apoi la 3,50 lei (M.O. nr.258 din 16/28 noiembrie 1880) pentru ca la 27 noiembrie /9 decembrie 1880 rubla să înceteze a avea curs legal, urmând a fi primite pentru demonetizare numai la casieriile statului până la 31 decembrie 1880/12 ianuarie 1881, la cursul de 3,50 lei o rublă²⁸

Pentru folosirea rublelor de argint primite de pe piață pentru demonetizare, a celor aflate la Ministerul de Finanțe sau la Casa de Depuneri și Consemnațiuni, guvernul hotărăște modificarea legii din 14/26 aprilie 1867 și realizarea unei monede de argint de 5 lei prin legile din 28 martie/9 aprilie 1879 (*Legea pentru baterea monedelor de argint în bucăți de 5 lei*), 22 iunie/4 iulie 1881 (*Legea pentru baterea monedelor de argint în bucăți de 5 lei până la suma de 12.00.000 lei*) și 14/26 aprilie 1882 (*Legea pentru fabricarea a 18.000.000 lei în monedă de argint de 5 lei*)²⁹

Moneda de 5 lei a avut toate caracteristicile monedelor de 5 franci ale țărilor ce făceau parte din Uniunea Latină deoarece s-a dorit ca această monedă să intre în circuitul monetar mondial, iar noi să devenim membri ai Uniunii, fapte ce nu s-au realizat. În același timp, noua monedă a creat confuzii în structura sistemului monetar românesc, deoarece titlul de 900‰ făcea ca pe piață să circule două tipuri de monede principale de argint, celelalte piese având titlul de 825‰.

O primă probă a monedei de 5 lei va fi realizată în 1879. Față de piesa din 1880, această probă prezintă câteva diferențe: pe avers efigia domnitorului este spre dreapta, numele gravurului este Leopold Wiener iar pe revers, alături de titulatura statului, de stemă, valoare și celelalte semne distinctive (B/ spic de grâu) este prezentat milesimul 1879³⁰

²⁷ *Ibidem*, p.200.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ Aurică Smaranda, *Lista cronologică a legiurilor cu privire la emisiunile monetare în România în Buletinul Societății Numismatice Române*, anii LXX-LXXIV (1976-1980) nr.124-128, București. 1981 p. 412.

³⁰ Octavian Iliescu, Paul Radoxici, *op.cit.*, p.75
<http://www.cimtec.ro> / <http://www.muzeuvaslui.ro>

5 lei 1880.

Metal: argint 900 %, cupru 100%. Muchie zimțată. Diametru: 37 mm. Greutate: 25 g. Gravor: KULLRICH. Monetăria București. Tiraj: 1.800.000 exemplare.

Pe 27 noiembrie 1880, au fost puse în circulație primele monede de 5 lei în valoare de 9.000.000 lei. Pe revers, în plan central, este prezentată stema României, deasupra ROMANIA, dedesubt, litera B, anul 1880 și spicul de grâu iar în părți, central, valoarea nominală 5 / L. Toate aceste simboluri sunt integrate într-un cerc perlat exterior. Pe avers avem inscripția CAROL I DOMNUL ROMANIEI și efigia domnului spre stânga, iar de-a lungul cercului perlat exterior este scris numele gravorului, KULLRICH. Moneda are două variante diferențiate de locul unde este scris numele gravorului. La a doua variantă numele gravorului este scris sub efigie³¹

Între 1880-1885, perioadă în care au fost topite rublele rusești, au fost bătute la Monetăria Statului din București, 9.540.000 de monede de 5 lei, în valoare de 47.700.000 lei, ceea ce însemna 82,2% din totalul aflat în circulație. Din această sumă, 34.575.800 lei reprezenta suma totală a rublelor retrase din circulație și demonetizate, iar diferența de 13.100.000 lei (împreună cu suma de 6.500.000 lei necesară pentru baterea altor valori) a fost procurată din alte surse³²

Tirajul acestor piese a fost în funcție de solicitările pieții. În anul 1881 s-a bătut un număr de 4.000.000 piese, în 1882 s-au bătut 1.100.000 iar în 1883 se ajunge la 2.300.000 piese, pentru ca apoi tirajul să scadă la 300.000 piese în 1884 și la numai 40.000 în 1885³³. În același timp acest tiraj mare a făcut să apară numeroase variante, care astăzi sunt binecunoscute de specialiștii din domeniu. Pentru anul 1881 sunt cunoscute opt variante, pentru anul 1883 sunt cunoscute trei variante, în timp ce pentru anii 1882, 1884 și 1885 avem doar câte o variantă. Există unele diferențe în realizarea unor simboluri de pe avers sau revers, însă cele mai multe sunt generate de tipurile de inscripții de pe muchie³⁴

După asigurarea necesarului pentru piață, emisiunea monetară de 5 lei a fost întreruptă. Mai mult, în vederea pregătirii trecerii la sistemul monometalism aur au

³¹ George Buzdugan, Octavian Luchian, Constantin Oprescu, *op.cit.*, p 257.

³² Costin C. Kirijescu, *op.cit.*, p.203.

³³ Ioan Dogaru., *op.cit.*, p. 18-19.

³⁴ <http://romaniancoins.org/ro/5lei/1882.html>
<http://www.cimec.ro> / <http://www.muzeuvaslui.ro>

fost luate măsuri, în 1890, de retragere din circulație și de demonetizare a 5.000.000 piese de 5 lei, în valoare de 25 milioane lei³⁵

În 1900 au fost retrase din circulație și demonetizate 68.850 de piese, în valoare de 344.250 lei, însă această acțiune a avut în vedere doar retragerea pieselor uzate, deoarece în anul următor au fost bătute un număr similar de piese³⁶. Această piesă are un diametru mai mare (38 mm), a fost bătută la monetăria din Hamburg (deși păstrează în continuare sigla „B”) și este foarte căutată astăzi de colecționari, datorită rarității ei.

Ultima piesă de 5 lei a fost realizată în 1906, cu ocazia aniversării a 40 de ani de domnie ai regelui Carol I. Această piesă, făcând parte dintr-un set (1 leu, 5 lei, 12 1/2 lei, 20 lei, 25 lei, 50 lei și 100 lei) dedicat acestei ocazii, are caracteristici grafice diferite însă păstrează diametrul, greutatea și titlul argintului folosit la emisiunile anterioare.

Monedele de 1 leu și 5 lei au fost realizate din argint. O parte din argintul acestor monede provine din piesele uzate și retrase din circulație în perioada anterioară. Aceste monede, chiar dacă au fost jubiliare, au circulat efectiv, fiind folosite în schimburile comerciale curente.

Monedele de: 12 1/2 lei, 20 lei, 25 lei, 50 lei și 100 lei au fost realizate din aur. Aceste monede au fost teaurizate sau au fost integrate colecțiilor numismatice din epocă.

Pe monedele de 1, 5, 20 și 100 lei apar efiile domnitorului Carol I din 1866 și a regelui Carol I, după 40 de ani de domnie³⁷

1 leu 1906.

Diametru: 23 mm. Greutatea: 5 g. Metal: argint 835‰, cupru 165‰. Margine cu zimți. Cerc perlat exterior. Tiraj 2.500.000 exemplare. Monetăria Bruxelles³⁸

³⁵ <http://www.snr-1903.ro/1948-1972/arhiva/10.pdf>

³⁶ Ibidem.

³⁷ Mihai Mureșan, *Monede comemorative românești 1867-1989 în Colecționurul român, nr. 12, decembrie 2007.*

³⁸ George Buzdugan, Octavian Luchian, Constantin Oprescu, *Monede și bancnote românești, op.cit.,* p 261.

Avers: Efigia regelui spre stânga, inscripția CAROL I REGE AL ROMÂNIEI, iar între două stele anii 1866-1914. Sub gât sunt inițialele gravorului A.M..

Revers: Efigia domnului spre stânga, inscripția CAROL I, DOMNUL ROMÂNIEI, iar între două stele, valoarea nominală „1 LEU” Sub gât este scris numele gravorului, A. MICHAUX.

5 lei 1906³⁹

Diametru: 38 mm. Greutatea: 25 g. Metal: argint 900‰, cupru 100‰. Margine cu zimți. Cerc perlat exterior. Tiraj 200.000 exemplare. Monetăria Bruxelles.

Avers: Efigia regelui spre stânga, inscripția CAROL I REGE AL ROMANIEI, iar între două stele, anii 1866-1914. Sub gât sunt inițialele gravorului A.M.

Revers: Efigia domnului spre stânga, inscripția CAROL I DOMNUL ROMANIEI, iar între două stele, valoarea nominală „5 LEI” Sub gât este scris numele gravorului, A. MICHAUX

Bateria și punerea în circulație a monedei de 5 lei de argint cu titlul de 900‰ a consolidat sistemul monetar național, a revalorizat moneda de argint, a economisit rezervele de aur ale statului, a pregătit condițiile pentru trecerea la monometalismul aur, a asigurat un raport mai apropiat de situația reală dintre monedele de aur și cele de argint și a eliminat din funcția de monedă principală monedele de argint cu valori mai mici de 5 lei⁴⁰ În același timp această acțiune a avut și o semnificație politică, sistemului monetar românesc fiind integrat cu cel al țărilor din Uniunea Monetară Latină.

Revenind la primii ani de după obținerea independenței constatăm că în prima parte a anului 1881 au fost realizate ultimele monede cu inscripția CAROL I DOMNUL ROMÂNIEI, piesele de 2 bani, 50 bani, 1 leu, 2 lei și 5 lei⁴¹

³⁹ <http://romaniancoins.org/ro5lei1906.html>

⁴⁰ http://numismatica.finantare.ro/index.php?option=com_content&task=view&id=104&Itemid=112

⁴¹ Ioan Dogaru, *op.cit.*, p.17-18.

1 leu 1881.

Metal: argint 835 ‰, cupru 165 ‰. Muchie zimțată. Diametru: 23 mm. Greutate: 5 g. Gravor: W. Kullrich. Monetăria Viena. Tiraj: 1.800.000 exemplare⁴².

Revers: În plan central este prezentată stema țării, deasupra ROMÂNIA, dedesubt, litera V, anul 1881 și spicul de grâu, iar în părți, central, valoarea nominală 1/L. Cerc perlat exterior.

Avers: CAROL I DOMNUL ROMÂNIEI, efigia domnului spre stânga. Sub gât numele gravorului. Cerc perlat exterior.

Proclamarea Regatului la 14/26 martie 1881 va determina schimbări importante și în domeniul numismaticii. Primele monede cu inscripția CAROL I REGE AL ROMÂNIEI vor fi realizate în a doua parte a anului 1881⁴³

După încoronarea lui Carol I ca rege al României, la 10/22 mai 1881, toate monedele de argint de 1 leu, 2 lei și 5 lei bătute în următorii 20 de ani vor avea pe avers efigia regelui și inscripția CAROL I REGE AL ROMÂNIEI iar pe revers titulatura statului, stema țării, valoarea nominală, anul apariției și simbolul monetăriei în timp ce monedele de 50 bani din anii 1884, 1885, 1894, 1900 și 1901 vor avea aversul identic iar pe revers între două ghirlande valoarea nominală și miliesimul.

În același timp vor fi bătute și monede mărunte, de bronz. Emisiunile monetare de 1 ban, 2 bani și 5 bani din bronz, ce au circulat după proclamarea Regatului nu au fost foarte numeroase, însă au avut tiraje mari, între 20.000.000 de exemplare emisiunile de 1 ban și 5 bani și 25.000.000 de exemplare emisiunile de 2 bani. Tirajul mare al acestor piese a determinat asigurarea necesarului de monedă mărunță pe piață, pentru comerțul cu amănuntul sau pentru alte activitățile economice curente.

⁴² Erwin Schäffer, Bogdan Stambuliu, *op. cit.*, p.223.

⁴³ Ioan Dogaru, *op. cit.*, p.18.

2 bani 1882.

Metal: cupru 950%, staniu 40%, zinc 10%. Muchie netedă. Diametru: 20 mm. Greutate: 2 g. Gravor: W. Kullrich. Monetăria București. Tiraj: 5.000.000 exemplare⁴⁴

Avers: CAROL I REGE AL ROMANIEI, efigia spre stânga, iar sub gât numele gravorului. Cerc perlat exterior.

Revers: În centru, stema țării, iar în părți, milesimul 18/82. Dedesubt, valoarea nominală, 2 BANI. În stânga valorii nominale sigla B, iar în dreapta, spicul de grâu. Cerc perlat exterior.

Conform unor specialiști, această monedă are trei variante. Variantele sunt determinate de imperfecțiuni ale matriței. Ele au unele litere întrerupte: /R/ de la REGE, /C/, /A/, /R/ de la CAROL și /A/ de la /AL/, /C/, /A/, /R/ și /O/ de la CAROL⁴⁵

A fost singura emisiune cu valoarea nominală de 2 bani bătută până la sfârșitul secolului al XIX-lea. Ea completa emisiunile anilor 1879, 1880 și 1881.

Următoarea piesă cu aceeași valoare nominală va fi realizată în anul 1900. Diferența față de piesa din 1882 era dată de folosirea titlaturii statului: ROMANIA, pe revers, în partea de sus, de machetarea diferită a stemei și de milesim.

2 bani 1900.

Metal: cupru 950%, staniu 40%, zinc 10%. Muchie netedă. Diametru: 20 mm.

⁴⁴ <http://www.allnumis.ro/moneda/romania/2-bani-1882-3348>

⁴⁵ Erwin Schäffer, Bogdan Stambuliu, *op.cit.*, p. 226.

Greutate: 2 g. Gravor: W.Kullrich. Monetăria Hamburg. Tiraj:20.000.000 exemplare⁴⁶

Avers: CAROL I REGE AL ROMANIEI, efigia spre stânga, iar sub gât, numele gravorului. Cerc perlat exterior.

Revers: Deasupra, titulatura statului: România. În centru, stema țării, iar în părți, milesimul 19/00. Dedesubt, valoarea nominală, 2 BANI. În stânga valorii nominale sigla B (este prezentă sigla Monetăriei București, deși emisiunea a fost realizată la Hamburg), iar în dreapta, spicul de grâu. Cerc perlat exterior.

Emisiunea 2 bani din anul 1900 are mai multe variante determinate de imperfecțiunile sau uzura matriței. Cele mai cunoscute sunt variantele ce au unele litere întrerupte (/R/ de la ROMANIA și de la REGE), sau au unele semne în diverse locuri (între / N/ de la ROMANIA și penultimul /0/ de la milesim, de la penultimul /0/ de la milesim până la spicul de grâu ș.a.)⁴⁷

5 bani 1883.

Metal: cupru 950%, staniu 40%, zinc 10%. Muchie netedă. Diametru: 25 mm.

Greutate: 5 g. Gravor: W. Kullrich. Monetăria București. Tiraj: 3.000.000 exemplare⁴⁸

Avers: CAROL I REGE AL ROMANIEI, efigia spre stânga, iar sub gât, numele gravorului. Cerc perlat exterior.

Revers: În centru, stema țării, iar în părți, milesimul 18/83. Dedesubt, valoarea nominală, 5 BANI. În stânga valorii nominale sigla B, iar în dreapta, spicul de grâu. Cerc perlat exterior.

Monede de 5 bani au fost bătute și în: 1882, 1884, 1885. Cu excepția milesimului și a emisiunii din 1884 care are trei variante (varianta identică cu celelalte emisiuni, varianta cu două cute la draperie și cea fără numele gravorului), ele aveau aceleași caracteristici. Tirajul a fost de: 5.000.000 piese în 1882, 8.400.000 piese în 1885 și 3.600.000 piese în 1885, ceea ce însemna un total de 20.000.000 piese⁴⁹

Indiferent de valoarea nominală, emisiunile bătute în primii 13 ani de după

⁴⁶ <http://romaniancoins.org/ro2bani1900.html>

⁴⁷ Erwin Schäffer, Bogdan Stambuliu, *op.cit.*, p. 236.

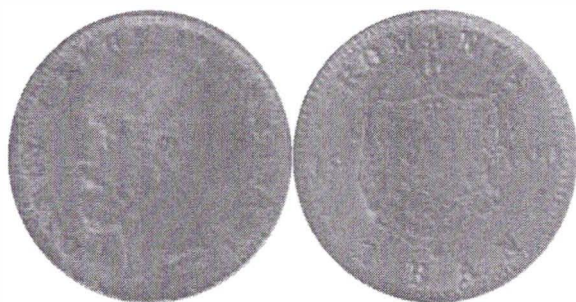
⁴⁸ George Buzdugan, Octavian Luchian, Constantin Oprescu, *op.cit.*, p.259.

⁴⁹ Octavian Iliescu, Paul Radoviți, *op.cit.*, p.38.

proclamarea Regatului nu au pe revers, deasupra stemei, titulatura statului, așa cum apare încă de la realizarea primelor monede românești în 1867 (doar monedele de 1 și 20 lei din 1870 nu respectă această regulă). Titulatura statului, România, va apărea din nou pe monede, începând cu emisiunile de 1 leu și 2 lei 1894 și o vom întâlni (cu excepția pieselor de 50 bani din 1894, 1900, 1901 și a monedelor jubiliare din 1906) pe toate monedele emise până la sfârșitul domniei regelui Carol I.

Emisiunile monetare de 1 ban destinate circulației au fost doar două. Prima emisiune uzuală a fost realizată odată cu adoptarea Legii pentru înființarea unui nou sistem monetar și pentru fabricarea monedelor naționale din 14/26 aprilie 1867, iar a doua emisiune a fost bătută în anul 1900.

1 ban 1900.

Metal: cupru 950‰, staniu 40‰, zinc 10‰. Muchie netedă. Diametru: 15 mm. Greutate: 1 g. Gravor: W. Kullrich. Monetăria Hamburg. Tiraj: 20.000.000 exemplare⁵⁰

Avers: CAROL I REGE AL ROMANIEI, efigia spre stânga iar sub gât numele gravorului. Cerc perlat exterior.

Revers: Deasupra, titulatura statului: Romania. În centru, stema țării, iar în părți, milesimul 19/00. Dedesubt, valoarea nominală, 1 BAN. În stânga valorii nominale sigla B (este prezentă sigla Monetăriei București, deși emisiunea a fost realizată la Hamburg), iar în dreapta, spicul de grâu. Cerc perlat exterior.

Emisiunea 1 ban din anul 1900 are două variante determinate de imperfecțiunile matriței. A doua variantă are litere /R/ de la România întreruptă⁵¹

Monede de 1 ban au mai fost realizate în anii 1883 și 1888, însă aceste piese au fost distribuite în scop de binefacere cu ocazia unor acțiuni organizate de Casa Regală. Aceste piese se deosebesc de cele din 1900 prin faptul că au stema altfel machetată și nu au deasupra stemei titulatura statului, România. Piesa din 1888 a fost aurită⁵² Unii specialiști le consideră probe monetare sau jetoane, gândindu-se probabil la tirajul mic (câte 500 de exemplare de fiecare) și la faptul că nu au intrat în circulația monetară, însă noi le considerăm monede, deoarece au aceleași caracteristici cu monedele care

⁵⁰ <http://www.colectum.ro/1-ban-1900>

⁵¹ Erwin Schäffer, Bogdan Stambuliu, *op.cit.*, p. 235.

⁵² <http://www.bancnote-monedede.ro/1-ban-1883-1888>

au circulat în epocă⁵³

Un moment important în evoluția sistemului monetar românesc a fost adoptarea sistemului monometalist aur. În primii ani după intrarea în vigoare a legii din aprilie 1867 aurul rămâne metalul preferat folosit la tranzacțiile importante pentru ca după 1872-1873 datorită crizei economice, a scăderii prețului argintului pe plan mondial și a creșterii circulației monedelor românești să se generalizeze utilizarea argintului chiar dacă, teoretic, sistemul bimetalist era în vigoare.

Primele monede de aur românești, piesele de 20 lei, au fost realizate în 1868 însă această emisiune de 100 exemplare nu a fost pusă în circulație, datorită protestelor Turciei și Austro-Ungariei, cele două imperii considerând că legenda din jurul efigiei: "CAROL I DOMNULU ROMANILORU"⁵⁴ are un caracter iredentist. De altfel, până la obținerea independenței va mai exista doar o emisiune, tot simbolică, de 5000 piese, în 1870, valoarea celor două emisiuni ridicându-se numai la 102.000 lei, ceea ce reprezenta doar 0,38 % din totalul pieselor bătute. Această situație a fost determinată de factori economici și politici. Factorii economici au fost generați de efectele secetei, care nu a permis un export mare de cereale, sursă care putea aduce aur în țară, iar factorii politici au fost datorati Turciei, care pretindea să se înscrie pe monedele de aur și de argint un semn distinctiv care să certifice dependența față de Imperiul otoman. Emisiunile ulterioare din: 1883 (150.000 exemplare), 1884 (35.290 exemplare) și 1890 (196.000 exemplare)⁵⁵ au fost destinate circulației, însă, deși au avut un tiraj relativ mare, nu au modificat circulația monetară tradițională, mai ales că o parte din aceste piese au fost teaurizate.

20 lei 1890⁵⁶

Metal: aur 900 %. Muchie netedă cu deviza: PATRIA*SI/*
DREPTUL*/MEU*****/. Diametru: 21 mm. Greutate: 6,452 g. Gravor: KULLRICH.
Monetăria București⁵⁷

⁵³ Octavian Iliescu, Paul Radovici, *op.cit.*, p.81.

⁵⁴ *Ibidem*.p.74.

⁵⁵ Ioan Dogaru, *op.cit.*, p.16-17.

⁵⁶ <http://cercetati.blogspot.com/2010/09/povestea-primelor-monede-romanesti-de.html>

⁵⁷ George Buzdugan, Octavian Luchian, Constantin Oprescu, *op.cit.*, p 264.
<http://www.cimec.ro> / <http://www.muzeuvaslui.ro>

Avers: CAROL I REGE AL ROMANIEI, efigia spre stânga, iar sub gât numele gravorului. Cerc perlat exterior.

Revers: În centru, stema țării, iar în părți, milesimul 18/90. Dedesubt, valoarea nominală, 20 LEI. În stânga valorii nominale sigla B, iar în dreapta, spicul de grâu. Cerc perlat exterior.

Primul proiect de lege referitor la adoptarea monometalismului aur a fost adoptat de Camera Deputaților la 29 mai/10 iunie 1889. Acest text modifica sistemul monetar adoptat de legea din aprilie 1867 prin scoaterea argintului din funcția de măsură a valorii. În articolul I se preciza că unitatea monetară a României este leul de aur, un kg. de aur cu titlu de 900/1000 valorând 3100 lei, fiind astfel înlăturată definiția în argint a leului, ceea ce însemna că piesele de argint devin, la fel ca și cele de bronz, monede divizionare cu o putere de plată limitată (monedele de argint erau permise în mod obligatoriu la plată pentru suma maximă de 50 lei, iar cele de bronz pentru suma maximă de 5 lei)⁵⁸. În articolul VII se prevedea că monedele de aur străine „fabricate după sistemul zecimal metric, având același titlu, greutate și dimensiuni ca și monedele române, se vor primi la toate casele publice deopotrivă cu moneda legală a țării”⁵⁹ ceea ce însemna că au curs legal în țară. Acest fapt a contribuit la funcționarea normală a noului sistem monetar.

Legea nu mai făcea referire la echivalența leului cu moneda similară din țările Uniunii Monetare Latine, deoarece interesele României nu mai gravitau acum în jurul Franței, slăbită în urma războiului din 1870-1871, ci în jurul Germaniei.

Proiectul de lege nu avea în vedere implicațiile pe care le avea trecerea la monometalismul aur asupra Băncii Naționale a României deși acest sistem obliga banca să convertească în aur bancnotele, ceea ce însemna transformarea în aur a argintului folosit pentru acoperirea acestor emisiuni. Această operațiune necesită cheltuieli pe care banca de emisiune dorea să le suporte statul. În condițiile în care nu se ajunge la o înțelegere asupra acestei probleme, Banca Națională a României se opune aplicării legii, această opoziție făcând ca legea să nu mai fie promulgată.

Un nou proiect de lege ajunge la Parlament la 15/27 februarie 1890. Proiectul menținea principalele prevederi, însă suprimă articolul XI referitor la autorizarea guvernului de a transforma moneda de argint de 5 lei în monedă de aur, introducea un nou articol, XII, prin care se preciza că legea va intra în vigoare, după ce va fi aplicată legea pentru transformarea monedei de argint de 5 lei și introducea o prevedere tranzitorie, prin care posesorii monedelor de argint de 5 lei aveau dreptul să ceară preschimbarea lor în monede de aur în termen de un an de la aplicarea legii, urmând ca după această dată aceste monede să fie considerate divizionare⁶⁰. Problema cheltuielilor pentru transformarea monedelor de argint în monede de aur urma să se rezolve printr-o altă lege, lege ce va stabili că statul va suporta aceste costuri, ceea ce însemna că Banca Națională a României a câștigat această dispută.

Legea pentru modificarea legii din 14 aprilie 1867 relativă la înființarea unui nou sistem monetar și pentru fabricarea monedelor naționale a fost votată de Camera

⁵⁸ Costin C. Kirijescu, *op.cit.*, p.337-338.

⁵⁹ *Ibidem*, p.339.

⁶⁰ *Ibidem*, p.340.

Deputaților la 16/28 februarie 1890 și de Senat la 27 februarie /11 martie, a fost promulgată la 12/24 martie 1890 și a fost publicată în Monitorul Oficial nr.275 din 17/29 martie 1890⁶¹

Pentru ca noul sistem adoptat să fie funcțional în iunie 1890 sunt modificate unele articole din legea de înființare a Băncii Naționale a României, fără acordul acesteia, referitoare la stocul de acoperire și la convertibilitatea bancnotelor. Stocul de acoperire trebuia să fie din aur și urma să reprezinte 40% din valoarea biletelor emise, cu 7% mai mare față de prevederile anterioare. În ce privește convertibilitatea, legea impunea băncii să plătească bancnotele la prezentare, în monede de aur⁶²

Divergențele dintre guvernul conservator și conducerea liberală a Băncii Naționale a României au fost aplanate în urma unor concesi⁶³ făcute băncii de emisiune în următorii doi ani, concesi prin care statul prelua cheltuielile necesare trecerii la sistem monometalist aur și acorda unele avantaje băncii, avantaje care au adus profituri importante acționarilor.

Legea monetară va fi pusă în aplicare la 15/27 octombrie 1890 de la această dată sistemul monetar românesc bazându-se exclusiv pe aur. Astfel, leul devine convertibil în aur sau în valori aur.

Ca urmare a adoptării sistemului monometalist aur au fost bătute, în 1890, monede de aur de 20 lei în valoare de 3.920.000 lei, monede care au înlocuit, în parte, piesele de argint de 5 lei.

Sistemului monometalist aur nu a determinat o creștere importantă a ponderii aurului ca mijloc de circulație. Au fost folosite în continuare bancnotele Băncii Naționale a României pentru plăți mai mari și monedele de argint sau aramă pentru plățile curente. Conform legii din martie 1890 monedele de aur erau de 20 și 10 lei, monedele de argint erau de 5, 2, 1 și 0,5 lei, iar cele de aramă, de 10, 5, 2 și 1 bani.

Bateria monedelor divizionare va fi reluată în 1900 și apoi în anii 1905-1906.

Anul 1900 a fost un an bogat în emisiuni monetare. Monedele de 1 ban, 2 bani de aramă și cele de 1 leu, 2 lei de argint păstrează aceleași caracteristici ca și emisiunile anterioare (pe avers efigia regelui Carol I iar pe revers, stema României). Emisiunea de argint de 50 bani păstrează pe avers efigia regelui, însă pe revers prezintă tema folosită la monedele de 1 leu 1870 sau la monedele de 50 bani bătute începând cu anul 1884 (între două ghirlande valoarea nominală și milesimul). În același timp, apare o emisiune monetară cu valoarea nominală de 20 bani iar piesele de 10 și 5 bani au o nouă grafică⁶⁴

Fabricarea monedelor de 5 bani, 10 bani și 20 de bani a fost reglementată prin *Legea pentru baterea de monede divizionare din nichel și rebateria monedelor de argint* din 5/18 aprilie 1900, *Legea pentru înlocuirea monedei de bronz prin monede de nichel* din 8/21 aprilie 1905 și *Legea pentru retragerea din circulație a monedelor*

⁶¹ Aurică Smaranda, *Lista cronologică a legiurilor cu privire la emisiunile monetare în România în Buletinul Societății Numismatice Române*, anii LXX-LXXIV (1976-1980) nr. 124-128, București, 1981 p. 413.

⁶² Costin C. Kirițescu, *op.cit.*, p.341.

⁶³ *Ibidem*, p.343.

⁶⁴ Ioan Dogaru, *op.cit.*, p.20.

de nichel de 5, 10 și 20 bani bătute în virtutea legii sancționată cu decretul nr. 1426 din 21 martie 1900, autorizarea barerii de monedă de nichel găurită în valoare de 20, 10 și 5 bani, demonetizarea unei candidații de monedă de aramă de 2 bani și 1 ban 1900 din 24 februarie /9 martie 1906⁶⁵ Chiar dacă în aceste legi se precizează că monedele sunt fabricate din nichel ponderea principală în cadrul aliajului folosit o are cuprul.

5 bani 1900.

Metal: cupru 750 ‰, nichel 250 ‰. Muchie netedă. Diametru: 19 mm. Greutate: 3 g. Monetăria: Bruxelles. Tiraj: 20.000.000 exemplare⁶⁶

Avers: În plan central coroana regală și milesimul 1900. Cunună împletită din ramuri de laur și de stejar. Cerc perlat exterior.

Revers: Deasupra ROMANIA, în centru valoarea nominală /5/ iar dedesubt, între două puncte, /BANI/. Cerc perlat exterior.

Această piesă are o variantă la care globul și crucea de deasupra coroanei sunt înclinate spre dreapta⁶⁷

10 bani 1900.

Metal: cupru 750 ‰, nichel 250 ‰. Muchie netedă. Diametru: 22 mm. Greutate:

⁶⁵ Aurică Smaranda, *op.cit.*, p. 413.

⁶⁶ <http://transylvanian-numismatics.com/portal/modules/AMS/article.php?storyid=52>

⁶⁷ Erwin Schäffer, Bogdan Stambuliu, *op.cit.*, p. 237.
<http://www.cimec.ro> / <http://www.muzeuvaslui.ro>

4,5 g. Monetăria: Bruxelles. Tiraj: 15.000.000 exemplare⁶⁸

Avers: În plan central coroana regală și milesimul 1900. Cunună împletită din ramuri de laur și de stejar. Cerc perlat exterior.

Revers: Deasupra ROMANIA în centru valoarea nominală /10/, iar dedesubt, între două puncte, /BANI/. Cerc perlat exterior.

20 bani 1900.

Metal: cupru 750 ‰, nichel 250 ‰. Muchie netedă. Diametru: 25 mm. Greutate: 7 g. Monetăria: Bruxelles. Tiraj: 2.500.000 exemplare⁶⁹

Avers: În plan central coroana regală și milesimul 1900. Cunună împletită din ramuri de laur și de stejar. Cerc perlat exterior.

Revers: Deasupra ROMANIA, în centru, valoarea nominală /20/ iar dedesubt, între două puncte, /BANI/. Cerc perlat exterior.

La această piesă există două variante, diferența dintre ele fiind dată de ornamentația diferită de pe cercul coroanei⁷⁰

Emisiunea monedelor divizionare de cupru-nichel este reluată în anii 1905 și 1906. Pentru a se evita confundarea lor cu monedele de argint aceste monede prezintă o perforare în partea centrală. În același timp putem constata că moda unor astfel de piese a ajuns destul de repede și la noi, în condițiile în care primele monede perforate de cupru-nichel din Europa au fost bătute în Belgia în 1901.

Monedele de 5 bani, 10 bani și 20 de bani bătute în anul 1905 au fost realizate la monetăria din Bruxelles, în timp ce piesele cu valori similare din 1906 au fost realizate la aceeași monetărie cât și la monetăria din Hamburg (pe aceste piese este imprimată sigla monetăriei, litera / J/).

⁶⁸ <http://transylvanian-numismatics.com/portal/modules/AMS/article.php?storyid=52>

⁶⁹ George Buzdugan, Octavian Luchian, Constantin Opreșcu, *op.cit.*, p.260.

⁷⁰ Erwin Schäffer, Bogdan Stambuliu, *op.cit.*, p. 238.

20 bani 1905.

Metal: cupru 750 ‰, nichel 250 ‰. Muchie netedă. Diametru: 25 mm. Greutate: 6 g. Monetăria: Bruxelles. Gravor: A. Scharff. Gravor Tiraj: 2.500.000 exemplare. Perforare centrală⁷¹

Avers: Deasupra coroana regală iar dedesubt eșarfă cu inscripția ROMANIA. Cerc perlat exterior.

Revers: Deasupra valoarea nominală /20 BANI/, două semne pentagonale, iar dedesubt milesimul 1905. Cerc perlat exterior.

Piesele cu aceeași valoare nominală realizate în anul 1906 au aceleași caracteristici, cu excepția variantei realizată la monetăria Hamburg, care prezintă pe avers, sub eșarfă, sigla /J/.

10 bani 1905.

Metal: cupru 750 ‰, nichel 250 ‰. Muchie netedă. Diametru: 22 mm. Greutate: 4 g. Monetăria: Bruxelles. Gravor: A. Scharff. Tiraj: 10.820.000 exemplare. Perforare centrală⁷²

Avers: Deasupra, coroana regală, iar dedesubt eșarfă cu inscripția ROMANIA. Cerc perlat exterior.

⁷¹ <http://www.allnumis.ro/moneda/romania/20-bani-1905-806>

⁷² <http://romaniancoins.org/ro10bani1905.html>
<http://www.cimec.ro> / <http://www.muzeuvaslui.ro>

Revers: Deasupra valoarea nominală /10 BANI/, două semne pentagonale, iar dedesubt millesimul 1905. Cerc perlat exterior.

Piesele cu aceeași valoare nominală realizate în anul 1906 au aceleași caracteristici, cu excepția variantei realizată la monetăria Hamburg, care prezintă pe avers, sub eșarfă, sigla /J/.

5 bani 1906.

Metal: cupru 750 ‰, nichel 250 ‰. Muchie netedă. Diametru: 19 mm. Greutate: 2,5 g. Monetăria: Hamburg. Gravor: A. Scharff. Tiraj: 17.000.000 exemplare. Perforare centrală⁷³

Avers: Deasupra coroana regală iar dedesubt eșarfă cu inscripția ROMANIA. Cerc perlat exterior.

Revers: Deasupra valoarea nominală /5 BANI/, două semne pentagonale iar dedesubt millesimul 1906. Cerc perlat exterior.

Monedele cu aceeași valoare nominală realizate la monetăria Bruxelles, atât cele din anul 1905 cât și cele din anul 1906 au aceleași caracteristici însă nu prezintă pe avers, sub eșarfă, sigla /J/(semn distinctiv al monetăriei din Hamburg).

Piesele de 5 bani, 10 bani și 20 bani din anul 1900 folosesc metale noi și o nouă grafică, un nou model care le individualizează printre monedele din timpul regelui Carol I, la fel ca și monedele cu valori similare fabricate în anii 1905-1906.

Ultimele monede cu efigia regelui Carol I sunt realizate în anii 1910, 1911, 1912 și 1914.

Monedele au valori nominale de 50 bani, 1 leu și 2 lei⁷⁴ Ele au fost bătute la Bruxelles și Hamburg, diferența dintre piesele realizate la cele două monetării fiind dată de felul cum a fost realizată muchia zimțată (dreaptă la margini la monetăria Bruxelles și rotunjită la margini la monetăria Hamburg⁷⁵) și de numărul de zimți de pe muchie.

În anii 1910 și 1914 monedele de 50 bani, 1 leu și 2 lei au fost bătute la cele două monetării menționate, pentru ca în 1911, aceste monede să fie realizate la monetăria

⁷³ Octavian Iliescu, Paul Radovici, *op.cit.*, p.41.

⁷⁴ Ioan Dogaru, *op.cit.*, p.21-23.

⁷⁵ Constantin G. Urziceanu, *Monete moderne românești în Buletinul Societății Numismatice Române*, anii XXIX- XXXVI, 1935-1942, nr. 83-90, p.164.

Hamburg, iar în 1912, la monetăria Bruxelles⁷⁶

Argintul folosit provine în special de la monedele uzate și retrase din circulație. Cu această ocazie au fost topite monede în valoare totală de 28.280.000 lei majoritatea, circa 5 milioane de piese, fiind monede de 5 lei⁷⁷

50 bani 1914.

Metal: argint 835 ‰, cupru 165 ‰. Muchie cu zimți, dreaptă la margini. Diametru: 18 mm. Greutate: 2,5 g. Gravor: Tasset. Monetăria Bruxelles. Tiraj total: 1.600.000 exemplare⁷⁸

Avers: CAROL I REGE AL ROMANIEI, efigia domnului spre stânga. Cerc perlat exterior. Pe cerc numele gravorului.

Revers: În partea de sus coroana regală, în zona centrală, ramura de măslin iar în partea de jos milesimul 1914. În părți ROMANIA și valoarea nominală 50 BANI. Cerc perlat exterior.

Monedele bătute la monetăria Bruxelles au pe muchie 101 zimți, iar cele bătute la monetăria Hamburg au 120 zimți⁷⁹

1 leu 1914.

⁷⁶ George Buzdugan. Octavian Luchian, Constantin Oprescu, p. 261 -262.

⁷⁷ <http://romaniccoins.org/ro50bani1910.html>

⁷⁸ Erwin Schäffer, Bogdan Stambuliu, *op.cit.*, p. 247.

⁷⁹ <http://romaniccoins.org/ro50bani1910.html>

Metal: argint 835 ‰, cupru 165 ‰. Muchie zimți, rotunjită la margini. Diametru: 23 mm. Greutate: 5 g. Gravor: Tasset / Bassarab. Monetăria Hamburg. Tiraj total: 4.282.935 exemplare⁸⁰

Avers: CAROL I REGE AL ROMANIEI, efigia domnului spre stânga. Cerc perlat exterior. Pe cerc numele gravorului, TASSET.

Revers: În zona centrală, țărancă torcând, cu fusul în mâna dreaptă, cu furca de tors și secera în brâu, mergând spre dreapta într-un lan de grâu. În stânga sus ROMANIA iar jos, de-a lungul circumferinței, numele gravorului BASSARAB. În dreapta sus, pe două rânduri, valoarea nominală 1 LEU, iar jos, milesimul 1914 Cerc perlat exterior.

Monedele bătute la monetăria Bruxelles au pe muchie 106 zimți, iar cele bătute la monetăria Hamburg au 102 zimți⁸¹

2 lei 1914.

Metal: argint 835 ‰, cupru 165 ‰. Muchie cu zimți, dreaptă la margini. Diametru: 27 mm. Greutate: 10 g. Gravor: Tasset/ Bassarab. Monetăria Bruxelles. Tiraj total: 2.452.000 exemplare⁸²

Avers: CAROL I REGE AL ROMANIEI, efigia domnului spre stânga. Cerc perlat exterior. Pe cerc numele gravorului, TASSET.

Revers: În zona centrală țărancă torcând, cu fusul în mâna dreaptă, cu furca de tors și secera în brâu, mergând spre dreapta într-un lan de grâu. În stânga sus ROMANIA iar jos, de-a lungul circumferinței, numele gravorului BASSARAB. În dreapta sus, pe două rânduri, valoarea nominală 1 LEU, iar jos milesimul 1914 Cerc perlat exterior.

Monedele bătute la monetăria Bruxelles au pe muchie 124 zimți, iar cele bătute la monetăria Hamburg au 120 zimți⁸³

După unii specialiști, o parte din monedele de 1 leu și 2 lei emise de monetăria

⁸⁰ <http://transylvanian-numismatics.com/portal/modules/AMS/article.php?storyid=57>

⁸¹ <http://romaniancoins.org/rolleu1910.html>

⁸² Erwin Schäffer, Bogdan Stambuliu, *op.cit.*, p. 253.

⁸³ <http://romaniancoins.org/ro2lei1910.html>

Hamburg cu anul 1914 au fost bătute în anul 1915, păstrându-se neschimbat milesimul⁸⁴

Monedele emise între anii 1910-1914 au o nouă grafică, atenția deosebită acordată detaliilor făcând ca aceste piese să fie foarte frumoase. În același timp putem constata că tema folosită la monedele de 1 leu și 2 lei este asemănătoare cu tema monedelor de 50 centime, 1 franc și 2 franci francezi⁸⁵ prezentată pe reversul acestor monede: personaj feminin în costum popular cu picioarele goale, linia orizontului și maniera de a prezenta numele gravorului în corpul piesei. Tema prezentată pe aversul acestor monede franceze, ramura de măslin, o întâlnim la piesa de 50 bani bătută în această perioadă. Aceste aspecte nu pot fi considerate surprinzătoare în condițiile în care aveam relații deosebite cu Franța. Mai mult, monedele prezentate aveau în epocă diametrul, titlul și greutatea identică. Aceste teme au fost folosite la monedele franceze de la sfârșitul secolului al XIX-lea, până la sfârșitul primului război mondial, pentru ca ulterior să fie reluate din 1960 și folosite până la introducerea monedei euro⁸⁶. De altfel, cuvântul franc a fost timp îndelungat un sinonim al cuvântului leu, sau în sens mai larg al noțiunii de bani, deoarece cele două monede au avut multă vreme cotații egale.

Emisiunile monetare și variantele lor emise în timpul domniei regelui Carol I au fost relativ numeroase. Au fost bătute monede de 1 ban (1867, 1883, 1888, 1900) și 2 bani de bronz (1867, 1879, 1880, 1881, 1882, 1900), de 5 bani (1867, 1882, 1883, 1884, 1885, 1900, 1905, 1906), 10 bani (1867, 1900, 1905, 1906) și 20 bani (1905, 1906) de bronz sau cupru-nichel, de 50 bani, 1 leu, 2 lei și 5 lei de argint cât și de 12,5 lei, 20 lei, 25 lei, 50 lei și 100 lei de aur⁸⁷. Metalul cel mai folosit a fost argintul. Primele monede de argint de 1 leu au fost realizate în 1870, emisiunile continuând în anii 1873, 1874, 1875 și 1876, sub forma pieselor de 50 bani, 1 leu, 2 lei. După obținerea independenței, au fost reluate emisiunile de 50 bani (1881, 1884, 1885, 1894, 1900, 1901), 1 leu (1881, 1884, 1885, 1894, 1900, 1901, 1906, 1910, 1911, 1912, 1914), 2 lei (1881, 1894, 1900, 1901, 1910, 1911, 1912, 1914) iar din 1880 a fost emisă moneda de 5 lei (1880, 1881, 1882, 1883, 1884, 1885, 1901, 1906)⁸⁸. Primele monede de aur aveau valoarea nominală de 20 lei și au fost bătute, într-un tiraj limitat, în anul 1868, iar ulterior acest nominal a fost bătut în anii 1870, 1883 și 1890. Cele mai reprezentative monede de aur, cu valori nominale de 12,5 lei, 20 lei, 25 lei, 50 lei și 100 lei, au fost bătute în 1906, cu ocazia aniversării a 40 de ani de la urcarea pe tron a regelui Carol I⁸⁹.

În aprilie 2009, cu ocazia comemorării a 170 de ani de la nașterea lui Carol I, BNR a pus în circulație, în scop numismatic, o monedă din aur dedicată primului rege al României.

⁸⁴ Octavian Iliescu, Paul Radovici, *op.cit.*, p.44.

⁸⁵ <http://www.allnumis.ro/monede/franta/perioada/a-treia-republica-1871-1940>

⁸⁶ <http://www.allnumis.ro/monede/franta/perioada/euro-1999-2009>

⁸⁷ Ioan Dogaru, *op.cit.*, p.16-23.

⁸⁸ *Ibidem*.

⁸⁹ *Ibidem*.

500 lei 2009⁹⁰

Metal: aur 999 ‰. Muchie netedă. Diametru: 35 mm. Greutate: 31,103 g. Monetăria București. Calitate: proof. Tiraj: 250 exemplare. Data emisiunii: 15.04.2009.

Avers: În partea de sus, stema României, central, anul emisiunii 2009 și valoarea nominală - 500 LEI. Dedesubt, castelul Peleş într-o ghirlandă de laur, iar în partea de jos, circular, ROMANIA.

Revers: În centru, portretul regelui Carol I și stema mare a regatului României, în stânga și în dreapta anii 1839 și 2009. La exterior, sus, circular, NIHIL SINE DEO iar jos, circular, CAROL I REGE.

⁹⁰ <http://www.bnr.ro/EmisiuniDetails.aspx?idd=501&WebPageId=726>

**UN REPREZENTANT AL BUCOVINENILOR
ÎN CAMERA IMPERIALĂ DE LA VIENA:
CONTELE BELLEGARDE (1906-1910)***

Viorica Angela Crăciun **

Cuvinte cheie: Franz Bellegarde, Bucovina, românism, Austria, Parlament, reprezentare

Key words: Franz Bellegarde, Bukowina, national struggle, Austria, Parliament, representation.

Abstract:

In 1907 the Austrian count Franz Bellegarde was elected to represent the Romanian district Campulung-Dorna in the Imperial Deputy Assembly from Vienna. His election was possible due to the universal vote adopted in the western (Austrian) parts of the Empire at the beginning of 1907. The count's victory didn't represent only a defeat of the Romanian politicians but also a sign of the development of the national consciousness in this melting pot which was the Duchy of Bukowina. The fact that a foreigner was preferred in the single district where Romanians formed the absolute majority shows that the nationality was not the main criteria for the voters. And this conclusion applies to a period when the government statistics data shows that the Romanians were not the main ethnic group anymore, but the Ukrainians. In spite of this, the voters from Campulung –Dorna preferred a charismatic, volunteer, charitable figure for their national representation.

Începutul secolului al XX-lea îi găsea pe românii Bucovinei reprezentați la nivel politic de trei mari grupări: democrații, naționali și conservatorii. În condițiile în care, la nivel demografic aceștia erau deja depășiți numeric de ucraineni iar supremația economică a germanilor și evreilor era incontestabilă, această lipsă de unitate nu putea fi decât dăunătoare. Guvernarea austriacă pe de altă parte, încerca permanent să găsească cele mai eficiente metode de a păstra liniștea, atât între naționalitățile ducatului, cât și la nivelul fiecărui grup național în parte. Această politică de permanent compromis nemulțumea însă, cel puțin la nivelul discursului public, aproape de fiecare dată pe supușii Habsburgilor.

Gradul de solidarizare al populației cu reprezentanții săi politici și culturali este însă greu cuantificabil. Nu de puține ori oamenii politici sau intelectualii descopereau cu stupeoare că discuțiile și soluțiile propuse în dietă, redacțiile unor ziare sau la ședințele unor societăți și partide nu-au ecolul scontat în rândul populației. Unul

---

* Articolul prezintă rezultatele cercetării susținută financiar parțial din fonduri social europene gestionate de Autoritatea de Management pentru Programului Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane [grant POSDRU/107/1.5/S/78342].

** doctorand-anul III Facultatea de Istorie, Universitatea „Al. I. Cuza” Iași.
<http://www.cimec.ro> / <http://www.muzeuvasilui.ro>

din cele mai reprezentative cazuri pentru astfel de situații a fost alegerea la Câmpulung, în 1907, ca deputat al acestui district în Camera Imperială a contelui austriac Franz Joseph Vincenz Karl Emanuel Bellegarde.

Despre trecerea sa prin Bucovina și implicarea în viața politică din această provincie există puține mențiuni în istoriografia românească. Presa vremii, memorialistica, câteva broșuri apărute spre sfârșitul perioadei austriece în Bucovina precum și informații culese din arhive pot oferi însă informații credibile despre „aventura bucovineană” a acestui nobil austriac de rang înalt.

Franz Joseph Vincenz Karl Emanuel conte de Bellegarde s-a născut la Bad Ischl (regiunea Salzburg) pe 14 iunie 1866. Tatăl său Contele Franz Xaver Alexander Ernst Noyel Bellgarde provenea dintr-o familie aristocratică de origine franceză dar care începând mijlocul secolului al XVIII-lea (1771) va găsi, prin Fridrich Heinrich Bellegarde, protecție la Familia de Habsburg¹. Mama sa, Rudolfină Karolina, era fiica prințului Rudolf Kinsky von Wchinitz und Tettau (Kinska z Vichznic a Tetova)². Prin căsătoria Arhiducelui Franz Ferdinand cu contesa Sophia Maria Josephine Albina Chotek von Chotkova und Wognin, familia Kinsky von Wchinitz und Tettau se va înrudi cu familia imperială³, această înrudire extinzându-se și asupra lui Franz Joseph Bellegarde.

Contele Franz Joseph Bellgarde a fost cel de-al patrulea copil din cei șase ai cuplului, a cărui căsătorie a fost oficiată pe 10 mai 1857 la Viena⁴

După absolvirea cursurilor de la Schottengymnasium din Viena și a Facultății de Drept a Universității din capitala imperiului⁵, contele Franz Bellegarde a fost primit la Curtea imperială fiind numit de către Franz Iosif în demnitatea de șambelan imperial⁶. A stat însă destul de puțin în preajma împăratului, suficient însă ca numele său să capete o oarecare rezonanță în cercurile înaltei societăți vieneze.

În 1903 acest membru al înaltei aristocrații austriece, Franz Joseph Bellegarde, a acceptat postul de consilier la guvernământul Bucovinei⁷. Mai slujise Împărăția „ca funcționar administrativ în Moravia și Tirol”⁸. În majoritatea materialelor referitoare la contele Bellegarde, această decizie, de a se alătura guvernământului austriac din Bucovina, a fost pusă pe seama excentricității sale, fiind văzut în toată perioada șederii sale în această provincie ca un „aventurier, un Don

¹ <http://patricus.info/Rodokmeny/Bellegarde.txt> (accesat ultima dată pe 11.03.2012).

² <http://home.comcast.net/~jamesleeweaver/weaverj/pafg2056.htm#44616> (accesat ultima dată pe 11.03.2012)

³ <http://www.theroyalforums.com/forums/f210/archduke-franz-ferdinand-1863-1914-and-sophie-duchess-of-hohenberg-1868-1914-a-16716.html> (accesat ultima dată pe 11.03.2012)

⁴ Vezi <http://home.comcast.net/~jamesleeweaver/weaverj/pafg1907.htm> (accesat ultima dată pe 06.12.2011)

⁵ Mihai-Ștefan Ceașu, *Parlamentarism, partide și elită politică în Bucovina habsburgică (1848-1918). Contribuții la istoria parlamentarismului în spațiul central-est-european*, Editura Junimea, Iași, 2004, p. 420.

⁶ Jean Paul Blend, *Franz Joeseoph*, Editura Trei, București, 2002, p. 461.

⁷ Mihai-Ștefan Ceașu, *op.cit.*

⁸ „Neamul Românesc”, IV, 94, 23 august 1909, București.

Quixote în luptă cu morile de vânt sau un copil”⁹ Existau însă și păreri conform cărora Bellegarde era, dimpotrivă, „cât se poate de realist, practic”¹⁰

Mai romanțat, N. Iorga vedea în decizia acestui „curios om” preluarea unei responsabilități față de oameni dată lui „în calitatea de creștin și de curtean, de Împărat și de Dumnezeu”¹¹ Față de bucovinenii Contele Bellegarde își explica sosirea în această provincie pentru a ajuta poporul de jos, și prin voia sorții, pe români. Aceștia erau, la începutul de secol XX, în viziunea nobilului austriac, „un popor, care stă încă în stadiul primei copilării, și care ca un copil, mai degrabă joacă și face politică prin nouri decât să lucreze serios și să cugete clar”¹². Un astfel de popor urma să fie mereu amăgit, și „nu rămâne alta nimic de făcut decât de a-l apăra cu toată energia de toate influențele neprielnice”¹³. Această motivare, singura de altfel, datează însă din 1910 și este mai mult ca sigur o adaptare la situația curentă. Ne îndoim că în 1903 contele austriac venise să salveze sau să ajute la propășirea poporului român din Bucovina. Credința în misiunea sa mesianică a început să o capete odată cu acceptarea postului de căpitan districtual în Câmpulung în 1904. Acesta era, conform statisticilor vremii, districtul cu cea mai numeroasă populație românească.

În această numire își are, mai mult ca sigur, începutul simpatiei sale pentru românii bucovineni. Din izvoarele cercetate până în acest moment, referitoare la perioada anterioară anului 1903, nu am descoperit nici o mențiune a numelui contelui, semn că nu a mai avut legături strânse cu românii din această provincie sau cu reprezentanții ai elitei lor înainte de venirea ca agent al guvernului austriac.

Imediat după numirea sa contele a început să învețe limba română pe care, în scurt timp, a deprins-o „la perfecție. În curând circulau legende despre graful care apărea travestit în țăran pentru a fi martor la cutare nelegiuire și o sancționa drastic și fulgerător”¹⁴ Această aură legendară din jurul persoanei contelui austriac a căpătat consistență destul de rapid astfel că, în 1915, ziarul naționaliștilor români din Bucovina „Viața Nouă” nota: „figura lui a început a trece în domeniul legendelor în părțile muntelui și cu drag povestesc și astăzi părinții copiilor de contele omenos care venea prin casele lor, se așeza la masa lor, îi întreba de necazurile vieții, le vorbea românește și le desmierda cu drag copiii”¹⁵ Rangul înalt, actele de caritate, similar relatate în presa vremii și memorialistică, energia cu care s-a implicat în diverse programe sociale ale românilor din acel district, sunt doar câteva motive pentru această portretizare luminoasă.

Desigur, ar mai fi de luat în discuție predilecția, la un anumit nivel de evoluție economică, culturală și socială, de a crea astfel de portrete mitice, de a acorda credit total unui „salvator” și a-l socoti dincolo de orice îndoială, dar nu acesta este scopul

⁹ Victor Morariu, *Din „testamentul” lui Teofil Lupu. „Un nedreptățit: Contele Bellegarde”, Tiparul „Glasul Bucovinei”, Cernăuți, 1935, pp. 5-6.*

¹⁰ *Ibidem*, p. 6.

¹¹ N. Iorga, *Oameni care au fost*, vol. II, Editura „Porto-Franco”, Galați, 1996, p. 150.

¹² Vezi Victor Morariu, *op.cit.*

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ *Ibidem*, p. 5.

¹⁵ „Viața Nouă”, IV, 168, 5 decembrie 1915, Suceava.
<http://www.cimec.ro> / <http://www.muzeuvaslui.ro>

lucrării de față. Au existat bineînțeles și sceptici, în special printre oamenii politici din Bucovina, care considerau „toate apucăturile acestea, neobicinuite în Bucovina, țara clasică a castelor, (...) numai niște capricii, care vor trece îndată ce noutatea lucrului își va pierde farmecul”¹⁶

Renumele și l-a obținut contele și datorită sprijinului acordat românilor în lupta lor cu rutenii și guvernul austriac pentru înființarea unor instituții cu caracter românesc, astfel „numai influenței lui Bellegarde i se datoria gimnaziul românesc de la Câmpulung”¹⁷, fără îndoială una din cele mai importante concesii făcute de guvernul austriac, pe tărâm național, românilor în primul deceniu al secolului al XX-lea. Cei trei ani petrecuți la Câmpulung ca prefect, între 1904-1907, au fost suficienți pentru ca Bellegarde să devină figura centrală a vieții administrativ-politice a românilor din acest district. Bogat, influent și voluntar din fire „Bellegarde a înțeles binefacerea unei administrații bune și s-a pus să facă administrație”¹⁸. Este greu de precizat dacă contele și-a dorit această popularitate, dacă și-a propus să o obțină înadins sau dacă, mai mult, a vizat cea mai înaltă recompensă politică pe care o putea oferi acest district românesc, un mandat de deputat în Camera Imperială de la Viena. Cert este că popularitatea sa în rândul populației românești din această zonă, și adoptarea în februarie 1907 a votului universal direct și secret pentru teritoriile Cisleithaniei sub guvernul Max Vladimir Beck¹⁹ pentru mandatele din Camera Imperială, au favorizat alegerea Contelui Franz Bellegarde ca deputat al circumscripției electorale Câmpulung-Dorna.

Contele Bellegarde nu și-a anunțat intenția de a candida pentru început. Candidatura i-a fost propusă, la începutul anului 1907, pe baza unor liste de semnături ale românilor din acest district, de un comitet prezidat de Vasile Lițu, profesor la nou înființatul gimnaziu românesc din Câmpulung. Acesta din urmă, într-o scrisoare adresată lui N Iorga, își motiva atașamentul față de acest „om cinstit, drept și iubitor de popor”²⁰ prin scopul comun al lui cu luptătorii cauzei românești în această provincie. Contele era, în descrierea profesorului Lițu, „un om care, prin dragostea sa față de popor și prin felul cum el înțelege rosturile și cum caută să ne aducă foloase reale într-u ridicarea și întărirea neamului nostru, se cuvine să-l avem totdeauna în mijlocul nostru”²¹ Cele aproximativ 2000 de semnături l-au convins pe conte, care a candidat ca independent la alegerile din 14 mai 1907 din Bucovina. Contracandidați i-a avut pe Teodor Ștefanelli, consilier la Curtea de apel din Lemberg și mulți ani judecător în districtul Câmpulungului și pe Aurel Onciul, șeful grupării democratice, reprezentantul acestui district în Dieta Bucovinei și care „se bucură desigur de multă

¹⁶ „Voința Poporului”, VII, 25, 21 iunie 1908, Cernăuți.

¹⁷ Vezi articolul lui G. Codreanu, *Contele Francisc de Bellegarde, deputatul Câmpulungului moldovenesc*, în „Convorbiri Literare”, XLII, 5, mai 1908, București, pp. 642-644.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ Ion Nistor, *Istoria Bucovinei*, Ediție și studiu bio-bibliografic de Stelian Neagoe, Editura Humanitas. București, 1991, p. 323.

²⁰ I. E. Toroușiu, *Studii și documente literare*, vol. VIII, Institutul de Arte Grafice „Bucovina”, București, 1939, p. 92.

²¹ *Ibidem*.

simpatie în district”²² Din cele aproape 8500 de voturi validate, 4653 erau pentru acordarea mandatului lui Bellegarde, Onciul a obținut 2755 iar Ștefanelli, candidatul taberei naționaliste, doar 1014²³ Rezultatul, deși anticipat de clasa politică bucovineană, era fără îndoială unul care trebuia să tragă un semnal de alarmă. Alegerea unui „neamț” în cel mai „conștient cerc electoral românesc” era o grea lovitură pentru oamenii politici autohtoni și demonstra nu doar popularitatea contelui dar și nivelul încrederii populației în candidații de origine română. Onciul și Ștefanelli erau cei mai reductabili contracandidați pe care îi putea avea Bellegarde și totuși a obținut peste 50% din voturi. De asemenea, preferința alegătorilor pentru un ne-român arată limitele dezvoltării conștiinței naționale în această provincie dar și absența unor criterii referitoare la naționalitate sau program politic național când vine vorba de alegerea unui candidat. De asemenea, Bellegarde era reprezentantul guvernului austriac și deși și-a afirmat deseori atașamentul față de românii bucovineni, a subliniat de fiecare dată patriotismul său austriac și loialitatea față de Dinastie, ceea ce exclude ipoteza unei continue lupte naționale a românilor din Bucovina împotriva autorităților opresive austriece.

Dacă ținem cont că din cele 14 mandate ale provinciei româniei aveau 5, rutenii 5 iar germano-evreii 4, alegerea contelui slăbea și mai mult deja insignifiantul grup parlamentar român din Cameră. Imediat însă ce a fost ales, Bellegarde a promis alegătorilor săi români că „se va înscrie în clubul român și că va sprijini proiectele de reformă ale lui Aurel Onciul”²⁴

După șocul pierderii alegerilor de către ambii candidați români în acest district, Aurel Onciul i-a propus nouului său coleg din Parlamentul Imperial²⁵ o strânsă colaborare. Influența lui Bellegarde în cercurile înalte vieneze, apropierea sa de familia imperială, puteau garanta obținerea sancțiunii Imperiale, altfel greu de obținut, pentru câteva proiectele de reformă adoptate de Dietă în perioada 1904-1908.

Formarea unui clubului parlamentar din cei cinci reprezentanți ai românilor la Viena, Franz Bellegarde, Aurel Onciul, Alexandru Hurmuzachi, Teofil Simionovici și C. Isopescu-Grecul coincide în Bucovina cu momentul formării unui partid național unic, Partidul Creștin Social al Românilor din Bucovina. Iancu Flondor, președintele acestui partid și Aurel Onciul, unul din cei doi vicepreședinți, apelează la Bellegarde pentru a le înlesni primirea reprezentanților acestui partid, și deci și obținerea unui sprijin politic în Parlament și pe lângă guvern, în rîndul membrilor Partidului Creștin Social înființat de Karl Lueger. Franz Bellegarde „cu toate simpatiile sale pentru acel puternic partid și cu toată prietenia ce-l lega de șeful lui, prințul Alois de Lichtenstein”²⁶ nu a agreat această soluție și propunea rămânere deputaților români în „Unio Latina”, o grupare parlamentară a deputaților români și italieni.

²² „Viața românească”, II, nr. 5, 1907, Iași.

²³ *Ibidem*.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ Aurel Onciul a fost ales deputat în cercul electoral electoral Solca-Gura Humorului. Pentru mai multe informații despre alegerile din 1907 vezi Mihai-Ștefan Ceaușu, *op.cit*.

²⁶ Victor Morariu, *op. cit.*, p. 10

Un plan destul de serios în legătură cu soarta politică a contelui făuresc Iancu Flondor și Aurel Onciul în aprilie 1909. Aceștia înțeleg să profite de poziția socială avantajoasă pe care o are Bellegarde și îi propun, în aprilie 1909, demnitatea de mareșal al țării după alegerile din vara anului 1911 pentru dieta provincială. „Bellegarde declară că aspiră la dignitatea de căpitan al țării numai ca candidat de compromis. Ca candidat de luptă nu rămâne”²⁷ îi transmite Aurel Onciul, la 21 aprilie 1909 de la Vieniă lui Iancu Flondor. Punctul de vedere al lui Bellegarde era destul de simplu de înțeles, își dorea o susținere unanimă din partea românilor, cei ce numeau de obicei mareșalul țării, pentru că existența unui contracandidat îl asocia pe el cu o tabără românească și deci îl arunca în lupta dintre cele trei grupări politice ce formau Partidul Național Român din Bucovina²⁸, democrații, naționali și conservatorii. Aristocratul austriac se vroia mai presus de luptele politice locale, mai ales că astfel de lupte amenințau să destabilizeze monarhia. Un episod semnificativ despre limitele simpatiei sale pentru cauza românească și despre viziunea proprie a ceea ce se vroia a fi propășirea națională a românilor din Ducatul Bucovinei este reprezentat de poziția sa ambiguă în cazul „expulsării” profesorului Nicolae Iorga din Bucovina.

Societatea „Școala Română” din Câmpulung l-a invitat pe istoricul român să susțină o conferință în această localitate. Programată pentru 12 ianuarie 1909, această conferință a fost amânată însă. Inițiativa acestei amânări i-a aparținut lui Bellegarde, membrii societății dând doar curs acestei cereri. Pentru a se explica contele Bellegarde i-a transmis o scrisoare lui N. Iorga, al cărei conținut va fi publicat în „Nemul Românesc” din 11 ianuarie 1909. Contele recunoștea că el a cerut această amânare căci „nu aş putea sub nici o condiție consimții, ca în momentul de față, așa de critic pentru monarhia austro-ungară, să se sărbătorească în Câmpulung tocmai acel politician al României care s-a manifestat în timpul din urmă în patria sa cu toată energia ca cel mai aprig dușman al unei politice prietenoase Austriei”²⁹, iar o astfel de sărbătorire ar putea părea în unele cercuri austriece, credea contele, „ca o demonstrație română iredentistă, și evident, antiaustriacă, o apreciere care ar sta în cea mai mare contradicție cu faptele sentimente ale tuturor păturilor populației din districtul Cîmpulung”³⁰ Și de ce ar vrea românii din Monarhie o schimbare a hotarelor când, atrage atenția contele, „pe cât de gravă ar părea poate starea țărănimii românești din Austria, totuși aceasta este (...) dacă o comparăm cu stările din Regatul României, aproape strălucită”³¹? N. Iorga a publicat această scrisoare împreună cu răspunsul său către contele. Nu avea iluzii, în acel moment, referitor la bucovineni: „că românii din Bucovina, n-au ajuns încă la conștiința deplină a drepturilor lor naționale, mai ales într-un stat care nu poate avea nici un caracter național, o știam de mult”³² dar această

²⁷ Arhivele Naționale Istorice Centrale, Fond Iancu Flondor, dosar 11, f. 23-25.

²⁸ La 31 ianuarie 1909 Partidul Creștin-Social Român si-a schimbat denumirea în Partidul Național Român. Vezi și Ioan Cocuz, *Viața politică românească în Bucovina (1900-1914)*, în Anuarul Muzeului Județean Suceava”, IX, Suceava, 1983, pp. 623-625.

²⁹ „Nemul Românesc”, IV, 3, 11 ianuarie 1909. București.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ *Ibidem*.

³² *Ibidem*.

stare putea fi îndreptată. Mai mult, „câtă vreme avem loc în coliba noastră, am avea dreptul să chemăm la dânsa pe frații noștri din cele mai strălucite palate străine”³³

Acest incident nu a avut menirea de a-l descuraja definitiv pe N. Iorga. În iunie 1909 acesta a mai încercat odată să treacă în Bucovina cu un grup de 38 de „excursionști din Ligă” dar, singur Iorga, a fost oprit la gara Ițcani și i-a fost înmănat un „decret de expulsare statornică din toate regatele și țerile reprezentate în dietă(...) din motive de oridne publică”³⁴ Incidentul a produs mare vâlvă în Bucovina, iar deputații români din Parlamentul vienez iau și ei atitudine. Aurel Onciul îi scria lui Iancu Flondor la 9 iunie 1909: „Văzând echoul ce chestia l-a făcut în Bucovin și în Regat, mi-am tras lucrul pe seamă și voiu dispune totul ca să facem o interpelație. Ar fi o lașitate de a omite”³⁵ Acestui grup îi era atașat și Bellegarde, deși majoritatea zvonurilor „îl denunțau pe conte ca inițiator al expulsării apostolului libertății naționale”³⁶ E greu de spus dacă Bellegarde s-a aflat întradevăr în spatele acestei expulzări. Contele nu a dezmințit acest zvon, documentele oficiale nu spun nimic în acest sens, nu ar avea cum, iar gazetele au speculat în funcție de situația de pe scena politică. Necrologul publicat la moartea contelui, în 1915, lasă impresia că Iorga îl considera totuși, dincolo de demersurile oficiale, drept autorul moral al acestui decret. „Din cauza contelui Bellegarde eu n-am mai putut intra în Bucovina decât cu permisie specială, în vagon închis”³⁷ L-a considerat însă ca pe un patriot austriac din cei mai sinceri și chiar dacă „n-a înțeles iredentismul nostru decât ca o fantomă ispititoare, rea și făcătoare de rău”³⁸ a fost „între puținii străini în stare să iubească simpla sinceritate curată a țaranului”³⁹ La final, Iorga avea să îl considere pe acest nobil adversarul pe care l-a meritat⁴⁰

În septembrie 1910 capriciosul conte austriac a renunțat la mandatul său din Cameră și a fost numit locțiitor de guvernator în Știria⁴¹ Explicația pe care a dat-o Bellegarde pentru această renunțare avea legătură cu neînțelegerile care au apărut între el și singurul om politic român care îl agrease până atunci, Aurel Onciul, atacurile din presă, izolarea sa în parlamentul vienez etc. Nu a renunțat însă la ideea unei reveniri asupra acestei decizii. Special pentru a-l convinge, dacă nu cumva cu sprijinul său financiar, a luat ființă „Revista Politică” la Suceava, care a dus o luptă furibundă cu „Foia Poporului”, gazeta democraților, pentru a susține revenirea lui Bellegarde în viața politică din Bucovina. De la Câmpulung profesorul Vasile Lițu îi scria lui Iorga după retragerea lui Bellegarde: „prietenii mei de studii și de luptă, precum și sătenii mei și țarării români (...) au stăruit să începem ceva acum”⁴² Manifestațiile de simpatie au avut efectul scontat. Bellegarde și-a depus candidatura pentru un nou

³³ *Ibidem*.

³⁴ *Idem*, IV, 54-5, 24 mai 1909. București.

³⁵ Arhivele Naționale Istorice Centrale, Fond Iancu Flondor, dosar 11, f. 79-80.

³⁶ V. Morariu, *op.cit.*, p. 16.

³⁷ N. Iorga, *op.cit.*, . 151.

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ *Ibidem*.

⁴⁰ *Ibidem*.

⁴¹ Vezi scrisoarea adresată de V. Lițului N. Iorga în I.E. Torouțiu, *op.cit.*, p. 92-93.

⁴² *Ibidem*.

mandat al districtului Câmpulung, dar indecizia sa dinaintea alegerilor, absența îndelungată dintre posibیلی săi alegători, și în special, forțele impresionante pe care gruparea naționalilor români le-au desfășurat pentru candidatul lor, George Sârbu, au făcut ca mandatul să fie câștigat de acesta din urmă. Bellegarde a obținut 3093 din cele 8893 de voturi valabil exprimate⁴³

Acest eșec l-a îndepărtat definitiv de Bucovina.

Izbucnirea Marelui Război l-a determină pe conte să se alăture armatei austro-ungare. A luat parte la luptele de pe frontul oriental împotriva armatei ruse. La 2 aprilie 1915 în Transcarpathia, lângă Lorbocow, se consemnează dispariția sa. „S’au luat informații din partea cercurilor cele mai influente de la Viena, la Petersburg cat și in tot cuprinsul Rusiei. Cu toate acestea, contele Bellegarde a ramas dispărut și trebuie sa ne împacam cu gândul ca a murit”⁴⁴ consemna ziarul românesc “Viața Nouă”

După moartea contelui și numele său a început să dispară din memoria românilor Bucovineni. Războiul apoi unirea, administrația românească, toate acestea se succed rapid iar memoria colectivă nu este una de lungă durată. Însă pentru perioada în care a locuit și activat în Bucovina contele Bellegarde a atins o popularitate printre români comparabilă poate doar cu cea a lui Aurel Onciul. Nu este întâmplător că acesta din urmă a candidat în două circumscripții electorale în 1907. Om politic abil și cu experiență, acesta era conștient de șansele sale de reușită în lupta electorală împotriva lui Bellegarde din anul 1907.

Spre deosebire însă de majoritatea istoricilor Bucovinei nu considerăm alegerea contelui ca un semnal de alarmă la adresa clasei politice românești. Nu vedem aici semnele unei crize. Majoritatea politicianilor români au încercat să se apropie de el, să se folosească de influența sa la Viena și nu au privit alegerea sa ca ceva ieșit din comun. Rangul, averea, acțiunile caritabile, influența și personalitatea voluntară a contelui erau avantaje în fața electoratului pe care puțini le puteau nega. Faptul că cel mai românesc district din Bucovina a preferat un candidat austriac arată de asemenea cât de nuanțată era problema națională în această provincie și cum, adeseori, un astfel de criteriu era unul secundar.

⁴³ Arhivele Statului - Regiunea Cernăuți, Fond 3 ((K.k. Bukowiner Landes-Regierung), dosar 11137, fila 52.

⁴⁴ “Viața Nouă”, IV, 168, 5 decembrie 1915, Suceava.
<http://www.cimec.ro> / <http://www.muzeuvaslui.ro>

**BĂTĂLIA DE LA RÂMNICU SĂRAT
(BĂTĂLIA DE CRĂCIUN – 22-27 DECEMBRIE 1916)
– PRELUDIUL MARII EPOPEI A ARMATEI ROMÂNE
DIN VARA ANULUI 1917**

Mircea Tănase*

Cuvinte cheie: retragere, poziții de apărare vremelnice, Bătălia de Crăciun, Mausoleu al Eroilor.

Keywords: withdrawal, temporary defence positions, the Battle on Christmas Day, Heroes' Mausoleum.

Abstract: *The Battle of Râmnicu Sărat (the Battle on Christmas Day - 22-27 December 1916) – the Prelude to the Romanian Armed Forces Great Epic in the Summer of 1917*

The Romanian Army withdrawal to Moldova, following the enthusiasm of victory and the bitterness of defeat in the summer and autumn of 1916, was undertaken by filling temporary defence positions, on the alignment of some reinforced points in the field, in order to slow the enemy advance and to achieve strong defence at the gates of Moldova. The Romanian 2nd Army, commanded by General Alexandru Averescu, put up resistance but, not supported by the Russian ally, it had to continue its withdrawal to Buzău and then to Râmnicu Sărat and Focșani.

One of the most dramatic episodes in those fights was the Battle of Râmnicu Sărat (22-27 December 1916), which was called the Battle on Christmas Day – Weihnachtsschlacht by the Germans). There were heavy losses among combatants, and after the front was stabilised to the south of Moldova, in the summer of 1917, the German occupation authorities built a Heroes' Mausoleum on Racovițeni hill, to the elevation of 417 m. During the interwar period the mausoleum deteriorated and its reconstruction, at the beginning and during the Second World War, was not completed. After the war, it was totally destroyed.

După bătăliile de pe Argeș și Neajlov, soldate cu pierderea Capitalei, la 21 noiembrie/4 decembrie 1916 armata română a început retragerea generală spre sudul Moldovei, ultima etapă, poate cea mai dureroasă, a campaniei din 1916. Condițiile grele în care s-a derulat această retragere a provocat armatei române mai multe pierderi decât luptele din cele trei luni de la intrarea în război.

La 24 noiembrie/7 decembrie 1916, în timp ce Marele Cartier General își continua deplasarea de la Buzău la Bârlad, trupele române au ocupat o nouă poziție de apărare vremelnică pe aliniamentul general al râurilor Cricov, Prahova și Ialomița, în

vederea încetirii înaintării inamicului și realizarea unei apărări ferme pe aliniamentul Râmnicu Sărat – Viziru – fluviul Dunărea. În Bătălia de pe Cricov, în zona localităților Albești, Tomșani, Loloiasca, Colceag, Armata a II-a a opus o dârză rezistență, dar nesprijinită de forțele ruse chemate în ajutor (acestea s-au oprit la Râmnicu Sărat, unde au campat două zile, invocând necesitatea potcovirii cailor, iar la retragerea generală spre Buzău, au campat, de asemenea, în marele depozit de vinuri Mareș de la Mizil), a fost nevoită să-i continue retragerea spre Buzău și, mai departe, spre Râmnicu Sărat și Focșani¹.

După bătălia de la Cricov, cea din urmă acțiune militară purtată de armata română în timpul retragerii din 1916, pe front a mai rămas doar Armata a II-a, comandată de generalul Alexandru Averescu. Armata I și Grupul apărării Dunării au fost retrase din luptă și trimise la refacere în nordul Moldovei, în locul lor intrând două mari unități ruse, Armata a IX-a și Armata a IV-a, care încadrau Armata a II-a română. Aceasta era împărțită în două sectoare: la stânga Grupul Râmnic, comandat de generalul Văitoianu, cu unitățile dispuse între Racovițeni (vest Râmnicu Sărat) și Muntele Furu (Dumitrești). În componerea acestui grup intrau Diviziile 1, 3 și 6, acestea din urmă fiind considerate cele mai bune pe care le avea armata română la momentul respectiv, dat fiind faptul că fuseseră angajate în sectoare mai liniștite. Cel de-al doilea sector al Armatei a II-a era constituit din Grupul Vrancea-Oituz, comandat de generalul Cristescu. În subordinea acestuia se aflau Brigada a 7-a mixtă, comandată de colonelul Sturza, precum și Divizia a 15-a, comandată de generalul Eremia Grigorescu².

Mareșalul Makensen, care dorea cu orice preț să ajungă cât mai curând la Iași, pentru a prelua și acest al doilea centru politico-administrativ al României, a deplasat spre Moldova grosul armatei germane angajate în operațiile din România. Armata a IX-a (10 divizii de infanterie) comandată de generalul Falkenhayn, acționa pe un front cuprins între munții și râul Buzău, cu axa principală pe calea ferată Buzău-Râmnicu Sărat), iar la sud, între râul Buzău și Dunăre acționa Armata de Dunăre (5 divizii de infanterie germano-turco-bulgare și două divizii de cavalerie), comandată de generalul Kosch, cu direcția generală de înaintare spre Brăila.

Grupul Râmnic al Armatei a II-a română se afla dispus în apărare în zona muntoasă și de dealuri a județelor Buzău și Râmnicu Sărat, între Muntele Furu și Racovițe, pe valea râului Călnău, aproape de comunicația Buzău-Râmnicu Sărat. În continuare, până la Dunăre, frontul era acoperit de unități ale armatei ruse.

Considerată a fi cea mai mare bătălie din perioada retragerii pe linia Siretului, Bătălia de la Râmnicu Sărat (22-27 decembrie 1916, denumită de germani *Bătălia de Crăciun - Weihnachtsschlacht*) a fost de la început sortită eșecului, dat fiind faptul că forțele ruse, care dețineau cea mai mare porțiune a acestui front, nu doreau decât o rezistență provizorie pe aceste poziții și, încă de la 16 decembrie, comandamentul rus a semnalat, într-un raport către regele Ferdinand, și în ordinul de operații către trupele din subordine, intenția de a se retrage în spatele Siretului, indicând fiecărei unități

¹ Constantin Kirîțescu, *Istoria războiului pentru întregirea României*, vol. 1. Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989, p. 526.

² *Ibidem*.

sectorul pe care avea să-l ocupe. Ca urmare, a fost nevoie de o oreevaluare a opțiunilor și din partea comandamentului român, nevoit să ia în calcul replierea apărării pe linia Cașin – Muntele Clăbucet – nord Odobești.

Generalul Falkehayn și-a dispus la aripa stângă a frontului Grupul Kraft, constituit din totalitatea trupelor sale de munte, care avea misiunea de a acționa asupra trupelor române în regiunea muntoasă și de dealuri. Pe axa de comunicație Buzău-Râmnicu Sărat acționa Grupul Morgen, cu misiunea de a străpunge liniile rusești și a cuceri orașul Râmnicu Sărat. La dreapta, până la râul Buzău, se afla grupul Kùhne. În rezervă, Falkehayn și-a păstrat diviziile 89 și 41.

Ofensiva germană a început în data de 22 decembrie, pe tot frontul. Puternice lupte s-au dat în sectorul muntos și în regiunea deluroasă, între forțele române și Corpul alpin bavarez. Diviziile 2, 1 și 6 române au apărut cu înverșunare pozițiile de pe apa Călnăului.

La 24 decembrie, Grupul Morgen, cu Divizia 12 bavareză și Divizia 89, a luat cu asalt cota 417, care domină apa Călnăului, la sud-est de localitatea Racovițeni. Poziția a fost apărută de forțele ruse, pierdută și cucerită de mai multe ori, soldată cu mari pierderi de ambele părți. A doua zi, pe 25 decembrie, trupele rusești au hotărât să rupă lupta pe întreaga linie a frontului pe care îl apărau, dar nu au comunicat acest lucru și aliaților români. Aflate în fața Corpului Alpin german, concentrat acum cu întregul efort asupra lor, acestea au fost nevoite să se retragă prin luptă. La dealul cu cota 854, o companie din Regimentul 22 a luptat cu baioneta, până când toți soldații și comandantul lor au fost uciși.

Luptele au continuat în zilele de 26 și 27 decembrie, trupele române cedând doar după lupte grele fiecare poziție, și doar astfel Corpul alpin bavarez, întărit cu trupe noi de infanterie și cavalerie, a făcut joncțiunea cu aripa dreaptă a Grupului Gerock, care acționa spre Vrancea dinspre Târgu Secuiesc. Divizia 1 română și Divizia rusă Zamurskaia s-au retras la est de Jitia.

În sectorul central, trupele ruse s-au retras către Râmnicu Sărat și au hotărât să nu mai continue lupta pentru apărarea orașului, continuându-și retragerea către Siret. Acest lucru a obligat și diviziile române să se retragă. Generalii Averescu și Văitoianu au solicitat Marelui Cartier General român să dea o altă destinație Corpului de cavalerie rus care a operat sub ordinele Armatei a II-a române, “deoarece prin retrageri intempestive și dezordonate influențează în rău trupele române”³

Reorganizarea armatei române în primăvara anului următor și elaborarea unui plan de campanie riguros, bine fundamentat, care și-a propus să nu mai repete greșelile de concepție anterioare, au constituit premisele esențiale ale reluării ofensivei pentru eliberarea teritoriului țării de sub ocupație străină.

Stoparea înaintării armatelor Puterilor Centrale spre Moldova, în vara de foc din 1917, la Mărăști, Mărășești și Oituz, acest triumfi de glorie al armatei noastre în Primul Război Mondial, a constituit, dincolo de revanșa față de înfrângerile din vara anului precedent, un nou punct de plecare pentru împlinirea definitivă a idealului nostru național de readucere în hotarele țării a Basarabiei, Bucovinei și Ardealului.

³ *Ibidem.*

* *
*

În *Bătălia Râmnicului Sărat* ambele tabere au avut pierderi foarte mari. După stabilizarea frontului în sudul Moldovei, în vara anului 1917, autoritățile germane de ocupație au avut inițiativa ridicării unui mausoleu al eroilor pe dealul Racovițeni, la cota 417. Aici au fost înhumați, după unele surse, aproximativ 4000 de germani, 3000 de ruși și 6 români.

Potrivit informațiilor aflate în lucrarea „*Kreigergraber in Rumanien. Morminte de eroi în România*”, apărută în anul 1931, la Racovițeni au fost înhumați 3008 eroi germani neidentificați⁴

Pe de altă parte, conform unei informații preluată de la autoritățile germane, la nivelul anului 1930, la Racovițeni au fost strămutați, din cimitirul de la Bălăceanu și din localitățile învecinate, 5250 de militari germani, în cea mai mare parte neidentificați. Alături de aceștia, în cimitir mai erau înhumați 124 germani identificați, 32 austrieci identificați și 1217 necunoscuți, depuși în morminte comune⁵, deci, un total de 6 623 eroi. Potrivit aceleași surse documentare, centralizările de eroi germani în mausoleul de la Racovițeni urmau să aibă loc și în anii următori⁶

Mausoleul era construit din beton armat și avea o subterană împărțită în 9 firide. De formă dreptunghiulară, monumentul avea dimensiunile de 10x6 m și o înălțime de circa 8 m. Zidul împrejmuitor era de aproximativ 50x35 m, cu o înălțime de peste 2,5 m. Deasupra porții se afla o plachetă din bronz pe care era inscripționată, în limba germană, o dedicație închinată eroilor înhumați în acest cimitir: „*Vouă/Camarazi căzuți în onoare și spre amintire/ pentru luarea cu asalt a acestei înălțimi în luptele de Crăciun/înaintea Râmnicului-Sărat de la /22 la 26 Decembrie 1916/ A 12-a Divizie de Infanterie Bavareză*”⁷

Mausoleul era placat cu plăci din marmură pe toate laturile. Plăcile aveau inscripționate numele tuturor eroilor înhumați în cimitir. În partea de jos, lângă trepte, era o altă placă de marmură care avea înscris un text în limbile germană, română și rusă; „*Aici odihnesc eroii .....morți pentru patrie*”⁸ Din dreptul acestei plăci până la suprafața terenului cimitirului erau șapte trepte din piatră, dispuse circular în jurul mausoleului. Accesul în subterana monumentului se făcea prin intermediul unor uși masive din fier.

Documentele vremii, consemnând unele declarații ale localnicilor, relatează faptul că mausoleul era atacat periodic cu gloanțe de către locuitori, în semn de răzbunare împotriva germanilor. Plăcile din marmură au fost distruse de către localnici din aceleași motive⁹

⁴ Conform Raportului C.E./3472 din 06.12. 2006; vezi și Arhiva Cultul Eroilor (în continuare A.C.E.), dosar nr. 620, f. 31-32.

⁵ A.C.E., dosar nr. 618, f. 66.

⁶ A.C.E., dosar nr. 1095, f. 91-92.

⁷ A.C.E., dosar nr. 620, f. 23.

⁸ *Ibidem*, f. 3.

⁹ *Idem*.

Odată cu trecerea timpului, în perioada interbelică, când ura împotriva germanilor s-a mai estompat, mausoleul s-a constituit într-un loc de celebrare a diferitelor sărbători istorice sau religioase. Localnicii mai în vârstă își amintesc și astăzi cu nostalgie de această perioadă, când „*domnii noștri* (învățătorii, n.n.) *ne duceau la serbarea de la monument, unde cântam și spuneam poezii*”

De-a lungul timpului, monumentul, deși, după spusele localnicilor, rivaliza ca mărime și frumusețe cu cel de la Mărășești, a început să se degradeze, fapt semnalat și printr-o scrisoare adresată în luna iulie 1931 de către Carol Stauss, delegatul Guvernului german pentru Societatea „*Cultul Eroilor*” în România. În acest sens se arăta că „*...monumentul și cripta de la Racovițeni are absolută nevoie de reparațiuni*” Astfel, delegatul adresa rugămintea ca Societatea să sprijine lucrările de reparații, lucrări ce se cifrau la suma de 200 0000 lei¹⁰ Prefectura urma să sprijine această lucrare „*cu cel puțin 50.000 lei*”¹¹

Pentru că autoritățile germane întârziu să intervină în restaurarea mausoleului, Societatea „*Cultul Eroilor*” propunea, în 1934, desființarea cimitirului datorită „*excentricității*” sale și a imposibilității acestuia de a fi întreținut¹²

Guvernul german a răspuns solicitării abia în 1937, iar în 1938 a trecut la reconstrucția acestuia într-o nouă configurație, cu două capele paralelipipedice, una pentru catolici și cealaltă pentru ortodocși.

Lucrările de reparații au început prin dărâmarea completă a monumentului german din timpul războiului, precum și a zidului de împrejmuire și nivelarea terenului. În mijlocul terenului prevăzut pentru cimitirul nou s-a construit un osuar mare, de 8 mp și de 2,5 m adâncime, în care s-au înhumat cei 5 250 eroi din cripta veche.

S-a mai construit o capelă de lemn provizorie, care adăpostea 1 153 eroi strămutați din vechiul cimitir al mausoleului și din diferite localități de pe raza fostului județ Râmnicu Sărat. Aceștia au fost puși în 570 sicrie de lemn. Dintre cei 1153 eroi, doar 6 germani sunt identificați¹³ Probabil este vorba despre cei 1373 eroi, menționați mai înainte, proveniți din cimitirele din zonă, care au murit în *Bătălia Râmnicului Sărat*, pentru că, într-un raport din data de 20 aprilie 1939 al delegatului Societății „*Cultul Eroilor*” la Râmnicu Sărat, plutonierul major Mihai Vasile, se confirma faptul că în cimitirul de onoare de la Petrișoru-Racovițeni erau înhumați 6 623 militari, dintre care 5250 în osuar¹⁴

Într-un proces-verbal datat 4 martie 1940, primarul localității, Vasile Dobroiu, notarul Vasile Ignătescu și picherul Iordache Panaite, „*în conformitate cu ordinea Ministerului Inventarului avuțiilor nr. 85/1, 85/3 și 85/16 din 1939*”, consemnau că terenul unde se află construit Monumentul Eroilor este situat în satul Racovițeni,

¹⁰ *Ibidem*, f. 14, 16.

¹¹ *Ibidem*, f. 21.

¹² *Ibidem*, f. 32.

¹³ *Ibidem*, f. 51, 52, 55.

¹⁴ A.C.E., dosar nr. 620, f. 116, 117. Pentru liste nominale cu militarii germani decedați în campania din 1916-1918 și înhumați în cimitirul din Racovițeni-Petrișoru, vezi dosarul nr. 628, f. 1-29, inclusiv fotografiile cu mausoleul; dosar nr. 632, f. 62-78 și dosar nr. 633 (în întregime).

având o suprafață totală de 10.000 mp. Clădirea principală era construită din cărămidă presată și se compunea din „2 corpuri de casă, cu 2 camere, din care una servește pentru catolici și una pentru ortodocși, cu o suprafață de 1295 mp. Terenul liber din jurul clădirii are 8705 mp”¹⁵

Un alt document aflat la Primăria Racovițeni (*Plan de realizările gospodărești pe timp de 5 ani*), după ce face un succinct istoric al localității (specificându-se că nu i se cunosc începuturile, dar se știe că numele îi vine de la Ruxandra Racoviță, care a avut moșie aici și i-a împrumutat pe localnici la 1864), menționează, pe lângă celelalte obiective sociale aflate în comună (5 școli, 2 biserici, 2 bănci populare, Căminul cultural „Cuibul de Șoimi”, 2 cantine școlare, primărie, un post de jandarmi) și „Monumentul din dealul satului Racovițeni unde au fost îngropați în gropi comune, ca aproximativ 4000 nemți, 3000 ruși și 6 români, morți în războiul 1916-1918, construit în anul 1917 de armata de ocupație germană. Acest monument a fost dărâmat în anul 1937 în baza autorizației de la Soc. Cultul Eroilor Român, iar în anul 1938 s-a început altul în același loc sub formă de două capele cu cheltuiala Societății Cultul Eroilor, care nu este terminat”¹⁶

În martie 1940, într-un alt proces verbal semnat de pretorul plasei Râmnicu Sărat, de primarul, notarul și preceptorul din Racovițeni, monumentul era inventariat ca proprietate a statului și evaluat în sumă de 15.000.000 lei, din care 14.980.000 lei valoarea clădirii și 20.000 lei valoarea terenului¹⁷

Într-o corespondență a Așezământului *Cultul Eroilor* cu autoritățile locale se arăta că „în anul 1940, când lucrarea nu era terminată, cutremurul a avariat partea superioară a monumentului”¹⁸

În timpul celui de-al doilea război mondial lucrările la monument au fost întrerupte, iar după încheierea războiului a fost lăsat în paragină. Conform unor relatări ale localnicilor, monumentul ar fi fost distrus de artileria Armatei Roșii, în 1944, la trecerea acesteia prin zonă. Alte relatări conduc către ideea că monumentul ar fi fost distrus în anul 1949, la indicațiile autorităților sovietice prezente atunci în România. Din materialele rezultate au fost construite Casa de Cultură „*Florica Cristoforeanu*” din Râmnicu Sărat (inaugurată în 1959), școlile generale din Racovițeni și Ziduri, precum și vechiul local al primăriei din Racovițeni. O altă parte a materialelor de construcție care au provenit de la monument a fost probabil utilizată de către localnicii din Racovițeni la diferite construcții din propriile gospodării.

Un lucru este totuși cert: datorită neîngrijirii și abandonării de către autorități, cimitirul s-a degradat complet, monumentul a fost demolat, împrejmuirea a dispărut și, din această cauză, acest obiectiv comemorativ nu a fost inclus în listele întocmite în perioada anilor 1984–1988.

Astăzi, pe amplasamentul vechiului monument se mai află doar ruinele fundației, vizibile însă de la mare distanță, datorită proeminenței dealului pe care este situat. Însă el nu mai spune nimic celor care trec nepăsători prin zonă și nu mai au de

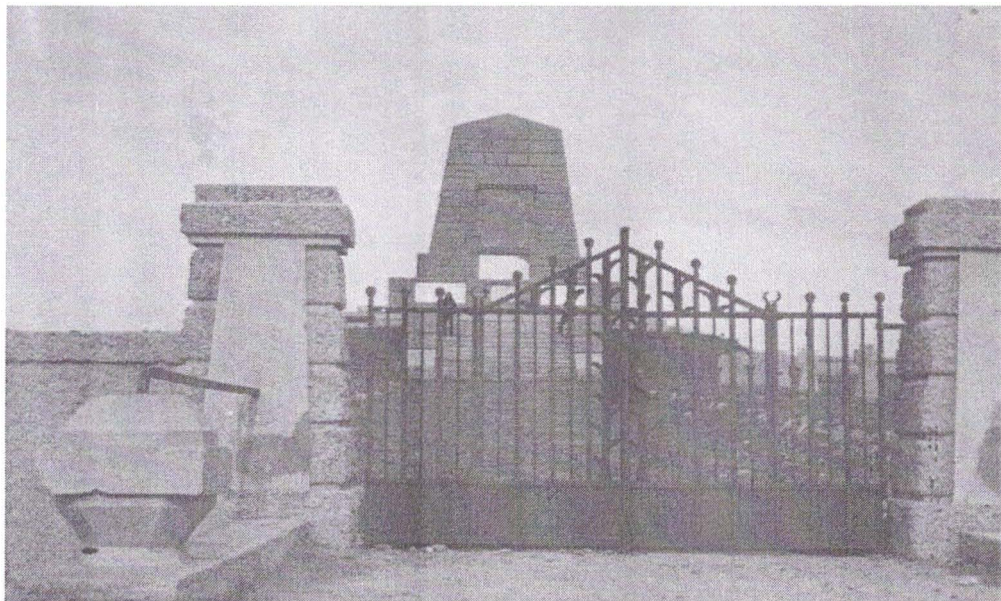
¹⁵ Document aflat în xerocopie la Primăria Racovițeni.

¹⁶ *Ibidem*.

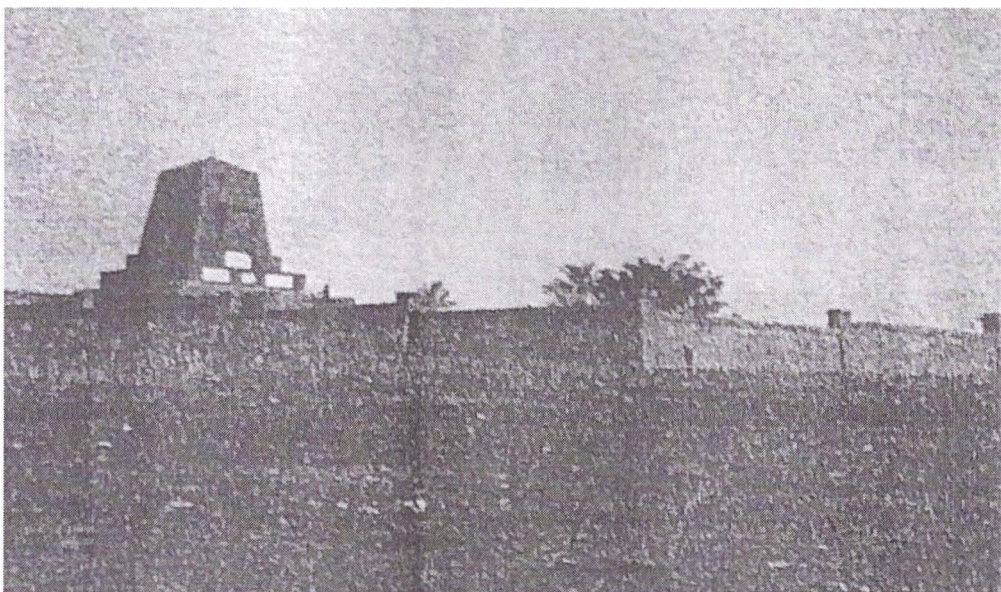
¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ IM/1993, județ Buzău.

unde să afle că pe Dealul Racovițenilor, la cota 417, odihnesc uitați de timpuri și de semeni, aproape 7000 de eroi, căzuți în marea *Bătălie de Crăciun*, din 1916, una din marile confruntări ale primului război mondial. Iar dacă mobilurile acesteia au fost cu siguranță străine celor mai mulți dintre ei, era de datoria celor care au supraviețuit și a urmașilor acestora să le cinstească cum se cuvine suprema jertfă, indiferent de care parte a baricadei au luptat.

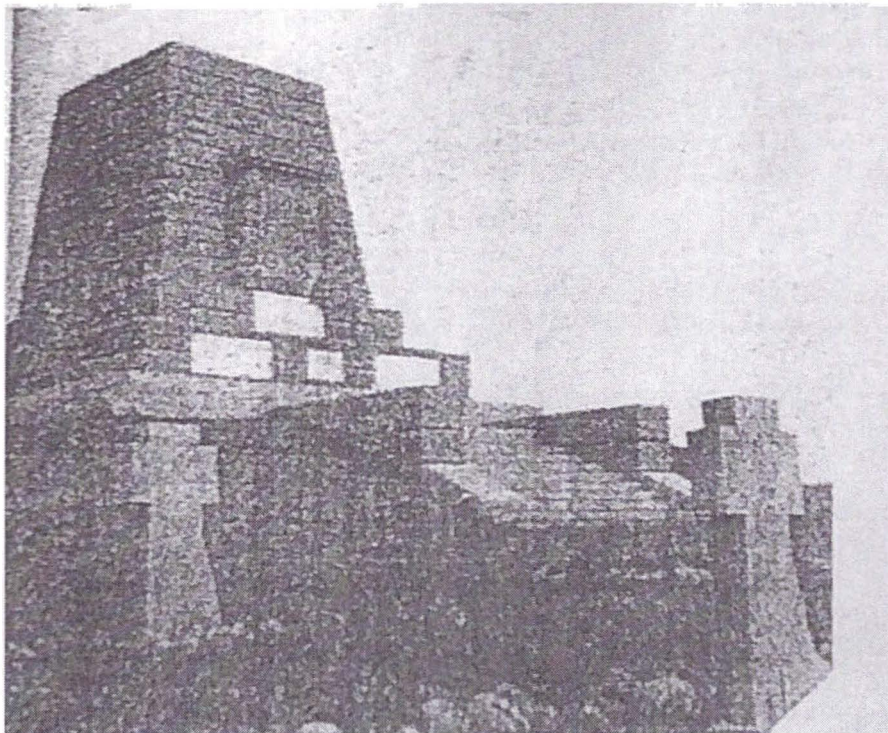

Foto 1: Mausoleul Eroilor de la Racovițeni la sfârșitul Primului Război Mondial;

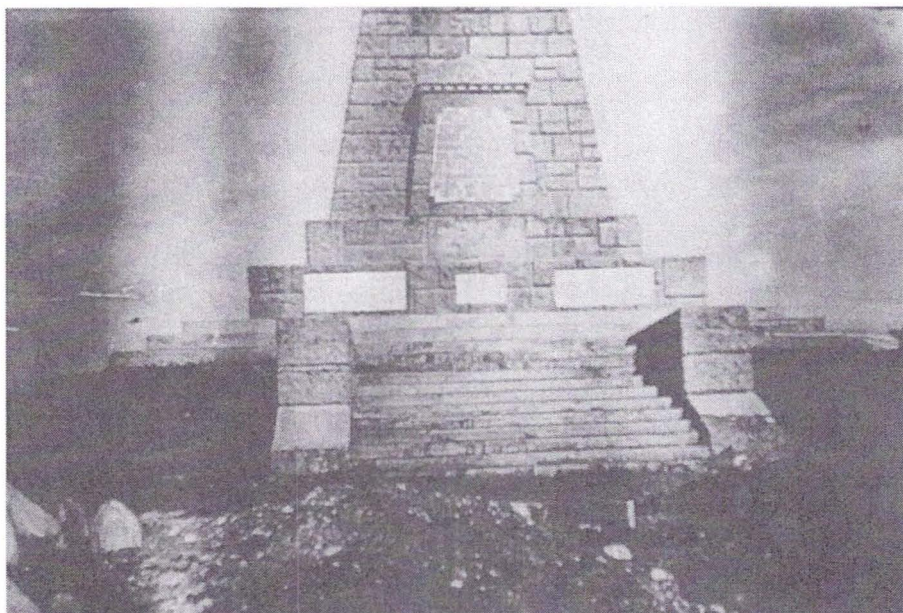

Foto 2

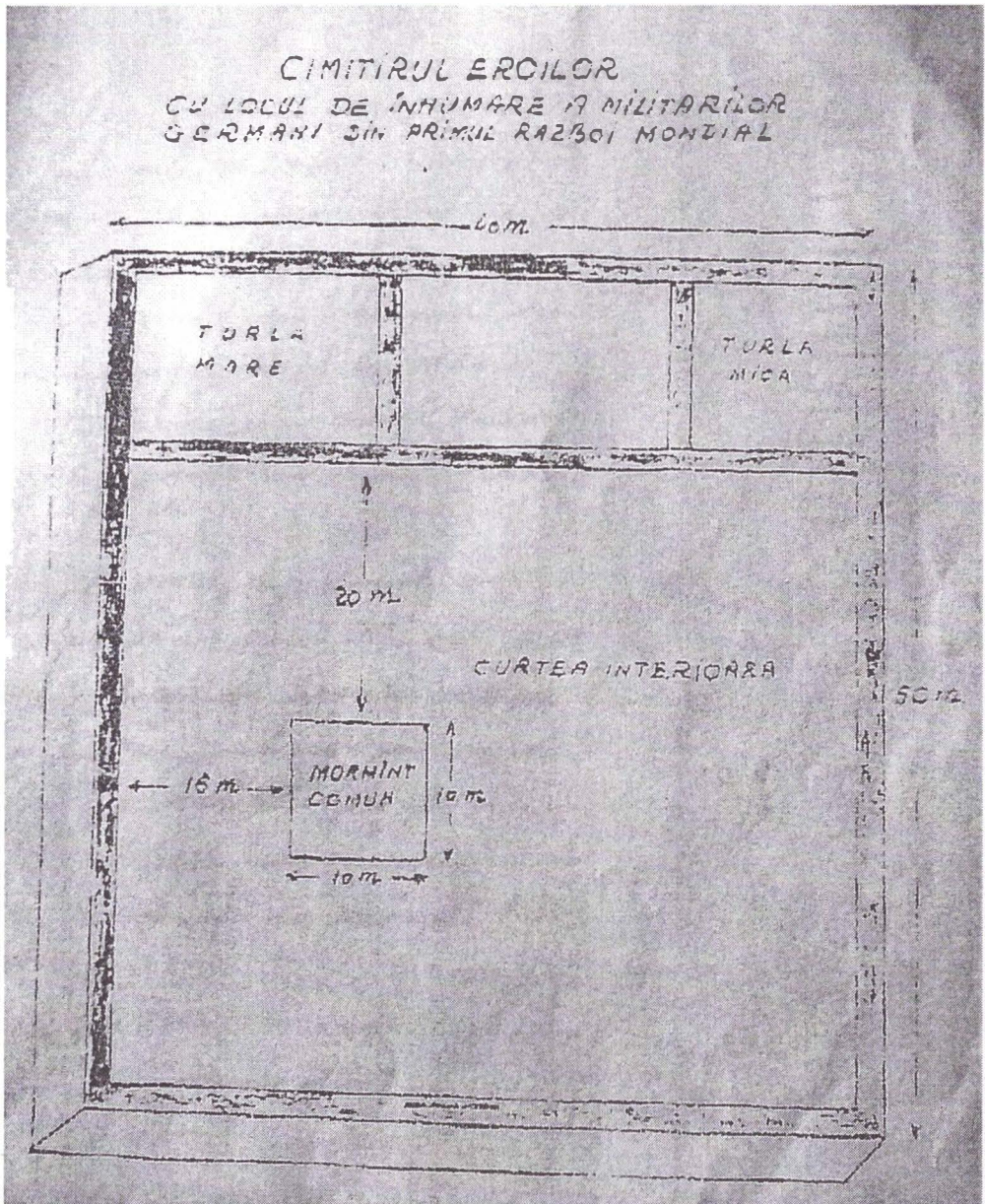
Foto 2,3,4: Detalii ale mausoleului;

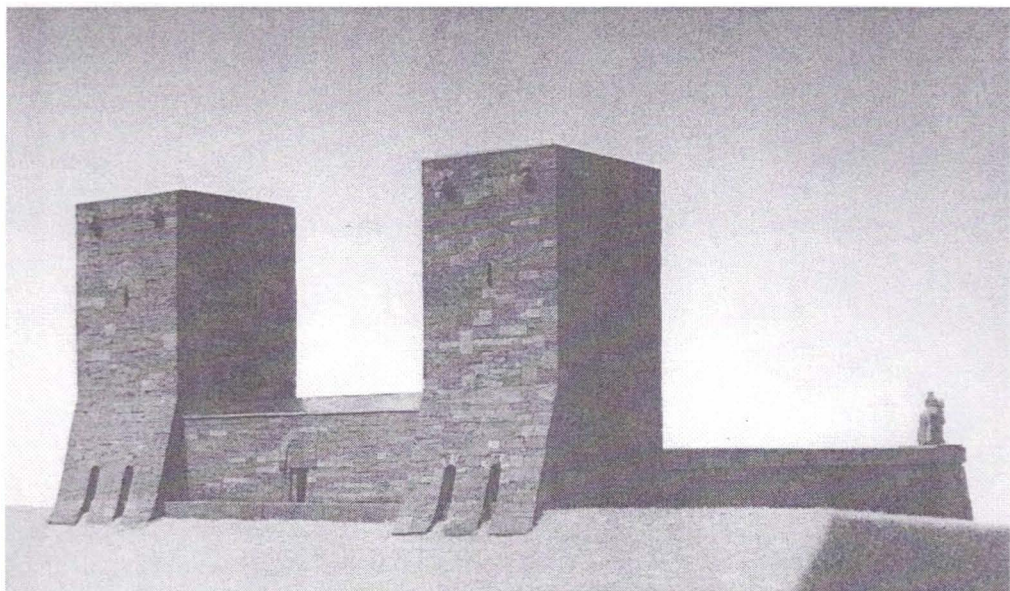
Foto 3

Foto 4

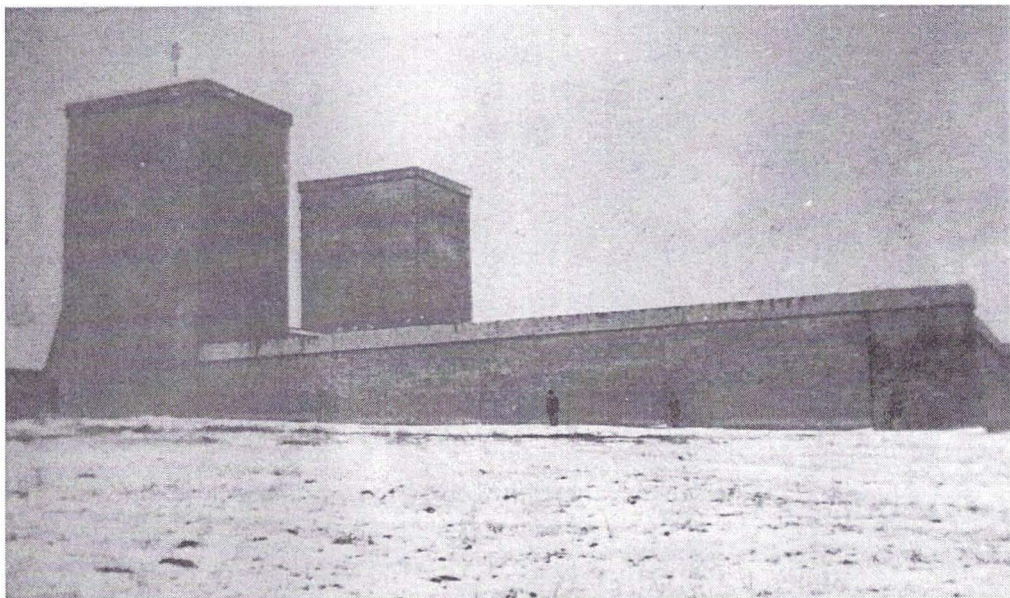

Foto 5: Planul de refacere a mausoleului în perioada interbelică;

Foto 6

Foto 6, 7: Mausoleul Eroilor de la Racovieni după refacerea sa la începutul celui de-al Doilea Război Mondial;

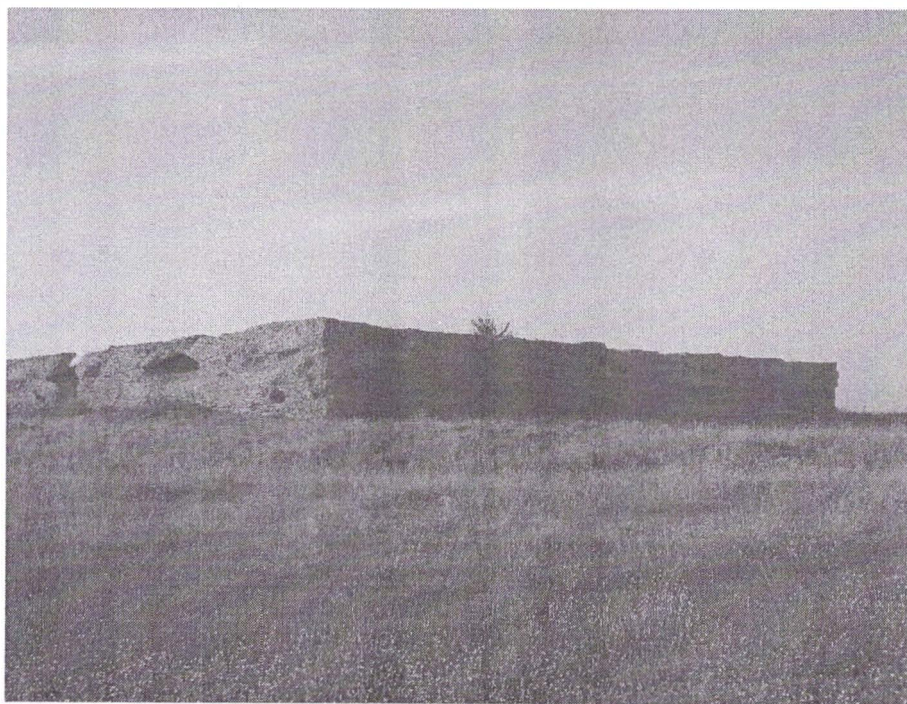

Foto 7

Foto 8

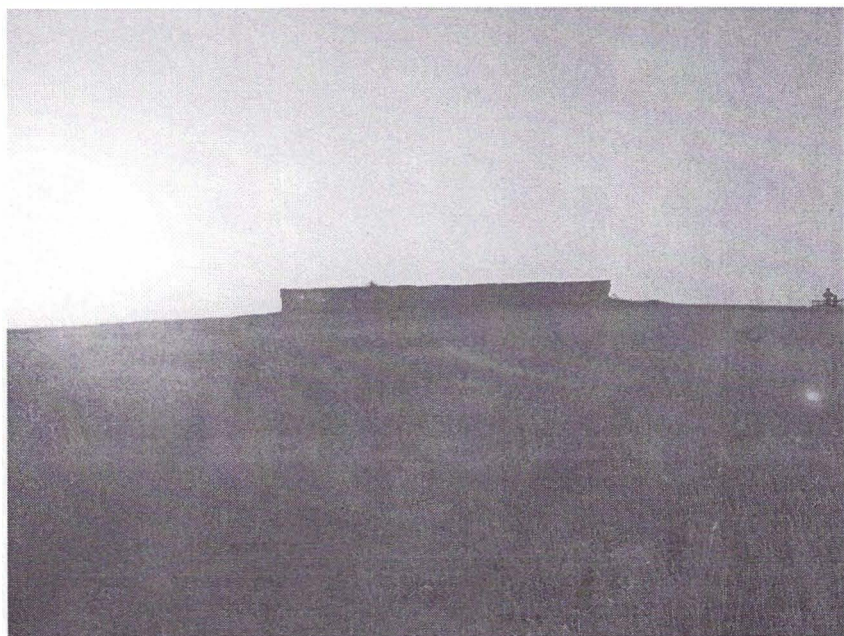
Foto 8,9,10,11: Ruinele actuale ale Mausoleului Eroilor de la Racovițeni

Foto 9

Foto 10

Foto 11

REORGANIZAREA DIVIZIILOR DOBROGENE, IANUARIE - IULIE 1917

Costin Scurtu*

Cuvinte cheie: Primul Război Mondial, armata română, regimentul de infanterie, ofensivă, tactica militară, ocupația militară.

Key words: World War I, the Romanian Army, the Infantry Regiment, offensive, military tactics, military occupation.

Abstract: *The Reorganisation of the divisions from Dobrogea, January-July 1917*

The Romanian troops retreated in Moldavia were exhausted, diminished and partially disorganized. In addition there were conditions of a frosty winter, lack of material resources food rationalisation, the typhus which played havoc. The instruction given to the large units retreated in Moldavia, had at first, a directing character and they had not a minute plan of the following operations. They laid down the new organisation of the 9th Dobrudja infantry and its sub-units and that it should take place in the area of Vaslui, Banesti, Balteni, Ivanesti, in a region having 48 villages round Vaslui. The sick or wounded people were not allowed to be looked after in hospitals, and the soldiers were supposed to go from one place to another only on the basis of general orders strictly laid down. The military priests did charitable actions, supported the sanitary groups activity of looking after the wounded and controlled epidemics. They had to know about the quality of food for soldiers, especially for sick soldiers, about the body hygiene of soldiers and to inspect regularly the troop together with their doctor. In the summer of 1917 the Dobrudja division contributed brilliantly to the victory at Marasesti.

În iarna anului 1916-1917, s-a trecut la reorganizarea și refacerea armatei române. S-au avut în vedere atât principiile realiste de organizare, cât și experiența acumulată în campania din anul 1916. S-a hotărât crearea de unități militare atât cât puteau să fie dotate cu armament și tehnică de luptă, asigurându-se condițiile pentru completarea permanentă a acestora cu tot ce era necesar, să aibă capacitatea de a lupta independent, forța lor combativă fiind comparabilă cu cea a marilor unități inamice.

Refacerea armatei române pleca, la începutul anului 1917, de la starea de spirit a autorităților și a populației, mai ales celei provenite din Muntenia, care era deprimată și fără resurse. În Moldova se aștepta „Comunicatul de seară”, care aducea, însă, numai veștile rele. România se micșora mereu Buzăul, Râmnicu-Sărat, Focșaniul, Brăila căzuseră pe rând în mâinile inamicului.

Trupele române care s-au retras în Moldova erau epuizate, micșorate numeric și, în parte, dezorganizate. La acestea se adăugau, condițiile iernii geroase, lipsurile

materiale și a spațiilor de locuit, raționalizarea produselor alimentare, tifosul exantematic care făcea ravagii. S-a mai adăugat accidentul de la Ciurea, lângă Iași, unde s-a petrecut o catastrofă feroviară, în care au murit câteva sute de persoane. Iar aliatul rus propunea refacerea armatei române să se facă pe teritoriul rusesc...

Pentru ridicarea moralului trupelor, după retragerea din toamna anului 1916, prin Apelul nr. 272 din 18 decembrie 1916, preoților militari li s-a cerut să lucreze, cum zice Apostolul, „cu timp și fără timp”, pururi între soldați, mângâindu-i, îmbărbătându-i, sfătuindu-i, dându-le puterea de a răbda până la sfârșit. Soldații trebuiau îndemnați la post, spovedanie și împărtășanie, Taine care duceau la revigorarea morală, „la nădejde, mângâiere sufletească, luminare, înțeleptire, sfințire a minții, sufletului și inimei, tămăduire, curățire, îndreptare de viață, adăogire de fapte bune, plinire de porunci, bucurie și sănătate, izvor de bunătați”¹ Tot pentru menținerea moralului trupelor, serviciile divine urmau a fi efectuate cu fast și în sobor de trei, cinci sau șapte preoți.

Nazarie a sugerat ideea de a se forma coruri care să prezinte piese muzicale religioase sau cântece patriotice, de a se organiza conferințe pe teme diverse (de morală creștină, istorie a bisericii, istorie a religiilor, istorie națională, pe teme de igienă și chiar de știință care interesează viața practică a soldatului), de a se organiza șezători și serbări²

Prin ordinul nr. 1062, de la 27 decembrie 1916/8 ianuarie 1917, s-a stabilit ca reorganizarea Diviziei 9 infanterie și a unităților sale, care au luptat în alte divizii de infanterie, să se execute în zona Vaslui, Bănești, Bălțeni, Ivănești, într-un raion care să cuprindă 48 de localități, aflate în împrejurimile orașului Vaslui. S-au transmis garnizoanelor și la posturile de jandarmi tabelele în care erau nominalizate localitățile de dispunere a unităților. Au fost suspendate concediile și permisiile. S-a interzis ca bolnavii sau răniții să fie îngrijiți în afara spitalelor. Iar deplasarea militarilor să se facă numai pe baza unui ordin de serviciu emis conform unor noi norme, riguros stabilite³

Inițial, trupele au fost încartiruite în localități cea ce a generat numeroase dificultăți. Ulterior, s-a trecut la realizarea în afara localităților a unor amenajări de cazare, îndeosebi de bordeie semiîngropate și barăci, ceea ce a dat de fapt acestor aglomerări înjghebate caracterul unei tabere. Armei infanteriei i-au fost repartizate, în primul rând, efectivele de recruți din contingentele 1917 și 1918 sau ani mai vechi, împreună cu instructorii respective. S-a aplicat și procedeul ca surplusul de efective de alte arme să fie transferat la infanterie, mai ales a celor care plecaseră de la această armă la alte specialități.

Dar o problema avea să creeze o situație critică, epidemiile.

¹ Ordinul nr. 570 din 10 iunie 1917.

² Ionela Mircea, *Despre activitatea preoților militari în timpul Primului Război Mondial*, în „Apulum” XLIII/2, Alba Iulia, 2006, p. 317.

³ În câteva săptămâni, la începutul lunii februarie 1917, unitățile erau grupate și dislocate în zonele de reorganizare și pregătire. Vezi, *România în anii primului război mondial*, vol.I, București, Editura Militară, 1987, p. 67.

Trupa dobrogeană ieșea la exercițiu dimineața. Apa Stemnicului se revărsase peste toată valea și era înghețată. Dar în fiecare zi tot mai mulți soldați lipseau dimineața de la apel. Ei se îmbolnăveau. „Trecea sergentul de zi pe la casele acestora și scria pe ușă cu cretă: „Casă de scutiți” - Îi scutea el pe ziua aceea de front. Dacă în aceeași casă se făceau mai mulți scutiți, a doua zi ștergea ce scrisese ieri, și scria în loc: „Fermelie” [...] Mi-l aduceau la spital doar să să-l îngrop, căci eu aveam preot, iar preotul regimentului lor era în al treilea sat, Hotărâse preotul meu să păstreze o listă nominală a celor îngropați în cimitirul satului, listă pe care trebuia să o predea primarului din sta în ziua când plecam de acolo cu spitalul. La căpătaiuul fiecărui mormânt punea pe-o cruce de lemn un număr, care pe listă corespundea cu numele celui îngropat, ca să știe [...].

Ora trei după prânz era a ceremoniei colective. Până atunci aduceau mereu căruțele și târgile. Cu ce murea în spital, cu ce venea din sat, suia la deal, spre cimitirul satului, tristul convoi de târgi acoperite cu prostiri albe, purtate de sanitarii mei în bluze albe”⁴

Doctorul colonel M. Ștefănescu-Galați avea să-i prezinte generalului Constantin Scărișoreanu, comandantul Diviziei 9 infanterie, situația grea cu îmbolnăvirile și că epidemia nu va înceta atâta timp cât soldații vor mai sta în locuințele țărănești. Generalul „a dat ordin să se construiască în cea mai mare grabă barăci și bordeie, și a scos soldații din sate. Fiecare unitate, când îi era gata baraca, se pornea de dimineață din casele țărănești cu toate cabalăcurile ei și venea la mine la spital. Aici îi curățam radical pe toți și, în timp ce se făcea toaleta lor corporală, efectele lor stăteau la etuvă”⁵

În urma militarilor care plecau din sat, acționa o echipa de sanitari care dezinfectau casele țărănești. Într-o săptămână a fost scos regimentul primejduit din cele trei sate unde cantonase. Generalul a luat decizia să se mărească rația de hrană pentru ca trupa să se întremeze. „A adus din jos, de dincolo de Vaslui, unde îndepărtase de ochii pofitori ai intenđenței centrale, o cireadă de vite, pe care la părăsirea Dobrogei n-a vrut să le lase în mâna inamicului. A adus porci. A dat tot pentru hrana trupei. A hotărât să se dea convalescenților după boală două mâncări de carne la fiecare masă și vin [...] Erau, desigur, prea mulți. Ca să-i pot adăposti pe toți, am întins în ograda școlii, unde era spitalul, corturile mari de spital cu pereții dublii. Erau destul de călduroase. Am mai făcut și alte corturi pentru câte zece oameni. Paturile le-am făcut din nuiele împletite, ridicate de două palme de la pământ [...].

Mi-a trimis generalul pentru bolnavii mei tot ce-i ceream. Mi-a trimis din cireada diviziei șase vaci cu lapte și dăduse ordin să se facă spitalului tot ce-mi va trebui

S-a îngrijit generalul de oamenii lui cu dragul ce-l are numai acel care știe ce poți face din soldat, când te apropii cu sufletul de dânsul. A făcut pentru ei mai mult decât permiteau ordinele; le-a dat o hrană cum nu se găsea în multe divizii. Era veșnic

⁴ Dr. M. Ștefănescu-Galați, 1916-1918. *Amintiri din Război*, în „Marea Unire a românilor în izvoare narrative”, București, Editura Eminescu, 1984, pp. 677- 679.

⁵ *Ibidem*, p. 680.

între dâșșii [...] comandantul lor, care a înțeles că poate să facă din e ice-o vrea. Și a făcut! A făcut Mărășeștii!”⁶

La toate cele amintite, se mai adăuga încă una: schimbarea de regim în Rusia, prin înlocuirea monarhiei țariste cu proclamarea republicii. La 4/17 martie 1917, prințulul Lvov înștiința pe aliați că, guvernul provizoriu pe care îl prezida, va respecta obligațiile internaționale contactate de regimul anterior, adică va continua războiul. Dar Germania încerca să ajungă la încheierea păcii separate cu guvernul provizoriu rus, dar cu alți reprezentanți, cu cei din cercurile socialiste, chiar bolșevice.

Într-un raport secret trimis comandamentului său suprem, șeful Misiunii militare franceze din România, generalul Henry Berthelot, semnală: „chestiunea alimentării armatei române este deasupra tuturor celorlalte” și că armata rusă „continua să rechiziționeze sau să cumpere obiecte și hrană în țară”⁷

Instrucțiunile date marilor unități, care au fost retrase în Moldova aveau, într-o primă fază, un caracter orientativ și nu erau însoțite de un plan detaliat al acțiunilor ce se urmăreau⁸. S-a trecut la reducerea efectivului armatei de operații la parametri adecvați resurselor țării. S-au constituit diviziile de infanterie ca mari unități, care puteau lupta grupat sau izolat. Au fost sporite numărul de unități și subunități, precum și serviciile necesare. Corpurile de armată au devenit doar organe de comandament pentru coordonarea tactică și nu mai dispuneau de servicii și formațiuni proprii.

Ostașii Regimentului 34 infanterie au stat „În timpul iernii în satele Palincu și Pușcașu, din județul Vaslui, pe urmă - poveștește generalul Gheorghe Mihail, n.n. - cum a trecut iarna și a venit primăvara, atunci ne-a scos și am făcut niște barăci într-un sat care se cheamă Bălteni; alături alt sat, Petrești, în regiunea asta am făcut instrucție sub grija ofițerilor francezi. La noi a venit un ofițer francez care se chema Bart, căpitanul Bart”⁹

Căpitanul francez Jean Bart era unul dintre cei trei căpitani din cadrul grupului de instructori ai Misiunii Militare Franceze. În primăvara anului 1917 a fost detașat la Regimentul 34 infanterie, pentru instruirea cu noile tipuri de armament și studierea noilor tactici de luptă. Generalul Gheorghe Mihail, pe atunci cu gradul de maior, era comandant de batalion în regimentul constănțean și a colaborat efectiv cu căpitanul Jean Bart¹⁰. Instructorul francez avea să fie rănit în timpul luptelor de la Mărășești, la 28 iulie/9 august 1917.

În timpul refacerii armatei, la Vaslui, cu instructorii francezi s-au făcut aplicații de înlocuire a trupelor aflate în contact cu inamicul. Această aplicație își va dovedi utilitatea la începutul misiunii dobrogenilor la Mărășești. „Învățasem își aducea aminte generalul Gheorghe Mihail, n.n. - să recunoaștem frontul de care o să

⁶ *Ibidem*, pp. 681-682.

⁷ Michel Roussin, *La mission militaire française en Roumaine pendant la premiere guerre mondiale*, vol. II, Inventaire du fonds roumain, Archives du Service Historique des Armées, Paris, 1972, p. 77.

⁸ Îmbunătățiri ale materialului de război, reorganizări ale structurii armatelor au fost operate în toate țările beligerante, datorită uzurii și receptivității noilor cerințe ale ducerii luptei armate în sensul sporirii capacității combative a oștirii. Vezi, *România în anii primului război mondial*, op. cit., p. 65.

⁹ Neculai Moghior, Ion Dănilă, Leonida Moise, *Ferdinand I. Cuvânt pentru întregirea neamului românesc*, București, Editura Metropol, 1994, p. 36.

¹⁰ *Ibidem*, p. 175.

răspund [...]. Adică, nou - nou, venit pe câmpul de luptă și schimbi pe front. și, desfășurat în trăgători, cu patrule înaintate, două companii pe linia întâi [...]. Aduseseră francezii mitraliere și fiecare batalion aveam trei companii de pușcași și o companie de mitraliere”¹¹

Comandamentul militar suprem și conducerea politică s-au ocupat de asigurarea unui cadru adecvat reorganizării, refacerii și instruirii forțelor armate, cât și de crearea unor rezerve necesare perioadei preliminare a reluării unor mari operații militare.

După reorganizare, Diviziei 9 infanterie avea în organica sa patru regimente de infanterie - 34, 35¹², 36 și 40 infanterie, grupate în două brigăzi 17 și 18 infanterie, și Regimentul 9 vânători. Arma artilerie era prezentă în cadrul diviziei dobrogene cu două regimente - 13 și 18 artilerie, constituite într-o brigadă. La acestea se mai adăugau un batalion de pioneri, un divizion de cavalerie și formațiuni de servicii. În total în subordinea diviziei erau 14 batalioane, 2 escadroane și 13 baterii de artilerie. Divizia 9 infanterie era încadrată în Corpul 3 armată.

Trupele de la țărmul Mării Negre au fost înzestrate cu 112 mitraliere. Numărul mitralierelor din dotarea unui regiment a crescut de la 2-6 la 24 piese, puștile mitralieră, inexistente în anul 1916, erau acum în număr de 96 piese. Toți ostașii au fost instruiți să utilizeze grenada de mână; întregul efectiv de regiment dispunea de căști și măști împotriva gazelor, care n-au existat în anul precedent; a sporit de la 1-2 la 17 numărul aparatelor telefonice la nivel de regiment, îmbunătățindu-se comunicarea și cooperarea în teren¹³

Lângă taberele de instrucție s-au cultivat terenurile disponibile, s-au creat grădini de zarzavat. S-a procurat un surplus de alimente și echipament de la aliați, cu toate greutatea determinate de transportul acestora. S-au organizat depozite de alimente, furaje, echipament pentru a deservii, în principal, trupele unei divizii, astfel existau rezerve pentru hrana a 20.000 de oameni și a 8.000 de cai pentru 20 de zile¹⁴

În luna martie 1917, Marele Stat Major a dat ordinul circular nr. 19001, primul act oficial, care reglementa asimilarea preoților militari, precum și recompensarea celor care au dat dovadă de acte de bravură, curaj și dispreț față de moarte¹⁵ Generalul Prezan a subliniat că: „cei cari în diferite ocaziuni se vor distinge prin acte vădite de curaj și bărbăție în exercitarea misiunii lor, vor fi propuși la înaintare, spre a fi asimilați gradului de căpitan”, urmând ca Marele Cartier General să decidă în acest sens, după o consultare prealabilă a Șefului Serviciului Religios.

Șeful Serviciului Religios a fost asimilat cu gradul de colonel, iar ajutorul acestuia a fost asimilat cu gradul de maior. S-a stabilit ca drepturile preoților la soldă și accesorii să fie cele ale gradelor cărora le sunt asimilați. S-a stabilit, de asemenea,

¹¹ *Ibidem*, p. 41.

¹² Regimentul 35 infanterie „Matei Basarab”, înființat la 1 noiembrie 1898 la Botoșani.

¹³ Ion Cioară, Vasile Tutula, Horea Gana, Alexandru Farcaș, *Destin și vocație. Monografie istorico-militară. De la Regimentul 2 linie (12 iunie 1930) la Brigada 19 Mecanizată „Ziridava” (12 iunie 2000)*, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2000, p. 80.

¹⁴ România în anii primului război mondial, *op. cit.*, p. 81.

¹⁵ *Monitorul Oastei*, nr. 28/1917, pp. 118-119.
<http://www.cimec.ro> / <http://www.muzeuvaslui.ro>

protocolul pentru primirea arhierilor în zonele de conflict unde trupele române erau cantonate. În urma apelului din martie 1917, preoții militari au devenit mâna dreaptă a medicilor în combaterea epidemiilor. Slujind pe front, mulți preoți au căzut victime tifosului exantematic și febrei tifoide.

Preotul de regiment era asimilat gradului de locotenent, cu posibilitatea de a fi înaintat la gradul de căpitan, pentru merite deosebite. Ofițerilor li se cerea în mod expres să se arate respectul cuvenit acestor grade și concursul lor pentru îndeplinirea activităților lor. Serviciul Religios militar a trimis o circulară către comandanții de unități, în care se preciza, că în baza Înaltului decret nr. 778 din 25 iulie/7 august 1917, că: „preotul dintr-o unitate nu poate fi privit ca element de subordonare, ci de coordonare în ceea ce privește cele bisericești”¹⁶

Legătura dintre militarii ortodocși din Regimentului 34 infanterie și credința lor religioasă era strânsă¹⁷ Astfel, preotul Bănică Roșescu, refugiat din județul Constanța, a trimis referate repetate, în care solicita să fie numit preot la Regimentul 34 infanterie „Constanța”, unde erau cei mai apropiați fii sufletești ai lui, care îl cunoșteau și doreau să fie în mijlocul lor¹⁸

Spovedania și împărtășirea trupei se făcea conform canoanelor când trupa era în repaus, cu acordul comandantului. Preotul putea spovedi trupa în masă, citind rugăciunile de dezlegare și spovedea individual numai pe cei care aveau ceva deosebit de spus. În cazul în care vreun soldat mahomedan sau evreu cerea să fie spovedit și împărtășit, acest lucru nu se putea face decât numai cu condiția convertirii lui la creștinism. Binecuvântarea trupei la plecarea ei din garnizoană spre locul indicat se făcea la ora fixată de comandant și după trupa se așeza în careu. Preotul săvârșea sfințirea apei mici și apoi ținea trupei o cuvântare ocazională, în care se arăta de regulă, însemnătatea momentului și vitejia strămoșilor.

Puteau să se desfășoare servicii religioase ocazionale: Te-Deum de mulțumire pentru patronul spiritual al trupei, de Anul Nou, sărbători naționale și onomasticele familiei regale, rugăciuni în caz de boală. Când regele lua loc sau un membru al familiei regale vizita vreo unitate militară, preotul lua loc în capul coloanei de pe flancul drept, având epitrahilul și Sfânta Cruce în mână¹⁹

Preoții militari au desfășurat acțiuni caritabile, au sprijinit activitatea formațiunilor sanitare în îngrijirea răniților și combaterea epidemiilor. Ei aveau sarcina de a se interesa de calitatea mâncării la trupă, cu precădere de cea a bolnavilor, de curățenia corporală a soldaților și să inspecteze regulat trupa împreună cu medical unității.

¹⁶ A.M.R., fond 4.991, dosar nr. 15, f. 289-292.

¹⁷ Emil Enache, profesor de istorie la Colegiul Comercial „Carol I” din Constanța, a relatat mărturia bunicului său, Vasile M. Văju, combatant în Regimentul 34 infanterie „Constanța”, care spunea, că: „Există Dumnezeu, tată! Ne-am dus în biserică din Săcele și am jurat cu mâna pe Biblie să nu ne însușim nimic de la soldații căzuți, indiferent din ce tabără erau. Cei care am păstrat jurământul ne-am întors întregi din război... Și am luptat și în Dobrogea, și la Mărășești... Dar din cei care au uitat jurământul au fost grav răniți sau au murit pe front...”

¹⁸ A.M.R., fond M.C.G. Serviciul Religios nr. 4.991, dosar nr. 4, f. 107.

¹⁹ Radu Muresan, *Datorie și slujire sfântă. Misiunea preoților militari în Primul Război Mondial (1916-1918)*. <http://www.ftoub.ro/Asist.drd.RaduMuresan>
<http://www.cimec.ro> 7 <http://www.muzeuvaslui.ro>

Reglementarea serviciului religios în armată era o parte a programului de restructurare și reorganizare a efectivelor militare. Generalul Gheorghe Mihail își amintea, că: „La 1 ianuarie 1917 s-a făcut o prefacere în întreaga oștire. Noi intrasem în război cu cadre bătrâne, căpitani de 50 de ani, maiori bătrâni, colonei bătrâni. Ce mai? Tot cadre bătrâne. La 1 ianuarie s-a schimbat șeful Marelui Stat Major. În locul lui Iliescu, a venit generalul Prezan. Comandanții de regimente, de brigăzi, de divizii au fost înlocuiți. Și s-au numit comandanți tineri, începând de jos până sus de tot, numai comandanți tineri. La 1 aprilie 1917, am fost înaintat maior - la comanda Batalionului 2 din Regimentul 34 infanterie „Constanța” - aveam atunci 30 de ani”²⁰

Rezultatul celor șase luni de muncă în reorganizarea unităților și subunităților diviziei dobrogene s-a văzut la 2/15 iunie 1917, când în fața regelui Ferdinand, Comandantul de Căpetenie al Armatei române, principelui moștenitor Carol, a șefului Misiunii militare franceze, general H.M. Berthelot. Divizia 9 infanterie a prezentat o aplicație militară cu trageri reale în teren. Militarii dobrogeni aveau să prezinte onorul înalților oaspeți și să defileze în fața lor pe platoul de lângă satul Deleni.

În acest timp a funcționat Serviciul de Siguranță al Deltei, care era o structură informativă și contrainformativă creată în 1917, și de care se leagă strâns activitatea lui Mihail Moruzov. Denumirea serviciului apare într-un document din 25 septembrie 1917 drept „Echipa de Siguranță din Delta Dunării”, iar la 31 ianuarie 1918, ca „Brigada de Siguranță din Delta Dunării”²¹ După armistițiul cu Puterile Centrale, se pare că s-a transformat în Serviciul de Siguranță al Dobrogei, fiind singura autoritate românească de acest gen autorizată să funcționeze în zonă.

Situația operativă găsită de Mihail Moruzov era extrem de complicată. „Aceasta provenea nota Moruzov în raportul din 18 iunie 1917 I) din cauza dezertorilor români de naționalitate rusă; II) din cauza propagandei bulgarilor și a nemților printre trupele ruse; III) din cauza viceconsulului rus din Sulina, dl. Prezanov”²² Dezertorii de origine rusă din armata română încercau să obțină sprijinul comitetelor revoluționare din armata rusă împotriva autorităților române. A fost nevoie de întreaga abilitate a lui Moruzov pentru a dejuca asemenea manevre.

La rândul lor, bulgarii făceau o propagandă intensă printre soldații ruși pentru a-i convinge să nu mai lupte împotriva lor și pentru a obține Dobrogea. Se ajunsese până acolo încât la un moment dat infanteriști ruși au amenințat o unitate proprie de artilerie care deschisese focul împotriva trupelor bulgare. Prin colaborarea cu comandamentele ruse, Mihail Moruzov a determinat o reacție a ofițerilor împotriva ideilor răspândite de bulgari.

Dar autoritatea comandamentelor ruse era serios pusă în discuție de evenimentele revoluționare începute în februarie 1917. La rândul lui, viceconsulul rus se comporta ca și cum Dobrogea era deja un teritoriu rusesc. În asemenea situație complexă, Mihail Moruzov a făcut din plin dovada capacităților sale de om de informații, precum și prin capturarea de spioni germani în zonă²³; împiedicarea

²⁰ Neculai Moghior, Ion Dănilă. Leonida Moise, *op. cit.*, p. 38.

²¹ Arh. S.R.I., fond „d”, dosar nr. 7702, f. 27-32.

²² *Ibidem.*

²³ *Ibidem.*

încheierii unui acord între Armata Roșie și armatele Puterilor Centrale pe frontul dobrogean; deșeurile acțiunilor armatei ruse din aceeași zonă.

Mihail Muzurov propune, pentru a contracara propaganda bulgară în nordul Tulcei, pe scriitorul N. Dunăreanu, care se afla mobilizat la Regimentul 73 infanterie, ca să fie detașat pe lângă Serviciul de Siguranță al Dobrogei. El se bucura de simpatii în Rusia ca traducător al multor opera de literatură rusă, energic și hotărât între altele, să scrie zilnic articole proromânești la ziarul care apărea la Armata 6 rusă. Trimiterea de mai mulți agenți români pentru o pază mai bună a malului stâng al Dunării. „De îndată ce vom trece Dunărea, această organizație va funcționa pe linia Dobrogei, punctul de la Sulina va trece la Mahmudia, Chilia la Isaccea, Lascăr Catargiu la Măcin, iar sediul de la Ismail la Tulcea, în urmă vom urma după planul ce s-a stabilit de Armata VI [rusă]”²⁴.

În timp ce armata română continua cu febrilitate pregătirile de război, armata rusă începea să fie cuprinsă de anarhie. Pricazul (ordinul) nr. 1 din 2/15 martie 1917, elaborat și impus Dumei de Stat de către Consiliul din Petrograd al deputaților muncitorilor și soldaților, avea să submineze instituția armatei țariste. Conform celor 7 puncte ale acestui pricaz, ordinele militare ale Dumei care contraveneau punctului de vedere al Consiliului nu erau obligatorii; armamentul și muniția nu trebuiau date ofițerilor; soldații nu mai erau obligați să se instruiască, nici să-i salute pe ofițeri, ale căror grade nu mai erau recunoscute; în cazul unor neînțelegeri cu superiori, soldații trebuiau să se adreseze comitetului subunității din care făceau parte²⁵.

Starea morală a trupelor ruse „la începutul lui iulie 1917, înaintea începerii ofensivei celor ce comandau pe front le păreau naiv de a spera că armata va fi în stare să meargă înainte. Singura speranță era, cu regimentele în descompunere, de a se menține pe poziție. Totuși autoritățile militare și politice erau într-o dispoziție de spirit cu mult mai optimistă”²⁶.

Deși „Comitete - ruse, n.n. - deja complect formate țineau ședință aproape fără întrerupere, începând cu comitetele de companie pentru a sfârși cu comitetele de corp de armată [...] se uitase inamicul, care câteodată se găsea la 100 de pași de tranșeea noastră [...]. Șefii, lipsiți de orice autoritate erau neputincioși a lupta contra acestor stări de lucruri”²⁷.

Pe acest fundal, propaganda germană propunea rușilor suspendarea ostilităților, Generalul Morgen, care comandase Corpul 1 rezervă german pe frontul român, avea să scrie în „Meiner Truppeu Heldenkämpfe”, că: „În timpul sărbătorilor Paștelui, la jumătatea lui aprilie 1917, n.n. -, intervine liniștea pașnică pe front. Infanteriștii ruși părăsiseră șanțurile lor și unii ruși veniră chiar în vizită în ale noastre.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ Alexandre Kerenski, *La revolution ruse 1917*, Payot, Paris 1928, pp. 164-170. Apud. Marin C. Stănescu, *Armata română și Unirea Basarabiei și Bucovinei cu România, 1917 - 1919*, Constanța, Editura Ex. Ponto, 1999, p. 5.

²⁶ General Nicolas de Monkevitz, fost șef de stat-major al Armatei 4 ruse, care a scris „Le décomposition de l'armée russe” Apud. Colonel Laurențiu Bărzotescu, *Armata română în trecut și prezent*, București, 1926, p. 24.

²⁷ Colonelul Laurențiu Bărzotescu, *O amintire. Operațiunile inițiale din Dobrogea în anul 1916*, București, 1926, pp. 25-26.

Încercări de trecere la noi în număr mare fură însă împiedicate de către artileria rusă, prin dezlănțuirea de îndată a tragerii de baraj. Era vizibil o divergență între aceste două arme»²⁸.

În acest fel armatele române și ruse erau pregătite să lupte din nou. Marele Cartier General român prevedea o acțiunea ofensivă principală în sectorul Nămoloaș - Focșani, și o altă acțiune secundară pe direcția Mărăști. Comandamentul Puterilor Centrale intenționa să treacă la ofensivă, pentru a ocupa întreg teritoriul României. Generalul Erich Ludendorff arăta că: „Noi considerăm ofensiva din Moldova ca a doua acțiune decisivă de pe frontul de est”²⁹.

Marele Cartier General român, în luna martie 1917, avea în vedere ca Armata I română, să fie concentrată în zona Nămoloaș, cu scopul de a pregăti acțiunea ofensivă pe direcția Râmnicu Sărat. S-a ordonat comandamentului Armatei I-a, să urgenteze reorganizarea diviziilor 5, 9, 13 și 14 infanterie, activitate care trebuia să se încheie până la 10/23 mai. Pentru păstrarea secretului, diviziilor române nu li s-au făcut precizări asupra locului și rolului unităților lor în cadrul dispozitivului strategic.

În august 1927, Elena Vasiliu Mihail, soția generalului Gheorghe Mihail, membră a Filialei Constanța a Crucii Roșii³⁰, a adresat comandantului Comendurii Pieței Constanța o scrisoare în care solicită verificarea cimitirului cu soldații din regimentele 34 și 73 infanterie dobrogene în comuna Polnicul, județul Vaslui. Ea scria: „...am asistat la înmormântarea a 11 soldați din reg. 34-74 infanterie morți pentru Patrie. Am pus de li s-a făcut câte o simplă cruce de lemn, pentru fiecare, scriind pe ea numele și satul de unde era. Mormintele au fost împrejmuite cu brazde de iarbă. După măsurile luate ca toți eroii găsiți să fie înmormântați în anume locuri.

Cu onoare vă rog să binevoiți a interveni pe lângă locurile în drept spre a se afla dacă acești fii ai Patriei au fost deshumați și înmormântați în locurile hotărâte eroilor”³¹.

Primăria comunei Polnicul, la 16 august 1927, răspundea la solicitarea comandantului garnizoanei Constanța și îl înștiințează că: „«Eroii» sunt înmormântați tot în acel loc în curtea bisericii Polnicu, Parohia Pușcaș, și nu s-a deshumat, deoarece nu am avut loc destinat și fiind un număr mic. Însă între morminte s-a făcut «Monumentul Eroilor» cu inscripția fiecărui aparte, unde se fac slujbe în fiecare an pentru pomenirea lor la serbarea «Eroii» în ziua Înălțării”³².

²⁸ *Ibidem*, pp. 27-28.

²⁹ General Erich Ludendorff, *Souvenirs de guerre (1914 - 1918)*, tome 2, Paris, 1921, p. 90.

³⁰ Prin scrisoarea cu nr. 226 din 12 septembrie 1919, adresată Elenei Mihail de către președintele societății „Ocrotirea orfanilor de războiu”, secția regională Constanța, i se aducea la cunoștință ca a fost aleasă în unanimitate membră în această organizație umanitară.

³¹ Scrisoarea Elenei Vasiliu Mihail, str. Virgiliu, nr. 1. Constanța, către comandantul Comendurii Pieței Constanța din 1 august 1927.

³² *Ibidem*. Scrisoarea este returnată Elenei Mihail cu răspunsul primăriei Pușcaș scris pe verso și cu nr. de înregistrare 3238 din 16 august 1927.

Bibliografie

Apostol, Vasile, gl. de brigadă, dr., Giurcă, Ion, col., dr., Chiriac, Mircea D., lt.-col., dr., Baltă, Corneliu, col. (r), ing., 2000, Comandamentele strategice române în acțiune (1859-1947), București, Editura Tipo-Lith, pp. 24-69.

Constantiniu, Florin, 1997, O istorie sinceră a poporului român, București, Editura Univers Enciclopedic, pp. 60-156.

Kerenski, Alexandre, 1928, La revolution ruse 1917, Payot, Paris, pp. 164-170.

Stănescu, C., Marin, 1999, Armata română și Unirea Basarabiei și Bucovinei cu România, 1917-1919, Constanța, Editura Ex. Ponto, pp. 5-47.

Ioanițiu, Alexandru, locotenent-colonel, Războiul României, 1916-1918, vol.I-II, București, f.a., pp. 12-87.

Iorga, Nicolae, 1921, Războiul nostru în note zilnice, 1914-1918, vol. I, Craiova, pp. 23-95.

Ludendorf, Erich, general, 1919, Amintiri din război, vol. I, Editura răspândirii culturii, București, pp. 32-67.

Moghior, Neculae, Dănilă, Ion, Moise, Leonida, 2004, General Gheorghe Mihail, Cuvânt pentru viitorime, București, Editura Paideia, pp. 28-137.

Protopopescu, George Alfons, 1973, Arta militară românească în anii primului război mondial (1916-1917), Cluj, pp. 54-163.

Romanescu, Gheorghe, colonel dr., Tudor, Gheorghe, colonel dr., Cucu, Mihai, colonel dr., Popescu, Ioan, colonel, 1985, Istoria infanteriei române, vol.II, București, Editura Militară, pp. 55-79.

Rotaru, Jipa, Moise, Leonida, Giurcă, Ion, Scurtu, Costin, 1999, Divizia 9 „Mărășești” 120 de ani de la înființare (1879-1999), București, Editura Punct, pp. 79-135..

Rotaru, Jipa, Moise, Leonida, Huchiu, Spiridon, 1999, Sacrificiu pentru țară. Regimentul 36 infanterie „Vasile Lupu” 90 de ani de la înființare, Constanța, Editura Europolis, pp. 34-69.

Roussin, Michel, 1972, La mission militaire française en Roumaine pendant la premiere guerre mondiale, vol. II, Inventaire du fonds roumain, Archives du Service Historique des Armées, Paris, pp. 77-102.

Stănculescu, Victor, general-locotenent, Ucrain, Constantin, colonel (r), 1988, Istoria artileriei române în date, Editura Militară, București.

Ștefănescu-Galați, M., 1984, 1916-1918. Amintiri din Război, în „Marea Unire a românilor în izvoare narative”, București, Editura Eminescu, pp. 677- 679.

Urdăreanu, Tiberiu, 1994, Factorul tehnic în războaiele României moderne, Editura Militară, București, pp. 67-92.

***România în anii primului război mondial, vol.I, 1987, București, Editura Militară, pp. 49-215.

CONSTRUIREA DE BISERICI ȘI CONDICIILE DE MILOSTENII ÎN EPISCOPIA HUȘILOR ÎN PRIMUL DECENIU AL SEC. XX

Andrei Crețu*

Cuvinte cheie: Episcopia Hușilor, , biserica episcop, condici de milostenie.

Key words: Huși Diocese, church, bishop, fundraising

Abstract:

The first decade of the century XX was extremely difficult for Huși Diocese. Bishop Konon Arămescu Donici, willing to restore the material basis of churches in the episcopacy, gave countless approvals for necessary fundraising. The documents illustrate the existence of a population with a precarious state, but with a strong faith. Fundraising is based on registers called pantahuze, whose use was regulated by a particular law.

La 3 martie 1902 urma în scaunul de ierarh al Episcopiei Hușilor Dr. Konon Arămescu Donici. Era născut la 2 februarie 1837 în satul Aramești, comuna Bahna, fostul județ Roman, acum Neamț, într-o familie de preot. A urmat cursurile seminariilor de la Mănăstirea Neamț și „Veniamin” din Iași. A îmbrăcat de tânăr haina monahală, iar aceasta nu l-a împiedicat să urmeze cursurile Facultății de Litere din Iași, pe care le-a absolvit în 1877. A fost profesor la Liceul Național și Școala Normală din Iași. În 1880 a plecat la Cernăuți, unde a studiat teologia, obținând în 1885 titlul de doctor. Întorcându-se în țară, a funcționat un timp ca profesor la seminarul „Veniamin”, iar în 1896, a fost ales episcop vicar la Roman. Din 1902 și până în 1912 a păstorit la Huși. Ca și înaintașii săi, a fost preocupat în primul rând de activitatea misionar-pastorală, însă lucrul prin care se remarcă în mod deosebit a fost grija sa pentru construirea și buna întreținere a lăcașelor de cult¹

Construirea de biserici

Episcopia Hușilor cuprindea în vremea episcopului Konon trei județe: Vaslui, Tutova și Fălciu. În cele trei județe ale eparhiei existau 247 biserici parohiale (87 la Vaslui, 85 la Tutova și 75 la Fălciu) și 216 biserici filiale (55 la Vaslui, 110 la Tutova și 51 la Fălciu), deci un total de 463 de biserici²

Din cercetarea documentelor aflate în arhive am putut observa că multe biserici se aflau într-o stare precară. Protoiereii celor trei județe trimiteau neîncetat rapoarte prin care cereau episcopului binecuvântare (aprobare) pentru reparațiile și construcțiile care se făceau.

* preot, Parohia Sauca, Protoeria Vaslui

¹ Scarlat Porcescu, *Episcopia Hușilor – Pagini de istorie*, Editată de Episcopia Romanului și Hușilor, Roman 1990, p. 103.

² *Ibidem*, p.105.

Existau însă și situații în care nici preoții parohi și nici comunitățile nu făceau nimic pentru buna întreținere sau reparare a bisericilor aflate în stare de degradare.

În încercarea de a-i mobiliza pe enoriașii aflați cu bisericile neîngrijite, episcopul Konon ia măsuri. În acest sens la 21 martie 1905 emite un ordin circular pentru „zidirea Bisericilor din nou, prefăcutul celor din lemn sau vâlătuci și reparația radicală a celor în rea stare”

„Ziditul și reziditul din nou, precum și reparatul radical al bisericilor sfintei noastre religii ortodoxe au fost încă din vechime cea mai depărtată fala și gloria bunilor și străbunilor neamului nostru românesc. Voievozii cei mari și buni ai țării se întreceau întru clădirea și înzestrarea cu domenii imense ale dumnezeieștilor locașuri destinate a fi mitropolii, episcopii și mănăstiri. Boierii cei mari împreună cu ierarhii bisericești, adevărații stâlpi ai țării și binefăcători ai poporului se întreceau în clădirea altor dumnezeiești locașuri destinate a fi, unele schituri și sihăstii prin munți, iar altele biserici de popor prin târgurile, satele și câmpiile țării.

Ba mulți dintre zeloșii ceva mai cuprinși și cu bună dare de mână, clerici și mireni, restaurau, reparau și înzestrau fie pe cele făcute de înseși străbunii lor, fie făceau și altele din nou pe la proprietățile lor. Chiar și asociațiuni creștinești compuse din simpli locuitori ai satelor noastre, imitând pe bătrâni și strămosi, cutreierau țara și adunau milostenii, împodobeau localitățile lor cu asemenea dumnezeiești locașuri, nu numai prin satele mari, ci și prin cătunele mai mici, pretutindenea unde trebuința cerea”³

Recursul episcopului Konon la istorie avea menirea de a deștepta în mintea și în inima ascultătorilor, sentimentul patriotic, apartenența la un *neam falnic și glorios*. Apelul său trecea în revistă întâi pe cei mari – voievozi și boieri, împreună cu ierarhi – pentru a se coborâ apoi la simplii locuitori ai satelor care nu erau cu nimic mai prejos față de primii în efortul lor de edificare a sfintelor locașuri. Dacă în viața de zi cu zi existau mari diferențe sociale între membrii comunității, în cadrul bisericii ei deveneau frați și împreună ostenitori pentru „numele de ctitori, fondatori și înzestrători ai vreunui dumnezeiesc locaș” De aceea, episcopul Konon îndeamna pe toți la o acțiune de renaștere și prosperitate, având ca exemplu pe străbunii care „au fost însuflețiți de pietate, aspirațiuni mari și sacrificii până la sânge.”

În antiteză cu trecutul, episcopul critica starea decadentă în care trăiește societatea timpului său: „din cauza necredinței și indiferentismului modern, am ajuns să vedem multe monumente alte religii noastre [...] prezentându-se cu un aspect dărăpănat, sărăcăcios și nevrednic de gloria numelui străbun”⁴

Încă de la sosirea sa în eparhie, Konon a făcut mai multe vizite pentru a vedea starea bisericilor, puține erau în stare bună. Cele mai multe într-o stare rea, unele „simple șandramale urâcioase, înconjurate de ruina fostelor case bisericești și mirosind a pustie”. Această gravă situație se datora poporului care, în loc să meargă în zilele de sărbătoare la Biserică, se „grămădesc la crăsmă, degradându-se și abrutizându-se prin beție și ruinându-se iconomicește” Preoții trebuiau să ia atitudine pentru

³ Arhivele Statului Vaslui, Fond Episcopia Hușilor, Dosar nr.19/1909-1913,f.9.

⁴ *Ibidem*, f.10.

„redeșteptarea pietății străbune, înălțarea aspirațiilor morale și scuturare din brațele patimilor și viciilor degradatoare”⁵

În finalul ordinului circular, episcopul Konon cerea protoiereilor de județ să îndemne pe toți preoții parohi și epitropiile bisericești ca, în înțelegere cu comunitățile, să se ocupe de îmbunătățirea stării bisericilor:

„Toate bisericile din zidărie să fie bine reparate, împodobite și întreținute, conformându-se în totul legii și regulamentului;

Toate bisericile durate din lemn sau vălătuci, ajunse a fi putregătite și în stare de ruină, să se ia din timp măsuri pentru rezidirea lor din nou din material durabil și bine lucrat, conform planului ce se va aproba;

Toate bisericile aflate acum în clădire din nouă sau reparație radicală, epitropiile trebuie să se grăbească cu lucrarea și terminarea acestora ; Pentru înlesnirea tuturor acestor lucrări să luați măsuri ca unde cere trebuința să ne vie condici de milostenie, spre aprobarea și circularea lor necesară.

Iar pe la bisericile unde epitropiile sunt neglijente ori nepăsătoare de datoria lor, să luați măsurile cuvenite pentru înlocuirea membrilor slabi de caracter, cu alții mai vrednici de o asemenea cinste cetățenească și bisericească”⁶

Episcopul stabilea faptul că acolo „unde cerea trebuința să ne vie condici de milostenie spre aprobare”

Condicile de milostenie

Condicile de milostenie numite și *condici de milă* sau *pantahuze* erau de fapt niște registre, liste de subscripție cu care se strângeau banii pentru clădirea sau pentru repararea unei biserici. Cuvântul *pantahuză* în limba neogreacă înseamnă circulară/enciclică și este o prescurtare din *pantahu parusa epistoli* (pretutindeni prezenta scrisoare). Cuvântul *pantahuză* mai desemna și cutia în care vechilul aduna banii.

Adunarea ofrandelor, fie bani, fie produse, pentru construirea de biserici sau alte așezăminte, era reglementată de „*Regulamentul pentru purtătorii condicilor de milă de la pioșii creștini în favoarea bisericilor sărace și altor stabilimente de binefacere: spitale, școli etc*”⁷. Acest regulament a fost sancționat prin Decretul Regal Nr. 3216 din 18 decembrie 1879 și publicat în „Monitorul Oficial” Nr. 2 din 3 ianuarie 1880 (au apărut mai târziu modificări prin Decretul Regal Nr. 2022 din 26 iunie 1908, publicat în „Monitorul Oficial” Nr. 72 din 1 iulie 1908).

Regulamentul stabilea că purtătorii condicilor de milă pentru vreo biserică ori alt stabilement religios sau de caritate de pe cuprinsul țării, sunt datori a se prezenta

⁵ *Ibidem*, f.11.

⁶ *Ibidem*, f.12.

⁷ Chiru Costescu, *Colecțiune de Legi, Regulamente si Programe începând de la 1866-1916 și aflate în vigoare la 16 august 1916 privitoare la Biserică, Culte, Cler, Învățămint religios, Bunuri bisericești.Epitropii parohiale și Administrații religioase și pioase*, București Institutul de Arte Grafice C. Sfetea 1916, p. 389.

mai întâi la reședința eparhială cu o „suplică” din partea comunei unde se va construi biserica, pentru care se face apel la caritatea creștinului.

Suplica indica suma bănească care trebuie strânsă și era investită cu sigiliul consiliului; de asemenea, trebuia să indice numele persoanelor cărora comuna le-a încredințat condica pentru adunarea milelor.

Alegerea acestor persoane se făcea de către comună și se recomandau episcopului prin consiliul comunal respectiv.

Articolul 2 din regulament stabilea ca mitropolitul sau episcopul eparhiot trebuia să redacteze un apel cu privire la caritatea creștinilor din eparhia sa, apel care trebuia să se regăsească în condica de milostenie. Tot în obligația centrului eparhial cădea și numerotarea parafarea și sigilarea condicii.

Episcopul stabilea perioada în care condica de milă va circula prin eparhie și anunța protoierii despre persoanele însărcinate cu această activitate.

Totodată, se menționează și faptul că ierarhul poate refuza adunarea de ofrande atunci când „starea prosperității poporului nu ar permite cererea de ajutor, precum sunt anii neroditori, crize comerciale etc”

Pentru a evita posibile înșelăciuni, „strângătorii de milă” aveau obligația de a se prezenta protoiereului și prefectului de județ pentru a primi aprobare și a înscrie data când încep activitatea. În cadrul comunelor se prezentau la preot și apoi la primar (articolul 4). La plecarea din localitate ei mergeau din nou la cei care le-a dat autorizație, pentru verificare și încheierea unui proces verbal .

În măsura în care, suma necesară era strânsă, colectarea ofrandelor înceta, chiar dacă perioada de circulare nu a expirat (art 7).

Este interesant faptul că regulamentul atenționează pe purtătorii de condici să se poarte cu „cea mai bună orânduială și pietate în misiunea lor – în caz contrar autorizația dată va fi revocată” (art 8).

De asemenea, sunt stabilite reglementări și pentru cei din afara țării(art.9), iar în ultimul articol (10) se stabilește că cei care colectează ofrande pentru instituții publice fără să dețină autorizație „vor fi opriți și denunțați guvernului”⁸

Iată deci că, în urmă cu mai bine de 130 de ani , exista o grijă deosebită pentru o activitate cât mai corectă și se luau măsuri pentru ca ofrandele colectate să ajungă acolo unde le era destinația.

Persoanele însărcinate cu această misiune trebuiau să fie oameni de bază în cadrul comunității din care proveneau, cu o viață morală, pentru a putea fi investiți cu credibilitate.

Efortul depus de acești „strângători de milostenii”, era o acțiune de voluntariat, ei nu erau remunerați cu nimic, totul se făcea în numele Bisericii, mobilizarea era generată de credința curată că osteneala lor pentru ridicarea unui locas de cult reprezintă o jertfă, care aduce iertarea păcatelor și, în final, se obține starea de fericire în Împărăția lui Dumnezeu. În fapt, ei aveau conștiința înaltă că lucrează la edificarea „Casei lui Dumnezeu” și credința că numele de ctitori și binefăcători le înveșnicește amintirea.

⁸ *Ibidem*, p.390.

Echipa de voluntari pentru strângerea donațiilor era formată, de obicei, din două persoane.

Din cercetarea unor condici de milostenie se poate afla că starea materială a donatorilor era destul de precară. În general se donau bani, majoritatea sumelor erau mici și foarte mici, de la 20-30 bani până la 2-3 lei; sume mai mari, de 5-10 lei erau donate de către enoriașii din comunitatea în care se construia biserica. Mulți nu aveau bani și donau cereale (porumb), șervete, pânză. Aceste produse se vindeau, iar sumele erau înregistrate printr-un proces verbal care era semnat de preotul și primarul din comunitatea în care se strânseseră. Pentru strângerea de produse era solicitat un localnic care deținea car/sanie cu boi (în funcție de anotimp); găsim în procesele verbale încheiate, consemnat faptul că proprietarii de car erau plătiți. De asemenea, tot în aceste procese verbale apare și faptul că cei doi strângători de milă cheltuiau bani din donații pentru mâncare; sumele erau între 1-2 lei.

La 16 ianuarie 1911 Directorul Cancelariei Eparhiei Hușilor, preot Constantin Isăcescu, redactează un raport în care prezintă situația condicilor de milostenie eliberate de episcopul Konon începând din 1902 și până în 1911. S-au eliberat 46 de condici de milostenie, din care 39 pentru Eparhia Hușilor, și anume 19 pentru zidiri din nou de biserici, iar 20 pentru reparații radicale; din acestea 19 sunt în retragere și 20 în circulație⁹

Este interesant faptul că episcopul Konon a dat aprobare pentru cinci condici de milostenie care să ajute la construirea de biserici din alte eparhii: pentru Mitropolia Moldovei și Sucevei existau trei condici: pentru ajutarea Mănăstirii Văratec, a Mănăstirii Agapia (1903) și a bisericii din satul Cutu comuna Vânători, județul Neamț; Eparhiei Dunării de Jos i se eliberase două condici, una pentru Biserica „Sf. Gheorghe” din orașul Sulina și una pentru Mănăstirea Celic-Dere din județul Tulcea. Două condici erau aprobate pentru ajutorul bisericilor din străinătate: pentru Sfântul Munte Athos în 1903 și Sfânta Cetate a Ierusalimului în 1906.

Raportul preotului Isăcescu ilustra situația delicată a enoriașilor din Episcopia Hușilor puși în situația de a sprijini zeci de biserici aflate în construcție sau renovare. La 30 decembrie 1910 mitropolitul Pimen Georgescu trimitea episcopului de Huși o adresă prin care solicita aprobarea pentru o condică de milă în favoarea Mănăstirii Vorona din județul Botoșani. Respectiva mănăstire avea nevoie de reparații și îmbunătățiri, atât la cele două biserici cât și la chiliile călugărești¹⁰

Episcopul Konon îi răspunde în ianuarie 1911 mitropolitului Pimen, rugându-l să ia act și de „împrejurările în care ne aflăm actualmente în ce privește starea materială a Bisericii din această de Dumnezeu păzită Eparhie a Hușilor. Căci fiind vorba de a sări în ajutorul altora, trebuie să ne chibzuim bine mai întâi cu ale bunei noastre gospodării bisericesti locale”¹¹ În continuare mitropolitul este înștiințat de numărul mare de condici care se află în circulație și este rugat să aprecieze dacă în situația prezentată” am mai putea forța mâna pioșilor creștini și am putea dobândi bunele rezultate dorite”. În cazul în care totuși va trimite condica „nu putem garanta –

⁹ Arhivele Statului Vaslui, Fond Episcopia Hușilor, Dosar nr.18/1902-1912, f.19.

¹⁰ *Ibidem*, f.22.

¹¹ *Ibidem*.

spune episcopul de Huși- și marele succes, care se află la mâna oamenilor destul de împovărați de bisericile eparhiei”¹²

Mitropolitul Pimen recunoaște – în scrisoarea ce i-o trimite episcopului Konon la 20 ianuarie 1911 – greutățile din Eparhia Hușilor pentru îndeplinirea nevoilor religioase; insistă totuși și face apel la dragostea frățescă și „bunele dispozițiuni pentru propășirea așezămintelor noastre duhovnicești”¹³

În 17 februarie 1911 superiorul Mănăstirii Vorona, protosinghelul Arsenie, trimite la Huși doi călugări pentru a umbla cu condica de milă și a aduna mijloacele necesare restaurării mănăstirii. Cei doi călugări Pantelimon Popovici și Neculai Știurcă s-au prezentat la Huși fără să aibă la ei condica necesară colectării de ofrande. Probabi, se așteptau să o primească din partea episcopiei. În această situație episcopul Konon a dispus ca cei doi trimiși să se reîntoarcă „așa precum au venit, întrucât – spune episcopul – noi nu putem improviza o condică, așa ca de pe drumuri și să o autorizăm pe numele unei mănăstiri străine de eparhia noastră”¹⁴

Din documentele cercetate nu am mai găsit nicio încercare de revenire a celor de la Mănăstirea Vorona pentru colectarea de ofrande în Episcopia Hușilor. Cert este că refuzul Episcopului de Huși s-a datorat, în primul rând, lipsei de corectitudine a celor din Vorona. Ei primiseră de la Huși, înainte de a veni, înștiințare că trebuie să aibă asupra lor condica de milostenie vizată de Mitropolia Moldovei și Sucevei cu apelul mitropolitului, să aibă în condică înscrisă perioada de circulare și suma necesară.

Am putea crede că numărul mare de condici aflat în circulație pe teritoriul Episcopiei Hușilor, l-au făcut pe episcopul Konon să refuze primirea altor condici. Nu a fost, însă, așa. În ianuarie 1912, episcopul Nifon de la Galați trimitea confratelui său de la Huși o scrisoare prin care îl ruga să aprobe o condică de milostenie pentru strângerea de fonduri necesare construirii unei biserici în satul Principele Nicolae din județul Tulcea, sat în mare parte alcătuit din „nevoiași și veterani” Întrucât unii din membrii comitetului de colectare a fondurilor erau din zona Hușilor, episcopul Nifon considera că aceștia ar putea să strângă „mai cu ușurință ofrandele benevole ale pioșilor creștini”¹⁵

Cu toate că în episcopia Hușilor, în 1912, existau în circulație 33 de condici de milostenie pentru bisericile din eparhie, episcopul Konon „admite și recomandată condică a Dunării de Jos”¹⁶

De o grijă specială s-au bucurat călugării de la Schitul Podromu din Muntele Athos. Superiorul schitului, arhimandritul Antipa Dinescu, a trimis la Huși doi monahi, pe Haralambie Mironescu și Procopie Curteanu. Cei doi aveau misiunea de a colecta mijloacele necesare pentru reparațiile radicale ale mănăstirii care fusese greu încercată de un cutremur¹⁷

¹² *Ibidem*, f.23.

¹³ *Ibidem*, f.24.

¹⁴ *Ibidem*, f.25.

¹⁵ *Ibidem*, f.83.

¹⁶ *Ibidem*, f.86.

¹⁷ *Idem*, Dosar nr.24/1908-1909, f.54.

Episcopul Konon Arănescu Donici a făcut un apel vibrant către toți binecredincioșii creștini din eparhie pentru a veni în ajutorul „reparațiilor și îmbunătățirilor Sfântului Chinoviu Românesc din Muntele Athos – considerat drept – prima santinelă moldo-română avansată spre Orient „,¹⁸

Cei doi delegați ai Schitului Podromu au stat o perioadă îndelungată în Episcopia Hușilor. Ei au venit încă din 1903 când li s-a eliberat o condică de milostenie care a fost prelungită în 1906 și apoi, a treia oară, în 1909. Se pare deci, că și în această situație, unii se bucurau de o situație privilegiată, precum cei din Athos, iar alții, ca cei de la Vorona, în măsura în care nu respectau întru-totul dispozițiile regulamentului, erau refuzați.

Circulara nenumăratelor condici de milostenie arată, în primul rând, starea de ruină în care se găseau bisericile din Episcopia Hușilor în primul deceniu al secolului XX, apoi starea materială precară a celor care doreau să ctitorească un locaș de cult. Pe de altă parte ne dăm seama că stângătorii de milostenii erau convingși de misiunea ce o aveau de îndeplinit și, în ciuda tuturor greutăților, făceau eforturi deosebite pentru realizarea scopului propus.

Bibliografie

Costescu , Chiru: *Colecțiune de Legi, Regulamente si Programe începând de la 1866-1916 și aflate în vigoare la 16 august 1916 privitoare la Biserică, Culte, Cler, Învățămint religios, Bunuri bisericesti, Epitropii parohiale și Administrații religioase și pioase*, București Institutul de Arte Geografice C. Sfetea 1916.

Porcescu, Scarlat: *Episcopia Hușilor – Pagini de istorie*, Editată de Episcopia Romanului și Hușilor ,Roman 1990.

Direcția Județeană Vaslui a Arhivelor Naționale, Fond de documente de la Episcopia Hușilor

Dosar nr.18/1902-1912.

Dosar nr.24/1908-1909.

Dosar nr.19/1909-1913.

¹⁸ *Ibidem*, f.55.

CADRUL JURIDIC AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI XX

Alexandrina Cuțui*

Cuvinte cheie: ecumenism, Sfântul Sinod, canoane, Legea de organizare a Bisericii Ortodoxe Române

Key words: ecumenism, Holy Synod, the church law, the Te-Deum Book, the instructions clearly.

Abstract:

Church is a real human society, viewed, but differs from all other human societies. The Christian ecumenism of this law was emphasized, as well as its openness and permissiveness towards other religious cults. Politico-ecclesiastical or civil law, religious laws are given political power in religious matters. The contests by means of which Orthodox or Catholic priests, Mosaic Rabbis and Muslim Imams were recruited for the army were based on denominational examination. The instructions clearly defined the objects that were necessary for the worship, and every mobilized priest was required to procure them. The minimum equipment consisted in a leather case upholstered on the inside and provided with several compartments, in which to keep the Epitachelion, the small metal box containing the Holy Communion, the Crucifix, the Holy Water container, the Panichida or the Molitvelnic, two small corporals, a teaspoon, a bottle of wine, a metal saucer, a small bottle of alcohol and matches for disinfecting the teaspoon.

Biserica este o societate omenească reală, văzută, dar se deosebește de toate celelalte societăți omenești. Atributele caracteristice, prin care Biserica adevărată se deosebește de toate celelalte societăți omenești în general și de către celelalte societăți religioase în special, sunt cuprinse în art. 9 al *simbolului niceo-constantinopolitan*, în care se arată, că ea este „una, sfântă, sobornicească și apostolească”¹

Prin canoane, au fost reglementate și soluționate cazuri și situații ivite de-a lungul timpului în viața bisericească. Odată cu începutul instituționalizării bisericești, canoanele capătă și un caracter juridic, cu forță obligatorie². De altfel, din epoca Împăratului Justinian (527-565), canoanele au fost investite – prin Constituții imperiale – cu autoritate superioară legilor de stat, fapt pentru care Părinții Bisericii au ținut să precizeze că „cei ce pun în defăimare Sfintele și Dumnezeieștile Canoane ale

* Dr, muzeograf, Complexul Muzeal Bucovina Suceava

¹ Dr. Nicolae Popovici. *Manual de Drept Bisericesc Oriental cu privire specială la Dreptul particular al Bisericii Ort. Române (Inclusiv noua lege pentru organizarea bisericească din anul 1925)*, Vol. I, Partea I. și II., Tiparul Tipografiei Diecezane Ortodoxe Române, Arad, 1925, p. 77; Grigoriană Manuela Preduca, *Drepturile omului - valențe juridice și canonice*, Editura C.H. Beck, București, 2011, p. 1.

² Liviu Stan, *Jus ecclesiasticum - dreptul în viața Bisericii*, în S.T., XII (1960), nr. 7-8, pp. 474-475.

Sfinților Părinților noștri, care, și pe Sfânta Biserică o sprijinesc, și pe toată credința petrec împodobind-o, o povățuiesc către Dumnezeiasca evlavie, fie anatema”³

Pentru ca Sfintele Canoane și alte hotărâri cu caracter canonic să-și îndeplinească rostul, se cere, ca odată promulgate aceste norme de autoritatea superioară bisericească, să fie acceptate de către toți cei ce fac parte din Biserică, pentru ca întreaga manifestare în extern a trăirii religioase și a lucrării harului să se facă potrivit acestora.

Legi politico-bisericești sau civilo-bisericești sunt legile date de puterea politică în chestiuni bisericești. Dreptul bisericesc se mai numește drept canonic, atunci când el se bazează numai pe sfintele canoane date de autoritățile bisericești competente. Când cuprinde și norme date de împărați în chestiuni bisericești, atunci sfera dreptului canonic se lărgeste, și el devine drept bisericesc. Biserica ortodoxă trebuie să accepte în anumite situații unele legiuri politico-bisericești, contrare spiritului Bisericii (de pildă: în chestiuni de căsătorie, divorț, *Legea de organizare a Bisericii Ortodoxe* din 1925, *Legea de pensionare a preoților* din 1935 etc.)⁴

Existența și îndeplinirea funcției legislative în Biserică, presupune existența unor organe investite cu această putere, care în totalitatea lor e reprezintă autoritatea sau puterea legiuitoare a Bisericii, precum și a legilor însăși. Izvoarele externe formate cuprind legile bisericii adunate în Codici; dacă mai cuprind și altceva decât legi, atunci aceste cărți nu se mai pot numi codici. În codici legile sunt numai înșirate, iar tratatea lor sistematică se face în știința dreptului bisericesc⁵

Unirea ierarhică a Bisericilor din diferitele provincii românești cu Biserica din regatul României în o singură Biserică autocefală ortodoxă Română s-a proclamat în mod formal în ședința sfântului Sinod ținută la 30 noiembrie 1919, iar unirea Bisericii din Transilvania a fost decretată și prin hotărârea Congresului Național Bisericesc al Mitropoliei Transilvania în ședința sa de la 25 februarie 1920.

În primăvara anului 1920, sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a orânduit alcătuirea unui proiect de lege pentru organizarea unitară a acesteia. La alcătuirea acestui proiect a fost chemat și prof. V. Șesan împreună cu V. Gheorghiu și Romul Câdea. La întocmirea *Proiectului de unificare a organizației Bisericii Autocefale Ortodoxe Române din România întregită*⁶, prof. V. Șesan împreună cu ceilalți membri ai comisiei au ținut seama de caracterul Bisericii Ortodoxe Române cât și de dorințele exprimate de diverse personalități ale vremii, pentru o cât mai unitară organizare a acesteia. După redactarea proiectului, prof. V. Șesan a militat în continuare pentru consolidarea organizării Bisericii Ortodoxe Române⁷

³ Sinodul din Constantinopol, cel după Constantin Porfirogenetul, foaia 977 din tomul al 2-lea al Sinodialelor, adică Tomul Unirii, apud *Pidalion*, Neamț, 1844, p. 40.

⁴ Dr. Dr. Valentin Șesan, *Curs de Drept Bisericesc Universal*, Ediția a IV-a, Tipografia „Mitropolitul Silvestru”, Cernăuți, 1942, p. 14.

⁵ Valentin Șesan, *Revizuirea canoanelor și altor norme bisericești, precum și codificarea lor*, în „Candela”, an. XLVII, 1936, pp. 145-159.

⁶ *Proiectului de unificare a organizației Bisericii Autocefale Ortodoxe Române din România întregită*, Cernăuți, 1920, 69 pagini.

⁷ V. Șesan, *Reflexiuni asupra unificării organizației bisericești ortodoxe din România întregită*, Cernăuți, 1923.

Prin *Regulamentul privitor la organizarea și funcționarea Ministerului Cultelor și Artelor*, publicat în 1920, executarea tuturor dispozițiilor legii organice ale Administrației Casei Bisericii, precum și ale legii clerului mirean și seminariilor a trecut asupra acestui Minister, ca autoritatea supremă în stat, ce se ocupă cu toate chestiunile privitor la păstrarea și precizarea raporturilor dintre stat și diferite chestiuni religioase⁸

Afară de aceste legi și de regulamentul menționat, care cuprind normele principale de organizație, conducere și administrație bisericească, s-au mai dat și alte legi și regulamente speciale, care toate sunt izvoare particulare pentru dreptul bisericesc al Bisericii Ortodoxe Române din vechiul Regat.

De atunci au început să se introducă norme comune, adică izvoare de drept bisericesc particulare valabile pentru întreaga Biserică Ortodoxă Română. Astfel:

1. În anul 1921, s-a adus *Legea pentru organizarea clerului militar al armatei române*, pe baza căreia s-a dat regulamentul pentru punerea ei în aplicare⁹

2. În martie 1923, s-a votat și promulgat *Constituția*, care cuprinde și dispozițiile generale privitoare la organizarea și administrarea Bisericii Ortodoxe Române și la raportul ei față de stat și celelalte culte. Art. 22 al Constituției după ce enunță, între altele, autocefalia, hotărăște, că Biserica Ortodoxă Română va avea organizația unitară, în tot regatul României, cu participarea elementelor ei constitutive, clerici și mireni, conform unei legi speciale. Această lege va statornici principiile organizației unitare ale Bisericii, precum și modalitatea după care ea își va reglementa conducerea și administrarea, prin organele sale proprii și sub controlul Statului, chestiunile sale religioase, culturale, fundamentale și epitropești.

Începând cu anul 1924, creștinătatea ortodoxă s-a împărțit în două părți, potrivit datei la care sărbătorește Paștele. Bisericile rămase la calendarul vechi (iulian) au continuat să sărbătorească Paștele după Pascalia veche, pe când bisericile care au adoptat calendarul îndreptat au sărbătorit Paștele între anii 1924 și 1927 pe stilul nou. Pentru a se stabili o uniformitate în întreaga Ortodoxie, bisericile care au adoptat calendarul îndreptat au stabilit, prin consens general, ca Paștele să fie serbat din anul 1927, în toată creștinătatea ortodoxă, după Pascalia stilului vechi, adică odată cu bisericile rămase la calendarul neîndreptat, iulian.

Calendarul nou adoptat de o parte a bisericilor ortodoxe a fost îndreptat la Conferința interortodoxă de la Constantinopol din anul 1923, care a avut loc în timpul Patriarhului Meletie al V-lea, și este cel mai aproape de calendarul astronomic. În 42.000 de ani el rămâne cu o zi în urmă, spre deosebire de calendarul gregorian, adoptat de Bisericile Apusene, Catolică și Protestantă, îndreptat de Papa Grigore al IX-lea în anul 1583, care rămâne la 3.600 de ani cu o zi și o noapte în urmă.

„Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în privința serbării Sf. Paști a hotărât:

1) Cu privire la serbarea Paștelui să se mențină dispozițiile canonice ale Sinodului I Ecumenic de la Niceea, în temeiul cărora Paștile se vor serba în fiecare an

⁸ Dr. Nicolae Popovici, *op. cit.*, p. 39.

⁹ *Monitorul Oficial* nr. 99 din 6 august 1921.

în prima duminică după luna plină, care urmează echinocțiului de primăvară. Considerând însă că după calendarele creștine în uz calcularea datei luni pline nu este exactă (ci întârzie cu cinci zile), pe viitor va fi hotărâtor momentul, în care luna plină, ce urmează după echinocțiul de primăvară, se arată deasupra Sfântului Mormânt al Domnului din Ierusalim. Iar dacă s-ar întâmpla ca data serbării Paștilor astfel stabilită să coincidă cu Pasca ebraică, în acel caz serbarea Paștilor noastre se amână pe duminica următoare.

2) Sărbătorile fixe și zilele fixe din cuprinsul săptămânii, apoi numărul lunilor și al zilelor din săptămână rămân la locul lor întocmai ca mai înainte.

3) Așezarea glasurilor, a sveltinelor cu evanghelia utrenei, a Apostolului și a sfințelor Evanghelii de la liturghie, rămân ca mai înainte în legătură cu serbarea Paștilor.

4) Data începutului acestui calendar îndreptat s-a fixat pentru luna octombrie pentru anul 1924, devenind 1 octombrie ziua de 14 octombrie”

Mai apoi Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a dispus ca data Sf. Paști să se calculeze și în calendarul îndreptat ca și în trecut, adică tot după vechea noastră Pascalie Alexandrină, consfințită de veacuri în Biserica Răsăritului, care corespundea cu hotărârile Sinodului I Ecumenic de la Niceea, cu canonul 7 Apostolic, cu canonul 1 al Sinodului din Antiohia, iar calendarul gregorian încalcă aceste hotărâri, iar cel iulian îndreptat practic n-a dat nimic prețios.

Legea pentru organizarea Bisericii Ortodoxe Române s-a votat și promulgat în anul 1925¹⁰ Prin ea s-au abrogat toate dispozițiile legilor și regulamentelor care sunt contrarii atât acestei legi cât și statutului alăturat ei. În general, legea aceasta cuprinde principiile organizației unitare ale Bisericii Ortodoxe Române. Cuprinsul ei este următorul: După ce se determină poziția Bisericii Ortodoxe Române în lăuntru statului față de celelalte culte ca Biserică dominantă și, în afară, față de celelalte Biserici ortodoxe surori, ca autocefală și după ce stabilește compoziția ei sub raportul orânduirii canonice și administrative, se tratează despre organele cârmuirii centrale, prin care se asigură unitatea de conducere și de organizare a Bisericii, adică despre Sf. Sinod, *Congresul național bisericesc* și *Consiliul central bisericesc*¹¹

Urmează organele reprezentative și executive ale diferitelor părți constitutive ale Bisericii, ale parohiei (adunarea parohială și consiliul parohial), ale protopopiatului (adunarea protopopiatului și consiliul protopopesc) și ale eparhiei (adunarea eparhială și consiliul eparhial), precum și modalitatea alegerii episcopilor și arhiepiscopilor mitropoliți. Legea bisericească din 1925 a separat puterea administrativă de cea disciplinară, ca în stat, cu organe deosebite. Deoarece viața bisericească nu se aseamănă peste tot cu cea civilă, având și instituții de la Mântuitorul, care nu se pot schimba după organizarea politică, a introdus 3 instanțe disciplinare: consistoriul eparhial, consistoriul mitropolitan și consistoriul spiritual central¹²

Mai cuprinde o serie întreagă de dispoziții cu privire la averea mitropoliților, episcopilor, arhierilor și a călugărilor, la cheltuielile pentru întreținerea Bisericii, la

¹⁰ *Ibidem*, nr. 97 din 6 mai 1925.

¹¹ Dr. Nicolae Popovici, *op. cit.*, pp. 41-42.

¹² Dr. Dr. Valentin Șesan, *Curs de Drept Bisericesc Universal, op. cit.*, p. 239.
<http://www.cimec.ro> / <http://www.muzeuvaslui.ro>

ajutorul, pe care statul îl acordă pentru completarea trebuințelor materiale ale Bisericii, la crearea unui fond general bisericesc și la instituirea unei Eforii a Bisericii pentru administrarea acestui fond comun și pentru conducerea afacerilor economice financiare ale Bisericii pentru administrarea acestui fond comun și pentru conducerea afacerilor economice financiare ale Bisericii întregi. La sfârșit mai cuprinde dispoziții relative la averi, bunuri, beneficii, impozite, patronat, învățământ religios, cler militar și la administrarea Fondului bisericesc ortodox român al Bucovinei etc.

La legea aceasta s-a alăturat un statut, întocmit de Biserică și obligatoriu cu putere de lege de stat, deoarece a fost votat și aprobat odată cu legea de către organele legislative ale statului. Statutul acesta cuprindea modalitățile după care Biserica își exercită dreptul de a-și reglementa, conduce și administra, prin organele sale proprii, afacerile religioase, cultural și fundamentale și epitropești¹³

S-a votat și s-a promulgat *Legea pentru ridicare Bisericii Ortodoxe Române autocefale la rangul de patriarhat*¹⁴

Creșterea numărului de credincioși la peste 13 milioane a impus modificarea statutului Bisericii Ortodoxe Române. *Legea pentru ridicarea Scaunului Arhiepiscopal și Mitropolitan al Ungro-Vlahiei, ca Primat al României, la rangul de Scaun Patriarhal*, adoptată în 1925, reflecta importanța cultului ortodox în România întregită.

Hotărârea Sfântului Sinod din 4 februarie 1925 privind ridicarea la rangul de Patriarhie a Bisericii Ortodoxe Române:

1. Se înființează în Țara-Românească pentru Biserica ortodoxă autocefală Română demnitatea de Patriarh;

2. Arhiepiscopul și Mitropolitul Ungro-Vlahiei se ridica, în calitatea sa de Primat al României, la rangul de Patriarh al Bisericii ortodoxe autocefale române;

3. Înalt Prea Sfințitul D.D. Miron, actualul Arhiepiscop și Mitropolit al Ungro-Vlahiei, devine, în calitatea sa de Primat al României, Patriarh al Bisericii ortodoxe române;

4. Patriarhul Bisericii ortodoxe române se va bucura de toate drepturile recunoscute de Sf. Canoane și legile țării;

5. Hotărârea aceasta va fi înaintată Onor. Guvern spre legiferare printr-o lege specială și sancționată de M.S. Regele;

6. Alegerea, confirmarea și investirea viitorilor patriarhi se va face potrivit unei legi speciale;

7. Nu vor putea fi eligibili la demnitatea de Patriarh decât Mitropoliții și Episcopii în funcțiune ai Sfintei noastre Biserici;

8. Se va comunica această hotărâre și tuturor celorlalte Biserici surori ortodoxe de răsărit;

9. Se delegea o Comisiune alcătuită din I.P.S. Mitropolitul Nectarie și P.P.S.S. Episcopi Vartolomeu al Râmnicului Noului Severin și Lucian al Romanului, care să

¹³ Dr. Nicolae Popovici, *op. cit.*, pp. 42-43.

¹⁴ *Monitorul Oficial* nr. 44 din 25 februarie 1925, <http://www.cimec.ro/> <http://www.muzeuvaslui.ro>

întocmească actul de notificare ce se va face celorlalte Biserici ortodoxe surori și care se va înscrie în Condica Sfântă a Sf. Sinod.

Guvernul și Parlamentul României au ratificat această hotărâre prin legea votată în Senat și Adunarea Deputaților și promulgată prin Decretul Regal din 23 februarie 1925. Astfel, se uniformiza organizarea Bisericii Ortodoxe Române prin *Legea pentru organizarea Bisericii ortodoxe române* (4 mai 1925) și *Legea cultelor* (1928), ambele confirmându-i poziția de biserică dominantă și caracterul autocefal.

Biserica, ridicată la rangul de Patriarhie, a fost recunoscută prin Tomos-ul Patriarhului Ecumenic, Vasile al III-lea, la 30 iunie 1925. La 1 noiembrie 1925, a avut loc investitura și înscăunarea primului patriarh, Miron Cristea (1925–1939)¹⁵

Pe viitor, alegerea Patriarhului Bisericii Ortodoxe Române se va face de un colegiu electoral compus din membrii Adunării, care, după legea de organizare a acestei Biserici, va alege pe Arhiepiscopul și Mitropolitul Ungro-Vlahiei și din membrii de religie ortodoxă ai Corpurilor legiuitoare. Un regulament special, întocmit de Ministerul Cultelor, de acord cu Sf. Sinod și aprobat de Consiliul de Miniștri, va determina modul după care se va săvârși actul alegerii.

Confirmarea alegerii o face, la propunerea Sf. Sinod și a guvernului, Maiestatea sa Regele, care va da apoi investitura, potrivit datinelor țării pentru capii Bisericii Ortodoxe Române.

Sfântul Sinod este autoritatea supremă pentru chestiunile spirituale canonice, precum și forul suprem pentru chestiunile bisericesti de orice natură, care după legi și regulamente, intră în competența lui. Se compune din toți mitropoliții, episcopii și arhieriei vicari în funcțiune și e prezidat de mitropolitul Ungrovlahiei, ca patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. În lipsa patriarhului președinte este mitropolitul Moldovei, iar în lipsa acestuia mitropolitul Transilvaniei, urmând apoi al Bucovinei, al Basarabiei sau cel mai vechi episcop în hirotonie. Ministrul Cultelor poate asista la deliberările Sf. Sinod, dar numai cu vot consultativ. Dacă ministrul Cultelor e de altă confesiune, decât cea ortodoxă, el va fi înlocuit prin unul din colegii săi ortodocși. Deschiderea sesiunii ordinare se face prin mesaj regal. Sfântul Sinod are o cancelarie specială care este la dispoziția președintelui¹⁶

Congresul național bisericesc este corporațiunea centrală reprezentativă, este forul legislativ suprem în afacerile administrative, culturale, fundamentale și epitropești. Are dreptul de a stabili în cadrele legii organice și a statutului de organizare, norme obligatorii pentru întreaga Bisericii Ortodoxe Române, dar regulamentele întocmite și votate vor trebui supuse, prin ministerul de Culte, Regelui spre aprobare și întărire.

Consiliul central bisericesc este organul executiv al Congresului Național Bisericesc¹⁷ Consiliul are cancelaria sa¹⁸

¹⁵ Dr. Nicodim Milaș, *Dreptul Bisericesc al Bisericii Orientale*, trad. rom. de D.Comilescu și V. Radu, București, 1915, pp. 93-98.

¹⁶ Statutul pentru organizarea Bisericii Ortodoxe Române, art. 7.

¹⁷ Legea pentru organizarea Bisericii, art. 6 și 7; Statutul pentru organizarea Bisericii Ortodoxe Române, art. 8, 14 și 15.

¹⁸ Dr. Nicolae Popovici, *op. cit.*, pp. 158-159.

Consistoriul spiritual central funcționează pentru afacerile disciplinare și judecătorești. Constituirea, competența și procedura de judecată se vor stabili prin un regulament special ce se va întocmi de sf. Sinod și va fi întărit de Rege¹⁹

Eforia Bisericii Ortodoxe Române este organul executiv al Consiliului central bisericesc în privința afacerilor economice financiare. Adminstrează fondul general bisericesc, sumele acordate de stat, precum și acele averi și fonduri care până la intrarea în vigoare a legii de unificare au fost administrate de Ministerul Cultelor și care din cauza dispozițiilor testamentare sau de fundație, nu pot fi atribuite altor organe ale părților constitutive ale Bisericii.

Membrii clerului în urma caracterului serviciului lor se bucură de cinste deosebită în societate. Porunca a 3-a bisericească dispune ca persoanele bisericești să fie cinstate, iar după legile civile, cât și după canoane cel ce rănește pe un preot își atrage pedepse grele. În România injuriile adresate membrilor clerului sunt pedepsite cu pedepse mai aspre, decât cele adresate altor persoane, cu 300-3000 lei și cu închisoare de la o lună până la un an, iar acela care va lovi pe un preot, când este în desfășurarea funcțiunii sale, se pedepsește cu închisoarea de la un an până la doi an. Tot așa acela, care prin gesturi sau cuvinte va ultragia pe un preot aflat în exercițiul funcțiunii, va fi pedesit cu închisoarea de la 15 zile până la 3 luni și cu amendă de la 26 până la 100 lei²⁰

Se observă că aceste dispoziții se aplică asupra ultragiilor, loviturilor sau altor acte de dezordine, a căror natură sau împrejurări nu vor da ocazia de a aplica pedepse și mai grele după alte dispoziții ale codicelui penal.

Pentru că funcționează organizație superioară celei mitropolitane, atribuțiile organelor mitropolitane sunt reduse în favoarea conducerii centrale a Bisericii autocefale²¹ Alegerea episcopilor se face în Biserica Ortodoxă Română de către un colegiu electoral compus din membrii Congresului Național Bisericesc și din cei ai adunării eparhiale din eparhia vacantă și membrii de drept ortodocși și civili²²

În Statutul de Organizare a Bisericii Ortodoxe Române s-a înlăturat și condiția restrictivă referitoare la vârsta minimă a eligibililor: „Episcopii se aleg dintre bărbații titrați și bine pregătiți pentru această treaptă a clerului ortodox român. Pentru a fi episcop se cere vârsta canonică, titlul de licențiat sau doctor în Teologie și naționalitatea română” (art. 117).

După hirotonie noul episcop se prezintă înaintea regelui pentru a primi investitura după vechile tradiții ale țării. Se dă episcopului de către mitropolit un decret, *gramata mitropolitană*, prin care se dovedește că a fost ales legal ca episcop și a fost sfințit²³

Investitura se face după ceremonialul următor: Noul episcop însoțit de la curtea mitropolitană, acum patriarhală, de ministrul Cultelor într-un echipaj de curte

¹⁹ Legea pentru organizarea Bisericii, art. 16; Statutul pentru organizarea Bisericii Ortodoxe Române, art. 19-21.

²⁰ Dr. Nicolae Popovici, *op. cit.*, p. 112.

²¹ Al. Lapedatu, *Expunerea de motive la legea pentru organizare Bisericii Ortodoxe Române*, 1925.

²² *Legea pentru organizarea Bisericii*, art. 12.

²³ Dr. Nicolae Popovici, *op. cit.*, p. 180.

(trăsură regală) la palatul regal, unde sunt adunați demnitarii statului și clerul superior. Regele intră în sala tronului și se așează pe tron, dând ordin, ca noul episcop să fie introdus, îmbrăcat în mantie, apoi îi dă în mână cărja episcopescă și prin o cuvântare îi dă în grijă Biserica, la care răspunde noul episcop prin o cuvântare potrivită. Apoi iarăși, însoțit de ministrul Cultelor, este dus ca și la venire în trăsură regală cu pompă mare la Mitropolie, atât înaintea cât și în urma trăsorii fiind însoțit de garda regală precum și de arhidiacon cu crucea, protopresbiteri și presbiteri, în sunetul clopotelor.

În ceea ce privește *Regulamentul de Procedură al instanțelor disciplinare și de judecată ale Bisericii Ortodoxe Române* din anul 1926, la art. 17 se arată că: „Neascultarea de autorități se consideră când o persoană din cele supuse jurisdicției bisericești ar refuza exercitarea ordinelor primite, sau ar refuza supunere și ascultare autorităților superioare bisericești sau prin cuvinte și scrieri sau în alt mod ar batjocori actele de autoritate și legale, independente de autoritățile bisericești”²⁴

În continuare, la art. 18 se arată: „Neascultarea de autorități, după gravitatea faptului și conduita de până aici a vinovatului, se pedepsește cu pedeapsa dojenei până la pedeapsa depunerii” De asemenea aliniatul al doilea al art. 21 precizează următoarele în legătură cu neascultarea canonică: „Dacă un preot sau diacon ar săvârși cele sfinte în altă eparhie, fără învoirea chiriarhului, se va considera ca neascultare de autorități și se va pedepsi ca atare”²⁵

În art. 27 se prevede: „Săvârșirea serviciului divin într-un paraclis particular, fără știrea și consimțământul episcopului, se va considera și pedepsi ca neascultare față de autorități” În continuare, art. 28 adaugă: „Dacă vreun cleric ar primi vreo însărcinare bisericească sau civilă, de orice natură, fără șirea și cu consimțământul ca neascultăre de autorități”²⁶

Legea pentru regimul general al cultelor, votată în Senat, la 31 martie 1928, cu 140 voturi pentru și opt contra, iar în Adunarea Deputaților, la 6 aprilie 1928, cu 126 voturi pentru și patru contra – avut și ea un mare impact asupra ecumenismului în România reîntregită. Garantarea de către stat a libertății și protecției pentru toate cultele (art.1) asigura cadrul juridic optim, evitându-se orice act care ar fi putut aduce vreo jignire celorlalte culte sau ar fi constituit „demonstrațiuni împotriva lor” (art. 2).

Culte istorice (ortodox, greco-catolic sau unit, romano-catolic, reformat, mozaic și mahomedan), pe care le nominaliza legea, precum și cultele noi și asociațiile religioase (baptistă, adventistă de ziua a șaptea și cea a lipovenilor) aveau personalitate juridică prin organizațiile lor (comunități, parohii, protopopiate, muftiate, episcopii, mitropolii etc.)²⁷; ele erau supravegheate și controlate de către statul român, prin Ministerul Cultelor (art. 22-25); șefii lor erau recunoscători după depunerea

²⁴ L. Chiru, C. Costescu, *Legi, Regulamente. Statute. Deciziuni, Jurisprudențe etc.*, București, 1931, p. 495.

²⁵ Ioan F. Stănculescu, *Ascultarea canonică*, în „Studii Teologice”, Seria a II-a, anul XIV, nr. 7-8, noiembrie-decembrie, Tipografia Institutului Biblic și de Misiune BOR, București, 1962, p. 484.

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ Ilie Manole, *Preoții și oștirea la români (1830-1948)*, Editura Daniel T., Râzvad-Târgoviște, 1998, pp. 99-100.

jurământului de fidelitate către suveran și de supunere față de Constituție și legile țării, precum și după aprobarea dată de către rege²⁸.

Pentru a clarifica problema autorității supreme în cadrul Bisericii ortodoxe Române, legea din 1925 a fost completată cu un „regulament pentru determinarea prerogativelor Patriarhatului român ortodox și funcționarea Sfântului Sinod român”, text promulgat de Sinod în octombrie 1931. Din punct de vedere strict ecleziastic, se recunoștea existența a două autorități supreme: Patriarhul și Sfântul Sinod. Patriarhul era președintele Sinodului și al tuturor organelor executive ale Bisericii; printre numeroase sale prerogative trebuie menționată și aceea de „intermediar” între autoritatea Bisericii și cea a statului (articolul 7), iar în cazurile de urgență avea dreptul să se adreseze în mod direct regelui, perceput ca „protector” al Bisericii.

Atribuțiile Sinodului erau cu mult mai extinse, multe dintre acestea fiind subiect de aprinse dispute în anii ce vor urma intrării în vigoare a acestui regulament. Enumerăm doar câteva: „controlul și supravegherea” din punct de vedere dogmatic, moral și artistic a literaturii și artei ecleziastice, susținerea și apărarea tuturor intereselor Bisericii Ortodoxe Române, avizarea tuturor proiectelor de lege cu tematică religioasă, elaborarea programei de învățământ religios în școlile teologice etc.

În mai 1935 este publicată legea cultelor din România²⁹. Legea recunoștea formal autocefalia Bisericii Ortodoxe Române, acordându-i titlul de *Biserică dominantă* în stat; în ceea ce privește organizarea administrativă, Patriarhatul român cuprindea cinci reședințe mitropolitane, câte una pentru principalele regiuni istorice ale țării, precum și un episcop al armatei și al clerului militar. Organul de conducere era reprezentat de Sfântul Sinod, care are dreptul să decidă asupra chestiunilor de natură spirirtuală și canonică, în timp ce *Congresul Național Bisericesc*, având o structură mixtă, laico-religioasă, se pronunță mai degrabă asupra problemelor de natură administrativă și culturală. Mănăstirile aveau un statut special: plasate sub directă jurisdicție a clerului înalt, ele aveau totuși drept la propria organizare canonică, plus un grad relativ ridicat de autonomie administrativă.

Bibliografie

Agrigoroaiei, Ion 1996, *Organizarea cultelor în România reîntregită*, în „Arhiva Moldovei”, nr. I-II, 1994-1995, Iași, pp. 142-154.

Căciulă, Olimp, 1938, *Culte religioase din România*, în „Enciclopedia României”, vol. 1, capitolul VII, București, pp. 420-467.

Chiru, L., Costescu, C., 1931, *Legi, Regulamente, Statute, Deciziuni, Jurisprudențe etc.*, București.

Lapedatu, Al., 1925, *Expunerea de motive la legea pentru organizare Bisericii Ortodoxe Române*.

²⁸ Ion Agrigoroaiei, *Organizarea cultelor în România reîntregită*, în „Arhiva Moldovei”, nr. I-II, 1994-1995, Iași, 1996, pp. 142-144.

²⁹ Olimp Căciulă, *Culte religioase din România*, în „Enciclopedia României”, vol. 1, capitolul VII, București, 1938, pp. 421-423.

Manole, Ilie, 1998, *Preoții și oștirea la români (1830-1948)*, Editura Daniel T., Râzvad-Târgoviște.

Milaș, Dr. Nicodim, 1915, *Dreptul Bisericesc al Bisericii Orientale*, trad. rom. de D.Cornilescu și V. Radu, București.

Monitorul Oficial nr. 99 din 6 august 1921, nr. 44 din 25 februarie 1925, nr. 97 din 6 mai 1925.

Popovici, Dr. Nicolae, 1925, *Manual de Drept Bisericesc Oriental cu privire specială la Dreptul particular al Bisericii Ort. Române (Inclusiv noua lege pentru organizarea bisericească din anul 1925)*, Vol. I, Partea I. și II., Tiparul Tipografiei Diecezane Ortodoxe Române, Arad.

Preduca, Grigorianna Manuela, 2011, *Drepturile omului valențe juridice și canonice*, Editura C.H. Beck, București.

Sinodul din Constantinopol, cel după Constantin Porfirogenetul, foaia 977 din tomul al 2-lea al Sinodalelor, adică Tomul Unirii, apud *Pidalion*, 1844, Neamț.

Stan, Liviu, *Jus ecclesiasticum - dreptul în viața Bisericii*, în *S.T.*, XII (1960), nr. 7-8, pp. 474-475.

Stănculescu, Ioan F., 1962, *Ascultarea canonică*, în „*Studii Teologice*”, Seria a II-a, anul XIV, nr. 7-8, noiembrie-decembrie, Tipografia Institutului Biblic și de Misiune BOR, București, pp. 482-496.

Șesan, Dr. Dr. Valentin 1942, *Curs de Drept Bisericesc Universal*, Ediția a IV-a, Tipografia „Mitropolitul Silvestru”, Cernăuți.

Șesan, Valentin 1936, *Revizuirea canoanelor și altor norme bisericești, precum și codificarea lor*, în „*Candela*”, an. XLVII, pp. 145-159.

Proiectului de unificare a organizației Bisericii Autocefale Ortodoxe Române din România întregită, Cernăuți.

Șesan, V., 1920, *Reflexiuni asupra unificării organizației bisericești ortodoxe din România întregită*, Cernăuți, 1923.

SOCIETĂȚI ȘI ORGANIZAȚII STUDENȚEȘTI LA UNIVERSITATEA DIN IAȘI, 1919-1922

Mihaela Gheorghiu

Cuvinte cheie: Corneliu Zelea Codreanu, Universitate, comunism, asociație studențească, A. C. Cuza

Key words: Corneliu Zelea Codreanu, University, communism, student associations, A. C. Cuza.

Abstract:

World War I left behind, in addition to physical and spiritual destruction, a deeply nationalist sentiment, especially amongst young people who had fought for national unity. With the end of the war Universities reopened to students from both the Old Kingdom and from those new territories annexed to the country, so that the number of students enrolled at the university after the Great Union was twice the number of students who had enrolled before the war.

After the reopening of universities, some student organizations such as „Societatea Studențească Arboroasa” from Cernăuți or „Centrul Studențesc Iași” resumed their activities, the latter having had a long activity before the war. In addition, new organizations or student societies were organized on different criteria: professional, regional or ethnic. Due to opposing ideas ideas from members of different societies, they got into conflicts, and this gave rise to student movements in 1920/1923.

Demersul de față își propune să urmărească organizarea și activitatea societăților studențești într-o Românie unde spiritul naționalist este manifestat îndeosebi în mediul intelectual atât în rândul profesorilor, cât și în rândul tinerilor studenți care se confruntă cu acțiuni, adunări, proteste, fiind influențate în mare parte de spiritul bolșevic de peste Nistru.

Pentru a înțelege mai bine acțiunile care au avut loc în primii ani interbelici, mi-am propus să fac o scurtă analiză în primul rând a asociației studenților basarabeni, o asociație care a jucat un rol important în viața universitară, atât din punct de vedere numeric, cât și datorită acțiunilor pe care le întreprindea în cadrul Universității dar și înafara ei. Pe lângă aceasta în atenția mea au fost asociațiile studenților de la Facultatea de Drept și cea de la Facultatea de Medicină care s-au grupat (inițial în cercul studențesc Ștefan Vodă, mai apoi în Asociația Studenților Creștini) pentru a anihila acțiunile pe care o parte dintre studenții veniți de peste Prut le întreprindeau.

Mutarea Capitalei la Iași în timpul războiului a dus la supraaglomerarea orașului, întreruperea multor activități printre care și cele didactice/de cercetare din cadrul Universității. În același timp, apropierea fizică a Iașului de Rusia face ca aici spiritul bolșevic să fie mai intens, ceea ce duce la numeroase manifestații socialiste.

În ceea ce privește viața studențească, aceasta suferă diferite schimbări încă din anii ce au precedat Primul Război Mondial. La mijlocul secolului al XIX-lea, în special în Europa viața studențească capătă o nouă formă. Organizațiile studențești existente, care, cel mai adesea se ocupau cu acordarea de servicii, în special servicii politice, au început să se preocupe mai mult de viața cotidiană și mai ales de cea științifică. Aceste organizații studențești au început să se preocupe mai mult de viața socială, de evenimentele care se petreceau în jurul lor, dobândind un rol important în formarea vieții publice. În condițiile în care aproape întreaga Europă era cuprinsă de valul revoluționar socialist, tânăra generație, în special mediul studentesc, lipsit de experiența este și el influențat de aceste mișcări. Astfel în diferite regiuni ale Europei spre sfârșitul secolului al XIX-lea apar diferențe între studenți, aceștia organizați în asociații adoptă de cele mai multe ori noi idei cum ar fi cea socialistă. Ca urmare a acestor influențe au apărut și s-au dezvoltat și organizații cu un caracter diferit, având idei opuse socialismului¹ Același lucru se întâmplă și în partea de est a Europei în special după Marele Război, unde în statele nou formate spiritul naționalist era mult mai accentuat în special la tineri.

Începutul vieții studențești în România cunoaște o intensificare abia la începutul secolului XX. Aceștia au organizat pentru prima dată congrese naționale, au activități extrauniversitare mai intense. Întreruperea studiilor pe timpul războiului, reîntoarcerea de pe front a unor profesori și studenți², dezastrele materiale și umane provocate de către război a schimbat într-o mare măsură percepția și comportamentul oamenilor în special a tinerilor în societate. Schimbarea situației materiale a țăranilor în urma împrăștiării, face ca aceștia să își permită într-un număr mult mai mare să își trimită copiii la studii. Cu acest prilej, situația din universități suferă o schimbare față de perioada antebelică în special prin diversitatea studenților înscriși dar și prin numărul mare al acestora, fapt datorat în principal formării României Mari. Atât din Vechiul Regat cât și din noile regiuni, studenții înscriși la facultăți sunt în cea mai mare parte fii de țărani, de preoți, educați într-un spirit naționalist, tradiționalist, învățați să respecte valorile morale și creștine.

Odată ajunși în orașe, acolo unde, cu sfârșitul războiului lumea se schimbese, aceștia întâlnesc o societate diferită de cea cu care erau obișnuiți, într-o continuă schimbare, un mediu în care omul nu se mai definește ca fiind individual ci unul în care ideea de masă prinde o formă, omul nu mai găsește sau nu mai caută nici un mijloc de a ieși în evidență ca o identitate. Oamenii nu știu ce vor, se lasă influențați de cele mai multe ori de diferite persoane cu diferite idei autohtone sau cel mai adesea pătrunse în țară din străinătate, aici avem cazul Rusiei sovietice care după 1917 a trimis de mai multe ori persoane care au încercat introducerea unor idei de stânga în interiorul unor mulțimi de oameni în numeroase țări. Aici acele mulțimi de oameni sunt grupuri de muncitori care nu de puține ori au fost influențate sau atrase de partea unor grupuri din care făceau parte persoane cu vederi de stânga sau unele chiar erau conduse de acestea. Influența acestora asupra grupurilor de muncitori pe care o putem

¹ Pirre Moulinier, *La naissance de l'étudiant moderne (XIXe siècle)*, Edition Belin, 2002, p. 174.

² *Anuarul Universității din București 1923-1924*, p. 9.

defini mai târziu ca o „masă”, a dus la apariția unor mișcări revoluționare, bolșevice și pe teritoriul României, în special în Iași³. Toate acestea provoacă iritații în rândul tineretului venit dintr-un mediu în care tradiția și moralitatea governa mica lor lume.

Reluându-și activitatea în universitate, studenții întorși de pe front nu mai regăsesc aceiași colegi, găsesc o lume schimbată, o societate care pune accent pe diversitate, fapt demonstrat de numărul mare de studenți străini sau de altă etnie care s-au înscris la universități. La unele facultăți numărul de străini depășea numărul de români. Acest lucru a fost unul din factorii care au generat agitațiile studențești din România începute în 1922 la Cluj. La Iași, situația era și acolo destul de tensionată, în special datorită evenimentelor care se petreceau pe străzile Iașului în acea vreme. Grevele, agitațiile, mișcările muncitorești care începuseră să ia amploare, implicarea unor studenți în comitetele de organizare socialiste, influența pe care o aveau unii studenți veniți de peste Nistru în cercurile de greviști dar și în universitate printre studenți, face ca începând cu 1919, cu primul an universitar de după război studenții crescuiți într-un spirit tradițional să acționeze împotriva acestora, de cele mai multe ori într-un mod violent. Deși sentimentul antisemit apare mai cu seamă odată cu mișcările studențești din noiembrie/decembrie 1922, acesta este într-o mică măsură prezent și la începutul anului universitar 1919-1920, fiind datorat numărului mare de studenți evrei de la facultățile de Medicină și Farmacie dar și a numărului mare de evrei veniți din Basarabia care s-au implicat în mod direct în activitățile cu caracter socialist, având ca scop transformarea Partidului Socialist în partid comunist. O cauză a agitațiilor studențești era și implicarea universitarilor, dar și a unor studenți în viața politică. În acest context putem observa manifestații studențești încă din primii ani ai secolului XX⁴.

Cu privire la viața studențească, la activitățile pe care le întreprindeau tinerii, Gr. T. Popa, caracterizează în 1924 două epoci diferite, întrepătrunse de perioada războiului. El menționează că până în 1909 studenții erau împărțiți în diferite cluburi, societăți, uniuni studențești, în Iași și în București, fiecare fiind patronate de către un partid politic. Însă cu trecerea timpului și mai ales după război, studențimea se unifică și încearcă îndepărtarea politicii de partid din cadrul societăților⁵. În 1909 după primul congres studențesc organizat în țară, C. Ifrim declara că: „studențimea de aici înainte nu va mai reprezenta interesele nimănui, nici ale partidelor, nici ale unor anumiți oameni, ci se va pune în slujba unui ideal, luptând pentru izbăvirea lui”⁶. Tot acesta pune în discuție și radicalizarea tineretului de după război, „spargeri de geamuri la redacția Opinia”, „bătăi administrate socialiștilor” Mișcările studențești antebelice din

³ Constantin Argentoianu, *Memorii. Pentru cei de mâine amintiri din vremea celor de ieri*, v. VI, București, Editura Machiavelli, 1996, p. 104-106.

⁴ A. C. Cuza, *Închiderea Universității din Iași (Interpelare dezvoltată în ședința Adunării deputaților de la 3 februarie 1916)*, București, Imprimeria Statului, 1916, passim.

⁵ Gr. T. Popa, *Din viața universitară... Amintiri, critici și propuneri*, București, Editura Adevărul, 1924, p. 15.

⁶ *Ibidem*, p. 23.

Iași au fost simpatizate și de cetățeni, muncitori, meseriași, fiind în același timp sprijinite de către aceștia⁷

Activitățile, am putea spune accidentale, în care sunt implicați tinerii, în special studenții, se datorează și personalității lor rebele, caracteristice oricărei persoane tinere, și de multe ori și a sincerității lor. După război, această agitație a fost îndreptată în direcția social politică, aceștia fiind convinși că situația în țară merge prost, și la fel ca toate generațiile, tinerii afirmă că trăiesc în momente unice istorice și că ei pot face o schimbare, pot aduce „fericirea neamului și prosperitatea țării”. Îndreptându-și atenția către viața din afara universității, studenții sunt atrași de lucrurile de fațadă, acestea dându-le impresia de maturitate⁸

La fel ca în perioada antebelică, viața studențească era bine organizată, afirmându-se atât pe plan național, cât și internațional, atât prin trimiterea de studenți la studii în străinătate cât și la participarea unor Congrese Internaționale Studențești.

Imediat după reluarea activității universitare în 1918, chiar dacă Universitatea nu era deschisă în mod oficial, studenții și-au reluat activitatea atât în plan social cât și pe cel profesional. Din relatările acestora, a profesorilor dar și a unor foști studenți, tinerii erau împărțiți în două tabere, una sub conducerea profesorului N. Lăbușcă de la Facultatea de Litere, care a alunecat spre stânga, și cealaltă condusă de Nelu Ionescu de la facultatea de Drept⁹. O parte dintre asociațiile studențești au mai activat și în perioada antebelică reluându-și activitatea la sfârșitul războiului, ca de exemplu Asociația universitară „Solidaritatea” constituită cu ajutorul profesorilor universitari N. Iorga, A.C. Cuza, A. D. Xenopol, Corneliu Șumuleanu, Ion Găvănescu. Asociația universitară „Solidaritatea” a preluat în 1919 inițiativa activității studențești la Universitatea din Iași. Aceștia împreună cu reprezentanții studenților din București au luat hotărârea de a constitui Centrul Studențesc Iași care va funcționa până în 1922 cu întrerupere în timpul Războiului¹⁰

De bunul mers al vieții studențești erau preocupați și profesorii, astfel încât în octombrie 1919, Senatul Universitar îl declară pe profesorul Iulian Teodorescu, decanul Facultății de Drept având menirea să controleze mersul și lucrările asociației studențești „Centrul Studențesc Iași”¹¹. Formarea „Centrului Studențesc Iași” a fost un eveniment important din viața studențimii ieșene încă din ultimii ani antebelici.

În jurul acestui Centru studențesc se guvernau o serie de asociații sau societăți studențești, grupate pe diverse criterii: profesionale, regionale, etnice, confesionale, dar și în funcție de ideile pe care le împărtășeau. Așadar, studenții veniți din toate regiunile puteau să aleagă și să se grupeze după bunul lor plac, bineînțeles cu acordul Universității. În acest fel, pentru reorganizarea sau organizarea acestor asociații, studenții trebuiau să înainteze Senatului Universitar statutul, programul și lista cu semnături ale studenților membri, urmând ca după recunoașterea oficială a societăților să se inițieze validarea alegerilor. Astfel, la data de 8 martie 1919, în Senatul

⁷ „Conștiința”, an I, nr. 1, 30 august 1919, p. 3.

⁸ Gr. T. Popa, *op. cit.*, p. 67.

⁹ Corneliu Zelea-Codreanu, *Pentru legionari*, București, Editura Scara, 1999, p. 18.

¹⁰ Stelian Neagoe, *Triumful rațiunii împotriva violenței*, Iași, Editura Junimea, 1977, p. 44-46.

¹¹ SJANI, fond *Rectorat*, dosar 893/1918, f. 14.

Universității nu este recunoscută legal Societatea studenților la Drept, deoarece acestuia nu-i fuseseră prezentat pe deplin cuprinsul Memoriului și Statutul Societății Studenților de la Facultatea de Drept. Același motiv a stat și la baza amânării recunoașterii Societății Studenților Evrei. În aceeași ședință a fost recunoscută Societatea studenților basarabeni, care și-a luat numele de „Cercul Studenților Basarabeni”

În următoarele ședințe din cadrul Senatului au fost dezbătute mai multe cereri ale studenților pentru organizarea unor societăți studențești, de exemplu Societatea studenților în științe, Societatea Studenților în agronomie, Societatea studenților Mediciniști, societăți ale studenților de la Facultățile de Litere și Filosofie etc.¹²

Pe lângă organizarea acestora au mai fost recunoscute și asociații studențești organizate pe criterii regionale sau profesionale. Așadar, în decursul primului an, au fost întemeiate mai multe societăți studențești reunind studenții dintr-o anumită regiune. Aici putem menționa: Cercul Studenților Basarabeni, Societatea Studenților din Tutova, Asociația Studenților din Fălciu, Societatea Academică „Avram Iancu” a studenților bucovineni și ardeleni, asociație care a avut o intensă activitate și în anii dinainte de război, Cercul studenților din Soroca, Cercului Studențesc Vasluiuan, Cercul Studenților din Tighina, Cercul Studenților din Roman, Cercul Studențesc Dorohoian, iar din punct de vedere profesional menționăm Asociația Generală a Studenților Evrei, iar mai târziu se va forma Asociația Studenților Creștini¹³

Asociația studenților basarabeni, fiind una dintre cele mai numeroase, joacă un rol important în organizarea vieții studențești din centrul universitar ieșean. Fiind condusă de către Timotei Marin, Th. Văscăuțeanu, d-ra Cernăuțeanu, frații Derevici, d-ra Matievici, Ceaico-Ceaicovski¹⁴ aceasta era văzută de către serviciile informative românești dar nu în ultimul rând de către studențimea naționalistă a Iașului ca fiind „...socialistă și afiliată deschis la Internaționala a III-a de la Moscova.”

Timotei Marin – unul dintre studenții basarabeni care în anii 1917-1918 a fost în armata rusă și fusese racolat de mișcarea comunistă – primea indicații de la Șmil Bubnovski și Pavel Tkacenko, care se aflau la Iași¹⁵ Acesta ajunge șeful Studenților Basarabeni, atrăgând în jurul lui numeroși studenți și câștigând simpatia și sprijinul unor profesori de la Universitate. Spre exemplu, Prof. Paul Bujor, unul dintre exponenții majorității rostise în plin senat al României: „Lumina vine de la Răsărit” și

¹² *Ibidem*, f. 73, 91.

* În lucrarea sa *Triumful rațiunii împotriva violenței*, Stelian Neagoe, menționează că „ studenții anului 1919 doreau o societate ce trebuia să aibă ca principal scop completarea pregătirii pe care o dădeau cursurile. Astfel concepută, societatea ar fi militat pentru apropierea dintre profesori și studenți - un mijloc de prelucrare a cunoștințelor căpătate, prilej de valorificare a valorilor personale, încurajarea pentru cercetare.”

¹³ SJANI, fond *Rectorat*, dosar 1000/1922, v. III, f.: 599, 603, 619 ; v. IV, f. 710, 717.

¹⁴ Numele liderilor societății a fost completată în ședința din data de 13 decembrie 1919, odată cu validarea alegerilor Comitetului Cercului Studenților Basarabeni, D.J.A.N.I., fond *Rectorat*, dosar. 897/1919, f. 492.

¹⁵ *Ibidem*, p. 180.

că „Orice s-ar zice, a trecut timpul naționalismului, omenirea merge spre stânga¹⁶” Unii studenți îndeplineau misiunea de curier între Chișinău, Iași și București, unul dintre ei fiind Iosef Bozinovski, student la Iași, fiind în legătură strânsă cu Șmil Bubnovski. Tot în Iași rolul de curier îl avea studenta Rita Fichman care întreținea legături cu Solomon Schein, Max Goldștein, Timotei Marin¹⁷ Prin acești studenți, erau introduse în mediul universitar idei periculoase care puteau atenta la integritatea națională, încercând să atace conceptul de stat național. Aceste idei circulau mai cu seamă în mijlocul Cercului Studenților Basarabeni, Societății Studenților Democrați și Asociației Generale a studenților Evrei. Pe lângă ideile de stânga pe care le promovau în mediul studentesc, studenții comuniști doreau să preia conducerea căminelor, să facă parte din conducerea Centrului Studentesc Iași¹⁸ cu toate că aceștia dețineau cele mai multe locuri la Universitate și în cămine¹⁹ Conform anualelor universității, la Facultatea de Medicină și Farmacie, raportul dintre studenții evrei și restul era de 9 la 1.

Strânsa legătură dintre organizația studenților basarabeni ieșeni și cercurile comuniste se diminuează odată cu arestarea lui Timotei și Elisei Marin și Liuba Elbert cu ocazia conspirației din Strada Râpei când au fost găsite în casa conspirativă documente privitoare la Conferința grupurilor comuniste din acea perioadă la Iași²⁰ De această dată Marin Timotei va sta în detenție o perioadă mai lungă de timp Universitatea neputând interveni deoarece acesta a fost implicat în procesul inițiatorilor Partidului Comunist Român din 8 mai 1921, cunoscut sub numele de „Procesul din Dealul Spirii²¹”.

Rolul asociațiilor studentești era de a menține liniștea printre studenți, de a asigura o mai bună comunicare între ei, de integrare în viața socială și de perfecționare pe plan profesional. Acestea mai participau în același timp și la diferite manifestări, sărbători sau comemorări. Majoritatea întâlnirilor aveau loc în Universitate și cu acordul rectorului. Însă nu toate cererile pentru întâlniri erau aprobate. Cerând Aula Universității pentru a aniversa un an de la Marea Unire, studenților le-a fost refuzată cererea și îi roagă să amâne aceste întâlniri „pentru a nu influența situația existentă²²” Din acest motiv, o parte dintre studenți, membri ai asociațiilor, au început să se întrunească în afara universității, ținând ședințe în căminele studentești, fapt pentru care au avut dispute cu autoritățile universitare și cu cei de la conducerea căminului. Cercurile studentești se implicau și la distribuirea numărului de locuri din cămine, acesta fiind și unul dintre motivele pentru care studenții diferitelor cercuri au intrat în dispute. În prelegerile ținute, Onisifor Ghibu încurajează organizarea studenților pe criterii naționale, definind în același timp și rolul societăților studentești: „societatea

¹⁶ *Ibidem*, p. 18

¹⁷ Ludmila Rotari, *op. cit.* p. 180.

¹⁸ D.J.A.N.I., fond Rectorat, dosar. 895/1919, fila 29.

¹⁹ *Ibidem*, dosar. 893/1918, fila 58.

²⁰ Neagoe Stelian, *op. cit.* p. 83.

²¹ *Ibidem*.

²² *Ibidem*, 893/1918, f. 34.

trebuie să urmărească scopuri pur studențești, trebuie să creeze o puternică solidaritate între studenți²³”

Printre cele mai frecvente activități pe care le întreprindeau asociațiile studențești țineau de organizarea timpului liber. Acesta era de cele mai multe ori împărțit în două: o primă activitate ar fi aceea de a studia și de a aprofunda atât în particular cât și în cadrul cercurilor prin conferințe, iar a doua activitate ar fi aceea de relaxare, de distracție. În ceea ce privește distracția, pe lângă activitățile particulare pe care le aveau aceștia mai organizau și serate muzicale, piese de teatru. În acest scop, Universitatea acorda adesea Aula pentru manifestații de acest fel. Cele mai multe serate muzicale și literare au fost organizate de către Societatea Studenților Facultății de Litere și Filosofie²⁴. Societățile studențești se mai ocupau și cu aniversarea (vezi anexa nr. 1 și anexa nr. 4) unor evenimente sau a unor personalități sau chiar profesori. În acest sens menționăm sărbătorirea ducerii capului lui Mihai Viteazul de la Iași²⁵, aducerea rămășițelor lui A. D. Xenopol, sau sărbătorirea unor profesori. Cu ocazia celei din urmă menționăm cererea pe care au înmănat-o studenții mediciști în 1922 pentru a li se acorda Aula Universității în scopul de a sărbători 30 de ani de activitate a profesorului Gh. Bogdan²⁶

Activitatea universitară din Iași începe cu probleme în primul rând datorită insuficiențelor materiale. Universitatea ieșeană se ocupă de studenții veniți încercând să le asigure confortul, pe cât era posibil, atât în timpul cursurilor cât și în restul timpului petrecut la universitate. Pentru acestea, conducerea universității se îngrijește de achiziționarea unor clădiri care urmau să servească ca loc de cazare pentru studenții înscriși la universitate. Începând cu octombrie 1918 membrii din conducerea universității s-au îngrijit de cumpărarea și/sau închirierea unor imobile în acest scop. Pentru început, aceștia au cumpărat mai multe clădiri dintre care: un imobil de la Mathalie Ghika și unul de la Artemiza Agarici Stroici pe strada Toma Cosma²⁷

Limitarea locurilor în cămin determină și ele conflicte între studenți. Aceste conflicte începeau în primul rând de la disproporționalitatea studenților de diferite naționalități, sau de la anumite facultăți, care erau acceptați în cămin. Această problemă s-a pus încă din 1918 când numărul de cereri pentru cămin era destul de mare în comparație cu locurile existente. Consiliul de conducere al căminului se pronunță pentru acceptarea în cămin și a studenților israeliți, însă condițiile în care pot fi primiți și numărul lor era hotărât de rector²⁸. Un tratament aparte aveau și studenții de la Facultățile de Medicină și Farmacie. Din decembrie 1919, odată cu modificarea regulamentului de funcționare a căminului, aceștia din urmă, cât și practicanții de la Farmacie pot fi primiți în cămine în aceleași condiții ca și restul studenților de la

²³ Onisifor Ghibu, *Cuvinte către tineretul intelectual basarabean*, Chișinău, Tipografia Eparhială „Cartea Românească”, 1927, p. 1.

²⁴ Idem, dosar 899/1918 v. I, f. 24.

²⁵ Vlad Bejan, *Din viața studențească de la Marea Unire – 1918 la Frontul Democrat Universitar – 1948*, Iași, Editura Funației Axis, 2007, p. 22.

²⁶ SĴANI, fond *Rectorat*, dosar 1000/1922, v. IV, f. 557.

²⁷ Idem, dosar 893/1918, f. 120.

²⁸ *Ibidem*, f. 33.

Universitatea ieșeană²⁹ Căminele erau conduse de asemenea de către organizațiile studențești, iar în timpul efectuării cazărilor erau favorizați de obicei membrii societăților de la conducerea căminului. La conducerea căminului studențesc „Unirea” cel mai des a fost Cercul Studenților Basarabeni prin Timotei Marin³⁰ și Ipolit Derevici, urmat apoi de către Asociația Studenților Evrei. Aceștia intră adeseori în conflict cu studenții naționaliști conduși de către Corneliu Zelea Codreanu. Conducerea Universității s-a ocupat în același timp și de ajutorarea studenților, oferindu-le ajutoare bănești, lemne de foc și alte lucruri care foloseau la amenajarea și la confortul din cămine.

Primirea unui număr mare de studenți veniți din diferite regiuni, care până la 1918 erau sub o altă conducere, face ca Universitatea din Iași să întâmpine diferite probleme, în special cele legate de pregătirea tinerilor studenți. Cele mai frecvente probleme cu care s-a confruntat Universitatea era aceea a diplomelor false. Cu privire la acest subiect, au fost găsite o serie de tipografii unde se fabrică diplome de absolvire a liceului și certificate de frecvență a cursurilor universitare ce par a fi eliberate de diferite licee și Universități rusești³¹ Universitatea a luat întotdeauna măsuri împotriva acestor fraude, întreprinzând anchete în rândul studenților și făcând în același timp apel și la Directoratul Învățământului din Chișinău³²

În cadrul Universității studenții aveau și aici o intensă activitate. Pe lângă pregătirea cursurilor și a examenelor aceștia mai participau și la conferințe atât în țară cât și în străinătate. Buna legătură pe care o aveau aceștia cu mediul universitar internațional era dată, atât de studenții care urmau facultatea acolo, a profesorilor, dar și a legăturilor pe care studenții din România le întrețineau cu studenții străini. Studenții români erau de multe ori invitați la conferințe interaliate, dezbateri dar și la evenimente precum deschiderea unor universități cum a fost cea din Strasbourg, unde Comitetul Centrului Studențesc Iași s-a ocupat de trimiterea unei delegații³³, sau la aniversarea unui „sfert de veac” de la fondarea Societății Academice Române din Berlin, unde, de asemenea Universitatea ieșeană a fost invitată³⁴

În ceea ce privește relațiile dintre studenții din Vechiul Regat și cei din teritoriile unite în 1918, nu erau întotdeauna foarte bune. Adeseori studenții basarabeni duceau o viață separată, izolată de restul vieții studențești și trăiesc numa între ei. Acest lucru este cauzat și datorită faptului că mai mulți studenți veniți din Basarabia au luat parte la acțiuni revoluționare. Din punctul de vedere al unei părți din studențime, „Basarabia este un focar de bolșevism, și basarabeni, mai ales studenții sunt revoluționari, anarhiști, atentatori la siguranța Statului³⁵”

Aceste acțiuni, mișcări ale studenților au avut un rol important în istoria Țării, influențând în mare parte viața universitară interbelică activitatea studenților ieșeni din

²⁹ *Ibidem*, f. 122.

³⁰ *Idem*, dosar 895/1919, f. 29.

³¹ *Idem*, dosar 893/1918, f. 122.

³² *Ibidem*.

³³ *Ibidem*, f. 112.

³⁴ *Idem*, dosar 1000/1922, v. IV, f. 732.

³⁵ „Viața Studențească”, an I, nr. 2, 16-30 iunie 1921, p. 7.

---

primii ani interbelici (1919 – 1921), într-o nouă Românie în care spiritul națiunii devenise mai puternic, influențând activitățile tinerilor, mai ales a celor care au observat că mulți dintre colegii lor nu se mai încadrau în vechile tradiții ale țării, având o orientare de stânga, fiind bolșevizați, agenți de stânga și chiar propagatori ai revoluției.

ISLAZUL COMUNEI SCHINENI ÎN PRIMA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XX-LEA

Gheorghe Gherghe*
Mihaela Ghețău**

Cuvinte cheie: satul Schineni, orașul Murgeni, județul Vaslui, islaz comunal.

Keywords: village Schineni, Murgeni town, Vaslui, communal grazing land.

Abstract:

At the beginning of the twentieth century villages in the Valley of Salt: Latest, Sarateni and formed joint Schineni. Residents were concerned with establishing a communal grazing land, a goal achieved in two phases: acquisition of 130 hectares of estate area Bârlălești in 1914 to which were added 253 hectares 30 acres as a result of local decisions Reform Commission on 16 and 23 February 1921, the total area of grazing lands that reached 383 hectares.

Până la reforma administrativă din 1968, satele de pe Valea Sărata, de la sud de Murgeni, au format comuna Schineni, comună care a avut în componență satele Schineni, Sărățeni, Lățești. În vremea aceea, statul, comunele, satele erau interesate în constituirea islazurilor comunale.

În 1914, administrația comunei Schineni a cumpărat suprafața de 130 hectare, pentru izlaz, din moșia Bârlălești, proprietate a Casei Rurale. Vânzarea, pentru 600 lei hectarul, a fost intermediată de Iftene A. Ciobanu, primarul comunei și avocatul V. Lupescu reprezentantul Casei Rurale. Decretul lege din 1918 a fost o nouă oportunitate pentru mărirea și consolidarea islazului. La vechiul izlaz comunal s-au adăugat 253 hectare și 30 ari, ca rezultat al hotărârilor comisiei locale din 16 și 22 februarie 1921, în mai multe parcele: 30 de hectare din moșia Ciomaga, fostă proprietate a lui Emil Juvară, 26 ha 30 ari din moșia Sărățeni, fostă proprietate a moștenitorilor Juvara, 76 de hectare din moșia Lățești, fostă proprietate a doamnei Margareta Juvara și 121 hectare din moșia Bârlălești, fostă proprietate a Casei Rurale, încât suprafața totală a islazului comunal a ajuns la 383 de hectare.

Pentru administrarea islazurilor comunale, statul a emis un regulament al islazurilor Comunale și a înființat regionale agricole. Comuna Schineni a fost arondată regionalei Agricole Murgeni. Starea islazului comunal Schineni o cunoaștem dintr-un proces verbal din 23 mai 1928, întocmit de N. Botez, șef al regionalei agricole Murgeni, semnat de primarul comunei, Ivanciu Kahu și notarul Teodor Mihordea. Atunci locuitorii comunei aveau la pășunat 295 vite mari și 783 de oi. Paza vitelor era în grija locuitorilor, iar paza islazului se afla în grija a doi angajați, Ion I. Irimia și Ion E. Mihăilă. S-a controlat starea ierbii și adăpătoarelor. N.Botez era preocupat de

* Profesor, Școala Nr. 4, Bârlad

** Profesor, Bârlad

realizarea unor obiective cerute de regulamentul de funcționare a islazurilor: construirea de cișmele, drumurile de acces, împrejurimi, cultivarea plantelor pentru nutreț, plantarea terenurilor degradate cu arbori și arbuști, bugetul de venituri și cheltuieli. Primăria avea greutate în încasarea banilor pentru pășunat, fixase o taxă de 200 de lei pentru o vită mare și din această cauză nu se puteau face investiții importante.

Pentru o mai bună funcționare a islazului, N. Botez, în 1928, a întocmit pentru comuna Schineni un „Plan de exploatare a islazului model din comuna Schineni” În plan erau cuprinse parcele pentru Schineni, Floreni, Sărățeni, Ciomaga, Mihoanea, deoarece după 1925, pentru câțiva ani, satul Lățești devenise comună și primise 76 de hectare pentru izlaz. Islazul comunei Lățești a avut următoarele vecinătăți: la est moșia Lățești vândută locuitorilor de doamna Margareta Juvara, la vest și sud loturile împroprietărilor și la nord satul Lățești. După această separare, comuna Schineni formată din satele Schineni și Sărățeni (de fapt Sărățenii de Sus, fostul sat Dragomănești) a rămas cu un izlaz în suprafață de 307 hectare.

În planul întocmit de N. Botez, în 1928, pentru comuna Murgeni se prevedea cultivarea de plante pentru nutreț pe o suprafață de 33 de hectare din care 5 hectare lucernă, iar pe 28 de hectare parâng, porumb și alte plante. Pe 10 hectare, suprafață ocupată de râpi, trebuia să se planteze salcâmi. Se mai prevedea: reparatul ocoalelor, un gard pentru suprafața de 12 hectare și 60 de ari care să protejeze salcâmi plantați în viitor, realizarea a 20 metri de uluci pentru adăpatul vițelilor, din ciment. Valoarea acestor lucrări se ridica la 91000 lei, bani din taxele pentru pășunat.

ANEXE

7 martie 1914

Contract de vindere-cumpărare

Între subsemnații: Casa Rurală cu sediul în București, strada Paris, nr.1, Palatul Nifon, reprezentată de D-l avocat V. Lupașcu, în baza delegațiunii dată de Consiliul de administrație în ședința din 6 martie 1914 și de d=l Iftene A. Ciobanu primarul comunei Schineni din plasa Murgeni, județul Tutova, a intervenit următorul contract de vindere-cumpărare:

Art. 1 Subsemnata Casă Rurală, proprietara moșiei Bârlălești-Murgeni, situată în comuna Schineni, plasa Murgeni, județul Tutova, declar în conformitate cu legea pentru învoielile agricole că vând de veci comunei Schineni, pentru islazul comunei Schineni o întindere de 130 de ha de moșia mai sus numită, într-un trup, având situația următoare: la est cu moșia Bârlălești – Murgeni și la sud cu moșia Ciomaga a D-nei Maria Juvară, după cum se prezintă în alăturata schiță de plan ridicată de Institutul Geografic al Armatei și care plan, confirmat de tribunalul respectiv face parte integrantă din acest contract, deși nu se depune odată cu cererea de autentificare.

Art. 2. Prețul cu care am vândut acest izlaz comunal este de 600 lei ha, adică în total pentru întreaga întindere de 130 ha este de lei 78000 lei, șaptezeci și opt mii lei.

Art.3. Acest preț se va plăti de comună în termen maxim de 12 ani, și până la plata integrală a acestui preț comuna va plăti anual pentru izlaz o dobândă de 6% asupra prețului ca venit, adică suma de lei 4680- patru mii șase sute optzeci. Plata acestei dobânzi mi se va da de stat în conformitate cu art. 17 din legea pentru învoielile agricole, cu începere de la 1 noiembrie 1913, iar anual se va socoti cu începere de la 1 martie 1913. Statul se va acoperi de această sumă prin încasarea ce o va face la 1 octombrie fiecă an de la comuna Schineni a sumei de 4680 lei care reprezintă dobânda anuală asupra prețului integral al izlazului. Această încasare se va face conform articolului 29 din lege și va începe de la 1 octombrie 1912.

Art. 4. Comuna Schineni își rezervă dreptul de a achita capitalul de lei 78000 sus prevăzut și mai înaintea termenului de 12 ani.

Art.5 Subsemnatul Iftene A. Ciobanu primarul comunei Schineni lucrând în această calitate conform art. 77 aliniatul 10 din legea pentru organizarea comunelor rurale din 20 aprilie 1908 și în baza deciziei Consiliului Comunal nr.26 din 30 octombrie 1908 și în baza deciziei Consiliului comunal nr. 26 din 3 noiembrie 1911 și a Consiliului superior al Agriculturii nr. 1947 din 23 octombrie 1912 și aprobării Ministerului de interne, comunicate cu ordinul nr. 6761 din 4 februarie n1913, declar că cumpăr pentru comuna Schineni de la casa Rurală întinderea de pământ de 130 ha, având limitare specificată mai sus și prevăzută în plan cu prețul și condițiunile aici stipulate și pe care mă oblig a le executa întocmai.

Drept care am format prezentul contract în patru exemplare, iscălit de ambele părți și care se va depune la Tribunal spre autentificare și transcriere, liberându-se un exemplar Casei Rurale, două primarului, din care unul îl va trimite la Ministerul de Interne.

Casa Rurală: V. Lupașcu

Primarul Comunei Schineni: Iftene N. Ciobanu

D.J.A.N. Vaslui

Fond nr 126 Consilieratul agricol al județului Tutova, dosar 6/1926, filele 2-3

Tribunalul Județului Tutova

Proces verbal nr.400

Astăzi 7 martie 1914 în preterul Tribunalului Tutova și înaintea noastră A. Dumitrescu supleant asistat de d-l Guriță grefier s-au prezentat în persoană D-l V. Lupescu avocat lucrând în numele și pentru Casa Rurală în baza delegației dată de consiliul de administrație în ședința din 6 martie 1914 și D-l Iftene A. Ciobanu lucrând ca primar al comunei Schineni, Județul Tutova delegat prin procesul verbal nr 29/1914 personal cunoscut nouă cerând a se investi cu formula autentică prezentului aici făcut în patru exemplare, din care 3 semnate de părți iar celălalt nesemnat, primind 4 le-am vizat spre neschimbare, am pus pe părți de au semnat în fața noastră exemplarul ce nu era semnat care se va păstra la dosar, am citit apoi prezentul act din cuvânt în cuvânt în fața și auzul părților care ne-au declarat și oral ca cele cuprinse în el sunt cu consimțământul lor, făcut din libera lor voință și că semnăturile din el sunt ale D-lor.

Noi,

Luând act de aceste declarațiuni, văzând că actul este făcut pe hârtie liberă fiind scutit de tacsă de timbru și tacsă de înregistrare.

Văzând art. 17 Cod civil și urmat de legea autentificării

Dăm autenticitate legală prezentului

Supleant Dumitrescu

Grefier G. Guriță

Nr.400 Grefa tribunalului județului Tutova

Atestă că prezentul act s-a transcris în registrul de transcripțiuni de la acest Tribunal nr. 622, vol. 4 din 7 martie 1914 în extras

Grefier G. Guriță

Acest act este conform cu originalul și se atestă de noi

Primar Ivanciu I. Kahu, 1918 mai 31

Notar Mihordea

Ibidem, fila 3.

Extras după procesul verbal al D-lui agronom Regional Murgeni
Primirea islazurilor comunei Schineni

Art.I După legea învoelilor agricole din 1907 are islazuri cumpărate astfel. 131 hectare din moșia Bârlălești proprietatea Casei Rurale cu actul autentificat de Tribunalul Tutova, cu prețul de 83000 pentru satul Schineni și Sărățeni.

Art. II. Pe baza L. D. nr. 3697/918 are 253 ha 30 ari izlaz și anume:

1) 30 ha din moșia Cioamaga fostă proprietate D-lui Emil Juvără prin hotărârea comisiei locale din 26 februarie 1921 cu prețul de 67.200 plus măsurătoarea de lei 6.600

2) 26 ha 30 arii din moșia Sărățeni fostă a moștenitorilor Juvara prin hotărârea Comisiei locale din 26 II 1921 din moșia Sărățeni cu preț de 58812 plus măsurătoarea de lei 5781.

3) 121 ha din moșia Bârlălești fostă a Casei Rurale prin Hotărârea Comisiei locale din 16 II 1921 cu preț de lei 338800 plus numărătoare de lei 26620

4) 76 ha din moșia Lățești fostă proprietate a d-nei Margareta Juvără prin hotărârea Comisiei locale din 26-II-1921 cu preț de 170240 lei plus măsurătoarea de lei 16.720 cu anuitatea de lei 25375,83.

Având în vedere articolul 2 din Regulamentul pentru administrarea și exploatarea islazurilor comunale

Având în vedere că comuna Schineni, pentru locuitorii cu 700 vite i s-a dat izlaz în suprafață de 307 ha 30 arii, care sunt suficiente pentru satisfacerea trebuințelor, având în vedere că satul Lățești care s-a despărțit de această comună are 137 locuitori cu 250 vite are nevoie de 76 ha.

Disponem

Se transferă în plină proprietate a satului Lățești care formează o nouă comună suprafața totală de 76 ha compusă din următoarele categorii, islazuri

1) 76 hectare izlaz expropriat pentru care trebuie să plătească prețul de lei 170240

Pentru folosința comunei Schineni au rămas 307 ha 30 ari izlaz comunal cuprins din următoarele categorii:

- a) 130 ha expropriat pe baza legii din 1907 cu măsurătoarea de lei 4948, 78
- b) 30 ha cu prețul de lei 67200 cu măsurătoarea de lei 5786
- c) 26 ha 30 ari cu preț de lei 58812 și măsurătoarea de 5786 lei
- d) 121 ha cu prețul de 338800 lei plus măsurătoarea de lei 26620

Agronom Regional Murgeni

N.Botez

Primar Schineni   Primar Lățești

Ivanciu Cahu   Onose. Gh

Pentru conformitate

Notar T. Mihordea

Referat

Comuna Schineni are 307ha 30 ari

Comuna Lățești are 76 ha

Notar Schineni și Lățești

T. Mihordea

Ibidem, filele 4-5

Proces Verbal

Astăzi 23 mai 1928

Noi, N. Botez șef al regionalei agricole Murgeni în conformitate cu articolele 93 și 95 din Regulamentul Islazurilor Comunale ne-am transportat în comuna Schineni, județul Tutova și asistați de d-l Ivanciu Cahu primarul comunei am controlat administrarea și exploatarea Islazului Comunal constatând următoarele:

Comuna are ca izlaz suprafața de 307 hectare și 30 arii format din 4 trupuri și anume: 130 hectare constituite după legea din 1907 și 177 hectare 30 arii după legea din 1918

Ultima inspecție referitoare la izlaz a fost făcută de către subsemnatul la data de 8 februarie anul acesta.

Pentru a vedea cum s-au executat dispozițiile planului de exploatare ale regulamentului, ordinele și instrucțiunile trimise de serviciul agricol județean am mers mai întâi la izlaz unde am constata:

Pe izlazul din 1907 pășteau 95 vite mari și oi 415

Pe restul izlazului pășteau 200 vite mari și 323 oi.

Paza vitelor se face de către locuitori.

Paza izlazului se face de către Ion I. Irimia și Ion E. Mihăilă pe care i-am găsiți prezenți la serviciu,

Aspectul general al izlazului nu este mulțumitor din cauza secetei și lipsei de zăpadă din iarnă. Starea ierbii este mijlocie și are multă nevoie de ploaie pentru a

satisface vitele. Adăpătorile sunt suficiente însă la depărtări prea mari și se simte nevoia de ciușmea pe izlazul Ciomaga care se speră a se forma în vara aceasta. Plantațiile sunt făcute în primăvara aceasta pe o suprafață de circa 3 ha pe râpa Măgeana din salcâm, majoritatea, și sălcii, ca vegetație se prezintă bine până acum. Împrejmuiiri nu sunt pe izlaz. Starea drumurilor este bună plante de nutreț nu s-au cultivat Accesorii: sunt pe izlaz copaci de diferite esențe neimportante. Lucrări în izlaz pentru întreținerea și îmbunătățiri nu s-au putut face până acum, decât plantația arătată mai sus, din cauza lipsei de bani. Treptat, cu încasările se vor mai putea face și celelalte prevăzute,, restul plantărilor și cișmeaua și arăturile pentru semănatul lucernei, față de dispozițiile luate prin planul de exploatare și prin procesele verbale de inspecție. Administrația izlazului este mulțumitoare datorită activității ce se depune de către d-l primar, Ivanciu Cahu.

Administrația

Cercetând arhiva primăriei referitoare la izlaz am constatat că este ținută de d-l Toader Mihordea, notar, în stare mulțumitoare. Contractele cu locuitorii nu sunt încă încheiate și nu sunt încă dați în debit.. Bugetul s-a făcut în înțelegere cu serviciul agricol județean. Prevederea bugetară la venituri este în total de lei 316 921

Cheltuieli ..... de lei 304653

Prevederile sunt în conformitate cu regulamentul și instrucțiunile ministerului agriculturii și domeniilor.

Încasări s-au făcut până acum numai din rămășițe în suma de lei 47344 și mai sunt de încasat tot rămășițe 174086 lei, după care se va încasa curentul. Excedente nu are izlazul și nici deficite. Cheltuielile necesare sunt acoperite cu prețul prevăzut de 200 lei pentru pășunat de capul mare. Cheltuieli asupra bugetului curent nu s-au făcut până acum. Pentru inventar s-a dat ordin domnului notar al întocmi, de acum, fiindcă nu există la ordinele privitoare la izlaz răspunsurile s-au dat la timp. Litigii nu are până acum comuna. Comuna nu a făcut până acum cedări și vânzări de nici un fel. Autoritățile comunale până în prezent nu s-au conformat regulamentelor și instrucțiunilor privitoare la izlaz. Având în vedere cele constatate noi dispunem ca d-l primar să depună și mai departe aceeași activitate spre a încasa rămășițele și debitul curent pentru a putea face față lucrărilor și plantațiilor la care ne obligă bugetul și planul de exploatare.

REMIZA

De oarece comuna nu are casier comunal propunem ca remiza să se plătească de comună d-lui perceptor conform regulamentului: În acest scop d-l primar va face o adresă oficială către d-l consilier agricol menționând că de la numirea lui I. Cahu ca perceptor încasările au început a se mișca mulțumitor în raport cu unii trecuți și situația materială a locuitorilor care au suferit lipsuri din cauza secetei ce a bântuit localitatea anii din urmă.

D-l primar și notar vor lua cunoștință de noua lege a izlazurilor, se vor conforma și vor aduce la cunoștință și locuitorilor citindule într-o zi de sărbătoare când vor fi adunați în acest scop.

Drept care s-a încheiat prezentul

Șeful Reg. Agricole

N. Botez

Primar Ivanciu Kahu
Notar
T. Mihordea

Ibidem, filele 10-11.

Proces verbal
Astăzi 25 iunie 1928

Noi, Ivanciu Kahu primarul comunei Schineni, județul Tutova în prezența noastră șeful Regiunii Agricole Murgeni, județul Tutova, având în vedere I. D. R. nr. 2465 publicat în Monitorul oficial nr 220 din 925 prin care s-a hotărât ca satul Lățești fost parte din comuna Schineni să formeze o nouă comună, avându-se în vedere că o dată cu deslipirea acestui sat trebuie să se transfere și suprafața de 76 hectare izlaz ce i-am constituit în baza înaltului D.R. 3697/918 din terenul expropriat.

Având în vedere că comuna Schineni de care depindea satul Lățești i s-au constituit izlazuri în suprafață de 383 hectare și 30 arii din următoarele categorii:

I După legea învoielilor agricole din 1907 are izlazuri cumpărate astfel: 130 ha din moșia Bârlălești proprietatea Casei Rurale cu act autentificat de tribunalul Tutova, cu prețul de lei 83000, pentru satul Schineni și Sărățeni.

II. În baza decretului nr. 3697/918 are 253 ha 30 arii izlaz și anume:

1) 30 ha din moșia Ciomaga fostă proprietatea d-lui Emil Juvara prin hotărârea comisiei locale din 26-II 1921 cu preț lei 58812 plus măsurătoarea de lei 6600 cu anuitatea de lei...

2) 26 ha 30 ari din moșia Sărățeni fostă a moștenitorilor Juvara prin hotărârea comisiei locale din 16-II- 1921 cu preț de lei 58812 plus măsurătoarea de lei 5786 cu anuitatea de lei...

3) 121 ha din moșia Bârlălești fostă a Casei Rurale prin hotărârea comisiei locale din 16-II-1921 cu prețul de lei 338800 plus măsurătoarea de lei 26620 cu anuitatea de lei...

4) 76 ha din moșia Lățești fostă proprietatea doamnei Margareta Juvara prin hotărârea comisiei locale din 26-II- 1921 Cu prețul de lei 170250 plus măsurătoarea 16720 cu anuitatea de lei 25375,80.

Având în vedere art.2 din legea pentru administrarea și exploatarea izlazurilor comunale și având în vedere că comuna Schineni pentru locuitorii cu 700 vite i s-au dat izlaz în suprafață totală de 307 ha 30 ari care sunt suficiente pentru satisfacerea trebuințelor, având în vedere că satul Lățești care s-a despărțit de această comună are 137 locuitori cu 250 vite are nevoie de 76 hectare.

Disponem

Să transferă în plină proprietate satului Lățești care formează o nouă comună suprafața de 76 hectare compusă din următoarele categorii de izlazuri:

I. Din cele 76 hectare izlaz expropriat prin D.L. suprafața de 76 ha pentru care trebuie să plătească prețul de lei 170240, măsurătoarea de lei 16720 , anuitatea de 25375,85 având următoarele vecinătăți:

La est – Moșia Lățești vândută locuitorilor

La vest – Laturile împrorietăriților

La nord – satul Lățești

La sud – laturile împrorietăriților

Pentru folosința comunei Schineni au rămas 307 hectare 30 arii izlaz comunal compus din următoarele categorii:

Din cele 130 ha constituite pe baza Legii 907, suprafața de 130 ha trupul Ciomaga cumpărat din moșia Bârlălești proprietatea Casei Rurale pentru care trebuie să plătească suma de.. cu anuitatea de lei 94948, 75 având vecinătățile:

La est cu moșia Bârlălești a Casei Rurale, la vest Ciomaga, la sud moșia Juvara și la nord moșia Bârlălești. pe acest izlaz sunt următoarele accesorii: 18 ha foste vii astăzi replantate parte care fac parte din toată suprafața.

Din cele 253 ha 30 ari dat prin Legea 3697/918 are în total suprafața de 183 ha pentru izlaz.

Suprafața de 30 ha expropiată din moșia Emil Juvară pentru care trebuie să plătească prețul de lei 6720, măsurătoarea de lei 6600 cu anuitatea de lei..., având următoarele vecinătăți: la est viile embaticare și noua vatră de sat, la vest terenul expropiat pentru cultură, la sud satul Schineni, la nord islazul de la 907 Sărățeni. Pe acest izlaz sunt următoarele accesorii: copaci de felurite esențe.

Suprafața de 26 ha 30 de ari din proprietate a moștenitorilor Juvara din moșia Sărățeni pentru care să plătească prețul de lei 58812 cu măsurătoare de 5786 cu unitatea de lei având următoarele vecinătăți- est drumul.... Satul Sărățeni, miazăzi ...Manolachi și T. Mihordea, accesorii pe acest loc nu sunt.

Suprafața de 121 ha din moșia Bârlălești fostă a casei Rurale pentru care trebuie să plătească prețul de lei 338800 cu măsurătoarea de lei 26620, cu anuitate de lei.. având următoarele vecinătăți:

La est șoseaua județeană Murgeni – Bârlad, la vest moșia expropiată Murgeni, la nord moșia expropiată Bârlălești, la sud tot moșia expropiată Bârlălești, accesorii pe acest izlaz nu sunt.

Din exploatarea suprafeței totale de 383 ha 30 arii, comuna Schineni nu a avut până în prezent nici un deficit și nici un excedent.

Noi, Gh. Onose primarul comunei Lățești declarăm că am primit în stăpânirea comunei Lățești suprafața de 76 ha destinată satului lățești conform specificărei de mai sus, iar noi Ivanciu Kahu primar al comunei Schineni am predat acest teren d-lui Gh. Onose primar al comunei Lățești în prezența domnului N. Botez șef al regiunii agricole Murgeni din județul Tutova.

Odată cu aceasta s-au făcut schița de plan pentru islazurile descrise mai sus și care face integrantă din acest proces verbal

Drept care sa adresat prezentul proces verbal în trei exemplare.

Ivanciu Kahu

N. Botez

Gh. Onose

Ibidem, fila 22.

EXPOZIȚIILE ȘI TÂRGURILE – ELEMENTE ALE PROPAGANDEI ECONOMICE ROMÂNEȘTI –

Ana Iriciuc*

Cuvinte cheie: târg, expoziție, economie, propagandă

Key words: faires, expositions, economy, propaganda.

Abstract:

The faires and expositions were a good way to create some economic connections with costumers in Belgium. For start, we considered that it is necessary to explain the two terms. The economic component in those is relevant for our research. For completion we find relevant to give some examples of expositions that took place from 1919 to 1940.

Pentru început considerăm că este relevant să dăm câteva explicații asupra a ceea ce înseamnă, „târgurile” și „expozițiile” pentru a crea o imagine cât mai clară asupra demersului nostru. Conform *Dicționarului Explicativ al Limbii Române* termenul de expoziție este definit ca „prezentarea organizată, publică a unor obiecte selecționate, pentru a pune în lumină specificul unei activități, realizările unui artist etc. sau în scop instructiv” Totuși expozițiile, așa cum le cunoaștem noi astăzi au un istoric îndelungat. Acesta începe în anul 1798 când François de Neufchâteau, ministru de interne al Directoratului, inițiază în Franța primul concurs industrial ce se dorea a fi periodic (anual). Deși intențiile erau bune, ritmicitatea evenimentului nu a putut fi menținută¹ Scopul acestei inițiative era acela de a intra într-o competiție industrială directă cu Anglia² Ideea de „expoziție” era corelată, la început, cu industria și agricultura, acest fapt fiind definitoriu pentru întreg secolul XIX. Mergând la manifestările cu caracter universal sau internațional, acestea au fost definite în 1928. Inițial erau considerate a fi competiții în care fiecare participant direct încerca să obțină un profit direct din vânzarea produselor sale, pentru ca, ulterior, conceptul de „expoziție universală” să devină „o scenă care difuza diferite moduri de viață, ideologii sau construcții politice, adică sisteme coerente de reprezentări, subsumate unei rațiuni globalizate, o scenă așadar în care se confruntau niște imagini puse în circulație de propaganda externă a statelor participante. Ea mai era și expresia unei credințe, împinsă uneori până la misticism, în progresul științific sau tehnic al lumii”³ Structura, atât în cazul expozițiilor universale, cât și al celor internaționale era una

* Drd., Facultatea de Istorie, Universitatea „Al. I. Cuza” Iași

¹ Următoarea întâlnire a avut loc abia în 1801.

² Ioan Alexandru Roceric, *Expoziții și târguri*, Tipografia Libertatea, București, 1935, p. 56-57

³ Laurențiu Vlad, *Pe urmele Belgiei Orientului. România la expozițiile universale sau internaționale de la Anvers, Bruxelles, Liege și Gand (1894-1935)*, Editura Nemira, București, 2004, p. 13.

care ținea cont mai mult de profilul fiecărei țări participante și nu de o separare în funcție de exponate (pavilioane naționale și nu tematice)⁴.

De-a lungul timpului România a participat la nu mai puțin de 18 expoziții universale sau internaționale, de anvergură: Paris (1867), Viena (1873), Paris (1889), Bruxelles (1897), Paris (1900), St.Louis (1904), Liege⁵ (1905), Milano (1906), Roma (1911), Gand⁶ (1913), Barcelona (1929), Liege/Anvers (1930), Bruxelles (1935), Paris (1937), New York (1939), Sevilla (1992), Lisabona (1998), și Hanovra (2000).

Pe de altă parte, târgul este o piață, de regulă de dimensiuni mari, care se organizează la intervale de timp mai lungi decât piețele obișnuite⁷.

Observăm faptul că scopul economic al celor două tipuri de manifestări se întrepătrunde, pentru perioada interbelică acestea fiind de multe ori complementare. De asemenea, în funcție de modul în care marfa este expusă, putem vorbi de expoziții-târg (expoziții cu vânzare).

Sporirea eficienței economice, precum și organizarea târgurilor și expozițiilor pe criterii practice și științifice au înregistrat o evoluție pozitivă, în special după anul 1925. În acel an, un număr de organizatori de târguri cu tradiție istorică îndelungată din Bordeaux, Bruxelles, Budapesta, Koln, Frankfurt, Leipzig, Liubliana, Lyon, Milano, Padova, Paris, Utrecht, Valencia, Viena, Zagreb etc. au format Uniunea Târgurilor Internaționale (U.F.I.). Scopul principal al uniunii a fost cooperarea în vederea asigurării unor centre de convergență și răspândire pentru dezvoltarea rapidă a rolului economic și comercial al târgurilor internaționale. Pana atunci, targurile aveau caracter general, cuprinzând în tematica lor un număr mare de domenii economice și aveau ca prioritate promovarea vânzării bunurilor de consum.

În cazul României, literatura de specialitate consemnează prima expoziție națională de produse agricole și industriale organizată la București, la 20 mai 1865, din inițiativa cunoscuților oameni de știință Ion Ionescu de la Brad și Petre S.

⁴ Acest fapt poate fi observat în toate cele trei cazuri pe care le-am considerat a fi reprezentative pentru participarea României la expozițiile desfășurate în Belgia. Numele expoziției trebuia să fie acela care ghida vizitatorul în tematică.

⁵ Participarea României la Expoziția de la Liege a fost organizată de un Comitet în fruntea căruia s-a aflat Eugen Mavrodi. Comitetul a decis construirea unui Pavilion pe Cheiul Motiva. Edificiul a fost proiectat de arhitectul Grigore Cerchez, în spiritul arhitecturii civile din Țara Românească de la sfârșitul secolului XVII și începutul secolului XVIII. Pavilionul semăna cu o casă boierească; la parterul semiîngropat fusese amplasat un restaurant cu specific românesc, iar la etaj au fost amplasate vitrine cu produse petroliere, grafice, hărți și fotografii cu centre de exploatare a petrolului. Alături de produsele petroliere, Pavilionul mai găzduia câteva standuri cu obiecte ale industriei casnice țărănești.

⁶ România a participat la Expoziția universală de la Gand cu un stand decorat cu motive ale artei naționale, cuprinzând exponatele a 55 de producători sau colecționari români, acoperind o suprafață de 380 mp. Organizarea participării României la această Expoziție a fost încredințată lui C. V. Correni.

⁷ A.M.A.E. Fond Bruxelles., vol.327, Chestiuni de principiu referitoare la târguri și expoziții și alte manifestări cu caracter economic. Târguri și expoziții organizate în România, nr. 910/138 din 16 decembrie 1938, are anexat articolul cu titlul „Târguri și expoziții internaționale, ca mijloc de propagandă economică a Belgiei” destinat revistei „Correspondența economică”

Aurelian⁸ Această primă expoziție națională a continuat tradiția organizării anuale a zeci de târguri, în toate zonele țării, unde vânzătorii și cumpărătorii se întâlneau pentru satisfacerea trebuințelor, cel mai adesea, prin troc, schimb în natură de mărfuri, produse și unelte. Cu aceste ocazii se înfiripau primele semne ale dialogului expozițional și comercial de mai târziu. Această activitate a continuat cu o preocupare mai mult sau mai puțin constantă din partea autorităților în vederea încurajării comerțului prin intermediul târgurilor. Participarea României la diferite manifestări expoziționale din străinătate a contribuit la extinderea sferei de activități economice a țării.

Anul 1921 a adus organizarea primei manifestări cu caracter mixt, „expoziție-târg” ce avea rolul de a demonstra profilul economic al fiecăreia din regiunile alipite. Aceasta a fost urmată de o serie de târguri de mostre desfășurate cu același scop. Evenimentul din 1921 a fost precedat de Târgul de Mostre de la Timișoara din 1919 și Cluj (1921) și urmat de Târgurile de la Timișoara (1923), Cluj (1924), Chișinău (1925 și 1926) și Arad (1925).

Mihail Manoilescu, promotorul ideii de „târg de mostre” la noi, susținuse ideea ca anual, în lunile august și septembrie⁹, în Parcul Carol, sub auspiciile Ministerului Industriei și Comerțului, să se desfășoare târgul de mostre al industriei românești. Începând cu anul 1922, acesta urma să fie internațional. Inițiativa era frumoasă, dar nu a putut fi susținută din motive bugetare¹⁰. Scopul organizării unor târguri de mostre internaționale ar fi fost acela de a crea noi debușuri, mărinzind posibilitatea de export. „Crisa economică a creat necesitatea unei reclame întinse și cel mai bun instrument de reclamă este *Târgul* care ar reuni și ar centraliza cumpărarea și vânzarea produselor Occidentului și Orientului European. Cu această ocazie *ar trebui începută o puternică acțiune de penetrație economic românească...* cu un îndoit scop: mărirea exportului produselor românești, iar celălalt scop mai mult intelectual, ideal – am putea spune – care rezidă în a utiliza propaganda românească ca mijloc de penetrație națională”¹¹

Legislația în domeniul expozițional este destul de vagă. Legea organizării ministerelor, publicată în Monitorul Oficial numărul 169 din 2 august 1929 desemnează ca instituții care să se ocupe de organizarea de târguri și expoziții următoarele structuri: Președinția Consiliului de Miniștri, Oficiul de Presă, Biroul pt Propagandă, Ministerul Agriculturii și Domeniilor¹²

În ceea ce privește relațiile economice româno-belgiene, observăm faptul că, pe parcursul întregii perioade interbelice astfel de evenimente s-au succedat la intervale mai mult sau mai puțin regulate. De asemenea, anvergura manifestărilor a

⁸ Ioan Alexandru Roceric, *Expozițiile în legătură cu economia națională*, Extras din „Correspondența economică”, anul IV, nr. 3, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională, București, 1933, p. 9.

⁹ Începând cu anul 1921.

¹⁰ Ioan Alexandru Roceric, *Târgurile. Instrumente economice*, „Tipărița”, Institutul de Arte Grafice, București, 1933, p. 6.

¹¹ Ibidem, p. 7-8.

¹² Idem, *La Legislation Roumaine Relative aux Exposition et aux Foires, Extrait de la "Correspondance Economique Roumaine"*, no. 1, 1937, Monitorul Oficial, Imprimeria Națională, București, 1937, p.2.

diferit de la un moment la altul. Pentru exemplificare, am ales, pentru exemplificare, doar câteva momente pe care le considerăm a fi relevante din acest punct de vedere.

1.1. Exposition Internationale de la Technique de l'Eau (mai-noiembrie 1939)

La 16 mai 1938, guvernul României a primit o invitație la Exposition Internationale de la Technique de l'Eau¹³ ce urma să se desfășoare în perioada mai-noiembrie 1939. Invitația a fost înaintată lui E. Zarifopol, însărcinată cu afaceri al României la Bruxelles, acesta urmând să o înainteze autorităților din țară¹⁴. Răspunsul Ministerului regal al Afacerilor Străine, Direcția Economică, înregistrat cu numărul 1324/22, a venit la data de 19 august 1938. Acesta informa asupra faptului că Administrația Porturilor și Căilor de Comunicație pe Apă a decis să participe, în efectiv restrâns la această manifestare. La același eveniment vor lua parte și Uzinele Comunale București.

Cu aceeași ocazie urma să fie inaugurat Canalul Albert (la acest canal ce funcționa și ca linie defensivă s-a lucrat timp de zece ani), ce lega Anvers, centru comercial, de Liege, făcând din acesta din urmă unul dintre cele mai importante porturi interioare ale Europei.

Expoziția ocupa o suprafață de 100 de hectare aflate în jurul a 30 de hectare de apă (acest lac trebuia să găzduiască spectacole nautice). Trebuia să reunească tot ceea ce era legat de industria apei, navigație, pescuit, igienă, confort, decorațiuni, turism, sport și modă¹⁵.

O secțiune specială reunea 250 de opere (picturi, sculpturi, gravuri) inspirate de apă, din toate școlile și epocile. Expoziția va concentra, de asemenea, numeroase instalații spectaculoase. O serie de alte standuri vor fi amplasate, dintre care cităm: le Village Mosan, le Lido, la Cite Lacustre, le Parc des Attractions, le Teleferique (care se va ridica până la 100 metri), numeroase fântâni și cascade iluminate. Expoziția putea gazdui, cu ușurință, 25.000 spectatori în același timp¹⁶. Pe malul lacului se va ridica un Memorial al Regelui Albert, având 40 metri în înălțime.

România urma să ocupe un stand de 100 metri pătrați în pavilionul cu numărul 22. Taxa pentru ocuparea acestui spațiu a fost fixată la 750 franci belgieni pe metru pătrat¹⁷. De organizarea standului țării noastre urma să se ocupe domnul Mincu, arhitect bine cunoscut în epocă¹⁸.

¹³ A.M.A.E., Fond Bruxelles., vol. 324, Expoziții organizate la Liege și Namur, 1903-1939 nota nr. 134/22 din 15 ianuarie 1938. Aceasta menționa faptul că expoziția avea ca scop inaugurarea grandioasă a Canalului Albert.

¹⁴ *Ibidem*, nr. 1016/22, Ministère des Affaires Etrangères et du Commerce, Direction Générale du Commerce Extérieur către E. Zarifopol.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ *Ibidem*, nr. 107/22, Ministère des Affaires Etrangères et du Commerce, Direction Générale du Commerce Extérieur către Legația României la Bruxelles.

¹⁸ *Ibidem*, nr. 302/22, Consulația României la Liege către Legația Regală a României.

Deschiderea oficială a Expoziției Internaționale a Apei va avea loc la 20 mai 1939. La aceasta va lua parte Regele Belgiei¹⁹

La finalul manifestării, Juriul a acordat țării noastre 4 medalii de aur și 9 Mari Premii.²⁰ Expoziția Internațională a Apei și-a închis porțile înainte de termen din cauza situației internaționale. Evenimentul în sine a reprezentat un succes pentru țara noastră, făcând dovada faptului că, deși din punct de vedere industrial, ne aflam în dezavantaj față de celelalte state europene, puteam face față unei astfel de competiții.

Pe lângă aceste manifestări de anvergură ce au avut și componente economice, de-a lungul întregii perioade interbelice s-au desfășurat o serie de Târguri internaționale, atât în România cât și în Belgia. Spre exemplu, în 1921, la Bruxelles, avea loc un Târg Internațional de Comerț la care și România avea parte. Și de această dată, pentru noi a fost important rolul propagandistic pe care îl avea această manifestare, putându-se produce schimburi de idei cu Camerele de Comerț din țările participante.

În mai 1925 România era invitată să ia parte la Expoziția Națională și Internațională de Noutăți Referitoare la Progresele Obținute în domeniul Menajului Urban și Rural ce urma să se desfășoare la Laeken (lângă Bruxelles) între 15 iulie și 15 august 1925²¹. La 21 mai era acceptată numirea unui subsecretar al Legației care să se ocupe de organizarea standului României (Ministerul Agriculturii și Domeniilor nu dispunea de fondurile necesare pentru a putea trimite un reprezentant din țară)²². Rezultatele acestei manifestări nu au putut fi urmărite în documentele ulterioare.

În iunie 1926, în absența lui Henri Catargi, ministrul plenipotențiar al României la Bruxelles, Primul Secretar al Legației accepta să ia parte la Comitetul de Patronaj al Salon de l'Alimentation, du Materiel de Brasserie et de l'Industrie Hoteliere ce s-a desfășurat în perioada septembrie-octombrie 1926²³. Totuși, se pare că la această manifestare România a participat doar în Comitet, deoarece în broșura Salonului acesta nu se regăsea printre țările expozante.

Studiind comparativ manifestările expuse mai sus, constatăm că acestea au avut, pe lângă componenta lor expozițională, un rol economic important. Acestea au fost expoziții cu vânzare, făcând cunoscute, la nivel european, acele elemente ale producției autohtone care au fost considerate a fi reprezentative pentru noi.

Privind balanțele import-export din această perioadă constatăm o creștere a schimburilor comerciale ce corespunde atât perioadei expoziționale, cât și mărfurilor expuse. Considerăm că, din acest punct de vedere, rolul economic al acestui tip de evenimente este evident.

¹⁹ *Ibidem*, nr.275/22, Ministère des Affaires Etrangères et du Commerce, Direction Générale du Commerce Extérieur către Rădulescu Mehedinți, ministru plenipotențiar al României.

²⁰ *Ibidem*, nr.408 din 13 iulie 1939.

²¹ *Idem*, Fond Bruxelles, vol. 318, scrisoare nr. 13259 din 16 mai 1925.

²² *Ibidem*, telegrama nr. 23 din 21 mai 1925.

²³ *Ibidem*, telegrama nr. 1206/23 din 8 iulie 1926.

MINORITĂȚILE ROMÂNIEI INTERBELICE. CADRUL LEGISLATIV ȘI JURIDIC

Cătălin Turliuc*
Marius Balan**

Cuvinte cheie: minorități, legislație

Key words: minority, legislation

Abstract:

One of the key dimensions governing position in a given society of ethnic and / or national is, unquestionably, the status that it plays in legally. Legal type centrality of this position is that it cannot devote the institutional basis and other employment statuses in political, economic, social or cultural by a minority nationality in our case. How the laws of a state, in a certain sequence chronotope, formalises the presence, role and position of a nation is to secure evidence social scientists in the field of general appreciation of the relationship established from majority with minority. In the last two hundred years, when the continent-wide presence of the nation-state became gradually quasi majority position nationalities - ethnic and / or national - has known and legally evolutionary dynamics on the extent of democratization in the current sense of European societies. A similar process our society through by gradual expansion of the legal framework in which nationalities have progressed by providing specific rights in line with previous legislative tradition, with the spirit of the time and with the own needs of the Romanian society.

Una dintre dimensiunile fundamentale care reglementează poziția într-o societate dată a unei minorități etnice și/sau naționale este, fără putință de tăgadă, statutul pe care aceasta îl are din punct de vedere juridic. Centralitatea acestei poziții de tip juridic rezidă în faptul că ea vine să consacre în manieră instituționalizată și alte *status*-uri ocupate în plan politic, economic, social sau cultural de către o minoritate, naționalitate în cazul nostru. Modul în care legile unui stat, într-o anumită secvență cronotopică, formalizează prezența, rolul și poziția unei naționalități constituie pentru cercetătorii câmpului social indicii sigure în aprecierea de ordin general a relațiilor stabilite de majoritari cu minoritarii. În ultimele două sute de ani, când prezența la nivel continental a statului națiune a devenit treptat cvasimajoritară, poziția naționalităților – minorităților etnice și/sau naționale – a cunoscut și din punct de vedere juridic o dinamică evolutivă pe măsura democratizării în sensul actual a societăților europene. Un proces similar l-a parcurs și societatea noastră prin lărgirea

* Dr.; Academia Română - Institutul de Istorie „A.D. Xenopol” Iași

** Dr.; Lect. Universitatea „Al. I. Cuza” Iași

treptată a cadrului juridic în care naționalitățile au evoluat, prin acordarea de drepturi specifice în acord cu tradiția legislativă anterioară, cu spiritul vremii și cu necesitățile proprii ale societății românești.

Răspunsurile oferite în plan legislativ juridic de către fiecare societate modernă solicitărilor venite din partea unor grupuri alogene, sau percepute ca atare de majoritari în urma unor evenimente și desfășurări istorice, constituie semne clare ale modului în care s-a realizat dialogul la nivel social și instituțional între comunitățile implicate. Mai mult, dincolo de nevoile și ritmurile impuse de procesul modernizării, acest gen de dialog a reprezentat un barometru extrem de sensibil al unor realități și situații specifice atât la nivel local, regional, cât și la un nivel mai amplu, continental sau chiar mondial. De aceea, o discuție cantonată strict în planul practicii legislative și juridice, fără a ține seama de aspectele intrinseci ale evoluției societății în ansamblu, ale specificităților acesteia rezultate din cursul istoriei, nu ar fi decât o searbădă și eminentamente teoretică percepere a unei realități complexe, caleidoscopice în desfășurarea sa. Democrația născută în cadre occidentale odată cu procesul modernizării în ultimele - să zicem - două secole acoperă o realitate numită generic capitalism. Dar capitalism pur nu există decât în teorie și în cărți, acesta având cel puțin trei variante ușor identificabile: una anglo-saxonă, favorabilă democrației liberale și creșterii economice, dar lipsită de solidaritate; alta europeană, partizană a solidarității și democrației, dar fără creștere economică spectaculară; în fine, ultima, asiatică, capabilă să sacrifice ceea ce noi înțelegem prin democrație în favoarea creșterii economice explozive. Dacă ar fi să judecăm pur teoretic, fără a ține seama de cele prezentate mai sus, ar rezulta că multe din alcătuirile interne ale unor state numite de noi generic democratice nu sunt de fapt expresia democrației, așa cum o înțelegem noi astăzi, a modernității asociate capitalismului. Demonizarea naționalismului fără a ține cont de timpul și locul în care acesta s-a manifestat, inclusiv la nivel juridic și legislativ, nu face decât să extindă în mod abuziv blamul asupra oricărei forme de identitate colectivă construită de modernitate, în special asupra națiunii. Asistăm astăzi, urmare a evoluțiilor istorice, la două dinamici principale care se nuanțează din ce în ce mai clar. Prima este una a fisionii care glorifică trăsăturile distinctive clasice ale comunităților etnice (limbă, tradiție, religie, teritoriu etc.) și se bazează pe energia incombustibilă a naționalismului, iar cea de-a doua, de abia de curând comparabilă cu prima, a fuziunii care cultivă apropierea, asocierea, integrarea cât mai deplină. Exemplul contemporan este acela care trebuie să ne dea măsura dificultății în a exprima puncte de vedere valabile și acceptabile atunci când vorbim de statutul naționalităților în perioada imediat următoare primului război mondial și uriașele transformări generate de acesta. Am considerat necesare astfel de preliminarri deoarece, în bogata literatură de specialitate consacrată acestei problematici, întâlnim multe puncte de vedere întemeiate etic și moral, dar fără a ține seama de realitatea istorică concretă a perioadei analizate. În cele ce urmează vom exemplifica evoluția cadrului juridic de care s-au bucurat minoritățile de la noi în perioada interbelică folosind drept studiu de caz situația particulară a minorității evreiești – cea care a beneficiat de un regim specific.

Înainte izbucnirii primului război mondial România și Imperiul țarist rămăseseră singurele state independente din această zonă a Europei care nu

procedaseră la emanciparea minoritarilor evrei și, în același timp, cuprindeau în granițele lor comunitățile evreiești cele mai numeroase. Desigur, acest lucru poate fi explicat în bună măsură prin elementele și evoluțiile interne proprii celor două state. În cazul României există o varietate aproape inepuizabilă de explicații privind această situație, dar toate au ca trăsătură comună și punct de convergență realitatea potrivit căreia naționalismul românesc, în toate formele și variantele sale, firesc și explicabil în cea de-a doua jumătate a secolului trecut, s-a întâlnit pe poziții contradictorii cu marea masă a evreilor – principala minoritate a țării – puțin supuși fenomenului aculturației, deci asimilării și, în același timp, activi împreună cu coreligionarii lor din toată lumea în câmpul luptei de emancipare deplină.

În preajma primului război mondial situația concretă a evreilor, ca naționalitate, din punct de vedere al statutului juridic se prezenta astfel: marea majoritate a evreilor, circa 96 %, nu se bucurau de drepturi politice, fiind considerați „străini sub protecție română” Din acest statut deriva practic interdicția pentru acești evrei de a ocupa funcții publice în stat sau în unele servicii controlate exclusiv de acesta. Evident, evreii naturalizați se bucurau de exercițiul capacității juridice depline, ca cetățeni, a tuturor drepturilor publice și private prevăzute de legile țării.

După intrarea României în război de partea Antantei, prin semnarea Tratatului de alianță din 4/17 august 1916, relațiile dintre România și propriii săi supuși cunosc o evoluție deosebită, guvernul făcând eforturi deosebite pentru a mobiliza toți locuitorii țării, afectiv și efectiv, pentru rezolvarea problemelor impuse de război.

În atenția guvernului stăteau și relațiile cu străinii, respectiv cu acei locuitori care nu dobândiseră naturalizarea. Măsurile luate au avut efecte contradictorii în privința evreilor, unele reglementări fiindu-le favorabile, iar altele, dimpotrivă.

La 21 decembrie 1916, regele a promulgat prin decretul 3242 *legea relativă la supușii statelor cu care România se găsește în stare de război și bunurile acestora*¹, incluzând și decretul regal din 15 august 1916 privitor la aceeași problemă. Deși nu erau vizați în mod direct, prin faptul că mulți evrei erau supuși străini sau se aflau sub protecția altui stat, evident că legea a avut efecte și în privința lor:

„Art.1: Cu începere de la 15 august a.c. (...), este cu totul oprit oricui, pe teritoriul regatului român, orice operațiune comercială cu supușii sau casele comerciale sau industriale aparținând Statelor cu care România se găsește sau s-ar găsi în stare de război (...). „

„Art.2: Această interdicțiune se aplică și acelor care ar contracta cu supușii statelor menționate mai sus, chiar când aceștia ar domicilia în altă parte decât țara lor de origine.

¹ *Monitorul Oficial*, de aici înainte M.O., nr. 220 din 22 decembrie 1916 / 4 ianuarie 1917, pag. 7483-7491;

În caz de îndoială asupra condițiunii politice a celui cu care se tratează, se va cere să se facă dovada că nu este supusul vreunui Stat cu care România se găsește în stare de război.”

„Art.3: În această durată de timp, prin efectul declarării războiului, vor fi considerate contrare ordinii publice, și, prin urmare nule, toate actele sau contractele încheiate sau ce se vor încheia în contra dispozițiilor art.1 din această lege (...). „

„Art.34: Cu începere de la data promulgării acestei legi, pot fi considerați ca străini, dar numai din punctul de vedere al aplicării (...) legii de față, precum și al legilor de poliție generală, ordinii publice și siguranței statului, naturalizații originari din țările cu care România se găsește sau s-ar găsi în stare de război.

Va putea fi retrasă naționalitatea română oricărui naturalizat român originar al unui Stat cu care România se găsește (...) în stare de război:

a) Când se va constata că naturalizatului român își va fi reluat naționalitatea de origine sau a dobândit orice altă naționalitate, precum și în cazul când legea țării lui de origine îi conservă această naționalitate;

b) Când se va dovedi că a făcut acte contrarii intereselor, ordinii publice sau siguranței Statului român;

c) Când se va dovedi că în caz de război a părăsit țara pentru a se sustrage serviciului militar sau oricărui alt serviciu rezultând din calitatea lui de cetățean român;

d) Când se va dovedi că în serviciul țării lui de origine sau al oricărei alte țări ar fi luat armele în contra României sau va fi dat un ajutor oarecare (...) în vederea sau cu ocaziunea unui război cu România.

Retragerea naționalității se va face prin decret regal, fără recurs la contencios.

Retragerea (...) este specială contra aceluia pentru care s-a pronunțat (...) și nu se poate întinde, pe cale de consecință, asupra femeii sau copilului, afară numai dacă nu s-a dispus aceasta prin decret regal. „

Prin *Decizia ministrului de justiție*² nr.5058 din 18 iulie 1917, se înființează, în temeiul art.34 din legea sus - menționată, o comisie alcătuită din 3 magistrați de la Înalta Curte de Casație și Justiție, pe lângă Ministerul Justiției, pentru a îndeplini lucrările privitoare la cazurile de retragere a naționalității române.

Spre deosebire de legea similară franceză, toate cele 4 cazuri enumerate de art.34 din lege sunt facultative, lăsate la aprecierea comisiei instituite de ministrul justiției.

O altă lege, promulgată prin decretul 3239 tot la 21 decembrie 1916, se referea la *recunoașterea calității de cetățean român*³ unei anumite categorii de locuitori:

„Articol unic: Sub rezerva ratificării ulterioare a Corpurilor legiuitoare, se autoriză Guvernul a putea recunoaște calitatea de cetățean român aceluia care, fiind de origine română, s-ar afla sub drapel în timpul războiului actual.”

² M.O., nr. 97 din 25 iulie / 7 august 1917; vezi și D. G. Maxim, *Naturalizarea în România*, București, 1924, pag. 136;

³ M.O. nr. 221 din 23 decembrie 1916 / 5 ianuarie 1917, pag. 7498;
<http://www.cimec.ro> / <http://www.muzeuvaslui.ro>

Menționând originea română drept calitate a celui susceptibil de a deveni cetățean în condițiile legii, legiuitorul are în vedere faptul ca persoana să fie născut din părinți români, în țară sau într-un alt stat. Legea se poate interpreta și în sensul că solicitantul trebuie să se fi născut cel puțin din părinți naturalizați, nașterea fiind ulterioară împământenirii tatălui. În această interpretare, legea ar putea avea în vedere și pe evreii participanți la război, născuți din părinți naturalizați, dar care ei înșiși nu dobândiseră împământenirea.

Cele mai importante acte normative în domeniul cetățeniei și mai ales al chestiunii evreiești au fost însă adoptate după 1918, spre sfârșitul războiului și după încheierea lui, în cadrul Conferinței de Pace de la Paris.

Tratatul de pace de la București, încheiat la 24 aprilie / 7 mai 1918 între România și Germania, nu a fost niciodată ratificat, căci evoluția războiului a grăbit un deznodământ fericit pentru Aliați. Germania a trebuit să ceară pace la 29 octombrie / 11 noiembrie 1918.

După prima fază a războiului, încheiată pentru noi cu semnarea păcii separate cu Puterile Centrale, problema evreiască de la noi a intrat într-o nouă etapă. Capitolul VIII, articolele 27 și 28, ale tratatului din 7 mai 1918 prevedeau acordarea cetățeniei evreilor din România care luptaseră în război și celor născuți în țară din părinți ei însăși născuți în România⁴. În afara condițiilor economice și teritoriale deosebit de grele impuse României, tratatul cuprinde și o clauză privitoare la drepturile evreilor. Articolele care ne interesează se referă la „Egalitatea confesiunilor religioase din România” și reprezintă un moment important în evoluția internă și internațională a chestiunii evreiești din România.

Articolul 27⁵ proclamă egalitatea cultelor minoritare din România cu ritul ortodox. Articolul 28 îi privea direct pe evrei:

„Deosebirea de confesiune religioasă nu poate exercita în România nici o influență asupra stării civile și în special asupra drepturilor politice și civile.

Principiul exprimat în primul alineat va fi pus în aplicare și în ce privește naturalizarea locuitorilor români nesupuși unei protecții străine, inclusiv a evreilor, socotiți până în prezent ca străini.

În acest scop se va decreta în România, până la ratificarea tratatului, o lege potrivit căreia, în toate cazurile, toți cei care nu au supușenie... și care au participat la război, fie în serviciul armat, fie în serviciul auxiliar, sau cu care s-au născut în țară și sunt stabiliți aici, și cei care s-au născut din părinți care s-au născut și, ei aici, vor fi rânduiți, fără alte formalități, printre cetățenii români, bucurându-se de toate drepturile și putându-se înscrie ca atare la Tribunal. Obținerea calității de cetățean român se va

⁴ Vezi pe larg situația evreilor din România în timpul primului război mondial și detalii privind pacea separată cu Puterile Centrale în: Carol Iancu, *L'emancipation des Juifs de Roumanie (1913-1919) De l'inegalite civique aux droits de minorite: l'originalite d'un combat a partir des guerres balkaniques et jusqu'a la Conference de Paix de Paris*. Montpellier, 1992; N. M. Gelber, *The Problems of Roumanian Jews at the Bucharest Peace Conference 1918*, în, *Jewish Social Studies*, XII, Nr. 3. 1950, pp. 223-246

⁵ C. Iancu, *Les Juifs en Roumanie 1866-1919. De l'exclusion a l'emancipation*, Aix en Provence, 1978, tradusă în românește în 1996, p. 309;

extinde și la soții legitimi, la legitimi, la văduvele și la copiii minori ai acestor persoane.”⁶

Pentru prima dată, sistemul naturalizării individuale este înlocuit de naturalizarea în bloc. Naturalizările de drept înlocuiesc naturalizările speciale.

Urmare a acestui tratat, guvernul român promulgă, la 27 august 1918, *Legea pentru naturalizarea străinilor născuți în țară*⁷. Potrivit articolului 1, străinii din România nesupuși unui alt stat, fără deosebire de religie, sunt declarați cetățeni români, dacă îndeplinesc condițiile necesare pentru a face parte dintr-una din categoriile următoare:

1. Cei care au slujit în armată, în orice formă, în cursul războiului;
2. Cei care s-au născut în România din părinți născuți și ei în România;
3. Cei care au participat la compania militară din Bulgaria în 1913;
4. Soțiile și copiii tuturor celor ce fac parte din aceste categorii.

Urmare a evoluției războiului - căderea Germaniei - , noul șef al guvernului, Ion I. C. Brătianu , a anulat hotărârile predecesorului său, bazate pe tratatul care, firec, era denunțat de România.

Sfârșitul războiului găsea România întregită *de facto*, o Românie ale cărei teritorii și populație crescuseră în mod considerabil. Chiar dacă vom depăși puțin limitele cronologice propuse pentru demersul nostru, vom prezenta modul în care, în cele din urmă, chestiunea evreiască a fost rezolvată din punctul de vedere al statutului juridic al acestei naționalități. O componentă demografică importantă a noii Românie a continuat să o constituie și populația evreiască. Prin actele de unire care consfințiseră noua realitate statal politică a României Mari și care urmau a fi validate *de jure* la Conferința Păcii, numărul evreilor aflători între granițele statului român crescuse într-o manieră evidentă. Noile provincii unite aduseseră mai mult decât o dublare a populației evreiești din noul stat român, populație care a crescut de la circa 300 000 la aproape 800 000 de suflete⁸. Mai mult, sfârșitul războiului și uriașele frământări politice care l-au însoțit în această zonă a Europei au impulsivat dezrădăcinarea comunităților evreiești care fugeau de revoluția rusă, din Republica Sovietică Ungară sau de instabilitatea politică generată de prăbușirea Austro-Ungariei. Mulți dintre membrii acestor comunități au intrat în fluxul continuu pe teritoriul românesc. Henry Prost⁹ apreciază numărul acestora la circa 135 000 în primii ani ai deceniului trei. O bună parte dintre acești evrei au imigrat mai mult sau mai puțin legal, mituind uneori funcționarii români, alții au profitat de confuzie și s-au instalat în mod clandestin. Majoritatea nu vorbeau românește și proveneau din regiuni ca Ucraina și Galiția, unde, începând cu renoația fundamentalistă hasidică din secolul al XVIII lea, axată pe

⁶ Ibidem

⁷ Ibidem, p. 310 ;

⁸ *Encyclopaedia Judaica*, Ierusalim, f.a., vol XIV (RED-SL) art. *România*, p. 397; Sabin Manuilă, *Recensământul general al populației României din 29 decembrie 1930*, vol. I, București, 1938; Sabin Manuilă, W. Filderman, *Populația evreiască din România*, București, 1994; C. G. Rommenhoeller, *La Grande Roumanie*, Haga, 1926, p. 70 etc. Ultimul autor menționat indică 900 000 de evrei în România.

⁹ Henry Prost, *Destine de la Roumanie*, Paris, 1954, p. 7.

pietate și credință¹⁰, își păstraseră intacte obiceiurile și un *modus vivendi* și o *forma mentis* tradiționale. Așa cum aprecia Francisco Veiga: “Chiar și comunitatea iudaică română a ajuns să fie șocată de alăturarea noilor contingente”¹¹ Fără îndoială, o mare parte din evreii din noile provincii ca și cei care imigraseră din alte zone nu puteau să se simtă decât “dezrădăcinați în cadrul dezrădăcinării lor” în fața imperioasei și subitei necesități de integrare într-un stat față de care nimic nu-i îndemna să manifeste o oarecare simpatie. O astfel de realitate este explicabilă și prin faptul că naționalismul românesc își găsisese acum, în condițiile realizării României întregite, un câmp larg deschis și un teren de acțiune propice pe fundalul nevoii stringente de integrare a noilor provincii. Se poate aprecia de aceea, așa cum o face și Nicholas Nagy Talavera¹², că majoritatea evreilor manifestau ostilitate față de noul stat român.

Cei circa 300 000 de evrei din Transilvania care se aflaseră în avangarda politicii de maghiarizare considerându-se ei înșiși unguri, având o putere economică considerabilă, au împiedicat în bună măsură efortul de românizare a orașelor transilvane prin menținerea unor instituții și în felul acesta și-au atras din partea naționaliștilor români, nu puțini în epocă, judecata potrivit căreia, oricum, un evreu este un dușman al românismului. Evreii din Basarabia, circa 250 000, trăitori în condiții dificile și purtători ai unei mentalități tradiționale nu aveau de ce să simpatizeze cu naționalismul și administrația românească și de aceea pentru o bună parte din ei mirajul internaționalist al comunismului instaurat în Rusia părea o alternativă mai bună. La rândul lor, evreii din Bucovina, în general de cultură și limbă germană, loiali Habsburgilor, nu aveau de ce să întâmpine cu bucurie noua administrație românească. Iată deci că între majoritari și minoritarii evrei din noua Românie se căsca o prăpastie generată de interesele, limba și cultura diferite, de incapacitatea manifestării unei empatii la nivel mental și instituțional. Această situație era agravată și de interesele imediate ale statului român care impuneau cu stringență o integrare cât mai rapidă, puternică și organică a noilor provincii, lucru realizabil în opinia factorilor decizionali de atunci numai prin intermediul unei politici de centralizare. Consecința a fost că orice rezistență în fața acestei politici implica automat și o lipsă de loialitate față de noul stat. Totuși, în ciuda acestei situații complexe și complicate, problema emancipării depline a evreilor trebuia în mod imperios să-și găsească rezolvarea. Această rezolvare era impusă nu numai de lupta acerbă a evreilor din țară și din afara ei, a organizațiilor acestora, nu numai de hotărârile democratice înscrise în actele de unire cu țara, nu numai de contextul internațional, *recte* presiunile exercitate asupra guvernului român, ci, mai ales, de

¹⁰ Pentru mai multe informații despre hasidism vezi, Renee Neher Bernheim, *Histoire Juive. Faits et documents de la renaissance a nos jours*, 4 vol, Paris, 1971; Gershom Scholem, *Major Trends in Jewry* Henry Prost, *Destine de la Roumanie*, Paris, 1954, p. 7; Paul Mendes Flohr, Jehuda Reinharz, *The Jew in the Modern World*, 2 nd ed., New York, Oxford, 1995 etc.

¹¹ Francisco Veiga, *Istoria Gărzii de Fier 1919-1941. Mistica ultranaționalismului*, București, 1993, p.61

¹² Nicholas Nagy Talavera, *The Green Shirts and the Others. A History of Fascism in Hungary and Romania*, Stanford Univ. Press, 1970, p.258

spiritul vremii și nevoia continuării procesului de modernizare și democratizare, singurele capabile să pună temeiuri serioase noului stat român.

Modul în care s-a desfășurat procesul naturalizării evreilor în România oglindește pe de o parte șovăielile amânările și incertitudinile factorilor decizionali ai țării care se vedeau confrunțați cu o situație deosebit de complicată și, pe de altă parte, modul în care presiunile externe exercitate îndeosebi la Conferința Păcii de la Paris și-au găsit reflectarea în politica internă a statului român. Raportul fluctuant dintre aceste două componente, care au dictat ritmul și măsura în care s-a petrecut procesul naturalizării evreilor în România, a fost elementul determinant care a stat la baza acestui proces ce venea să finalizeze o etapă importantă a raporturilor stabilite în cadrul societății românești între majoritari și minoritarii evrei. Acest lucru rezultă cu claritate și din numeroasele demersuri legislative îndreptate în această direcție. Amintim pentru a exemplifica Decretul-lege Nr. 3 902 din 29 decembrie 1918¹³, Decretul-lege Nr. 2 085 din 22 mai 1919¹⁴, Decretul-lege Nr. 3 464 din 12 august 1919¹⁵, Constituția din 1923¹⁶ și *Legea privitoare la dobândirea și pierderea naționalității române* din 1924¹⁷. La acestea se adaugă numeroase Instrucțiuni și Regulamente emise în vederea aplicării actelor legislative mai sus menționate¹⁸. Importanța procesului naturalizării evreilor din România rezultă și din faptul că încă din decembrie 1918 guvernul a fost preocupat de rezolvarea acestei situații.

Prin Decretul-lege Nr. 3 902 din 29 decembrie 1918 se acorda dreptul la cetățenie tuturor locuitorilor majori, născuți în țară și nesupuși unui stat străin, condiții care nu au fost însă cerute celor care au fost mobilizați în vreuna din "campaniile de la 1913 încoace, chiar dacă la acea dată erau minori"¹⁹. Acest decret-lege stabilește amănunțit detaliile în privința persoanelor care beneficiază de cetățenie, dovezilor deținute de aceștia privind nașterea în țară, nesupușenia străină, participarea la campanii, în fine, procedura, instanțele competente și reprimarea fraudelor posibile. Prin art. 2 se acordă cetățenia de drept: a. soțiilor și copiilor legitimi celor prevăzuți la art. 1; b. văduvelor și copiilor minori ai decedaților mobilizați în campanii, și c. văduvelor, soțiilor și copiilor legitimi ai celor naturalizați individual înaintea promulgării acestui decret-lege și care copii sunt sau erau minori în momentul naturalizării părintelui. Articolul 8 și următoarele arată modul în care trebuie făcute cererile de naturalizare individuală, instanțele competente a le cerceta și procedura sumară și urgentă de urmat. Ultimele articole 13-15, indică modul în care se pedepsește fraudă și precizează scutirea de orice taxă a întregii proceduri. În redactarea legiuitorului: „Art.1: Locuitorii Regatului, majori, fără deosebire de religie

¹³ M.O., Nr. 223, 30 decembrie 1918; *Colecțiunea Ministerului Justiției*, vol. II, București, 1920, p.487

¹⁴ M.O., Nr. 33, 28 mai 1919; *Colecțiunea Ministerului Justiției*, vol. III, București, 1920, p.84

¹⁵ M.O., Nr. 93, 13 august 1919; *Colecțiunea Ministerului Justiției*, vol. III, București, 1920, p.87

¹⁶ M.O., Nr. 282, 29 martie 1923

¹⁷ Vezi Dimitrie G. Maxim, *op. cit.*, Anexa I, pp. 241-262

¹⁸ Vezi, de exemplu, Regulamentul privitor la dobândirea naționalității române prin naturalizare și redobândirea acestei naționalități din 6 aprilie 1924, Decretul regal Nr. 1 541

¹⁹ *Decret-lege relativ la acordarea drepturilor cetățenești*, în vol. *Colecțiunea Ministerului Justiției*, vol. II, 1920, p. 487

și care nu s-au bucurat de plenitudinea drepturilor de cetățeni, vor putea dobândi exercițiul acestor drepturi când vor dovedi, după formele legii de față, că sunt născuți în țară și că nu au fost supuși unui stat străin. Aceste condițiuni nu se cer acelor care au fost mobilizați în vreuna din campaniile de la 1913 încoace, chiar dacă astăzi ar fi minori. Art. 8, alin.2. (cererile de încetățenire) se adresează judecătorilor de ocoale a domiciliului acelor care locuiesc în comunele rurale și tribunalului pentru cei domiciliați în orașe. Alin.10. (Hotărârea) se pronunță fără drept de opoziție sau apel, numai cu recurs în casație.”

Erau naturalizate aceleași categorii de locuitori ca și cele prevăzute de legea din 27 august 1918, cu diferența că în acest caz nu mai trebuia făcută dovada privind locul nașterii părinților. Naturalizarea se acordă de către instanțe.

Pregătirile pentru deschiderea lucrărilor Conferinței de Pace de la Paris au antrenat noi demersuri internaționale în favoarea evreilor din România. Alianța Israelită Universală se adresa, la 21 martie 1919, printr-un memoriu Delegaților Marilor Puteri de pe lângă Conferință și Comisii Noilor State.

Amplourea dezbaterilor din cadrul Conferinței cu privire la minorități luându-se în considerare și problema evreiască”, face necesară o discuție mai largă în acest sens. Conferința cunoștea faptul că, deși după primul război mondial se redusese la jumătate numărul oamenilor din Europa centrală și răsăriteană care trăiau sub stăpânire străină, totuși mai bine de 30 de milioane se aflau în cadrul unor state în care ei nu constituiau naționalitatea dominantă. În încercarea de a limita pericolul reprezentat de eventualele nemulțumiri ale respectivelor naționalități, Conferința a adoptat două soluții: plebiscitele și protecția minorităților.

Mai important între cele două, în discuția noastră, este „principiul protecției minorităților” Derivând din practica stabilită în secolul al XIX-lea în vederea încercării de a opri protecția drepturilor civice ale unor grupuri religioase minoritare din unele state mici ale Europei răsăritene, ideea acestui principiu a fost extinsă la Paris, deși preocuparea inițială viza doar comunitățile evreiești răspândite în regiunea respectivă. Pactul Ligii Națiunilor, constituită la 28 aprilie 1919, nu includea vreo prevedere referitoare la protecția minorităților.

O problemă foarte dificilă s-a dovedit, în cursul dezbaterilor, definirea naționalității. Perspectiva anglo-americană și cea din Europa occidentală nu făceau o distincție clară între un membru al unui grup rasial și un cetățean al unui stat. Cu alte cuvinte, nu se făcea distincție între naționalitatea politică și cea personală. În Europa răsăriteană, însă, naționalitatea era determinată de rasă, religie și în special, de limbă, având puțină sau chiar deloc semnificație politică. *Tratatul minorităților* vor reflecta această confuzie promovată de concepția occidentală, folosind termenul de „național” (membru al națiunii) ca sinonim pentru cetățean.

Propunerea formală de a se stabili un sistem juridic internațional de protecție a minorităților a fost prezentată de președintele Woodrow Wilson la o ședință a Consiliului celor Patru, în mai 1919²⁰ El s-a referit la exemplele de tratament

²⁰ Lucian Leuștean *Conferința de Pace de la Paris (1919-1920), Liga Națiunilor și problema minorităților*, în *Xenopoliana*, V, 1997, nr.1-4, pag.183;

răuvoitor față de comunitățile evreiești din Polonia și România. Reprezentantul coroanei britanice a propus impunerea unor obligații similare și altor state noi sau considerabil mărite din Europa centrală și răsăriteană.

O mare influență asupra desfășurării evenimentelor a avut memoriul Comitetului delegațiilor evreiești la Conferința de Pace, adresat tuturor delegațiilor prezente la 10 mai 1919. Acesta susținea protecția diferitelor minorități etnice religioase și lingvistice din Bulgaria, Estonia, Finlanda, Grecia, Polonia, România, Rusia, Cehoslovacia, Ucraina, Iugoslavia și din alte teritorii din Europa centrală și răsăriteană.

În contextul discuțiilor purtate la Conferința de Pace, guvernul român promulga la 22 mai 1918 un nou *Decret-lege*²¹ în privința naturalizărilor, procedura în fața instanțelor fiind înlocuită printr-o simplă declarație a postulantului. Articolul 2 și următoarele din decretul-lege indică modul în care trebuie făcute declarațiile de opțiune, instanțele competente a le primi – judecătoriile de ocoale și tribunalele – procedura de urmat, acordând solicitanților în exercitarea dreptului de opțiune termene de două și patru luni după cum se aflau în țară sau străinătate. Ultimele articole fixează normele de urmat pentru evreii care s-au prevalat de decretul anterior și cărora li s-a respins cererea stabilind și scutirea de taxe pentru toate aceste proceduri. În cuvintele legiuitorului:

„Art. I, alin.1: Locuitorii evrei ai vechiului Regat, majori, născuți în țară sau întâmplător în străinătate, din ambii părinți așezați în țară, care n-au fost supuși unui stat străin, sunt cetățeni români și se vor bucura de toate drepturile cetățenești, dacă manifestă această voință, făcând declarațiunea că ei sunt născuți în România și că nu s-au bucurat de nici o protecțiune străină.

alin.2: Acei care au satisfăcut legea de recrutare, cei care au fost mobilizați în vreuna din companiile de la 1913 încoace, chiar dacă azi ar fi minori precum și văduvele și copiii legitimi minori ai decedaților din companiile de la 1913 încoace n-au de făcut declarațiunea că n-au fost supuși unui stat străin. Simpla declarațiune că voiesc să dobândească drepturile de cetățenie este îndestulătoare.

alin.4: De asemenea, vor beneficia de plin drept de cetățenia română și văduvele și copiii minori ai celor naturalizați individual înainte de publicarea acestui decret - lege și care copii sunt sau erau minori în momentul naturalizării .

„Art. III, alin.2: (Judecătoriile de ocoale și tribunalele, la care se depun declarațiunile) vor elibera la cerere, declarațiilor, certificate că au făcut declarațiuni de încetățenire. Aceste certificate vor servi pentru exercițiul drepturilor cetățenești.

„Art.IV, alin.2. Parchetul va face cercetări dacă afirmațiunile din declarațiuni sunt sau nu exacte.

alin.5. Cei dovediți că au făcut declarațiuni false se vor pedepsi cu închisoare (...), cu amendă (...), putându-se aplica una din penalități sau amândouă și vor pierde calitatea de cetățean ei și familiilor lor

²¹ M.O. nr.33 din 28 mai 1919, pag. 1743

Art. V: Evreii cărora li s-au admis definitiv cererile de încetățenire în puterea decretului – lege nr.3902 din decembrie 1918, sunt cetățeni fără altă formalitate.

Pentru cei asupra cărora nu s-au pronunțat încă instanțele judecătorești, (...) se va dispune conform prezentului decret – lege.

Evreii ale căror cereri de încetățenire, făcute în temeiul decretului din 1918, au fost respinse de instanțele de judecătorești prin hotărâre definitive nu mai sunt primiți a face declarațiunile prevăzute în decretul de față (...).

Art. VI: Declarațiunile de încetățenire sunt scutite de orice taxe de timbre și înregistrare.

Art. VII: Decretul – lege relativ la acordarea de drepturi cetățenești, publicat în Monitorul Oficial din 30 decembrie 1918, se abrogă .”

Dreptul de opțiune prevăzut prin acest decret a fost prelungit printr-un nou decret-lege din 13 august 1919, Decretul-lege Nr. 3 464.

Acest act normativ nu a reprezentat însă o garanție suficientă pentru puterile întrunite în cadrul Conferinței de pace la Paris, care au continuat să dezbată proiecte privind statutele minorităților.

În opoziție cu cererile formulate de comunitatea evreiască și, mai ales de Uniunea Evreilor Pământeni²², decretele-lege menționate prevedeau naturalizarea individuală și nu colectivă. Cele trei decrete sus menționate vor fi ratificate și prin articolul 133 al Constituției din 1923²³

Tratatul semnat de România în decembrie 1919 proclama deplina libertate a cultelor și emanciparea civilă și politică a evreilor români. Prin formularea lor, articolele 1, 7 și 8²⁴ reprezintă adevărate dispoziții constituționale:

„Art. 1. România se angajează ca stipulațiile conținute de articolele 7 și 8 ale prezentului capitol să fie recunoscute ca legi fundamentale, ca nici o lege, nici o reglementare, nici o acțiune oficială să nu fie în contradicție sau opoziție cu aceste stipulații și ca nici o reglementare, nici o acțiune oficială să nu prevaleze contra lor.

Art. 7. România se angajează să recunoască drept supuși români, cu drepturi depline și fără nici o formalitate, pe evreii care locuiesc în toate teritoriile României și care nu se pot prevala de nici o altă naționalitate .

Art. 8. Toți supușii români vor fi egali în fața legii și se vor bucura de aceleași drepturi civile și politice, fără deosebire de rasă, de limbă sau religie.

Deosebirea de religie, de credință sau confesiune nu va trebui să dăuneze nici unui supus român în ce privește folosința drepturilor civile și politice, anume pentru admiterea la posturi publice, la funcții și onoruri sau la exercitarea diferitelor profesii sau industrii.

Nu va fi hotărâtă nici o restricție contra folosirii libere de către toți supușii români a unei limbi oarecare fie în relațiile private sau de comerț, fie în materie de religii, presă sau de publicații, de orice natură, fie în adunările publice.

²² Ephraim Natanson, *Romanian Governments and the Legal Status of the Jews between the two World Wars*, în, *Romanian Jewish Studies*, vol. I, Nr. 1, Spring 1987, p. 52

²³ Vezi, Constituția din 1923 în dezbaterile contemporanilor, București, 1990, p. 636

²⁴ L. Leuștean, *op. cit.*, loc. cit., p. 186

Neîmpiedicând stabilirea de către guvernul român a unei limbi oficiale, vor fi date supușilor români cu altă limbă decât româna, facilități rezonabile pentru a-și folosi limba fie pe cale orală, fie în scris în fața tribunalelor.”

La fel ca și în momentul 1879, forurile politice interne au criticat oportunitatea și admisibilitatea unei asemenea reglementări internaționale, impusă drept obligație sub garanția Marilor Puteri. Obligația a fost însă asumată, prin semnarea tratatului, de către reprezentanții guvernului Constantin Coandă.

Dezbaterile și discuțiile prilejuite de adoptarea Constituției din 1923 au reprezentat un nou moment seminal în chestiunea abordată de noi. Dispozițiile privitoare la recunoașterea naturalizării evreilor au făcut obiectul unor vii dispute în Adunarea Constituantă. S-au remarcat prin intervențiile lor Ion Florescu, Nicolae Iorga și Simion Mândrescu. Primul susținea că numărul evreilor din țară este prea mare și ca atare trebuie limitate drepturile acestora. Simion Mândrescu a propus un amendament în sensul precizării în principiu prin textul constituțional al drepturilor evreilor spre a se evita referirea la decretele-legi anterioare. Amendamentul, în cele din urmă respins, avea următorul conținut: “Evreii născuți în Vechiul regat care la 1 august 1914 își vor fi avut domiciliul în România veche, dacă vor putea proba că nu au aparținut altui stat, ca și evreii din ținuturile liberate care la data unirii erau cetățeni ai statului respectiv, cu domiciliul în ținuturile liberate și care după unire n-au optat pentru altă cetățenie, sunt recunoscuți români”²⁵ Nicolae Iorga, cunoscutul *spiritus rector* al naționalismului acelor ani, afirma referindu-se la textul în cele din urmă cuprins în Constituție: “În felul cum este redactat acest text se face cea mai mare concesie pe care o putea face poporul românesc. Primiți în definitiv în cetatea românească pe acești oameni, îi primiți pe deplin îndreptățiți și vremea jignirilor față de dâșii trebuie să înceteze. Cum ? Dar trebuie să înceteze pentru dâșii și dreptul la o anumită atitudine, care să se isprăvească astăzi. Veți găsi mijlocul de a veni cu întregul dumneavoastră suflet, fără iluziuni sioniste, fără macabeism provocant, fără oscilări între două patrii, dintre care pe una nu o locuiți și pe cealaltă ați putea să nu o iubiți; dacă veți găsi mijlocul de a veni cu sufletul întreg la sufletul nostru, acolo, veți căpăta marea și definitivă împământanire”²⁶

Promulgată prin decretul regal 1360 din 28 martie 1923, *Constituția* stipula, în articolul 133, modalitatea de naturalizare a israeliților indigeni:

„Art. 133: Se ratifică decretele - legi: nr. 3902 din 29 decembrie 1918, publicat în Monitorul Oficial nr. 223 din 30 decembrie 1918, privitor la acordarea drepturilor cetățenești; nr. 2085 din 22 mai 1919, publicat în Monitorul Oficial nr. 33 din 28 mai 1919, și nr. 3464 din 12 august 1919, publicat în Monitorul Oficial nr. 93 din 13 august 1919, privind la încetățenirea evreilor care locuiau în vechiul Regat.

De asemenea, se ratifică și toate decretele - legi de încetățenire individuală, care s-au făcut înaintea decretelor specificate mai sus.

Evreii, locuitori din vechiul Regat, care nu-și vor fi regulat încetățenirea în termenul prevăzut de decretul lege nr. 3464 din 12 august 1919, vor putea face

²⁵ *Constituțiunea României, Colecția Lascarov, București, 1924, p. 467*

²⁶ *Ibidem, p.468*

declarațiunile de încetățenire conform decretului - lege nr. 2085 din 22 mai 1919, în termen de trei luni de la promulgarea acestei Constituțiuni”²⁷

Prin această dispoziție constituțională a fost consacrată egalitatea dintre evreii pământeni și români, cei dintâi dobândind posibilitatea intrării în rândul cetățenilor români, în virtutea manifestării lor de voință, într-un termen stabilit și fără alte formalități.

Ca urmare a adoptării Constituției din 1923, în decembrie același an a fost depus de ministrul justiției, Gheorghe Mârzescu, în Senat un proiect de lege privind dobândirea și pierderea naționalității române. În luna ianuarie a anului următor proiectul a fost depus și în Cameră. Raportorul acestui proiect în Cameră, deputatul Vladimir Athanasovici, sublinia că noua lege trebuie să fie un codice complet al naționalității române și, în același timp, trebuia să reflecte prin conținutul ei raportarea la practica și legislația internațională în domeniu²⁸. În procesul legiferării s-au făcut simțite două tendințe și anume: înlăturarea de la accesul la cetățenie a celor care nu o merită și, ușurarea procedurii pentru acei solicitanți socotiți că nutresc sentimente românești și deci merită toată atenția. Legiuitorul a pornit de la vechea tradiție a dreptului românesc potrivit căreia naționalitatea română (cetățenia) se imprimă prin naștere (*jus sanguini*) și că ea se dobândește numai printr-o asimilare lentă. Noua lege aprobată de Parlament la 7 februarie 1924 conserva principiul naturalizării individuale și transfera decizia cu privire la naturalizare din competența Parlamentului în cea a puterii executive (guvernul) dar numai după ce o Comisie juridică formată din prim președintele și președinții Curții de Apel din București o recomandau²⁹. Este evident din textul noii legi că procedura naturalizării era supusă acum unor noi reguli, mai restrictive, față de vechile legiuri. Aceste noi reguli privesc condițiile de formă, de fond și efectele naturalizării. În ansamblul ei, legea nu făcea decât să demonstreze că factorii politici români înțelegeau să reziste în virtutea suveranității naționale prevederilor înscrise în favoarea minorităților în tratatele de pace bazându-și legislația în domeniul naturalizării pe tradiția românească. Legea, promulgată prin decret regal la 23 februarie 1924, reglementa principalele aspecte privind instituția naturalizării:

„Art.7: Naturalizarea este individuală și nici un străin nu o poate dobândi decât întrunind condițiile următoare:

1. Să aibă cel puțin 21 ani împliniți;
2. Să-și manifeste voința de a deveni român și să declare că se leapădă de cetățenia străină;
3. Să fi locuit, în urma acestei manifestări de voință, neîntrerupt pe teritoriul României timp de 10 ani împliniți;
4. Să fi avut și să aibă bune purtări;

²⁷ Monitorul Oficial, nr. 282 din 29 martie 1923 *apud Constituția din 1923 în dezbaterile contemporanilor*. București, 1990, p.636;

²⁸ Dimitrie G. Maxim, *op. cit.*, p.3

²⁹ *Ibidem*, pp. 5-6

5. Să aibă mijloace suficiente pentru întreținerea sa și a familiei sale, sau posibilitatea de a le câștiga;

6. Să fi pierdut naționalitatea străină sau să o piardă, potrivit legilor țării sale, prin efectul dobândirii naționalității române.

Art.8: Comisiunea de constatare a condițiilor naturalizării poate aviza la reducerea sau la dispensa de stagi:

a) Pentru străinii care dovedesc că sunt utili națiunii române;

b) Pentru străinii căsătoriți cu românce.

Art.30: Exercițiul drepturilor politice pe temeiul cetățeniei de onoare nu se poate dobândi decât cu autorizarea consiliului de miniștri, după ce beneficiarul dovedește că nu mai ocupă în țară străină nici o funcțiune publică și că s-a lepădat de supușenia Statului al cărui național era.

Art.32: Naturalizarea nu are efect retroactiv.

Art.41: Naționalitatea română poate fi retrasă oricărui naturalizat român originar al unui Stat cu care România s-ar găsi în stare de război (...).

Art.56: Sunt și rămân cetățeni români, fără a fi obligați să îndeplinească vreo formalitate, locuitorii de mai jos care, până la data promulgării legii de față, nu vor fi optat pentru o altă naționalitate:

Locuitorii din vechiul Regat care au dobândit naționalitatea română în condițiile decretelor - legi ratificate prin art.133 din Constituție.

Persoanele care la data unirii, deși nedomiciliate în vreuna din comunele din Bucovina, Basarabia, Transilvania, Banat, Crișana, Sătmar și Maramureș, erau însă născute în acele comune din părinți domiciliați acolo....

Art.58: Vor putea fi dispensați de stagi, în condițiile art. 7 și 8, străinii majori născuți, crescuți și domiciliați în România, nesupuși nici unei protecțiuni străine, dacă cer naturalizarea în cursul unui an de la promulgarea legii de față.

Art.68, alin.3.: Decretele legi de naturalizare individuală, hotărârile judecătorești sau certificatele grefei instanțelor judecătorești și constatând declarațiunile prevăzute de decretule-legi ratificate prin art. 133 din Constituție, fac dovada naționalității pentru evreii din România”³⁰

Prin legea și regulamentul din 1924, „chestiunea israelită” a fost definitiv rezolvată pe plan juridic, legislația românească punându-se astfel de acord cu prevederile „tratatelor minorităților” din sistemul de la Versailles și cu marile principii de drept privitoare la egalitatea civilă și cea politică între locuitorii unui stat, fără discriminări bazate pe apartenența etnică, religioasă sau rasială la un anumit grup. Toate aceste lucruri însă într-o manieră românească *sui generis* care a acomodat dorința elitei românești ca și cea a publicului larg.

În acest mod, prelevându-se de competența statului în a acorda sau nu cetățenia, legiuitorul din 1924 a unificat statutul evreilor din Vechiul Regat cu acela al evreilor din noile provincii – deveniți cetățeni prin actul unirii și prin tratatele semnate la Paris, în mod colectiv – aplicând principiul naturalizării individuale, principiu modern, prezervându-și în același timp și orgoliul apărării suveranității naționale.

³⁰ M.O., nr. 41 din 24 februarie 1924, pag. 1895-1901;

În linii generale, putem aprecia că legea naționalității adoptată în anul 1924 a pus capăt procesului naturalizării evreilor din România, dar aceasta nu a însemnat din păcate și lichidarea unor politici discriminatorii a autorităților față de evrei. Cu toate efectele sale, legea a privat de cetățenie circa 30 000 de familii de evrei, care nu au fost înscrise pe liste în acord cu prevederile legii.

În cele ce urmează, vom examina aspectele de ordin juridic și constituțional ale unui act legislativ important, având o semnificație deosebită în contextul măsurilor discriminatorii antievreiești adoptate în România începând cu anul 1938: Decretul nr. VIII din 21 ianuarie 1938 „pentru revizuirea cetățeniei”³¹ Decretul a fost adoptat la relativ puțină vreme de la alegerile din 20 decembrie 1937, care au dus la constituirea Guvernului Goga³². Având în vedere data constituirii cabinetului (29 decembrie 1937), precum și împrejurările specifice preluării puterii de către un nou guvern în preajma Anului Nou, este greu de crezut că textul acestui decret a fost elaborat și discutat prea mult timp înainte de adoptare. Este destul de evidentă graba cu care noii guvernanți au căutat să rezolve tranșant și expeditiv una din problemele care, în opinia lor, constituiau prioritatea zilei. Retragerea cetățeniei unui mare număr de evrei, prezumați a o fi obținut pe cale frauduloasă, pe calea modificării legii naționalității din 1924 (acuzată a fi fost prea permisivă), constituia un obiectiv politic important și o temă majoră a discursului public al formațiunii politice aflate la putere. Dat fiind faptul că Octavian Goga nu intenționa să guverneze cu Parlamentul ales la 20 decembrie 1937 (în care formațiunea sa politică se clasa pe locul 4, în urma PNL, a PNȚ și a Partidului „Totul pentru Țară”), și urma să organizeze noi alegeri, obținând în acest sens de la Rege prorogarea sesiunii camerelor nou alese, adoptarea unor măsuri pe calea legislativă normală era exclusă. Întrucât modificarea legii naționalităților reclama emiterea unor acte cu putere de lege, singura soluție posibilă o reprezenta delegarea legislativă. Apărută în perioada de bulversare politică a războiului mondial și a anilor de criză economică postbelică, instituția delegării legislative era concepută ca o soluție excepțională și tranzitorie, prin care executivul rezolva prompt anumite probleme financiare și economice, urgente reclamând în mod normal decizia legiuitorului. Ea se afla însă în antinomie cu principiile clasice ale separației puterilor, ale statului de drept și ale democrației reprezentative. Doctrina a privit-o cu maximă reticență și a nu a acceptat decât cu greutate că delegarea legislativă ar putea fi utilizată și în alte situații decât cele absolut excepționale în care a fost creată pentru prima dată.³³ Este de

³¹ Publicat în Monitorul Oficial Nr. 18 din 22 Ianuarie 1938.

³² În privința constituirii Cabinetului Octavian Goga și a activității acestuia, în contextul vieții parlamentare din timpul domniei lui Carol al II-lea, vezi Hans-Christian Maner, *Parlamentarismul în România (1930-1940)*, Editura Enciclopedică, București, 2004, pp. 191-194, precum și pp. 302-314 (privind atitudinea față de minorități în dezbaterile parlamentare). Pentru analiza sumară a aceleiași guvernări sub aspectul politicii antisemite și al revizuirii cetățeniei, vezi Carol Iancu, *Evreii din România: de la emancipare la marginalizare (1919-1938)*, Editura Hsefer, București, 2000, pp. 256-265.

³³ Circumstanțele speciale, care au dus la adoptarea unor măsuri politice și economice pe calea unor „proceduri simplificate”, eludând procedura legislativă, sunt prezentate pe larg în lucrarea clasică a lui Herbert Tingstén, *Les pleins pouvoirs. l'expansion des pouvoirs gouvernementaux pendant et après la grande guerre*, Librairie Stock, Paris, 1934. Vezi și Carl Schmitt, *Vergleichender Überblick über die neueste Entwicklung des Problems der gesetzgeberischer Ermächtigungen: „Legislative Delegationen”*,

remarcat că, ulterior demiterii lui Goga, în noua Constituție aprobată prin plebiscitul din 24 februarie 1938, Regele este abilitat cu adoptarea de decrete cu putere de lege, în timpul cât Adunările legiuitoare sunt dizolvate, precum și în intervalul dintre sesiuni (art. 46). Astfel, practica privită odinioară ca nerecomandabilă sau chiar repugnantă, a legiferării de către executiv, s-a instituționalizat, fiind ancorată în legea fundamentală.

Pentru a-și putea pune în aplicare agenda politică privind revizuirea cetățeniei, Guvernul Goga a făcut uz de o lege adoptată la 1 aprilie 1937: Legea nr. 137 „pentru unificarea și simplificarea măsurilor financiare excepționale”³⁴. Actul normativ respectiv avea în vedere în primul rând vacanța parlamentară din vara aceluiași an și se distingea prin caracterul pur tehnic, circumscris domeniului administrativ-financiar, textul ei începând abrupt cu dispoziții referitoare la posturile de personal înscrise în exercițiul bugetar 1937/1938. Articolul 14 stabilea că „Guvernul este autorizat să ia în timpul vacanței corpurilor legiuitoare, pe cale de Decret Regal, dat în baza unui jurnal al Consiliului de Miniștri, orice măsuri vor fi necesare pentru menținerea și asigurarea echilibrului bugetar și pentru satisfacerea nevoilor neprevăzute de ordin financiar și economic, determinate de cerințele apărării naționale și de interesul general al țării.” Următoarele alineate, mai puțin relevante pentru tema discutată aici, privesc abilitarea Guvernului cu efectuarea unor operațiuni de trezorerie și luarea măsurilor necesare pentru asigurarea unei balanțe active a plăților, necesitatea supunerii decretelor, adoptate pe această cale de către Guvern, ratificării Corpurilor legiuitoare, precum și încetarea efectelor pentru viitor al aceluiași decrete în cazul neratificării.

Guvernul Goga a făcut uz cu larghețe de această abilitare, adoptând o serie de decrete din care multe care nu aveau decât în cel mai bun caz o foarte vagă legătură cu obiectivul avut în vedere de legea de abilitare: priveau fixarea atribuțiilor Prefectului Poliției și abrogarea unor dispoziții din legea de organizare a poliției³⁵, modificarea legii pentru prelungirea stării de asediu³⁶, modificarea Codului penal³⁷, a legii învățământului secundar³⁸, precum și a legii învățământului universitar³⁹, înființarea unei catedre la Facultatea de Litere din Cluj⁴⁰, prelungirea de activitate pentru

---

în „Zeitschrift für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht“, 6. Bd., 1936, pp. 252-268, text reprodus în Carl Schmitt, *Positionen und Begriffe. Im Kampf mit Weimar – Genf – Versailles*, Hanseatische Verlagsanstalt, Hamburg, 1940, la nr. 26, pp. 212-229. În literatura noastră au fost manifestate rezerve de către Paul Negulescu (*op. cit.*, pp. 481 și urm.). Este de remarcat că în *Tratatul de Drept public* (București, Casa Școalelor, 1942, 2. Vol.), semnat de același autor împreună cu mai tânărul Gheorghe Alexianu (cărui a fi atribuite în mare parte adaptările la spiritul și ideologia actualității), delegarea legislativă și practica emiterii decretelor-legi apare ca o soluție pragmatică, necesară și utilă datorită ineficienței și caracterului târâgânat al activității parlamenmtare.

³⁴ Publicată în Monitorul Oficial Nr. 76 din 1 Aprilie 1937.

³⁵ Decretul nr. II din 2 Ianuarie 1938, publicat în Monitorul Oficial Nr. 4 din 5 Ianuarie 1938.

³⁶ Decretul nr. III din 3 Ianuarie 1938, publicat în același număr din Monitorul Oficial.

³⁷ Decretul nr. IX din 21 Ianuarie 1938, publicat în Monitorul Oficial nr. 18 din 22 Ianuarie 1938.

³⁸ Decretul nr. XVII din 28 Ianuarie 1938, publicat în Monitorul Oficial nr. 23 din 29 Ianuarie 1938.

³⁹ Decretele nr. XIX și XXI, din 28 Ianuarie 1938, ambele publicate în același număr din Monitorul Oficial.

⁴⁰ Decretul nr. XVIII din 28 Ianuarie 1938, publicat în același număr din Monitorul Oficial.

profesorul Constantin Rădulescu-Motru⁴¹, scindarea Institutului central de Statistică⁴² sau înființarea și organizarea Ministerului Cooperăției⁴³

Urmând taxonomia și logica celor trei decrete-lege din anii 1918 și 1919 citate mai sus, decretul pentru revizuirea cetățeniei distinge între cazurile de înscriere în registrele de naționalitate (privind pe evreii din provinciile alipite) și cele de înscriere în registrele privitoare la acordarea drepturilor cetățenești (referitoare la evreii din vechiul regat). Rațiunea acestei distincții este transparentă: formal decretul de revizuire nu intenționa să retragă masiv un drept deja recunoscut unei categorii de persoane, drept consacrat în tratatele internaționale și ancorat în Constituție, ci doar să verifice exactitatea și corectitudinea unor proceduri legitime în fond, dar efectuate în grabă, cu neatenție și cu erori de multe ori deliberate. Așa se explică și menționarea expresă a evreilor într-un act normativ referitor la revizuirea cetățeniei. Păstrând simetria față de dispozițiile decretelor-lege nr. 3803 / 1918, nr. 2085/1919 și nr. 3464/1919, decretul de revizuire se pretindea a fi doar un act prin care se verifica modul de aplicare a reglementărilor precedente.

În partea introductivă („Principiul revizuirii”, art. 1-4) decretul menționat avea în vedere înscrierile în registrele de naționalitate, precum și înscrierile în registrele privitoare la acordarea drepturilor cetățenești (art. 1). Stabilind instanțele competente să facă revizuirea, legiuitorul delegat distingea între cei a căror înscriere a fost ordonată de comisiile de apel pentru constatarea naționalității române (dați în competența tribunalelor, revizuirea având loc doar la cererea Ministerului public) și cei a căror înscriere s-a făcut fără să intervină, în ceea ce-i privește, vreo hotărâre a comisiei de apel, (dați în competența judecătorilor). În cazul acestora din urmă, se considera că încetățenirea ridica semne de întrebare, iar revizuirea avea loc din oficiu (art. 4, teza primă).

Dispozițiile părții următoare a decretului menționează în mod expres pe evrei, ca ținte ale procesului de revizuire a cetățeniei. În termen de 30 de zile de la publicarea decretului („acestei legi” spune textul) în Monitorul Oficial⁴⁴, primarii comunelor „vor întocmi un tablou al evreilor înscrși în registrele de naționalitate ale comunei”, cu menționarea celor a căror înscriere s-a făcut în temeiul unei hotărâri judecătorești sau a comisiei de apel (art. 5). În termen de 20 de zile de la înscriere, toți cei trecuți în tablou sau moștenitorii lor, care prin faptul înscrierii autorului beneficiază de cetățenia română, erau obligați să depună judecătoriei „actele doveditoare ale întrunirii condițiilor prevăzute de art. 56, punctele 1, 2, 5 și 6 și art. 60 din legea nr. 28/1924” Dispozițiile la care se făcea trimitere vizau condiția „indigenatului”, întrunită la 18 noiembrie / 1 decembrie 1918 de locuitorii din Bucovina, Transilvania, Banat, Crișana, Sătmar și Maramureș, fie că erau domiciliați în teritoriile menționate, fie că erau domiciliați în vechiul regat (art. 56, pct. 1 și 5), a domiciliului administrativ, întrunită la 27 martie / 9 aprilie 1918 de locuitorii din Basarabia (art. 56, pct. 2) și respectiv cea a nașterii în comune din Bucovina, Basarabia, Transilvania, Banat,

⁴¹ Decretul nr. XX din 28 Ianuarie 1938, publicat în același număr din Monitorul Oficial.

⁴² Decretul nr. XXII din 29 Ianuarie 1938, publicat în Monitorul Oficial nr. 24 din 31 Ianuarie 1938.

⁴³ Decretul nr. XXIII din 4 Februarie 1938, publicat în Monitorul Oficial nr. 29 din 5 Februarie 1938.

⁴⁴ Reamintesc că Decretul a apărut în Monitorul Oficial nr. 18 din 22 ianuarie 1938.

Crișana, Sătmar sau Maramureș, pentru cei care deși nu domiciliu la data unirii în una din acele comune, erau născuți din părinți domiciliați acolo (art. 56, pct. 6). Acestor categorii de persoane, legea naționalității le recunoștea calitatea de cetățeni români, fără a fi obligați să îndeplinească vreo formalitate. Articolul 60 din aceeași lege, dispunea pierderea de drept a cetățeniei române de către persoanele din categoriile menționate de art. 56 (de regulă, domiciliate în provinciile reunite, sau români de origine domiciliați în alte state), care au optat pentru o altă naționalitate. În acest caz era vorba de o condiție negativă: cetățeanul a cărui înscriere în registrul de naționalitate forma obiect al revizuirii trebuia să dovedească că nu a optat (el sau ascendentul său, în cazul în care naționalitatea sa depindea de a acestuia) pentru o altă naționalitate. Proba unui fapt negativ este în principiu greu de efectuat. Decretul-lege nr. 3902 din 29 decembrie 1918 stabileau totuși anumite mijloace de probă: pașapoarte sau acte ținând loc de pașaport, ori certificate emise de autoritățile române atestând lipsa vreunei protecții străine. Era însă de așteptat ca după trecerea a mai mult de 15 ani de la dobândirea cetățeniei actele respective să nu mai fi fost păstrate sau să se fi pierdut. În multe cazuri era deosebit de dificil ca actele necesare să fie găsite în termen. Termenul menționat (de 20 de zile) putea fi prelungit la cerere, o singură dată, pentru depunerea actelor, cu încă 20 de zile.

Invocând afluirea unui mare număr de falși cetățeni în România, într-o atmosferă politică internă și internațională tensionată, în condițiile unui aflux de emigranți evrei, din Germania, căutând refugiu în state în general destul de ostile ideii primirii unor noi imigranți, Guvernul Goga a recurs la o manevră legislativă destul de transparentă în meschinăria ei, pentru a reduce considerabil numărul de evrei cetățeni români. Dacă nu se poate nega existența unui număr destul de mare de cazuri în care cetățenia a fost acordată pripit, după o verificare superficială sau incorectă a condițiilor stipulate în tratate și în dreptul intern, este însă exagerat să se extrapoleze asemenea cazuri, izolate sau nu, asupra unui întreg grup etnic sau religios, retrăgând masiv cetățenia unui mare număr de persoane pe baza unei reexaminări intempestive și adesea expeditivă a unor procedură săvârșite cu mulți ani înainte.

Deși ecoul profund negativ pe plan intern și internațional al politicii antisemite a guvernului Goga a dus în cele din urmă la demisia premierului, Decretul-Lege nr. VIII/1938 nu a fost abrogat, iar guvernele care au urmat i-au pus în aplicare dispozițiile. Un raport al Ministerului Justiției⁴⁵ publicat la 24 noiembrie 1939 menționa că, în urma revizuirii unei părți considerabile a cazurilor vizate de decretul respectiv (fiind examinată situația a 204 424 capi de familie și adulți nefamiliști; împreună cu membrii de familie totalizând 617.396 de persoane), în 126 284 de cazuri (63,3% din total) statutul de cetățean român a fost menținut. Împreună cu membrii de familie, această categorie însuma 392 174 de persoane. Calitatea de cetățean a fost retrasă unui număr de 73 253 de persoane (36,7 % din total); luând în considerare și pe membrii de familie ai acestora, 225 222 de persoane își pierduseră cetățenia. Dintre acestea, 40 324 de persoane nu au putut prezenta documentele doveditoare, 24 260 de

⁴⁵ Citat de Joshua Starr, *Jewish Citizenship in Romania (1878-1940)*, în „Jewish Social Studies”, Vol. 3, nr. 1 (Jan. 1941), pp. 57-80, la p. 76.

persoane nu au putut prezenta documentele doveditoare în termenul stabilit prin decretul-lege de revizuire, 6 420 au obținut cetățenia din eroare sau prin fraudă, iar un număr de 249 de persoane au pierdut-o înainte de revizuire⁴⁶ Este greu să deducem din aceste cifre date cu privire la corectitudinea atât a încetărilor din anii postbelici, cât și a revizuirii cetățeniei. Numărul de cazuri de eroare și de fraudă (peste 6000), luat în sine, pare destul de mare, dar deloc surprinzător sau disproporționat în raport cu totalul cazurilor reexaminat. Putem de asemenea aprecia că rubrica celor care nu au putut prezenta la termen documentele doveditoare (24 260 de persoane) indică pe cei care au dobândit în mod corect cetățenia, dar care au pierdut-o datorită exigențelor exorbitante ale decretului de revizuire. În cazul lor a fost de cele mai multe ori, credem, vorba de un abuz flagrant și de o privare nejustificată de drepturile cetățenești. Este practic imposibil, pe baza datelor prezentate, să facem estimări în privința celor care nu au putut prezenta documentele doveditoare. Se pot face foarte multe speculații pe marginea motivelor: documentele au fost pierdute sau distruse; nu au existat niciodată, iar cetățenia a fost acordată ilegal; nu au existat dar puteau fi procurate la momentul respectiv (în cazul actelor atestând domiciliul), însă după o verificare presupus expeditivă cu ocazia încetării nu s-a mai făcut nici un demers pentru a le obține; au existat, erau greu de găsit sau de recuperat la momentul înfăptuirii revizuirii, iar cei interesați, nevând speranța de a le procura în timp util, nici nu au încercat să le procure. Putem presupune că o parte a persoanelor din această categorie obținuseră cetățenia în mod incorect sau chiar fraudulos, ceea ce firește nu justifică retragerea acesteia în cazul tuturor celorlalți.

Critica ce poate fi făcută Decretului nr. VIII / 21 ianuarie 1938, în cadrul paradigmei statului de drept, vizează în primul rând neconstituționalitatea acestuia. Au fost încălcate dispozițiile art. 5 din legea fundamentală (egalitatea în drepturi a cetățenilor, „fără deosebire de origine etnică, limbă sau religie”) și ale art. 133 (care încorporează decretele-lege din 1918 și 1919, conferindu-le valoare constituțională). Chiar dacă am admite constituționalitatea și legalitatea decretului de revizuire în ceea ce privește modificarea prevederilor legii naționalităților printr-un act emis în baza delegării legislative, nu putem admite revizuirea Constituției pe cale de decret întemeiat pe o lege de abilitare. În al doilea rând, decretul de revizuire contravine dispozițiilor Tratatului din 9 decembrie 1918 privind minoritățile. În condiții normale, cu puțini ani înainte, un asemenea act ar fi determinat declanșarea unei proceduri în fața Consiliului Societății Națiunilor⁴⁷ Însă mecanismul dezvoltat de Secretariatul Societății Națiunilor de examinare a petițiilor din partea minorităților, destul de eficient cu câțiva ani în urmă, funcționa în gol după ce Polonia a refuzat să mai coopereze cu organizația în problema minorităților, invocând caracterul discriminatoriu al sistemului de protecție⁴⁸ Conchidem că, departe de a ignora aceste

⁴⁶ Ibidem, loc. cit., la p. p. 78

⁴⁷ Demersuri în acest sens au fost, ce-i drept, întreprinse de către organizații, inclusiv evreiești (Liga Drepturilor Omului, Alianța Israelită Universală, Comitetul pentru apărarea drepturilor israeliților din Europa centrală și răsăriteană). Vezi Carol Iancu, *op. cit.*, p. 260.

⁴⁸ Vezi în această privință Marius Balan, *Societatea Națiunilor între utopie și Realpolitik. Protecția minorităților în perioada interbelică*, în Cătălin Turliuc și Dumitru Ivănescu (coord.), *Confluente* <http://www.cimec.ro/> / <http://www.muzeuvaslui.ro>

---

aspecte de neconstituționalitate și contrarietate față de dreptul internațional, guvernul de atunci a manifestat un spirit de adaptare pragmatică sau chiar oportunistă la circumstanțele politice și constituționale ale momentului, pentru a-și promova agenda politică aflată în flagrantă contradicție cu principiile statului de drept și ale democrației parlamentare. Măsurile politice luate satisfăceau doar formal și foarte superficial exigențele unor reglementări democratice și constituționale, astfel încât la prima examinare mai serioasă fi trebuit retrase sau anulate. Mecanismele de control existente sau posibile (contenciosul constituțional și administrativ, controlul parlamentar) nu au fost însă utilizate și nici invocate. Problema nu o prezintă atât deriva autoritaristă a unui guvern sau a unor politicieni – forța constituționalismului modern constă mai ales în prevenirea sau măcar moderarea unor abuzuri din partea deținătorilor puterii – cât mai ales pierderea încrederii unei mari părți din clasa politică românească (ca și în restul Europei) în validitatea și perenitatea mecanismelor democratice.

**CĂMINE CULTURALE DIN BASARABIA INTERBELICĂ.
CĂMINUL CULTURAL „DIMITRIE CANTEMIR”
CRIULENI, JUDEȚUL ORHEI
- DATE ȘI DOCUMENTE INEDITE (1936-1939)**

Ștefan Plugaru*
Natalia Tutunaru

Cuvinte cheie: cămin cultural, Criuleni, Carol al II-lea, cultură, Basarabia, Fundațiile Culturale Regale ale României, Orhei, școala sătească.

Key words: Cultural House, Criuleni, Carol II, culture, Basarabia, Royal Cultural Foundation, Orhei, peasant schools.

Abstract:

Cultural house „Dimitrie Cantemir” from Criuleni, Orhei district, has carried out its activity in interwar, in Basarabia, under the aegis of Cultural Foundation „Royal Prince Carol”, aiming cultural – spiritual and national education, of inhabitants of this village.

În perioada cuprinsă între cele două războaie mondiale în România Mare s-a pus problema existenței unor instituții culturale, care să asigure în lumea satului românesc minimul de informație și de trăire culturală. Sub domnia regelui Carol al II-lea (1930-1940) cultura interbelică a primit un sprijin consistent, în primul an de domnie monarhul afirmând că: „Îmi iau angajamentul să fiu un Voevod al culturii românești” Astfel, la nici 3 ani de la înscăunarea sa, acesta promulga, din București, Legea pentru Fundațiile Culturale Regale (14 aprilie 1933), care unifica Fundația Universitară „Regele Carol I”, Fundația „Principele Carol” din București, Fundația „Ferdinand” din Iași și Institutul de cercetări experimentale „Regele Carol al II-lea” din Cluj într-o uniune cu numele „Fundațiile Culturale Regale ale României” iar în art. 3. al numitei legi se specifica că „Fundațiile Culturale Regale și Așezămintele înființate de ele sunt persoane juridice, scutite de taxele de timbru și înregistrare, de taxele poștale, precum și de orice impozite către stat, județ sau comună” Un an mai târziu, la 19 mai 1934, regele Carol al II-lea își definea astfel concepția cristalizată în primii ani de domnie: „Când în anul 1920, mi-a venit gândul, plin de un avânt tineresc, de a crea această Fundațiune, am fost mânat de ideea că în urma marilor reforme, împrăștierea țăranilor și votul obștesc, mai era un foarte mare pas de făcut pentru ridicarea și așezarea acestei țări acolo unde trebuie. Am fost convins că numai prin drepturi politice și printr’o înzestrare a locuitorilor nu se poate ajunge la scopurile dorite și, de aceea, întemeind această Fundație, am dorit să pătrund cât mai adânc în mijlocul poporului, începând o adevărată operă de îndrumare zi de zi, ceas cu ceas, ca să putem ajunge să ne fâlim și noi, cum se fâlesc alte țări, cu sate nu

* Profesor, Huși

numai pitorești dar cu sate frumoase, cu sate sănătoase. Este adevărat ca adesea acest gând nu a fost priceput. A fost o luptă grea. Dar am convingerea că sufletul și tinerețea, pe care le-am pus atunci în această operă, vor fi cea mai sigură chezașie a reușitei sale” Cu aplicarea acestor idei generoase a fost însărcinată Fundația Culturală Regală „Principele Carol” (Serviciul Social), care a fost organizată ca o instituție unitară și completă, având ca organ de execuție „Căminul Cultural” din cele 15.201 de sate ale României interbelice, care reprezentau 79,9% din populația totală a țării în 1938, având ca scop „dezvoltarea culturii în masa mare a națiunii și crearea unei vieți noi pentru sat (...)”, „de însuflețire și ridicare a țărânimii”¹ La aceasta au contribuit din plin intelectualii satelor pentru că în lumea satului românesc de odinioară cel mai mare respect îl aveau preoții, al căror cuvânt era ascultat mereu, urmau apoi învățătorii și ceilalți slujbași ai statului² În cadrul căminelor culturale funcționau diverse secții („Cultura muncii”, „Cultura sănătății”, „Cultura sufletului”), care urmau să utilizeze în activitatea lor cele mai interesante și originale forme și metode pentru obținerea unor rezultate cât mai bune la capitolul educație cultural – spirituală și națională a locuitorilor³

În materialul de față vom trata înființarea și evoluția în perioada interbelică a căminului cultural din localitatea Criuleni, când așezarea a avut statut de sat, reședință de comună rurală și plasă de județ, unitate administrativ – teritorială așezată într-o regiune de coline și șes, pe malul drept al râului Nistru, la o distanță de 45 km nord-est de Chișinău, capitala de astăzi a Republicii Moldova. Prima atestare documentară datează din 23 septembrie 1607⁴

Afiliat la Fundația Culturală Regală „Principele Carol”, Sfatul căminului a fost ales în ziua de 19 ianuarie 1936, avându-l ca membru de onoare pe Nicolai Dobrovici – Bacalbașa. Conform organigramei, președinte activ fusese ales Constantin Nicolau, avocat, 40 de ani, licențiat în drept, funcția de director era îndeplinită de Petre Richter, director și al școlii din localitate, în vârstă de 30 ani, vicepreședinte – Samoilă Grigore, avocat, 29 ani, licențiat în drept, secretar - Richter Tamara, casnică, 28 ani, iar în calitate de cenzori fuseseră aleși preotul Gheorghe Știucă, 63 ani, și Apostol Gheorghe, judecător, 29 ani. Atribuțiile de casier erau îndeplinite de Sălăuceanu Anastasie, perceptor, 32 ani, iar ca bibliotecar activa Richter Maria, învățătoare, 24 ani. Comandantul premilitarilor era Cojocar Luca, învățător, 30 ani, iar dirijor de cor - Chelaru Alexandru, învățător, 27 ani. Alți membrii în sfat erau Otto Blumental, 42 ani, doctor în medicină, Elekeș Adalbert, 32 ani, doctor în medicină

¹ Conform paginii de internet: <http://anomismi.wordpress.com/2012/04/19/regalitatea-romana-intrucultura/19>, on-line la data de 8 septembrie 2012.

² Constantin Cloșcă, *Căminul cultural – principala instituție a satului românesc în perioada interbelică (1919 - 1939)*, în *Zargidava*, Revistă de istorie, VI. Editura Conexiuni, Bacău, 2007, p. 113.

³ Valeriu Popovschi, *Reflecții cu privire la activitatea unor cămine culturale din Basarabia la sfârșitul perioadei interbelice și în anii războiului*, în *Revista de istorie a Moldovei*, nr. 1-2 (65-66), ianuarie – iunie 2006, Chișinău, p. 55.

⁴ Vladimir Nicu, *Localitățile Moldovei în documente și cărți vechi*, volumul I, Editura Universitas, Chișinău, 1991, p. 276.

veterinară, Zolotco Nicolai, agricultor, 43 ani, Jantovanu Simion, 30 ani, grefier, Lupan Ionichi, 42 ani, agricultor, Afanasie Guzun, 42 ani, agricultor⁵

Populația localității Criuleni, pe profesii și sex, era compusă în acea vreme din 1.433 plugari (647 bărbați, 786 femei), 44 intelectuali (29 bărbați, 15 femei), 155 de negustori și meseriași (146 bărbați, 9 femei), 441 școlari (238 băieți, 203 fete), iar fii ai satului „cu domiciliul aiurea” erau 2 bărbați. În sat locuiau și 14 minoritari, a căror etnie nu este specificată în actele căminului cultural, adică un total de 1.094 bărbați și 1.013 femei. Instituția culturală, cu sediul într-o sală de clasă din incinta școlii, avea un activ de 87 membrii bărbați și 22 femei, toți cu cotizația plătită la zi⁶

Conform chestionarului aflat de noi, în comună funcționau un spital, o bibliotecă, aflată în sala căminului, încăpere dotată cu o scenă demontabilă pentru diversele spectacole și serbări organizate sub egida instituției, cât și cu un dulap de medicamente. În incinta școlii, dar înființat sub egida căminului cultural local, era amenajat un muzeu cu specific istorico – etnografic. De asemenea, în comuna Criuleni funcționa un dispensar, condus de doctorul Adolf Otto Blumental (șef la secția „Cultura Sănătății”), care trata membrii căminului cultural în mod gratuit, medicamentele fiind procurate de către conducerea căminului. Astfel, fuseseră tratați în mod gratuit încă de la înființarea căminului un număr de 21 membrii bolnavi, pentru care farmacia locală eliberase medicamente la 3 bolnavi, plătite din fondurile căminului. Există o cantină școlară gratuită, în cadrul căreia fuseseră hrăniți vreme de 8 luni de zile elevii nevoiași ai școlii.

În cadrul Centrului premilitar, cu un efectiv de 54 de tineri, desfășuraseră 56 de ședințe, cuprinzând jocuri, gimnastică, exerciții militare și o medie a participanților de 45 persoane. Se efectuaseră, de asemenea, 5 ședințe de tragere. Străjerii erau în număr de 400; ședințele acestora erau zilnice, având durata de o oră, vreme în care se desfășurau diverse jocuri și se practicau exerciții gimnastice, media participanților fiind de 350 persoane.

În cadrul secției „Cultura muncii” se amenajase în fața sălii căminului cultural o grădină frumoasă de flori, însă (încă!!!) nu se înființase un lot agricol demonstrativ, cum nu fuseseră amenajate încă nici gropi de gunoi, de nutreț. Se organizaseră cursuri de altoit în grădina de pe lângă școală și se ținuseră un număr de două conferințe. Medic veterinar era Elikes Adalbert, care deservea și dispensarul medical veterinar din comună. În această perioadă în comună se înfăptuiseră activități edilitare, cum ar fi, între altele, repararea de garduri ale unor diverse instituții și gospodării.

La secția „Cultura minții” funcția de conducere era deținută de învățătoarea Maria Richter, bibliotecar al căminului cultural, unde se citiseră un număr de 98 de cărți din cele 126 existente⁷ Căminul era abonat sau primea cu titlu gratuit diverse reviste, între care sunt nominalizate următoarele titluri: „Albina”, săptămânal editat de

⁵ Arhivele Naționale Istorice Centrale ale României (în continuare vom cita A.N.I.C.), fond Fundațiile Culturale Regale (F. C. R.), dosar 2729/1936 (Căminul Cultural „Dimitrie Cantemir”, com. Criuleni, jud. Orhei), fila 2.

⁶ *Ibidem*, fila 2 verso.

⁷ *Ibidem*, fila 4 verso.

Fundația Culturală Regală „Principele Carol”, „Căminul Cultural”, „Cuvânt Moldovenesc”, „Universul”⁸

În cadrul căminului funcționa și o librărie unde, între diverse cărți și broșuri, era pusă în vânzare și cartea satului. Se desfășuraseră 6 șezători cu program complet (conferințe, cetiri, cântări, lucru, teatru), în prezența a circa 100 de persoane. Fuseseră organizate serbări culturale la toate sărbătorile naționale, în cadrul cărora fuseseră puse în scenă un număr de patru piese de teatru cult, semnate de Vasile Alecsandri și interpretate de către săteni, între ele numărându-se „Cuiul lui Pepelea”, „Florin și Florica”, „Piatra din casă”⁹ Corul era condus de învățătorul Alexandru Chelaru, cuprinzând 42 de coriști, toți săteni, care avea în repertoriu un număr de 18 bucăți muzicale. Trei dintre aceste serbări fuseseră urmate de joc, manifestări gratuite, și un bal la care participaseră locuitorii ai satului¹⁰ Muzeul căminului cultural era organizat de învățătorul Petre Richter, cu un inventar alcătuit din 6 obiecte, cu specific istorico-etnografic. În biserica satului, membrii căminului care activau în secția „Cultura sufletului” respectiv preotul Gheorghe Știucă, ținuse un număr de 8 predici, iar o alta fusese ținută în incinta căminului cultural. Biserica avea cor propriu și nu exista în acel timp sfat de împăciuire între săteni¹¹

Cea mai însemnată formă de activitate a căminului cultural, și a căminelor culturale din România în general a constituit-o organizarea anuală de cursuri țărănești, atât pentru bărbați cât și pentru femei, menite să contribuie la culturalizarea sătenilor, la schimbarea mentalității și la transformarea lor în buni gospodari și cetățeni responsabili ai țării¹² Aceste cursuri se organizau, de regulă, iarna, când locuitorii satelor nu erau angrenați în munca câmpului. În cadrul acestora erau ținute prelegeri teoretice și practice pe teme de agricultură, viticultură, pomicultură, apicultură, silvicultură, zootehnie, cooperatie, dar și de istorie, geografie, medicină, științe ale vieții, educație moral - cetățenească, apărare pasivă etc., ținute de învățători, preoți, agronomi, juriști, medici umani și veterinari, funcționari publici, militari etc. Astfel, doar între anii 1938-1939, cursurile țărănești organizate de căminele culturale din cele nouă județe ale Basarabiei au fost frecventate de circa 13.195 țărani de ambe sexe, cărora li s-au ținut peste 3.557 de prelegeri teoretice și practice de către 1.782 învățători, preoți, agronomi, medici etc.¹³ Celor mai silitori țărani care frecventau cursurile li se acordau diverse premii, primind uneori chiar și pluguri de arat pământul din cele mai moderne din partea regelui țării. Redăm „Programul cursurilor școlii țărănești din comuna Criuleni Seria I-a, de la 2 până la 16 februarie 1939”, cuprinzând „numele și prenumele conferențiarului, numărul orelor, subiectul dezvoltat și ziua în care a conferențiat”:

D-1. Petre Richter, 4 ore, Istoria Națională împărțită în etape, în zilele de 2, 5 și 16 februarie 1939.

⁸ *Ibidem*, fila 5.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ *Ibidem*, fila 5 verso.

¹¹ *Ibidem*.

¹² Valeriu Popovschi, *op. cit.*, p. 55.

¹³ *Ibidem*.

D-1 Nicolau Constantin, avocat, preș.(edintele) Căminului, 3 ore, Educația cetățenească și Noțiuni elementare de Cosmografie, în zilele de 2, 10 și 16 februarie 1939.

D-1 Silistraru Timotei, judecător, 2 ore, Explicarea noului Cod Penal și chestiuni de educație cetățenească, în zilele de 10 și 12 februarie 1939.

D-1 Bârlădeanu Dumitru, aj.(utor) de judecător, 2 ore, Respectul față de lege și explicațiuni asupra legii, în zilele de 5 februarie 1939.

D-1 Blumental Otto Adolf, 4 ore, Malaria, bolile sociale, igiena corporală și igiena socială generală, în zilele de 5, 7 10 și 12 februarie 1939.

D-1 Chelaru Alexandru, învățător, 2 ore, Așezarea geografică a țării. Bogățiile țării noastre, în zilele de 5 și 12 februarie.

D-1 Elikes Adalbert, medic veterinar, 2 ore, Importanța creșterii oilor caracul. Boalele vitelor și măsurile imediate de vindecare – 10 și 12 februarie.

D-1 Pereteatcov Ioan, învățător, 2 ore, Cooperația la noi în țară. Bugetul unui bun gospodar, 5 și 16 februarie 1939.

D-1 Iapărea Ștefan, învățător, 1 oră, Gospodăria model a săteanului, în ziua de 7 februarie 1939.

Isaiev, Plot.(onier) dela grupa de pompieri Orheiu (ocazional), 1 oră, Gazele de luptă. Măsuri de apărare, în ziua de ...¹⁴

D-1 Samoilă Grigore, avocat și primar, 1 oră, Sfaturi cu privire la înjgheizarea unei gospodării, în ziua de 9 februarie.

D-1 Smetanin Arcadie, 2 ore, Noțiuni de apicultură, în zilele de 9 și 12 februarie 1939.

D-nii Barcariu Ioan, agronom, șeful regiunii cu D-na Barcariu Claudia, agronom, D-1 Mursa, conductor agricol, 5 ore, Îndrumări agricole, lucrări de toamnă, pomicultura, Cultura porumbului, în zilele de 9,12, 14 și 15 februarie 1939.

Audițiunile de radio și jurnalul vorbit, în zilele de duminici și 19 februarie.

Lămuririle date de către D-nii Richter Petre, Iapărea Ștefan, Perereatcu Ioan, Chelaru Alexandru și Dragoslav Ioan, toți membrii ai corpului didactic din comuna Criuleni.

Directorul Șc.(olii) Țărănești,

(ss) Petre Richter”¹⁵

Succesul acestor școli țărănești este ilustrat de un document din 24 februarie 1939, adresat președintelui Regionalei Basarabiei a Fundației Culturale Regale „Principele Carol” din Chișinău în care se arătau următoarele:

„Căminul Cultural din comuna Criuleni în ședința Sfatului din ziua de 24 ianuarie 1939, a hotărât organizarea pe lângă cămin a cursurilor țărănești. Sfatul Căminului, în urma propunerii făcute de către unul din membrii săi, deligă cu organizarea acestor cursuri pe D-1 Petre Richter, Directorul Căminului, și fixează ziua de 2 februarie 1939, când urmează ca aceste cursuri să înceapă. În ziua fixată cursurile să inaugurează printr-un serviciu religios săvârșit în biserica din localitate în prezența tuturor membrilor din sfatul Căminului. D-1 Petre Richter, directorul cursurilor invită lumea să se înscrie la aceste cursuri, arătându-le celor prezenți însemnătatea lor. Chear

¹⁴ Text ilizibil.

¹⁵ A.N.I.C., fond Fundațiile Culturale Regale, dosar 2729/1936, filele 8, 8 verso.

din prima zi s-au prezentat pentru înscriere un număr de 65 persoane în vârstă de la 18-70 de ani gospodari din comuna Criuleni. Toți cei prezenți au fost înscriși în registru de prezență special făcut în acest scop. Tot în această zi încep și cursurile școlii cu subiecte bine alese și documentate ținute de șefii diferitelor instituții din localitate și de corpul didactic al școlii. Durata cursurilor s-a fixat la 2 săptămâni pentru fiecare serie, iar cursurile se vor ține în zilele de marți, joi vineri și duminică a fiecărei săptămâni. Deci fiecare cursist va urma în mod absolut obligatoriu o serie de 8 ședințe, afară de ședințele practice cari se vor organiza odată cu venirea primăverii cu toți cursiștii absolvenți ai cursurilor școlii țărănești. Aceste ședințe practice vor fi însoțite de experiențe și organizate sub directa supraveghere a specialiștilor (agronom, medic uman, medic veterinar etc.). programul acestor cursuri vi-l alăturăm spre a putea face în caz de nevoie unele modificări.

Prima serie de cursiști a absolvit cursul teoretic al acestei școlii în ziua de joi 16 februarie 1939. Seria este compusă din 65 cursiști, din care numai 5 n-au avut o frecvență absolut regulată și cari spre a putea fi considerați ca absolvenți a acestor cursuri s-au obligat să completeze ședințele lipsă odată cu cursiștii seriei a II-a.

Pentru seria a II-a a cursurilor țărănești s'au înscris o altă serie de 58 gospodari din Criuleni. Tablourile cu numele, vârsta și numărul ședințelor îl vom înainta alăturat precum și numele celor cari s'au oferit să predea la aceste cursuri.

Cursurile se țin în una din sălile școlii primare din localitate, pusă la dispoziție de directorul școlii și a cursurilor țărănești, iar Primăria din localitate dă iluminatul necesar. Sala este iluminată îndestulător cu un „Petromax”

Aducându-vă cele de mai sus la cunoștință, cu onoare vă rugăm să bine voiți a dispune înscrierea noastră pe tabelul căminelor pe lângă cari funcționează Cursurile țărănești, și dacă aveți posibilitate să interveniți unde veți crede de cuviință pentru a ni se acorda o cantitate oarecare de semințe sau vre-o unealtă agricolă pentru ca în ziua împărțirii premiilor să putem bucura cel puțin pe unul sau doi dintre cursiștii cei mai silitori și harnici. Asemenea rugăm ca această activitate a căminului nostru să fie dată publicității spre a fi și pe viitor ca un stimulent pentru gospodarii din localitate”¹⁶

Căminul cultural din Criuleni și-a încetat existența la 28 iunie 1940, o dată cu ocuparea teritoriului dintre Prut și Nistru de către trupele sovietice. Nu avem informații despre posibila reactivare a instituției în perioada de după eliberarea Basarabiei de către armatele româno-germane (iunie – iulie 1941), dar credem că, fără a avea încă documente care să probeze această afirmație, acesta și-a reluat activitatea până în vara anului 1944. Din nefericire, odată cu reîntrirea Basarabiei sub stăpânirea Uniunii Sovietice, căminele culturale din această provincie a României Mari au fost dizolvate de puterea bolșevică.

¹⁶ *Ibidem*, filele 10, 10 verso.

EFORTUL DE ECHIPARE A ARMATEI ROMÂNE ÎN PERIOADA 1940 - 1941

Marius Rădulescu*

Cuvinte cheie: Armată, tunuri, antitanc, blindaj, vehicule

Key words: Army, guns, anti-tank, armor, vehicles

Abstract

The work-paper try to investigate the efforts make by the Romanian Army to growth his strength between the period of the territory loses (August of 1940) and the beginning of the war against Soviet Union (June of 1941). One of the questions about this historical stage was if our Army had the capacity to resist to the aggressor's demands. Some indications regarding this possibility are showed from the endowment point of view.

One of the main factors of the reequipping process was the presence of the German Military Mission, allowing to the Romanian military organization the new tactics, new structures and the knowledge about the new weapons use, the armored means especially. Other important asset added by the Germans was the air defense, connected mainly to the significance of the Romanian petrol extracting and processing zone in the Axis economic environment.

Some weakness were eliminated and others no, continuing to produce dysfunctions alongside of the first season of war. In any case, in less than one year, the Romanian government, leaded by the general Antonescu, supported by the German mission were prepare the Army for war more than all twenty year interwar period.

1. EFORTUL DE MODERNIZARE DIN PERIOADA INTERBELICĂ

În perioada premergătoare celui de-al II-lea război mondial, echipamentul, armamentul și artileria de însoțire din dotarea Armatei Române acopereau necesarul pentru doar 10 divizii.

În 1934 Marele Stat Major a elaborat un plan, eșalonat pe zece ani, care viza reechiparea și dublarea numărului unităților mobilizabile, la nivelul de 22 de divizii de infanterie, 3 de cavalerie, 3 brigăzi de munte, și o brigadă moto-mecanizată.

S-au unificat calibrele artileriei de câmp în principal la uzinele Astra, prin retubare amovibilă care au adus 1.000 de piese de câmp la cal.75mm. Recalibrarea armamentului de infanterie la standardul 7,92mm s-a făcut pentru puștile și carabinele Mannlicher md.1895 și mitralierele Schwarzlose md.1907/12, asigurând necesarul

* Electromecanica Ploiești

pentru 31 de divizii. Artileria grea (cal.120/150mm) - 4 divizioane, tancurile (76) - 1 batalion și aviația (204 aparate din care numai 35 vânătoare) reprezentau domeniile cu deficit ridicat în ceea ce privea dotarea. Armamentul antitanc (cca. 200 de piese) și cel antiaerian lipseau aproape în totalitate.

Pe 1 septembrie 1939, Germania a atacat Polonia, apoi, pe 17 septembrie, URSS a invadat partea estică a țării. România a permis polonezilor refugiați să tranziteze teritoriul nostru.

Marele Stat Major, în încercarea de a acoperi toate direcțiile strategice amenințate, a stabilit ca grupul de armate (A3 și A4) să respingă ofensiva inamicului dinspre nord și est, prin organizarea a trei poziții de rezistență, ultima fiind aliniamentul fortificat Focșani-Nămoloasa-Galați. În partea de vest, a rămas Armata 1 cu două corpuri de armată, iar în sudul țării, inclusiv Dobrogea, a fost dislocată Armata 2, recent constituită. Înzestrarea cu armament și tehnică de luptă a rămas necorespunzătoare nu din lipsa banilor, ci din considerente politice. Nici Germania, care preluase și industria cehoslovacă, nici aliații anglo-francezi nu se grăbeau să asigure României neutre materialul de război necesar. Industria autohtonă avea o capacitate limitată și astfel dotarea armatei a rămas la nivelul anterior.

Pe 6 septembrie 1940, Regele Carol II a abdicat iar generalului Ion Antonescu i s-au conferit puteri nelimitate. Pe 12 octombrie a sosit în România Misunea Militară Germană, cu sarcina de a antrena armata română pe baza experienței de campanie dobândită de acele trupe.

Șeful misiunii militare, generalul de cavalerie Erik Hansen și șeful misiunii militare aeriene, generalul de divizie Wilhelm Speidel, și-au instalat birourile la Școala Superioară de Război. La 20 octombrie toate statele majore prevăzute se aflau în Capitală, la 24 octombrie începând să sosească și unitățile Diviziei 13 moto pentru instruirea trupelor române.

Activitatea misiunii militare a avut ca obiectiv și acoperirea strategică a regiunii petrolifere din Valea Prahovei. Misiunea Militară Germană din România avea o forță combativă inițială de 11 batalioane, 9 baterii, 5 escadrile de aviație, 4 divizioane a.c.a. și formațiuni de servicii, totalizând:

- 28.500 militari
- 160 tancuri
- 100 avioane
- 150 piese a.c.a.
- 6.600 vehicule

A fost formată prima brigadă moto-mecanizată română, transformată ulterior în divizie blindată.

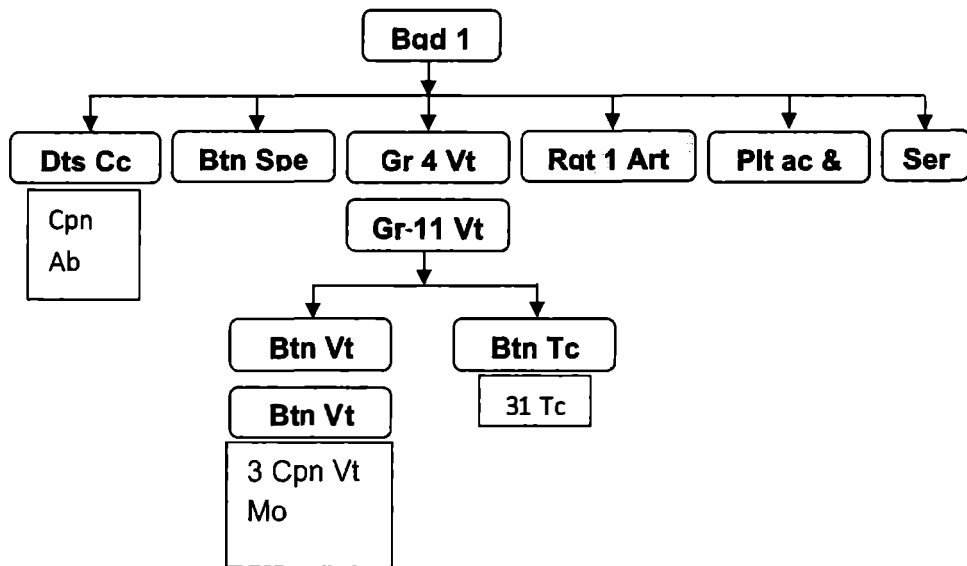

Fig.1 Structura primei brigăzi mecanizate
(1st mechanized brigade structure)

În iarna 1940-1941 au fost instruite trei divizii românești (Div 5, 6 și 13 Inf.). La mijlocul lunii decembrie a sosit în România și Divizia 16 blindată, ale cărei efective au fost încartiruite la Sibiu.

Până la declanșarea războiului din Est, efectivul trupelor germane din România va ajunge la 370.000 militari.

2. ÎMBUNĂTĂȚIREA ORGANIZĂRII ȘI DOTĂRII ÎN 1940 – 1941

Divizia de infanterie, relativ greoaie - 22.000 militari, a fost reorganizată după model german, cu 3 regimente de infanterie (10 batalioane), un grup de recunoaștere parțial motorizat, două regimente de artilerie și elemente de sprijin, având un efectiv de 17.500 militari. Ulterior a fost reorganizată pe 7 batalioane, având un efectiv de 13.500 militari, concomitent cu sporirea mijloacelor de sprijin.

Armamentul individual, de fabricație cehă/licență Cugir, era de bună calitate. Ținând cont că o armată în campanie are multe unități auxiliare și de servicii și existau arme destul de bune din primul război (Lebel cal.8mm, Mosin cal.7,62mm) se poate aprecia că unitățile de primă linie aveau armele necesare, la o calitate comparabilă cu ceilalți beligeranți.

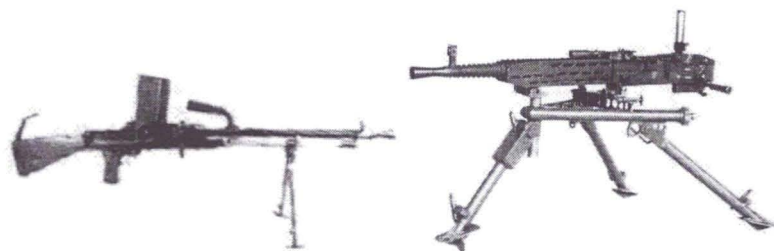

Fig.2 Arme ZB – carabină, pușca-mitralieră și mitralieră de câmp
(ZB system infantry weapons – carbine, light machinegun and field machinegun)

Un dezavantaj important era mobilitatea scăzută, majoritatea mijloacelor de transport fiind cu tracțiune hipo. Numai Divizia blindată era complet motorizată.

Fiecare divizie dispunea de 12 tunuri anticar Schneider md.1936/40, cal.47mm și 20 de tunuri anticar Bofors md.1936, cal.37mm. Dintre acestea numai o baterie cu 6 tunuri cal.47mm erau tractate cu șenilele Malaxa UE, restul fiind tractate hipo.

Fig.3 Tunuri anticar cal.47mm Schneider tractat cu șeniletă Malaxa-UE și cal.37mm Bofors tractat hipo

(Anti-tank guns: 47mm Schneider towed by a Malaxa UE tractor and 37mm Bofors towed by horses)

Artileria antiaeriană – a.c.a. dispunea în 1939 de cca. 196 de piese, majoritatea mitraliere grele cal.13,2mm. Dotarea a sporit până în 1941 la cca.700 de piese, inclusiv tunuri cal.75mm Vickers și cal.37mm Rheinmetal fabricate în licență în țară.

Cavaleria, organizată inițial pe divizii mari și cu înzestrare slabă a fost reorganizată pe brigăzi mai suplă și mai bine dotate cu armament, parțial motorizate cu camioane Praga-RV și Tatra 93T.

Elemente de încadrare și echipare	Divizia cavalerie 1939	de	Brigada cavalerie 1941*	de
Efective	12.000		7.000	
Cai	10.000		5.500	
Pusti-mitraliere	154		204	

Mitraliere de câmp	16	24
Mitraliere a.c.a.	6	20
Aruncatoare Brandt cal.60 și 81,4	12	19
Tunuri anticar cal.37	14	28
Tunuri de câmp cal.75	12	16
Tancuri ușoare R-1 CKD	0	6
Autovehicule	120	170

* Pe baza datelor efective ale Bgd 1, 6 și 9 Cv

Eficacitatea noii organizări a cavaleriei, mobilitatea și puterea ofensivă a unităților s-a demonstrat în luptele din Crimeea, sub comanda generalului von Manstein.

Cele mai importante deficiențe de dotare rămâneau:

- Armamentul anticar
- Armamentul antiaerian
- Armamentul greu de infanterie
- Blindate
- Mijloace auto

Pentru a compensa aceste lipsuri, s-au lansat comenzi și s-au făcut intervenții pentru a obține echipament, armament, muniții și vehicule din diferite surse:

- Comenzile deschise la firme din Franța și Cehoslovacia, aprobate de germani
- Material al trupelor poloneze în retragere pe teritoriul nostru
- Material capturat de germani în campaniile din Polonia și Franța
- Comenzi deschise în Germania
- Efortul industriei autohtone
- Reducerea structurilor ca urmare a pierderii a 1/3 din potențialul de mobilizare

Majoritatea comenzilor pentru muniție au fost lansate în țară. Pentru muniția de infanterie, cele mai importante comenzi au fost dirijate spre Pirotehnia Armatei și spre uzinele Copșa Mică-Cugir, pentru artilerie la Reșița, Malaxa, Regia Autonomă a Intreprinderilor Miniere și Metalurgice ale Statului din Ardeal, Concordia, Astra, Costinescu, Wolff, Lemaître, iar pentru aruncătoarele de mine la Voina.

Materialul	Țara	Comandat Primit	
Armament anticar (a.c.)			
Tunuri anticar Schneider md.36 cal.47mm	Franța	160	160
Tunuri anticar Concordia cal.47mm	România	-	140
Tunuri anticar Bofors/Poczisk md.36 cal.37mm	Germania/Polonia	-	665
Tunuri anticar Böhler md.35 cal.47mm	Germania	-	545
Tunuri anticar Breda md.35 cal.47mm	Italia	275	24
Total			1534
Armament greu de infanterie			
Aruncătoare de mine Brandt md.35 cal.60mm	Franța	125	125
Aruncătoare Voina cal.60mm	România	-	160
Aruncătoare de mine md.27/31 Brandt cal.81.4mm	Franța	188	188
Aruncătoare de mine Voina cal.81.4mm	România	-	410
Total			883
Artilerie de câmp și grea			
Obuziere ușoare Škoda md.34 cal.100mm	Cehoslovacia	630	248
Obuziere ușoare Krupp cal.105mm	Germania	-	252
Tunuri de câmp franceze md.97 cal.75mm	Germania/Polonia	80	80
Tunuri grele Schneider md.36 cal.105mm	Franța	180	144
Tunuri Schneider md.13 cal.105mm	Germania/Polonia	-	45
Total			769
Armament antiaerian (a.c.a.)			
Mitraliere a.a. Hotchkiss cal.13.2mm	Franța	200	196
Tunuri a.a. Hotchkiss cal.25mm	Franța	300	72
Tunuri a.a. Gustloff cal.20mm	Germania	300	73
Tunuri a.a. Oerlikon cal.20mm	Germania/Polonia	45	45
Tunuri a.a. Bofors cal.40mm	Germania/Polonia	79	54
Tunuri a.a. Rheinmetall/Astra cal.37mm	România	360	124
Tunuri a.a. Vickers/Reșița md.36/39 cal.75mm	România	-	100
Total			664

Pentru a compensa materialul nelivrat, Germania a dirijat spre România, în cadrul Pactului petrolului

(Olwaffen Pakt), o parte din armamentul polonez capturat în campania din 1939.

Armata română nu avea vreo experiență operativă care să valideze noile concepții de luptă manevrieră, iar elementele tactice aduse de unitățile motorizate și blindate germane nu puteau fi preluate ușor, în absența structurilor organice și a echipamentului compatibile cu unitățile instructoare.

Deși blindatele armatei, aveau blindaj redus și numai tunul Skoda A3 cal.37mm avea o capacitate anticar semnificativă, în prima parte a campaniei nu au fost foarte diferite de modelele pe care inamicul le avea în dotare. Numărul lor a rămas însă tot timpul insuficient.

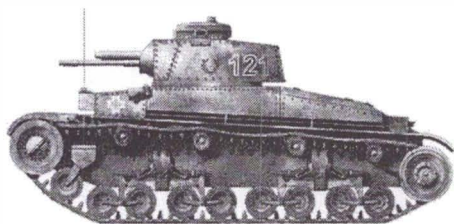

Fig.4 Tanc R-2 de fabricație cehă
(Czech made R-2 tank)

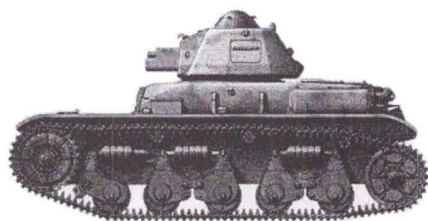

Fig.5 Tanc R-35 de fabricație franceză
(French made R-35 tank)

Tabloul mijloacelor moto-mecanizate ale armatei se prezenta astfel:

Tipul echipamentului		No existent	No preconizat
Tancuri ușoare F.T. 17	20*		
Tancuri de cavalerie CKD AH-IV (R-1)	35		
Tancuri de Škoda S-II-a (R-2)	126		
Tancuri de infanterie Renault (R-35)	41		
Tancuri poloneze Renault R-35	34		
Total tancuri		236	553
Mijloace auto		7.562	11.000

* *Operaționale*

Se dezvoltaseră câteva facilități industriale autohtone: fabricile Malaxa, uzinele Lemaitre, fabrica Ford, atelierile Leonida și uzinele Reșița, capabile să asigure unele lucrări de mentenanță și transformare, dar departe de a putea satisface nevoile unui război, care avea să arate că uzează extrem tehnica moto-mecanizată.

3. APRECIERI ASUPRA DOTARII LA INTRAREA IN RAZBOI

În iunie 1941, potențialul mobilizabil al României era de 2,200,000 de oameni, reprezentând cca. 33% din populația bărbătească. Planul de mobilizare prevedea peste 1,1 milioane de militari organizați în:

- 1 divizie blindată
- 31 divizii de infanterie, munte și cavalerie
- 6 brigăzi de artilerie
- 2 brigăzi de fortificații
- 1 brigadă mixtă litoral

La declanșarea războiului au fost mobilizate Armata de Uscat (A3, A4, C2A și A1), Aeronautica și Marina, însumând 685.000 de militari, dintre care 380.000 de militari (55%) pe Frontul de Est. Forța combativă a Armatei de Uscat era reprezentată de:

Batalioane		Escadroane		Baterii	
231		66		416	
din care de tancuri	4	din care mecanizate	6	din care grele	131
Companii armament	54	motorizate	12	obuziere*	132
Companii a.c.a.	20				
Companii a.c.	34				

* inclusiv 44 Btr Ob 150mm Skoda

Unitățile de infanterie au folosit inițial grenadele cu oarecare teama, din lipsa de instrucție cu trageri reale pe timp de pace. Subunitățile de cercetare s-a dovedit a fi prea slab dotată cu armament automat (întreaga armată dispunea de numai 1.142 pistoale-mitralieră).

Chiar primele operații au arătat că batalionul de infanterie avea nevoie de material anticar în organică. A trebuit să treacă timp îndelungat pentru ca teama de carele de luptă să fie învinsă. După ce soldații au văzut efectele materialului anticar, au câpătat încredere în armament și nu au mai dat înapoi la apariția carelor de luptă inamice.

Imposibilitatea de a dota de la început unitățile cu armamentul, caii și vehiculele prevăzute în tabelele de dotare, a dat naștere la dificultăți, care s-au agravat pe măsură ce s-au produs pierderi. Desele schimbări de structură au accentuat starea de confuzie (bunăoară în perioada 1940 -1941 grupa de luptă a evoluat de la 13 la 17 și apoi la 10 militari).

La grupurile de comandă s-a resimțit continuu lipsa motocicliștilor. Deplasarea comandamentelor, lipsite de mijloace de transport auto proprii, a făcut să se recurgă la utilizarea mașinilor de la compania auto, ceea ce a influențat bunul mers al aprovizionărilor.

Trenurile formațiunilor de servicii bazate în mare parte pe atelaje de rechiziție au provocat tot timpul întârzieri ale aprovizionărilor.

Fig.6 Atelaj hipo
(Horses wagon)

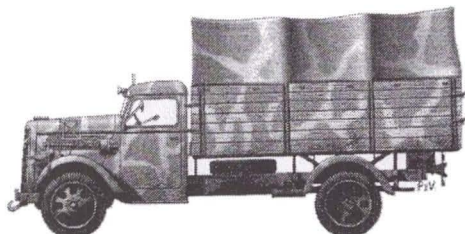

Fig. 7 Autocamion Opel Blitz
(Opel Blitz type truck)

S-a simțit nevoia ca la nivelul regimentului să existe un atelier pentru reparații și asanare a câmpului de luptă. Totuși, forța unităților de infanterie, care reprezentau marea majoritate a trupelor, a crescut simțitor în anul premergător declanșării ostilităților, având acum în prima linie peste 800 de aruncătoare de mine (mortiere) și 1.300 de tunuri anticar.

La sfârșitul anului 1939 aviația militară română avea 276 de avioane de luptă, între care:

82 de avioane de recunoaștere și observație
(IAR-37/38/39)

121 de avioane de vânătoare (PZL-11, Heinkel-112 și Hurricane)

34 de avioane de bombardament ușor (Potez 64 și Bristol-Blenheim)

18 hidroavioane (Savoia)

În decurs de aproximativ un an (1939 – 1940), numărul avioanelor Forțelor Aeriene Regale Române va crește de 5,5 ori.

În anul 1940, aviația a revizuit și încorporat câteva zeci de avioane de luptă poloneze, compatibile cu cele din dotarea noastră.

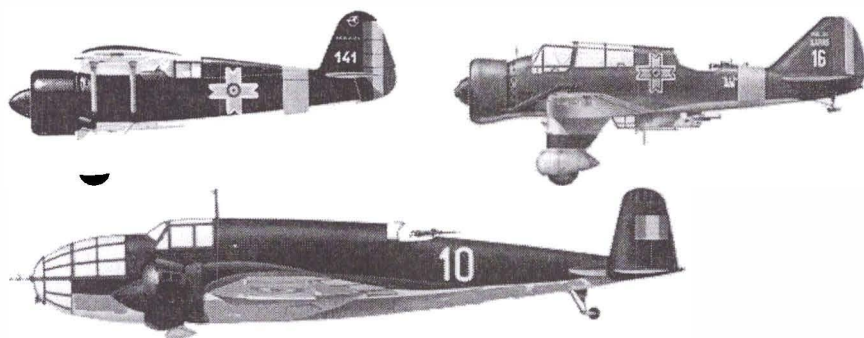

Fig.8 Aparate poloneze de vânătoare PZL-24E și de bombardament PZL-23 și PZL-37
Polish fighter planes PZL-24E and bombers PZL-23 and PZL37)

Aviația militară dispunea în 1941 de un personal navigant de aprox. 2.000 militari încadrând 50 de escadrile, din care:

- 17 escadrile de vânătoare
- 15 escadrile de bombardament
- 3 escadrile de recunoaștere
- 7 escadrile de observație
- 6 escadrile de legătură
- 1 escadrilă de transport
- 1 escadrilă sanitară

Existau 1061 de aparate de zbor, din care 621 la dispoziția unităților operative și 440 în școli și centre de instrucție.

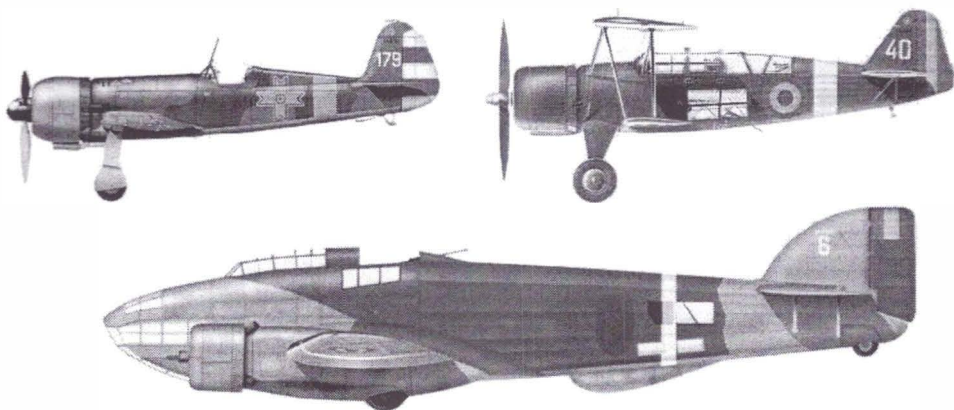

Fig.9 Aparate de vânătoare IAR-80, de recunoaștere IAR-39 și de bombardament SM-79

(Romanian aircraft: fighter IAR-80, reconnaissance IAR-39 and bomber SM-79)

Forțele Aeriene Regale în 1941	Tip aparat	No	No/Clasa
	P.11c/f	123	Vânătoare 329
	P.24E	30	
	He-112B	30	
	Hurricane Mk.I	12	
	Me-109E	69	
	IAR-80	65	
	IAR-37	50	Bombardiere 292
	SM-79	84	
	PZL-23 Karas	11	
	PZL-37 Los	19	
	He-111 H3	32	
	Potez 54/63	49	
	MB-210	10	

	B. Blenheim	37	
		621	

Principala forță operativă pe Frontul de Est a fost Gruparea Aeriană de Luptă cu 252 de avioane:

15 escadrile de bombardament	(100 %)
8 escadrile de vânătoare	(50 %)
1 escadrilă de recunoaștere	
1 escadrilă de legătură	

Datorită preocupărilor constante din perioada interbelică pentru dezvoltarea în țară a unui potențial aeronautic, aviația a reprezentat componenta militară românească cea mai avansată în raport cu stadiul atins pe plan mondial de categoriile de forțe armate.

Marina Militară, cu puțin peste 15.000 de militari, primise recent 3 vedete torpiloare, 2 vedete fluviale

blindate, aparatură pentru dragaj magnetic, detecție sub apă, grenade de adâncime, tunuri a.a. și avea ca principale structuri operative Divizia de Mare cu 22 de nave de luptă și Divizia de Dunăre cu 17 de nave de luptă.

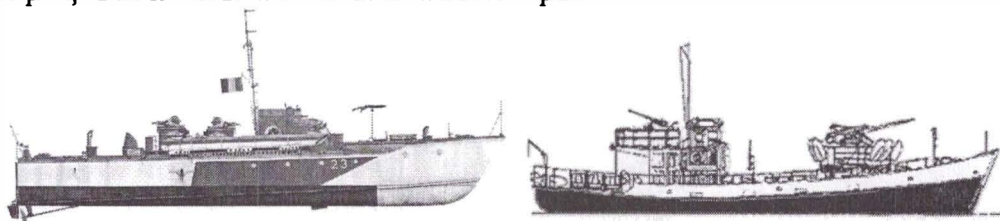

Fig.10 Vedetă torpiloare Vosper și vânător de submarine KFK
(Vosper type torpedo boat and KFK type sub-chaser)

La Dunăre și la Marea Neagră Germania a trimis inițial un număr mic de specialiști, nedisponând de mijloace în acest spațiu. Expertiza lor a fost însă foarte utilă, în special în probleme de dragaj magnetic și luptă antisubmarin.

În fața puternicei flote sovietice din Marea Neagră marina noastră a fost obligată totuși la o doctrină defensivă, sprijinită pe apărarea de coastă și suport aerian.

4. CONCLUZII

Desfășurarea ulterioară a războiului a scos în evidență un consum de resurse și o uzură a tehnicii atât de mari, încât nici o armată nu s-a dovedit a fi perfect echipată. Totuși, în raport cu factorii determinanți, care sub aspect tehnic au decis angajamentele forțelor angrenate:

- utilizarea masată a blindatelor
- coordonarea acțiunilor aviației de asalt cu trupele terestre manevriere
- motorizarea și manevra pe spații largi

creșterea ponderii armamentului automat, a armelor antitanc și a transmisiunilor armata noastră a avut deficiențe inițiale mari, care au fost atenuate și compensate într-o măsură în perioada analizată, prin acțiunea energică a conducerii și cu sprijin german moderat.

Se poate astăzi afirma cu probabilitate mică de a greși că:

- din punct de vedere al dotării, în anul 1940, Armata Română pusă în fața agresorilor (Uniunea Sovietică, Ungaria sprijinită de Germania și Bulgaria), nu avea o șansă reală de a opune o rezistență utilă pentru decidenții politico-diplomatici, în condițiile de atunci
- perioada 1940 – 1941 a fost valorificată de guvernul român al generalului Antonescu cu maximă eficacitate permisă de situația concretă, reușind să pregătească organismul militar, din punct de vedere material, la un nivel acceptabil pentru angajarea în operațiuni

Pe baza studiului efortului de reechipare a Armatei Române în perioada 1940 – 1941 se pot genera concluzii valabile încă sub aspect strategic și doctrinar, astfel:

- După declanșarea unui conflict este dificil de a achiziționa material de război de pe piața internațională, chiar și de la aliați.
- Lipsa facilităților industriale autohtone nu permite menținerea potențialului tehnic al armatei (reparații, mentenanță, adaptări)
- Înzestrarea haotică, în pripă, din surse de criză induce mari probleme atât de aprovizionare cu muniții și piese de schimb, de mentenanță și chiar de tactică

Aceste concluzii validează încă odată, dacă mai era necesar, vechiul dicton „SI VIS PACEM, PARA BELLUM” al strămoșilor noștri.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

1. Bernád D., *Rumanian Air Force, the prime decade 1938-1947*, Squadron/Signal Publications, 1999.
2. Brezoiu, mr. Miron, *Dotarea si înzestrarea armatei române la începutul celui de-al doilea razboi mondial*, No.1/2001, Academia Forțelor Terestre, Sibiu.
3. Buzatu, G., *Mareșalul Antonescu în fața istoriei*, Ed. BAI., Iași, 1990.
4. Chirnoagă, g-ral, Platon, *Istoria politică și militară a războiului României contra Rusiei sovietice*, Ed. Fides, Iași, 1998.
5. Constantiniu, F., *O istorie sincera a poporului roman*, Ed. Univers Enciclopedic, București, 1997.
6. Dobrinescu, V. F., ș.a., *Relații militare româno-germane 1939-1944 documente*, Fundația “General Ștefan Gușa”, Ed. Europa Nova, București, 2000.
7. Dragu, gen. lt. dr. Marin, ș.a., *Istoria Infanteriei Române*, vol.2, Ed. Șt. și Enciclopedică, București, 1985.

8. Dutu A., Loghin L., Dobra F., *Armata romana în al doilea război mondial - Dicționar enciclopedic*, București., 1999.
9. Gavrilesco, col. A., *Cauzele pentru care Armata Romana n-a putut sa aibă o victorie rapida si strălucita la Odessa*, Arh. M.Ap.N., fond Microfilme, rola P II !.1104, c 332-348.
10. Manafu, Alexandru, *Înzestrarea Armatei Române*, No iunie 2011, Rev. Historia.
11. Manstein, Erich von, *Victorii pierdute*, Editura Elit, Ploiești ,1982.
12. Nitu, Victor - <http://www.worldwar2.ro>.
13. Otu, Petre, , *Era Armata Română pregătită să intre în Al Doilea Război Mondial*, Rev. Historia, 2011.
14. Popescu, gen. Ion, ș.a., *Istoria Artileriei Române*, București, Ed. Militară București ,1977.
15. Rădulescu, M., 18-19 noiembrie 2010, *Aspecte privind dotarea armatei române la intrarea în al doilea război mondial*, Vaslui, A XXXII-a Sesiune Națională de Comunicări Științifice ACTA MOLDAVIAE MERIDIONALIS
16. Scafeș, C., ș.a, *Armata romana 1941-1945*, București, Ed. R.A.I. , , 1996
17. Scafeș, Ioan I., *Dotarea armatei române în al Doilea Război Mondial*, Rev. Historia, 2011.
18. Stănculescu, gen. lt. V., Ucrain, col.(r), C., *Istoria Artileriei Române în date*, București, Ed. Șt. și Enciclopedică, București, 1985
19. Stănescu, gen. mr. G., Vochin, lt. col. D. *Tancuri și automobile*, București, Ed. Militară, București ,1978.
20. Stănescu, E., Stănescu, I., Preda, mr. G., *Războiul petrolului la Ploiești*, Ed. Printeuro, 2003.
21. Urdăreanu, gl. lt. (r.) T., *Factorul tehnic în războaiele României Moderne*, , Ed. Militară București, 1994.
22. Zăgănescu, F. *Aviația – Mică enciclopedie și dicționar ilustrat*, București, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1985.
23. CSCITM, *România în anii celui de-al doilea război mondial*, vol.1, Ed. Militară, București,1989
24. ****Fiile din istoria militară a poporului român, Vol. 11*, București, Ed. Militară,1985,
25. ****Istoria Aviației Române*, Ed. Șt. și Enciclopedică, București, 1984,
26. *** *Istoria militară a poporului român*, Vol. V, Ed. Militară, București, 1989.
27. *** *România în anii celui de-al doilea război mondial*, vol. 1-3, Ed. Militară, București, 1989
28. *** , <http://www.aquarius-diving.ro/UJ117.htm>
29. *** , <http://forum.axishistory.com>
30. *** , <http://www.naval-history.net>
31. *** , <http://www.warshipsww2.eu>

**PARAȘUȚIȘTI SOVIETICI ÎN ROMÂNIA.
GRUPA LANSATĂ ÎN COMUNA POPEȘTI, JUDEȚUL IAȘI
(24/25 IULIE 1941)**

Alin Spânu*

Cuvinte cheie: parașuțiști, jandarmi, informații, Suchnev, Vaslui.

Key words: parachutists, gendarmes, intelligence, Suchnev, Vaslui.

Abstract: *The Soviet paratroops in Romania. The Squad dislocated in Popești village, Iași County (24/25 July 1941)*

In this context, the archives bring to light the interest and the objectives of the Soviet paratroops dislocated in the Romanian territory, as well as the authorities' efforts to locate and neutralize them.

Such a document presents the way in which was identified and neutralized the squad dislocated on July 24th 1941 in the Popești forest area. There were also revealed interesting facts on the number of paratroops and the squads dislocated until then, as well as the tasks given at the beginning of the mission in Romania.

De la începutul ostilităților dintre România și URSS (22 iunie 1941) aceasta din urmă a apelat la trimiterea de parașuțiști în spatele trupelor române pentru dezorganizarea transporturilor și infrastructurii, pentru acte de sabotaj și pentru semnalizarea către aviația sovietică a orașelor și aglomerărilor de trupe româno-germane. Cum linia frontului a fost, în primă fază, pe Prut și se deplasa spre Nistru, comandamentul sovietic a decis ca parașuțiștii să fie lansați în zona Moldovei și în Dobrogea. În acest context, zona centrală a Moldovei a devenit un teren de luptă între echipele aeropurtate sovietice și autoritățile române¹. Lor li s-au opus, în primul rând, jandarmii care au intervenit în urmărirea și capturarea echipelor lansate din avioane, elemente ale armatei, poliției și serviciilor de informații, împreună cu populația din zonă.

În noaptea de 24/25 iulie 1941 o grupă alcătuită din 6 parașuțiști sovietici a fost lansată în zona comunei Popești – Iași. Cei 6 – Gheorghe Suchnev, șef de grupă, Oleg Denev, ajutor șef de grupă, Ivan Romanenco, translator, Feodor Dolea, Chiril Recov și Anatolie Polupanov erau îmbrăcați în uniforme ale armatei române și aveau misiunea de a comite acte de distrugerii în zona Bârlad – Vaslui – Huși. După lansare s-au reunit doar 4 membri ai grupei, care s-au refugiat în pădurea Popești, unde au stat 3 zile, după care s-au îndreptat spre SE.

* Dr., Centrul de Studii Euro-Atlantice București

¹ Pentru mai multe detalii, a se consulta: Alin Spânu, *Parașuțiști sovietici în Moldova la începutul celui de-Al Doilea Război Mondial*, în *Acta Moldaviae Meridionalis XXV-XXVII* (redactori: Ioan Mancaș, Laurențiu Chiriac, Viorica Zgutta), vol. I, Editura Fundației Academice Axis, Vaslui, 2007, p. 447-451.

La 3 august 1941 au ajuns la calea ferată Bârnova – Vaslui, pe care au intenționat s-o arunce în aer. Pentru pregătirea acțiunii Romanenco a fost trimis în satul cel mai apropiat să cumpere alimente, dar acesta a fost prins de jandarmi și a dezvăluit planul camarazilor săi². Cei trei parașutiști rămași – Suchnev, Dolea și Recov – au încercat să dinamiteze calea ferată, dar în timp ce se îndreptau spre locul unde stabilit au fost primiți cu focuri de armă de jandarmi și au trebuit să abandoneze misiunea. Acest fapt i-a convins că nimeni nu mai avea șansă să-și îndeplinească misiunea și au încercat să scape de urmăritori pentru a trece Prutul și a reveni în liniile sovietice.

Au reușit să scape de urmăritori și au trecut Prutul în dreptul satului Grozești, au cumpărat haine civile de la țărani, dar au fost prinși pe raza comunei Ciuciuleni, județul Lăpușna. Jandarmii care i-au prins i-au înaintat pentru exploatare informativă la eșalonul Serviciului Special de Informații (SSI) aflat în zonă. În urma cercetărilor (Anexa) s-a aflat că toți au fost recrutați de la unitățile lor în perioada 25 mai – 26 iunie 1941 și trimiși la Odesa pentru a fi încadrați în unitățile de parașutiști. Pregătirea a efectuat-o la centrele din Odesa, Noua Poltavă și Voznesensk și, în afară de misiunea principală – distrugeri în infrastructură și comunicații –, aceștia au primit și sarcina de a spiona și a descoperi poduri, tuneluri și aerodromuri pentru a fi bombardate de aviația sovietică.

La finalul anchetei informative cei trei au fost trimiși în judecată la Curtea Marțială. Având în vedere faptele lor, cel mai probabil au fost condamnați la moarte și executați.

Anexă:

Notă

În noaptea de 24/25 iulie 1941 au fost lansați în vecinătatea satului Porești din județul Iași parașutiștii sovietici Suchnev Gheorghe Efimovici, Dolea Feodor și Recov Chiril, cu misiunea de a săvârși distrugeri și acte de terorism în regiunea Bârlad – Vaslui – Huși. Fiind prinși de organele Legiunii de Jandarmi Lăpușna în comuna Ciuciuleni au fost înaintați și Serviciului nostru. Din investigațiunile întreprinse au rezultat următoarele:

Suchnev Gheorghe Efimovici, conspirativ Derschi, de origine etnică rusă și de cetățenie sovietică, de profesie constructor de aparate chimice la uzina din Berezniki, absolvent a șapte clase tip, cu stagiul militar satisfăcut în Batalionul 258 Independent din Divizia 150 Infanterie Odessa, fiind menținut în armată cu gradul de locotenent politruc în unitatea menționată. Născut la 20 aprilie 1918 în satul Sanghino, raionul Olhov, a avut ultimul domiciliu în Odessa, strada Orovskă nr. 3.

În 1940 terminând stagiul militar – cum legile militare sovietice oferă tinerilor cu stagiul militar satisfăcut – putea deveni candidat în partid sau comsomol,

² Mai multe detalii privind capturarea parașutistului I. Romanenco, în: Alin Spănu, *Parașutiștii sovietici în România. Grupa lansată în județul Iași la 24 iulie 1941*, în *Acta Moldaviae Meridionalis XXVIII-XXIX* (redactori: Constantin Popescu, Ioan Mancaș, Viorica Zgutta), vol. II, Vaslui, 2007-2008, p. 222-227.

cu posibilitatea ca următor unei concentrări să dobândească gradul de locotenent politruc de rezervă. Numitul, dându-și seama că în viața civilă nu va putea câștiga cu profesia sa o sumă care să-i asigure o existență convenabilă, a rămas în armată cu gradul de locotenent politruc.

Dolea Feodor, de origine etnică ucraineană și de cetățenie sovietică, de profesie măcelar, absolvent a cinci clase primare, cu stagiul militar satisfăcut în Batalionul 11 Transmisiuni din Chișinău, Divizia 11 Motorizată, născut la 24 aprilie 1918 în comuna Niynaia Crapivna din regiunea Vinița, a avut ultimul domiciliu în orașul Briansk, strada Maleghina nr. 3.

Recov Chiril Jacovlevici, de origine etnică ucraineană și de cetățenie sovietică, de meserie lucrător lemnar, absolvent a cinci clase primare, cu stagiul militar satisfăcut în Regimentul 153 Infanterie Odessa, născut la 21 martie 1913 în satul Josifovca, raionul Sovrani, a avut ultimul domiciliu în Odessa, Piața Orășeni, despărțământul al II-lea.

Cum au fost recrutați

Între 25 mai și 26 iunie 1941 numiții, în vremea când se găseau mobilizați la unitățile lor au fost recrutați de căpitanii Filipov și Serenko și de politrucul Judin și îndrumați la Odessa, unde au aflat că vor fi pregătiți ca parașutiști.

Cum au fost instruiți

Instructajul necesar numiții l-au primit în centrele de pregătire ale parașutiștilor de la Odessa, Noua Poltavă și Voznesensk, iar ca instructori au avut pe maiorii Macarenko Gromov și Fetlin și căpitanul Filipov. În centrele menționate numiții au primit noțiuni sumare despre descrierea și utilizarea parașutei:

noțiuni teoretice și practice asupra întrebuirii explozibililor la distrugeri;

- noțiuni teoretice și practice de folosire a busolei;
- noțiuni de citirea hărții și orientarea în teren cu ajutorul ei;
- trageri cu revolverul;
- lansări cu parașuta de la altitudinea de 800 – 1000 metri;
- exerciții teoretice și practice de transmiterea cu aparatul tff.

Ce misiune au primit

După terminarea instrucției necesare numiții au primit următoarea misiune:

- distrugerea căilor ferate și a podurilor de pe căile ferate și șosele din regiunea Bârlad – Vaslui – Huși;
- distrugerea traseelor telefonice și telegrafice din aceeași regiune;
- incendierea satelor, orașelor, pădurilor și recoltelor întâlnite în drum;
- distrugerea depozitelor militare de orice natură, precum și a fabricilor și uzinelor;

- să atace detașamentele militare izolate pentru a procura informații și apoi să le distrugă;

să informeze prin tff locul unde se găsesc căi de comunicație, poduri, tuneluri, aerodromuri și trupe;

- să informeze prin tff despre dislocarea trupelor germano-române.

Cum au fost echipați

În vederea executării misiunii numiții au primit următorul echipament și armament: una parașută, 4 revolve Parabellum cu 150 cartușe, 9 grenade FI cu focoasele respective, 6 cuțite (3 mari și 3 mici), 3 lanterne cu bateriile respective, 3 busole, un aparat tff, 12 baterii, antenă și 3 lămpi de rezervă pentru aparatul tff, două hărți cu regiunea Bârlad-Vaslui și una a României, pentru orientarea generală, 3 saci de merinde, 3 kg de ciocolată, 6 cutii de conserve și 4 pachete de biscuiți și zahăr. Tuturor parașutiștilor li s-a dat haine militare române și suma de 25.000 lei.

Cum au fost organizați

Pentru ca misiunea ce le-a fost încredințată să poată fi îndeplinită în condiții cât mai bune și pentru ca să existe o coordonare în acțiune, numiții au fost încadrați într-o grupă pusă sub comanda unui șef. Grupa se compunea din următorii parașutiști:

Suchnev Gh. Efimovici, locotenent politruc, comandantul grupei;
Romanenco Ivan, distrugător și translator de limba română;
Recov Chiril, distrugător;
Vasiliev Anatolie Polupanov, distrugător;
Dariev Oleg, ajutorul comandantului de grupă, neprins încă.

Modul de comportare după aterizare

În seara zilei de 24/25 iulie 1941 numiții au fost imbarcați într-un avion de pasageri cu patru motoare IB-3 de pe aerodromul de la Voznesensk și azvârliți în regiunea satului Porești, județul Iași. După aterizare trebuiau să ascundă parașutele, iar restul materialului să-l păstreze, deoarece se puteau rătăci și în această situație trebuiau să acționeze individual.

Regruparea – în ipoteza că ar cădea disparați – urma să se facă prin fluierături, semnale cu lanterna sau imitând cântecul păsărilor. În România trebuiau să rămână o lună, după expirarea căreia urmau să străbată frontul și să revină în URSS, unde trebuiau să se prezinte căpitanului Filipov.

Cum au fost prinși

După ce au aterizat au ascuns parașutele la locul de cădere și apoi au încercat regrouparea prin fluierături. Au reușit să se adune numai Suchnev Gheorghe, Dolea Feodor, Recov Chiril și Romanenco Ivan. Apoi au întâlnit un pădurar de la care au aflat că se găsesc în pădurea Porești din județul Iași.

După ce au rămas trei zile în pădure, timp în care au încercat să intre în legătură cu Voznesensk prin tff, dar fără succes, s-au îndreptat în direcția S-E și în ziua de 3 august 1941 au ajuns la calea ferată Bârnova – Vaslui pe care au intenționat să o distrugă. Planul însă le-a fost zădărnicit de parașutistul Romanenco Ivan, pe care l-au trimis să le cumpere alimente din primul sat, care nu s-a mai întors, iar ei au fost, în schimb, întâmpinați cu focuri de armă. Pentru a nu fi descoperiți au stat ascunși până ce focurile de armă au încetat, apoi au ascuns aparatul tff, bateriile și cifrul, păstrând numai 2 kg toluen, revolvele și grenadele și s-au îndreptat spre Prut, pe care l-au trecut înot prin dreptul satului Grozești.

Au cumpărat apoi de la un țăran haine pentru suma de 4.000 lei și au continuat drumul voind să ajungă în URSS, însă în apropierea comunei Ciuciuleni, părănd suspecti, au fost arestați de organele Legiunii de Jandarmi Lăpușna fără să fi putut executa misiunea primită.

Pentru faptele stabilite în sarcina lor, numiții Suchnev Gheorghe Efimovici, Dolea Feodor și Recov Chiril au fost înaintați Curții Marțiale.
(Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Colecția 50, dosar 7696, f. 95-100)

ACȚIUNI SUBVERSIVE SOVIETICE ÎN ROMÂNIA (1941)

Lucian Spiridon*

Cuvinte cheie: Spionaj sovietic, Inspectoratul General al Jandarmeriei, Iasi.

Key words: Soviet espionage, the General Inspectorate of the Gendarmerie, Iassy.

Abstract:

The article presents the shares held during the year 1941 by Soviet espionage in Moldova and intended consequences of the war. In this article are founded just by the Romanian state institution to act against aviation and Soviet spies and their role. An important role in these operations have had the General Police Special Intelligence Service, the General Inspectorate of the Gendarmerie.

Perioada premergătoare declanșării războiului mondial a fost caracterizată de o intensificare sensibilă a acțiunilor revizioniste la nivel global. Într-un asemenea context, autoritățile statului român au acordat o atenție sporită obținerii de informații, prin intermediul Serviciului Secret, condus de Mihail Moruzov. Secțiile de Informații și Contrainformații din cadrul serviciului au fost solicitate din plin, pentru strângerea de date și observații sau concluzii necesare luării deciziilor politico-militare.

Speriat de agresivitatea sovieticilor, regele Carol al II lea a solicitat părții germane trimiterea unei Misiuni Militare în țara sa¹ Referindu-se la această solicitare, purtătorul de cuvânt al Legației Germaniei, von Ritgen, menționase, într-o discuție particulară, care avusese loc la 30 iunie 1940, că „Germania dorește să protejeze România în fața unui eventual atac sovietic”² Situația internă și externă a României l-a determinat pe regele Carol al II lea să îl cheme pe Ion Antonescu la guvernare. La

* Drd, Facultatea de Istorie – Universitatea „Al. I. Cuza” Iași

¹ Referitor la rolul Misiunii Militare Germane vezi: Martin Victor Răzvan, *Colaborarea militară româno-germană. Aspecte ale sosirii Misiunii Militare Germane în România în România în ecuția păcii și dictatului. Culegere de studii și comunicări prezentate la sesiunea dedicată aniversării a 80 de ani de la înființarea Centrului de Cercetare și Păstrare a Arhivelor Militare Istorice General Radu Rosetti, 28-30 iulie 2000*, Pitești, 2001, pp. 352-362. Cu privire la trimiterea în România a unei Misiuni Militare Germane ministru plenipotențiar sovietic la București, Anatoli Lavrentiev trimetea în data de 20 octombrie 1940, ministrului de externe sovietic, Molotov, o scrisoare în care menționa că „ Oficial Guvernul român spune că invitarea trupelor germane în România are drept scop instruirea armatei române și dotarea tehnică a tuturor compartimentelor armatei. Impresia este că adevăratul motiv pentru care guvernul român a făcut acest pas este promisiunea Germaniei că, după reînarmarea armatei române, cu ajutorul statelor Axei, vor depune toate eforturile pentru revenirea la România a provinciilor pierdute” Apud, Elena Iuliana Lache, *Statutul internațional al României de la război la pace(1939- 1947)*, Editura Militară, București, 2010, p. 141.

² Rebecca Haynes, *Politica României față de Germania între 1936 și 1940*, Editura Polirom, Iași, 2003, p. 152.

4 septembrie 1940, generalul a fost investit cu depline puteri. Politica dusă de guvernul Antonescu, în contextul internațional al aceluși timp, a fost una de apropiere de Germania, deși el era cunoscut, în cercurile politico-militare, ca fiind filo-englez și filo-francez. Misiunea Militară Germană solicitată de regele Carol al II-lea, a venit în România în octombrie 1940. Ea avea în vedere, printre alte misiuni, atât garantarea granițelor de atunci ale țării, după cedările teritoriale, cât și instruirea armatei române pentru pregătirea participării la război, deși România era încă stat nonbelligerant. O componentă importantă a Misiunii Militare Germane a reprezentat-o Misiunea Aeriană Germană din România. Rolul acesteia era acela al pregătirii teritoriului național românesc pentru acțiunile militare germane în Balcani contra U.R.S.S.³ Efectivele întregii Misiuni Militare Germane au venit în România în intervalul 19 octombrie-14 noiembrie 1940. În cadrul Misiunii Aerului intrau 189 ofițeri, 19 ofițeri superiori și 168 ofițeri inferiori, 648 subofițeri, 3.832 de soldați de trupă, 1.013 autovehicule și 64 de avioane. Acestor efective li s-au alăturat, pentru apărarea antiaeriană, 121 tunuri a.a., 21 mitraliere a.a și 12 proiectoare. Acestea îi erau subordonați disciplinar „comandamentul german de instruire de pe lângă diferitele genuri de arme române, comandanții orașelor, ofițerii germani comandanți ai gărzilor și regimentul de apărare teritorială, ale cărui batalioane se aflau la București, Ploiești și Iași”⁴ La începutul anului 1941, Comandamentul Superior al Trupelor Armatei Germane din România transmitea autorităților militare românești ordinul 51/1941, referitor la intrarea în dispozitiv a forțelor aeriene germane din România. În baza aceluși ordin, toate forțele aeriene germane se subordonau Misiunii Aeriene Germane. Toate acțiunile întreprinse de către Misiunea Aeriană Germană în prima parte a anului 1941, pe teritoriul României, denotau faptul că partea germană se pregătea pentru declanșarea operațiunilor împotriva U.R.S.S.

Pe parcursul anilor 1940-1941, autoritățile române și cele germane au avut mai multe întrevederi care au vizat probleme de ordin militar și strategic, premergătoare acțiunilor din vara anului 1941. Partea română a fost informată despre data declanșării operațiunilor contra sovieticilor, abia la începutul lunii iunie. În cadrul unei întrevederi din 9 iunie 1941, dintre baronul Killinger și mareșalul Ion Antonescu, a fost pomenită data de 22 iunie. Nouă zile mai târziu, adică la 18 iunie 1941, într-o scrisoare trimisă de Adolf Hitler lui Ion Antonescu se menționa că Germania a luat hotărârea de „a reduce definitiv pericolul pentru Europa”⁵, pe care îl reprezenta U.R.S.S. În urma întrevederii și a deciziei transmise de Hitler, Ion Antonescu s-a deplasat în zona Moldovei și a dat ordin de mobilizare a armatei. În același timp, Comandamentul Trupelor Germane ale Armatei de Uscat a emis ordine privind siguranța și apărarea frontierelor României, menționând că din informațiile primite

³ Comandor aviator (r) Aurel Pentelescu, *Aeronautica română pe frontul de est(22 iunie1941-23 august1944)*, Teză de doctorat, București, 1995, p. 29.

⁴ Andreas Hillgruber, *Hitler, Regele Carol și Mareșalul Antonescu Relațiile germano-române(1938-1944)*, Editura Humanitas, București, 1994, p. 191.

⁵ Comandor aviator Aurel Pentelescu, *op.cit.*, p. 33.

rezultă că un astfel de atac este prevăzut către sfârșitul lunii iunie⁶. Populația a fost înștiințată de autorități cu privire la declanșarea războiului împotriva U.R.S.S. prin intermediul comunicatelor de presă și a radioului, la data de 22 iunie 1944. Se dorea astfel mobilizarea populației și participarea la războiul sfânt pentru eliberarea provinciilor ocupate. Conform relatărilor martorilor, pe străzile Iașului, „pretutindeni, megafoanele urlau, Români, țara vă cheamă la luptă! Războiul sfânt a început”⁷

În planurile elaborate de partea germană, România trebuia să participe activ la Operațiunea Barbarosa⁸. Era prevăzut ca armata română, într-o primă fază, să aibă ca misiune atât acoperirea flancului sudic german, cât și de a opera cu forțele germane care înaintau în Moldova⁹. În strategia de război germană se menționa că România reprezintă un centru strategic și o bază pentru supremația politică a Europei de Est și de Sud – Est. Conform aprecierilor generalului Antonescu, prezentate lui Hitler în cadrul primelor întrevederi ale lor, se menționase că în baza Pactului Tripartit, semnat de România la 23 noiembrie 1940, a fost permisă intrarea trupelor germane pe teritoriul ei.

Pe parcursul primăverii-verii 1941, Marele Stat Major a elaborat mai multe directive referitoare la apărarea țării. În directivele din lunile aprilie -iunie se preciza că principalul obiectiv al armatei era apărarea Moldovei și asigurarea grosului forțelor

⁶ Ioan Dan, *Procesul Mareșalului Ion Antonescu*. Ediție revizuită și îmbunătățită, Editura Lucman, București, 2005, p. 208.

⁷ Maria Golăescu, *op.cit.*, p.11.

⁸ Referitor la situația generală a României în această perioadă precum și la geneza operațiunii Barbarosa vezi printre altele: Bevin Alexander, *Cum ar fi putut câștiga Hitler al doilea război mondial. Greșelile fatale care au condus la înfrângerea naziștilor*. Traducere de Lidia Grădinaru, Editura Lucman, București, 2003; Gheorghe Buzatu, *Din istoria secretă a celui de al doilea război mondial*, vol. I, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1988, vol II, Editura Enciclopedică, București, 1995; Idem, *România cu și fără Antonescu*. Editura Moldova, Iași, 1990; Idem, *România sub imperiul haosului (1939-1945)*, Editura Rao, București, 2007; Idem și colaboratorii (editori), *Pace și război (1940-1944)*. *Jurnalul Mareșalului Ion Antonescu* (comentarii, anexe, cronologie), vol I, Casa Editorială Demiurg, Iași, 2008; Iosif Constantin Drăgan (coord), *Antonescu Mareșalul României și războaiele de reîntregire*, Editura Nagard, Veneția, 1991; Florin Constantiniu, Ilie Schipor, *Trecerea Nistrului (1941)*. *O decizie controversată*, Editura Albatros, București, 1995; Florin Constantiniu, Alesandru Dușu, Mihai Retegan, *România în război*, Editura Globus, București, 1995; Florin Constantiniu, 1941. *Hitler, Stalin și România. România și geneza operațiunii Barbarossa*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2002; Pavel Moraru, *România și bătălia informațiilor între Prut și Bug (1940-1944)*, Editura Militară, București, 2011; Ioan Scurtu, Constantin Hlihor, *Anul 1940. Drama românilor dintre Prut și Nistru*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 1992; Idem, *Complot împotriva României 1939-1947*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 1994; Valeriu Florin Dobrinescu, Ion Constantin, *Basarabia în anii celui de al doilea război mondial 1939-1947*, Editura Institutului European, Iași, 1995; Ioan Șișcanu, *Răptul Basarabiei 1940*, Chișinău, Editura Universitas, 1993; Ion Giurcă, *Anul 1940. Drama României Mari*, Editura Pro Transilvania, București, 2000; Alesandru Dușu, Florica Dobre, Leonida Login, *Armata Română în al doilea război mondial 1941-1945*, Editura Enciclopedică, București, 1999; Alesandru Dușu, Maria Ignat, 1940. *Drama României. Răpt și umilință*, Editura Universal Dals, București, 2000; David M. Glantz, *Hitler-s Invasion of Russia 1941*, Tempus Publishing Inc., Charleston, 2001; John Erickson, Ljubica Erickson, *Hitler versus Stalin. The second world war on the eastern front*, Carlton Book, London, 2001; David Porter, *Order of Battle in the Red Army in WWII*, Amber Books, London, 2009; Richard Overy, *Russia-s War*, Penguin History, London, 2010;

⁹ Alesandru Dușu, *Locul nostru în război*, în „Magazin istoric”, iunie 2001, p. 23.

În această zonă, pentru a interveni în cadrul contraofensivei avute în vedere¹⁰ Marele Stat Major a cooperat cu reprezentanții O.K.W., O.K.H., cu cei ai Misiunii Militare Germane din România, dar și cu Statul Major al Armatei a 11-a germane, instalată în zona Moldovei, în iunie 1941. În pregătirea ofensivei, Armata a 4-a din zona Iași urma să acționeze cu o escadrilă de recunoaștere, o escadrilă de legătură și două, trei escadrile de observații. Acestea erau coordonate de Comandamentul Aero Armată. Conform instrucțiunii speciale numărul 22, emisă la 8 iunie 1941, aviația de recunoaștere a Armatei a 4-a Iași avea ca rază de acțiune zona Iași-Slobozia, în nord, și Dunărea-brațul Sulina, în sud. În ceea ce privește apărarea antiaeriană a României, la data de 22 iunie 1941, Comandamentul Apărării Antiaeriene, coordonat de generalul de Divizie Gheorghe Popescu, în colaborare cu Centrul General de Pândă au mobilizat la nivelul țării trei Comandamente Apărare Antiaeriană și șase Grupări de Apărare Antiaeriană. Gruparea de Apărare Antiaeriană din zona Moldovei era condusă de locotenent colonelul Marcel Ghirculescu. Comandamentul Apărării Antiaeriene solicita Marelui Stat Major să „se depună eforturi pentru încadrarea cu mai mult personal a unităților de apărare antiaeriană de pe cuprinsul țării”¹¹, în vederea eficientizării sistemului. Membrii echipelor de apărare pasivă aveau ca obligație să rămână tot timpul zilei în alertă, neputând părăsi instituția pe care o apărau nici măcar la sfârșit de săptămână. În planul inițial, elaborat de autoritățile militare, Comandamentul Apărării Antiaeriene al zonei Iași trebuia să raporteze Marelui Stat Major stadiul în care se aflau lucrările de apărare pasivă și zonele unde erau amplasate. Guvernul a decis ca autoritățile locale să poată colecta de la cetățeni sume de bani necesare consolidării adăposturilor antiaeriene. În caz că aceștia nu puteau oferi sumele de bani solicitate, ei aveau obligația să ajute prin muncă la repararea lor.

Autoritățile române, în colaborare cu cele germane, au înființat la nivelul fiecărei regiuni câte o zonă de apărare pasivă. Zona de apărare pasivă din Moldova, cu sediul la Iași, avea rolul de a coordona toate acțiunile apărării pasive a județelor din nordul țării. Fiecare instituție de pe raza județului avea obligația să aibă mai multe echipe de apărare pasivă. Susținerea acțiunilor s-a făcut cu finanțare din creditul de război transmis de Ministerul de Finanțe către Ministerul de Interne și Ministerul de Război. Consiliul de Patronaj al Operelor de Caritate urma să se ocupe de asigurarea stocurilor de alimente prevăzute populației retrase în adăposturile antiaeriene.

Ministerul Apărării și Ministerul de Interne au tipărit broșuri care cuprindeau instrucțiuni referitoare la modul cum trebuia să se acționeze în cazul unui atac aerian. Informațiile publicate în broșuri¹² aveau și rol de mobilizare a populației și a armatei. Broșurile erau distribuite către instituții prin intermediul Ministerului Propagandei

¹⁰ Pentru mai multe detalii referitoare la rolul avut de Statul Major General Român în elaborarea planurilor de luptă pe parcursul războiului a se vedea Teofil Oroian, Gheorghe Nicolescu, *Șefii Statului Major General Român (1859- 2000)*, Editura Europa Nova, București, 2001.

¹¹ Centrul de Studii și Păstrare a Arhivelor Militare Istorice, fond 1727, dosar 435, f. 29. (în continuare Centrul de Studii și Păstrare)

¹² Broșurile erau adresate populației de la sate și orașe purtând titlul de *Măsuri de apărare în caz de bombardament la sate și orașe, fiind obligatorii pentru întreaga populație*.

Naționale și prin intermediul Serviciului de Propagandă, existent în cadrul Apărării Pasive.

Planurile elaborate de Marele Stat Major prevedeau că, pentru început, „pe frontul de pe linia Prutului trebuiau să se execute acțiuni de fixare a adversarului”¹³. În elaborarea planurilor de luptă, un rol important l-a avut și S. S. I. Serviciul conlucrea cu Marele Stat Major, dar se afla sub ordinele Președenției Consiliului de Miniștri. S. S. I. avea rolul de organ de informare a conducerii statului. În urma deciziilor adoptate de Ion Antonescu pe durata războiului, Serviciul, în colaborare cu Ministerul de Interne, a avut ca sarcină recrutarea și instruirea, în școli special înființate, a viitorilor agenți care urmau să participe la misiuni pe frontul de est. În baza *Legii pentru înființarea Serviciului Special de Informații*¹⁴, se lăsau depline puteri șefului S.S.I., Eugen Cristescu. Sub conducerea lui Eugen Cristescu structurile Serviciului Special de Informații au suportat transformări importante.

Secția Informații din cadrul noului serviciu a fost supusă unei „serioase operații de chirurgie”, primind prerogative sporite. Noul personal angajat provenea mai ales din cadrul ofițerilor existenți în Marele Stat Major. Secția trebuia să elaboreze rapoarte care erau transmise mareșalului și ministerelor. Pe durata războiului, *Secția Informații* a fost condusă de colonelul Ion Lissievici, numit de Eugen Cristescu, cu aprobarea Conducătorului Statului.

Secția Contrainformativă din cadrul S. S. I. a fost și ea supusă reorganizărilor făcute din ordinul directorului, care avea ca principiu prevederea că obligația unui serviciu de informații stă în opera de prevenire¹⁵. În anii războiului, secția s-a confruntat, atât cu acțiunile întreprinse de sovietici, cât și cu cele efectuate de spionajul maghiar. Mulți agenți maghiari activau în zona Moldovei, între Galați și Iași. Aceștia aveau ca principal obiectiv urmărirea trupelor române de la frontiera de est, pentru ca în situația în care armatele române ar fi creat probleme Germaniei pe front, să poată obține aprobarea ocupării întregii Transilvanii.

¹³ Teofil Oroian, Gheorghe Nicolescu, *op. cit.*, p. 227.

¹⁴ După preluarea puterii Ion Antonescu a emis o nouă lege de organizare și funcționare a serviciilor de informații înființând începând cu septembrie 1940 *Serviciul Special de Informații*. Această nouă structură informativă înlocuia fostul *Serviciu Secret*, condus printre alții de către Mihail Moruzov. Referitor la activitatea lui Moruzov vezi Cristian Troncoță, *Mihail Moruzov și frontul secret*, Editura Elion, București, 2004. Cu privire la înființarea noului serviciu vezi decretul lege numărul 3083, în „Monitorul Oficial” partea I, 25 septembrie 1940. Un al doilea decret cu numărul 3084 publicat tot în „Monitorul Oficial” din aceeași zi de 25 septembrie 1940 menționa că noul șef al S.S.I. era colonelul Ioan Nicolaid. Acesta a fost însă înlocuit cu Eugen Cristescu, fost șef al Siguranței. Despre numirea lui Eugen Cristescu la conducerea principalului serviciu de spionaj românesc din aceea perioadă, mai târziu fratele său, Gheorghe Cristescu avea să afirme că „printre pretendenții la postul de șef al S.S.I., 3 sunt mai preciși, și anume Tomescu Ștefan, inspector și șef al contraspionajului de la Marele Stat Major, Constantin Maimuca, inspector general la Siguranță și generalul Seinescu, fost șef al Secției a doua Informații din Marele Stat Major. Dar este numit un al patrulea și anume Eugen Cristescu”, Idem, *Omul de taină al Mareșalului*, Editura Elion, București, 2005, p. 175 (în continuare *Omul de taină*).

¹⁵ Cezar Măță, *Serviciile secrete ale României în războiul mondial (1939-1945)*. Cuvânt înainte de Gheorghe Buzatu. Indice general de Alexandrina Joniță, Casa Editorială Demiurg, Iași, 2010, p. 104.

Pentru a ajuta aviația dislocată în zonă, Serviciul Special de Informații a înființat *Eșalonul Mobil*, care urma să acționeze pe frontul de est. Această structură a înființat trei centre de informare în Moldova, la Galați, Iași și Suceava.

S. S. I. avea în subordinea sa și un Birou al Regiunilor, care coordona acțiunile de contrasabotaj și spionaj. Un astfel de birou exista și la Iași. În timpul operațiunilor militare din est, S. S. I. a deplasat personal din cadrul așa numitei *Secții G*. Secția făcea parte din *Eșalonul Mobil* al Serviciului, având ca principal obiectiv colaborarea, pe frontul de est, cu serviciile de informații externe ale armatelor aliate. La Iași a fost înființat un *Centru de Informare* care avea ca activitate culegerea de date privitoare la atacurile aeriene din zona Moldovei. Referindu-se la activitatea *Centrului de Informare*, Eugen Cristescu afirma că serviciul înființase chiar o școală de agenți *pentru dobândirea cunoștințelor cât mai temeinice în toate ramurile cu legături directe sau indirecte în materie de informații*¹⁶ Persoanele instruite în cadrul centrului urmau să lucreze în *Centrele de Informare* și să transmită ulterior către S. S. I. informațiile culese despre spioni, aviatori capturați și alte știri din zona frontului. Încă din primele zile ale conflictului, *Centrul Informativ Iași*, ca parte a *Eșalonului Mobil*, a cules știri despre armatele sovietice din preajma frontierei. Mijloacele folosite în obținerea de informații erau interogările prizonierilor sau rapoartele agenților infiltrați peste Prut¹⁷ *Centru Informativ* colabora cu un birou de siguranță din cadrul Inspectoratului de Jandarmi Iași, birou care avea ca principal obiectiv verificarea informațiilor obținute.

Biroul 2 Contrainformații din S. S. I., coordonat de locotenent colonel Gheorghe Petrescu și locotenent colonelul Ioan Catană, avea ca obiectiv coordonarea activității Birourilor Statistice Militare. Aproximativ la frontul de granițe României, după 1943, a impus înființarea unei structuri și la Iași. Aceasta avea ca responsabilitate verificarea informațiilor și contracararea acțiunilor armatelor sovietice.

Pe parcursul războiului, în structura Jandarmeriei a luat înființare un *Grup de poliție specială*. Grupul a colaborat pentru strângerea de informații cu S. S. I. Ion Antonescu a solicitat Jandarmeriei să fie instruiți la nivelul instituției un număr de cel puțin 300 de persoane care să conlucreze cu Marele Stat Major și S. S. I., pe frontul de est. Ca urmare a dispoziției primite, Inspectoratul General al Jandarmeriei a transmis către Inspectoratele Regionale de Jandarmi ordinul ca „pe tot parcursul războiului formațiunile de jandarmi teritoriale să fie în permanentă stare de luptă”¹⁸ Informațiile strânse din zona județelor Moldovei erau transmise Inspectoratului Regional de Jandarmi Iași pentru întocmirea Buletinelor Informativ, care, apoi, erau remise Inspectoratului General al Jandarmeriei. Directivele, ordinele și rezoluțiile emise de către Ion Antonescu erau transmise șefului serviciului, verbal sau în scris, prin intermediul secretarului general al Cabinetului Militar.

¹⁶ Cristian Troncotă, *România și frontul secret (1859- 1945)*, Editura Elion, București, 2008, p. 247.

¹⁷ Referitor la activitatea S.S.I. pe parcursul anilor 1939-1947 a se vedea și Florin Pintiile, *Serviciul Special de Informații în perioada 1939-1947*, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2003.

¹⁸ Vasile Mihalache, *Istoria Jandarmeriei Române (1850- 2000)*, Editura Ministerului de Interne, București, 2000, p. 208.

Pentru a se evita abuzurile funcționarilor Serviciului, pe durata războiului, s-a înființat, în baza *Legii pentru înființarea Serviciului Special de Informații*, o *Comisie pentru numiri și înaintări* și o *Comisie de disciplină*.

Rapoartele elaborate de autoritățile militare germane din cadrul Grupului de Armate Sud și S.S.I., în ziua de 22 iunie 1941, arătau că „patrurile noastre au trecut râul Prut între Galați și Iași fără să întâmpine rezistență”¹⁹, ocupând podurile din zonă. La 22 iunie 1941, Serviciul Special de Informații a elaborat mai multe Buletine Informative referitoare la declanșarea războiului. Conform informărilor, radiourile din Germania au transmis pe parcursul întregii zile „Proclamația cancelarului Hitler”. Prin intermediul acesteia se anunța declanșarea războiului împotriva Rusiei. În proclamație se menționa că „U.R.S.S. a urmărit slăbirea Germaniei prin ocuparea Țărilor Baltice, Basarabiei, încălcări terestre și aeriene a teritoriului Germaniei și României”²⁰

În urma hotărârilor luate de către Președinția Consiliului de Miniștri, teritoriul României, trebuia să fie împărțit încă din primele momente ale războiului, în zone de operațiuni militare. De la începutul campaniei din est, zona Moldovei a fost inclusă în cadrul zonei armatelor de operații. Din acest motiv, regulile care se aplicau posturilor de jandarmi erau cele existente în rândul armatelor de pe front.

Bombardamentele aliate asupra României au făcut obiectul mai multor lucrări²¹. Așa cum arăta istoricul Gheorghe Brătianu, România era „în atenția estului (a U.R.S.S. – n.n.s.) și vestului tot timpul”²², această situație accentuându-se odată cu declanșarea războiului din est, datorită poziției strategice și a resurselor economice de care dispunea statul român.

¹⁹ Franz Halder, *Jurnal*. Versiunea românească Corina Grigore Pintilie, Editura Elit, București, 1998, p. 367.

²⁰ A. N. I.C., fond P. C. M.- Cabinetul Militar, dosar 341/1941, f. 143.

²¹ Istoriografia care face referire la bombardamentele aliate asupra României a avut mult timp o orientare unilaterală. Astfel, dacă atacurilor declanșate de anglo-americani li s-a acordat un spațiu amplu având un efect major asupra mentalității epocii, cele sovietice nu au „beneficiat” de o atenție specială decât în ultima vreme, prin mai multe studii, dintre care pot fi amintite cele semnate de Viorel Gheorghe, *Județul Prahova 22 iunie-15 iulie 1941. Carpența din războiul aerian*, în „Anuar”, Tom X, 2001, p.148-157; Idem, *Războiul aerian la Curbura Carpaților (1941-1942)*, în „Mousaios”, Tom VII, Buzău 2001, p. 259-282; Idem, *România sub bombele aviației sovietice (22 iunie -30 iunie 1941)*, în „Mousaios”, Tom VIII, Buzău 2001, pp. 400-475; Idem, *România sub bombele aviației sovietice 1 iulie 1941-august 1943*, în „Mousaios”, Tom IX, Buzău 2004, p.409-446; Aurel Pentelescu, *op.cit.*; Alexandru Alin Spănu, *Atacurile aeriene sovietice asupra României (22 iunie-16 octombrie 1941)*, în volumul *Omagiul istoricului Valeriu Florin Dobrinescu*, Coordonator Horia Dumitrescu, Editura Pallas, Focșani, 2003, pp. 547-559; Pentru mai multe detalii referitoare la rolul aviației în cel de al doilea război mondial a se vedea și lucrarea *World War II. Album*, Edited by Hall Buell, Tess Press, New York, 2002. Dintre lucrările de memorialistică ale unor participanți la acele evenimente pot fi menționate jurnalele unor personalități din viața politică și culturală din România: Raoul Bossy, *Jurnal (2 noiembrie 1940- 9 iulie 1964)*, Prefață de Florin Constantiniu, membru corespondent al Academiei Române. Ediție îngrijită de Ion Mamina, Editura Enciclopedică, București, 2001, Camil Demetrescu, *Note- Relatări*. Ediție îngrijită de Nicolae C. Nicolescu, Editura Enciclopedică, București, 2001; Constantin C. Giurescu. *Amintiri*. Ediție îngrijită de Dinu C. Giurescu, Editura All, București, 2000.

²² Apud, Constantin Hlihor, *Armata Roșie în România, adversar, aliat, ocupant (1940-1948)*, vol. I, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 1996, p. 107.

Unele zone din cuprinsul României, precum capitala țării și cu precădere orașele Ploiești, Pitești (localități cu industrie petrochimică), și cele aflate la granița cu U.R.S.S. au devenit ținte ale aviației sovietice. Problema parașutiștilor sovietici și a atacurilor aeriene preocupa în cea mai mare măsură și autoritățile germane din România interesate să păstreze intacte capacitățile de extracție și prelucrare a petrolului și a zonelor militare din apropierea granițelor. Astfel, Comandamentul 5 Teritorial transmitea, prin Ordinul Circular numărul 2717/1941, *Instrcțiunile date de Comandamentul Suprem al trupelor germane din România asupra comportării trupelor la apariția parașutiștilor și trupelor aerotransportate inamice*, prin care se stabileau măsurile obligatorii pentru contracararea acestora. La observarea lansării sau a aterizării parașutiștilor sau a trupelor aerotransportate, orice soldat trebuia să înceapă lupta contra lor și să raporteze imediat autorităților militare germane sau române, folosind consemnul „convorbire de aterizare aeriană radio urgență”, la care toate celelalte convorbiri erau întrerupte până la confirmarea mesajului de către autoritatea căreia îi era transmis. Orice autoritate era datoare să transmită imediat acest raport esalonului superior și, până la sosirea trupei destinate pentru acest scop, să înceapă să organizeze lupta fără cruțare contra inamicului prin utilizarea tuturor soldaților și trupelor aflate în apropierea locului de aterizare²³

De la începutul conflictului, U.R.S.S. a trimis parașutiști și agenți în spatele trupelor româno-germane, pentru a obține informații referitoare la transporturile militare efectuate de inamic, infrastructura zonei, principalele obiective cu rol economic și militar și despre zonele dens populate. Agenții sovietici aveau și sarcina identificării și fotografierii podurilor din zona de frontieră. Pentru a nu deveni suspecți grănicerilor, ei foloseau ca mijloc de transport căruțele. Dintr-o notă emisă de Serviciul Special de Informații, rezulta că sovieticii se infiltraseră în „zona comunei Popricani, cu ajutorul unui țaran pe nume Balios Vasile”²⁴. Aceștia aveau ca misiune obținerea de informații despre armatele româno-germane din zonă. Prin infiltrarea spionilor și răspândirea de manifeste pe teritoriului României, sovieticii au urmărit influențarea populației cu privire la desfășurarea războiului. În aceste misiuni au folosit atât agenți ai serviciilor secrete, parașutiști, cât și simpatizanți ai comunismului din teritoriile ocupate în 1940. Mulți dintre ei au acționat chiar în zona Iași²⁵

²³ Direcția Județeană Buzău a Arhivelor Naționale, fond Legiunea de Jandarmi Buzău, dosar 11/1941, f. 132. (în continuare D. J. B. A. N.)

²⁴ Cristian Troncotă, Alin Spănu, *Documente S. S. I. privind spațiul sovietic 22 august 1939- 23 august 1944*. Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2004, p. 151.

²⁵ Referitor la lansarea parașutiștilor și efectuarea de spionaj de către sovietici pe parcursul celui de-al doilea război mondial vezi Viorel Gheorghie, Alexandru Gaiță, *Parașutarea spionilor sovietici și intrarea României în război*, în „Opinia”, Anul X, p.8; Viorel Gheorghie, *Acțiuni de spionaj în România în anii celui de-al doilea război mondial*, în volumul, „Omagiul istoricului Valeriu Florin Dobrinescu”, Coordonator Horia Dumitrescu, Editura Pallas, Focșani, 2003, pp. 502-515; Pavel Moraru, *România și bătălia informațiilor între Prut și Bug (1940- 1944)*, Editura Militară, București, 2011. În februarie 1941 au fost prinși doi spioni care acționau în zona județului Iași. Ei aveau asupra lor armamentul necesar și sumele de bani aferente desfășurării misiunii. Obiectivul lor era de a „afla unde se găsesc unități militare germane și de a duce dincolo actele de ale ostașilor germani aflați în Moldova” A. N. I. C., P.C.M., dosar 164/1941, f. 2. În luna martie 1941, într-un raport, întocmit de Secția 5 a din Marele Stat Major, intitulat *Doctrina și caracteristicile conducerii războiului în armata sovietică* se arăta că, „forța de atac era dată

Autoritățile de la Moscova trimiteau în misiune agenți de informații recrutați din toate straturile sociale. Viitorii agenți semnau documente de colaborare cu serviciile secrete sovietice. Fiecare spion avea obligația să alcătuiască dosare cu notele informative referitoare la obiectivele urmărite. Biroul Contrainformații din cadrul Marelui Cartier General a redactat o sinteză informativă referitoare la *Parașutiștii sovietici ca agenți de spionaj, sabotaj și terorism*, în care se preciza că „U.R.S.S. a folosit parașutiști pentru spionaj mai ales în ultima perioadă”²⁶ Agenții instruiți în cadrul unor școli speciale existente în Chișinău, Odessa și Tiraspol urmăreau să creeze panică în rândul populației. În materialul elaborat a fost prezentat și modul de acțiune al agenților, care fie se deplasau în același timp cu armatele de pe front, fie acționau în spatele armatelor româno - germane. S. S. I. menționa că de recrutarea agenților se ocupa *Conducerea Superioară a Propagandei din Armata Roșie*, care colabora cu celelalte instituții de spionaj din U.R.S.S. Autoritățile române au acționat pentru capturarea spionilor folosind reprezentanții Jandarmeriei, ai Marelui Stat Major și ai Serviciului Special de Informații. După cum se preciza într-o notă informativă a S. S. I., Legația Sovietică de la București era puternic implicată în acțiunile de spionaj. Un număr restrâns de membri ai Legației aveau ca sarcină identificarea punctelor de graniță mai puțin supravegheate de către autoritățile române, pentru a crea aici organizații comuniste. Conform S. S. I., Legația identificase locurile propice de trecere în nordul țării. Până la începutul anului 1941, sovieticii ar fi trecut peste 1.500 de revolve calibru 7,65 mm și mitraliere Nagand. Armele au fost introduse în portierele mașinilor, în valizele diplomatice și chiar prin intermediul unor curieri cu destinații precise²⁷ Ca urmare a acestor evenimente, dar și a altora, la sugestia ministrului Afacerilor Externe și a lui Grigore Gafencu, ambasadorul României la Moscova, Generalul Ion Antonescu a dat ordin ca tot personalul „Legației Sovietice din capitală să fie urmărit de aproape în toate deplasările [...] discret și cu tact”²⁸ În felul acesta, autoritățile române reacționau și la permanenta supraveghere a Legației României de la Moscova, de către N.K.V.D. Ținte ale serviciilor secrete sovietice erau și ofițerii germani. Președenția Consiliului de Miniștri era informată în prima parte a anului 1941 că de la școala de teroriști din Chișinău au fost trimiși în România patru indivizi cu ordin precis de a comite asasinat asupra ofițerilor germani pentru a provoca tulburări²⁹ Direcția Generală a Poliției menționa și ea că membrii mișcărilor comuniste, originari din Moldova, primiseră ordinul să se întoarcă împreună cu refugiații din Basarabia în România, pentru a continua aici noua activitate în spatele frontului.

---

de grupele de parașutiști sau de partizani lansate în spatele frontului cu misiunea de a sprijini în mod efectiv armata operativă pentru a influența moralul populației și a trupelor combatante” Mioara Anton, *Propagandă și război. Campania din est(1941-1944)*, Editura Tritonic, București, 2004, p. 326.

²⁶ Cristian Troncotă, *Glorie și tragedii. Momente din istoria serviciilor de informații și contrainformații române pe frontul de est(1941-1944)*, Editura Nemira, București, 2003, p. 61(în continuare *Glorie și tragedii*).

²⁷ D. J. B. A. N., fond Poliția Oraș Buzău, dosar 21/1941, f. 34.

²⁸ *Ibidem*, f. 160.

²⁹ *Ibidem*, f. 117.

O notă informativă a S. S. I., referitoare la acțiunile subversive, arăta că se luase decizia, de către conducerea U.R.S.S., de a folosi echipe mici de spioni, recrutați din rândul locuitorilor Basarabiei, care să acționeze pe teritoriul României³⁰. Printre spionii infiltrați erau și femei, pe post de radiotelegrafist. Misiunea spionilor era atât de a culege date utile în stabilirea strategiilor militare, cât și de a acționa pentru distrugerea căilor ferate, a podurilor și a șoselelor. Un alt obiectiv urmărit în permanență a fost întreruperea comunicațiilor, prin distrugerea rețelelor telefonice. Marele Stat Major elaborase încă din martie 1941 un raport în care se menționa că sovieticii înțeleg să folosească pe scară largă agenți lansați în spatele frontului cu scopul de a produce panică în rândul populației³¹. În vederea capturării spionilor și a parașutiștilor sovietici, autoritățile române au acționat utilizând aviația și jandarmeria. Inspectoratul General al Jandarmeriei supraveghea, prin intermediul Jandarmeriei Teritoriale, activitatea elementelor subversive din interiorul țării, care puteau distruge sistemul feroviar și podurile sau luptau împotriva desantului aerian. Pentru capturarea parașutiștilor sovietici, s-au înființat 22 de companii de poliție zonală. Au fost concentrate, încă de la începutul anului 1941, 31 de companii și 8 plutoane de poliție, în subordinea Marilor Unități operative ale armatei. S-au mai mobilizat 12 batalioane operative de jandarmi și Regimentul de jandarmi pedestri. Aceștia din urmă aveau ca îndatorire reținerea militarilor găsiți izolați și supravegherea persoanelor civile care nu se legitimau.

Un rol important în prinderea spionilor și a persoanelor infiltrate pe teritoriul României îl avea și *Corpul Detectivilor*. Acesta făcea parte din structurile Poliției Române și avea ca obiectiv „supravegherea și urmărirea informativă a persoanelor ce periclitau siguranța statului, ordinea internă și integritatea statului, precum comuniști, emigranți ruși, agenți ai serviciilor secrete”³². Atât în preajma declanșării războiului, cât și pe parcursul desfășurării acestuia, S. S. I., în colaborare cu alte instituții cu rol

³⁰ Serviciile secrete românești pe parcursul anilor de război au prins mai mulți spioni veniți din Basarabia. Astfel încă din luna septembrie 1940 se raporta către Președenția Consiliului de Miniștri faptul că în zona râului Prut fusese prins de către Compania de Grăniceri Răducăneni – Iași basarabeanu Mihail Vidrașca. În cadrul interogatoriului la care a fost supus el „a declarat că autoritățile sovietice din Basarabia l-au forțat să treacă în România pentru a culege informații referitoare la starea de spirit din armata română și din sânul populației civile, să afle amplasamentele trupelor de grăniceri și ale unităților militare românești de pe malul Prutului. Referitor la dispozitivul unităților sovietice din Basarabia, el a declarat că în fiecare sat de pe malul Prutului sovieticii aveau câte un pichet de grăniceri, fiecare cu un efectiv de 34-36 de soldați, dotat cu câte patru cai, doi câini și un camion cu capacitate de două tone; la Nisporeni se afla artileria antiaeriană motorizată, cu circa 30-40 de piese; la Vărzărești se mai aflau vro 20 de tancuri, foarte vechi, la Ungheni sovieticii aveau un regiment de infanterie, cu o coloană de 60-70 de mașini. Trupele sovietice din apropierea hotarului româno-sovietic nu erau cantonate prin localități, ci prin corturi, pe câmp. Numai grănicerii erau cazați în case. Patrurile de frontieră erau duble: una alcătuită din poliția secretă (G.P.U.) și o patrulă formată din grăniceri. De la alte persoane venite din Basarabia s-a aflat că la Ungheni ar fi existat peste 300 de tancuri și tanchete, camuflate la circa 300-400 de metri în spatele malului stâng al fluviului” Apud Pavel Moraru, *România și bătălia informațiilor între Prut și Bug (1940-1944)*, Editura Militară, București, 2011, pp. 31-32.

³¹D. J. B. A. N., fond Poliția Oraș Buzău, dosar 21/1941, f. 329.

³² Vasile Bobocescu, *Istoria poliției române*, Editura Ministerului de Interne, București, 2000, p. 288.

informativ³³, elabora un *plan general de informații anual*. Planul putea fi modificat oricând de către conducerea Serviciului, în funcție de noile situații care apăreau atât pe front cât și pe plan intern.

Pentru eficientizarea acțiunilor s-a elaborat și un *plan de căutare a informațiilor*³⁴, care cuprindea date de ordin militar, în proporție de peste 80%. La întocmirea planului respectiv a colaborat personalul care aparținea Secției Informații a S. S. I., împreună cu reprezentanți ai Marelui Stat Major. În baza rezultatelor obținute se realiza așa-numitul *plan definitiv de informații*. Planul întocmit era mai apoi aprobat de conducerea Marelui Stat Major și transmis Serviciului Special de Informații pentru a fi pus în aplicare. Șeful *Secției Informații* din cadrul S. S. I. și conducerea Marelui Stat Major cunoșteau în detaliu planul, în baza căruia prezentau, constant, informări Mareșalului Antonescu. Astfel, se cunoaștea exact activitatea armatelor sovietice. S. S. I. a colaborat și cu Ministerul Afacerilor Străine în vederea obținerii de informații de ordin militar, economic și politic, în preajma declanșării operațiunilor contra U.R.S.S.

Conform unor estimări realizate de către autoritățile române înainte de declanșarea conflictului, sovieticii ar fi dispus de peste 20.000 de parașutiști amatori³⁵, dar din rapoartele serviciilor speciale românești rezulta că aceștia nu fuseseră folosiți până în acel moment. Informațiile obținute erau transmise de către Marele Cartier General, urgent, unităților militare. Pentru a fi mai eficienți în prinderea spionilor și a parașutiștilor sovietici, reprezentanții statului român au hotărât, pe parcursul anului 1941, „înființarea, organizarea și funcționarea unităților de infanterie aeriană în cadrul aeronauticii militare”³⁶. Decretul lege, emis de mareșal, cu privire la infanteria aeriană, făcea referire la unități de parașutiști organizate pe companii, batalioane și regimente. În baza acestui decret, Subsecretariatul de Stat al Aerului, coordonat de Gheorghe Jienescu, a elaborat o *Notă studiu asupra posibilităților de formare a unui corp de parașutiști*. Despre adoptarea acestui model de organizare al aviației române, Marele Cartier General român aprecia că preluarea modelului german a dus la „câștigarea spațiului aerian, neutralizarea rezervelor strategice inamice, avantaje ce au deschis calea spre victorie”³⁷. Informațiile transmise de S. S. I. despre situația parașutiștilor sovietici menționau că în U.R.S.S. se acorda o mare atenție unităților de parașutiști și transporturilor aeriene, al căror număr crescuse. Autoritățile considerau

³³ Pe parcursul războiului pe lângă informațiile oferite de către Serviciul Special de Informații un rol important în stângerea, prelucrarea și prezentarea sub forma unor sinteze informative adresate Președinției Consiliului de Miniștri îl mai aveau și Direcția Generală a Poliției și Jandarmeria Română.

³⁴ *Planul de Căutare a Informațiilor* se elabora având la bază problemele zonei respective. În plan se prevedeau atât mijloacele de punere în aplicare cât și rețeaua ce urma a fi folosită.

³⁵ Colonel Mircea Tănase, *Salt în istorie. Parașutiștii din România în anii celui de al doilea război mondial* Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2003, p. 74.

³⁶ *Ibidem*, p. 51.

³⁷ Dr. Valeriu Avram, *Germanii în aeronautica română*, Editura Comunicator Impex, București, 2004 p. 188.

că parașutiștii reprezentau o armă de elită, un grup de oameni care trebuie să aibă o pregătire militară de excepție și conștiința actului de sacrificiu³⁸

Acțiunile desfășurate de spioni și cele ale brigăzilor de debarcare aeriană, folosite pe toată durata conflictului, au dus la eficientizarea atacurilor de pe frontul de est. Astfel de brigăzi au activat în zona graniței cu România, dar și în alte zone, precum Crimeea sau zona petroliferă din U.R.S.S. La începutul războiului, sovieticii acționau cu 11 brigăzi de debarcări aeriene. Unii dintre parașutiști fuseseră instruiți în cadrul școlilor existente la Erevan și Batumi.

Trebuie menționat și faptul că pe parcursul lunii august a anului 1941, la Moscova, au avut loc negocieri secrete între reprezentanții guvernului sovietic și cei ai Marii Britanii, referitoare la acțiunile comune de spionaj împotriva Germaniei și aliaților ei. În documentul semnat la 30 septembrie 1941 se prevedea printre altele că serviciile secrete ale celor două țări să își acorde asistență reciproc. *„Această asistență va include procurarea de documente, procurarea și introducerea de materiale și de stații de radio în teritoriile respective. Organizațiunile britanică și sovietică își vor acorda întreaga asistență pentru realizarea comunicațiilor. Autoritățile britanice și sovietice vor schimba orice informație care poate fi folosită în activitățile subversive. De asemenea, autoritățile britanice și sovietice vor face schimb de informații priviind dezvoltarea mijloacelor tehnice și a metodelor de sabotaj. Britanicii și sovieticii își vor acorda sprijin reciproc pentru stabilirea legăturilor cu structurile lor din zonă și pentru introducerea agenților lor în țările balcanice”*³⁹

Acțiunile aviației române aveau ca obiectiv contracararea operațiunilor aviației sovietice care vizau urmărirea mișcării trupelor germano-române în zona de graniță, depistarea obiectivelor strategice, ce fuseseră declanșate anterior chiar atacurilor de la 22 iunie 1941⁴⁰, efectuarea de bombardamente, răspândirea de manifeste cu rol propagandistic etc. Conform planurilor tactice, elaborate de către autoritățile române, încă de la sfârșitul anului 1940, aviația militară română trebuia să

³⁸ Alin Spănu, *Parașutiștii sovietici în România. Grupa lansată în județul Iași la 24 iulie 1941*, în „Acta Moldaviae Meridionalis”, Anuarul Muzeului Județean Ștefan cel Mare, Vaslui, XXVIII- XXIX, vol. II, p. 222. (în continuare *Parașutiștii sovietici în România*).

³⁹ Maria Georgescu, Mihai Retegan, *S. S. I.-S. O. E. Jurnal politic (1941-1944)*, Editura Rao, București, 2007, pp. 207-208.

⁴⁰ Acțiuni de survolare a teritoriului românesc în preajma graniței avuseseră loc încă de la începutul anului. Postul de jandarmi Sculeni informa Prefectura Iași, în data de 22 ianuarie, că asupra comunei zburase, cu o zi înainte, un avion cu trei motoare de culoare cenușie și la aripi avea alb și roșu. Acesta a trecut pe deasupra satului Sculeni la o înălțime de 500-600 metri. Același avion a zburat și deasupra satului Frăsuleni, unde grănicerii români au tras cu armele asupra lui. Despre acțiunile aviației sovietice, Jandarmeria Iași menționa în cadrul unui raport din data de 18 iunie. În 17 iunie, a fost găsit de locuitori, pe câmp, în marginea satului Românești, un balon sondă de cauciuc, care avea atârnat un aparat de înregistrare. În material se arată că în comuna Grajduri fusese descoperit de jandarmi un astfel de balon. Prin acțiunile întreprinse autoritățile sovietice au urmărit cunoașterea sistemului de apărare româno – german, amplasarea exactă a armatelor ce urmau să participe la război și dotarea acestora. În ziua de 14 iunie 1941 sovieticii infiltraseră grupe de spioni. O parte din aceștia au fost capturați în comuna Bosia, iar alții în orașul Pașcani. *Buletin Informativ transmis de către Inspectoratul de Jandarmi Iași în data de 18 iunie 1941 către Corpul 4 Teritorial Iași* Centru de Cercetare și Păstrare, fond, C4 Teritorial, dosar 1349, f.180.

răspundă unor execuții prompte și adaptate nevoilor, având în organică sa totalitatea elementelor necesare exercitării rolului ca armată de luptă principală⁴¹

Prin documentul „Instrucțiuni numărul 2000”, elaborat de Statul Major al Aerului și de Subsecretariatul de Stat al Aerului, în 1941, aeronautica militară română a fost reorganizată, înființându-se două organe de coordonare și control: Comandamentul Apărării Antiaeriene a Teritoriului, care urma să se ocupe cu apărarea antiaeriană a obiectivelor militare și industriale de pe întreg teritoriul național, și Comandamentul Forțelor Aeriene. Aviația militară română acționa cu: *trei flotile de informații și bombardament ușor a câte două grupuri, iar fiecare grup avea trei escadrile a nouă avioane românești și trei escadrile de legătură, 1 corp aerian cu trei flotile de vânătoare a câte trei grupuri, fiecare grup avea trei escadrile a câte 12 avioane*⁴² Ea era susținută de artileria antiaeriană, compusă din patru brigăzi a câte două regimente, fiecare regiment având trei divizioane a câte 4-5 baterii de tunuri Vickers și Skoda, de 75 mm.

Subsecretariatul de Stat al Aerului și Ministerul de Interne au colaborat pentru stoparea infiltrării spionilor și a parașutiștilor străini. Posturile de jandarmi de pe raza județului au transmis către Jandarmeria Iași mai multe rapoarte referitoare la infiltrări ale spionilor, cum au fost cele din comuna Țuțora. Au existat și cazuri când unii locuitori ai comunelor de graniță ofereau adăpost și hrană spionilor, așa cum a fost în comuna Rediu Mitropolie, unde mai mulți localnici au fost arestați și acuzați de spionaj. Conform serviciilor românești de spionaj, autoritățile din U.R.S.S. își propuseseră să trimită, pe parcursul întregului an 1941, în România, peste 360 de parașutiști. O parte din aceștia urmau să activeze în zona de graniță a județului Iași. Autoritățile de la București au decis ca aceste știri să fie comparate cu informațiile din alte surse și exploatate⁴³ Pentru creșterea eficienței operative, I. G. J. trebuia să transmită Marelui Stat Major orice modificare apărută în cadrul Inspectoratelor Regionale de Jandarmi, pe parcursul desfășurării operațiunilor militare. La rândul său, Comandamentul General al Etapelor trebuia să permită jandarmilor, în momentul terminării operațiunilor militare, revenirea la atribuțiile avute anterior. Conform ordinilor primite de la Marele Stat Major, Comandamentul urma să înștiințeze Inspectoratul General al Jandarmeriei cu privire la îndeplinirea ordinelor.

Personalul Inspectoratului Regional de Jandarmi avea de gestionat și situațiile în care securitatea populației civile era amenințată cu armamentul din cuiburi de mitraliere sovietice⁴⁴ rămase în zonă. Armamentul abandonat reprezintă un pericol pentru localnici și din cauza faptului că se puteau produce accidente în momentul utilizării necorespunzătoare. În vederea preîntâmpinării accidentelor provocate prin folosirea armamentului „descoperit”, autoritățile au cerut populației să încercuiască zona unde se afla armamentul și să anunțe cel mai apropiat post de jandarmi sau pe reprezentanții armatei.

⁴¹ Dr. Valeriu Avram, *op.cit.*, p. 185.

⁴² General Platon Chimoagă, *Istoria politică și militară a războiului României contra Rusiei sovietice (22 iunie 1941- 23 august 1944)*, Editura Fides, Iași, 1997, p. 113.

⁴³ A.N.I.C., fond P.C.M.-Cab. Militar, dosar 375/1941, f.189.

⁴⁴ Idem., fond I. G. J., dosar 37/1941, f. 91.

Pentru supravegherea activității armatelor sovietice în zona Prutului și a Mării Negre, autoritățile germane au solicitat guvernului român instalarea a „două posturi de radio ascultare unul la Iași, altul în Constanța”⁴⁵. Cu toate acțiunile întreprinse, nu s-a putut evita infiltrarea spionilor și raidurile avioanelor sovietice. Autoritățile române au înaintat reprezentanților U.R.S.S. note de protest cu privire la violarea granițelor de către aviația sovietică. Guvernul României a hotărât luarea de măsuri de ordin militar, ca răspuns la aceste incursiuni. Ultimile mișcări ale trupelor române în zona de frontieră din Moldova nu au reprezentat altceva decât măsuri defensive din partea României la mișcările trupelor sovietice.

Acțiunile nu au fost recunoscute de Molotov, ministrul de Externe sovietic. Într-un discurs publicat în „Vocea Poporului”⁴⁶, acesta afirma că „însărcinat fiind de guvernul Uniunii Sovietice trebuie să declar că trupele noastre și aviația noastră nu și-a permis încălcarea granițelor în nici un punct. O minciună și o provocare este și declarația de azi a lui Hitler”⁴⁷. Referitor la atacurile declanșate asupra Iașului, în primele ore ale războiului, martori oculari menționau că acestea au fost de durată și intensitate mare, din zona Sărării putând fi observate flăcările exploziilor și ale tirurilor de artilerie care luminau orizontul. Noaptea, casele de pe dealul de dincolo de Țicău și Tătărași apăreau ca niște siluete negre. Uneori se vedeau sfărâməturi de case, de pământ și probabil de trupuri omenești⁴⁸.

Reconstituirea rolului și a locului județului Iași în cadrul evenimentelor militare din anii 1941 – 1944 nu ar fi fost posibilă fără a prezenta mai întâi situația militară a țării înainte de izbucnirea războiului. Conștienți fiind de acest fapt, am încercat să oferim celor interesați un succint tablou informațional al nivelului de pregătire a României înainte de declanșarea războiului.

---

⁴⁵ Cristian Troncotă, Alin Spănu, *op. cit.*, p. 127.

⁴⁶ „Vocea Poporului” a fost unul dintre cele mai răspândite manifeste de către sovietici în primele zile de război. Acest manifest era sub forma unui ziar și cuprindea textul în limba română a declarației lui Molotov, ministru de Externe sovietic, declarație făcută în data de 22 iunie.

⁴⁷ A. N. I. C., fond P. C M.-Cab. Militar, dosar 341/1941, f. 291.

⁴⁸ Maria Golăescu, *op. cit.*, p. 12.

ROMÂNIA ÎN PERIOADA PREMERGĂTOARE CELUI DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL – DIFICULTĂȚI POLITICE ȘI OPȚIUNI MILITARE

Mircea Tănase*

Cuvinte cheie: integritate teritorială, suveranitate națională, potențial militar, alianțe politico-militare, înzestrare deficitară.

Key words: territorial integrity, national sovereignty, military potential, political-military alliances, poor equipment.

Abstract: *Romania in the Period Previous to the Second World War – Political Difficulties and Military Options*

Ensuring Romania's national security in the interwar period represented a major concern for the political-military decision-makers of the country. The great problems the continent had to face also involved, in one way or another, the Romanian state, which, following its territorial unification, gained strategic value at continental level and became a matter of great concern related to meeting the territorial and especially economic needs of the old as well as new regional actors that sought to fill as visible as possible positions on the stage represented by Europe.

Romania's fundamental interests – to maintain territorial integrity and to consolidate national independence and sovereignty – could not be ensured without significantly strengthening its defence capabilities for a more and more obviously imminent new military confrontation.

Before the Second World War, Romania's military potential was at a worrying level, and the political-military decision-makers had to adopt plans of operations in which a decisive role was played by political-military alliances. Concomitantly, they had to diminish the certain effects of the armed forces poor equipment.

Perioada interbelică, caracterizată de o dezvoltare considerabilă a artei militare, puternic influențată de mijloacele pe care știința și tehnica de vârf le-au creat, a însemnat și pentru arta militară românească un important pas înainte, de certă valoare, cu abordarea tuturor aspectelor teoretice ale organismului militar, inclusiv cele doctrinar-strategice, cu particularizări la condițiile concrete ale României. Mai puțin eficiente au fost însă măsurile pe planul asigurării materiale și al ridicării potențialului de război al țării, ceea ce a avut consecințe nefaste în derularea evenimentelor care aveau să urmeze.

* Col. dr., Statul Major General al Armatei României
<http://www.cimec.ro> / <http://www.muzeuvaslui.ro>

După Primul Război Mondial, realizarea statului național unitar în granițele sale firești a însemnat o încununare a efortului economic, diplomatic și militar pe care România l-a întreprins în perioada 1916 - 1919.

Prin desăvârșirea unității sale naționale, România a devenit un stat de mărime mijlocie, cu suprafața de 295000 km² și o populație de 18 milioane de locuitori, așezat într-o zonă geografică de mari interferențe politice, economice și militare, cu o valoare strategică de importanță continentală, cu un potențial economic și demografic în dezvoltare și cu diverse resurse naturale. De aceea, marile probleme ale continentului o vizau într-un fel sau altul, și urma să joace un rol important în concertul statelor europene¹

Problematica securității naționale a României în anii '30 era aparent simplă. Interesele fundamentale ale statului român erau menținerea integrității teritoriale și consolidarea independenței și suveranității naționale. Deosebit de complexă era însă găsirea răspunsurilor optime în binomul amenințări vulnerabilități, specific problematicii de securitate, astfel încât să poată fi salvgardate interesele naționale fundamentale.

Politica de apărare promovată de România s-a materializat în realizarea unui sistem defensiv care să răspundă concepției de ducere a războiului pentru păstrarea integrității teritoriale. În acest sens, categoriile de forțe armate și genuri de armă au fost constituite, înzestrate și pregătite pentru a fi în măsură să respingă o agresiune declanșată, succesiv, dinspre est, vest și sud.

Organizarea armatei române, legiferată prin cele trei legi de organizare din 1924, 1930 și 1932, a fost influențată de o serie de factori, printre care pot fi amintiți: învățămintele primului război mondial, realizarea unității naționale și teritoriale, noua situație strategică a țării, necesitatea de a asigura pregătirea întregii populații apte de a purta armele, posibilitățile economice și financiare, potențialul tehnico-științific al țării, gradul de cultură al contingentelor chemate sub drapel, influența unor structuri organizatorice din alte armate².

Aeronautica, de exemplu, care reprezenta 6,3 % din totalul armatei, avea în compunere Flotila de aviație de gardă, trei flotile de aviație mixte, o flotilă de aviație de vânătoare, o flotilă de aviație de bombardament, o flotilă de hidroavioane, patru flotile de aerostate, opt regimente de apărare contra aeronavelor, un grup de aerostate marină³. Această organizare a suferit mai multe modificări până la declanșarea celui de-al doilea război mondial. În anul 1936 a fost înființat Ministerul Aerului și Marinei. Cu toate acestea, posibilitățile limitate ale industriei aeronautice autohtone au făcut ca aviația română să fie mult în urma exigențelor vremii. De altfel, deși înzestrarea cu armament și tehnică de luptă moderne a constituit una dintre preocupările primordiale ale factorilor de decizie, lipsa mijloacelor financiare și-a pus negativ amprenta asupra dezvoltării industriei proprii de apărare. În tot acest timp

¹ Col. dr. Nicolae Ciobanu, col. dr. Costică Popa, col. (r.) Vasile Pricop, *Curs de istoria artei militare, vol. III*, Editura Academiei Militare, București, 1988, p. 36.

² *Ibidem*, p. 36-37.

³ *Ibidem*, p. 38

însă, în Europa, alte țări au beneficiat din plin de realizările științei și tehnicii pentru a-și înzestra armatele conform cerințelor unui război modern.

În preajma celui de-al Doilea Război Mondial, potențialul militar al României se afla la un nivel îngrijorător. Constatând că țara avea o industrie de apărare slab dezvoltată, o slabă pregătire operativă a teritoriului, o insuficientă dezvoltare a sistemului de comunicații, îndeosebi în Basarabia și Dobrogea, iar armata era lipsită de mijloacele moderne de luptă, factorii de decizie politico-militară s-au văzut nevoiți să adopte planuri de operații în care un rol hotărâtor îl aveau alianțele politico-militare.

“*Pericolul*” pe care îl reprezenta România întregită, cu șanse tot mai mari de a deveni o putere regională, economică și militară, a determinat statele revizioniste din zonă (URSS, Ungaria și Bulgaria) să manifeste, imediat după semnarea tratatelor de pace, o ostilitate directă față de autoritățile de la București.

Amenințate la rândul lor de revizionismul sovietic și maghiar, Polonia, Cehoslovacia, Regatul sârbilor, croaților și slovenilor (din 1929 Iugoslavia), au încheiat cu România convenții politice și militare, inițial bilaterale, ulterior multilaterale, care prevedeau condițiile colaborării și cooperării pentru apărarea în comun în caz de atac din partea acestor state. În 1921 s-a încheiat între România și Polonia o alianță militară defensivă, și tot în același an a fost încheiată “*Mica Înțelegere*” În 1934 a fost semnat „*Pactul Înțelegerii Balcanice*” între România, Iugoslavia, Turcia, ulterior și Grecia, ca o prelungire în sud-estul Europei a “*Micii Înțelegerii*”, destinat contracarării tendințelor expansioniste ale Bulgariei, stat care constituia un factor de instabilitate în Peninsula Balcanică. Prezente în ambele alianțe, Iugoslavia și România ar fi putut constitui un baraj în calea înaintării germano-italiene spre centrul și sud-estul Europei, dar jocul politic al marilor puteri în lupta pentru sferele de influență au făcut aceste alianțe inoperante.

Tratatul de Alianță și Amiciție cu Franța, încheiat la 10 iunie 1926, a avut doar un caracter de asistență diplomatică și nu militară, Convenția Militară, care însoțea tratatul, prevedea doar un schimb de vederi între statele majore ale celor două țări. Mai mult, Franța nu s-a angajat să sprijine România în apărarea teritoriului dintre Prut și Nistru. Cât privește Anglia, o alianță cu aceasta nu s-a putut realiza datorită faptului că ea încuraja pretențiile revizioniste ale unora dintre vecinii României. Când conducerea de la București a realizat că nu se mai putea conta pe alianțele politice și militare încheiate, a încercat să se sprijine pe forțele proprii și să întărească capacitatea de apărare a țării. Era însă destul de târziu. Apele tulburi începuseră deja să fiarbă și, peste numai câteva luni, aveau să dea în clocot în cea mai mare conflagrație a tuturor timpurilor: Al Doilea Război Mondial.

Revizionismul teritorial practicat de statele vecine – URSS, Ungaria, Bulgaria – se detașează ca principala amenințare la adresa intereselor naționale fundamentale ale României în vara anului 1940. Fiecare dintre acești vecini se socotea frustrat de rezultatele Primului Război Mondial, revendicând din partea României porțiuni importante din teritoriu. Amenințarea celor trei vecini putea să ia forma unei invazii - fie conjugate în timp, câte doi sau toți trei odată, fie separate - în scopul realizării obiectivelor propuse. Aceste probabilități, strâns legate de evoluția situației internaționale, de situația fiecăruia dintre prezumtivii adversari la celelalte frontiere,

au creat mari dificultăți planificării strategice românești, conferind acesteia o bază sporită de incertitudine. Este ceea ce în epocă s-a numit „*problemul strategic*” al României⁴.

Situația României s-a agravat considerabil o dată cu concentrarea la granițele sale a numeroase trupe sovietice. Capitularea Franței a grăbit decizia Moscovei de „*a rezolva*” diferendul teritorial cu România. Remiterea *notelor ultimative* a fost precedată de intense pregătiri și demonstrații militare la frontierele dinspre est și nord ale României. După ce în seara zilei de 26 iunie 1940, orele 22.00, V. M. Molotov, ministru al Afacerilor Externe al URSS, i-a înmănat, la Kremlin, lui Gheorghe Davidescu, ministrul plenipotențiar al României la Moscova, o notă ultimativă privind cedarea Basarabiei și a nordului Bucovinei, în urma celor două Consilii de Coroană din 27 iunie, a „*sfaturilor*” reprezentanților Germaniei și Italiei de la București, ca și a aliaților din Antanta Balcanică, autoritățile române au hotărât evacuarea Basarabiei, nordului Bucovinei și ducerea rezistenței pe Prut.

Decizia României se baza pe: înfrângerea armatelor anglo-franceze și a consecințelor armistițiului francez, în urma cărora garanțiile din aprilie 1939, a căror valoare era numai una morală, deveneau inoperante. Marea Britanie, cu propriile ei greutatea de război, nu ar fi putut veni în ajutorul României, mai ales că, în problema granițelor, concepția engleză era aceea de a apăra independența, nu și integritatea României; Ministerul Apărării Naționale și Marele-Stat Major avertizaseră că armata română, cu materialul greu și rezervele de muniții de care dispunea, nu putea lupta mai mult de trei luni cu adversarul; presiunile Germaniei și Italiei, la care se adăuga atitudinea tot mai amenințătoare a Bulgariei și Ungariei care, sprijinite de URSS și Germania, revendicau părți din teritoriul românesc; lipsa de eficiență a ajutorului aliat din cadrul Înțelegerii Balcanice⁵

Dintr-o altă perspectivă, decizia factorilor politici de a accepta aceste cedări teritoriale ca unică soluție este pusă sub semnul întrebării: „*Sub presiuni politice și militare, considerând că prin aceasta vor salva țara, factorii de decizie, în discordanță cu dorința poporului și a armatei, au cedat 1/3 din suprafața țării, lăsând la cheremul noilor stăpâni o populație majoritar românească, supusă ororilor fizice și psihice de neimaginat pentru secolul XX. Au fost cedări în care o instituție fundamentală a statului ARMATA a fost împiedicată să-și exercite atributul fundamental - apărarea țării. Mii de ofițeri, subofițeri, gradați și soldați și-au văzut lezate onoarea, au suportat dezonoarea de a fi dezarmați, maltratați și capturați datorită ordinului primit de a se retrage înapoia noilor granițe impuse și de a nu deschide focul indiferent de situație. A fost una din cele mai triste perioade din istoria armatei române. O armată trebuie să primească ordin să se bată, să învingă, nu să se retragă fără luptă. Cu siguranță, în 1940, armata română ar fi luptat cu vitejie și eroism pentru apărarea țării”*⁶

⁴ Mihai E. Ionescu, *Carol al II -lea și securitatea națională*, în revista *Dosarele istoriei*, nr.5 (45), 2000, p.50.

⁵ Gheorghe Buzatu, *Prăbușirea României Mari*, în Ioan Scurtu, Gheorghe Buzatu, *Istoria Românilor în veacul XX*, Editura Paideia, București, 1999, p. 379.

⁶ Ion Giurcă, *Anul 1940 - Drama României Mari*, Editura ProTransilvania, București, 2000, p.6.

Politica externă a României de după 28 iunie 1940 a fost determinată de consecințele evacuării, sub imperiul forței, a Basarabiei, nordului Bucovinei, părții de nord-vest a Transilvaniei și Cadrilaterului și s-a aflat la originea intrării țării, la 22 iunie 1941, în Al Doilea Război Mondial, alături de statele Axei. Notele ultimative sovietice nu numai că au inaugurat, ci, mai mult, au declanșat procesul dezintegrării teritoriale a României Mari⁷

Încurajate de Germania, Italia și URSS, alte două țări vecine României, Ungaria și Bulgaria, au silit guvernul român să accepte tratative în privința Transilvaniei și Cadrilaterului (Dobrogea de Sud). Tratativele cu Bulgaria s-au desfășurat la Craiova, iar cele cu Ungaria la Turnu Severin. Datorită revendicărilor exagerate ale Ungariei horthyste în privința Transilvaniei, tratativele au eșuat, astfel încât Germania și Italia, deși nu li s-a cerut, și-au asumat rolul de arbitri. Miniștrii de externe ai Germaniei și Italiei, Joachim von Ribbentrop și Galeazzo Ciano, au convocat pe reprezentanții Bucureștilor și Budapestei la Viena, unde, la 30 august 1940, le-au impus semnarea unui „arbitraj” (în realitate un veritabil dictat) în virtutea căruia România era silită să transmită Ungariei partea de nord-vest a Transilvaniei, însemnând 43492 kmp și aproximativ 2667000 locuitori⁸

Acceptarea *Ultimatumului* sovietic și a *Dictatului de la Viena*, în pofida eforturilor întreprinse în ultimii ani ai deceniului al patrulea și a asigurărilor date de cele mai înalte autorități ale statului că hotarele țării vor fi apărate cu orice sacrificii, a pus armata română într-o situație umiltoare, fiind nevoită să se retragă fără luptă din teritoriile românești anexate de statele vecine, astfel că „*Situația creată a echivalat, în mod practic, cu o înfrângere militară, cu însemnate consecințe asupra capacității de apărare a țării. Statul român a fost deposedat de poziții geostrategice esențiale, care au impus o redimensionare a dispozitivului strategic național, afectând, în plus, și poziția sa militară pe continentul european. S-au realizat masive dislocări de unități și mari unități, potențialul demografic și economic s-a restrâns, s-au înregistrat numeroase pierderi de oameni, armament și tehnică de luptă, starea morală a militarilor de toate gradele a avut de suferit ca urmare a abandonării fără luptă a unor părți din teritoriul național. Toate acestea impuneau o reorganizare profundă a organismului militar național, care trebuia să fie capabil să asigure atât individualitatea statului român, cât și aspirațiile sale legitime de reîntregire*”⁹

La 5 septembrie 1940, Carol al II-lea l-a adus la putere pe generalul Ion Antonescu, care, a doua zi, a cerut abdicarea regelui, al cărui regim era considerat vinovat de destrămarea granițelor țării. Generalul Ion Antonescu, proclamându-se conducător al statului român, și-a propus reorganizarea armatei, după formula „o

⁷Valeriu Florin Dobrinescu, *Carol al II-lea și notele ultimative sovietice*, în "Dosarele Istoriei", nr.5(45), 2000, p. 56.

⁸ Florica Dobre, Vasilica Manea, Lenuța Nicolescu, *Armata română de la ultimatum la dictat. Documente*, vol. 1, Editura Europa Nova, București, 2000, p. VII.

⁹ Colonel Petre Otu, *Ostași, vă ordon: treceți Prutul*, în revista *Dosarele Istoriei*, an IV, nr.7(35), 1999, p.17.

armată mică, dar puternică”, cu o perfectă încadrare, disciplină și instrucție, adecvată „realităților românești și condițiilor tehnice moderne”¹⁰

Planul de reorganizare a armatei a plecat de la realitățile existente, printre altele diminuarea teritoriului și a potențialului militar al țării ca urmare a rapturilor teritoriale și încadrarea statului român în sistemul puterilor Axei. El prevedea în esență: reducerea cadrului de pace și de mobilizare la resursele demografice și materiale rămase după aceste rapturi, adecvarea structurilor organizatorice la resursele financiare ale țării („*armata posibilităților bugetare*”), dotarea marilor unități cu mijloace moderne de luptă (blindate, armament antitanc și antiaerian, mijloace motorizate etc.), desființarea comandamentelor care nu au întrebuințare la război, crearea unor mari unități omogene, care să dispună de o bună mobilitate în teatrul de operații. O atenție deosebită a fost acordată formării cadrelor și instruirii trupelor în acord cu doctrina germană. După sosirea misiunii militare germane în România (octombrie 1940) s-au constituit centre de instrucție pe arme, pentru a forma „*după procedeele germane instructori și comandanți de subunități și unități până la batalion inclusiv*”¹¹. Astfel, diviziile 5, 6, 13 infanterie și Divizia Blindată, considerate „*divizii model*”, s-au instruit în comun cu unități germane. Pentru pregătirea viitorilor ofițeri de stat major, la Școala Superioară de Război au fost detașați consilieri germani, care au ținut prelegeri, au elaborat aplicații tactice, au prezentat exerciții demonstrative. Hotărât să îndrepte neregulile din armată, generate, în opinia sa, de ignoranța clasei politice, generalul Antonescu a decis aplicarea acestor măsuri structurale cât mai repede posibil, convins fiind că momentul „*adevărului*”, al angajării forțelor pentru redobândirea teritoriilor pierdute era foarte aproape.

¹⁰ *Ibidem.*

¹¹ *Ibidem*, p.18.

REAȚII ANTICOMUNISTE ALE STUDENȚILOR IEȘENI REFLECTATE ÎN DOCUMENTELE P.C.R. DIN IAȘI (1945-1946)

Marian-Ionuț Hariuc*

Cuvinte-cheie: tineret universitar român, mișcări studențești, atitudine anticomunistă, contradicții ideologice, organizații studențești

Key words: Romanian university youth, student movements, anticommunist attitude, ideological contradictions, student organizations

Abstract:

Transformations within the Romanian society during the process of Romanian entrance in the Soviet sphere of influence have assumed an increasing depth of political confrontations dictated by a context that passed a judgment on national option as a marginal and hostile argument to the new changes. The approach aims to capture the reactions of the Romanian university youth immediately after installing a pro-Communist government led by Petru Groza on March 6, 1945 and brutally controlled by the Soviet Union.

Student movements were characterized by varying degrees of intensity, depending on the areas of the country, the main events occurring in universities such as Bucharest, Iasi and Cluj. Iasi, as an academic centre was not an exception in the confrontation between the forces of communist minorities who wanted to expand the violent influence on all levels of society and university youth, a supporter of traditional Romanian policy. The return of the University of Iasi after more than a year refuge from the Soviet military offensive started in early 1944 meant both strengthening academic environment with an anticommunist attitude and also exacerbation of ideological contradictions among teachers. To extend control, local Communist leaders supported student organizations set up by the Romanian Communist Party, which led to violence during demonstrations. Climactic moments have occurred on several occasions in which students from Iasi expressed dissatisfaction with the communist leadership using sympathy for the monarchy and including towards King Michael. As increasing hostile reactions, PCR County Committee documents prove the increasing communist interest for student movements, which are considered actions of the guardists or National Peasant Party. At the same time, the Communist leaders used various "weapons" such as accusations against deeply anti-Semitic attitudes or against the USSR.

However, the scale of anticommunist reactions from Iasi which existed until the November 1946 elections, quite moderate, was largely echoing the violent events held in other major cities, but also the political tensions nationally

Tema adusă în lumina interpretării istorice prin acest demers poate oferi o deschidere mult mai amplă în intențiile de a analiza fenomenul de ostilitate la adresa regimului comunist în intervalul de timp anterior acaparării puterii în statul român. Astfel ne-am propus să surprindem o parte din reacțiile produse în rândul tineretului cu privire la pericolul instalării unui regim comunist în România, făcând apel la câteva momente semnificative care au marcat relațiile studenților ieșeni cu noile autorități comuniste. Evoluția mișcărilor studențești din principalele centre universitare a avut aproximativ același scop, însă intensitatea revendicărilor a creat în unele cazuri un context predispus violențelor, așa cum s-a întâmplat la București, în evenimentele din 8 noiembrie 1945 sau la Cluj în anul 1946. Mișcărilor studențești din Iași au avut un caracter mai moderat, indus probabil și de autoritatea sovietică directă, dar mai ales de măsurile evacuării luate în cazul Moldovei.

Urmările imediate ale actului de la 23 august 1944 au permis reconfigurarea politicii interne a statului român, presiunile sovietice extinzându-și orizonturile dincolo de evoluția propriu-zisă a frontului și dintr-o poziție oarecum anacronică cu starea populației din teritoriile ocupate. Cazul Moldovei a căpătat un interes deosebit cu precădere la începutul anului 1944, când amenințările invadării trupelor sovietice fac din planurile de evacuare o necesitate absolută începând cu lunile februarie-martie. Pe acest fond, instituțiile principale împreună cu funcționarii statului s-au refugiat în locuri cât mai sigure, inclusiv latura universitară formată din profesori și studenți.

Mișcarea comunistă din Iași a fost aproape inexistentă până în luna septembrie a anului 1944, iar responsabilitatea pentru ineficiența măsurilor adoptate după ieșirea din ilegalitate a aparținut atât liderilor comuniști din Moldova, cât și a Comitetului Central al P.C.R. În plus, situația Moldovei era inexplicabilă, pe măsură ce analizăm condițiile favorabile dictate de contextul refugierii funcționarilor din această zonă a țării și totodată, diminuarea atitudinilor ostile comunismului¹. Astfel, putem afirma că intervalul 23 august 1944-6 martie 1945 a fost dominat de incertitudine, timp în care tendințele separatiste au fost evidente până la un moment dat, iar propaganda comunistă nu s-a bucurat de un succes în rândul populației, decât în mediile restrânse muncitorești.

Schimbările aduse de impunerea guvernului Petru Groza au permis declanșarea unui val masiv de înscrieri în Partidul Comunist, ceea ce a contat în demonstrațiile ulterioare, dar care totodată, a intensificat reacțiile ostile la adresa noii conduceri. Treptat încep să se contureze și activitățile celorlalte formațiuni politice, dintre care în Iași, național-țărăniștii lui Iuliu Maniu au avut cel mai mare succes în mobilizarea populației în mișcările de rezistență față de forțele comuniste.

Revenirea Universității din Iași din refugiul de la Alba Iulia a reprezentat un argument definitoriu pentru intensificarea atitudinilor anticomuniste, venite în special din rândul studenților, dar potrivit constatărilor Comitetului Regional Moldova al P.C.R., rolul profesorilor în instigarea tinerilor ar fi fost unul determinant². Opoziția față de comunism a tineretului universitar a fost justificată de rolul pe care acesta l-a

¹ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Iași (S.J.A.N.), fond Comitetul Regional P.M.R. Moldova (1944-1947), ds. 4/1945, f. 6.

² *Ibidem*, f.35.

deținut pe plan politic în ultimele decenii, prin atragerea acestuia în mișcările politice de extremă dreapta care au marcat perioada interbelică, iar contextul războiului i-a impus o maturizare vizibilă care să-l pregătească pentru refacerea statului român postbelic. Astfel tinerii și-au orientat atitudinile de simpatie înspre orice ar fi fost definit de identitatea națională românească, spre un simbol solid al rezistenței în fața pericolului comunist impus de sovietici³. Spre exemplu, la Universitatea din București, singurele ziare care circulau în mediul studentesc erau „Dreptatea” și „Liberalul”, iar materialele de propagandă comunistă scrise de ideologi de partid precum Miron Constantinescu erau supuse unei critici aspre⁴.

Măsurile de prevenire a rezistenței venite din mediul universitar s-au dorit a fi cât mai rapide și eficiente, iar în cazul Universității din Iași „purificarea” politică trebuia realizată din perioada în care universitatea se afla încă în refugiu. Comisia de epurare a fost formată din profesori renumiți ai Iașului precum Alexandru Myller (președinte al comisiei), Iorgu Iordan, Gheorghe Zane și ulterior, istoricul Andrei Oțetea⁵. Efectele epurării au creat rupturi în rândul cadrelor universitare care în scurt timp au devenit vizibile și în mediul studentesc. Intențiile comuniste de distrugere a autonomiei universitare și-au găsit un răspuns în manifestările de opoziție tot mai evidente în rândul studenților, ca urmare a diferențelor create de înființarea noilor structuri studentești controlate de Partidul Comunist, dar și de evoluția de pe plan național. De obicei, semnele de nemulțumire erau legate de încălcarea drepturilor studentești cum era sistemul de acordare al buselor, condiționate de înscrierea în Societatea Studenților Democrați⁶. Pe fondul anihilării celorlalte partide în plan politic, însoțită de o cenzură violentă, tineretul universitar își îndreaptă ultimele speranțe către instituția regală, formându-se un puternic curent promonarhic care să legitimizeze revendicările studentești și nemulțumirea față de guvernul Groza.

Problema stării de spirit în rândul studenților ocupă un loc important în rapoartele Comitetului Județean P.C.R. Iași. În luna iunie a anului 1945 orice manifestare care atingea interesele partidului a fost amintită și interpretată drept caz neadaptat la noile schimbări produse în ultimul timp. Antisovietismul românesc era argumentat prin cele mai clare dovezi, relația din ultimele decenii cu U.R.S.S. având un singur nume: Basarabia⁷. Rapoartele organizației județene indicau o stare de spirit tensionată în rândul studenților, mulți dintre aceștia, se pare, păstrând speranța schimbării regimului politic existent, vorbind de un posibil conflict anglo-rus, sau de riscul transformării Moldovei într-o „republică Moldovenească care să aparție U.R.S.S.-ului”⁸.

³ Maria Someșan, *Universitate și politică în deceniile 4-6 ale secolului XX. Episoade și documente*, București, Editura Universității, 2004, p.296.

⁴ Gheorghe Onișoru, *România în anii 1944-1948. Transformări economice și realități sociale*, București, Editura Fundația Academia Civică, 1998, p. 96-97.

⁵ Mariana Momanu, *Educație și ideologie. O analiză pedagogică a sistemului totalitar comunist*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2005, p. 175-181.

⁶ Dumitru Șandru, *Comunizarea societății românești în anii 1944-1947*, București, Editura Enciclopedică, 2007, p.61.

⁷ Gheorghe Onișoru, *op. cit.*, p. 162-163.

⁸ S.J.A.N. Iași, fond Comitetul Județean P.M.R. Iași (1945-1950), ds. 1/1945, vol. I, 36-37.

O altă problemă cu care s-au confruntat comuniștii din Iași a fost reticența tinerilor la mesajele transmise de propaganda Asociațiilor de Studenților Democrați sau a Tineretului Progresist. Rolul existenței unor astfel de structuri era unul lipsit de teme, în spatele cărora se ascundea propaganda comunistă pentru atragerea tineretului de partea sa, motiv pentru care aceștia au sfidat activitățile acestora și nu s-au grăbit să se înscrie în asociație⁹. Primii tineri care au ales să se înregistreze în organizații precum Tineretul Progresist au fost dintre cei mai săraci fără perspective de avansare de scara socială, însă și în aceste condiții T.P. nu a căpătat acel caracter de masă dorit de comuniști. Era evident că elita studențească să evite apartenența la o organizație în careia era rezumată la un statut de egalitate cu persoane din categorii sociale inferioare¹⁰. Astfel de atitudini nu ar fi putut ajuta în propaganda comunistă, dar și mai grav, exista pericolul ca în aceste situații să se formeze rapid o manifestare de opoziție alternată de prezența unor persoane cu influență, mai ales din rândul așa-ziselor „elemente legionare”. În acest sens, era semnalată sosirea în localitate a studentului Marcoci Neculai și existența a doi studenți de la Politehnică și Medicină originari din Basarabia „care stau în gazdă la un loc dosnic pentru a li se pierde urma”. Până și cele mai mici zvonuri capătă atenție în rândul comuniștilor, orice întâlnire suspectă surprinsă fiind pusă pe seama existenței unor cuiburi legionare¹¹. Cazurile de manifestări anticomuniste sau extremiste variaau de la distrugerea afișelor P.C.R. sau ale P.S-D și până incidente violente cu soldații sovietici, ceea ce explica destul de clar tensiunea menținută în mediul studențesc. În această direcție, comuniștii reușesc să obțină informații care sugerau „abateri”: „În ziua de 19 iunie ora 8 seara, la Căminul Studențesc Gheorghe Asache, studentul Buzelan, anul III Politehnică, a scuipat un afiș al Social-Democraților, spunând că sub masca socialiștilor se află jidani” Un alt caz este reprezentat de studentul Rusu Marin de la Politehnică, care a bătut un soldat sovietic „umplându-l de sânge” Incidentul s-a petrecut în curtea căminului „Gh.Asachi”, avându-i ca martori pe doi studenți studenții Palade și Hahon¹².

Evenimentele din vara anului 1945 au contribuit din plin la intensificarea atitudinilor ostile comunismului printre tineri, momentul de referință fiind reprezentat de decizia regelui Mihai de a intra în așa-numita „grevă regală”, și refuzul de a participa la manifestațiile pregătite pentru prima sărbătorire a zilei de 23 august. Opoziția regelui față de guvernul Groza și mai ales cererile de a demisiona au avut un rol mobilizator pentru cea parte a populației care vedea prin printr-o politică de rezistență și atașament față de monarhie, modalitatea de îndepărtare a influenței comuniste și apărarea valorilor tradiționale românești¹³.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ Dumitru-Alexandru Aioanei, *Organizații comuniste de tineret din Iași după al Doilea Război Mondial*, în Adrian Cioflâncă, Luciana M. Jinga (coord.), *Represiune și control social în România comunistă*, „Anuarul IICCMER”, vol. V-VI, Iași, Editura Polirom, 2011, p. 271.

¹¹ S.J.A.N. Iași, fond Comitetul Județean..., ds. 1/1945, vol. I, f. 36.

¹² *Ibidem*.

¹³ Dinu C. Giurescu, *Imposibila încercare. Greva regală, 1945*, București, Editura Enciclopedică, 1999, p. 15-23.

Prima manifestație promonarhistă din Iași de la declanșarea „grevei regale” are loc la 6 septembrie 1945, cu ocazia împlinirii a cinci ani de la urcarea pe tron a regelui Mihai. Evenimentele organizate de către studenții ieșeni au constituit o bună oportunitate pentru comuniști în încercările de a demonstra forța pe care aceștia o dețineau în Iași. Astfel, reacția s-a concretizat prin mobilizarea muncitorilor în organizarea unei manifestații de popularizare a guvernului Petru Groza, concomitent cu manifestările de la Universitate. În timp ce la Mitropolie se desfășura o slujbă închinată în sănătatea Majestății Sale Regelui, în prezența prefectului Bordeianu și a liderului comunist ieșean Vasile Mârza, aula Facultății de Drept a servit drept loc de invitație pentru toți studenții care doreau să asiste la susținerea unui discurs despre însemnătatea zilei de 6 septembrie. Momentul festiv a fost perturbat de intrarea unui grup de muncitori în sală, în frunte cu Ion Niculi, un vechi comunist ieșean, „ilegalist” provenit din rândul tipografilor. Decizia comuniștilor de a pătrunde în mediul universitar a fost interpretată de studenți drept o provocare, mai ales că acest gest a constituit un bun prilej de a face propagandă în rândul tinerilor. Deși incidentele nu au avut urmări grave, rezumându-se la câteva îmbrânceli, muncitorii a dat de înțeles că o viitoare încercare de a organiza manifestații de acest gen, ar putea îndrepta demonstrația spre violență¹⁴. Manifestația muncitorilor de la Atelierele C.F.R., coordonată de comuniști precum Mihai Novicov sau Ion Niculi și-a asumat, se pare, rolul de avertisment pentru studenții ieșeni, deși în orice moment situația ar fi putut degenera în conflict. Exagerările sunt recunoscute și în raportul de activitate întocmit de Comitetul Județean P.C.R.: „cu toate că noi am comis o serie de greșeli, intrând în Universitate și violând într-un anumit fel oarecum anatomia Universitară, totuși manifestația muncitorilor a marcat o desfășurare de forțe care a reușit să intimideze pe reacționari și să-i pună pe gânduri”¹⁵.

Manifestările promonarhiste și totodată anticomuniste din 8 noiembrie 1945 au căpătat un caracter național, fiind considerate apogeul acțiunilor antiguvernamentale începute din momentul instalării unui guvern procomunist. În aceeași măsură s-a susținut că acțiunile de simpatie la adresa regelui ar fi trebuit să aibă loc la 23 august 1945, când s-ar fi împlinit un an de la lovitura de stat, însă amânarea evenimentelor a fost determinată de declanșarea „grevei regale”¹⁶.

În toate orașele reședință de județ au avut loc în dimineața zilei de 8 noiembrie Te-Deumuri în cinstea regelui Mihai, cu participarea tuturor oficialităților, urmând ca apoi în cele mai multe reședințe de județ să aibă loc manifestații populare¹⁷. La Iași însă nu au căpătat accente la fel de violente precum cele de la București, unde amploarea demonstrației a provocat un număr ridicat de arestări în rândul studenților, iar pentru declanșarea incidentelor s-a apelat la provocări pentru a putea justifica înăbușirea violențelor prin focurile de armă trase asupra manifestațiilor¹⁸. Urmărire

¹⁴ Gheorghe Onișoru, *op. cit.*, p.178-180.

¹⁵ S.J.A.N. Iași, fond Comitetul Județean...ds. 1/1945, vol. I, f. 87.

¹⁶ Petre Țurlea, 8 noiembrie 1945, București, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2000, p. 14.

¹⁷ *Ibidem*, p. 66.

¹⁸ Dinu C. Giurescu, *op. cit.*, p.50-66; Maria Someșan, *op. cit.*, p. 298-299.

incidentelor au fost intens exploatare de forțele comuniste în scopul legitimării viitoarelor măsuri represive luate în rândul opozanților partidului și mai ales pentru a lansa atacuri tot mai acerbe la adresa „partidelor istorice”. De asemenea victimele din rândul comuniștilor au ocupat un loc prioritar în propaganda desfășurată pe întregul cuprins al țării.

Numărul protestatarilor din Iași a fost relativ mic. În drum spre piața Unirii, locația unde s-a ținut adunarea, coloana angajaților de la Uzina Electrică de Tranvaie a fost huiduită de către elevii Liceului Național¹⁹. În documentele Comitetului Județean P.C.R. Iași nu sunt cunoscute urmările imediate ale manifestației, însă rapoartele precizează faptul că gruparea național-țărănistă condusă de Iuliu Maniu a mobilizat toți studenții „fasciști, foști legionari notorii” în jurul partidului, mulți dintre aceștia fiind prezenți pe 8 noiembrie la protestele organizate în fața sediului²⁰. Cu această ocazie, se pare că studenții au pregătit un memoriu pe care să îl înmâneze lui Mark Ethridge²¹ atunci când acesta va ajunge în Iași, prin care cereau grabnica înlăturare a guvernului condus de Petru Groza²². După evenimentele care au reprezentat cea mai amplă acțiune ostilă comunismului de după instalarea guvernului Groza, poliția a surprins în rapoarte faptul că multe persoane au început să poarte la reverul hainei o panglică tricolor în forma literelor M sau V, acest mod de a protesta fiind întâlnit cu precădere în mediul studentesc²³.

Momentele de referință din trecutul românilor au oferit șansa studenților de a le „exploata” semnificația prin acțiuni de protest la adresa conducerii comuniste. Ziua aniversării Unirii Principatelor de la 24 ianuarie 1946 a însemnat un eșec pentru propaganda comunistă ieșeană, fiindcă nu a putut contracara planurile de protest ale populației la adresa guvernului Groza, iar intențiile de a organiza o contramanifestație au fost anulate de intervenția autorităților militare²⁴. Referitor la reacția comuniștilor rapoartele subliniau faptul că au fost mobilizați în jur de 600 de muncitori pentru program, însă Corpul IV al Armatei contramandase retragerea torțelor cu o zi înainte. Pe parcursul evenimentelor, cele mai întâlnite lozinci ale studenților erau: „Trăiască Armata Română”, „Regele și ordinea”, „Regele și Patria”²⁵.

Începutul de an coincide totodată și cu intrarea în guvern a reprezentanților principalelor partide din opoziție: Emil Hațieganu (P.N.Ț) și Mihail Romniceanu (P.N.L), personaje politice care nu făceau parte din primele eșaloane ale partidelor din care proveneau²⁶. Influența inexistentă a acestora nu i-a oprit pe comuniști să exploateze importanța evenimentului, acuzând o „intensificare a reacțiunii” prin

¹⁹ Dumitru Șandru, *op. cit.*, p. 177.

²⁰ S.J.A.N. Iași, fond Comitetul Județean ..., ds. 1/1945, vol. I, f. 120.

²¹ În acest caz, cunoscută este lucrarea Ulrich Burger, *Misiunea Ethridge în România*, București, Editura Fundația Academia Civică, 2000.

²² S.J.A.N. Iași, fond Comitetul Regional..., ds.4/1945, f. 115.

²³ Litera M simboliza numele regelui Mihai, iar V - „Victorie pentru Rege” Gheorghe Onișoru, *op. cit.*, p.180.

²⁴ S.J.A.N. Iași, fond Comitetul Județean...ds. 1/1946, f. 8.

²⁵ Idem, fond Comitetul Regional..., ds. 1/1946, vol. I, f. 24.

²⁶ Adrian Cioroianu, *Pe umerii lui Marx: introducere în istoria comunismului român*, ediția a II-a, București, Editura Curtea Veche, 2005, p. 63.

apariția în fruntea manifestațiilor de la 24 ianuarie 1946 din Iași a „legionarilor notorii”, urmate de măsuri de organizare pe plan local concretizate prin ședințe. Astfel, în aceeași zi, profesorul Gheorghe Zane a vorbit despre principiile național-tărănismului la o întrunire din Galata, iar în plășile județului fuseseră identificate mișcări de opoziție²⁷

Un alt caz care a declanșat reacții neașteptat de intense față de comunism a fost moartea unui student de la Facultatea de Medicină din Iași, numit Sergiu Iacovlov, în luna martie a anului 1946. Contextul în care acesta a fost împușcat a creat o multitudine de variante atât în tabăra studenților, cât și în rândul comuniștilor. Situația extrem de tensionată din mediul studentesc s-a transformat într-o adevărată revoltă anticomunistă, din moment ce era clar că Iacovlov fusese împușcat în urma unei încercări cu un ofițer comunist. Potrivit lui Gheorghe Zane, studentul Iacovlov, fiu al unui avocat din Botoșani, se afla pe stradă în momentul în care a fost împușcat, mai precis la ieșirea din Clubul Central al P.N.Ț, aflat într-o sală de pe strada Ștefan cel Mare²⁸. O altă sursă ne plasează evenimentul în seara de 19 martie 1946, când studentul Iacovlov a fost urmărit de trei persoane, printre care și un student care scria într-unul din ziarele comuniste, pe numit Ilie Natan (probabil Henric Natansohn). În încercările lui Iacovlov de a evita prinderea sa, acesta s-a refugiat în clădirea Asigurărilor Sociale, însă portarul nu i-a permis. În cele din urmă, a fost rănit de gloanțele trase de urmăritori și transportat la circa de poliție, unde în locul ajutorului medical, a fost torturat și lăsat să moară. A doua zi, studenții aveau să nu țină cursurile în semn de protest²⁹. Sentimentele de solidaritate au dus până la organizarea unei manifestații studentești în fața spitalului Sfântul Spiridon condusă de profesorul Moruzi, unde tinerii au solicitat rezultatele cercetărilor efectuate în cazul asasinării studentului Iacovlov. Impactul protestului a creat necesitatea venirii chestorului Caraman. Reacția autorităților comuniste locale a fost una rapidă prin mobilizarea unui număr ridicat de muncitori în Piața Unirii, unde Mișa Novicov a ținut un discurs prin care a argumentat manifestația studenților drept un complot al instigatorilor³⁰.

Înmormântarea lui Iacovlov a mobilizat peste 50000 de persoane, o cifră exagerată de profesorul Gheorghe Zane în memoriile sale, majoritatea studenți și elevi, și a avut loc într-o atmosferă tensionată ce s-ar fi putut transforma instantaneu într-un conflict. Această imagine a putut dovedi gradul de ostilitate existent în rândul populației ieșene față de amenințarea regimului comunist și armatei invadatoare³¹. Funerariile au fost pregătite de către studenți în așa fel încât să pară o adevărată manifestare anticomunistă; sicriul a fost învăluit cu bandă tricolor, simbol al identității naționale, care venea să contracareze simbolurile promovate de guvernul comunist condus de Groza. În jurul sicriului au fost formate cordoane de studenți care să împiedice pătrunderea unui eventual propagandist comunist. La bariera Păcurari,

²⁷ S.J.A.N. Iași, fond Comitetul Județean..., ds. 1/1946, f. 11.

²⁸ Gheorghe Zane, *op. cit.*, p. 125.

²⁹ Apud Eugen Șahan, *Violențe în campania electorală (cronologie)*, în *Anul 1946 - Începutul sfârșitului (instituții, mentalități, evenimente)*, București. Fundația Academia Civică. 1996, p. 74.

³⁰ Gheorghe Onișoru, *op. cit.*, p. 94-95.

³¹ Gheorghe Zane, *op. cit.*, p. 125.

sicriul a fost urcat într-o mașină ce urma să plece spre Botoșani, orașul natal al tânărului, iar în momentul despărțirii, mulțimea a îngenunchiat până în momentul în care mașina nu s-a mai putut vedea³²

Cazul morții lui Iacovlov a fost interpretat total diferit în rapoartele Comitetului Județean al P.C.R. Iași. Potrivit autorităților comuniste, studentul, recunoscut ca fiind „manist” a fost împușcat tot de către colegii săi în urma unei beții, cazul fiind aruncat pe seama unui comunist. Pentru acest motiv, forțele comuniste au organizat manifestația din Piața Unirii, unde au protestat împotriva comploturilor gândite de „partidele istorice”³³. De asemenea, organizația regională a decis întocmirea unei delegații care să meargă la tribunal și procuratură pentru a clarifica dacă au fost sau nu implicați evrei în asasinarea studentului, iar răspunsul a fost unul negativ³⁴. A fost invocată existența zvonurilor care făceau referire la implicarea a doi evrei, motiv pentru care au fost arborate drapelul românesc, tema antisovietică a fost intens folosită, iar rectoratul Politehnicii nu a luat nici o măsură pentru anihilarea „focarului” de la Facultatea de Agronomie³⁵. Comitetul Regional P.C.R. Iași intrase în posesia unor informații conform cărora ar fi existat în jur de 350 de studenți refugiați din Bucovina și Basarabia care au refuzat să se repatrieze, ceea ce a atras intervenția comandamentului sovietic, fiind considerați „reacționari întreținuți de statul român”. Invocarea antisemitismului și a antisovietismului, atitudini găsite printre români de către comuniști, erau prezente și în armată: „La balul dat de regimentul 35 Infanterie la începutul lunii Martie, sublocotenentul Buna care era la ușă, a verificat oamenii chiar pe cei cu invitație și au interzis intrarea evreilor și a comuniștilor. Acest sublocotenent a mai făcut și alte acțiuni. Acum se găsește în judecata Curții Marțiale”³⁶

Venirea ministrului Emil Hațieganu la Iași în luna martie 1946 a conferit o nouă ocazie comuniștilor în acțiunile de discreditare a manifestărilor opoziției, prin infiltrarea grupurilor organizate printre simpatizantii național-țărăniști, cu scopul de reacționa cu ostilitate. Mobilizarea comuniștilor s-a realizat prin organizarea unei manifestații și prin aducerea membrilor din sindicate în fața sediului P.N.Ț, urmând ca ulterior aceștia să „își asume rolul” de aplanare a conflictului: „Hațieganu a fugit prin dosul localului unde luase masa, iar ceilalți au plecat spre casă conduși de către echipele noastre, pentru a nu ni se mai aduce învinuirea că noi am fost provocatorii. Astfel că manștii nu au putut continua congresul”³⁷

În aprilie 1946, în mediul universitar își făcea apariția o altă structură menită să combată reacțiile de opoziție existente atât printre studenți, cât și din partea profesorilor. Frontul Democrat Universitar a fost constituit pe baza colaborării studenților și profesorilor comuniști cu cei social-democrați, iar de acest eveniment este legată vizita cunoscutului ziarist american Reuben Markham la Iași. Scopul acestei veniri a implicat mai multe aspecte ce au ținut de situația politică existentă în

³² Gheorghe Onișoru, *op. cit.*, p. 96.

³³ S.J.A.N. Iași, fond Comitetul Județean..., ds. 1/1946, f. 29.

³⁴ Idem, fond Comitetul Regional..., ds. 2/1946, f. 34.

³⁵ *Ibidem*, f. 49.

³⁶ *Ibidem*.

³⁷ *Ibidem*, f. 29-30.

Iași, iar cu această ocazie, corespondentul ziarului American „Christian Science Monitor”- Reuben Markham- a vizitat și căminele studențești. Rolul mobilizator i-a aparținut noului Front Democrat Universitar, care a organizat evenimente demonstrative cu ajutorul studenților comuniști, acțiuni de promovare a guvernului Groza și a U.R.S.S.-ului, iar în Piața Unirii, liderii frontului, Hurjui și Bejan³⁸ au ținut discursuri prin care au denunțat tentativele instigatorilor de a induce în eroare presa străină.

Același Markham susținea implicarea evidentă a muncitorilor în măsurile represive luate împotriva studenților, atât în evenimentele de la București din 8 noiembrie 1945, cât și în cele de la Cluj din 10 mai 1946, când străzile au fost invadate de steaguri românești aduse de oameni îmbrăcați în costume naționale³⁹. Evenimentele din 10 mai 1946 au avut din nou un ecou puternic anticomunist la nivel național, iar de această dată cazurile de violență au cuprins și Iașul, alături de marile centre universitare. Lozincile manifestațiilor ce sugerau atașamentul față de monarhie au nemulțumit profund autoritățile comuniste, declanșându-se la Iași lupte între studenți și muncitori, iar conflictele s-au soldat cu arestări din prima tabără, și cu victime din rândul comuniștilor⁴⁰. În urma incidentelor a fost demarată o anchetă a organizației de Poliție, iar dosarele au fost înaintate Rectoratului Politehnicii din Iași, Curții Marțiale și Ministerului Educației Naționale pentru a fi luate măsuri⁴¹. La scurt timp, oficialitățile comuniste aveau să acuze Senatul Politehnicii ca fiind „plin numai de anglofili și reacționari”. Din rapoarte reiese faptul că Rectoratul luase măsuri de exmatriculare a 3 studenți, în schimb ce alții considerați „maniști” au primit doar avertismente. Atitudinile de autovictimizare mergeau până la acuzele ce susțineau ideea că pedepsele cele mai grele le-au suportat tot membrii de partid, în număr de 3, dintre care se pare că 2 erau evrei, care nu ar fi avut nici o implicație în incidente⁴².

În schimb, incidentele violente declanșate la Cluj, avându-i în frunte pe studenți și înăbușite de armata sovietică au avut un impact mult mai mare la nivel național, alternat de contextul tensionat în care se afla întreaga Transilvanie pe fondul disensiunilor dintre români și maghiari⁴³. La Iași, Siguranța a efectuat descinderi la cămine și a arestat 12 studenți unde au găsit manifeste al F.S.N. (Frontul Studențesc Naționalist), ulterior fiind reținuți doar 4 dintre ei⁴⁴.

Începând cu vara anului 1946, manifestațiile de amploare ale studenților nu au mai beneficiat de un ecou pozitiv în mediul universitar. O mare parte din cauză

³⁸ Vlad Bejan va ajunge ulterior lider al organizației studenților comuniști din Iași. În acest sens, cunoaștem lucrarea Vlad Bejan, *Din viața studențească de la Marea Unire - 1918 la Frontul Democrat Universitar-1948*, București, Editura Fundației Axis, 2007.

³⁹ Reuben H. Markham, *România sub jugul sovietic*, București, Editura Fundația Academia Civică, 1996, p. 232.

⁴⁰ Gheorghe Onișoru, *op. cit.*, p. 181-182.

⁴¹ S.J.A.N. Iași, fond Comitetul Regional...ds. 2/1946, f. 74.

⁴² *Ibidem*, f. 130.

⁴³ Liviu Pleșa, *Greva studenților din Cluj din anul 1946 în rapoartele Securității*, în Robert Fürtös, Gheorghe Mihai Bârlea (coord.), *Alegerile parlamentare din 19 noiembrie 1946. De la memoria colectivă la cercetarea istorică*, Editura Fundația Academia Civică, 2007, p. 79-104.

⁴⁴ S.J.A.N. Iași, fond Comitetul Regional...ds. 2/1946, f. 130.

aparține orientării unui număr considerabil de studenți către structurile comuniste pe fondul constrângerilor create de necesitatea înscrierii în asociații ale studenților „democrați”, sau în F.D.U. Organizarea alegerilor din toamna anului 1946 a concentrat restul tinerilor spre celelalte partide, în special spre formațiunea politică a național-țărăniștilor conduși de Iuliu Maniu. Rolul unei campanii electorale eficiente a primat în lupta politică dusă cu P.C.R., dorindu-se ca rezistența anticomunistă să capete accente pozitive la nivelul întregii populații, prin surprinderea neajunsurilor pe care le poate avea un regim promovat de autorități.

Reacțiile ostile la adresa forțelor comuniste sprijinite de armata sovietică, adoptate odată cu instalarea unui guvern procomunist condus de Petru Groza și intensificate pe măsura încercării acestora de a acapara întreaga putere în stat prin mijloace care nu aveau absolut nici o legătură cu respectarea „democrației” des invocate, pot fi incluse într-o mișcare națională de rezistență. Rolul „partidelor istorice” în evoluția mișcărilor de protest a fost intens exploatat de către forțele de stânga, fiindu-le atribuite „meritele” de organizatori. În realitate, implicarea P.N.Ț și P.N.L. în manifestațiile ostile comunismului poate fi rezumată la importanța realizării nucleelor, pe fundamentul cărora au fost atrași cei mai mulți cetățeni neînregimentați politic⁴⁵. Instituționalizarea regimului comunist și în aceeași măsură anihilarea principalelor partide va crea premisele unor represiuni dure aplicate asupra celor care mai încercau să-și manifeste nemulțumirea față de „noua schimbare” pe care toți cetățenii erau nevoiți să o accepte.

---

⁴⁵ Petre Țurlea, *8 noiembrie 1945*, p. 71.
<http://www.cimec.ro> / <http://www.muzeuvaslui.ro>

SPORTUL VASLUIAN ÎN CONTEXTUL TRANSFORMĂRILOR POLITICE ȘI INSTITUȚIONALE ALE ANILOR 1948-1950

Diego Ciobotaru*

Cuvinte cheie: sport, educație fizică, Vaslui, Comitetul pentru Cultură Fizică și Sport, propagandă, comunism, „Gata pentru Muncă și Apărare”

Key words: sports, physical education, Vaslui, Committee for Physical Culture and Sports, propaganda, communism, “Ready for Labor and Defence”

Abstract:

Immediately after the Second World War, Romania faced an unprecedented propagandistic onrush, correspondingly, in terms of intensity and span. Neither aspect of social, political, cultural life, nor distinct areas of the economy, could elude that genuine „land grader” Alas, the engulfment of everyday life and distortions insofar as pertaining activities, represented the inaugural stage of plans to bolsheive Romania. Distortions resulting from a propaganda employment of sporting movements, depict a significant component refering to the latter mentioned process, initiated following August 23, 1944.

As demonstrated in a previous paper, the city of Vaslui became the premier witness towards public engagement of sports by the Communist Party of Romania. Local activists profited from a prevalent sportive – cultural disparity, in correlation with other provinces, gradually monopolising the implied phenomenon and subduing it to political proceedings. Concurrently, the stated activists performed in accordance with instructions well in the region of discrediting whatsoever independent sporting manifestation. To that end, support amounted from local authorities, headed by communist party members and collaborators.

Central directives were implemented primarily through a sporting section, part of the „Progressive Youth Organisation”, a „united front” – style structure, manouvered by the „Communist Youth Union” Between 1945-1948, Danciu Iancu and, later on, Samuil Oziaș channelised sporting proceedings in Vaslui, from their official possition in the local „progressive” subsidiary.

The abolishment of monarchy and proclamation of the „Romanian People's Republic”, instituted the Party's monopoly over the entire Romanian society. Consequently, foundations adequate to the adoption of Soviet societal models were set in place, accompanied by intentions towards transforming Romanian culture into a copycat of its Soviet counterpart.

The aim of the present article consists in pursuing the materialisation of political changes between 1948-1950 through their resonance into the sporting life of Vaslui County, alongsides, presenting the means and modes utilised by local

---

* masterand, Facultatea de Istorie, Universitatea „Al. I. Cuza” Iasi
<http://www.cimec.ro> * <http://www.muzeuvaslui.ro>

communists, regarding interpretation and implementation of central instructions and directives.

Istoria postbelică a României este într-o foarte mare măsură istoria unei „tragedii” naționale. Intervalul mărginit de momentul „întoarcerii armelor” și de acela al proclamării republicii populare abundă în „semne ale sfârșitului”, care prevesteau apusul unei epoci. Distrugerile războiului, represiunea îndreptată împotriva opoziției politice, teroarea administrativă, seceta și foametea ce a urmat completează acest „scenariu apocaliptic”, în care se dădeau lupte grele pentru revenirea la normalitate. „Zorii” unei lumi noi „propovăduiți” de mișcarea comunistă se aflau în antiteză cu sistemul de valori, cu practicile politice și viața cotidiană a României interbelice, la care elita politică se raporta chiar și după derapajele perioadei proxime celui de-al Doilea Război Mondial. Istoricul Adrian Majuru menționează că aceste inversări de roluri sociale și valori au dus la intrarea României în „malaxorul unui experiment istoric traumatizant”¹. După cum afirmă și Călin Hentea, imediat după război, românii au fost supuși unei agresiuni propagandistice fără precedent, atât ca intensitate cât și ca întindere. Astfel, nici un domeniu al vieții economice, sociale, politice și culturale nu a scăpat de acest adevărat „tăvălug” propagandistic², acaparea cotidianului și pervertirea activităților ce țin de acesta demarând planul bolșevic de comunizare al României.

Deturnarea mișcării sportive în scop propagandistic este parte a acestui proces care a început imediat după 23 august 1944. Precum am arătat într-un studiu anterior³, orașul Vaslui a fost primul în care P.C.R. a folosit sportul în interes politic. Încă din toamna lui 1944, mai precis din luna septembrie, o manifestație de stradă și „un match de foot-ball” fuseseră închinată Armatei Roșii, totul desfășurându-se sub privirile a peste 1.000 de spectatori. Acest eveniment „festiv” s-a încheiat cu discursurile tov. Elena Zelinescu (secretara U.T.C. Vaslui) și al avocatului Manea Sohăfer, subprefectul în funcție, fiind un bun prilej pentru promovarea mișcării comuniste locale⁴. Ulterior, comuniștii vasluieni au trecut la implementarea directivelor venite de la centru, iar utilizarea manifestărilor de gen erau indicate, fiind privite ca o modalitate facilă de captare a atenției tinerilor și de atragere a acestora spre organizațiile comuniste locale. Desfășurarea unor campionate de șah, „wollei-ball” și „foot-ball”⁵, amenajarea unui teren de „wolley, inele și paralele” la sediul U.T.C. Vaslui, nivelarea terenului din fața cazărării Regimentului 24 Infanterie și dotarea acestuia cu material sportiv⁶ erau primele măsuri coerente de impulsioneare a sportului de masă în acest

¹ Adrian Majuru. *București. Povestea unei geografii umane*, București. Editura Institutului Cultural Român, 2007, p. 5.

² Călin Hentea, *Propagandă fără frontiere*, București, Editura Nemira, 2002, p. 258

³ Diego Ciobotaru, „Constituirea filialei județene Vaslui a Organizației Sportului Popular”, în „Acta Moldaviae Meridionalis”, Anuarul Muzeului Județean „Ștefan cel Mare” Vaslui, XXXI, vol. 2, 2010, pp. 315-327.

⁴ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale (S.J.A.N.) Vaslui, fond *Comitetul Județean P.C.R. Vaslui*, dosar 2/1945, f. 1.

⁵ *Ibidem*, dosar 1/1944-1945, f. 74.

⁶ *Ibidem*, f. 83.

oraș. Moldova se prezenta slab la capitolul organizare sportivă în epocă, condițiile economice precare reflectându-se și în acest domeniu al vieții cotidiene. Activiștii locali au profitat de pe urma decalajului cultural-sportiv al provinciei, monopolizând treptat fenomenul și subordonându-l demersului politic. În același timp, comuniștii vasluieni aveau sarcina de a compromite orice inițiativă sportivă independentă de politica acestora⁷, fiind sprijiniți în acest demers de autoritățile publice, în fruntea instituțiilor fiind numiți activiști P.C.R. sau colaboratori⁸. Pentru a pune în aplicare directivele centrale în domeniu, comuniștii vasluieni s-au folosit în special de resortul sportiv al organizației „Tineretului Progresist”, „frontul unit” controlat din umbră de conducerea U.T.C. În perioada 1945-1948, Daiciu Iancu și mai târziu Samuil Oziaș aveau misiunea de a dirija sportul din Vaslui, din funcția de responsabili ai filialei „progresiste”

La nivel central, prin intermediul Organizației Sportului Popular (O.S.P.), conducerea Partidului subordona majoritatea asociațiilor și cercurilor sportive din teritoriu, urmărind desființarea Uniunii Federațiilor Sportive din România (U.F.S.R.), instituția oficială a Statului român cu rol în dirijarea vieții sportive. Propaganda P.C.R. prezenta structurile U.F.S.R. drept organizații anacronice, sursa afacerismului, huliganismului și manifestărilor național-șovine din viața sportivă⁹. În consecință, P.C.R. urmărea construirea unei legitimități în domeniu, îndemnând filialele locale să înființeze cât mai multe asociații de profil spre a devansa numeric U.F.S.R. Majoritatea „artificială” a comuniștilor era realizată prin intermediul grupărilor sportive sindicale, satești și militare formate în teritoriu de către U.T.C. sub „masca” Organizației Tineretului Progresist și a Confederației Generale a Muncii (C.G.M.). Pe lângă întreprinderi sunt înființate cluburi, încurajându-se printre altele și biliardul, jocuri de ping-pong, șah, domino. Cluburile erau o măsură pentru destinderea muncitorilor după orele de muncă, aceștia fiind „ademeniți” cu diferite șezători, petreceri cu dans și activități cultural-sportive. Printre altele, acestora le era pusă la dispoziție o bibliotecă proprie, dotată cu presă și cărți „progresiste” prin care activiștii din C.G.M. urmăreau propagarea mesajului comunist în întreprinderi¹⁰. Pe lângă resorturile sportive ale filialelor locale „progresiste” (prezentate pe alocuri drept asociații sportive de sine stătătoare), în județul Vaslui sunt menționate Asociația sportivă a Regimentului 24 Infanterie, gruparea Liceului Mihail Kogălniceanu, Asociația sportivă Negrești și „Ștefan cel Mare”. Conducerea P.C.R. își propunea conturarea reprezentativității populare a O.S.P. și desființarea forului de conducere „rival”. Având sprijinul politic al coaliției guvernamentale, O.S.P. va devansa U.F.S.R. și va milita pentru recunoașterea legislativă a supremației prin apeluri simbolice adresate „tovarășilor de drum” din executivul condus de Petru Groza.

Legiferarea structurii comuniste în fruntea mișcării naționale de profil s-a resimțit și în teritoriu. Vasluiul își alegea la 20 mai 1946 noua conducere sportivă,

⁷ *Ibidem*, f. 32.

⁸ S.J.A.N. Vaslui, fond *Prefectura Vaslui*, dosar 111/1945, f. 18.

⁹ Emil Ghibu, Ion Todan, *Sportul românesc de-a lungul anilor. O istorie a sportului din România*, București, Editura Stadion, 1970, pp. 66-67.

¹⁰ S.J.A.N. Vaslui, fond *Comitetul Județean P.C.R. Vaslui*, dosar 7/1945, f. 8.

conformă cu directivele centrale. Instalarea la nivel central a O.S.P. nu s-a concretizat printr-o activitate intensă în teritoriu. Noul comitet vasluian avea suficiente piedici în desfășurarea manifestărilor de profil. Lipsa condițiilor necesare unei activități constante reiese din faptul că „progresiștii” aveau doar două echipe de „ping-pong și una de șah”¹¹, iar singurele facilități „care stau la dispoziția tineretului” erau o „masă de ping-pong, un șah și un pian”¹². De asemenea, Comitetul O.S.P. Vaslui nu dispunea nici de materiale și echipamente sportive, fiind deficitară și la aprovizionarea cu presă de specialitate¹³. În aceste condiții s-a desfășurat activitatea sportivă a P.C.R. în județ până în anul 1948, când schimbările politice cereau o nouă reformă în domeniu, una conform noilor realități „republicane”. Prin intermediul acestui articol urmărim materializarea schimbărilor politice ale anilor 1948-1950, reflectarea acestora în viața sportivă a județului Vaslui, precum și modalitățile de raportare și de acțiune ale comuniștilor locali la instrucțiunile și directivele centrale.

„La vremuri noi... instituții și oameni noi”

Înlăturarea monarhiei și proclamarea Republicii Populare (R.P.R.) instaurau monopolul P.C.R. asupra întregii societăți românești. „Revoluția” începută prin instalarea guvernului dr. Petru Groza se desăvârșea prin abdicarea silită a Regelui Mihai și abolirea monarhiei. Partidul Muncitoresc Român (P.M.R.) – format prin unificarea brutală a mișcării socialiste românești – se redefinea ideologic pentru a menține vie „lupta de clasă” și pentru a legitima noile realități românești de după 30 decembrie 1947. Concomitent cu lupta pentru supremație în partid și triumful lui Gheorghe Gheorghiu-Dej în obținerea funcției de secretar general (21-23 februarie 1948), se puneau bazele instalării modelului sovietic în societate, a transformării culturii politice naționale în „copia la indigo” a țiparului U.R.S.S.¹⁴

Date fiind aceste condiții, adoptarea Constituției venea ca și primă necesitate¹⁵ în „lupta dusă de popor, în frunte cu clasa muncitoare, împotriva fascismului, reacțiunii și imperialismului”¹⁶, în definirea României ca „Stat popular, unitar, independent și suveran”¹⁷, o consfințire a „cuceririlor democratice”¹⁸. Noua lege

¹¹ *Ibidem*, dosar 2/1946, f. 27.

¹² *Ibidem*, dosar 3/1947, f. 8.

¹³ *Ibidem*, dosar 2/1946, f. 26; „... avem asociație sportivă asociată la O.S.P. cu următoarele secții: football, wolley-ball și ping-pong. Aceste asociații nu funcționează din cauza lipsei de echipament și material. Nu dispunem de nici un material sportiv. Nu s-au organizat nici un fel de manifestații sportive. Avem un teren sportiv în suprafață de un hectar. Excursii cu tinerii nu s-au făcut.” (Paul Zahariuc, *Întâmplări din vremea Ciumei Roșii (1940-1960). Mentalități, atitudini, represalii în județele istorice Fălciu, Tutova și Vaslui*, vol. II, Iași, Editura PIM, 2010, p. 104.)

¹⁴ Vladimir Tismăneanu, *Stalinism pentru eternitate. O istorie politică a comunismului românesc*, Iași, Polirom, 2005, p. 145.

¹⁵ Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste în România (C.P.A.D.C.R.), *Raport final*, București, Humanitas, 2007, p. 205.

¹⁶ *** *Constituția Republicii Populare Române. textul votat de Marea Adunare Națională în ședința din 13 aprilie 1948*, Titlul I. Republica Populară Română, art. 2, p. 49.

¹⁷ Art. 1 în *Ibidem*.

fundamentală era prezentată de către inițiatori ca un „proiect adânc democratic și bine chibzuit ce oglindește cu fidelitate schimbările de ordin social și economic ce s'au produs în cei peste trei ani de existență a regimului democratic”¹⁹. Reproducerea fidelă a sistemului stalinist, garantată de Constituția R.P.R. din 1948 (copia fidelă a variantei sovietice din 1936) legifera drepturile individuale, recunoștea libertățile fundamentale și drepturile sociale (divertisment, educație, muncă, odihnă etc.). Istoricul francez Jean-François Soulet menționează formalitatea legislativă a perioadei și acapararea completă a spațiului controlat de Partid, schimbări caracterizate printr-o acțiune de o ambiție nemăsurată. Măsurile excepționale erau concretizate printr-o „violență instituțională terifiantă”²⁰, domnia legii fiind rapid înlocuită cu politica abuzului²¹

„Instituțiile și mecanismele României ca stat european – notează Dinu C. Giurescu – așa cum evoluaseră ele din 1859 și până în 1944 sunt desființate prin forță și înlocuite prin acelea ale unui stat de tip sovietic. Regimul comunist urmărea să rupă legătura firească cu trecutul. Un trecut care, prin decrete și măsuri de forță, trebuia înlăturat din amintirea și conștiința oamenilor”²². În completarea afirmației istoricului Dinu C. Giurescu, inserez observația pertinentă a unui alt istoric român, Vlad Georgescu, directorul secției române a postului de radio „Europa Liberă”, unul dintre marii opozanți ai regimului comunist de la București. Tratatând problema istoriei naționale din prisma interferențelor cu politica comunistă, Vlad Georgescu face referire la conștiința națională și la patriotism, două concepte „hulite după 1948 și scoase din vocabularul acceptat, în așa măsură încât până și campionatele naționale de fotbal au fost rebotezate campionate republicane”²³. Prin intermediul O.S.P., Partidul propaga noile realități politice și în viața sportivă. De exemplu, o măsură imediată a fost schimbarea numelui fostului Stadion A.N.E.F. în „Republicii”, în urma ședinței Biroului Politic al P.M.R. din data de 13 septembrie 1948²⁴. Astfel, la doar o săptămână distanță de la data redeschiderii oficiale a acestuia în prezența conducerii partidului²⁵, cel mai mare stadion al țării (la acea dată) reflecta schimbările politice ale perioadei.

Observăm cum abolirea monarhiei și proclamarea „Republicii Populare” erau concretizate în reforme instituționale, mediatizate intens pentru a marca în percepția publică desprinderea de trecutul și tradiția sa monarhică, blamată și acuzată de

¹⁸ „Deschiderea Marelui Adunări Naționale. Cuvântarea Prof. Dr. C.I. Parhon, Președintele Prezidiului Provizoriu al R.P.R.”, în *Constituția Republicii Populare Române, textul...*, p. 5.

¹⁹ „Raportul asupra Proiectului de Constituție făcut de D. Gheorghe Gheorghiu-Dej în ședința Marei Adunări Naționale din 9 aprilie 1948”, în *Constituția Republicii Populare Române, textul...*, p. 16.

²⁰ Jean-François Soulet, *Istoria Europei de Est de la al doilea război mondial până în prezent*, Iași, Polirom, 2008, p. 70.

²¹ C.P.A.D.C.R., *op. cit.*, p. 201.

²² Dinu C. Giurescu, „Cuvând înainte”, în Nicoleta Ionescu-Gură, *Stalinizarea României. Republica Populară Română: 1948-1950. Transformări instituționale*, București, Editura Bic All, 2005, p. 5.

²³ Vlad Georgescu, *Politică și istorie. Cazul comuniștilor români (1944-1977)*, București, Humanitas, București, 1991, p. 46.

²⁴ Arhivele Naționale ale României (A.N.R.), fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie, dosar 28/1948, ff. 3-6, în A.N.R., *Stenogramele ședințelor Biroului Politic al Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român 1948*, vol. 1, București, 2002, pp. 165 și 168.

²⁵ *Ibidem*, p. 164.

părtinirea regimului „burghezo-moșieresc” Campania de denigrare a instituției monarhice prezenta publicului o instituție arhaică și impopulară, care a făcut mult rău poporului. „Trebuie să dezvățăm pe oameni să vorbească despre rege”, comenta dr. Petru Groza, președintele Consiliului de Miniștri în ședința de guvern din 30 decembrie 1947, prima de după înlăturarea de pe tron a regelui Mihai, fiind ulterior dusă o muncă de „lămurire a maselor, de desrădăcinare în masă a ideii monarhice” prin prezentarea Republicii Populare ca formă benefică dezvoltării țării.²⁶

România devenea „de jure” un stat comunist, după ce „de facto” intrase în sfera de influență sovietică sub presiunea lui Andrei Vișînski și a Armatei Roșii, odată cu începutul mandatului lui dr. Petru Groza ca președinte al Consiliului de Miniștri. Deținerea puterii totale în stat oferea conducerii P.M.R. prilejul unei „radiografii” interne, necesară relansării partidului.

Rezoluția Congresului P.M.R. din 21-23 februarie 1948 marca o etapă nouă în istoria mișcării muncitorești, o perioadă care s-a caracterizat prin „consolidarea și dezvoltarea politică și economică a regimului de democrație populară”²⁷ Concomitent cu munca de reorganizare a P.M.R., observăm și o perioadă de bilanț instituțional, o analiză a activității organizațiilor de masă ce gravitau în jurul acestuia. Această acțiune era menită a concluziona cei trei ani de guvernare, trei ani de confruntare democrație-totalitarism în lupta pentru acapararea puterii depline în stat. Înscrierea „cuceririlor democratice și a schimbările social-economice produse în România” în noua Constituție erau primele dintr-o serie de măsuri destinate a legitima noul regim și a-i conferi atributele unui stat totalitar de sorginte sovietică. Reforma administrativă²⁸, cea a justiției²⁹ și a învățământului³⁰ pun primele bazele instituționalizării comunismului și a transformărilor structurale la nivel central și local. Perioada cuprinsă între congresul P.M.R. din 21-23 februarie 1948 și reforma instituțională a „Sportului Popular” (iunie 1949) abundă în măsuri interne destinate stabilității regimului. Problema națională³¹, cea sindicală³² și nu în ultimul rând cea a tineretului muncitoresc³³ se află în prim

²⁶ Nicoleta Ionescu-Gură, *op. cit.*, p. 19.

²⁷ „Rezoluția Congresului Partidului Muncitoresc Român (21-23 februarie 1948)”, în *** *Rezoluții și hotărâri ale Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român (1948-1950)*. Editura P.M.R., 1951, p. 5.

²⁸ „Deschiderea Marelui Adunări Naționale. Cuvântarea Prof. Dr. C.I. Parhon, Președintele Prezidiului Provizoriu al R.P.R.”, în *Constituția Republicii Populare Române, textul...*, p. 5; *** „Constituția R.P.R. – Legea de bază a construirii socialismului”, în „Sportul Popular”, Anul IV – nr. 1328, miercuri 13 aprilie 1949, p. 1.

²⁹ Prim Procuror Mircea Serion, „Participarea poporului la distribuirea justiției în R.P.R. Decret 2/22. IV. 1948 pentru organizarea și funcționarea Parchetului”, în S.J.A.N. Iași, fond *Prefectura județului Iași*, dosar 80/1948, ff. 11-14.

³⁰ „Decretul nr. 175 pentru reforma învățământului”, în „Monitorul Oficial”, nr. 177 din 3 august 1948; *Scântea*, 3 august 1948, p. 1.

³¹ „Rezoluția Biroului Politic al C.C. al P.M.R. în chestiunea națională (decembrie 1948)”, în *Rezoluții și hotărâri...*, pp. 29-46.

³² „Rezoluția ședinței plenare a C.C. al P.M.R. din 22-24 decembrie 1948 asupra problemei sindicale”, în *Rezoluții și hotărâri...*, pp. 47-68.

³³ „Rezoluția ședinței plenare a C.C. al P.M.R. din 22-24 decembrie 1948 asupra activității partidului în rândurile tineretului”, în *Rezoluții și hotărâri...*, pp. 69-83.

planul politicii comuniste, urmate de adoptarea măsurilor de stimulare a activității științifice, literare și artistice³⁴ și a impulsivității sportului de masă.

Reforma „sporturilor” din iunie 1949

O.S.P. a resimțit transformările politice ale proclamării Republicii Populare, conducerea P.M.R. realizând un bilanț asupra impactului avut în „stimularea și dezvoltarea continuă a culturii fizice și a sportului” în cei cinci ani de la prima apariție în viața publică. Din punct de vedere organizatoric, anul 1949 devine un moment de relansare a mișcării sportive din tânăra „democrație populară”, mai ales că, în urma adoptării Constituției din 1948, cultura fizică și sportul erau proclamate probleme de interes ale Statului, parte a politicii de control a sănătății publice.

„Hotărârea Biroului Politic al C.C. al P.M.R. asupra problemei stimulării și dezvoltării continue a culturii fizice și a sportului”³⁵ (26 iunie 1949) este începutul unei noi orientări în procesul de subordonare și politicizare a fenomenului social, un moment corespunzător „rolului și sarcinilor ce-i reveneau în noua etapă de dezvoltare generală a țării, etapa revoluției socialiste”³⁶ Noua reformă reglementa participarea sportivilor la viața politică și culturală a țării, mișcarea fiind privită de Partid ca „un factor de întărire fizică și morală a oamenilor muncii”, având ca finalitate „pregătirea multilaterală a unor cetățeni de nădejde”³⁷ Prin această hotărâre a C.C. al P.M.R. se analiza activitatea O.S.P. încă de la înființare, începând cu programul de constituire și continuând cu importanța politică a sportului în contextul social al României de după 30 decembrie 1947, ale cărui cerințe nu mai corespundeau integral instituției³⁸

Conducerea P.M.R. menționa necesitatea organizării temeinice a culturii fizice și a „sportului de masă”, deoarece îndrumate de partid acestea „constituie o contribuție însemnată la formarea unui om nou, luptător hotărât și activ la construirea socialismului”³⁹ Prin hotărârea din iunie 1949, P.M.R. condamnă guvernările anterioare, „burghezia și moșierimea” fiind acuzate de faptul că „au ținut poporul muncitor departe de cultura fizică și sport”⁴⁰ Astfel, sunt prezentate în antiteză cele două sisteme diferite de raportare față de fenomen: „Sportul Popular” comunist și „sportul burghezo-moșieresc”, ultimul fiind etichetat ca fiind elitist, promotor al „naționalismului burghez” și mijloc de „ațătare șovină și rasială”⁴¹ Structurile

³⁴ „Hotărârea ședinței plenare a C.C. al P.M.R. asupra stimulării activității științifice, literare și artistice (decembrie 1948)”, în *Rezoluții și hotărârîi...*, pp. 84-85.

³⁵ Publicată în „Sportul Popular”, Anul IV – nr. 1397, duminică 26 iunie 1949, p. 1. Vezi și *** „Cultura fizică și sportul, un important mijloc de educație comunistă și patriotică”, în „Scânteia”, seria III, anul XVIII, no. 1463, marți 28 iunie 1949, p. 1.

³⁶ Dan Gârleșteanu, *1944-1974. Trei decenii de aur în istoria sportului românesc*, București, Editura Stadion, 1974, p. 4 și *** *Clubul. Unitate de bază pentru organizarea sportului de masse în R.P.R.*, București, Editura Comitetului Central O.S.P., 1948, p. 3.

³⁷ Dan Gârleșteanu, *loc. cit.*

³⁸ *Ibidem.*

³⁹ „Scânteia”, seria III, anul XVIII no. 1462, duminică 26 iunie 1949, p. 3.

⁴⁰ *Ibidem.*

⁴¹ „Până acum sportul a fost un lux, de care masele largi ale tineretului nu s'a putut bucura. Fasciștii au folosit sportul pentru a pregăti tineretul pentru războiul lor criminal și banditesc.” Pentru detalii consultați

precedente O.S.P. erau catalogate drept organizații „paramilitare, reacționare și fasciste”, folosite de „guvernele burghezo-moșierești” ca și „mijloc de abrutizare a tineretului, în scopul transformării lui în carne de tun pentru războiul criminal de agresiune și jaf pe care l-au dus împotriva țării socialismului, Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste”⁴². Inițiativa constituirii O.S.P. era deci privită ca o necesitate publică, „în noile condiții de viață create poporului nostru... după ce glorioasa Armată Sovietică a eliberat țara noastră de sub jugul fascist”. Organizația era deci „chemată să mobilizeze masele largi populare într-o mișcare sportivă de tip nou”⁴³, urmând a lucra pentru combaterea „manifestărilor naționalist-șovine, a huliganismului și afacerismului din viața sportivă”⁴⁴. Totodată, P.C.R. milita prin intermediul O.S.P. și împotriva profesionalismului, considerat a fi sursa derapajelor și a neregulilor din domeniu.

Adevărat „tribunal sportiv” și instituție de control social prin structura sa de masă, O.S.P., „îndrumată de partid și sprijinită pe organizațiile democratice de tineret”, a contribuit la instaurarea comunismului prin eliminarea elementelor considerate „reacționare fasciste”, vinovate în percepția liderilor comuniști de „mentalitate burgheză”, șovinism, rasism și huliganism⁴⁵. În schimb, „Sportul popular” urmărea atragerea unui număr important de oameni ai muncii, secția sportivă a C.G.M. contribuind alături de O.S.P. la dezvoltarea ramurii sportive sindicale și în procesul educării politice a sportivilor „în spiritul moralei proletare și al atașamentului față de regimul de democrație populară”⁴⁶.

În urma aceleiași analize, acțiunile derulate de O.S.P. cu largul concurs al U.T.M erau considerate mulțumitoare pentru Partid, eforturile depuse în teritoriu pentru constituirea asociațiilor sportive sătești, muncitorești, școlare și militare fiind un real succes al politicii de reformare în stil comunist a vieții sportive. Atragerea tineretului la manifestările de gen derulate și implicarea politică a acestuia este tot meritul acestui parteneriat⁴⁷. Întreținerii sportive „populare”⁴⁸ sunt tratate de conducerea P.M.R. drept reușite în domeniu, acestea având un efect deosebit asupra dezvoltării tineretului, fiind primul pas în înregimentarea politică a acestora. Conform tiparului sovietic, sportul românesc postbelic era utilizat ca parte a socializării politice primare⁴⁹.

articolul „Rolul sportului în România democrată (Sportul în societatea de mâine. O mare anchetă în lumea oamenilor politici, liberi profesioniști și a conducătorilor sportivi dela noi. Răspunsul d-lui N. Ceaușescu, secretarul Comitetului Central al U.T.C.-ului”, în „Sportul Popular”, 20 martie 1945, p. 1.

⁴² „Scânteia”, seria III, anul XVIII no. 1462, duminică 26 iunie 1949, p. 3.

⁴³ *Ibidem*.

⁴⁴ Dan Gârleșteanu, *op. cit.*, p. 4.

⁴⁵ „Scânteia”, seria III, anul XVIII no. 1462, duminică 26 iunie 1949, p. 3.

⁴⁶ *Ibidem*.

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ De exemplu: „Crosul popular de ski”. „Cupa unității tineretului”, „Campionatul popular de șah”, „Crossurile de 1 Mai și 7 Noiembrie”. „Cupa tineretului muncitor”, „Ciclo-crossul”, „Cupa Ardealului”, „Campionatul național de box la mijlocie” ș.a., ca să menționăm doar o mică parte a activității competiționale desfășurate sub egida O.S.P.

⁴⁹ N.I. Ponomariov, *Funcțiile sociale ale culturii fizice și sportului*, București, Editura Sport-Turism, 1977, p. 115.

Totodată a fost subliniată munca de refacere a instalațiilor și a terenurilor de sport, distruse în timpul războiului de „năvălitorii fasciști”, acțiune dublată de activitatea partidului în amenajarea de noi spații și săli, precum și în aprovizionarea acestora cu materiale și echipament. Per ansamblu, conducerea P.M.R. elogia munca productivă, „într-un spirit și cu un conținut nou, democratic, contribuind și prin sport la întărirea prieteniei între popoare”⁵⁰

Inițiativa comunistă își avea însă și propriile limite, acestea datorându-se subordonării totale față de un factor politic neinstruit în domeniu. Instrumentalizarea sportului era gândită și implementată uneori de un personal necalificat, care trata fenomenul la „diverse”. Prin hotărârea din iunie 1949, Biroul politic al C.C. al P.M.R. sancționa activitatea organizațiilor locale de partid, unele fiind blamate de faptul că nu ar fi sprijinit mișcarea sportivă și comitetele O.S.P. Lipsa cadrelor instruite în conducerea sportului este una din problemele menționate, iar, în opinia conducerii de Partid, lipsa vigilenței la nivel local oferea „dușmanului de clasă” oportunitatea infiltrării și oferea totodată un teren propice manifestării⁵¹

„Centralismul” de care a dat dovadă P.M.R. în faza incipientă a guvernării, în perioada de consolidare a „cuceririlor democratice” arată o altă față a Partidului, a unei formațiuni „rupte” de organizațiile teritoriale și de problemele acestora, în care intențiile de reformare ale conducerii centrale nu își găsesc aplicabilitate, ori sunt subapreciate și minimalizate. Un caz elocvent este problema dezvoltarea culturii fizice și a sportului de masă, unele organizații de partid și membrii acestora fiind acuzați de superficialitate, iar dezinteresul arătat mișcării este catalogat drept „sectarism”. Probleme similare s-au evidențiat și în anumite acțiuni întreprinse de O.S.P. cu sindicatele și organizațiile tineretului muncitoresc⁵². Deficitari la capitolul organizare, aceste structuri aveau mari dificultăți și în atragerea femeilor în forme organizate de sport, procentul acestora fiind considerat ne semnificativ, corelat cu așteptările P.M.R. Cu atât mai grav, în „însuși comitetul de conducere al O.S.P. nu este nicio femeie”, care să sprijine propagandistic politica de emancipare în domeniu. După cum arată și hotărârea conducerii de partid, de cele mai multe ori activiștii din domeniu „își irosc munca și resursele materiale în manifestații de suprafață”⁵³. Astfel, la o analiză pe discipline și ramuri sportive se constată nu doar că asociațiile de profil se rezumau „la practicarea unuia sau două sporturi”, ci popularitatea „foot-ball-ului” și mediatizarea fenomenului determină neglijarea unor discipline de cultură fizică „generală”, precum gimnastica, turismul, înotul, tirul și sporturile nautice⁵⁴

Practicarea culturii fizice în mod sporadic dovedește iarăși superficialitate în activitate. Percepția „vulgară” a activiștilor locali asupra fenomenului sportiv și

⁵⁰ „Scânteia”, duminică 26 iunie 1949, p. 3.

⁵¹ *Ibidem*.

⁵² *Ibidem*.

⁵³ *Ibidem*.

⁵⁴ *Ibidem*.

ignorarea acestuia în educația preuniversitară și în cea de învățământ superior⁵⁵ erau pentru comuniștii români cele mai grave probleme, dat fiind rolul sportului în formarea tineretului. Atât munca de ridicare a nivelului ideologic, politic și cultural era inefficientă în colectivele sportive și nivelul tehnic scăzut, iar deficiențele inevitabile. Pe lângă acestea, nereguli erau constatate și la infrastructură, iar în mod paradoxal unele instalații și terenuri de sport erau folosite în alte scopuri decât cele sportive. Rezultau din toate acestea „serioase piedici în dezvoltarea culturii fizice și sportului în rândurile oamenilor muncii”⁵⁶, conducerea P.M.R. hotărând desființarea O.S.P. și legiferarea Comitetului de Cultură Fizică și Sport (C.C.F.S.).

Înființarea C.C.F.S. Aspecte legislative și organizatorice

Ca urmare a hotărârii Biroului Politic din iunie 1949 putem vorbi de înființarea „de facto” a unei noi instituții în domeniu. Prin legiferarea C.C.F.S., P.M.R. face trecerea la modelul organizatoric sovietic în viața sportivă⁵⁷. În baza articolelor 44 (punctul 2) și 45 din Constituția Republicii Populare Române, referitoare la hotărârea Consiliului de Miniștri cu numărul 689 din 6 august 1949, este emis decretul pentru reorganizarea activității forului de conducere a sportului românesc⁵⁸, fiind consfințite modificările survenite încă din iunie 1949. Încadrarea în sistemul instituțional comunist, în baza „Decretului nr. 329 pentru înființarea și organizarea Comitetului de Cultură Fizică și Sport de pe lângă Consiliul de Miniștri”, se consfințește prin publicarea hotărârii în Buletinul Oficial al Republicii Populare România și prin abrogarea Legii nr. 135 din 9 martie 1946 (actul de înființare al Organizației Sportului Popular).

Întocmai ca și O.S.P., C.C.F.S. era o anexă a Consiliului de Miniștri, conducerea fiind formată dintr-un președinte – în persoana tov. Gheorghe Vidrașcu – și 4 vicepreședinți (tovarășii Lichiardopol Gh., Moiescu Anton, Vlaicu Marcel și Șperco Alexandru) numiți prin hotărâre guvernamentală, precum și din 12-18 membri⁵⁹, instalați în funcție la propunerea președintelui comitetului și după validarea acestora prin hotărâre ministerială. Totodată, pe linie de stat, P.M.R. îl delegase pe

⁵⁵ Radu Urziceanu, „În urma Hotărârii Biroului Politic al C. C. al P. M. R.: Experiența sportului sovietic să ne fie un îndreptar în așezarea noilor baze ale educației fizice și sportului în învățământul superior”, în „Sportul Popular”, sâmbătă 2 iulie 1949, pp. 1 și 3.

⁵⁶ „Scânteia”, duminică 26 iunie 1949, p. 3.

⁵⁷ Detalii privind etapele organizatorice ale culturii fizice sovietice, câteva noțiuni teoretice privind fenomenul și un bilanț al politicii bolșevice de profil găsiți în monumentală lucrare a lui Constantin Kirilescu, *Palestrica, o istorie universală a culturii fizice. Origini, evoluție, concepții, metode, probleme, împliniri*, București, Editura Uniunii de cultură fizică și sport, 1964, pp. 435-446.

⁵⁸ „Decret nr. 329 pentru înființarea și organizarea Comitetului pentru Cultură Fizică și Sport de pe lângă Consiliul de Miniștri”, în „Buletinul Oficial al Republicii Populare Române”, An I – nr. 53, marți 9 august 1949, pp. 339-340 și *** „Înființarea Comitetului pentru Cultură Fizică și Sport din R.P.R.”, în „Scânteia”, seria III, anul XVIII, no. 1499, marți 9 august 1949, pp. 1-2.

⁵⁹ Au fost numiți în biroul de conducere următorii: Orșa Victor, Covaci Pius, Col. Mănescu C. Cornel, Balaș Ion, Bulan Tatiana, Pruteanu Paul, Scorțea Vasile. Hățulescu Dan, Baciu Dumitru, Barany Samuel, Petrescu Ioana Tănăsescu, Botea Anica. *** „Președintele, vicepreședinții și membrii Comitetului de Cultură Fizică și Sport”, în „Sportul Popular”, marți 9 august 1949, p. 1.

Miron Constantinescu ca responsabil de buna activitate a noului comitet, mai ales în resortul de propagandă și agitație⁶⁰. La nivel central, Comitetul era împărțit în direcții și secții sportive: Direcția instruirii sportive, Direcția școlilor de cultură fizică și sport și a educației fizice a tineretului studios, Direcția organizatorică, a cadrelor, Direcția de Propagandă și Agitație, cea a planificării. Legăturile sportive cu străinătatea erau gestionate de o Direcție distinctă, la fel ca și construcțiile sportive, inventarul și structurile de gestiune ale Comitetului (contabilitate, administrativ, cancelarie și secretariat)⁶¹. Sub controlul noului Comitet mai funcționau: Institutul de Educație Fizică, școlile medii tehnice de cultură fizică, Întreprinderea de Stat Gospodăria Economică Sportivă (G.E.S.) și așa-numitele „comisii voluntare” (comisiile centrale pe ramuri de sport, Comisia de avizare a construcțiilor sportive și Comisia tehnică de inventar sportiv). Desființarea federațiilor sportive de specialitate și reorganizarea instituțională a Sportului românesc a dus la înlocuirea acestor structuri cu inspecțiile pe ramură de sport, efectuate de comisiile centrale prin muncă „voluntară”. La nivel teritorial, C.C.F.S. era structurat pe comitete județene, comitete orășenești și câte un delegat de plasă⁶². De asemenea, responsabilii teritoriali ai conducerii sportive erau implicați în „Comitetele apărării păcii” organizate regional, alături de activiști ai Comitetelor Provizorii ale Sfaturilor Populare, sindicatelor, U.T.M., Frontului Plugarilor, Crucea Roșie ș.a.⁶³

Prin C.C.F.S., P.M.R. urmărea „realizarea politicii partidului și a guvernului în domeniul culturii fizice și sportului, fixarea cadrului și stabilirea normelor și măsurilor necesare dezvoltării culturii fizice și sportului spre acele forme care să le asigure o activitate continuă, în concordanță cu interesele Republicii” și în direcția „promovării și răspândirii lor în masele muncitorilor, țăranilor muncitori și tineretului studios”⁶⁴. Coordonarea activității se realiza pe baza cercetării științifice a modelului și a experienței sovietice. Astfel, metodele noi de predare și practicare a culturii fizice și a sportului erau destinate a reproduce cu fidelitate tiparul sovietic, în vederea „însușirii tehnicii sportive cele mai avansate și realizării culturii fizice înaintate”

Prin înființarea C.C.F.S. putem vorbi despre continuitate în activitatea P.M.R. de „sovietizare” a fenomenului sportiv, despre o redefinire a valorilor și a conceptelor propagandistice, o analiză de bilanț și un nou început în plan instituțional și legislativ.

Vasluiul și sportul noii orânduiri „democrat-populare”

În perioada de până la legiferarea C.C.F.S., activitatea sportivă vasluiană se derula în conformitate cu directivele O.S.P. în domeniu. Cea mai importantă problemă

⁶⁰ Eugen Denize. *Propaganda comunistă în România (1948-1953)*, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2009, p. 39.

⁶¹ Vezi A.N.R., fond C.N.E.F.S., dosar, 17/1949, ff. 44-61.

⁶² *Ibidem*, f. 61.

⁶³ „Planul de desfășurare a luptei pentru pace în R.P.R. (19 puncte) prezentat în cadrul Plenarei a V-a, C.C. al P.M.R.”, în A.N.R., *România. Viața politică în documente 1950*, București, 2002, p. 49.

⁶⁴ „Decret nr. 329 pentru înființarea și organizarea Comitetului pentru Cultură Fizică și Sport de pe lângă Consiliul de Miniștri”, în „Buletinul Oficial al Republicii Populare Române”, An I – nr. 53, marți 9 august 1949, p. 339.

pe ordinea de zi a comuniștilor vasluieni era buna desfășurare a competiției naționale „Cupa Tineretului Muncitor” (C.T.M.). Popularizarea întrecerilor și antrenarea unui număr însemnat de participanți la startul competiției ocupau un spațiu însemnat din activitatea politică a Comitetului județean P.M.R. Vaslui. Prelucrarea materialelor pentru promovarea C.T.M. s-a desfășurat pe parcursul a mai multor ședințe, instrucția cadrelor și aprovizionarea acestora cu materiale fiind parte a „profesionalizării” demersului sportiv⁶⁵ Secția de Educație Fizică și Sport a Comitetului județean P.M.R. Vaslui a acționat în consecință. Astfel, întreaga activitate a resortului a fost direcționată spre îndeplinirea instrucțiunilor: s-au constituit comisii sportive în 84 de organizații de bază din oraș și județ, precum și în cele 4 plăși. În acestea din urmă, secretarii organizațiilor comunale și satești erau delegați drept principali responsabili ai manifestărilor sportive de masă⁶⁶ Întrușiți în ședință plenară, responsabilii cu agitația și propaganda au prelucrat apelul primit de la centru și regulamentul competiției amintite, stabilind dispozițiile finale privind „lămurirea” și mobilizarea tineretului⁶⁷

Imediat ce s-au definitivat procedurile birocratice legate de organizarea evenimentului (redactarea planurilor de muncă, multiplicarea regulamentului competiției ș.a.), 100 de agitatori au fost trimiși în județ pentru a populariza materialele primite de la C.C. al U.T.M. și pentru a contribui la buna organizarea a întrecerilor sportive. Totodată, competiția a fost și un bun prilej pentru mobilizarea tinerilor la „meetingurile” și la conferința desfășurată cu ocazia zilei de 9 Mai. În cadrul manifestărilor festive, agitatorii vasluieni au folosit 3 pancarde pentru popularizarea C.T.M., au transmis mesaje similare prin intermediul stației de amplificare și au realizat o proiecție de imagini cu rol mobilizator reprezentând munca tineretului muncitoresc din R.P.R. și realizările Comsomolului⁶⁸ De asemenea, cele 23 de ziare de perete pregătite pe parcursul lunii mai au contribuit la demersul propagandistic, articolele referitoare la C.T.M. fiind inserate alături de alte probleme ale vieții social-politice centrale și locale („Congresul partizanilor păcii”, alegerile de asesori populari, manifestările închinete zilei de 9 Mai ș.a.)⁶⁹

Activitatea depusă de activiștii județeni și locali ai P.M.R. Vaslui era considerată un succes din punct de vedere administrativ. Asigurarea transportului, procurarea materialelor pentru propagandă și repartizarea acestora pe plăși – conform instrucțiunilor de la C.C. al U.T.C. – erau toate îndeplinite în timp util⁷⁰ Toate acestea se datorau ședințelor săptămânale de bilanț ale conducerii județene de partid, organizarea și desfășurarea competiției fiind strict supravegheată⁷¹

La nivel sportiv, concursurile interne ale organizațiilor de bază au mobilizat 5973 de tineri și tinere, dintre care 3164 din oraș, iar restul de 2804 din cuprinsul

⁶⁵ S.J.A.N. Vaslui, fond *Comitetul județean P.C.R. Vaslui*, dosar 8/1949-1950, f. 5.

⁶⁶ *Ibidem*, f. 7.

⁶⁷ *Ibidem*.

⁶⁸ *Ibidem*, f. 5.

⁶⁹ *Ibidem*.

⁷⁰ *Ibidem*, f. 7.

⁷¹ *Ibidem*, f. 8.

județului Vaslui. Un rol major în atragerea participanților l-a avut Comisia de Învățământ de pe lângă Sfatul Popular Județean, care prin circularele trimise căminelor culturale din teritoriu a accentuat importanța manifestărilor de gen. Căminele culturale au contribuit la buna desfășurare a fazelor preliminarii ale C.T.M. prin „impovizarea” a 70 de terenuri pentru probele sportive, pentru realizarea acestora antrenând în „muncă voluntară” tineri din cadrul organizațiilor U.T.M.

Participarea masivă a tineretului, „care în județul nostru nu sa mai întâlnit la o competiție sportivă” a fost dublată de prezența unui număr de peste 55 de mii de simpli spectatori la probele de profil. Pe teritoriul județului Vaslui, „unde în anumite locuri la concursuri asista întreg satul”, C.T.M. a imprimat localităților „un aer de sărbătoare”⁷² Prin astfel de evenimente sportive, regimul comunist obținea atât mobilizarea populației în muncă și activitate fizică, cât și „cosmetizarea” regimului prin măsuri populiste necesare obținerii suportului popular. Însă delegații organizației județene de partid nu au ajuns prin toate satele, constituirea superficială a unor organizații de bază fiind un impediment în desfășurarea C.T.M.

Datorită programului foarte încărcat și a mizei politice din jurul C.T.M., resortul sportiv s-a concentrat în mare parte asupra bunei desfășurări a competiției. S-au mai organizat însă și alte activități de profil, dar cu impact propagandistic redus. Resortul sportiv a organizat o excursie la pădure (la care au participat 80 de membri de partid), două „matchuri de hamball” între echipele organizațiilor de bază din orașul Vaslui, precum și trei „matchuri de foot-ball” Mai trebuie menționat și faptul că trei echipe de fotbal din orașul Vaslui s-au deplasat prin județ, desfășurând partide demonstrative în scopul atragerii tineretului către organizațiile de bază⁷³

În perioada august-septembrie 1949, timp în care la București conducerea P.M.R. „schița” noua formă de organizare a mișcării sportive, activitatea de profil din județul Vaslui s-a desfășurat pe aceleași coordonate de dinaintea proclamării Republicii. În acest timp, tovarășii Maria Popescu și Gheorghe Chitic au fost numiți în fruntea resortului⁷⁴, urmând a lucra direct cu delegatul C.C.F.S., Bleoju Gheorghe⁷⁵ în toate activitățile de profil. Pentru a „dezvolta dragostea tineretului” pentru fenomen, Comitetul județean de resort a trimis o „teză educativă sportivă” la cele 140 de organizații de bază comuniste din teritoriu urmărind mobilizarea populației la întrecerile din calendarul sportiv local și național. Această măsură a fost dublată prin instructaj, urmând a se desfășura competiții de atletism în comune și sate. Întrecerile s-au soldat cu un eșec, „capriciile” vremii împiedicând desfășurarea după program a activităților. Drept urmare, doar 13 organizații au reușit să organizeze probele de atletism, la startul cărora s-au aliniat doar 183 de participanți⁷⁶ În luna august a aceluiași an, la Campionatul popular de natație au concurat 80 de tovarăși din organizația de bază din Vaslui, dar și 12 pioneri⁷⁷, evenimentul stârnind interesul

⁷² *Ibidem*.

⁷³ *Ibidem*.

⁷⁴ *Ibidem*, dosar 9/1950, ff. 26 și 29

⁷⁵ *Ibidem*, f. 67.

⁷⁶ *Ibidem*, dosar 8/1949-1950, f. 25.

⁷⁷ *Ibidem*, f. 28.

tinerilor pentru această ramură sportivă. Drept urmare, prin munca voluntară a acestora s-a construit un dig pe râul Rahova pentru încurajarea acestei activități⁷⁸

Fiindcă am amintit episodul participării pionerilor la competiție, trebuie spus că și aceștia au fost implicați activ în manifestările sportive din luna august a anului 1949. Pe lângă concursul de natație menționat în rândurile de mai sus, O.S.P. Vaslui a mai organizat pentru aceștia un campionat de tennis de masă, unul de șah și două meciuri de fotbal (unul cu „piticii echipei Progresul”, celălalt în compania „juniorilor org. de bază U.T.M.”). Tot acum, responsabilii de profil încep să contureze programul de gimnastică pentru pioneri⁷⁹. În lunile ce au urmat, pionerii au fost mobilizați constant la activitățile cultural-sportive. La ședințele de profil se adunau din ce în ce mai mulți copii, aceștia activând în diferitele echipe închegate pe lângă U.T.M. Pentru detașamentele locale se organizau antrenamente tehnice la „fott-ball, wolley-ball, hand-bal”, concursuri oficiale („Cupa Pionerilor”) și simple demonstrații publice la atletism, gimnastică ș.a.⁸⁰. Uneori, activitatea organizatorică și educația politică perturbau aceste manifestări ale pionerilor, iar în opinia responsabililor politici constituirea de noi detașamente avea întâietate în detrimentul antrenamentelor⁸¹. Astfel, festivalurile artistice, conferințele politice, uneori muncile agricole consumau mare parte din energia copiilor, educația fizică fiind practică pe alocuri, în zilele lungi de iarnă, în vacanțe, în cadrul programului școlar, de cele mai multe ori rezumându-se la șah, tenis de masă și gimnastică. O problemă în dezvoltarea caracterului de masă era și lipsa terenurilor sportive, asociațiile sportive sau grupările de profil ale U.T.M. având prioritate. Pionerii erau oarecum marginalizați, iar sub supravegherea responsabililor lucrau la amenajarea unor mici terenuri de sport pentru uz propriu⁸². Materialele sportive erau procurate tot prin eforturile proprii ale copiilor, aceștia fiind mobilizați în felurite munci agricole pentru a obține banii necesari⁸³. Așadar, activitatea sportivă în rândurile copiilor era anevoioasă, păstrându-și caracterul „sectar” menționat de hotărârea conducerii centrale P.M.R. din iunie 1949.

În resortul sindical, directivele centrale ale Partidului și-au găsit aplicabilitate. Activiștii locali au impulsionat practicarea activităților sportive pe lângă fabrici și întreprinderile de producție ale județului. Și în acest domeniu, statisticile confirmă supremația fotbalului, urmat la mare distanță de alte discipline. Tinerii muncitori vasluieni participau la meciuri demonstrative cu formații similare din județ, dar și în confruntări pe linie de producție. Grupările sportive sindicale („6 Martie”⁸⁴, „Spartak”, „Progresul”⁸⁵, „Locomotiva”, „Voința”⁸⁶) se individualizau în viața cotidiană a Vasluiului, iar treptat, prin sport asistăm la apariția conștiinței muncitorești și de breaslă. Prin astfel de „match”-uri și competiții (de exemplu „Cupa 23 August”), se

⁷⁸ *Ibidem*, f. 25.

⁷⁹ *Ibidem*, f. 28.

⁸⁰ *Ibidem*, f. 38.

⁸¹ *Ibidem*, ff. 66, 86, 87, 131.

⁸² *Ibidem*, f. 117.

⁸³ *Ibidem*, f. 170.

⁸⁴ *Ibidem*, dosar 9/1950, f. 28.

⁸⁵ *Ibidem*, f. 65.

⁸⁶ Paul Zahariuc, *Întâmplări din vremea Ciomei Roșii*, vol. 1, Iași, Editura PIM, 2009, p. 53.

urmărea creșterea prestigiului unității de proveniență a sportivilor, succesul sportiv fiind parte a întrecerilor stahanoviste ale epocii. Desigur, și în acest domeniu al vieții sportive vasluiene existau multe dificultăți, județul neavând o tradiție interbelică și implicit experiență organizatorică sau spații de desfășurare a activității. Înființarea terenurilor de sport erau o mică parte din agenda activităților „voluntare” stabilite de Partid (sic!), iar achiziționarea echipamentelor, mingilor ș.a.m.d. o sarcină internă a fiecărui sindicat.

Complexul sportiv „Gata pentru Muncă și Apărarea R.P.R.”

După cum aminteam în paginile anterioare, legiferarea C.C.F.S. la nivel central a demarat acțiunea de implementare a formelor competiționale sovietice în spațiul românesc. Cel mai important demers al perioadei este inaugurarea complexului sovietic G.T.O. („Gotov k trudu i oborone” - „Gata pentru Muncă și Apărare”) în viața sportivă⁸⁷ Se urmăreau prin acesta lărgirea caracterului de masă al educației fizice, multilateralitatea activității de profil și îmbunătățirea rezultatelor în muncă⁸⁸ Adaptând modelul sovietic, P.M.R. crea o strânsă legătură între productivitatea în muncă și succesul în plan sportiv. Nu trebuie omis însă caracterul militar al complexului „Gata pentru Muncă și Apărarea R.P.R.” (G.M.A.), conducerea P.M.R. demarând și un program de pregătire a tineretului pentru apărarea „cuceririlor democratice” Fragilitatea regimului și tensionarea relațiilor postbelice dintre „Estul comunist” și sistemul „imperialist anglo-american” au contribuit la inaugurarea G.M.A. în peisajul cotidian. Mișcarea sportivă se adapta nevoilor de securitate ale regimului comunist, G.M.A. fiind promovat în teritoriu ca alternativă la competițiile pe diferitele ramuri sportive.

Noua directivă era prezentată de Gheorghe Vidrașcu (președintele C.C.F.S.) drept „o armă puternică, armă de luptă în mâna oamenilor muncii împotriva ațățătorilor la un nou războiu, imperialiștii anglo-americani și slogoiilor lor din toate țările în cap cu banda titoistă dela Belgrad, zădărnindu-le planurile lor criminale pentru deslănțuirea unui nou măcel mondial. Complexul Sportiv G.M.A. este și un mijloc de luptă împotriva tuturor dușmanilor de clasă, care încearcă prin toate mijloacele să zădărnicească construirea socialismului în țara noastră”⁸⁹ Așadar, sub masca pacifismului și a dezvoltării sportului de masă, P.M.R. urmărea o mobilizare permanentă a tineretului în perpetuarea propriului regim și trasa caracteristicile fizice

⁸⁷ Elemente ale strategiei propagandistice folosite pentru instalarea complexului sportiv sovietic G.T.O. în viața cotidiană a României postbelice găsiți în studiul propriu, Diego Ciobotaru, „Comunizarea sportului. Cazul complexului *Gata pentru muncă și apărare*”, în Adrian Cioflâncă, Luciana Jinga (coord.), *Represiune și control social în România comunistă*, Anuarul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc, vol. V-VI, Iași, Polirom, 2011, pp. 249-263.

⁸⁸ I.A. Creacico, *Cultura fizică. Bazele culturii fizice sovietice*, București, Editura C.C.F.S., 1950, pp. 29-31.

⁸⁹ Gheorghe Vidrașcu, „Condiția esențială a organizării Complexului G.M.A. a constituit-o sprijinul deosebit primit din partea Uniunii Sovietice”, în „Sportul Popular”, Anul VI – Nr. 1669, marți 16 mai 1950, pp. 1 și 4.

ale „omului nou”, din perspectivă marxist-leninistă⁹⁰ Regimul comunist avea nevoie de „un tineret luminos și viguros, dornic de viață, cu nervi de oțel și mușchi de fier, capabil de fapte glorioase în muncă și luptă” În același timp, pentru Partid, orice tânărul trebuia să fie „un luptător entuziast pentru socialism, un muncitor conștient în câmpul muncii constructive... un om nou, hotărât să învingă cu bărbăție toate greutățile ce-i stau în cale”⁹¹ Spre deosebire de „generațiile de intelectuali bolnăvicioși, cu o slabă constituție fizică” ale regimului trecut, tinerii „democrației populare” trebuiau „să crească mândri și sănătoși, pentru a fi în stare să apere cu pieptul lor la nevoie, scumpa noastră Patrie, Republica Populară Română”⁹²

Prin complexul G.M.A., Partidul pregătea cât mai mulți „ostași pentru concursurile insignei, pentru ca în acest fel să fie căliți fizicește, viguroși, așa cum trebuie să fie ostașii unei armate de tip nou, care urmează exemplul glorioasei Armate Sovietice”, pentru „munca de înaltă productivitate și pentru apărarea cuceririlor clasei muncitoare din R.P.R.”⁹³

În județul Vaslui, organizarea colectivului Secției Județene a Comitetului de Educație Fizică și Sport era urmată de „prelucrarea și popularizarea G.M.A.” prin intermediul „activului de plasă”⁹⁴ În teritoriu erau trimiși câte 20 de agitatori sportivi lunar, instruiți special spre a prelucra „importanța Complexului legată de lupta pentru pace”⁹⁵ Acesta era un prim pas în pătrunderea mesajului în „masse”, urmată de organizarea a 12 conferințe despre importanța sportului în R.P.R.⁹⁶ De asemenea, demonstrațiile sportive în „fața tinerilor săteni” popularizau inițiativa de partid în comunele județului⁹⁷ „Mari manifestări sportive” se desfășurau și pe stadionul „Locomotiva” din orașul Vaslui în sprijinul complexului de sorginte sovietică⁹⁸ Însă, măsurile propagandistice ale conducerii locale P.M.R. nu au contribuit vizibil, aceștia recunoscând în documentele interne faptul că au „lipsuri multe”⁹⁹ și nu au „adâncit și popularizat suficient în organizațiile de bază din Județ Complexul G.M.A.”. Deci, mai

⁹⁰ Pentru a înțelege acest concept ideologic, care stă la baza sistemului comunist de raportare la individ, merită consultat volumul *** *V.I. Lenin on Youth*, Moscow, Progress Publishers, 1967, dar mai ales discursurile cuprinse în capitolul „Participation of Youth in socialist construction. Education of the New Man” (pp. 207-266). Adaptarea proiecției sovietice la comunismul românesc este schițată în articolul Antoanetei Tănăsescu, „Un Făt-Frumos de laborator, un Făt-Frumos de tip nou: omul nou”, în Lucian Boia (coord.), *Miturile comunismului românesc*, Editura Universității București, 1995, pp. 16-21 și în studiul Mădălinei Nițelea, „Sub semnul cravatei roșii: copilăria omului nou”, în *Ibidem*, volumul II, București, Editura Nemira, 1997, pp. 93-104.

⁹¹ „Sportul Popular”, sâmbătă 18 februarie 1950, p. 1

⁹² *** „Noi propuneri adresate Comitetului Central al U.T.M. pentru înființarea complexului polisportiv G.M.A.”, în „Sportul Popular”, Anul VI – Nr. 1619, duminică 19 februarie 1950, p. 1.

⁹³ A. Călin, „G.M.A. întrunește adeziunea maselor de sportivi din întreaga țară”, în „Sportul Popular”, vineri 24 februarie 1950, p. 1.

⁹⁴ S.J.A.N. Vaslui, fond *Comitetul Județean P.C.R. Vaslui*, dosar 8/1949-1950, ff. 106, 114 și 179.

⁹⁵ *Ibidem*, f. 16.

⁹⁶ *Ibidem*, ff. 106 și 163.

⁹⁷ *Ibidem*, f. 106.

⁹⁸ *Ibidem*, ff. 106, 109, 111 și 154.

⁹⁹ *Ibidem*, dosar 9/1950, ff. 23 și 25.

erau în teritoriu „unele organizații de bază unde nu cunosc această problemă”¹⁰⁰ și nu există aspiranți înscriși pentru obținerea Insignei¹⁰¹

Oficial, în orașul Vaslui, complexul sportiv G.M.A. „s’a deschis în ziua de 14 Mai în cadrul unui meeting pe stadionul orașului” („Locomotiva”), unde „au fost mobilizați tineri din organizațiile de bază care au participat în mod organizat”, manifestațiile culminând cu demonstrații sportive¹⁰². O atenție deosebită era acordată complexului sportiv pe toată durata anului 1950, activitatea individualizându-se ca preocupare distinctă în viața internă a structurilor de partid. Astfel, activiștii U.T.M. Vaslui au dispus organizarea în oraș și în reședințele de plase „mari și impunătoare” demonstrații sportive, folosindu-se de acestea pentru a populariza Complexul Sportiv de Stat, în condițiile în care lipseau cu desăvârșire aspiranții la Insignă¹⁰³. Manifestările culturale și sportive erau organizate „cu scopul de-a trezi și mai mult ura tineretului față de imperialiștii Anglo-americani stătători la un nou războiu” și spre „ai face luptători mai activi pentru pace”¹⁰⁴ (sic!). Rezultatul era socotit „cam slab”, în condițiile în care totuși „participarea tineretului a fost mulțumitoare”. Eșecul organizatoric era pus pe seama delegaților C.C.F.S.¹⁰⁵ și a neglijării problemei, „ca și în trecut, lăsându-se” toată responsabilitatea G.M.A. „numai pe seama delegatului de plasă”¹⁰⁶. O altă neregulă internă constatată de conducerea U.T.M. era faptul că „la Județeană nu se face sport”. Puterea exemplului era văzută ca și metodă de stimulare a interesului general pentru sport și pentru G.M.A., tovarășilor vasluieni fiindu-le recomandată „planificarea timpului” și practicarea unei activități în domeniu.

Putem spune că, după reforma din iunie 1949, munca activiștilor vasluieni în domeniu era departe de aspirațiile conducerilor centrale ale P.M.R. și C.C.F.S. În linii mari, legiferarea sportului ca problemă de interes major a Statului român nu a dus la modificarea substanțială a manifestărilor sportive în teritoriu și la receptarea noii sale complexități politice, activiștii locali vasluieni acționând similar anilor 1944-1948. Exceptând complexul G.M.A. – o inovație a anilor 1949-1950 – activitatea comitetului județean P.M.R. Vaslui se desfășura în coordonatele trasate de O.S.P., perpetuându-se o percepție oarecum marginală asupra fenomenului sportiv. Manifestările de gen erau folosite doar ca formă recreativă și de amuzament a muncitorilor, de petrecerea activă a timpului liber. Având în vedere neregulile și deficiențele organizatorice ale P.M.R. Vaslui în domeniu, constatăm doar începutul mobilizării sociale a tineretului, factorul politic fiind vizibil doar în mod episodic, mai ales în cazul sărbătorilor politice ale perioadei¹⁰⁷, atunci când resortul sportiv se alinia manifestațiilor propagandistice ale regimului. Totuși, prin inaugurarea la nivel local a complexului G.M.A., sportul românesc postbelic devenea parte componentă a controlului social și a politicilor

¹⁰⁰ *Ibidem*, dosar 8/1949-1950, f. 164.

¹⁰¹ *Ibidem*, f. 174.

¹⁰² *Ibidem*, f. 163.

¹⁰³ *Ibidem*, f. 34 și 36.

¹⁰⁴ *Ibidem*, f. 46.

¹⁰⁵ *Ibidem*, f. 41.

¹⁰⁶ *Ibidem*, f. 44.

¹⁰⁷ *Ibidem*, dosar 9/1950, f. 65.

P.M.R. de „atomizare” a individului, angrenarea constantă a tineretului în practicarea educației fizice fiind un pas important în strategia comunistă de subordonare a vieții private și a timpului liber față de Partidul-stat.

BIBLIOGRAFIE

I. DOCUMENTE INEDITE

Arhivele Naționale Istorice Centrale (A.N.I.C.), fondul *C.N.E.F.S.*, dosarul 17/1949.

Serviciul Județean al Arhivelor Naționale (S.J.A.N.) Vaslui, fondul *Comitetul Județean P.C.R. Vaslui*, dosarele 1/1944-1945, 2/1945, 7/1945, 2/1946, 3/1947, 8/1949-1950, 9/1950.

Idem, fondul *Prefectura Vaslui*, dosarul 111/1945.

II. DOCUMENTE EDITE

*** *Constituția Republicii Populare Române, textul votat de Marea Adunare Națională în ședința din 13 aprilie 1948*, f.e.

*** *V.I. Lenin on Youth*, Moscow, Progress Publishers, 1967.

*** *Rezoluții și hotărâri ale Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român (1948-1950)*, Editura P.M.R., 1951.

Arhivele Naționale ale României (A.N.R.), *Stenogramele ședințelor Biroului Politic al Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român 1948*, vol. 1, București, 2002.

Idem, *România. Viața politică în documente 1950*, București, 2002.

III. PRESĂ

„Sportul Popular” (1949-1950)

„Scânteia” (1948-1949)

IV. LUCRĂRI GENERALE

*** *Clubul. Unitate de bază pentru organizarea sportului de masse în R.P.R.*, București, Editura Comitetului Central O.S.P., 1948.

COMISIA PREZIDENTIALĂ PENTRU ANALIZA DICTATURII COMUNISTE ÎN ROMÂNIA, *Raport final*, București, Humanitas, 2007.

CREACICO, I.A., *Cultura fizică. Bazele culturii fizice sovietice*, București, Editura C.C.F.S., 1950.

DENIZE, Eugen, *Propaganda comunistă în România (1948-1953)*, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2009.

GĂRLEȘTEANU, Dan, *1944-1974. Trei decenii de aur în istoria sportului românesc*, București, Editura Stadion, 1974.

GEORGESCU, Vlad, *Politică și istorie. Cazul comuniștilor români (1944-1977)*, București, Humanitas, București, 1991.

GHIBU, Emil, TODAN, Ion, *Sportul românesc de-a lungul anilor. O istorie a sportului din România*, București, Editura Stadion, 1970.

HENTEA, Călin, *Propagandă fără frontiere*, București, Editura Nemira, 2002.

IONESCU-GURĂ, Nicoleta, *Stalinizarea României. Republica Populară Română: 1948-1950. Transformări instituționale*, București, Editura Bic All, 2005.

KIRIȚESCU, Constantin, *Palestrica, o istorie universală a culturii fizice. Origini, evoluție, concepții, metode, probleme, împliniri*, București, Editura Uniunii de cultură fizică și sport, 1964.

MAJURU, Adrian, *București. Povestea unei geografii umane*, București, Editura Institutului Cultural Român, 2007.

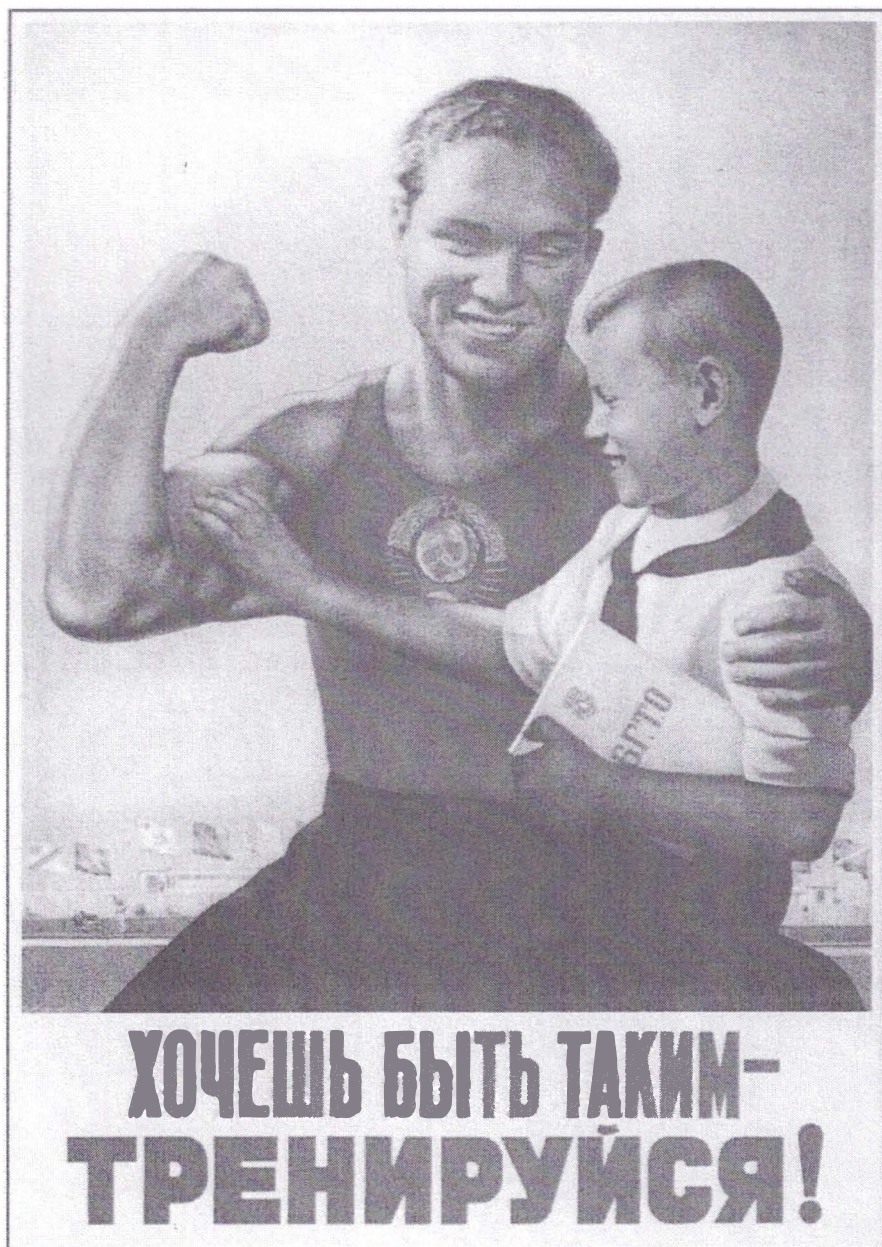
PONOMARIOV, N.I., *Funcțiile sociale ale culturii fizice și sportului*, București, Editura Sport-Turism, 1977.

SOULET, Jean-François, *Istoria Europei de Est de la al doilea război mondial până în prezent*, Iași, Polirom, 2008.

TISMĂNEANU, Vladimir, *Stalinism pentru eternitate. O istorie politică a comunismului românesc*, Iași, Polirom, 2005.

ZAHARIUC, Paul, *Întâmplări din vremea Ciumei Roșii (1940-1960). Mentalități, atitudini, represalii în județele istorice Fălciu, Tutova și Vaslui*, vol. I și II, Iași, Editura PIM, 2009 și 2010.

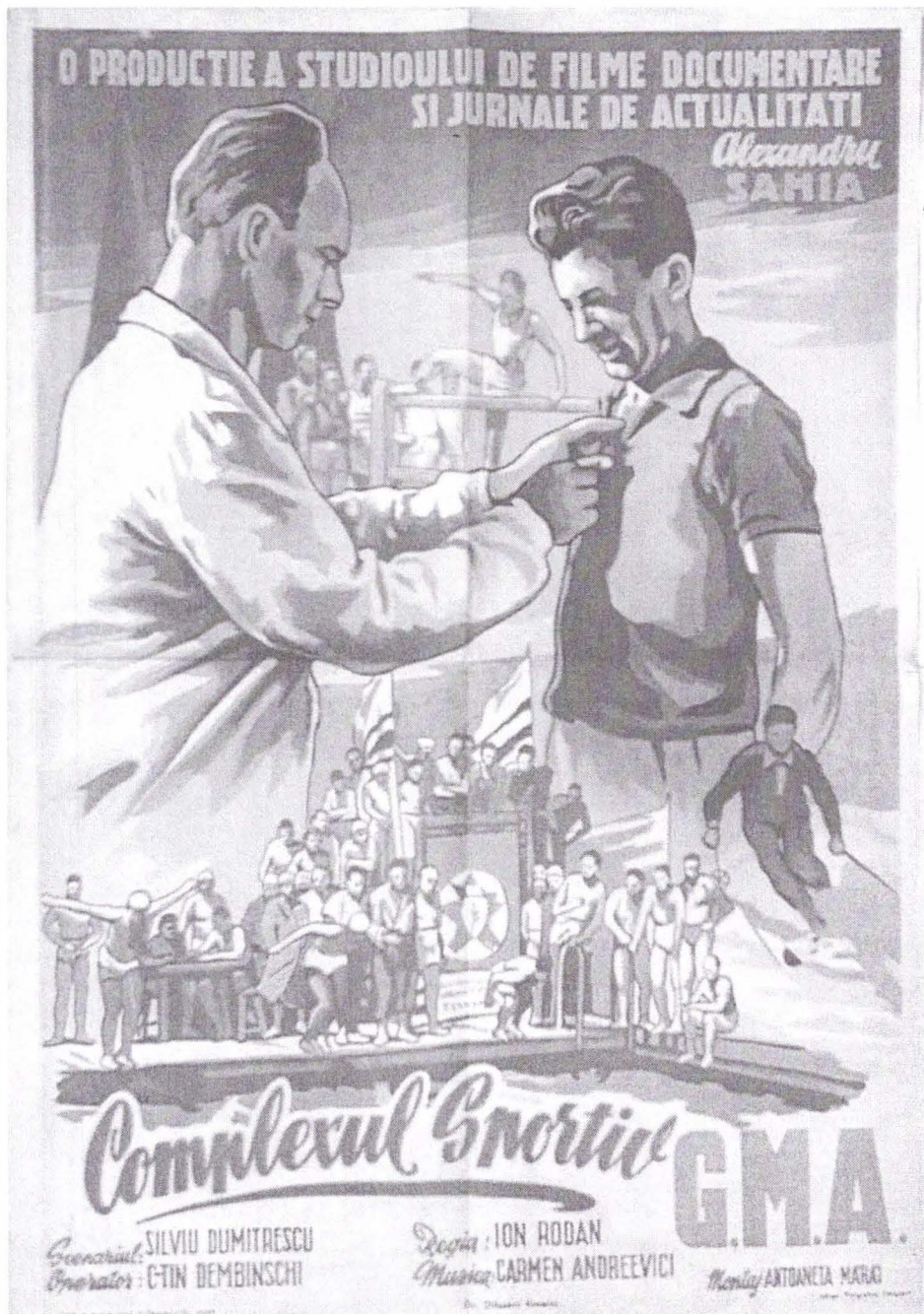
ANEXA 1: Afiș
Omul nou sovietic. Complex sportiv GTO

510. Корецкий В.
Хочешь быть таким — тренируйся! 1951

ANEXA 2: Afiş
Complex sportiv GMA

DOCUMENTE INEDITE PRIVIND ISTORIA EVREILOR DIN JUDEȚUL VASLUI (1950-1963)

Costin Clit*

Cuvinte cheie: Evrei, județul Vaslui, orașele Bârlad, Vaslui și Huși, Târgul Negrești, comunități evreiești, sinagogi, rabini.

Key words: Jews, Vaslui county, cities Bârlad, Vaslui and Huși, Negrești borough, Jewish communities, synagogue, Rabin.

Abstract:

Jewish history in Vaslui County was of interest to historians, the studies appeared in the post-revolutionary period is a testimony to this. Detection and publishing original documents remains a constant concern to us. We have an obligation to investigate various documents and testimonies to write an objective history. These documents capture some statistical facts in the Hebrew Communities Federation of Romania and of those from Iași region. We present some excerpts from documents or whole documents relating to urban Hebrew communities from Bârlad, Vaslui, Huși and Negrești, or even rural, as the case of the one from Pungești.

Trecutul evreilor din județul Vaslui a suscitat interesul istoricilor, studiile apărute în perioada postdecembristă fiind o mărturie în acest sens.¹ Depistarea și publicarea documentelor inedite rămâne o constantă a preocupărilor noastre. Avem obligația de a cerceta diversele documente și mărturii pentru scrierea unei istorii obiective. Documentele de față surprind unele realități statistice la nivelul Federației Comunităților Evreiești din România și a celor din regiunea Iași. Redăm și unele fragmente din documente sau documente integrale care se referă la comunitățile evreiești urbane din întreaga țară, dar în mod special la cele din Bârlad, Vaslui, Huși și Negrești, sau chiar rurale, așa cum este cazul celei din Pungești, județul Vaslui.

Atașăm în anexă fotografiile ale sinagogilor din orașul Huși, executate în 1945, care văd pentru prima oară lumina tiparului. Dintre aceste sinagogi astăzi mai dăinuie cea a croitorilor, celelalte au dispărut pentru totdeauna.

---

* profesor Liceul Teoretic „Cuza Vodă”, Huși

¹ Dan Dumitru Iacob, *Comunitatea evreiască din Vaslui la 1851. Aspecte legislative, demografice și socio-economice reflectate într-o condică a comisiei pentru cercetarea vagabonzilor*, în „*Studia et Acta Iudaeorum Romaniae*”, VI, București, 2001, p. 133-172; Costin Clit, *Școlile evreiești din Huși în anii 1856-1866*, în „*Jurnalul vasluian*” Vaslui, nr. 315, din 18-24 februarie 2000, p. 5-6; Idem, *Despre începuturile școlii israelito-române din Huși*, în *Studii și articole privind istoria orașului Huși*, vol. I, volum coordonat de Costin Clit și Mihai Rotariu, Editura Sfera, Bârlad, 2005, p. 335-339; Idem, *Școala israelito-română „Cultura” din Huși - Documente inedite (1909)*, în *Studii și articole privind istoria orașului Huși*, vol. II, volum coordonat de Costin Clit și Mihai Rotariu, Editura Sfera, Bârlad, 2009, p. 379-388; Idem, *Comitetul Democratic Evreiesc din Huși*, în *Ibidem*, p. 405-442; Idem, *Două documente inedite despre școala primară israelito-română din Huși (1948)*, în „*Prutul*” Revistă de cultură, Huși, An. II, nr. 5 (14), mai 2002, p. 6; Paul Zahariuc, *Fălciu, Tutova, Vaslui. Secvențe istorice (1907-1989)*. *De la răscoală, la revoltă*, Editura PIM, Iași, 2012, p. 209-230 (capitolul VII, intitulat *Evreii și Hușul*); Idem, *Evreii bârlădeni în documentele arhivistice vasluiene (1896-1953)*, Editura PIM, Iași, 2012.

1. - 1950 martie 6. – Date statistice privind situația evreilor din România.**FEDERAȚIA COMUNITĂȚILOR EVREEȘTI (Mozaice)**

Câteva aspecte ale cultului mozaic în R.P.R.

Populația, instituțiunile de cult și personal aferent.

Situația preliminară.

Alcătuită din răspunsurile Comunităților la circulara F.C.E. Nr. 8112/ 1949.

6 martie 1950.

Situația generală**Populația evreească, instituții de cult și personalul aferent.**

Nr. crt.	Localitatea	Județul	Populația evreească	Nr. Instituții cult	Nr. Pers. aferent
	Oltenia				
1	Caracal	Romanați	58 a)	2	2
2	Corabia	Romanați	d)	-	-
3	Craiova	Dolj	1600	5	10
4	Drăgășani	Vâlcea	18 e)	-	-
5	Rm. Vâlcea	Vâlcea	131	2	3
6	Tg. Jiu	Gorj	52b	2	1
7	T. Severin	Mehedinți	364 c	4	5
	Muntenia				
8	Alexandria	Teleorman	39 e)	-	-
9	Brăila	Brăila	4200	11	23
10	București	Ilfov	120000 c)	86	388
11	Buzău	Buzău	1100	5	3
12	Călărași	Ialomița	208	3	1
13	Câmpina	Prahova	114	2	1
14	Câmpulung	Muscel	20	-	-
15	Giurgiu	Vlașca	170 e)	-	-
16	Oltenița	Ilfov	24	2	-
17	Pitești	Argeș	400	1	-
18	Ploiești	Prahova	3400 c)	6	9
19	Rm. Sărat	Rm. Sărat	945 f)	6	13
20	Slatina	Olt	88 e)	-	-
21	Târgoviște	Dâmbovița	120	2	5
22	T. Măgurele	Teleorman	65 e)	-	-
	Dobrogea				
23	Tulcea	Tulcea	22 c)	2	1
24	Constanța	Constanța	1750	5	15
25	Tulcea	Tulcea	645	3	11
	Moldova				

26	Adjud	Putna	422	6	6
27	Bacău	Bacău	13000	21	67
28	Băcești	Roman	136	1	2
29	Bârlad	Tutova	2500	13	19
30	Bivolari	Iași	152	3	3
31	Botoșani	Botoșani	11500	55	81
32	Bucecea	Botoșani	260	5	4
33	Budești Ghîca	Roman	35 e)	-	-
-	Buhuși	Neamț	-	-	-
34	Codăești	Neamț	1700	4	7
35	Darabani	Vaslui	155 c)	3	2
36	Dorohoi	Dorohoi	816	8	13
37	Dorohoi	Dorohoi	4821	25	44
38	Fălticeni	Baia	3285	17	29
39	Focșani	Putna	4100	9	16
40	Frunmușica	Botoșani	157	2	3
41	Galați	Covurlui	9000	24	49
42	Hârlău	Botoșani	1100	7	11
43	Huși	Fălciu	1486	10	20
44	Iași	Tecuci	22500	84	113
45	Ivești	Baia	78 c)	2	-
46	Lespezi	Baia	146	2	1
47	Liteni	Baia	100 e)	-	-
48	Mihăileni	Dorohoi	464	5	11
49	Moinești	Bacău	450 h)	6	4
50	Negrești	Vaslui	180	5	1
51	Odobești	Putna	316	6	5
52	Putna	Putna	151	3	2
53	Pașcani	Baia	586 c)	3	7
54	P. Neamț	Neamț	5500	21	38
55	Podul Iloaei	Iași	293	3	1
56	Pod. Turcului	Tecuci	92	3	1
57	Puești	Tutova	28 d)	-	-
58	Pungești	Vaslui	48 e)	-	-
59	Rădăuți	Dorohoi	104	2	3
60	Răducăneni	Fălciu	100	3	2
61	Ripiceni	Botoșani	29	-	-
62	Roman	Roman	5000	20	39
63	Săscut	Putna	97	1	1
64	Săveni	Dorohoi	1071	7	12
65	Ștefănești	Botoșani	700	4	11
66	Sulița	Botoșani	264	1	3
67	Tg. Frumos	Iași	530	6	3
68	Tg. Neamț	Neamț	1820	11	21

69	Tg. Ocna	Bacău	425	5	7
70	Tecuci	Tecuci	1728	8	12
71	Vaslui	Vaslui	3000 c)	8	21
	Bucovina				
72	Burdujeni	Suceava	482	6	5
73	Câmpulung	Câmpulung	1110 e)	-	-
74	G.Humorului	Câmpulung	1150	6	7
75	Ițcani	Suceava	150 c)	3	4
76	Moldovița	Câmpulung	100	3	1
77	Rădăuți	Rădăuți	4500	14	8
78	Siret	Rădăuți	842	10	14
79	Splca	Suceava	82	4	-
80	Suceava	Suceava	2450	13	16
81	Vama	Câmpulung	165	5	1
82	V. Dornei	Câmpulung	1150	5	20
	Transilvania				
83	Aghireș	Cluj	35 e)	-	-
84	Aiud	Alba	256	4	2
85	Alba Iulia	Alba	1314 c)	5	7
86	Band	Mureș	19	3	-
87	Beclean	Someșă	123	2	3
88	Bistrița	Năsăud	822	4	4
89	Blaj	Târnăv.Mică	235	4	3
90	Brad	Hunedoara	25	2	-
91	Brașov	Brașov	2500	7	20
92	Bucium	Sălaj	46 e)	-	-
93	Câmp. Turzii	Turda	58 e)	-	-
94	Carei	Sălaj	408 c)	7	6
95	Cehul	Sălaj	103	5	1
-	Silvaniei	-	-	-	-
96	Ciucea	Cluj	21 e)	-	-
97	Cluj	Cluj	5000	14	34
98	Dej	Someș	823	4	6
99	Deva	Hunedoara	959 c)	2	5
100	Ditrău	Ciuc	22 e)	-	-
101	Dumbrăveni	Târnă. Mare	65	2	-
102	Făgăraș	Făgăraș	230	1	1
103	Geoagiu	Hunedoara	8	1	-
104	Geul Mare	Năsăud	d)	-	-
105	Gheorgheni	Ciuc	227 c)	3	1
106	Gherla	Someș	178	4	2
107	Gilău	Cluj	26	3	
108	Hațeg	Hunedoara	329	4	5

109	Herina	Năsăud	22	2	2
110	Hilda	Cluj	61	4	1
111	Hoghiz	Târn. Mare	3	1	-
112	Huedin	Cluj	220	4	2
113	Hunedoara	Hunedoara	105 c)	3	1
114	Iernut	Târn. Mică	37 e)	-	-
115	Ileanda	Someș	96	1	2
116	Ilia	Hunedoara	109 e)	-	-
117	Ilva Mare	Năsăud	8	3	-
118	Ilva Mică	Năsăud	7 c)	-	-
119	Jibou	Sălaj	170	5	2
120	Lechinița	Năsăud	105 e)	-	-
121	Luduș	Turda	258	5	16
122	Lunca	Mureș	43 c)	-	-
-	Bradului	-	-	-	-
123	Lupeni	Hunedoara	99	3	2
124	Mediaș	Târn. Mare	1030	6	3
125	M. Ciuc	Ciuc	199 c)	2	3
126	Năsăud	Năsăud	110	4	3
127	Mimigea de	Năsăud	58 e)	-	-
-	Jos	-	-	-	-
128	Ocna Mureș.	Alba	350	5	9
129	Odorhei	Odorhei	88 c)	4	-
130	Orăștie	Hunedoara	123	3	4
131	Oanticeu	Cluj	11	2	-
132	Petroșani	Hunedoara	512	4	6
133	Prundul	Năsăud	57 c)	3	-
-	Bârgăului	-	-	-	-
134	Răstolița	Mureș	27 e)	-	-
135	Reghin	Mureș	650	5	3
136	Reteag	Someș	95	3	3
137	Rodna Veche	Năsăud	80 e)	-	-
-	Romulii	-	-	-	-
138	Sângeorz Băi	Năsăud	31	2	2
139	Sânmi hailul	Năsăud	18	2	2
140	de Câmpie	Cluj	35 e)	-	-
-	Sârmaș	-	-	-	-
141	Sf. Gheorghe	Cluj	65 e)	3	3
142	Sibiu	Trei Scaune	162 e)	-	-
143	Sighișoara	Sibiu	1900	10	8
144	Șimleul	Târn. Mare	340	3	4
145	Silvaniei	Sălaj	374	4	6
-	Sintereag	-	-	-	-
146	Sovata	Someș	d)	-	-
147	Tg. Lăpuș	Mureș	58 e)	-	-

148	Tg. Mureș	Someș	209 c)	3	3
149	Târnăveni	Mureș	1600	8	11
150	Teaca	Tâm. Mică	373 c)	3	8
151	Teiuș	Mureș	24 e)	-	-
152	Telciu	Alba	34	1	-
153	Toplița	Năsăud	51	3	3
154	Turda	Mureș	172 c)	6	3
155	Ulmeni	Turda	952	6	4
156	Valcăul de Jos	Sălaj	113 c)	2	2
157	Valea lui	Sălaj	29 c)	3	2
-	Mihai	-	-	-	-
158	Vulcan	Sălaj	315 g)	5	6
-	Zalău	-	58 e)	-	-
159	Banat	Hunedoara	135 e)	-	-
160	Caransebeș	Sălaj	-	-	-
-	Făget	-	-	-	-
161	Lugoj	Severin	235	2	3
162	Oravița	Severin	17	2	-
163	Orșova	Severin	150	3	14
164	Reșița	Caraș	162 e)	-	-
165	Sănnicolaul	Severin	92	2	-
166	Mare	Caraș	186	2	3
167	Timișoara	Timiș	111 e)	-	-
-	Crișana	Torontal	-	-	-
168	Maramureș	---/---	10500 g)	19	50
-	Aleșd	-	-	-	-
-	Arad	-	-	-	-
169	Baia Mare	Bihor	105	3	1
170	Baia Sprie	Arad	12000 c)	3	30
171	Bârsana	Satu Mare	850	5	10
172	Beiuș	Satu Mare	80 c)	3	2
173	Berbeleşti	Maramureș	44	3	3
174	Borod	Bihir	276 c)	6	6
175	Borșa	Maramureș	97 c)	3	13
176	Bratca	Bihor	50 e)	-	-
177	Budești	Maramureș	190	7	3
178	Câmpulung la	Bihor	36	-	-
179	Tisa	Maramureș	60	3	5
180	Copalnic	Maramureș	41 e)	-	-
-	Mănăştur	-	-	-	3
181	Crăciunești	Satu Mare	81 g)	5	5
-	Dragomirești	-	-	-	-
182	Halmeu	Maramureș	67 e)	-	-
183	Leordina	Maramureș	57	4	3
184	Moisei	Satu Mare	140	5	6

185	Negrești	Maramureș	20 e)	-	-
186	Oradea	Maramureș	120	4	2
187	Petrova	Satu Mare	199 e)	-	-
188	Poenile de sub	Bihor	4500	15	30
189	Munte	Maramureș	94 c)	3	2
190	Poenile	Maramureș	74 c)	3	4
-	Glodului	-	-	-	-
191	Pomi	Maramureș	37 c)	2	-
-	Remeți	-	-	-	-
192	Rona de Jos	Satu Mare	58 e)	-	-
193	Rona de Sus	Maramureș	20 e)	-	-
194	Rozavlea	Maramureș	26	1	3
195	Ruscova	Maramureș	35 e)	-	-
196	Săcel	Maramureș	37 c)	-	1
197	Sălișteea de	Maramureș	98	5	4
198	Sus	Maramureș	52 e)	-	-
199	Săpânța	Maramureș	60	3	4
-	Satu Mare	-	-	-	-
200	Săvârșin	Maramureș	39	3	2
201	Seini	Satu Mare	5200 c)	17	29
202	Sighet	Arad	42 e)	-	-
203	Slăticioara	Satu Mare	189	3	3
204	Somcuța	Maramureș	1600 c)	6	14
205	Mare	Maramureș	32 c)	3	2
206	Strâmtura	Satu Mare	235	4	1
-	Târnavă Mare	-	-	-	-
207	Tileagi	Maramureș	40 e)	-	-
208	Tinca	Satu Mare	82 e)	-	-
-	Turulung	-	-	-	-
209	Vișeu de Jos	Bihor	16 g)	1	-
210	Vișeu de Sus	Bihor	186 c)	6	2
211		Satu Mare	49 e)	-	-
212		Maramureș	45	1	1
213		Maramureș	350	8	16
		-	-	-	-

Direcția Arhivelor Naționale Istorice Centrale (D.A.N.I.C.), Ministerul Cultelor Direcția de Studii, dosar 64/ 1961, vol. I, f. 198, Original

2. - 1950 mai 30. – *Federația Comunităților Evreiești din Republica Populară România transmite Ministerului Cultelor actele constitutive ale comunităților evreiești.*

FEDERAȚIA COMUNITĂȚILOR EVREIEȘTI
(MOZAICE)
DIN
REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ

Secția SECRETARIAT

București 30 Mai 1950

Către
MINISTERUL CULTELOR

LOCO

Vă înaintăm următoarele Acte Constitutive ale Comunităților în câte 3 exemplare:

1. Aiud	6. Piatra-Neamț
2. Adjud-Putna	7. Ștefănești-Botoșani
3. Bucecea-Botoșani	8. Sibiu
4. Brașov	9. Vaslui
5. Gura-Humorului	10. Vatra-Dornei

D.A.N.I.C., Ministerul Cultelor Direcția de Studii, *dosar 26 Bis / 1950, f. 6*, Original. Actele constitutive cuprind principiile generale de organizare, identice pentru comunitățile amintite.

3. -1952. - Tabloul comunităților evreiești din România.

TABLOU
De comunitățile mozaice

1. Adjud	18. Caransebeș	35. Hârlău
2. Aiud	19. Carei	36. Huedin
3. Alba-Iulia	20. Câmpulung	37. Huși
4. Arad	21. Cluj	38. Iași
5. Bacău	22. Constanța	39. Ițcani
6. Baia-Mare	23. Craiova	40. Luduș
7. Beiuș	24. Darabani	41. Lugoj
8. Bistrița	25. Dej	42. Harghita
9. Bârlad	26. Deva	43. Mediaș
10. Blaj	27. Dorohoi	44. Mihăileni
11. Botoșani	28. Făgăraș	45. Moinești
12. Brăila	29. Fălticeni	46. Năsăud
13. Bucecea	30. Focșani	47. Ocna Mureș
14. București	31. Galați	48. Odobești
15. Buhuși	32. Giurgiu	49. Oradea
16. Burdujeni	33. Gura Humorului	50. Orașul Stalin
17. Buzău	34. Hațeg	51. Pașcani

52. Petroșani	64. Seini	76. Tg. Neamț
53. Pt. Neamț	65. Sibiu	77. Târnăveni
54. Pitești	66. Sighet	78. Tecuci
55. Ploești	67. Sighișoara	79. Timișoara
56. Podul Iloaei	68. Șimleul Silvaniei	80. Tulcea
57. Rădăuți	69. Siret	81. Turda
58. R. Sărat	70. Ștefănești	82. Tr. Severin
59. Reghin	71. Suceava	83. Valea lui Mihai
60. Reșița	72. Târgoviște	84. Vatra Dornei
61. Roman	73. Tg. Frumos	85. Vișeu de Sus.
62. Satu-Mare	74. Tg. Lăpuș	
63. Săveni	75. Tg. Mureș	

D.A.N.I.C., Ministerul Cultelor Direcția de Studii, *dosar 68/1952*, f. 3,
Original.

4. - 1952. - Tabelul sinagogilor care nu funcționau.

TABEL
de Sinagogile care nu funcționează

1. Soil Taxier Botoșani	25. Chevra Vesichin Suceava
2. Muzicanților - // -	26. Rabin Moscovici -//-
3. Adverner - // -	27. Sinagoga Mare Tg. Frumos
4. Cruparilor - // -	28. Iziel -//-
5. Zumer - // -	29. Habot Tg. Neamț
6. Peișă Hava - // -	30. Klaus Vaslui
7. Butnarilor - // -	31. Volf Burăh Bacău
8. Soil Zamostea - // -	32. Snapic -//-
9. Col. Iacov - //-	33. Safran -//-
10. B. Weinstein - //-	34. Oil Nou Galați
11. Hasidim Brăila	35. Oil Vechi -//-
12. Marpe Lemefes Brăila	36. Birjari -//-
13. Bes Avram Bucecea	37. Taglönar - //
14. Bes Ițchak -//-	38. Fost Templu Carol -//-
15. Bnei Brith - // -	39. Sloim Mendel Iași
16. Sefard Constanța	40. Lupu Schwartz -//-
17. Beth El Craiova	41. Bal Sem Iași
18. Rabin I. Iosif Darabani	42. Tâmplarilor -//-
19. Templu Focșani	43. Cotigarilor - //-
20. Sinagoga Mare Huși	44. Heller -//-
21. Chevra Kadischa Satu Mare	45. Sinagoga Broder -//-
22. Status Quo -//-	46. Heller -//-
23. Chevra Tilin - // -	47. Meier Simache -//-
24. Machziche Tvira -//-	48. Balter -//-

49.	Telali Mici -//-	64.	Templul Askenazit Năsăud
50.	Talmud Thora - //-	65.	Cismari P. Neamț
51.	Jurist -//-	66.	Zalmina Roman
52.	Casa de rugăciune Marghita	67.	Keillath Iacob -//-
53.	Templul Mare Moinești	68.	Kalman Leizer -//-
54.	Sinagoga Mare -//-	69.	Feider -//-
55.	Dr. Kecskemet Lipot (Bis. Mare neoloagă) Oradea	70.	Sinagoga Bozienti Bozieni
56.	Casa de Rugăciune Neoloagă Oradea	71.	Sinagoga Bâra Bâra
57.	Biserica din str. Baross Oradea	72.	Sinagoga Zaiden Săveni
58.	Fraterna București	73.	Sinagoga Cantorilor -//-
59.	Sohie (dărămată) Câmpulung	74.	Sinagoga Sighet
60.	Sinagoga Ortodoxă Carei	75.	Machzica Toira -//-
61.	Beth Aron Cluj	76.	Et. Chaim -//-
62.	Nevra Tilim Gura Humorului	77.	Sinagoga Meseriașilor Siret
63.	Sinagoga Sadagura Hațeg	78.	Sadagurer Klauz Siret
		79.	Vijniter Klauz -//-
		80.	Sinagogă Tg.Mureș.

D.A.N.I.C., Ministerul Cultelor Direcția de Studii, dosar 68/ 1952, f. 4, Original.

5. -1952. – Lista comunităților care au băi conform situației arătate.

LISTA COMUNITĂȚILOR CARE AU BĂI ÎN SITUAȚIA ARĂTATĂ LA Cap. XII, pct. 2 g. Din Raport

1.	Arad	10	Gura	18	Suceava
2	Alba Iulia		Humorului	19	Târgu Neamț
3	Bârlad	11	Hațeg	20	Târgu Mureș
4	Bistrița	12	Huși	21	Târnăveni
5	Cluj	13	Roman	22	Tecucu
6	Carei	14	Satu Mare	23	Valea lui
7	Dorohoi	15	Săveni		Mihai
8	Dej	16	Sighet	24	Vaslui
9	Fălticeni	17	Siret		

D.A.N.I.C., Ministerul Cultelor Direcția de Studii, dosar 68/ 1952, f. 38, Original.

6. 1952. – Tabloul sinagogilor și corpului clerical evreiesc din orașele Bârlad, Huși, Vaslui și târgul Negrești.

Tabloul sinagogilor și corpului clerical. Uniunea comunităților din Vechiu Regat.

Bârlad - 8 sinagogi, 5 rabini, 5 hahami, 8 cantori, 2 hahami refugiați.

Huși – 15 sinagogi¹, 2 hahami, 6 cantori, 3 predicatori, din care 1 locțiitor de rabin.

Tg. Negrești – 3 sinagogi, 1 rabin, sinag(oga) distrusă.

Vaslui - 8 sinagogi, 7 rabini, 2 hahami, 2 cantori, primul rabin plătit de comunitate, 3 rabini de sinagogi, și 2 funcționau onorific.

D.A.N.I.C., Ministerul Cultelor Direcția de Studii, *dosar 68/ 1952*, f. 9-10,
Fragment.

7. - 1954 septembrie 18. – *Notă informativă cu privire la situația sinagogii din comuna Pungești, județul Vaslui.*

Regiunea Iași

Raionul Vaslui

Împuternicitul Moisa C.

Notă informativă

Vă facem cunoscut că în Raionul Vaslui, comuna Pungești, care nu este locuită de nici un Evreu, datorită că Evreii au plecat, o parte în Palestina, iar o parte s-a retras la reședința acestui județ Vaslui, iar în prezent această Sinagogă este pe cale de a se dărâma, unde mergând la fața locului eu personal am văzut că, cărămida de la această clădire se întrebuițează de diferiți cetățeni pentru sobe în gospodăria lor.

Comitetul Executiv al Comunei Pungești au făcut propuneri Comitetului Executiv al Sfatului Popular Raional Vaslui, să le aprobe această clădire să fie cărămida întrebuițată pentru construirea unei băi, care este necesară în acea comună. Comitetul Executiv al Sfatului Popular a Raionului Vaslui, analizând această problemă a găsit cu cale să-mi facă mie această propunere pentru a fi întrebuițată această cărămidă care se ia de diferiți oameni fără nici un rost.

Eu personal cunosc această problemă mai dinainte, am găsit cu cale să fac acest referat la direcția împuterniciților pentru a fi rezolvată această problemă pe care organele locale de la mine să le dau răspuns chiar de la dumneavoastră <aștept> cât mai urgent ca să le pot comunica comitetului executiv al sfatului raional Vaslui.

Propunerea mea este de a se ia trebuința această cărămidă din această sinagogă pentru a se construi baia populară pentru cetățenii din această comună aștept de urgență răspuns.

Împuternicitul Raional Vaslui

Moisa C.

<ss> Moisa Constantin

D.A.N.I.C., Ministerul Cultelor Direcția de Studii, *dosar 100/ 1954*, f. 22,
Original.

¹ Cifra este exagerată.

8. 1957. – *Tabel cuprinzând școlile mozaice de Talmud Tora care funcționează în cadrul Comunităților evreiești.*

Tabel cuprinzând școlile mozaice de Talmud Tora care funcționează în cadrul Comunităților evreiești.

În Vaslui, raionul Vaslui, regiunea Iași,
Numele melamedului – Weinstein Sulim

D.A.N.I.C., Ministerul Cultelor Direcția de Studii, *dosar 90/1957*, f. 41,
Fragment.

9. -1961. – *Tabelul nominal al salariaților comunităților evreiești din orașele Bârlad, Huși, Negrești și Vaslui.*

Tabel nominal al salariaților F.C.E.

Comunitatea	Nr. Crt.	Numele și pronumele	Funcția	Vârsta
Bârlad	54	Butnaru Smil Leib.	Haham	48
	55	Bercovici Bercu	Chevra șa.	54
	56	Bârsan Vasile	Paznic	59
	57	Friedman Moise	Secretar	57
	58	Goldstein Mendel	Casier	66
	59	Zalman Iancu	Contabil	48
	60	Copelovici Moise	Casier	63
Huși	262	Alter Beriș	Haham	81
	263	Marcovici L.	Chevra șa.	63
	264	Beral Leon	Secret. Cont.	68
	265	Goldenberg T.	Casier	56
	266	Haia Smil	Îngrijitor	55
	267	Marin Cloșca	Paznic	56
	268	Bercovici I.	Treiber	55
Negrești	335	Herș Bernat	Melamed	55
Vaslui	551	Berid Herșcu	Haham	39
	552	Weinstein Sulim	Melamed	75
	553	Butnaru Calman	Chevra șa.	70
	554	Solomon Beti	Chevra șa.	77
	555	Cristea Ctin	Paznic	47
	556	Goldstein L.	Președinte	53
	557	Blum Meier	Contabil	46
	558	Steinberg D.	Casier	65

D.A.N.I.C., Ministerul Cultelor Direcția de Studii, *dosar 64/ 1961*, vol. II, f. 628, 632-633, 637, Original, Fragmente.

10. - 1961. – *Mișcarea personalului cultic din sinagogile din orașele Bârlad, Huși și Vaslui.*

FEDERAȚIA COMUNITĂȚILOR EVREIEȘTI (M) DIN RPR.
MIȘCAREA PERSONALULUI CULTIC ÎN PERIOADA 1951-1961
HAHAMI

6. Butnaru Smil, Bârlad, funcționează în perioada 1952-1961.
13. Beriș Alter, Huși, funcționează în perioada 1952-1961.
17. Berid Herșcu, Vaslui, funcționează în perioada 1952-1961.

D.A.N.I.C., Ministerul Cultelor Direcția de Studii, *dosar 64/ 1961*, vol. II, f. 643-644, Fragmente.

- 1961. – *Salariații sinagogilor din Bârlad.*

FEDERAȚIA COMUNITĂȚILOR EVREIEȘTI (M) DIN RPR.
SALARIAȚII SINAGOGILOR

Comunitatea	Numele Sinagogii sau Templului	Nr. Crt.	Numele și Pronumele	Funcția
Bârlad	Templul Mare	8	Bercovici Hani	Îngrijitoare
	Poale Tedek	9	Copelovici Moise	Oficiant
		10	Graur Ilie	Sameș
		11	Waldman Bercu	Oficiant

D.A.N.I.C., Ministerul Cultelor Direcția de Studii, *dosar 64/ 1961*, vol. II, f. 695, Fragment.

11. - 1961. – *Membrii onorifici din comitetele de conducere ale comunităților din Bârlad și Huși.*

FEDERAȚIA COMUNITĂȚILOR EVREIEȘTI (M) DIN RPR.
MEMBRII ONORIFICI DIN COMITETELE DE CONDUCERE ALE
COMUNITĂȚILOR
MEMBRII DE PARTID

Comunitatea	Nr. Crt.	Numele și Pronumele	Funcția
Bârlad	4 5	Leibovici Moise Wolf Haim	Președinte Consilier
Huși	29	Nussem Iancu	Președinte

D.A.N.I.C., Ministerul Cultelor Direcția de Studii, *dosar 64/1961*, vol. II, f. 699, Fragment.

12. -1961. – *Instituții de asistență și medicale evreiești din orașele Bârlad, Huși și Vaslui.*

FEDERAȚIA COMUNITĂȚILOR EVREIEȘTI (M) DIN RPR.
TABELUL

Instituțiilor de asistență (cămine, cantine, azile) și spitalicești (spitale, policlinici, maternități, dispensare, etc.) predate Statului

Nr. crt.	Comunitatea din localitatea	Felul instituției
7.	Bârlad	Cantina obștească O.S.E. Cantina obștească. Azilul de bătrâni.
30	Huși	Cantina obștească. Cantina obștească (O.SE) Azilul de bătrâni.
59	Vaslui	Cantina obștească. Azilul de bătrâni. Spitalul israelit (40 paturi) cu imobilul. ²

D.A.N.I.C., Ministerul Cultelor Direcția de Studii, *dosar 64/1961*, vol. II, f. 833, 835, 837.

13. - 1961. – *Situația instituțiilor de cult evreiești din România.*

² Trecut în patrimoniului în baza decretului prezidial nr. 302 din 1948, publicat în Monitorul Oficial, nr. 256, din 3 noiembrie 1948. <http://www.cimec.ro> / <http://www.muzeuvaslui.ro>

Situația instituțiilor de cult ale comunităților

Nr. crt	Comunitatea	Destinație	Str. și nr.	Starea	Daca Funcț.	Proprietar	Obs.
1	Aiud	Sinagogă Cimitir Abator Sediu	S. Barnuțiu 10 Eroilor 3 S. Barnuțiu 10	Bună Îngrădit Proastă Bună	Da Da	Comunitatea	
2	Alba Iulia	Sinagogă - Cimitir Abator Baie T. Toiru Sediu	T. Vladimirescu 2 T. Vladimirescu 5 V. Alexandri 53 T. Vladimirescu 3	Bună Mediocră Îngrădită Mediocră	- Da Sărb. Da		Rituală
3	Adjud -	Sinagogă Cimitir Abator	F. Sărbu 65 Copăcești 86 Copăcești 43 F. Sărbu 65	Îngrădit - Mediocru			
4	Arad	Sinagogă Cimitir Abator Baie T. Toiru Sc. Teologică Sediu	Trib. Dobre 10 B. Iosza 12 - 18 Liniștei 1 Câmp Lebedei 9 V. Vassia 23-25 E. Teodoroiu 2 B. Iosza 16 - 12 Trib. Dobre 10 7 Noembrie 22 Trib. Dobre 10	Bună Îngrădit Bună			Publică
5	Bacău	Sinagogă Sinagogă Cimitir Abator Baie Sediu	Str. Ștefan cel Mare 31 Aroneanu 23 Gutenberg 10 Alex Petofi 12 V. Alexandri 22 D. Aroneanu 7 Aurel Marcus 65 N. Bălcescu 79 St. Cel Mare 88 Aurel Marcus 18 N. Bălcescu 115 Aroneanu 147 Revoluției 8 V. Roaită 40 T. Aman Al. Tolstoi Al. cel Bun 11 Vasile Roaită 2 Al. cel Bun 11	- Mediocră Proastă Bună Îngrădit - Mediocră	- Da	Comunitatea	Rituală
6	Baia Mare	Sinagogă Cimitir Abator Baie Sediu	Sâmbetei 5 - 11 V. Alexandri 51 Sâmbetei 5	Bună Mediocră			Rituală
7	Bistrița	Sinagogă Cimitir Abator Baie T. Toiru Sediu	13 Decembrie 14 Ghinzi 18 Dobrogeanu-Ghera Armată Roșie 71 - 68 13 Decembrie 12	Îngrădit Mediocră Proastă Mediocră		- Particular Comunitate	Publică
8	Blaș	Sinagogă Cimitir	N. Bălcescu 1 Eroilor	Bună Îngrădit			
9	Bărlad	Sinagogă - Cimitir -	Kirov 2 - 5 Dreptății 9 - 8 - 7 Eliberării 2 F. Sărbu Dealul lui Ilie	Mediocră			

18.	Carei	Sinagogă Cimitir Sediu Abator	Progresului 9 -- 3 Traian 40 11 Iunie 30 N. Bălcescu 2	Mediocră Ruină Îngrădit Mediocră	- Nu Da	Comunitatea	
19.	Cămpulung	Sinagogă - Cimitir Abator Sediu	Centenir 8 F. Sârbu 7 7 Noembrie Valea Seacă M. Eminescu 1	- Îngrădit Mediocră	Da Sămb. - Da Da		
20.	Cluj	Sinagogă - Cimitire Baie Sediu Abator	Mikes 13 Barițiu 16 - 8 Horea 21 David Ferencz Cipariu 21 Balasa 416 Turzii 160 - 116 Popov David Ferencz Gutenberg - 8	Bună - Ruină Bună Mediocră	- Da Nu Da		Rituală
21.	Constanța	Sinagogă - Cimitir Abator Sediu	C. A. Rosseti 2 Ilie Pintilie 40 Mircea 18 Linistei 4 Ilie Pintilie 3	Proastă Neîngrădit Mediocră	- Nu Da		
22.	Craiova	Sinagogă - Cimitir Abator Sediu	F. Sârbu 11 - 30 G. Krasnov 6-8 Bukovaț 191 F. Sârbu 32 - 30	- Ruină Bună Mediocră	Nu Da		
23.	Darabani	Sinagogă Cimitir Sediu	Dragoș Vodă Dobr. Ghera Cucului Darabani D. Ghera 85	Proastă	Da		
24.	Dej	Sinagogă Cimitir Sediu Abator	Mărilor 1 St. Gheorghiu 16 St. cel Mare 2	Bună Îngrădit Mediocră	Da Da	Comunitate	
25.	Deva	Sinagogă Cimitir Abator Baie Sediu	F. Sârbu 9 23 August 47 Călugăreni 63 F. Sârbu 9	Bună Proastă Mediocră Îngrădit	Sărb.		
26.	Dorohoi	Sinagogă - Cimitire	Victoriei 14 Vămii 1 6 Martie 49 I. C. Frimu 146 P-ța Unirii 30 Decembrie 45 Spiru Haret 18 P-ța Unirii 5 - 6 Soarelui 6 P-ța Unirii 6 Victoriei 1 Traian 7 P-ța Unirii 2 Poplicher 1 30 Decembrie 12 D. Ghera Ilie Pintilie 38 Dan Lazarovici 11 Bul. Victoriei 112	Proastă - Mediocră Proastă Mediocră Bună Mediocră Bună Proastă Mediocră Proastă Mediocră Proastă	Da		

		Abator Baie T. Toiru Sediu Fostă fabrică azimă Sală oficierei	Telega 4 Hăpăianu 35 Ilie Pintilie 8 Martie 48 Petru Rareș 24 C. Negri 9	Mediocră			Publică
27.	Făgăraș -	Sinagogă Cimitir Abator Sediu	Aron Pumnu 1 Călărăși 19 Aron Pumnu 3	Bună Îngrădit Mediocră Bună	Nu Da	Comunitate	
28.	Fălcișeni	Sinagogă -	Ana Ipătescu 149 Dr. Bogulescu 5 Sinagogii 12 A. Ipătescu 30 - 48 G. Cambrea 51 N. Elman 7 Sf. Ilie 20 Republicii 128 N. Elman 14 - 46 - 102 F. Sârbu 74 Văilor 2 -	Îngrădit			Publică
29.	Focșani	Sinagogă Cimitir Abator Baie T. Toiru Sediu	Molotov 4 M. Costin 14 Molotov 48 Moscova 2 Prof. Mihăileanu 5 N. Bălcescu 18 Cuza Vodă 59 Prof. Mihăileanu 5 Molotov 48	Mediocră Bună Proastă Îngrădit Proastă Mediocră	Sârbi Nu Da		Rituală
30.	Galați	Sinagogă -	B. Andrei 7 - 11 - 12 N. Bălcescu 33 1 Mai 39 Războieni 13 - 1 D. Chicuș 49 Mineralelor 4 Războieni 17 Daciei 2 Alex Cuza 30 Loc Ghenez 132 Vegetalelor 2 Traian 15	Bună Mediocră -	Nu		
		Cimitir Abator Baie Sediu	1. Creangă 5	Îngrădit Neîngrădit Mediocră Bună Mediocră	Da		
31.	Giurgiu	Sinagogă Cimitire	9 Mai Oinac Abator	Îngrădit			
32.	Gherla	Sinagogă Cimitir Baie Sediu	Crîșan 46 Cimitirului 6 Crîșan 46	Bună Îngrădit Mediocră			Publică
33.	Gura Humor	Sinagogă -	V. I. Lenin 23 - 25 M. Humor 9 Av. Iancu 2				
		Cimitir Baie Sediu	M. Humor 156 Av. Iancu 28 V. I. Lenin 8	Îngrădit Bună Mediocră			Publică
34.	Hajeg	Sinagogă Cimitir Abator Baie Sediu	Câmpului 3 Suseni 11 1 Mai 3 Câmpului 3	Proastă Îngrădită Proastă			Publică

		Abator Baie T. Toiru Sediu	Kecskemeti 5 Popa Gheorghe 88-90 Kogălniceanu 7 Fuchs Mor 5 - 4	Bună	Da	Publică
49.	Pașcani	Sinagogă Cimitir Abator Sediu	Ilie Pintilie 11 Dragoș Vodă 5 Ilie Pintilie 3 Șt. Cel Mare 34	Mediocră Îngrădit		
50.	Petroșani	Sinagogă Cimitir Abator Baie Sediu	P. Groza 29 Parhon Radu Negru 2 P. Groza 24 - 29	Mediocră Îngrădit Bună Mediocră		
51.	Pt. Neamț	Sinagogă - Sinagogă - Cimitir Abator Baie Sediu	M. Kogălniceanu 51 - 2 G. Popa 2 Victoriei 51 I. V. Stalin 73 A. Ipătescu 30 - 63 A. Ipătescu 82 Presei 6 Iernei 21 - 19 Cuza Vodă 81 - 329 Dărmănești 82 Movilă 4 Sub Pietricică - 13 Paharnicul 2	Proastă Mediocră Proastă - Îngrădit - Mediocră Bună Mediocră	- Sărb. - Da - Da Sărb	Rituală
52.	Pitești	Sinagogă Cimitir	Bul. 7 Noiembrie 19 Căp. Dogaru 1	Bună Îngrădit		
53.	Ploiești	Sinagogă - Cimitir Abator Sediu	Basarab 12 Greceanu 1 Aprod. Purice 70 G. Doja 189 Basarabilor 12	Bună - Îngrădit Mediocră	Sărb. Da	
54.	Podul Iloaiei	Sinagogă Cimitir Abator Sediu	Primăverii Stejar Primăverii - 1	Mediocră Îngrădit Mediocră		
55.	Rădăuți	Sinagogă - Cimitir Abator Baie T. Toiru Sediu	1 Mai 2 Pistiner 51 Șt. cel Mare 8 Volovăț 1 Topliței 1 Pompierilor 2 Republicii 58 - 48 1 Mai 31 Șt. cel Mare Băii 16 - 2 Pistiner 1 Republicii 16	Bună Mediocră - Mediocră Îngrădit Bună - Mediocră Bună		Publică
56.	R. Sărat	Sinagogă - Cimitir Abator Sediu	F. Sărbu 1 D. Ghereș 2 Sos. Focșani 4 Jitici 23 Dr. Aroneanu 12	Mediocră Îngrădit Proastă	Da	
57.	Reghin	Sinagogă Cimitir Abator Baie T. Toiru Sediu	Roosevelt 26 Kossuth 18 13 Martie 17 Ilie Pintilie 6 Apeilor 9 Coșbuc 7 Jdanov 17	Bună Mediocră Proastă Mediocră	- Sărb Da	
58.	Reșița	Sinagogă	M. Viteazu 8	Bună	-	

		Cimitir Sediu	Prelungirea Victoriei M. Viteazu 8	Ingrăd Bună	-	-	
59.	Roman	Sinagogă	Arbore 7 1 Mai 8 Vlad Tepeș 2 Princip. Unite 51 Vlad Tepeș 4 Arbore 11 Sucedava 62 Vlad Tepeș 10 F. Sârbu 18 B. Dragoș 54 Sucedava 151 Donici 17 Ver. Micle 1 Bozieni Băra	Mediocră	- Nu Da		
		Cimitir Abator Sediu	P. Dragoș 184 M. Costin 5 Princip. Unite 28	Ingrădit Mediocră	Da		
60.	Saru Mare	Sinagogă -	Decebal 4 - 6 Mart. Deport 8 Tomba 8 Tomba 5 N. Bălcescu 9 Decebal 27 Kossuth 1 Rakosi 42 B. M. 9 9 Mai 1 - 2	Bună Proastă Bună Bună	- - Da - Nu -		
		Cimitir Abator Baie T. Toiru Sediu	Decebal 4 - 31 În cinci sinagogi Decebal 4	Ingrădit Bună	Da		Publică
61.	Săveni	Sinagogă -	6 Martie 3 I. C. Frimu 6 Republicii 206 I. C. Frimu 8 T. Vadim 12 Sat Nou	Proastă	- Nu		
		Cimitir Baie Sediu	T. Vadim 42	Mediocră	- Da		
62.	Seini	Sinagogă	Gării 12 Constituției 17 Blănari 15 Cimitirului 38	Proastă	Nu Da		Rituală
		Cimitir Baie					
63.	Sibiu	Sinagogă Cimitir	Constituției 17 Beetboven 2 Malinovschi 126 Blănari 15	Mediocră Bună			Publică
		Abator Baie Sediu	Constituției 17				
64.	Sighet	Sinagogă -	A. Endre 10 - 7 9 Mai 6 - 75 Bogdan Vodă 44 G. Lazăr 1 I. Erenburg A. Endre 7 9 Mai A. Endre	Rea - Ruină	nu Da - Nu		
		Cimitir Abator T. Toiru Sediu		Proastă Mediocră	Da		
65.	Sighișoara	Sinagogă Cimitir	T. Ionescu 13 N. Filipescu 1 Briște	Bună	Da		
		Abator Sediu	T. Ionescu 13	Proastă Mediocră			
66.	Siml. Silvaniei	Sinagogă Cimitir Sediu	1 Mai 10 Cimitirului 14 K. Marx 56	Ingrădit			
67.	Siret	sinagogă	D. Pistner 4	Mediocră	-	-	

			- 6 - 9 - 8	Proastă	Nu		
		Cimitir	V. I. Lenin 15 9 Mai 21				
		Abator	F. Sârbu 14	Îngrădit			
		Baie	B. Rudvach 8	Mediocră	Da		Rituală
		Sediu	Băii 5 Dr. Pistinier 2	Proastă Mediocră			
68.	Ștefănești	Sinagogă	F. Sârbu	Proastă			
		-	Mărăști	Îngrădit			
		Cimitir	Cimitirului				
		Sediu	St. cel Mare				
69.	Suceava	Sinagogă	Ștefăniță Vodă 16	Bună			
			- 14	Proastă			
			- 11				
			Petru Rareș 8	Bună	Sămb.		
			6 Martie 7		Da		
			V. I. Lenin 16		-		
			Petru Rareș 2		Nu		
			Unirii				
			Cart. Ițcani		Da		
			Burdujeni				
		Cimitir	Tomșa 36	Îngrădit	Sărb.		
			Pușkin 38				
			Cart. Ițcani				
			Burdujeni				
		Abator	V. Roșită		Da		
		Baie	P. Rareș 2	Bună			
		Sediu	- 5				
70.	Tg. Frumos	Sinagogă	30 Dec. 2	Proastă	Da	Comunitate	
			- 4				
			- 6				
			- 8				
		Cimitir	Fundăt. Eternității				Rituală
		Abator	30 Decembrie				și închisă
		Baie					
		Sediu					
71.	Tg. Lăpuș	Sinagogă					
		Cimitir	Școlii 160				
72.	Tg. Mureș	Sinagogă	Knefler 10	Bună			
			Școlii 21				
			- 3				
		Cimitir	Pasionaria 10	Îngrădit			
			Iranie Daniel 33				
		Abator	Școlii 3	Mediocră			Rituală
		Baie	P-ta Corvin 2	Bună			
		Sediu	Knefler 10				
73.	Tg. Neamț	Sinagogă	Stalin 1	Mediocră			
		-	F. Sârbu 49				
			Cuza Vodă 23				
			- 109				
			- 63	Proastă	Nu		
			Gr. Alexandrescu 15	Mediocră	Da		
			- 7				
			- 8				
		Cimitir	Batalionului 6				Rituală
		Abator	7 Noiembrie				
		Baie					
		Sediu	F. Sârbu 23				
74.	Târgoviște	Sinagogă	Alexandrescu 49				
		Cimitir	Alex. Săbănescu 154	Îngrădit			
75.	Timișoara	Sinagogă	Mărăști 6	Proastă	Sămb.		
		-	G. Lazăr 5	Mediocră	Da		
					Sărb.		
			Cloșca 31	Proastă			
			Coloniei 2	Mediocră	Sămb.		
					Da		
			E. Teodoroiu 6	Bună	Sămb.		
					Da		
			I. Creangă 16	Mediocră	Da		
				Bună			
			Freubel 55				

		-	-	-	-	-
		Cimitire	Cal. Lipovei 9 Alex. Saas 4	Îngrădit		
		Abator	Timocului 11	Bună	Da	Rimulă
		Baie	Freubel 55	Mediocră		
		Sediu	I. Creangă 16	Bună		
		T. Toiru	Freubel 55 G. Lazăr 5 Freubel 55			
76.	Târnaveni	Sinagogă	RPR 71			
		Cimitire	30 Dec. 45			
			Suplak			
			Cetatea de Baltă	Proastă		
		Baie		Mediocră		
		Sediu	RPR 13			
77.	Tecuci	Sinagogă	G. Asachi	Bună		
		-	Log. Tâuru			
		-	- 13			
		Cimitir	Poștei			
		-	Văgînschi			
		-	Vânători	Proastă		
		Baie	Log. Tâuru 22	Bună		
		Sediu	11 Iunie 39			
78.	Tulcea	Sinagogă	Babadag 73	Mediocră		
		Cimitir	23 August 161			
			Eternității 27	Îngrădit		
		Abator	Babadag 71	Mediocră		
		Sediu				
79.	Turda	Sinagogă	Eminescu 24			
		-	- 20			
			- 28			
		Cimitir	Cuza Vodă 97			
		Abator	Eminescu 26	-		
		Baie	Fonaghi 4	Mediocră	-	
		T. Toiru	M. Eminescu 28	Mediocră	Da	
		Sediu	- 24			
80.	Tr. Severin	Sinagogă	Progresului 3			
		-	Cezar 7			
		Cimitir	Cerba 2	Îngrădit		
		-	- 3			
		Sediu	Progresului 3	Mediocră		
81.	Valca lui Mihai	Sinagogă				
		Cimitir	Av. Iancu	Proastă		
		Abator	I. Atilla 19	Mediocră		
		Baie	17 Octombrie 27			
		T. Toiru	Dr. Klein			
		Sediu	17 Octombrie 23			
82.	Vaslui	Sinagogă	G. Lazăr 10			
		-				
				Nu		
				Da		
			V. Lascăr 13			
			Țepeș Vodă 4			
			Călugăreni 47			
			St. cel Mare 143			
		Cimitir	Călugăreni 120			
		-	Donici 7			
		Abator	G. Racoviță 23			
		T. Toiru	G. Lazăr 10			
		Sediu	St. cel Mare 126			
83.	Vatra Dornei	Sinagogă	7 Noiembrie 70	Bună		
		Cimitir	Negreși 23			
		Abator	Oborului	Mediocră		
		Baie	Haplerin 1	Bună		
		Sediu				
84.	Vișeu de sus	Sinagogă	G. Gh. Dej	Mediocră		
		Cimitir	Dealuri			
		Baie	T. Vladimirescu			
		T. Toiru	Maicovschi			
		Abator	-			

D.A.N.I.C., Ministerul Cultelor Direcția de Studii, *dosar 64/ 1961*, vol. I,
Original

14. -1963 august 12. – *Situația sinagogilor și a evreilor din comuna Negrești, precum și propunerea de transformare a sinagogii în bibliotecă.*

DEPARTAMENTUL CULTELOR
Corpul de inspecție

Referat
12 august 1963

Situația sinagogilor din Negrești – reg. Iași

Urmare a sarcinii primite din partea conducerii Departamentului, în luna august 1963 m-am deplasat la Iași și Negrești și pe baza cercetărilor efectuate, refer următoarele:

Comuna Negrești este reședință de raion din reg. Iași. În această comună am luat legătura cu tov. Calciu Petre – președintele Sfatului Popular Raional Negrești, cu care am discutat și ne-am deplasat la fața locului pentru documentare. Aici sânt 2 sinagogi. Nici una nu este în funcțiune. Cultul Mozaic are aici 11 familii în evidență, iar practic 9 familii, deoarece o familie a plecat în Israel, iar un cetățean e profesor și nu participă niciodată la serviciile religioase. Cele 9 familii iau parte la serviciile religioase la Vaslui.

Una din clădiri este deosebit de uzată, cu multe dărâmături și crăpături. În ea sânt depozitate de vreo 10 ani diverse materiale ale unei unități socialiste de stat. Sfatul Popular vrea s-o repare, să facă câteva camere de locuit.

Cealaltă sinagogă se găsește în centrul comunei lângă Comitetul Raional de Partid. Este o clădire mai bună fără uzuri prea mari. Inițial, înainte de 1944, nu a fost făcută cu destinație de sinagogă, ci ca o casă culturală a cultului. După 1944 a fost folosită o perioadă ca sinagogă. Este solicitată de către Sfat pentru o bibliotecă raională sau pentru locuințe.

Din cercetările făcute pe teren se desprinde faptul că Sfatul Popular are mare nevoie de aceste clădiri.

Ținând seamă că aceste clădiri nu sânt sinagogi în funcțiune, că cedarea lor ar sprijini foarte mult organele locale, că familiile de mozaici existente, care deja participă la servicii religioase la Vaslui, nu sânt împotriva, că aceasta apare ca o necesitate acută,

Propun ca la nivelul conducerii Departamentului să se discute cu conducerea cultului, pentru a se face toate eforturile și a se ceda cele două clădiri organelor locale.

Inspector
Lungeanu Ioan

D.A.N.I.C., Ministerul Cultelor Direcția de Studii, *dosar 68/ 1963*, f. 42,
Original.

- 15. - 1963 decembrie 15.- Tabelul sinagogilor din regiunea Iași care urmează să fie demolate conform planurilor de sistematizare.

Împuternicitul Regiunii IAȘI

TABEL

Cuprinzând locașurile de cult din cuprinsul regiunii Iași care urmează a fi demolate potrivit planului de sistematizare.

Orașul Iași

- 1.- Sinagoga B. Klaus din str. C.I.Parhon, nr. 60, Iași.
2. – Sinagoga Lupu Svarț din str. C.I.Parhon, nr. 10, Iași.
- 3.- Sinagoga Poporânilor, str. Țuțora, nr. 9, Iași.
- 4.- Sinagoga Covrigarilor, str. Melcului, nr. 16, Iași.
5. – Sinagoga Croitorilor, str. Melcului, nr. 17, Iași.
6. – Sinagoga Moise Haim, str. Melcului, nr. 19, Iași.
7. – Sinagoga Tipra Goldștein, str. Suzana Pârvulescu, nr. 58, Iași.
- 8.- Sinagoga Herre Mișnais, str. Arap, nr. 64, Iași.
- 9.- Sinagoga Zidarilor, str. Arap, nr. 64, Iași.
10. Sinagoga Tâmplarilor, str. Arap, nr. 3, Iași.
- 11.- Sinagoga Daniel Habat, str. Hagi, nr. 3, Iași.
12. – Sinagoga Rabin Gutman, str. Hagi Lupu, nr. 6, Iași.
13. Sinagoga Rabin Tureschi, str. 6 Martie, nr. 32, Iași.

- Orașul și raionul Bârlad. – Nu are locașuri de cult care să fie demolate.

- Orașul și raionul Vaslui. – Nu are locașuri de cult ce intră în demolare.

- Orașul și raionul Huși.

1. – Sinagoga Claus din str. L. Tolstoi, nr. 13 b. –

- Raionul Hârlău la centrul raionului

1. – Sinagoga din str. Ștefan cel Mare.

2. – Sinagoga din str. Burdujeni.

- Orașul Pașcani

1. – Biserica Romano-Catolică din str. Vasile Alecsandri.

2.- Sinagoga din str. Ilie Pintilie intră în demolare 1965.

3.- Casa de locuit a cultului mozaic.

4. Casa din str. 30 Decembrie, nr. 72, proprietatea parohiei ortodoxe din gara Pașcani.

- Raionul Negrești nu are locașuri de cult ce intră în sistematizare.

Menționez că în orașul Iași și regiunea Iași nu s-a definitivat încă planul de sistematizare.

În viitor vor apare și alte locașuri de cult ce vor intra în demolări.

Împuternicitul Regiunii Iași

D. Andronic

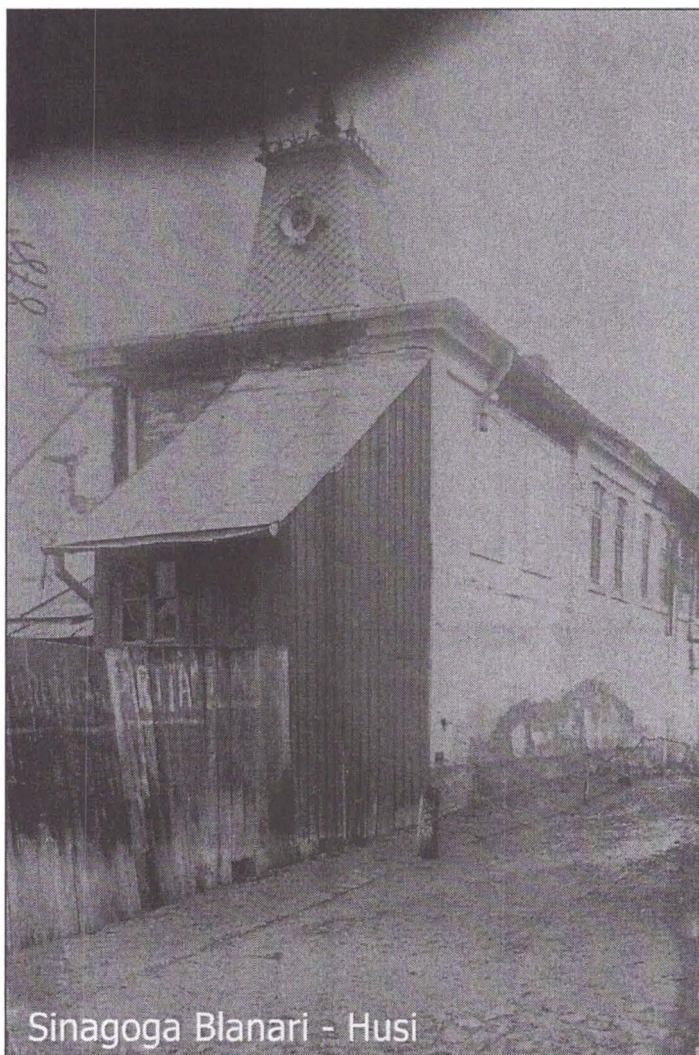
Împuternicit secretar

V. Vizniuc

D.A.N.I.C., Ministerul Cultelor Direcția de Studii, dosar 68/ 1963, f. 198,

Original.

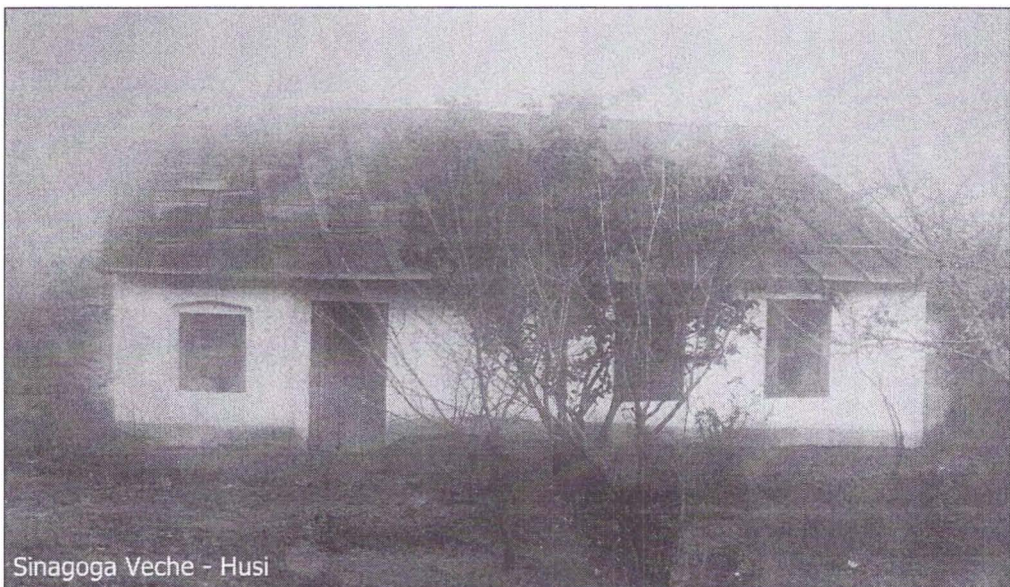
Anexă:

Sinagoga Blanari - Husi

RELAȚII ROMÂNNO-AMERICANE

Oltea Rășcanu Gramaticu*

Cuvinte cheie: români, americani, democrație, relații politice, relații culturale, parteneriat

Key words: Romanian, American, democracy, political relations, partnership

Abstract: Romanian-American relations

The first information about America date from the XVI-XVIIth centuries and they began to multiply in the XVIIIth century and the first half of the XIXth century, bringing new perspectives in geography, politics and culture. After the revolutions of 1848, the interest of the United States for this area grew. On the 30th of March 1858, the first American Consulate was established at Galați, the consul being Henry T. Romertze. Prince Al. I. Cuza expressed the wish to enter to close a friendship, commercial and navigation treaty with the United States, based on the most-favored-nation clause.

The Romanian War of Independence (1877-1878) was highly up for debate in the American press. After the attainment of the independence and the visit made by a Romanian diplomat to Washington, the level of the American representation to Bucharest was exalted to that of legation and Eugene Schuyler was named general consul (14/28 June 1880). Between 1864-1914, Romania and the USA signed 41 international conventions and agreements.

The Romanian-American relations, consolidated during the inter-war period, were interrupted by the Second World War (1941-1945), due to the Romanian adherence to the Axis, on Germany's side. The relations were continued in 1946 and they improved, marking the first bilateral presidential visits. A new stage in the development of these relations began in 1990 and especially after Romania's adherence to NATO (2004) and the European Union (2007).

The Romanian emigration began at the end of the XIXth century and the first of decades of the XXth century. The main areas of the Romanian presence are Detroit, Pittsburgh, Cleveland, Boston, but Romanian groups can be also found in New York, Philadelphia, Miami, Los Angeles, San Francisco etc. The Romanian immigrants founded schools, churches, cultural societies, they issued magazines and newspapers, in order to preserve their traditions. Many Romanian personalities distinguished themselves in the American culture and science: George Emil Palade, awarded the Nobel Prize in 1974; Mircea Eliade, philosopher, writer, essayist; Jean Negulesco, director; Ion Petru Culianu, philosopher; Ionel Perlea, conductor; Ștefan Fischer-Galați, Radu Florescu, Vlad GEorgescu, historians; Anghel Rugină, economist; Gheorghe Calciu-Dumitreasa, poet etc. The Romanian personalities that visited the United States were many; the composer George Enescu, the actress Agatha Bârsescu,

the historians Nicolae Iorga and C. C. Giurescu, the sculptors Constantin Brâncuși and Marcel Guguianu, the singer Maria Tănase, the soprano Angela Gheorghiu etc.

In conclusion, the Romanian personalities sought to integrate within the American society, bringing their contribution to the making of the American nation, observing the Romanian particularities and the active pursuit towards the international evolution of Romania, their native place.

CONTACTELE CU LUMEA NOUĂ

Cultura românească a luat act despre Lumea Nouă a celor două Americi relativ târziu, datorită condițiilor specifice în care a evoluat societatea românească, a vicisitudinilor istorice, legată prin factori politici și economici de zona balcanică și est mediteraneană. Referiri despre America apar în secolul al XVI-lea în lucrările unor umaniști transilvăneni, precum Johanes Honterus (1498-1549), în *Rudimenta cosmographica* sau la umaniști stabiliți în Transilvania: Iacob Paleologul în *Catechis Christiana*, Miklos Istvánffy, János Csimar Bányai, György Enyedi, iar pentru secolul următor Janos Apaczai Csere (1625-1659), în lucrarea *Ars heraldica*¹ Informații despre America ne oferă și lucrările cronicarilor noștri Miron Costin, Nicolae Costin², stolnicul Constantin Cantacuzino³, Radu Popescu ș.a. Miron Costin preciza că „a patra parte a lumii ieaste America, care parte este depărtată și vine cum ar fi suptu noi, că, cându la noi ieste zioă, la dânsii atuncea ieste noapte și cându la noi, noapte la dânsii zioă, că fiind pământul rotundu, cum ar hi împotriva noastră, suptu noi acea parte ieste”⁴ Radu Popescu scria în cronica sa: „Cristofor Columb a descoperit America, lumea nouă pentru spanioli, lume care era pentru noi necunoscută la fel cum era și lumea noastră pentru ei”⁵ De asemenea, Lumea Nouă este reflectată și de marele savant de talie europeană, Dimitrie Cantemir, în *Istoria ieroglifică*⁶

În secolul al XVIII-lea apar tratate de geografie elaborate de clerici greci (Hrisant Notara, patriarh al Ierusalimului, cu strânse legături de clanurile boierești din Țările Române, Cantacuzinii, Brâncovenii și Mavrocordații; Meletie din Ianina, mitropolitul Atenei, Constantin Dapontes, secretarul lui Constantin Mavrocordat), traduceri în românește referitoare la pământurile de peste Atlantic (ierodiaconul Anatolie de la episcopia de Râmnic, *Cosmografia, adecă izvodirea lumii*, 1774, Alexandru Athanasie, *Gheografie Nooă*, Gherasim Clipa Barnovschi, arhimandrit al Mitropoliei

¹ Lucrarea *Ars heraldica* a fost tipărită la Cluj în 1695, de medicul Ferenc Páriz Papai (1649-1716), prieten cu cărturarul român din Caransebeș, Mihail Halici.

² Nicolae Costin, *Letopisețul Țării Moldovei de la zidirea lumii până la 1601*, cap. X, București, 1958.

³ Stolnicul Constantin Cantacuzino, *Istoria Țării Românești*, I, ediție îngrijită de M. Gregorian, București, 1961, p. 63.

⁴ Miron Costin, *De neamul Moldovenilor, Opere*, București, 1958, p. 262.

⁵ Radu Popescu Vornicu, *Istoriile Țării Românești*, ediție îngrijită de Constantin C. Giurescu, București, 1963, p. 35.

⁶ Dimitrie Cantemir, *Opere complete*, III (*Istoria ieroglifică*), ediție îngrijită de Stela Toma și Nicolae Stoicescu, Editura Academiei, 1973, p. 89.

din Iași, *Istoria Americăi*⁷), lucrări tipărite în Principate (Amfilohie Hotiniul, *De obște geografie*⁸, arhideaconul Mitropoliei Moldovei, Gherasim, *Istoria Americii*⁹). În Transilvania se fac traduceri numeroase și adaptări în limbile maghiară și germană, apar culegeri de popularizare, calendare în limba română care conțin știri și despre Lumea Nouă.

Războiul de Independență (1774-1783) și unirea celor 13 colonii într-un stat cu o formă nouă de conducere, republică federativă, a avut un impact sever asupra mișcărilor de eliberare colonială și națională din întreaga lume. La începutul secolului al XIX-lea, iluministul Naum Râmnicăeanu va traduce lucrarea lui I.V. Kampe, *Descoperirea Americii*, tipărită la Buda, în 1816 și Leon Asachi, *Bordeiul indienes* după Bernardin de Saint Pierre, editată în 1790, traducere reluată în 1850 de A. Peliman, în care se vorbește despre condițiile inumane ale indienilor¹⁰. Prima descriere a faimoasei cascade Niagara din Statele Unite ale Americii apare în gazeta „Albina Românească”, la Iași, în 1829¹¹, continuate, de-a lungul anilor, cu noi articole intitulate *În Statele Unite Americane*, fragmente traduse din operele lui Gustav de Beaumont despre aborigeni¹². Informații referitoare la America sunt prezente în 1831 în „Curierul Românesc” și în 1838 în „Gazeta Transilvaniei” „Curierul Românesc” relatează într-un articol că „Statele Unite au fost fondate să propage ideea păcii universale”¹³.

Transilvania ca parte componentă a Imperiului Habsburgic comunica mai ușor cu Viena și prin ea cu Occidentul, de aceea informațiile despre Lumea Nouă sunt aici mai numeroase, bibliotecile dețin lucrări cu descrierea coloniilor engleze din America de Nord, exemplare ale primelor traduceri europene ale cărții lui Benjamin Franklin despre electricitate *Experiments and Observations on Electricity*, 1751-1754¹⁴, lucrarea istoricului scoțian William Robertson, *History of America*, publicată în 1777.

Prin intermediul Franței și Greciei, centre iluministe de contact, Țările Române au aflat mai multe lucruri despre Lumea Nouă, tot de aici ne-au parvenit primele tipărituri despre Războiul de Independență a coloniilor engleze din America de Nord și constituirea noului stat federativ, unele dintre tipărituri găsindu-se și în Biblioteca Colegiului Sf. Sava din București și aceea a Academiei Mihăilene din Iași.

Ecouri ale *Declarației de Independență* americane apar în 1827, la comisiunea Ionică Tăutul, autorul *Constituției cărvunurilor* în care își exprimă simpatia față de

⁷ Ierodiaconul Anatolie amintește de „Evropa, Asia, Africa, America”, de călătoriile lui Columb, Amerigo Vespucci, Magelan, Sebastian Cano, Francis Drake (vezi, Stelian Popescu – Boteni, *Relații între România și S.U.A. până la 1914*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1980, p. 22 și urm.).

⁸ N. A. Ursu, *Formarea terminologiei științifice românești*, București, Editura Științifică, 1962, p.19.

⁹ C. C. Giurescu, *On Romanian-American Cultural Relations*, New York City, 1971, p.1.

¹⁰ Stelian Popescu, *Relații economice între România și S.U.A. până la 1900*, în „Acta Musei Napocensis”, XII, Cluj, 1975, p. 347.

¹¹ „Albina Românească”, III, 1829, p. 241-242.

¹² *Ibidem*, VII, 1838, nr.18, p.65- 66, nr.19, p. 70 și nr. 20, p. 74.

¹³ „Curierul Românesc”, VIII, 1846, p.104.

¹⁴ La Arad apărea traducerea franceză, *Expériences et observations sur l'électricité*, ed. 1, Paris, 1752; la Tg. Mureș ediția a II-a a aceleiași traduceri, publicată la Paris în 1756; la Cluj, traducerea germană, *Briefe von der Elektrizität*, Leipzig, <http://www.cimec.ro> / <http://www.muzeuvaslui.ro>

experiența americană, și, în 1838, la Ion Câmpineanu, unul dintre semnatarii *Actului de Unire și Independență*, document prezentat în Adunarea Națională a Valahiei.

În *Hronologia și istoria universală*, prelucrată de Gheorghe Seulescu, profesor de istorie și filosofie, la Iași, în 1837, apare și o scurtă sinteză a Războiului de Independență a coloniilor nord-americane și continuarea istoriei Statelor Unite ale Americii până în 1810. În presa românească apar primele traduceri din lucrările lui Benjamin Franklin¹⁵ și Washington Irving. „Muzeul Național” a publicat la 28 iulie 1836 biografia lui Benjamin Franklin, amintindu-se că „cele mai strălucite titluri ale sale sunt că a fost prietenul celui mai mare om al lumii noi, nemuritorul Washington, că a fost ca și acesta și împreună va fi izbăvitorul Americii și făcătorul de bine al omenirii”¹⁶, alte fragmente biografice apărând în 1839 în „Vestitorul bisericesc” din Buzău, sub titlul *Planul de înfrumusețare morală a lui Benjamin Franklin*. În 1859, se tipărește la București o selecție din operele lui Benjamin Franklin, sub titlul de *Opere alese*, în prefața căreia, I.M.Răureanu îl considera pe Franklin un „Socrate al timpurilor moderne”. Succesul deosebit de care s-a bucurat această traducere a contribuit la apariția și a altor ediții în 1860, 1868, 1872, 1888¹⁷.

În 1846 a fost tradusă *Declarația de Independență* a coloniilor engleze din America de Nord, din 4 iulie 1776, de către marele cărturar și luptător pentru drepturile românilor, Simion Bărnuțiu sub titlul *Declarațiunea unanimă a celor 13 state de în America septentrională de în 4 iulie 1776 în care arată cauzele defacerii de către Anglia*¹⁸. Cu această traducere s-a deschis, în 1859, cursul *Despre constituțiuni*, ținut la Universitatea din Iași.

Spiritul revoluției americane și franceze despre libertate și independență a fost prezent în gândirea pașoptistă a revoluționarilor din Țările Române, așa cum sublinia gazeta bucureșteană „Naționalul”, reproducând cuvântările rostite la Clubul revoluționarilor din Craiova¹⁹. Între anii 1849-1850, în presa gălățeană, și nu numai, au apărut o serie de materiale în legătură cu goana după aurul californian²⁰.

De asemenea, presa românească a acordat un spațiu larg problemei sclavilor negri: „Foaia Dunării”(1837), revista „Muzeul Național” (1836-1837), „Curierul

¹⁵ Povestiri scrise de Franklin apar în publicații românești, precum „Foaie pentru minte, inimă și literatură” de la Brașov (1840), „Curierul Românesc” de la București (1840), „Icoana lumii” (1841) ș.a.

¹⁶ „Muzeul Național”, nr. 22, 28 iulie 1836, p. 86 – 88.

¹⁷ O altă traducere din operele lui Franklin a fost făcută la Iași în 1864 aparținând arhimandritului Valahilu Latesiu. Ultima traducere înaintea Primului Război Mondial din operele lui Franklin aparține lui G. Aslan, care în 1908 face o prelucrare a *Autobiografiei*, intitulată *Cum ajunge cineva om*. Cea mai completă ediție românească a *Autobiografiei* lui Benjamin Franklin, cu note de William Mac Donald a fost tradusă direct din engleză de preotul F. M. Găldău și tipărită la București în 1942 (cf. Stelian Popescu-Boteni, *Relații între România și S.U.A. până la 1914*, p. 123-125).

¹⁸ Vezi Ioan Comșa, *Declarația de Independență*, în „România literară”, nr. 27, VII, 1976, p. 19.

¹⁹ „Naționalul”, I, 1848, p. 5 -7, 14 -15.

²⁰ În „Jurnal de Galați” a fost reproduș raportul oficial al lui D.T. Butlerking, despre călătoria în 1849, în Noul Eldorado, cu detalii despre pământ, climă, populație, trecutul istoric, apele naturale („Jurnal de Galați”, I, 1850, p. 259-261, 263-264, 271-274). În „Gazeta de Moldova” apare un articol intitulat *Lumea veche și lumea nouă, canitățile de aur descoperite în California, locuri care în spaniolă se chiamă Ierbabuena*. Al treilea articol, în limba greacă, a apărut în „Monitorul grecesc din Valahia”

Românească”, „Gazeta Transilvaniei”, „Universul”. Se fac traduceri ale unor piese cu conținut antisclavagist de către Grigore Alexandrescu (tragedia *Alzira* sau *Americanii* de Voltaire, în 1834), Iancu Ganea (piesa *Die Brüdern* de A.von Kotzebue, tradusă sub titlu de *Robii*, în 1842). Mihail Kogălniceanu, marele om politic și istoric, referindu-se la lupta pentru eliberarea robilor țigani, atrăgea atenția: „Patria noastră, dezrobindu-și țiganii, sfințește principiul că toți oamenii se nasc și sunt slobozi în vreme când în coloniile Franței și multe staturi republicane ale Uniunii Americane de Nord, gem milioane de negri împilați, în vreme când robia, însă, în adunările legislative a acestor țări numără atâția partizani”²¹

Cunoscutul roman *Coliba unchiului Tom* a scriitoarei americane Harriet Beecher Stowe în traducerea, din franceză, a lui Dimitrie Pop, a fost tipărit în două volume, la Iași, în 1853, sub titlul de *Bordeiul unchiului Tom* sau *Viața negrilor din America*. O nouă traducere din franceză, apare în același an, după ediția lui Leon Pilat de Teodor Codrescu, având și un studiu semnat de Mihail Kogălniceanu, unde se concluzionează: „Centrul noii sclavii este acum precis în acea țară care se proclamă cea mai civilizată și religioasă din lume, ea se cheamă S.U.A.”²²

Interesant de știut sunt și primele informații sporadice care au ajuns în America despre români. Căpitanul John Smith (1579-1631), colonizatorul Virginiei, în memoriile publicate la Londra în 1630, inspirându-se dintr-o serie de lucrări contemporane, a evocat epopeea lui Mihai Viteazul și evenimentele dramatice care au urmat pentru Țările Române. În 1694, pastorul Johann Kelp, de lângă Sighișoara, emigrant în Pennsylvania, a intrat în legătură cu întemeietorul acestei colonii, William Penn. În 1721, la Boston, s-a tipărit în limba engleză lucrarea *Some Account of What is Said of Inoculating a Transplanting the Smallpox*²³, aparținând medicului Iacov Pylarino, de la curtea lui Șerban Cantacuzino și Constantin Brâncoveanu, care s-a bucurat de aprecieri. Deosebit de importantă este legătura de ordin științific stabilită prin intermediul secretarului său Anastasie Mihai Nausi, între marele cărturar și domn al Moldovei, Dimitrie Cantemir și teologul din Noua Anglie, predicator la Boston, între 1684-1728, Cotton Mather²⁴.

În 1748, a avut loc primul contact direct între Benjamin Franklin (1706-1790) cu un român transilvănean, Samuilă Dămian (Samuel Domjen), un preot ortodox din comitatul Alba și Hunedoara, care după ce călătorise prin Germania, Franța, Olanda și Anglia, a ajuns în America, arătându-se interesat de fenomenul electricității. Ziarul „The South Carolina Gazette” din Charlestone, amintea la 24 octombrie 1748 că: „Samuel Domjen, după ce a călătorit timp de mai mulți ani prin Europa și America, plecând din țara sa de baștină, Transilvania, a studiat și a făcut multe experiențe

²¹ Vezi „Propășirea”, nr.5, 1844.

²² Vezi *Coliba lui Moș Toma sau Viața negrilor în sudul S.U.A.*, traducere de pe a lui Leon Pilat de T. Codrescu, *O ochire asupra sclaviei* de M. Kogălniceanu, tom.I-II, 1853, XXXII, 305 p.

²³ *Câteva considerații referitoare la inocularea sau transplantul variolei* (Paul Cernovodeanu, Ion Stanciu, *Imaginea lumii noi în Țările Române și primele lor relații cu Statele Unite ale Americii până în 1859*. Editura Academiei, București, 1977, p. 58).

²⁴ Acesta era fiul preotului Increase Mather, a cărui lucrare despre răspândirea Evangheliei printre indieni a fost tipărită în limba maghiară la Cluj în 1694 (*ibidem*).

minunate despre electricitate și propune să le arate în public... în timpul șederii sale în acest oraș...” Samuilă Dămian a călătorit prin statele Georgia și Florida, ajungând la Golful Mexic, și la New Orleans s-a îmbarcat pentru Jamaica, apoi prin Marea Caraibelor ajunge în Mexic, de unde i se pierde urma²⁵

Alexandru Maurice Blanc de Lanautte, conte de Hauterive, fostul secretar al lui Alexandru Mavrocordat, este numit consul al Franței la New York, între 1792-1798, prilej de a penetra și imaginea poporului român pe teritoriul american²⁶ Informații despre Țările Române apar și în presa americană în contextul războaielor ruso-turce, în primele decenii ale secolului al XIX-lea. Astfel ziarul din Boston „North American Review” publica articolul *Wallahia and Moldova*, cu referiri la vechimea poporului român, războaiele daco-romane, instituțiile social-politice, capitulațiile, domniile fanariote și războaiele ruso-turce de la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea, răscoala lui Tudor Vladimirescu, ș.a²⁷

Alte informații despre teritoriile nord – dunărene au apărut în lucrarea călătorului american J. I. Stephens publicată la New York în 1838, *Incidents of Travel in Greece, Turkey, Russia and Poland / Episoade de călătorie în Grecia, Turcia, Rusia și Polonia*, și apoi a lui Valentine Mott, *Travels in Europa and the East / Călătorii în Europa și răsărit*, tipărită la New York la mijlocul secolului al XIX-lea²⁸.

Presa americană însera unele știri referitoare la situația Principatelor Române după Congresul de la Paris din 1856, care luase în discuție și cauza unității românilor. Medicul chirurg din New York, James O. Noyes, corespondentul ziarelor „The Morning Chronicle” din Londra și „The New York Daily Tribune” și colaborator al revistelor newyork-eze „Putnam’s Magazine” și „The National Magazine”, a publicat două interesante articole *The Danubian Principalities și Moldavia and Valachia*, în „The National Magazine”, în 1856, privitor la istoria Țărilor Române între secolele I-XVIII. De asemenea, Noyes este autorul lucrării *Roumania the Border Land of the Christian and the Turk/ România, pământ de graniță între creștini și turci*, apărută la New York în 1857 și reeditată în 1858²⁹

ACȚIUNI DIPLOMATICE

După încheierea unui tratat între Statele Unite și Imperiul Otoman, la 10 mai 1830, primele vase de comerț sub pavilion american și-au făcut apariția pe brațul Sulina (1843) și la Galați (1851). Consulul Statelor Unite ale Americii la Constantinopol, John Brown, propunea crearea unui vice-consulat american în Principate pentru apărarea intereselor comercianților americani prezenți în Europa

²⁵ După cum reiese dintr-o scrisoare adresată la 18 martie 1748 din Philadelphia de iluministul american medicului de origine scoțiană Lining John (Paul Cernovodeanu, *Un transilvănean prieten cu Benjamin Franklin*, în „Magazin istoric”, IV(1970), nr. 11, p. 48 -51.)

²⁶ Acesta era autorul cunoscutului *Memoriu asupra vechei și actualei stări din Moldova / Mémoire sur l'état ancien et actuel de la Moldavie* (Ioan Comșa, *România și lumea nouă. Itinerar bibliografic*, în „Secolul 20”, nr. 6/1976, p. 59).

²⁷ P.Cernovodeanu, I. Stanciu, *op. cit.*, p. 107-110.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ Cornelia Bodea, *op. cit.*, p. 847.

Orientală³⁰ În 1844 se menționa prezența unui consul general din America de Nord în Principatele Române, John Bradish, care avea firman imperial³¹

Interesul pentru această zonă a Europei a crescut odată cu revoluțiile de la 1848, ținând cont de atitudinea de simpatie pe care Statele Unite le nutrea față de regimurile republicane instaurate în anii 1848-1849. Conducătorul grupului „Tânăra Americă” din aripa de stânga republicană, George N. Sanders, a sosit în Principatele Române pentru cunoașterea evenimentelor revoluționare³² Cauza românească de unire, independență, democratizare a fost susținută de profesorul american de la Harvard și editorul revistei „The North American Review” din Boston, Francis Bowen³³

Ion Ghica, într-o scrisoare din 1850, trimisă din Constantinopol lui Nicolae Bălcescu, în Italia, relatează că „Statele Unite au astăzi un prestigiu” datorită implicării active în „problema orientală”, iar un document din 1852 menționează intenția lui Dumitru Brătianu ca împreună cu Ledru Rollin să meargă în Statele Unite pentru o propagandă a cauzei românești, plan abandonat din lipsa fondurilor financiare³⁴ De altfel, Ion Ghica a întreținut relații cordiale cu consulul general american la Constantinopol, John Brown și urmașul acestuia John March, relații amplificate de români aflați în capitala otomană, și cu Carroll Spence, ministru între anii 1853-1858.

O interesantă corespondență s-a dus între Carroll Spence și Gheorghe Magheru, strategul revoluționar de la 1848 din Țara Românească, diplomatul american fiind interesat de agricultură, organizare socială, educație, originea și evoluția poporului român, situația românilor din Transilvania etc.³⁵ Într-un raport din februarie 1857 către Secretarul de stat, Carroll Spence afirmă: „Nu pot să ajung decât la concluzia că ei (românii, n.n.) sunt sortiți să joace un rol important în politica răsăritului”³⁶ Dintr-o serie de documente reiese că diplomatul american era așteptat într-o vizită în Principate, dar nu știm cu exactitate dacă acest fapt s-a realizat³⁷

Începutul relațiilor diplomatice americano-române datează din această perioadă. După unele știri, apărute în „Gazeta de Moldova” primul oficiu consular al Statelor Unite pe teritoriul țării noastre s-a deschis la 29 ianuarie 1850 la Galați prin persoana lui Negroponte³⁸ Dar cu exactitate rămâne data de 30 martie 1858, când

³⁰ I. Suciuc, *Pagini din începutul relațiilor politice dintre Principatele Române și Statele Unite ale Americii*, în „Revista de istorie”, tom. 28, nr. 6/1975, p. 910.

³¹ Știrea este relatată într-o scrisoare adresată de consulul austriac la Iași, Averbach, cancelarului Metternich, la 12 martie 1844, și în „Gazeta Transilvaniei” din 17 aprilie 1844 (E.D. Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria românilor, XXI. Corespondența diplomatică și rapoarte consulare austriece 1837-1846*, publicate de Ion I. Nistor, 1946, p. 478).

³² Vezi Cornelia Bodea, *Unitatea națională și independența României oglindite în memorialistica și presa americană*, în „Revista de istorie”, tom. 30, nr. 5 /1977, p. 844.

³³ *Ibidem*, p. 845.

³⁴ Cf. Stelian Popescu-Boteni, *op.cit.*, p. 38-39.

³⁵ Vezi Stan Apostol și C. Vlăduț, *Gheorghe Magheru*, Editura Științifică, București, 1969, p. 208.

³⁶ I. Stanciu, *op. cit.*, p. 917.

³⁷ Într-o scrisoare către A.G. Goleșcu-Negru, din 1/13 mai 1857, Gheorghe Magheru îl ruga să se ocupe personal de primirea lui Carroll Spence deoarece acest american „era unul din streinii care ne poartă cel mai mare interes” (G. Fotino, *Din vremea renașterii naționale a Țării Românești. Boierii Golești. Scrisori adnotate și publicate*, IV, București, 1939, p. 189).

³⁸ Vezi „Gazeta de Moldova”, din 6 martie 1850.

Departamentul de Stat a desemnat drept consul al Statelor Unite ale Americii la Galați pe Henry T. Romertze. Președintele american James Buchanan avea acceptul sultanului Abdul Medgid Khan de a „numi viceconsuli acolo unde socotea necesar”³⁹ Prin beratul (decretul) din 16 aprilie 1859, sultanul confirma numirea. După o lungă călătorie, Romertze ajunge la Galați la 29 aprilie 1859. Această numire s-a lovit, însă, de refuzul Ministerului de Externe al Moldovei, care atrăgea atenția la 1/13 septembrie 1859, reprezentantului american că acreditarea sa nu se va face fără a se adresa direct prințului Cuza.

După Unirea Principatelor, uzuanța potrivit căreia reprezentanții diplomați erau acreditați de către Poartă prin firmanul numit berat sau exaequator, nu mai este respectată de Alexandru Ioan Cuza și apoi de Carol de Hohenzollern. Atitudinea lor fermă a făcut ca reprezentanții diplomați străini, inclusiv cei americani, să fie acreditați direct și nu prin intermediul turcilor. Cu ocazia prezentării scrisorilor de acreditare de către Henry T. Romertze, în noiembrie 1859, domnitorul Principatelor Unite, Alexandru Ioan Cuza își exprima dorința încheierii unui tratat de prietenie, comerț și navigație cu Statele Unite, stipulându-se clauza națiunii celei mai favorizate⁴⁰ Chiar dacă acest tratat nu s-a semnat, datorită opoziției puternice din partea Turciei, puterea suzerană, el reprezintă un moment important în evoluția relațiilor româno – americane.

După consulatul de la Galați, au urmat alte două în scurt timp, la Ismail, în 1860, și Brăila, în 1861. Interesul celor două state era reciproc: Statele Unite ale Americii doreau relații mai strânse economice cu Principatele Române, iar Alexandru Ioan Cuza consolidarea autonomiei economice care să fie recunoscută în convenții internaționale. În activitatea consulatului american din Galați intervine o oarecare instabilitate, deoarece consulii Charles Langdon, H. Stokar, Frederic Wippermann nu aveau patentă consulară din partea președintelui Statelor Unite direct către domnitor, așa cum cerea guvernul român, ci numai avizul Porții.

La 16 februarie 1863, Wippermann se adresa lui Cuza în numele președintelui Abraham Lincoln, solicitând „să binevoiască” a-l recunoaște drept consul al Statelor Unite în România, „bucurându-se de toate drepturile, privilegiile și imunitățile acordate consulilor altor națiuni”⁴¹

Interesante sunt observațiile făcute de către consulii americani la Galați, W.W.Thomas Jr., Frederic Wipperman, Oscar Malmoros, și în 1867, Louis I. Czapkay, consulul Statelor Unite ale Americii la București, privind probleme economice, geopolitice ale Principatelor Române, modul de administrare, armata, biserica, relațiile sociale, limba vorbită, etc.

„Limba în această țară – afirmă W.W.Thomas Jr. – este latina, este drept, o latină vulgară, dar latină, și studentul, care în colegiul său mănăstiresc, a socotit moartă

³⁹ Arh. St.București, *Correspondența Consulatului S.U.A. în România*, Microfilme, T. 384, rola 1, Raportul din 10 noiembrie 1859; P. Cernovodeanu, I. Stanciu, *op. cit.*, p. 164-165.

⁴⁰ G. Fotino, *Reprezentanța României la Washington*, în *Reprezentanțele diplomatice ale României*, I, București, 1967, p. 370; P. Cernovodeanu, I. Stanciu, *op. cit.*, p. 167-168; Stelian Popescu-Boteni, *op.cit.*, p. 42- 44.

⁴¹ Cf. Stelian Popescu-Boteni, *op. cit.*, p. 46-47.
<http://www.cifrec.ro> / <http://www.muzeuvaslui.ro>

limba, ce i-a furnizat versuri rafinate ale lui Virgil și textul concis a lui Tacitus, este plăcut surprins că poate vorbi în aceeași latină cu țărani moldo-valahi, care stau la ceasul apusului în fața căsuțelor lor acoperite cu stuf⁴² Dorința lui Cuza de a adăuga Transilvania și Basarabia la Principatele Unite era corect intuită de consulul american Wippermann care motiva acest lucru deoarece „cuprind un număr mare de români și mișcarea națională este foarte mult favorizată în prezent”⁴³ Aceeași clarviziune și-a exprimat-o consulul Wippermann în legătură cu contextul loviturii de stat a lui Cuza din 2/14 mai 1864, când a fost dizolvat parlamentul: „Motivul acestei lovituri de stat stă în refuzul legislaturii de a înlăptui dezideratele domnului, îndeosebi în ceea ce privește chestiunea rurală”⁴⁴

Consulul Statelor Unite ale Americii la București, Oscar Malmoros, îl informa pe William Hunter, secretar de stat adjunct, la 2 martie 1866, asupra condițiilor în care a avut loc abdicarea prințului Cuza în urma unei conspirații interne a opoziției și nu rezultatul unei insurecții sau a unei demonstrații populare. Louis I. Czapkay, primul reprezentant al Statelor Unite la Consulatul de la București, trimite un text de 25 de pagini, în 1867, superiorului său la Washington, W.H. Seward, cu referință la domnia lui Alexandru Ioan Cuza, pe care îl putem asemăna cu memoriile baronului Adolph d'Avril și a vicontelui de Saint Vallier. El constată că România este o țară „foarte favorizată și extrem de bine adaptată pentru agricultură”, iar munții conțin „păduri de valoare și rezerve bogate de cărbune, sare, piatră de sulf și de var, fier, cupru, argint și alte minerale”⁴⁵ Diplomatul american face referiri la ocupațiile locuitorilor, structura socială, evoluția armatei și învățământului. Constatările sale despre comerțul României, îl determină să afirme că sunt condițiile necesare pentru un import masiv de produse americane, cu atât mai mult cu cât afacerile bancare și de schimb din principalele orașe românești au devenit deosebit de fructuoase. Impresiile consulului american, în urma contactului cu realitățile românești, îl fac să întrezărească „un viitor măreț acestei țări din punct de vedere agricol, material și comercial”, și după realizarea propriilor interese, cu prevederile pentru învățământ, educație și progres intelectual, „**acest popor poate deveni cel mai prosper de pe continent**”⁴⁶

La începutul anului 1870, funcția de consul la București a fost încredințată lui Adolph Buchner, iar la 7 septembrie 1870, locul său este luat de Peixotto. La prezentarea scrisorilor de acreditare, în ziua de 25 martie/6 aprilie 1871, prințul Carol al României declara: „*Sunt fericit de a primi de la guvernul d-voastră scrisoarea ce vă acreditează în calitate de consul general și agent diplomatic în România. Doresc ca relațiuni pe cât se poate mai întinse să se formeze între ambele țări, din care pentru România nu poate rezulta decât cel mai mare folos. Am avut totdeauna cea mai mare admirațiune pentru țara d-voastră și sunt convins că numai prin spiritul liberal și ospitalier ce o animă, ea a parvenit la o așa de puternică dezvoltare a prosperității.*

⁴² Arh.St. București, *Corespondența Consulatului S.U.A în România*, Microfilme, T.384, rola 1. Raportul din 13 februarie 1864.

⁴³ *Ibidem*, Raportul din 19 iulie 1863.

⁴⁴ *Ibidem*, Raportul din 30 mai 1864.

⁴⁵ *Ibidem*, Raportul din 1867.

⁴⁶ *Ibidem*.

*Sper că vom avea plăcerea a vă păstra ani îndelungați în mijlocul nostru și guvernul meu nu va lipsi de a vă face împlinirea misiunii d-voastră atât de ușoară și plăcută pe cât îi va sta în putință*⁴⁷ Între 1876-1878 în fruntea consulatului american la București a fost numit Adolph Stern de președintele Rutherford B. Hayes.

Războiul de Independență al României a fost amplu comentat de corespondenții de presă americani (J.A.Mac Gahan de la „The New York Herald” și la ziarul londonez „The Daly News”; Carroll Tevis de la cotidianului „The New York Times”; Francis D. Millet de la „The New York Herald”; Wentworth Huysche tot de la „The New York Herald”). Harta cu operațiunile militare, reportaje vizând eroismul legendar al românilor în acest Război de Independență, dar și organizarea social-politică, economică, culturală, limbă, tradiții și obiceiuri, erau prezente în cotidienele americane⁴⁸

Consulul american la București, Adolph Stern, trimetea o informare la Washington, la 17 septembrie 1877, despre operațiunile militare unde sunt angajați și românii: „*Pentru prima dată, după două sute de ani, românii au luat parte la un război și s-au luptat cu vitejie*” consecințele independenței era „*admiterea statului în marea familie a națiunilor și comunicația sa direct cu viața, spiritul întreprinzător și industria Europei apusene*”⁴⁹ Corespondentul de război al „Gazetei din Chicago”, însoțind o companie românească în prima linie, în august 1877, nota: „*Armata română merită a fi pusă lângă oricare altă armată a Europei și oricare poate fi mândru de soldații și ofițerii ei care au dat probe atât de strălucite de vitejie*”⁵⁰

Generalul american George B. Mc.Clellan, participant la Războiul de Secesiune aprecia eroismul românilor în bătălia de la Plevna unde „*ei au luptat splendid*”⁵¹

La 23 mai 1878 era numit consul al Statelor Unite în România, Timothy G. Smith, care dispunea de o scrisoare de acreditare adresată lui Carol I și semnată de președintele Rutherford B. Hayes. Pe măsura progresului statului român, a afirmării în viața internațională, se resimțea necesitatea dezvoltării relațiilor politice româno-americane ajungându-se de la consulatul din Galați cu atribuții comerciale, condus de un consul general cu sediul la Odessa, sau de la consulatul de la București, condus de un consul general cu sediul la Atena, la o Legație americană la București.

Relațiile diplomatice româno-americane au fost deschise la 14 iunie 1880 la nivel de agenție diplomatică. La 18 noiembrie 1880, la Washington, în fața președintelui Statelor Unite ale Americii, Rutherford B. Hayes, a fost notificată dobândirea și recunoașterea internațională a independenței României de către un trimis special al principelui Carol, colonelul Sergiu Voinescu. A fost prima misiune diplomatică a unui

⁴⁷ „Monitor oficial”, 1871, nr.68, p. 399.

⁴⁸ Carroll Tevis, corespondent la „The New York Times” a publicat la 17 iunie 1877 un amplu articol despre condițiile interne și externe ale proclamării independenței la 9 mai 1877, intitulat *Roumanian Independence. A Long-nurtured Hope Realized/ Independența română. O speranță îndelung nutrită s-a realizat*. Fragmente din acest articol au fost prezentate de Cornelia Bodea în „Lumea”, nr. 19 din 5 mai 1977, p. 16-17.

⁴⁹ Cf. Stelian Popescu – Boteni, *op. cit.*, p. 57.

⁵⁰ *Idem*, *Presa vremii despre eroismul ostașilor români în războiul din 1877-1878*, în „Acta Musei Napocensis XIV”, Cluj-Napoca, 1977, p. 495.

⁵¹ George B. Mc. Clellan, *The War in the East*, New York, 1877, p. 456.

român în Statele Unite, primit și la Casa Albă. Urmarea a fost ridicarea nivelului de reprezentare a Statelor Unite la București la rangul de legație, de către secretarul de stat american, W. M. Evarts, care a numit pe Eugène Shuyler în calitate de agent diplomatic și consul general la 14/28 iunie 1880. Sediul Legației Statelor Unite în România se afla în strada Puțul de Piatră, nr.9 din București, iar pe Calea Victoriei nr.162 se afla consulatul american.

În timpul șederii lui Eugène Shuyler la București s-au negociat și încheiat cele două convenții care reglementau relațiile comerciale și a raporturilor consulare între România și Statele Unite. În tratatul de comerț și de navigație încheiat la 11 aprilie 1881 la București se sublinia: „Tratatul prevede libertatea de comerț și de navigație pe bază de reciprocitate, între supușii celor două părți contractante, care puteau să se stabilească liber pe teritoriul celeilalte țări. Cetățenii statelor semnatare aveau dreptul, conformându-se cu legile țării, să intre, să călătorească, să exercite o industrie, să facă comerț atât cu ridicata, cât și în detaliu, pe teritoriul celui alt stat. Articolul 1 prevede că pentru aceste înlesniri ei nu erau supuși la impozite sau obligații mai oneroase decât acelea care erau sau puteau să fie stabilite asupra naționalităților sau supușilor țării celei mai favorizate...”⁵² Tratatul nu a fost ratificat de Senatul american.

Convenția consulară încheiată de România cu Statele Unite ale Americii, la 5/17 iunie 1881, la București prevedea în articolul preliminar: „România și Statele Unite însuflețite deopotrivă de dorința de a determina în toată întinderea și claritatea putincioasă drepturile și imunitățile reciproce ale agenților consulari respectivi, precum și funcțiile lor și obligațiunile la care vor fi supuși în cele două țări, au hotărât să încheie o convențiune consulară și au numit ca plenipotențari ai lor: a) România pe D. Brătianu, președintele Consiliului de Miniștri, ministru al afacerilor străine; b) Statele Unite pe d-l Eugène Shuyler, însărcinat cu afaceri și consul general” În Convenție se stipula: „În virtutea acestei convenții, statele semnatare consimțeau ca în orașele și localitățile situate pe teritoriile lor să funcționeze consuli generali, consuli, viceconsuli și agenți consulari... Consulii se bucurau reciproc pe teritoriul celeilalte părți de toate privilegiile, scutirile și imunitățile de care se bucurau agenții de același rang și aceeași calitate ai națiunii celei mai favorizate”⁵³

La 23 februarie 1881, Adunarea Deputaților și la 26 februarie 1881 Senatul au aprobat Convențiunea consulară între România și Statele Unite ale Americii⁵⁴ Legea pentru ratificare a fost promulgată prin Decret Regal nr.688 din 4 martie 1883, publicată în „Monitorul oficial” nr.49 din 4/16 iunie 1883. Instrumentele de ratificare au fost schimbate la 1/13 iunie 1883, iar Convenția a intrat în vigoare la 1/13 iunie 1883.

În lucrarea memorialistică *American Diplomacy and the Furtherance of Commerce*, apărută la New York în 1886, Eugène Shuyler face numeroase referiri la

⁵² *Tratat de comerț și de navigație între România și Statele Unite ale Americii*, 1881, p.1-14; vezi și I. Ionașcu, P. Bărbulescu, Gh. Gheorghe, *Tratatatele internaționale ale României.1354-1920*, București, 1975, p. 245, 248.

⁵³ Vezi „Monitorul oficial”, nr.49 din 4/16 iunie 1883.

⁵⁴ Vezi T. G. Djuvara, *Tractate, convențiuni și învoiri internaționale ale României, actualmente în vigoare*, București, 1888, p. 485.

evoluția relațiilor româno-americane din perioada în care a fost ministru al Statelor Unite în România.

Eugène Shuyler era o mare personalitate politică și culturală, cu doctorat în filosofie, admirator a marii literaturi ruse reprezentată de Lev Tolstoi și Turgheniev, pe care îi cunoscuse personal și din opera cărora tradusese în limba engleză. Cunoscător al limbii române a avut posibilitatea să publice texte românești în revista americană „The Nation” Pentru contribuția sa deosebită la consolidarea relațiilor româno-americane, inclusiv pe plan cultural, a fost ales membru al Academiei Române.

După Shuyler, a cărui activitate diplomatică s-a încheiat în 1884, au urmat Paul Fulton, A. London Snowden, Grover Cleveland, William Woodvil Rockhill, Arthur Sherburne Hardy și alții. Schimbarea deasupra a reprezentanților diplomați ai Statelor Unite la București crea o stare de nemulțumire pentru ministerul afacerilor străine române. În preajma Primului Război Mondial trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al Statelor Unite în România era Charles J. Vopicka, funcție pe care o va menține până în 1920.

Dintre convențiile și tratatele semnate în primele decenii ale secolului al XX-lea între România și Statele Unite ale Americii se numără tratatul privitor la protecțiunea reciprocă a mărcilor de fabrică (1906), convenția de naturalizare (1907), convenția de extrădare (1908), convenția de comerț și navigație (1908)⁵⁵ Convenția de comerț și de navigație, încheiată la 3/16 aprilie 1908, la București, între România și Statele Unite ale Americii preciza: „Părțile contractante s-au învoit ca în tot ceea ce prevede comerțul, navigația și industria, orice privilegii, foloase sau imunități pe care unul din statele semnatare le-ar fi acordat sau urma să le acorde în viitor supușilor sau cetățenilor unei alte țări străine, să fie acordate de îndată și fără condiții la supușii sau cetățenii celeilalte. Articolul 1 precizează că intenția părților fiind ca navigația, comerțul și industria fiecărei țări, să fie puse sub toate privirile, pe piciorul națiunii celei mai favorizate”. Dispozițiile precedente, se stipulează în convenție, nu se aplicau industriei și comerțului petrolului, asupra cărora guvernul român își rezerva toată libertatea de acțiune. În virtutea art.2, fiecare din Părțile contractante avea libertatea de a denunța convenția, avizând pe cealaltă parte despre intenția sa cu un an înainte”⁵⁶ Convenția nu a fost supusă ratificării Senatului american. Între 1864 și 1914 România și Statele Unite ale Americii au semnat 41 de convenții și acorduri internaționale⁵⁷

În cadrul legăturilor economice româno-americane unul dintre produsele care va forma obiectul principal al intereselor americane în România, al schimburilor

⁵⁵ Deși, din cauza clauzei referitoare la petrol convenția nu a fost aprobată de guvernul S.U.A., dintr-o notă a legației americane la București, din 15 aprilie 1910. către ministrul de externe al României. reiese că produsele românești vor fi admise în Statele Unite pe baza condițiilor tarifului minim. Guvernul român adoptă o măsură asemănătoare la 17 aprilie 1912, rămasă în vigoare până în 1922 (Boris Rangheț, *Relațiile româno-americane în perioada primului război mondial 1916-1920*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1975, p.28-29).

⁵⁶ Textul românesc și englez în *Convențiune de Comerț și de Navigație între Statele Unite ale Americii și România*, p. 1-5.

⁵⁷ F.C.Nanu, *Condica tratatelor și a altor legăminte ale României (1354-1937)*, București, 1938-1943, vol.I.

comerciale dintre aceste două țări va fi petrolul. În 1882 se crează „Standard Oil Trust” care controla 90% din producția de țiței a Statelor Unite. La începutul anului 1900, inginerul Baiulescu a vizitat Statele Unite „spre a studia condițiile conductului petrolifer” ce urma să se construiască între Câmpina și portul Constanța, pentru facilitarea exportului.

Societatea petrolieră americană a trimis experți în România în primăvara aceluiași an, care pe baza estimărilor făcute pe teren, au oferit guvernului român o sumă de 10 milioane de lei cerându-i concesiunea pe 50 de ani către trustul „Standard Oil Company” a domeniilor statului, circa 15.000 de ha, în regiuni recunoscute petroliere, pentru extracția de petrol și gaze. De asemenea, se mai propunea concesiunea pe timp de 30 de ani a exploatărilor tuturor conductelor de țiței din interiorul țării, de la punctele de producție până la Dunăre și Marea Neagră. Americanii ofereau statului român în schimb o redevență de 0,95 lei la tona de țiței transportat pe conducte și o redevență de 8% din producția brută extrasă de pe terenurile concesionate⁵⁸. Neînțelegerile apărute între reprezentanții trustului german „Disconto Gesellschaft” și cel american „Standard Oil Company”, campania puternică a opoziției au dus la sistarea discuțiilor și la retragerea propunerilor americane. Dar insistențele trustului american au continuat în anii următori, finalizându-se cu înființarea în 1904 a *Societății anonime române pentru industria, comerțul și exportul petrolului, Româno-Americană*, cu un capital de 2,5 milioane lei⁵⁹. Au fost aduși din Statele Unite mai mulți funcționari și experți care au început să construiască o mare rafinărie în apropierea Ploieștilor. Societatea Româno-Americană dispunea de terenuri petroliere în suprafață de 12.000 ha, obținute doar prin concesiune, ajungând să controleze, în 1914, 23% din întreaga capacitate de prelucrare existentă în țară și 18 % din producția de țiței, capitalul social sporind la 25 de milioane în ajunul primului război mondial și la 900 milioane în preajma celui de-al Doilea Război Mondial. O altă măsură care a facilitat relațiile în problema petrolului, a fost înființarea unei Camere de Comerț româno-americane, conform propunerii din 1915.

După o perioadă de neutralitate, România (1916) și S.U.A (1917) au intrat în Primul Război Mondial în aceeași tabără, Antanta, fapt care va constitui un prilej de intensificare și diversificare a relațiilor româno-americane. Față de încercările consulatelor austro-ungare de a dezbină mișcarea românilor din America, reprezentanții organizațiilor culturale și ai oficiului bisericii ortodoxe românești au protestat, declarând că nu mai au nici o legătură cu oficialitățile austro-ungare, gândurile lor îndreptându-se spre România.

În luna aprilie 1917, Marele Cartier al armatei române trimetea o delegație în Statele Unite ale Americii, condusă de ofițerul în rezervă Vasile Stoica, cu misiunea de a face cunoscute opiniei publice americane idealurile românești de desăvârșire a unității naționale și de a organiza un detașament de voluntari dintre cetățenii americani de origine română care să lupte în cadrul armatei franceze. În vara anului 1917, după istoricele lupte de la Mărăști-Mărășești – Oituz, s-a hotărât de către guvernul român

⁵⁸ Vezi *Convenția propusă de Standard Oil Company*, 12/25 noiembrie 1900, în D. A. Sturdza, *La Question du pétrol in Roumanie*, Berlin, 1906.

⁵⁹ Vezi „România economică”, nr. 25 din 20 iunie 1904.
<http://www.cimec.ro> / <http://www.muzeuvaslui.ro>

înființarea celei dintâi legații a României în Statele Unite ale Americii condusă de dr. Constantin Angelescu, ministru plenipotențiar. Legația română era compusă din N. H. Lahovary, secretar, Al. Rubin, atașat cu misiune specială și maiorul Livius Teiușanu, atașat militar, cărora li s-a alăturat și Vasile Stoica. Din cauza operațiunilor militare, reprezentanții legației române au sosit la Washington, abia la 1 ianuarie 1918, iar vizita protocolară la Casa Albă a avut loc la 15 ianuarie 1918. A urmat înființarea primelor consulat românești la New York, Chicago, Washington⁶⁰

Participarea României în Primul Război Mondial a fost apreciată de președintele american, Woodrow Wilson într-un mesaj adresat regelui Ferdinand: „*Cetățenii Statelor Unite au urmărit cu sentiment de cea mai caldă simpatie și admirație lupta curajoasă a Maiestății Voastre și a poporului Român de a feri de dominația militarismului german integritatea țării și libertatea națională*”. În cadrul Adunării celor 150.000 de români din America de Nord, desfășurată la 9-10 martie 1918 la Youngstown (Ohio), deputatul american John Cooper, din partea Congresului Statelor Unite arăta: „*După câte știu românii din S.U.A., în proporție cu numărul lor, au dat armatei Statelor Unite mai mulți soldați decât oricare alt popor din America. Jertfa acestor voluntari nu este a noastră, ci a neamului românesc în primul rând. Prin victoria S.U.A. și a aliaților săi, România se va mântui și întregul neam românesc va fi chemat la o viață nouă, liberă și democratică*”⁶¹

Pe linia consolidării relațiilor româno-americane se înscrie și vizita Reginei Maria în Statele Unire ale Americii, în perioada 18 octombrie și 24 noiembrie 1926. Principala sursă de informare a acestei călătorii este un jurnal scris în limba engleză de suverana României Mari, dar presărat cu expresii și cuvinte în franceză, germană și română. Regina Maria pornește pe 2 octombrie 1926 în Statele Unite, prin via Paris, însoțită de principesa Ileana și prințul Nicolae și o suită din 21 de persoane, pentru a inaugura Muzeul de Artă Maryhill din statul Washington. Cu un tren special a străbătu teritoriul Statele Unite de la est la vest, cu o scurtă incursiune în Canada, străbătând statele Wisconsin, Minnesota, Dakota de Nord, Montana, Wyoming, Idaho, Wisconsin, Minnesota, Dakota de Sud, Montana, Wyoming, Idaho, Washington, Columbia, Oregon și poposind în orașele New York, Washington (cu primire la Casa Albă), Philadelphia, Cleveland, Buffalo – Cascada Niagara, Toronto, Detroit, Chicago. A fost primită cu protocol în orașele: San Francisco, Santa Barbara, Albuquerque, Denver, Colorado Spring și la întoarcere prin orașele: Kansas City, St.Louis, Louisville, Indianapolis, Cincinnati.

Legat de ceremonial, de protocol, regina Maria nota cu entuziasm primirea făcută de autoritățile locale și din partea populației americane: „*Nu pot descrie în detalii dimensiunea onorurilor care mi-au fost arătate peste tot; pot spune doar că sunt incomparabil mai mari decât toate peste tot*” „*Americanii, în inimile și mințile lor, au făcut din mine un fel de erou și am fost primită ca atare de o națiune care divinizează eroii*”... „*Sunt uluită și adesea mă simt uimită în fața virtuților pe care cred ei că le am și pe care le place să le slăvească*”⁶²

⁶⁰ Boris Rangheț, *op. cit.*, p. 30-83.

⁶¹ Vezi Arhiva MAE, fond Washington, 28 martie 1918.

⁶² Arh.St.București, Fond Casa Regală, dosar *Jurnalul reginei Maria*, p. 123.
<http://www.cimec.ro> / <http://www.muzeuvasilui.ro>

Însă, se arată surprinsă și oarecum dezamăgită de comportamentul președintelui american la Casa Albă și de protocolul la cel mai înalt nivel: „*Ceremonia americană este ciudată... Președintele american se comportă mai regal decât ar face-o orice rege, el nu-și întâmpină musafirii, ci apare numai după ce ei au sosit și se retrage cel dintâi, lăsându-i în seama casei sale militare*”⁶³ Regina Maria și suita sa a fost întâmpinată pretutindeni de către mulțime cu simpatie, căldură și entuziasm, printre aceștia numărându-se și mulți emigranți de origine română. Relatări interesante despre această vizită apar și în recenta lucrare a lui Adrian Silvan Ionescu, *Regina Maria și America*, publicată în 2010.

RELAȚII CULTURALE

Interesul pentru cultura americană a crescut la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, atât pe plan literar prin intensificarea traducerilor din operele scriitorilor Mark Twain⁶⁴, Edgar Poe⁶⁵, Longfellow⁶⁶, Walt Whitman⁶⁷, Fenimore Cooper⁶⁸, Jack London⁶⁹, montări ale dramaturgiei americane pe scenele teatrale românești (1867, piesa *Sclavia* sau *Coliba lui Moș Toma*, dramatizare după romanul lui Harriet Beecher-Stowe, în traducerea Eugeniei Carada, în 1902, piesa *Semnul crucii*, de John Barrett⁷⁰), cât și pe plan științific prin popularizarea marile invenții ale lui Alexander Graham Bell, E.Gray, Thomas Alva Edison. „Revista științifică” în numerele din 15 aprilie și 1 mai 1879 prezenta invențiile lui T. A. Edison, îndeosebi fonograful. Noutățile științifice în domeniul tehnicii militare americane de uscat și navale vor fi publicate în „Revista Armatei”, începând cu 1883, în „Revista științifică ilustrată”, numărul din decembrie 1884. „România ilustrată” din 1906, publica prototipul noii mașini de scris inventată de R.Allen din New York, biografia savantului Fulton, inventatorul vaporului, și a fraților Wright, pionieri ai

⁶³ *Ibidem*, p. 119.

⁶⁴ În revista „Convorbiri literare”, în 1883, au apărut primele traduceri din Mark Twain, *Pășurile sufletești ale d-soarei Aurelia* și *Istoria unui băiat care nu a fost niciodată pedepsit*, a doua ediție în 1902; în 1903, în traducerea lui I.L.Caragiale apare nuvela *Broasca minată*; în 1909, cunoscuta colecție „Lumen”, în nr. 9 publica alte nuvele: *Furtul elefantului alb* și *Un rămășag între miliardari*, în traducerea lui Al. Doinaru; în 1911, în revista „Facla” apare un fragment din nuvela *Osânditul*; numărul traducerilor a crescut în perioada interbelică și postbelică (cf. Stelian Popescu-Boteni, *op. cit.*, p. 12).

⁶⁵ În 1876 apărea în „Curierul de Iași” povestirea lui Edgar Poe, *Morella*, în traducerea lui Mihai Eminescu și Veronica Micle; în 1878, I.L.Caragiale traduce în revista „Timpul” foiletonul *O întâmplare la Ierusalim* și *Sistema doctorului Catran și a profesorului Pană*; 1892, Em.Pagano traduce nuvela *Îndoitul asasinat din strada Morgue*; 1898, în traducerea lui I.L.Caragiale apare în „Calendarul Dacia” din Iași, *O balercă din Amontillado* și *Masca*; în 1909 povestirile *Moartea roșie*, *Cei opt urangutani*, *Corbul*, în colecția Bibliotecii „Lumea” ș.a.

⁶⁶ N. Iorga a scris în 1907 despre influența culturii europene asupra scriitorului Longfellow (N. Iorga, *Longfellow*, în „Floarea darurilor”, 1907, p. 332-334).

⁶⁷ În 1909, „Convorbiri literare” publica note despre marele poet american Walt Whitman.

⁶⁸ Povestirea *Ciorap de piele* a fost tradusă din opera lui Fenimore Cooper în 1889, apoi *Vânătorul de cerbi*, *Cel din urmă dintre mohicani*, *Călăuza ș.a.*

⁶⁹ În traducerea lui Ion Constantinescu apare în 1913, în colecția „Biblioteca pentru toți”, povestirea lui Jack London, *Fecior de lup* (cf. Stelian Popescu, *op. cit.*, p.128).

⁷⁰ „Revista teatrelor”, nr.1, din 1 octombrie 1902.

aviației. De o bună apreciere s-a bucurat traducerea lucrării marelui filosof și psiholog american William James, *Psihologie și Educație*, în 1912 la București⁷¹

În același timp își fac prezența unele personalități științifice românești la congrese și reuniuni internaționale și dincolo de Ocean. Doctorii români, G.Assaky și N. Manolescu, după ce au participat la Congresul de oftalmologie din Philadelphia, în 1888, au fost numiți membrii ai Universității din acest oraș. Savantul Grigore Ștefănescu a participat la a V-a sesiune a Congresului geologic internațional de la Washington în 1891, ocazie cu care a efectuat și o excursie în Munții Stâncoși și în Parcul Național Yellowstone. Reîntors în țară a publicat un memoriu în legătură cu această vizită și a susținut mai multe conferințe publice⁷². Doctorul Pavel Macarovici, fondatorul primei „Societăți dentare” în România, a participat în 1893 la Congresul de Stomatologie din Chicago, cu două comunicări, deosebit de apreciate. În 1897 apărea la New York prima ediție în limba engleză a lucrării *Despre tetanus* a savantului român Victor Babeș⁷³

Aplicarea marilor invenții în practică nu a ocolit nici România. Astfel în 1886 se consemna că la București există o centrală... cu 5 posturi telefonice, pentru ca în 1898 să crească la 700, în 1900 la 3.000 de posturi care fusese achiziționate de la Expoziția Internațională din Paris, iar în 1912 numărul s-a dublat, ajungând la 6.000. Primul circuit interurban s-a montat în țara noastră în 1890 între Galați și Brăila și apoi între Brăila și București, telefonia automată făcându-și apariția în 1906 cu ocazia expoziției din Parcul Filaret.

Doi dintre reprezentanții diplomatici ai Statelor Unite ale Americii în România, Alexander Hepites și Eugène Shuyler pentru activitatea deosebită la intensificarea relațiilor culturale româno-americane au devenit membri corespondenți ai Academiei Române. Nicolae Iorga înființase în 1910 la Universitatea Populară de la Vălenii de Munte o „Asociație culturală de prietenie cu românii americani”⁷⁴, inițiativă care va continua în perioada interbelică când se va crea societatea „Prietenii S.U.A.” Poporul american a luat cunoștință de unele aspecte ale vieții cultural-științifice românești, în primul rând de la emigranții români de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea.

În 1885 apare la New York o primă traducere în volum separat din basmele lui Petre Ispirescu, reeditată în 1917. Teatrul Național din București prezintă, în 1893, *O sărbătoare la țară*, balet într-un act „cu danțuri românești”, aranjat pentru expoziția de la Chicago de George Moceanu care va fi apoi trimis să cerceteze și să studieze școlile de gimnastică din Statele Unite ale Americii. Pe ecranele cinematografelor bucureștene încep să ruleze filme americane. În 1906, Agatha Bârsescu, inaugurează la „Deutsches Theatrer” din New York o serie de 20 spectacole interpretând în limba

⁷¹ Stelian Popescu, *op. cit.*, p. 134-135.

⁷² Grigore Ștefănescu, *Memoriu relativ la a V-a sesiune a Congresului geologic internațional ținut la Washington în 1891 și la excursiunea în Munții Stâncoși*, București, 1894; idem, *Maniton și Pike's Peak* (conferință), București, 1895; idem, *Fenomenele geologice din Parcul Yellowstone* (conferință publică), în „Buletinul Societății Geografice Române”, 1898, t. III.

⁷³ Stelian Popescu, *op. cit.*, p. 136.

⁷⁴ Vezi ziarul „America” din august 1911.

germană *Medeea*, *Hero* și *Leandru* de Grillparzer, *Maria Stuart* de Schiller și alte piese în Chicago, Detroit, St. Louis, Washington. În iunie 1908, la Teatrul Liebligh din București, are loc debutul artistului Kesler de la „Grand Theatre” din New York, care a interpretat rolurile principale din *Hamlet*, *Romeo și Julieta* de Shakespeare⁷⁵ La începutul secolului al XX-lea, unele piese ale compozitorului român, George Enescu vor intra în repertoriul marilor orchestre simfonice din New York, Boston, Philadelphia și Washington. În 1913 la Expoziția Internațională de Artă Modernă *The Armony Show*, deschisă la New York, sunt prezente și câteva sculpturi ale lui Constantin Brâncuși⁷⁶ Prima expoziție individuală a lui Brâncuși în Statele Unite va avea loc în 1914 la New York, la *Little Gallery of The Photo Secession*⁷⁷

Se editează lucrările unor americani care au întreprins călătorii în România: Harry de Windt, *Turkey and Balcan States* (1908); Ruhl Arthur Brown, *White Nights and Other Russian Impresions* (1917); William de Lingneman, *My Impresions of Romania* (1924). Informații interesante despre economia și politica României în zona balcanică ne sunt oferite de Charles J. Vopicka, fost ministru al Statelor Unite în România (1913-1920), în lucrarea *The Secrets of the Balcans*, apărută la Chicago în 1921, și de Leland James Gordon, *American Relations with Turkey, 1830-1930*, editată la Philadelphia în 1932. Un interes deosebit față de constituirea statului național român și domnia lui Alexandru Ioan Cuza a manifestat cunoscutul istoric american, T.W. Riker, în lucrarea *Cum s-a înfăptuit România. Studiul unei probleme internaționale, 1856-1866*, editată la București în 1940.

Evoluția relațiilor româno-americane nu a ocolit nici istoriografia românească, elaborându-se lucrări cu caracter general cât și special: Nicolae Iorga, *Istoria comerțului românesc* (1926), *America și românii din America* (1930); Alexandru Topliceanu, *Străinii în viața noastră economică* (1934); Octav Constantinescu, *Contribuția capitalului străin în industria petrolieră românească* (1937); iar în a doua jumătate a secolului al XX-lea se impun: Alexandru Vianu, *Istoria S.U.A.* (1973), Boris Rangheț, *Relațiile româno-americane în perioada primului război mondial, 1916-1920* (1975); Paul Cernovodeanu, Ion Stanciu, *Imaginea lumii noi în Țările Române și primele lor relații cu Statele Unite ale Americii până în 1859* (1977); Stelian Popescu-Boteni, *Relații între România și S.U.A. până la 1914* (1980), numeroase studii semnate de Lucian Boia, Virgil Căndea, Petre Comarnescu, Ioan Comșa, George Fotino, Constantin C. Giurescu, Vasile Netea, Dumitru Ivănescu, etc.

EVOLUȚIA POSTBELICĂ

Românii priveau cu încredere spre democrația americană și spre președintele Franklin D. Roosevelt. O scrisoare, recent descoperită, semnată de rectorul Al. I. Tănăsescu, al Universității din Iași, propunea Comitetului Nobel al Parlamentului norvegian acordarea Premiului Nobel pentru Pace lui Franklin D. Roosevelt,

⁷⁵ Vezi „Anuarul presei române și al lumii politice”, 1909, p. 268-269.

⁷⁶ Stelian Popescu, *Opere brâncușiene în muzeele americane*, în „Săptămâna”, nr. 288, din 16 aprilie 1976.

⁷⁷ *Ibidem*.

președintele Statelor Unite, pentru anul 1939, dar izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial a făcut imposibil acest lucru. Propunerea rămâne valoroasă și face cinste conclavului universitar român⁷⁸

Intrarea României în Axă (noiembrie 1940) și în război de partea Germaniei (22 iunie 1941) a dus la întreruperea relațiilor României cu Statele Unite ale Americii. După ce guvernul român a declarat război Statelor Unite la 12 decembrie 1941, starea de război este recunoscută de administrația de la Washington abia la 5 iunie 1942.

Primul bombardament al aviației americane asupra Ploieștilor a avut loc la 12 iunie 1942, cu 23 de aparate de tip „Liberator”(B-24), de la înălțimea de 4.000 metri. Rezultatele au fost minime. La 1 august 1943 s-a produs al doilea atac asupra zonei Ploieștilor cu 178 „Liberatoare” (B-24) pornite din Benghazi (Libia). Au fost avariate Rafinăria „Concordia”, Depoul CFR Ploiești, Uzina electrică din Câmpina. Pierderi: 120 morți și 335 răniți, mai ales civili. Din 178 de bombardiere, 53 au fost distruse (36 s-au prăbușit în România), 11 au ajuns fie la bază, fie pe alte aerodromuri aliate, 8 au aterizat în Turcia. Au murit în acțiune 147 aviatori americani și 116 au fost luați prizonieri de autoritățile române.

Capitala București și zona petrolieră au fost puternic bombardate de aviația americană și britanică în intervalul 4 aprilie -19 august 1944. Se estimează că au avut loc 48 atacuri asupra României, din care 15 noaptea, cu o participare medie de 300 - 500 aparate la o misiune și cu mai multe obiective pe un raid. Zona petrolieră – Ploiești, Câmpina, Moreni – Valea Prahovei a fost lovită de 30 de ori; aria Bucureștilor de 20; de asemenea Brașovul, Craiova, Piteștii, Turnu –Severin, Giurgiu, Timișoara, Târgoviște (unele orașe bombardate de câte 5-7 ori).

Rețeaua feroviară a fost serios avariata – îndeosebi triajele București, Ploiești și Brașov. Producția de carburant a fost considerabil redusă. Unele estimări dau, în total, 7.693 de morți, 7.809 răniți, și în jur de 30.000 imobile distruse total sau în parte. În confruntarea aeriană, anglo-americanii au dominat complet prin numărul și calitatea aparatelor. Superioritatea numerică era covârșitoare; în iunie-august 1944, raportul numeric era, la aviația de vânătoare, de 10 la 1 în favoarea forțelor aeriene americane, cu aparate superioare ca viteză, armament și plafon operațional⁷⁹

Din perspectiva celor trei „aliați”, S.U.A., Marea Britanie și U.R.S.S., România era un satelit al Reich-ului. După lovitura de stat din 23 august 1944, răsturnarea regimului mareșalului Ion Antonescu și întoarcerea armelor către Germania nazistă, România intră în categoria „fostelor state-satelit ale Axei” *Declarația privitoare la Europa eliberată*, adoptată la Conferința de la Ialta (februarie 1945), promite și României ajutorul celor trei semnatari pentru instaurarea unui guvern „care să reprezinte în mod larg toate elementele democratice ale populației” „Ajutorul” a fost intrarea României în sfera de influență a Uniunii Sovietice, ceea ce a deschis drumul spre instaurarea totalitarismului comunist și sovietizarea țării.

⁷⁸ Vezi și Oltea Rășcanu Gramaticu, *America I Love You!*, în *Amurgul Zeilor*, Editura PIM, Iași, 2006, p. 484.

⁷⁹ Vezi Dinu C. Giurescu, *România în al Doilea Război Mondial (1939-1945)*, Editura ALL, 1999, p. 111-112.

Relațiile diplomatice dintre România și Statele Unite ale Americii au fost reluate la sfârșitul războiului, la 7 februarie 1946, la nivel de legăție, iar la 1 iunie 1964 vor fi ridicate la rangul de ambasadă. Poziția antisovietică a liderului comunist de la București, Nicolae Ceaușescu, cât și un anumit dezgheț pe plan politic și cultural, a stârnit interesul autorităților americane de la Casa Albă.

În vara anului 1969 a avut loc vizita unui președinte american în România, ceea ce a constituit un eveniment de cotitură în colaborarea româno-americană, raporturile dintre cele două țări cunoscând un progres continuu, în toate sferile de interes reciproc al relațiilor bilaterale. În timpul vizitei în România, în august 1969, președintele american Richard Nixon remarca, referindu-se la legăturile existente între cele două popoare, o „legătură pe care o împărtășim este aceea a originii. Peste 160.000 de persoane de origine română au venit în Statele Unite pentru a ne ajuta să clădim națiunea noastră”⁸⁰ Punctul culminat al relațiilor bilaterale româno-americane, în perioada regimului totalitar ceaușist, l-a constituit acordarea Clauzei națiunii celei mai favorizate (1974) și vizita președintelui Gerald Ford la București (1975).

Șeful statului român, Nicolae Ceaușescu a întreprins mai multe vizite în Statele Unite ale Americii în octombrie 1970, decembrie 1973, iunie 1975, aprilie 1978. Evoluția pozitivă a relațiilor dintre cele două țări și popoare a beneficiat, desigur, și de condițiile favorabile ale noului climat politic internațional, dominat de dorința tuturor țărilor semnatare a Tratatului de la Helsinki (1975) de a-și multiplica legăturile de colaborare.

Începând cu deceniul al IX-lea, relațiile româno-americane intră într-un proces constant de răcire, ca urmare a reticenței guvernării comuniste față de orice posibilă schimbare în direcția afirmării drepturilor fundamentale ale omului. Revoluția din decembrie 1989, care a dus la înlăturarea regimului Ceaușescu și a comunismului în România, a fost salutată cu entuziasm de mass-media, analiști politici, diplomația nord-americană, diaspora română⁸¹

PARTENERIAT STRATEGIC ȘI ECONOMIC

După 1990 relațiile București-Washington cunosc o evoluție lentă, oarecum contradictorie, marcată din partea Statelor Unite ale Americii de o atitudine de așteptare, observare și înțelegere. În 26 ianuarie 1994, România solicită să fie primită la Parteneriatul pentru Pace, afirmându-și hotărârea de a intra în Alianța Nord-Atlantică. Consolidarea proceselor democratice, stabilitatea economiei de piață, afirmarea drepturilor fundamentale ale omului, conferă credibilitate pentru Administrația americană care, în 1996, redă României Clauza națiunii celei mai favorizate.

La 11 iulie 1997 are loc prima vizită a unui președinte american în România după 1990, în persoana lui Bill Clinton la invitația omologului român, Emil Constantinescu. Următoarea vizită a președintelui american Bill Clinton s-a desfășurat în august 1998,

⁸⁰ Vezi Revista ilustrată „Vizita președintelui Nixon în România”, editată în 1969 de Ambasada S.U.A. la București.

⁸¹ Vezi *Revoluția Română văzută de ziaristii americani și englezi*, Editura Evenimentul, București, 1991.

la o zi după Summit-ul NATO de la Madrid unde candidatura României fusese respinsă. „*Vizita de consolare*” s-a soldat cu promisiuni vagi de aderare a României, dar fără să se indice vreo dată. Primirea din partea oficialităților de la București a fost deosebit de cordială, românii nerenunțând la speranțele lor de aderare la organismele politice și militare euro-atlantice care să-i asigure o securitate sporită în zonă și nu numai.

De la această dată, relațiile româno-americane cunosc o evoluție rapidă, constant ascendentă, în 1997 punându-se bazele Parteneriatului strategic. Statele Unite acordă României asistență în domeniul strategico-militar pentru modernizarea și întărirea capacității de acțiune a forțelor armate ale țării noastre. România reacționează prompt la atacul terorist din 11 septembrie 2001, exprimându-și disponibilitatea de a se alătura Statelor Unite în lupta contra terorismului, aliat al celui mai important membru al Alianței Nord-Atlantice.

Președintele american George Bush a efectuat o vizită scurtă la București, în noiembrie 2002, unde s-a întâlnit cu șeful statului român Ion Iliescu. Presa americană s-a arătat uimită de căldura cu care a fost primit la București șeful executivului american, aflat în turneul său european pentru a sonda pozițiile partenerilor din NATO și simpatizanților privind lupta directă împotriva terorismului. Urmarea poziției active a României în lupta împotriva terorismului, a fost invitația de aderare la NATO la Summit-ul de la Praga. În Piața Revoluției, în fața miilor de bucureșteni, George Bush și-a ținut discursul, subliniind următorul slogan „*România și S.U.A. sunt umăr la umăr în lupta împotriva terorismului!*”, timp în care pe cer în mod miraculos a apărut un curcubeu.

România s-a alăturat politicii americane de intervenție militară în Afganistan și Irak, riscând răcirea relațiilor mai vechi cu membrii Uniunii Europene. Din 2004 România a devenit membru al Pactului Nord-Atlantic și a acceptat instalarea de baze militare americane. Acordul privind activitatea forțelor americane staționate pe teritoriul României, semnat la 6 iunie 2005, cu ocazia vizitei Condoleezei Rice la București, a însemnat intrarea relațiilor româno-americane într-o etapă a mecanismului de includere a României în procesul de re poziționare a facilităților defensive globale ale Statelor Unite ale Americii (GDPR – *Global Defense Posture Review*). Participarea la scutul anti-rachetă american reprezintă cea mai importantă decizie de securitate militară luată de România de la 1989. Acțiunile comune în Irak și Afganistan au demonstrat că parteneriatul militar româno-american a funcționat perfect.

Fostul președinte american Bill Clinton, în cadrul unui turneu de conferințe inițiat de fundația cultural-politică pe care o conduce, (*William J. Clinton Foundation*) a poposit și la București, ocazie de a sublinia în pledoaria sa că trebuie să creăm un brand românesc „adevărat, bun și orientat către viitor”, de asemenea, România trebuie să-și „dezvolte economia într-un echilibru perfect cu măsurile de protecție socială”, deoarece „nu pot avea un guvern credibil, popular, incoruptibil, după ce a eșuat din punct de vedere economic. Acesta este lucru la care se gândesc oamenii dimineața, atunci când cele mai important lucru devin viitorul și educația copiilor lor”.

Statele Unite ale Americii își desfășoară scutul antirachetă în Europa fără a mai aștepta acordul Rusiei. România a ajuns la un acord cu Statele Unite privind desfășurarea pe teritoriul său a unui sistem american de interceptare de rachete, scut ce

urmează a fi instalat la Deveselul, județul Olt. Cu ocazia acestor discuții, din 3 mai 2011, șeful statului român, Traian Băsescu, a declarat imediat: „*Americanii ne scutesc de pericolul rachetelor*”. Cheltuielile pentru instalarea sistemului antirachetă în România se ridică la 400 milioane dolari. Moscova a cerut urgent garanții juridice din partea Statelor Unite că scutul antirachetă nu va viza forțele nucleare strategice ale Rusiei.

Cu ocazia vizitei în Statele Unite ale Americii a președintelui Traian Băsescu în vederea semnării Acordului pentru scutul american în România (23 septembrie 2011), a avut loc o scurtă întrevedere cu liderul de la Casa Albă, Barack Obama. Acordul semnat în Washington de ministrul de externe, Teodor Baconschi, și secretarul de stat al Statelor Unite, Hillary Clinton, primul document juridic care menționează parteneriatul strategic dintre cele două țări „face ca, odată transpus în practică, nivelul de securitate al României să fie cel mai înalt din toată istoria vieții ei”. Vestea amplasării scutului a produs efervescență în rândul unor companii străine, „Exxon Chevron” s-a arătat interesată de investiții în cazul în care vor descoperi petrol în apele românești ale Mării Negre și gaze neconvenționale. Texanii de la „Hunt Oil” vor, de asemenea, petrolul românesc, iar companiile Cameron și Lufkin investesc în două fabrici de utilaje petroliere la Ploiești. Cu ocazia acestei vizite, președintele Traian Băsescu s-a întâlnit și cu o parte dintre românii stabiliți în Statele Unite.

Relațiile economice dintre România și Statele Unite au un potențial mult mai mare decât nivelul de acum, pentru că americanii pot veni cu know-how și cu tehnologie. S-au pus bazele a două noi centre pentru exporturile românești la New York și Los Angeles, ceea ce va stimula exporturile românești în viitorii 2-3 ani cu 30% (produse agricole, bio, suplimente alimentare naturale, vin, bere și mobilă). Concernul american Bechtel este poate cel mai câștigat din relațiile economice româno-americane, încasând pentru construcția a 54 km din Autostrada Transilvania întreaga sumă prevăzută inițial pentru 415 km, adică 2,2 miliarde de euro. Acum în cel de-al șaptelea an de „colaborare” cu Bechtel, statul român s-a decis să renunțe la păgubosul contract, însă mai are de plătit 650 de milioane de euro pentru ca partenerul american să încheie tronsonul Barcău-Borș.

Peste 6.300 de companii cu capital american își desfășoară activitatea în România, reprezentând 3,58% din totalul firmelor cu capital străin, potrivit datelor Registrului Comerțului. Statele Unite sunt al 16-lea partener comercial la export și al 19-lea la import.

În ceea ce privește controlul asupra butonului de la scutul antirachetă, Ellen Tauscher, subsecretar de stat pentru controlul armamentelor în Statele Unite, a declarat că sistemul american este dotat cu senzori care sunt programați să reacționeze rapid în orice atac, viteza de reacție fiind de 9-12 minute, timp în care nu poți lua o decizie clasică la masa negocierilor. La summitul Alianței Nord Atlantice, din 2012, la Chicago, se va discuta includerea scutului american în cadrul sistemului antirachetă al NATO⁸²

⁸² Ambasada română în Statele Unite ale Americii funcționează la Washington D.C, 1607-23 rd Street NW, ambasador fiind Adrian Cosmin Vierita. Pe teritoriul Statelor Unite mai desfășoară activitatea două consulate românești.

EMIGRAȚIA ROMÂNĂ

ISTORIOGRAFIA EMIGRAȚIEI

Problema emigrării românilor, pe alte meleaguri și în special în America de Nord este o problemă pe atât de complexă, cât și interesantă, despre care aflăm date esențiale din lucrarea apărută la New York, semnată de Christine Avghi Galitzi (originară din Galați, România) intitulată *A Study of Assimilation Among the Roumanians in the United States*, bazată pe studii sociologice efectuate în colonia românească din Chicago, a consultării presei românești și americane. Se impun atenției și alte studii despre emigrația română, dintre care amintim: Cihovscki Stanislas, *Românii și evreii din România în New York*, publicat la Iași în „Viața Românească”, II, nr.2, 1907; preotul Aureliu Hațieganu, *Istoricul bisericii române greco-catolice din Cleveland (1911)*; preotul Ion Podea, *Românii din America (Sibiu, 1912)*; Ion Iosif Șchiopu, *Românii din America. O călătorie de studii în Statele Unite (Sibiu, 1913)*; Șerban Drutzu, *Românii în America (București, 1922)*; preotul Traian Scarobet, *Raport despre misiunea bisericească în America. 1928-1929 (1929, Sibiu)*.

În *Buletinul Institutului American din România*, între 1934-1937, apar și câteva articole cu această tematică, printre care Ion Ciocârlan, *Evoluția populației indigene și a migrațiilor în S.U.A. în decursul a 140 de ani 1790-1930*, publicat în 1937. Deosebit de interesante prin datele furnizate sunt lucrările semnate de Andrei Popovici, fostul consul al României în Statele Unite ale Americii în perioada interbelică (*Americanii de origine română*), Pocitan Ploieșteanu și arhiereul dr. Veniamin (*The Roumanian Orthodox Church of America*). Fenomenul emigrației a fost atins și în alte studii apărute în presa vremii, în lucrări generale, conferințe: D.M. Hermalin, *The roumanian Jewish in America*, New York, 1902; Simon Pêter, *Emigrarea secuilor*, Budapesta, 1903; H. P. Fairchild, *Immigration*, New York, 1923; Thomas M. Pitkin, *Preliminary Draft Prospectus for the American Museum of Migration*, New York, 1955; Philip Taylor, *The Distant Magnet, European Immigration to USA*, London, 1971 ș.a.

În perioada celui de-al Doilea Război Mondial va apărea în Statele Unite o documentată revistă în limba engleză „The New Pionner”, organ al Asociației Culturale a americanilor de origine română, cu sediul la Cleveland, editată de Theodor Andrica, în paginile căreia apar și articole despre emigrația românească, coloniile românești din Statele Unite și Canada, activitatea lor politică și culturală, participarea la cele două războaie mondiale, aportul la dezvoltarea societății americane, printre semnatori numărându-se Ion Borza, Theodor Andrica, George Anagnostache, Vasile Hațieganu ș.a. În „Revista Româno-Americană”, în perioada postbelică au fost publicate câteva articole pe această problematică, din care semnalăm *Românii din America* de Serafim Buta, *Americanii de origine română* de Theodor Andrica.

Istoricul Ștefan Meteș în lucrarea *Emigrări românești din Transilvania în secolele XIII-XX*, apărută în 1971, dedică câteva pagini și emigrării românilor în America de Nord. Cu prilejul celui de-al XIV-lea Congres de Științe Istorice de la San

San Francisco, în 1975, istoricul Vasile Netea a publicat o amplă sinteză, *Romanians in America up to 1918*. Interesante sunt studiile lui Stelian Popescu, *Emigrația română în America de Nord până la primul război mondial* în „Acta Musei Apulensis”, XV, 1977 și lucrarea *Relații între România și S.U.A până la primul război mondial*, Editura Dacia, 1980, unde există un capitol special pe această temă.

Deosebit de utile sunt și notele de călătorie ale unor personalități românești care au vizitat America: Jean Bart, *Peste ocean. Note dintr-o călătorie în America de Nord* (1929); Nicolae Iorga, *America și românii din America (Note de drum și conferințe)*, publicată la Vălenii de Munte, în 1930; Petru Comarnescu, volumul *Chipurile și priveslile Americii*, 1940, reeditat în 1974; C.C.Giurescu, *Jurnal de călătorie*, 1971, reeditat în 1977; Mihai Pelin, *Opisul emigrației politice*, Dumitru Dobre și Dan Talos, *Românii în exil, emigrație și diaspora*, ș.a.

„Exil, emigrație, diaspora – sunt cuvinte care exprimă o anumită situație în care s-au aflat sau se află încă o parte dintre români în diferite perioade ale istoriei noastre naționale, respectiv cea de părăsire a țării natale din varii motive: politice, economice sau de altă natură, stabilindu-se în alte țări care le ofereau condiții pentru satisfacerea nevoilor lor de afirmare și exprimare liberă” – apreciau Dumitru Dobre și Dan Talos⁸³. Cele 21 de documente publicate de „Institutul Național pentru Memoria Exilului Românesc” vorbesc de dezrădăcinare și adaptare, despre strămutare și înstrăinare și despre forța malefică distrugătoare de vieți și destine, comunismul și instituțiile sale represive.

Cauzele emigrării românilor din Transilvania trebuie căutate în situația socială, politică și economică din fostul imperiu austro-ungar, de unde au plecat peste 90% din emigranți la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. Pauperizarea accentuată a țăranimii din teritoriile românești aflate sub dominația monarhiei austro-maghiare, procesul de maghiarizare forțată, lipsa dreptului electoral, a reprezentării politice s-au înscris în contextul cauzelor emigrării. Adăugăm la aceste cauze interne și cele legate de marea dezvoltare industrială a Statelor Unite, după Războiul de Secesiune, lipsa forței de muncă, activitatea intensă a agențiilor de imigrare prin toate țările lumii.

ROMÂNI PE BARICADELE RĂZBOIULUI CIVIL

Primul grup mai important de emigranți români a ajuns, după înfrângerea revoluției de la 1848-1849 din Transilvania, pe continentul american, în Mexic, fiind atrași de Goana după aurul californian. Dintre aceștia s-a impus figura lui **Gheorghe Pomuț**, din părțile Bihorului, care studiasse la Academia Militară din Viena și la St. Etienne, în Franța. Urmărit de autoritățile austriece ca urmare a participării directe la evenimentele revoluționare din Transilvania și Ungaria, pleacă, împreună cu un grup de revoluționari spre America. Cele mai multe documente se referă la participarea acestuia la Războiul Civil din Statele Unite. A făcut parte din Regimentul 15 voluntari

⁸³ Dumitru Dobre și Dan Talos, *Românii în exil, emigrație și diaspora*, publicată de Institutul Național pentru Memoria Exilului Românesc, redactor istoricul Mircea Suci, 2010.
<http://www.cimec.ro> / <http://www.muzeuvaslui.ro>

de infanterie din statul Yowa, cu care a participat sub comanda generalului Ulysses Grant la campaniile vestice din Shiloh Corinth și Vicksburg, cu generalul Sherman, la luptele de la Knoyville, Chattanooga și în campania Atlanta, marșul din Georgia și în final la campania din Carolina.

Pentru meritele sale a fost înaintat în grade: comandant în cadrul Brigăzii statului Iowa la Divizia 1, corpul 17 (12 martie 1864), locotenent-colonel al Regimentului 15 (23 martie 1865), colonel (22 iunie 1866), general de brigadă „*pentru fapte de vitejie și merit în timpul războiului*” George Pomuț s-a remarcat printr eroicii soldați care au făcut ca Vicksburgul apărat de generalul sudist Pemberton să se predea la 3 iulie 1863, a luptat până la capitularea generalului Lee la Appomatox, iar în ziua de 24 mai 1865, la marea paradă a victoriei din Washington, locotenent-colonelului George Pomuț a defilat călare în fruntea regimentului 15 Iowa. Dispunând și de o distinsă cultură generală, cunoscător a mai multor limbi străine, Pomuț a fost recomandat pentru serviciul diplomatic, fiind numit consul general al Statelor Unite la Petersburg⁸⁴

Impresii deosebit de favorabile despre personalitatea acestuia au lăsat generalul Belcknap, viitorul ministru de război al Statelor Unite, generalul Logan Graham, ambii remarcând educația și manierele desăvârșite ale lui Pomuț, cunoștințele sale de limbi străine, curajul, devotamentul, loialitatea, popularitatea în rândul camarazilor. A deținut funcția de consul general în Rusia până în 1878, dar a rămas aici până la moartea sa, survenită în 1882. În 1913, senatorul Albert Cummius din Yowa a propus și s-a votat o lege pentru aducerea rămășițelor pământești ale lui Pomuț de la Petersburg pentru a fi depuse la „Arlington National Cemetery” din Washington, alături de ceilalți mari comandanți ai Statelor Unite, dar izbucnirea Primului Război Mondial a împiedecat realizarea acestui lucru⁸⁵

Numele lui George Pomuț este deseori amintit în literatura memorialistică și istorică a Războiului Civil din Statele Unite. În semn de recunoștință guvernul american a dat numele unui vas de război „General Pomuț Gheorghe”, în 1944, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial⁸⁶

Nicolae Dunca, după terminarea studiilor la Academia Mihăileană din Iași, s-a înrolat voluntar în Regimentul 4 husari în cadrul armatei austriece unde a devenit sublocotenent. Ideile de libertate și unitate l-au făcut să plece în Italia unde a intrat în „Armata celor 1000” a lui Garibaldi, participând la campania din Sicilia, la bătăliile de la Marsala și Volturmo. Actele de vitejie din timpul luptelor de la Calatafimi și Capua, unde a fost rănit, au determinat înaintarea sa la gradul de căpitan⁸⁷ Împreună cu alți prieteni pleacă în Statele Unite ale Americii, la sfârșitul anului 1860, angajându-se în Regimentul nr. 8 de infanterie New York. Nicolae Dunca a fost încadrat în calitate de căpitan și aghiotant în corpul generalului american John C. Fremont. În bătălia de la Cross Keys din Virginia, din 8 iunie 1862, Nicolae Dunca a fost ucis, devenind primul român ce s-a jertfit pentru cauza unității națiunii americane. Moartea căpitanului

⁸⁴ W.E. Belcknap, *History of the Fifteenth Regiment, Iowa, Volunteer Infantry*. Keokuk, 1887.

⁸⁵ Vezi Ion Isaia, *Generalul Gheorghe Pomuț*, în „Tribuna României”, nr. 85, 15 mai 1976, p.5.

⁸⁶ Vezi I.Al.Vianu, *Istoria S.U.A.*, 1973, p. 106, 114, 119.

⁸⁷ „Românul”, nr.202, 203, din 21,22 iulie 1862.

Nicolae Dunca a fost adusă la cunoștință familiei de către Eugen Ghika, un alt român participant la Războiul Civil american⁸⁸, printr-o scrisoare din 30 iulie 1862, expediată din New York⁸⁹

Eroismul lui Nicolae Dunca a fost relevat în două note provenind de la generalul Fremont din 9 și 12 iunie 1862 și un raport sumar din 1865. În prima notă el subliniază: „*O, camarazii mei, am pierdut un bun ofițer, care a fost ucis, căpitanul Nicolae Dunca*”, iar în cea de a doua notă se fac următoarele referiri: „*Căpitanul Nicolae Dunca, unul dintre ajutoarele mele de seamă și un brav și capabil ofițer*” Numele lui Dunca apare menționat în catalogul răniților în bătălia de la Cross Keys. De menționat este faptul că Nicolae Dunca a fost și unul dintre primii corespondenți militari, relatările sale fiind trimise ziarului „Românul” din țară⁹⁰. Despre eroismul lui Nicolae Dunca au scris Iosif Vulcan (poemul *Umbrei lui Nicolae Dunca*, publicat în „Concordia” din 14 septembrie 1862), I. C. Fundescu (*Oda Căpitanul Dunca*), C. D. Aricescu, A. M. Marinescu și alții.

Printre participanții la Războiul Civil nord-american se numără **Eugen Alcaz**, rudă cu domnitorul Alexandru Ioan Cuza, rănit în lupta de la Bull Run⁹¹; **Emanoil Boteanu**, repartizat la cartierul general al „Armatei de pe Potomac”, comandată de generalul Ulysses Grant, în februarie 1865, rănit de câteva ori în cursul luptelor, de unde a trimis o corespondență bogată în țară, publicată în „Monitorul oastei”⁹² Reîntors în țară, Emanoil Boteanu a participat ca ofițer superior la Războiul de Independență a României (1877-1878), comandând Regimentul 6 Dorobanți în luptele de la Grivița, Rahova și Smârdan, pentru eroismul căruia i s-a acordat „Marea Cruce” și ordinul „Steaua României”⁹³

ACTIVITATEA EMIGRAȚIEI

Organizare structurală

Până la 1880 mai întâlnim nume răzlețe de români pe meleagurile americane: Irimia Proca din Râșnov, Silviu Nicoară, Vasile Munteanu, Mihăilă Cișmaș din zona Sighișoara. Cei mai mulți dintre românii transilvăneni au emigrat la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. De obicei, emigranții români treceau împreună cu ceilalți în Germania, îmbarcându-se pentru America în porturile

⁸⁸ Eugen Ghika se angajează ca voluntar în Regimentul 5 al statului New York, comandat de colonelul Iarlovsky. Pentru acte de vitejie, și în urma rănilor primite este înaintat la gradul de căpitan. Se reîntoarce în țară și își aduce contribuția la formarea armatei române („Magazin istoric”, nr. 7-8, 1968, p. 145).

⁸⁹ Vezi „Gazeta Transilvaniei”, nr. 3, 4, din 17 ianuarie 1915.

⁹⁰ Vezi Ion Podea, *Căpitanul Nicolae Dunca și maior Gheorghe Pomuțiu în războiul civil din 1861-1865*, Youngstown, Ohio, 1917; Ilie Pârvu, *Voluntari români din America*, Sibiu, 1937; I.D. Suci, *op. cit.*, p. 754; Mircea Malița, *Nicolae Duncan, un voluntar al cauzelor generoase*, în „Lumea”, nr. 37, 7 septembrie 1967; Stelian Popescu, *op. cit.*, p. 170-175.

⁹¹ „Tribuna României”, III, nr. 36, 1 mai 1974, p. 20.

⁹² „Monitorul oastei”, nr. 8 din 16 martie 1865, p. 122-127; nr. 12 din 28 aprilie 1865, p. 168-176; nr. 14 din 17 mai 1865, p. 203-208.

⁹³ „Anuarul oficial al armatei române” pe anul 1883, p. 262.

Hamburg, Bremen sau Amsterdam. 95% dintre emigranți se îndreptau spre New York, foarte puțini spre Philadelphia, Baltimore, Boston sau Quebec. La New York debarcarea se făcea în Ellis Island, unde erau supuși unor examene medicale și unor teste legate de cunoștințe, de scriere în limba maternă. Revista „Convorbiri literare”, la rubrica *Știri din Ardeal*, începând cu 1895, făcea referiri curente la numărul emigranților. Rapoartele consulilor generali ai Statelor Unite la Viena, informau autoritățile americane despre numărul emigranților, compoziția socială, banii primiți de rudele lor din imperiul austro-ungar, unde era inclusă și Transilvania.

Dintr-un tabel luat din rapoartele anuale ale Comisiei Generale a imigrației rezultă că între 1891-1898, au venit în Statele Unite 4.685 de români, între 1899-1900, 8.065, de la 1901 la 1911, 53.009, iar din 1911 până la 1920, 13.311, fiind incluși și evrei, germani, greci, bulgari care locuiau în România. Pentru facilitarea emigrației, în 1913, a apărut la Budapesta în limba română o broșură cu titlul *Povățuitorul emigranților. Pentru cei care emigrează în S.U.A. sau Canada*⁹⁴. Emigrarea spre Canada a fost mai intensă între 1890-1908, cei mai mulți provenind din Bucovina și Dobrogea, în condițiile în care statul canadian acorda 160 de acri (64 ha) de fiecare persoană, pentru o taxă simbolică de 10 dolari, iar drumul nu costa mai mult de 300 de coroane, alte formalități neexistând. La sfârșitul Primului Război Mondial, în Canada sunt semnați 30.000 de români și ruteni din Bucovina, circa 40.000 de evrei, cea mai mare parte din Moldova⁹⁵. Deși majoritatea emigranților erau țărani, un procent redus, sub 10 %, s-au stabilit în mediul rural, înființând ferme, restul preferând să lucreze în fabrici și minele de cărbuni, cu o retribuție convenabilă și securitate deplină.

Conform recensământului din 1920, 91,4 % din emigranții români erau răspândiți în 12 state: New York – 39%; Ohio -12,7 %; Pennsylvania – 10,9 %; Michigan – 6,2%; Illinois – 6,1%; New Jersey – 4,4%; Indiana – 2,7%; California – 2,3; Minnesota – 2,3%; North Dakota – 1,8%; Montana -1,6 %; Massachusetts – 1,4%. Ceilalți în proporție de 8,6% erau răspândiți ilegal în alte 36 de state. Principalele orașe unde s-au stabilit emigranții români sunt Cleveland, Youngstown, Akron, Cincinnati, Toledo, Warren, Pittsburgh, Philadelphia, Chicago, New Jersey, Indianapolis, Detroit, San Francisco, Los Angeles, Sacramento, New York, Buffalo, Baltimore, Portland, St. Louis ș.a. Recensământul din 1960 al populației din Statele Unite ale Americii indică și numărul de români în cele 50 de state și Districtul Columbia, un număr de 233.805⁹⁶

În recensământul din 1970, cetățenii americani de origine română nu mai apar separat, ci în rubrica „Alte Țări din Europa”⁹⁷. Astăzi există circa un milion de români în Statele Unite ale Americii, colonii compacte românești se găsesc în statele Michigan, Ohio, New York și Pennsylvania, în localitățile Detroit, Chicago, Cleveland, Cincinnati, Toledo, Warren, Philadelphia, New York, Boston, Atlanta ș.a.

⁹⁴ Îndreptarul făcea referiri la legea despre emigrări, societățile de navigație, prețul билетelor, actele cerute, consulatele în fiecare stat american (cf. Stelian Popescu, *op. cit.*, p. 150).

⁹⁵ H.P. Faxirchild, *op. cit.*, p. 124.

⁹⁶ Vezi „*The 1969 World Almanac and book of facts*”, published for „The Cleveland Press”, p. 600.

⁹⁷ Vezi „*The 1973 World Almanac and Book of Facts*”, published for the St. Petesburg Times and Evening Independent, p. 138-139.

Se observă o deplasare importantă și spre statele sud-vestice mulți activând în California, New Mexico, Texas, Florida, în mari centre industriale, navale, culturale (Miami, Orlando, Phoenix, Los Angeles, Las Vegas, Seattle, Portland, San Francisco).

Principalele ramuri industriale în care s-au angajat emigranții români au fost siderurgie, minerit, automobile, cauciuc, industria cărnii, industria textilă, electrică, ciment etc. Cea mai mare parte dintre ei lucrau în industria fierului și oțelului, în statele Ohio, Pennsylvania, Michigan, Illinois și Indiana, uzinele de automobile din Detroit ale marilor concerne General Motors, Ford, Chrysler, în minele de cărbune din statul Pennsylvania, la Pittsburgh, în abatoarele din Chicago, St.Louis, Cincinnati, Kansas City. Femeile lucrau mai ales în ramurile industriei textile, alimentare sau comerț.

În fiecare colonie românească funcționau medici și preoți, aduși din țară. Ziarul „Românul din America” anunța vizita decanului facultății de medicină de la București, savantul Toma Ionescu, la New York, la sfârșitul anului 1909, pentru două luni, timp în care urma să susțină numeroase prelegeri⁹⁸

Despre condițiile de lucru ale emigranților scria Vasile Lucaciu: „Acești emigranți, toți muncitori agricoli acasă, în America sunt angajați la lucrările cele mai grele, în uzine, în fabrici, în mine de cărbuni. E drept că sunt plătiți, câștigă mult, însă în puțină vreme, în câțiva ani se enervează, se istovesc, slăbesc din toate puterile și se întorc acasă cu bani, dar incapabili de orice muncă și se prăpădesc înainte de vreme, în boalele contractate prin fabrici și mine”⁹⁹ Majoritatea nu erau calificați și de aceea acceptau muncile cele mai grele. Cu timpul, mai ales după Primul Război Mondial, o parte a emigranților români au rămas definitiv pe aceste meleaguri, întemeindu-și o gospodărie și depunând mici economii la bancă.

În unele orașe precum Homestead (Pennsylvania) și la Cleveland (Ohio) s-au înființat în 1902 societăți de asigurare pentru emigranții români care se aflau aici într-un număr mai mare¹⁰⁰, iar în 1911 banca de credit „Albina” În 1906 se centralizează micile societăți de întrajutorare, în „Uniunea Societăților de ajutor și cultură din America”, cu sediul în orașul Alliance (Ohio), având ca scop „promovarea intereselor materiale, intelectuale, naționale și sociale ale tuturor românilor care trăiesc în S.U.A.” Printre cei care au militat pentru înființarea „Uniunii” a fost Ilie Martin Sălișteanu care este și autorul unei lucrări de sinteză tipărită la Cleveland, *Istoria Americii*, cu subtitlul *Colonizarea și formarea Statelor Unite de la descoperirea Continentului American până în timpul de față*.

Organul de presă era ziarul „America”, editat pentru „promovarea intereselor Uniunii și mărirea ei după posibilități, pentru educarea membrilor în mod intelectual și social, pentru a ține treaz sentimentul național între românii americani, să recomande cărțile folositoare și bune, să publice știrile mai importante din țară și din lume și în

⁹⁸ Ziarul „Românul din America”, I, nr.4, 1 decembrie 1909, p. 12.

⁹⁹ Vasile Lucaciu, *Prememorie*, 20 mai 1914.

¹⁰⁰ Societatea „Carpatina” din Cleveland era condusă de Pavel Buzea, care a făcut parte din primul grup de români organizați în „Federația socialistilor români din America”

special din Patria mamă”¹⁰¹ Uniunea cuprindea în anul înființării un număr de 65 de societăți din Ohio (32), Pennsylvania (17), Indiana (11), Illinois (5), purtând nume de eroi din Transilvania, denumiri geografice, evenimente și fapte istorice („România liberă a neamului românesc”, „Andrei Mureșan”, „Adevărul”, „Traian și Iuliu Maniu”, „Carpatina”, „Arădeana și Octavian Goga”, „Ardeleana”, „Ulpia Traiana”, „Tricolorul român”, „Albina”, „Libertatea”, „Muncitorul român”, „Gloria română și Mihai Viteazul”, ș.a.). Pentru o cotizație de 10 cenți pe lună, Uniunea asigura membrii în caz de boală, accidente, deces.

Manifestările culturale ale Uniunii își propuneau să sprijine lupta de eliberare a românilor din teritoriile aflate sub dominație străină, și aveau un puternic conținut patriotic. În programe erau incluse piese de Vasile Alecsandri, I. L. Caragiale, cântece și dansuri din diferite provincii românești. În aceeași perioadă a fost creată Liga Catholică, formată din 10 societăți ai căror membri erau români greco-catolici. Sașii care au emigrat din România au întemeiat circa 46 societăți cu statute asemănătoare celor românești.

Febra ideilor socialiste, la „modă” în întreaga lume, a cuprins și emigrația română, în 1908 înființându-se „Cercul muncitorilor socialiști români din America”, iar în anul următor s-a organizat primul Congres la Cleveland. „Federația română a muncitorilor socialiști din S.U.A.” avea 20 de secții, printre care cele de la Cleveland, Chicago, Detroit, New York, și peste 200 de membri¹⁰² Ziarul organizației „The Awakening”/ „Deșteptarea”, apărut la 1 ianuarie 1914, avea ca redactor șef pe Ion Crețu. Așa cum se sublinia retroactiv, în „Almanahul jubiliar al Românului American 1914-1944”, în articolul *Treizeci de ani din viața unui ziar muncitoresc*: „Emigranții români veniți în America din diferite părți ale României – Transilvania, Banat, Bucovina și Vechiul Regat – așezându-se în statele unde au luat ființă industriile de bază, au simțit nevoia de a se educa, de a se aduna laolaltă și a găsi un lăcaș unde să poată schimba experiențele, gândurile, suferințele și aspirațiile lor. Au simțit lipsa unui organ care să le vorbească în limba lor maternă”¹⁰³ Cluburile care numărau 25-30 de membri aveau programe regulate, întâlniri săptămânale, discuții și lecturi pe teme privind problemele muncii, democrației, industriale, profit, sistem capitalist, educație etc.

Nevoia de instrucție a emigranților a contribuit la înființarea primei școli românești, la 3 septembrie 1910 în New York 68 West 43 rd. Street¹⁰⁴, fără a mai lua în considerație micile cluburi școlare care ființau pe lângă biserici cu mulți ani înainte.

¹⁰¹ Primul comitet al Uniunii era compus din Nicolae Barbu, președinte; Ilie Martin, vicepreședinte; Ioan O. Papaio, secretar; Ioan Varga, casier; Simion Lupșa, Ioan Petrișor și Dumitru Niculescu, membrii (cf. Stelian Popescu, *op. cit.*, p. 157-158).

¹⁰² „The American Year Book”, 1927, p.1090.

¹⁰³ Cf. Stelian Popescu, *op. cit.*, p.161.

¹⁰⁴ „Românul din America”, II, nr.37, 1 septembrie 1910.

Rolul bisericii în conservarea tradițiilor

Bisericile românești de pe teritoriul american au jucat un rol important pe lângă bogata activitate culturală și politică, și în domeniul învățământului. Dacă până în 1900 nu era o biserică românească în America, în 1922 existau numai în Statele Unite 40, din care 24 ortodoxe și 16 greco-catolice. Cele mai multe erau în statele Ohio, Pennsylvania, Indiana, Michigan, New York¹⁰⁵

O figură proeminentă în primele decenii ale secolului al XX-lea a fost preotul brașovean Ion Podea, de la biserica „Sf. Andrei” din Youngstown (Ohio). Printr-o activitate stăruitoare, el a reușit din 1913 să grupeze parohiile răslețe într-un protopopiat recunoscut ca persoană juridică de autoritățile americane. În 1918, Ion Podea prezida congresul a cărui principal obiectiv era înființarea primei Episcopii Române Ortodoxe din Statele Unite, supuse autorității Mitropoliei din București. Ion Prodea s-a situat în primele rânduri ale susținerii dezideratelor naționale românești, informând opinia publică americană despre tragicele realități din teritoriile aflate sub dominația monarhiei austro-ungare, organizând manifestații antimonarhice, așa cum s-a întâmplat cu ocazia vizitei în Statele Unite în 1911 a contelui maghiar Appóny, ministrul de externe al Austro-Ungariei¹⁰⁶ Pentru întreaga sa activitate, Ion Podea a fost numit în Departamentul Central de Informații din Washington și Comitetul societăților fraternală ale grupurilor de emigranți.

Astăzi mulți dintre descendenții emigranților de acum două generații au situații economice prospere nu numai economice, dar și în lumea învățământului și a profesiunilor libere, ca ingineri, doctori, avocați, profesori etc. Biserica joacă un rol important, preoții și ierarhii fie veniți din țară, de multe decenii sau trimiși ca misionari de Mitropolia Română, sunt cei care cu prilejul sărbătorilor religioase sau naționale, strâng poporanii lor și contribuie la păstrarea limbii și datinilor românești. Dintre principalele centre de români se numără: Detroit, Cleveland, Pittsburgh, New York, Boston, Buffalo, Philadelphia, San Francisco etc. În general, ei păstrează conștiința originii lor etnice, fiind în același timp leali cetățeni americani; țin legătura cu țara nu numai prin vizitele pe care le fac rudelor lor de aici, dar prin intermediul ziarelor și revistelor, în special prin periodicul „Glasul patriei”, pe care mulți îl primesc, îl citesc cu deosebit interes.

În prezent, pe teritoriul Statelor Unite ale Americii funcționează biserici adventiste (8), baptiste (20), catolice (10), ortodoxe (29), pentecostale (18). Dintre cele mai frecventate biserici românești sunt Biserica Sf. Treime și Sf. Dumitru din New York, Sf. Treime din Philadelphia, Sf. Treime din Los Angeles (părinte protopop C. Alecse). Numai în Detroit funcționează șase biserici ortodoxe și două unite, patru biserici baptiste ș.a.

La 60 km de Pittsburgh, lângă orașelul Elwood City se află o bisericuță de lemn ortodoxă cu hramul *Schimbarea la Față*, ctitorită de principesa Ileana, fiica reginei Maria a României, care s-a călugărit la bătrânețe (1960) și a trăit aici până la moarte.

¹⁰⁵ Șerban Drutz, *Românii din America*, București, 1922, p. 68-69.

¹⁰⁶ „Tribuna României”, II, nr. 26, 1 decembrie 1971, p. 10
<http://www.muzeuvaslui.ro>

În micul muzeu al mănăstirii se păstrează fotografii, scrisori și obiecte de uz personal. Foarte puțini români știu de acest loc nostalgic. În 1991, regele Mihai al României a vizitat acest lăcaș de cult.

Dintre preoții care s-au remarcat pentru darul duhovnicesc în slujirea ortodoxiei și viața plină de dăruire în folosul comunității de credincioși, s-a numărat preotul **Gheorghe Calciu-Dumitreasa**. Născut la Mahmudia, Tulcea, a îndurat temnițele comuniste pentru ideile sale naționale, timp de 21 de ani. Beneficiind de amnistia din 1964 a fost eliberat, timp în care în paralel urmează cursurile Facultății de Filologie și Teologie, fiind preoțit. Ca profesor la Seminarul Ortodox din București, a devenit un acuzator la adresa politicii regimului ceaușist de demolare a unor monumente istorice și ecleziastice din București sub pretextul noii sistematizări a capitalei. Predicile sale de la mănăstirea Radu-Vodă, unde slujea, i-a atras o nouă condamnare abuzivă, în 1977. Într-o scrisoare către *Comité des Intellectuels pour l'Europe des Libertés* (1978), părintele Calciu enumera și cauzele pentru care a fost a doua oară arestat: „Pentru că am cerut libertatea de a putea predica fără nici un fel de opreliști. Pentru că am protestat împotriva demolării bisericilor... Pentru că am cerut scutirea teologilor de serviciul militar... Pentru că am revendicat pentru creștini, tineri sau bătrâni, dreptul de a intra în monahism, lucru pe care Statul îl interzice”. Un val puternic de proteste a venit din partea exilului românesc, personalități marcante îl ajută precum Mircea Eliade, Virgil Ierunca, Eugen Ionescu, Monica Lovinescu.

După intense presiuni internaționale, în 1984, preotul Calciu-Dumitreasa a fost eliberat, dar i s-a impus să părăsească țara. În exilul din Statele Unite, preotul Gheorghe Calciu-Dumitreasa și-a continuat crezul duhovnicesc și național, depunând eforturi pentru apărarea intereselor românilor, numărându-se printre fondatorii *Romfest*, cea mai mare comunitate a românilor de pretutindeni, al cărui comitet internațional se află la Alexandria, Washington D.C. După 1990, odată cu prăbușirea regimului comunist, a revenit de mai multe ori în România și Republica Moldova pentru evenimente religioase. Preotul Gheorghe Calciu slujea la Biserica Ortodoxă Română „Sfânta Cruce” din Alexandria, în vecinătatea capitalei federale a Statelor Unite, Washington D.C.

Pozițiile sale publice, exprimate în predici, scrisori și interviuri, se constituie într-un amplu mesaj național construit pe mesaj creștin, în duhul tradiției ortodoxe, raportat îndeosebi la tineri. Principalele sale predici și gânduri duhovnicești au fost strânse în volumul sugestiv intitulat *Războiul întru Cuvânt*, prefațat de Răzvan Codrescu, îngrijitorul ediției, de la București din 1996. Volumul este precedat de *Cuvinte către tineri; Mistica. Eseuri și meditații religioase*, la Editura Dacia, Cluj-Napoca.

În 2006, preotul Gheorghe Calciu a inițiat noi biserici pentru românii din zona Washington D.C., pe malurile râului Potomac, în Maryland. În toamna aceluiași an, la 21 noiembrie, părintele Gheorghe Calciu-Dumitreasa s-a stins din viață, unul dintre cei mai proeminenți preoți români din Statele Unite. Conform testamentului a fost îngropat în România, la mănăstirea Petru Vodă, având deasupra mormântului doar o simplă cruce.

Bartolomeu Anania (1921-2011), cunoscut cleric ortodox român¹⁰⁷ și scriitor¹⁰⁸, a suferit persecuțiile regimului comunist din România, fiind arestat în 1958 sub acuzația de activitate legionară înainte de 23 august 1944, și condamnat la 25 de ani de muncă silnică pentru „uneltire contra ordinii sociale”, pedeapsă pe care a ispășit-o în închisoarea din Aiud, până în 1964 când printr-un decret a fost desființată detenția

¹⁰⁷ Bartolomeu Anania, pe numele de mirean Valeriu Anania (1921-2011), născut în comuna Glavile-Piteșteana, județul Vâlcea, a urmat cursurile primare în satul natal, cursul secundar în București, Seminarului Teologic Central din București (1933-1941). A frecventat și cursurile la liceele „Dimitrie Cantemir” și „Mihai Viteazul” din capitală, luându-și bacalaureatul în urma examenului susținut la liceul „Mihai Viteazul” (1943). Deși minor s-a înscris în organizația „Mănunchiul de prieteni” (1935) și apoi în „Frăția de Cruce”, organizații cu caracter legionar în rândul tineretului, dar nu a mai apucat să devină legionar deoarece nu era major, apoi după scurta guvernare legionară, și-a exprimat direct opoziția față de crimele comise de aceștia. În 1941 a fost arestat o lună de zile pentru participarea la funeraliile unui comandant legionar, apoi în 1942 condamnat încă șase luni pentru că ar fi deținut în podul Mănăstirii Cernica materiale legionare și arme. La 2 februarie 1942 s-a călugărit la Mănăstirea Antim din București, dându-i-se numele de Bartolomeu. La 15 martie 1942 a fost hirotonisit ierodiacon, slujind în această calitate la Mănăstirea Plovraci și Baia de Arieș. În octombrie 1944 s-a înscris ca student la Facultatea de Medicină și la Conservatorul de Muzică din Cluj. A organizat și condus greva studentescă cu caracter anticomunist, în calitate de președinte al studenților din Centrul Studențesc „Petru Maior”, fapt care a dus la exmatricularea sa în 1947. Ajunge stareț la Mănăstirea Toplița, tot din județul Mureș. Ulterior și-a continuat studiile la Facultatea de Teologie din București și la „Academia Andreiană” din Sibiu, obținând titlul de licențiat în teologie (1948). În deceniul următor a deținut mai multe funcții: intendent la Palatul Patriarhal (1948-1949), inspector patriarhal pentru învățământul bisericesc (1949-1950). A fost asistent la catedra de Istorie Bisericească Universală la Institutul Teologic Universitar din București, decan al Centrului de Îndrumare Misionară și Socială a Clerului, la Curtea de Argeș, director al Bibliotecii Patriarhale din București. În 1958 a fost din nou arestat, sub acuzația de activitate legionară înainte de 23 august 1944, fiind condamnat de către Tribunalul Ploiești la 25 de ani de muncă silnică pentru „uneltire contra ordinii sociale”, pedeapsa efectuându-se în închisoarea Aiud, până la amnistia generală din 1964. A îndeplinit mai multe funcții în cadrul Arhiepiscopiei Ortodoxe Române din Statele Unite în perioada 1966-1969. După revenirea în țară a fost director al Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române (1976-1982). În 1982 se retrage la Mănăstirea Văratec, pentru a se dedica scrisului. În 1993 a fost ales arhiepiscop al Vadului, Feleacului și Clujului, hirotonisirea și instalarea în Catedrala Ortodoxă a Clujului a fost oficiată de patriarhul Teoctist la 7 februarie 1993. În data de 2 martie 2006 Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române l-a ridicat pe arhiepiscopul Bartolomeu la rangul de mitropolit al Mitropoliei Clujului, Albei, Crișanei și Maramureșului, și a fost instalat oficial ca mitropolit la 25 martie 2006 de către patriarhul Teoctist. În 2007 a fost principalul contracandidat al mitropolitului Daniel Ciorbea la alegerea noului patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. A murit la 31 ianuarie 2011.

¹⁰⁸ A publicat în numeroase reviste ecleziastice („Glasul Bisericii”, „Mitropolia Olteniei”, Buletinul și Calendarul „Credința” din Detroit, „Renașterea” din Cluj, dar și în reviste laice („Gazeta Literară”, „Luceafărul”, „Magazin Istoric”, „Ateneu” ș.a.). În calitate de dramaturg se remarcă dramele *Miorița* (1966), *Meșterul Manole* (1968), *Du-te vreme, vino, vreme!* (1969), *Păhărelul de nectar* (fantezie pentru copii, 1969), *Steaua Zimbrului* (1971), *Poeme cu măști* (1972). În 1978 devine membru al Uniunii Scriitorilor din România. În 1982 a obținut Premiul pentru Dramaturgie al Uniunii Scriitorilor din România. Publică și volume de poezii: *Geneze* (1971), *Istoriei agrippine* (1976), *File de acatist* (1981), *Amameze* (1984), *Imn Eminescului în nouăspărezece cânturi* (1992), *Poezie religioasă românească modernă* (1992). Volume de proză și eseuri: *Greul Pământului* (1982), *Rotonda plopilor aprinși* (1983), albumul *Cerurile Oltului* (1990), *Amintirile peregrinului Apter* (1991), romanul exotic *Străinii din Kipukua* (1979) și multe altele. A primit numeroase premii și distincții: Premiul special pentru volumul *Din spumele mării*, la Salonul de carte din Oradea (1995) și Premiul „Cartea anului”, pentru același volum, la Salonul național de carte din Cluj-Napoca (1996); Marele Premiul pentru poezie al Festivalului Internațional de poezie „Lucian Blaga”, Cluj-Napoca (1999).

politică. În anul 1966 a fost trimis de către Biserica Ortodoxă Română în Statele Unite ale Americii¹⁰⁹, unde a îndeplinit mai multe funcții în cadrul Arhiepiscopiei Ortodoxe Române: secretar eparhial, consilier cultural, secretar general al Congresului bisericesc, director al Serviciului „Publicații” În 1967 a fost hirotonisit ieromonah de către Arhiepiscopul Victorian, acordându-i-se din partea Sfântului Sinod rangul de arhimandrit. A ținut numeroase conferințe și a făcut parte din mai multe delegații ale Bisericii Ortodoxe Române peste hotare. Bartolomeo Anania este membru fondator al Comitetului Sălii Românești din Detroit, avându-l ca invitat la dineul de promovare din 21 mai 1976, pe laureatul Premiului Nobel, George Emil Palade.

Bartolomeu Anania a participat la diverse conferințe la Detroit, Chicago, Windsor și Honolulu, fiind ales membru în delegația Bisericii Ortodoxe Române care a vizitat bisericile vechi orientale din Egipt, Etiopia și India (1969). Revenit în țară va ocupa funcții importante pe linie ecleziastică, după 1990, arhiepiscop al Vadului, Feleacului și Clujului (1993), mitropolit al Clujului, Albei, Crișanei și Maramureșului (2006) și candidat la funcția de patriarh al Bisericii Ortodoxe Române (2007). Activitatea sa îndelungată și deosebit de prolifică va fi răsplătită cu numeroase premii și distincții, culminând cu alegerea sa la data de 22 noiembrie 2010 ca membru de onoare al Academiei Române¹¹⁰ Pe linie ecleziastică a fost distins cu Crucea Patriarhală – București; Ordinul Sfântului Mormânt al Patriarhiei Ierusalimului; Ordinul Sfinților Apostoli Petru și Pavel al Patriarhiei Antiohiei.

Presa românească

Presa emigranților români din Statele Unite a debutat cu ziarul „Românul”¹¹¹, fondat la Cleveland de preotul greco-catolic Epaminonda Lucaciu, fiul marelui luptător pentru unitatea națională a românilor, Vasile Lucaciu, urmat în 1906, tot la

¹⁰⁹ Grigore Caraza în lucrarea *Aiud însângerat*, București, 2004, afirmă că Batolomeu Anania era trimis în S.U.A. pentru a-l denigra pe episcopul Bisericii Ortodoxe Române din Statele Unite și Canada, respectiv Valerian Trifa. Generalul Ion Mihai Pacepa, fostul șef al serviciilor secrete române, afirmă în memoriile sale că Valeriu Anania a fost agent al Direcției de Informații Externe (DIE), calitate în care a spionat pentru regimul comunist din România. Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității (CNSAS) a afirmat, la 22 ianuarie 2008, că agentul cu numele de cod „Apostol” din dosarul de urmărire al fostului mitropolit al Ardealului Antonie Plămădeală, era Valeriu Anania, actualul mitropolit al Clujului.

¹¹⁰ Bartolomeo Anania devine membru al Uniunii Scriitorilor din România (1978) și obține Premiul pentru Dramaturgie al Uniunii Scriitorilor din România (1982); Marele Premiu pentru poezie al Festivalului Internațional de poezie „Lucian Blaga”, Cluj-Napoca (1999); Medalia Comemorativă „150 de ani de la nașterea lui Mihai Eminescu” și Ordinul Național „Pentru Merit” în grad de Mare Cruce (2000) din partea Președinției României; Premiu pentru Opera Omnia, al Uniunii Scriitorilor, filiala Cluj (2001) ș.a. Diploma și medalia Academiei de Artă, Cultură și Istorie din Brazilia (2000); I-au fost decernate titlurile de Doctor Honoris Cauza al Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj (2001); al Universității de Medicină și Farmacie „Iuliu Hațieganu” din Cluj (2001); „Cetățean de onoare” al municipiului Cluj-Napoca (1996); al municipiului Bistrița (2001), al municipiului Dej; al comunei Vlad (2005).

¹¹¹ Ziarul avea un caracter religios și propovăduia doctrina Vaticanului.

Cleveland, de ziarul „America”¹¹², tipărit de preotul Moise Balea, iar din 1908 preluat de „Uniunea Societăților române de ajutor și cultură”. Alte ziare apărute în această perioadă au fost: „Tribuna”, Cleveland, 1903; „Ecoul American”, New York, 1904; „Poșta română”, Pittsburgh, 1904; „Izvorul culturii”, Homestead, 1909; „Steaua noastră”, New York, 1910; „Deșteaptă-te române”, New York, 1911; „Tribuna” și „Lumea Nouă”, Chicago, 1915; „Unirea” și „Glasul vremii”, Youngstown, 1915; „Transilvania”, Youngstown, 1917. Apariții sporadice sunt semnalate tot în această perioadă: „Foaia poporului”, periodic religios al greco-catolicilor, editat la Cleveland în 1913; „Semănătorul”, scos de Ion Podea la Youngstown; „Sentinela”, editat de George Stănculescu; „Progresul” editat la Detroit de C. Hârjeu; „Deșteptarea” și „Muncitorul” la Chicago; „Dreptatea”, 1913, cu tendințe radicale. Numărul periodicelor românești editate în Statele Unite în 1916 era de circa 20.

În general, prin organizațiile culturale, prin ziare s-a desfășurat o largă propagandă pentru cultivarea idealului național, atrăgând și un număr mare de colaboratori din țară: Nicolae Iorga, Gheorghe Țițeica, C. Rădulescu-Motru, Ioan Slavici, Lucian Blaga, Emil Isac, Radu T. Rosetti, Mihail Sadoveanu, Ioan Lupuș ș.a. Ca secretar al „Ligii Culturale pentru unitatea tuturor românilor” și director al Universității Populare de la Vălenii de Munte, Nicolae Iorga a trimis peste ocean numeroase cărți de istorie și literatură, contribuind la legătura permanentă cu emigrația română din America.

Dintre revistele românești care au apărut până în 1922, amintim: „America literară”, 1917, Cleveland; „Românul” de Paul Negulescu; „Familia”, 1917, Detroit; „Lumina”, 1917, Buffalo; „Ortodoxul Român”, 1918, Canton; iar dintre publicațiile umoristice: „Allright”, 1908 și „Calicul român”, 1909, Indiana Harbor; „Urzica”, Weirton (West Virginia), etc.¹¹³

Se impun și ziarele românești actuale: „Solia”¹¹⁴, organul episcopiei de la „Vatra Românească” din apropiere de Detroit; „America”; „Credința”/“The Faith”, organul episcopiei misionare românești din America¹¹⁵, cu sediul la Detroit; „Unirea”/“The Union” ziarul „Asociației Românilor Catolici din America”(ARCA) de sub președinția preotului George Mureșan, având redacția la McKeesport, lângă Pittsburgh, în Pennsylvania ș.a.

PERSONALITĂȚI AMERICANE DE ORIGINE ROMÂNĂ

Cercetătorul muzeograf dr. Thomas Pitking de la Muzeul American al Emigrației, organizat la Statuia Libertății din New York, în lucrarea *Preliminary Draft Prospectus for the American Museum of Immigration*, preciza cu multă obiectivitate: „**Deși românii reprezintă unul din grupurile cele mai mici, dintre cele sosite în America, și**

¹¹² Subtitlul ziarului „America” era „Organ al românilor din S.U.A. și în special al bisericilor greco-orientale”

¹¹³ Vezi V.Netea, *op. cit.*, p. 264.

¹¹⁴ Foaie bilunară cu caracter religios, „Solia” era scoasă de preotul Vasile Hațeganu, de la episcopia de la Vatra Românească, o așezare situată la 70 de mile de Detroit

¹¹⁵ Ziarul „Credința” este editat de preotul arhiepiscop Valeriu Anania din Detroit.

au început viața la un scăzut nivel economic, ei au o contribuție notabilă la cultura și civilizația americană. Românii au dat deja distinși scriitori, artiști, oameni de știință și profesori în domenii variate”¹¹⁶

Istoricul Mihai Pelin, autorul *Opisului emigrației politice*, sublinia că termenul de „emigrație” acoperă situația generală și majoritară a cetățenilor născuți în România care au părăsit țara voluntar la maturitate, pentru o lungă perioadă sau definitiv, între 1940 și 1990. Se adaugă cazuri particulare ale unor personalități plecate din țară înainte de 1940. În preajma izbucnirii celui de-al Doilea Război Mondial emigrația număra pentru America și Canada circa 150.000. După înăbușirea rebeliunii legionare (21-23 ianuarie 1941), mulți legionari au părăsit țara, situația a luat amploare după 23 august 1944, când numeroși diplomați, militari de carieră, oameni de afaceri, ziaști, medici, juriști, profesori universitari, care au refuzat să trăiască într-o țară în curs de comunizare, și au plecat din țară. Au urmat românii care reușeau să plece în misiune în străinătate și „alegeau libertatea” și românii „răscumpărați” de rudele bogate sau de oameni politici influenți. Preferințele românilor erau Franța și Statele Unite, Canada și Germania.

Dintre personalitățile românești stabilite în Statele Unite, cu cetățenie americană amintim: marele savant George Emil Pallade (1912-2008), distins cu Premiul Nobel în 1974, membru de onoare al Academiei Române, profesor de biologie celulară la Universitatea Yale din New Haven; filosoful, scriitorul și eseistul Mircea Eliade (1907-1986), profesor la Universitatea din Chicago, cunoscut specialist în istoria religiilor și a miturilor; Nicolae Georgescu Roegen, profesor de economie la Universitatea Vanderbilt din Nashville (Tennessee), autorul grupului statuar „Sequoyah” din clădirea Capitolului, regizorul de filme Jean Negulesco (1900-1993), actorii Bela Lugosi (1882-1956), Edward J. Robinson (1893-1973), Tim Conoway, Johnny Wiessmuller (1904-1984), dirijorul Ionel Perlea; filosoful Ioan Petre Culianu (1950-1991), George Baronescu (1919-2001), Sergiu Comissiona (1928-2005), Matei Călinescu (1934-2009), istoricii Ștefan Fischer-Galați, Radu Florescu și Vlad Georgescu; economistul Anghel Rugină (1913-2005) profesor la North-Eastern University din Boston, Nicolae Iliescu, profesor de limbă și literatură italiană la Harvard, dr. Mircea Fotino, specialist în fizica atomică de la „Harvard Atomic Reactor”, medicul Flaviu Roman, specialist în neurologie și profesor la Harvard Medical School, preot Gheorghe Calciu-Dimitreasa ș.a.

George Emil Palade (1912-2008), ilustru savant american de origine română, distins cu Premiul Nobel, s-a născut la Iași în 1912, într-o familie de cadre didactice. Urmează cursurile Facultății de Medicină a Universității din București, obținând titlul de doctor în medicină în 1940 cu o teză asupra unor probleme de structuri histologice. În perioada războiului a servit în Corpul Medical al Armatei Române. În 1946, pleacă împreună cu familia în Statele Unite ale Americii, unde devine cercetător la Universitatea Rockefeller din New York. A fost invitat să lucreze la Institute for

¹¹⁶ Thomas Pitking, *Preliminary Draft Prospectus for the American Museum of Immigration*, New York, 1955, p. 55, 57.

Medical Research de către Albert Claude, omul de știință care i-a devenit mentor, la departamentul de patologie celulară.

În 1961, George Emil Palade a fost ales membru al Academiei de Științe a Statelor Unite. Părăsește Institutul Rockefeller pentru a se transfera la Universitatea Yale din New Haven(1973), și apoi la Universitatea din San Diego, California (1990).

Cel mai important element al cercetărilor sale a fost explicația mecanismului celular al producției de proteine, punând în evidență particule intracitoplasmice bogate în ARN, la nivelul cărora se realizează biosinteza proteinelor, numite *ribozomi* sau *corpusculi lui Palade*. Împreună cu Keith Porter a editat revista „The Journal of Cell Biology”, una dintre cele mai importante publicații științifice din domeniul biologiei celulare. În 1974 dr. George Emil Palade a primit Premiul Nobel pentru Fiziologie și Medicină, împreună cu Albert Claude și Cristian de Duve pentru „descoperiri privind funcționarea celulei ce au avut un rol esențial în dezvoltarea biologiei celulare moderne”, cu referiri la cercetările medicale efectuate la Institutul Rockefeller pentru Cercetări Medicale. Prezentarea făcută de George Emil Palade la ceremonia conferirii oficiale a premiului Nobel a avut loc la 12 decembrie 1974, cu tema *Intracellular Aspects of the Process of Protein Secretion/ Aspecte intracelulare în procesul de secreție a proteinelor*, text publicat în 1992 de fundația Premiului Nobel¹¹⁷. A fost ales membru al Academiei Române (1975), membru de onoare al Academiei Româno-Americane de Arte și Științe(ARA) la Universitatea din California (1989)¹¹⁸ În 12 martie 1986, președintele Statelor Unite, Ronald Reagan i-a conferit *National Medal of Science* în biologie pentru „descoperiri fundamentale în domeniul unei serii esențiale de structuri supracomplexe, cu înaltă organizare, prezente în toate celulele vii” În 2007, președintele Traian Băsescu l-a decorat cu Ordinul național „Steaua României” în grad de Colan. George Emil Palade a murit în Statele Unite în vârstă de 96 de ani.

Mircea Eliade (1907-1986) personalitate de prim rang în lumea științifică și literară mondială. Licențiat în filosofie la Universitatea din București, beneficiază de o bursă în India, unde, timp de doi ani, aprofundează curentele religioase și filosofice orientale. Revenit în țară, susține teza de doctorat despre Yoga cu „Magna cum laude”, în iunie 1933. Consacrarea pe plan literar i-o aduce romanul *Maitreyi*, editat în același

¹¹⁷ „În anii 1960, am continuat să lucrez în domeniul procesului de secreție intracelulară, folosind în paralel sau succesiv ambele moduri de abordare a problemei. Primul mod folosește exclusiv metoda fracționării celulare și a fost dezvoltată în colaborare cu colegii Philip Siekevitz, Lewis Greene, Colwin Redman, David Sabatini și Yutaka Tashiro; această abordare a dus la caracterizarea granulelor de zimogen și la descoperirea segregării produșilor de secreție în spațiul cisternelor din reticul endoplasmatic(RE). Al doilea mod de abordare a utilizat în principal metode de radioautografie și a implicat experiențe pe animale intacte, cu secțiuni din pancreas. Acestea au fost efectuate în colaborare cu Lucien Caro și îndeosebi cu James Jamieson. Această serie de experiențe a dus în bună parte la ideile actuale privind sinteza și procesarea intracelulară a proteinelor pentru exportul în afara celulei. O prezentare critică, de ansamblu, a acestui mod de abordare se găsește în textul cuvântării mele ținută la ceremonia de acordare a premiului Nobel” (Extras din *Autobiografia* doctorului Palade, publicată în documentele Fundației Premiului Nobel, 1992).

¹¹⁸ John Simmons, *100 cei mai mari savanți ai lumii*, Editura Lider, Editura Cartea pentru toți, 1996, p. 325-327.

an, o frumoasă poveste de dragoste comparată cu *Daphnis și Chloe*, *Tristan și Isolda*, *Manon Lescaut*, *Paul și Virginia* etc.

În domeniul studiilor orientale indianistice și a istoriei religiilor, Mircea Eliade publică volumele *Oceanografie, India și Alchimia asiatică* (1934), teza de doctorat *Yoga. Essai sur les origines de la mystique* (1936), *Technique du Yoga* (1948), *Traité d'Histoire des religion. Le Mythe de l'éternel retour* (1949), *La nuit bengali* (1950), *Le Chamanisme et les techniques arhaïques de l'Extrase* (1951), *La Yoga, Imortalité et liberté* (1954), *Patahjali et le Yoga* (1962), *Histoire des croyances et idées religieuses* (1978), *Encyclopedia of Religion*, în 16 volume (1985). Participă la congrese internaționale: Congresul Internațional de Orientalistică (München) și la Congresul de Istorie a Religiilor (Roma, 1954), Congresul Internațional de Istorie a Religiilor (Tokyo, 1958).

Multe din romanele și nuvelele lui Mircea Eliade au fost dramatizate, ecranizate, servind și pentru opere muzicale. Scrierile lui Mircea Eliade au fost traduse în peste 30 de limbi. Pentru prodigioasa sa activitate, Mircea Eliade a fost ales membru al Academiei Americane de Arte și Științe (1966), al Academiei Austriece de Știință (1973), al Academiei belgiene (1975), Doctor Honoris Causa al mai multor universități din lume: Yale (S.U.A.), Windsor (Canada), La Plata (Argentina), Ripon College (Franța), Loyola (Chicago, S.U.A.), Boston (S.U.A.), Sorbona (Franța), Washington (S.U.A.), primește Cordonul Legiunii de Onoare franceze la 3 iulie 1984.

Ioan Petru Culianu (1950-1991), istoric al religiilor, scriitor, eseist, profesor de istoria religiilor la Divinity School, University of Chicago (S.U.A.). După absolvirea secției de italiană de la Facultatea de Limbi și Literaturi Străine a Universității București cu teza *Marsilio Ficino și platonismul în Renaștere*, a cursurilor de istoria religiilor la Universita Cattolica del Scaro Cuore din Milano (1973-1976), devine asistent de limba română la Groningen, apoi conferențiar la catedra de limbi romanice a lui Noomen (Olanda), visiting profesor la Chicago (1986).

Ioan Petru Culianu își susține doctoratul la Sorbona cu teza *Recherches sur les dualismes d'Occident. Analyse de leurs principaux mythes*, după care participă la *Workshop on Ancient and Medieval Rhetoric* la Chicago în vederea angajării ca profesor asociat la această prestigioasă universitate. În 1990 ține conferințe ca visiting profesor la Chicago, apoi în Italia la Siena – Arezzo. Pe 20 aprilie 1991 participă la un colocviu la Cornell University cu lucrarea *The body in Western Civilization. A survey of Recent Literature*.

Specializat în gnosticism, creștinism timpuriu, istoria și cultura Renașterii, Ioan Petru Culianu este autorul a trei importante cărți publicate în limbile franceză, italiană și engleză: *Eros et magie à la Renaissance. 1484* (1984), *The Tree of Cnosis: Gnostic Mythology from Early Christianity to Modern Nihilism* (1992) sau *Out of this World Otherworldly Journeys from Gilgamesh to Albert Einstein* (1991). Ioan Petru Culianu a fost asasinat la 21 mai 1991, la Chicago, dispărând astfel un posibil savant de talia lui Mircea Eliade. Multe din lucrările sale au fost traduse și în limba română¹¹⁹

¹¹⁹ *Eros și magie în Renaștere. 1484*, București, Editura Nemira, 1994, 1999; Iași, Editura Polirom, 2002; *Călătorii în lumea de dincolo*, București, Editura Nemira, 1994, 1999; Iași, Polirom, 2003, 2007; *Gnozele dualiste ale Occidentului. Istorie și mituri*, București, Nemira, 1995; Iași, Polirom, 2004; *Eliade/Culianu*, <http://www.cimec.ro> / <http://www.muzeuvaslui.ro>

Anghel Rugină (1913-2005), originar din satul Vizurești, comuna Nicorești, județul Galați, dintr-o familie modestă de agricultori, după terminarea Școlii Comerciale Superioare din Galați, urmează cursurile Academiei de Înalte Studii Comerciale și Industriale la București (unde i-a avut ca profesori pe Virgil Madgearu, Victor Slăvescu și Nicolae Iorga). Anghel Rugină participă la campania militară dusă în Răsărit pentru realipirea Basarabiei și a Bucovinei de Nord, unde este rănit, iar după refacere, în anul 1942, susține teza de doctorat cu titlul *Viața și opera economică a lui Dionisie Pop Marțian*, cu profesorul Victor Slăvescu.

În același an, este trimis de guvernatorul Băncii Naționale a României pentru studii de specializare la Universitatea din Berlin și Freiburg, susținând teza de doctorat în 1947. În 1949 a publicat prima lucrare în limba germană *Geldtypen und Geldordnungen Fundamente fur eine echte alegermeine Geld – und Wirtschaftstheorie*, care l-a făcut cunoscut în mediul academic și i-a adus invitația de a profesa în Statele Unite. Între 1950-1952 predă cursuri de economie politică și finanțe la Universitatea din Portland, Oregon, este primit membru al American Economic Association, în 1954 predă cursuri la Niagara University din statul New York, în 1958 devine profesor la Catedra de Economie și Finanțe de la North Eastern University din Boston, unde a rămas până la retragerea la pensie în 1986.

Devenit cetățean american (1955), Anghel Rugină a fost remarcat de guvernatorul statului Massachusetts, Volpe, care l-a numit în 1965 președinte al Comisiei de Experți Economici de pe lângă guvern. Anghel Rugină a publicat peste 50 de lucrări care abordează problemele din economia mondială, impunându-se ca o mare autoritate economică în domeniu, fiind ales și președinte al „International Society for Intercommunication of New Ideas”(ISINI). Cel de-al IV-lea Congres Mondial de Economie socială susținut la Toronto, în august 1986, a fost organizat în onoarea lui Anghel Rugină, având ca temă principală: *Drumul înainte – a treia revoluție în gândirea economică*.

Anghel Rugină a fost ales ca membru al Academiei Româno-Americane de Științe și Arte și a primit Diploma de onoare a acestei academii la Congresul de la Montreal. După revoluția din decembrie 1989, Anghel Rugină a revenit în România și a propus un plan de refacere și stabilizare economică, monetară și financiară pentru a realiza un „miracol economic”, pe care îl credea posibil, bazat pe instaurarea unui sistem de economie socială liberă, cu o monedă de argint convertibilă în relațiile cu străinătatea și convertibilă în diferite produse naționale pe piața internă, care reprezenta, în opinia sa, calea de ieșire din criză și renașterea economică a României.

Dicționar al religiilor, București, Editura Humanitas, 1993, 1996; Iași, Polirom, 2007; *Arborele gnozei: mitologia gnostică de la creștinismul timpuriu la nihilismul modern*, București, Nemira, 1997; Iași, Polirom, 2005; *Experiințe ale extazului*, București, Nemira, 1997; Iași, Polirom, 2004; *Psihanodia*, București, Nemira, 1997; Iași, Polirom, 2006; *Păcatul împotriva spiritului*, București, Nemira, 1999; Iași, Polirom, 2006; *Religie și putere* (Culianu și colab.), București, Nemira, 1996; Iași, Polirom, 2006; *Gnosticism și gândire modernă: Hans Jonas*, Iași, Polirom, 2007; *Jocurile minții. Istoria ideilor, teoria culturii, epistemologie*, Iași, Polirom, 2002; *Știința și arta în gândirea Renașterii*, Iași, Polirom, 2003; *Cult, magie, erezii. Articole din enciclopedia ale religiilor*, Iași, Polirom, 2003; *Dialoguri întrerupte. Corespondența lui Mircea Eliade, Ioan Petru Culianu, Iași, Polirom, 2004.*

În 1990, Anghel Rugină a fost ales membru de onoare al Academiei Române, i s-au acordat titlurile de Doctor honoris causa din partea Academiei de Studii Economice din București, a Universității din București, a Universității „Al. I. Cuza” din Iași, a Universității „Ovidius” din Constanța, a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj, a Universității „Petre Andrei” din Iași, a Universității de Vest din Timișoara, a Universității „Dunărea de Jos” din Galați.

Ca și Radu Florescu, Anghel Rugină a păstrat legăturile cu țara sa de baștină, ambii fiind elemente active în a face cunoscută România în Statele Unite și a strânge legăturile dintre cele două națiuni¹²⁰

Radu Florescu, devenit profesor la Boston College în 1966, la catedra de istorie balcanică, s-a remarcat prin studii și lucrări, din care nu au lipsit pagini din istoria românilor, axându-se în special pe personalitatea lui Vlad Țepeș, și ca o replică provocată de romanul fantastic al scriitorului Bram Stoker, singura legătură cu domnitorul român fiind doar titlul de *Dracula*, în rest povestea unui vampir localizat în Principatul Transilvaniei. Dintre lucrările sale se impun: *Dracula. Prince of many faces / Dracula. Prințul cu mai multe fețe*; *His Life and His Times* – împreună cu istoricul Raymond T. McNally; *In search of Dracula/ În căutarea lui Dracula* – împreună cu Raymond T. McNally.

Lucrarea *In Search of Dracula* s-a bucurat de un succes enorm, atât în rândul publicului american, cât și străin. Devenită best-seller, lucrarea a fost publicată în 11 limbi, printre care franceză, italiană, germană, japoneză, română. Explorând legendele istorice, Radu Florescu a realizat o paralelă între Vlad Țepeș și Frankenstein, încercând să arate că are ca personaj principal un om cu dublă personalitate (*jekyll* – om bun și *hyde* – om rău).

Radu Florescu a absolvit studii post-universitare despre Istoria României din secolul al XIX-lea la Christ Church Oxford și Universitatea Indiana; a devenit profesor Emerit de Istorie la Colegiul din Boston, devotat timp de 50 de ani studiului despre Istoria României și dezvoltarea relațiilor bilaterale româno-americane; autor a nenumărate scrieri universitare, președinte al Asociației de studii despre România.

Radu Florescu a îndeplinit funcții politice și culturale de mare anvergură: director la East European Research Center / Centrul de Studii Est Europene, al Organizației Nord-Est a Statelor Unite / New England; în 1996 numit consul onorific pentru New England de către Ministerul Afacerilor Externe al României, funcție pe care a îndeplinit-o cu profesionalism timp de cinci ani, organizând activități cultural-sportive adresate comunităților românești de aici. În același timp s-a arătat deosebit de interesat de destinele țării de origine, susținând integrarea României în NATO prin articole de presă, conferințe și comunicate adresate publicațiilor americane, acționând pe linia încurajării investițiilor străine în România, promovând turismul românesc. De asemenea, ilustrul istoric Radu Florescu s-a implicat în organizarea celor două vizite ale președinților României la Boston, una personală a președintelui Ion Iliescu și una oficială a lui Emil Constantinescu.

¹²⁰ C.C.Giurescu, *op.cit.*, p. 43-44.
<http://www.cimec.ro> / <http://www.muzeuvaslui.ro>

Ștefan Fischer-Galați, cunoscut istoric american de origine română a publicat numeroase lucrări și studii despre istoria românilor contemporană, printre care s-au remarcat *The New Rumania. From People's Democracy to Socialist Republic/ Noua Românie. De la democrația populară la Republica Socialistă* (1967) – prima sinteză asupra istoriei românești contemporane, și *20th Century of Rumania* (1970), editată la New York A militat pe tot parcursul activității sale pentru intensificarea relațiilor multilaterale dintre Statele Unite ale Americii și România.

Bela Lugosi (Bela Blaskol), actor american de origine română, s-a născut la Lugoș, la 20 octombrie 1882 și a murit la Hollywood la 16 august 1956. În anii '30-'40, Bela Lugosi era rivalul lui Boris Karloff la titlul de „rege al filmului de groază”, interpretul lui Dracula, și, prin extindere, al unor serii de personaje diabolice, căzute azi în uitare (1931 – *Dracula; White Zombie/ Zombi*; 1936 – *The Invisible Ray/ Raza morții*; 1942- *The Ghost of Frankenstein/ Fantoma lui Frankenstein*; 1956 – *Bride of the Monster/ Mireasa monstrului*)¹²¹

Edward G. Robinson (Emmanuel Goldenberg), actor american de origine română, s-a născut la București, la 12 decembrie 1893 și a decedat la Hollywood, la 26 ianuarie 1973. Edward G. Robinson era confundat cu personajul gangsterului din filmele interbelice, căruia îi dă un aer de psihopat ce oscilează între sadism și lașitate. În 1972, se acordă Premiul Oscar onorific acestui „mare actor, remarcabil patron al artelor și devotat cetățean..., pe scurt un om al Renașterii. Din partea prietenilor lui din industria pe care o iubești” În 1973 apare volumul autobiografic *All My Yesterdays*. Edward Robinson a interpretat roluri remarcabile în filme precum: *Little Caesar/ Micul Caesar* (1930); *The Amazing Dr. Clitterhouse/ Dubla existență a doctorului Clitterhouse* (1938); *The Sea Wolf / Vasul fantomă* (1941); *The Double Indemnity/ Dublă recompensă* (1944); *House of Strangers / Casa străinilor* (1949), obținând un Premiu la Festivalul de la Cannes; *The Ten Commandments / Cele zece porunci* (1956); *Soylent Green / Produsul verde* (1973)¹²²

Jean Negulesco (Ioan Negulescu), regizor, pictor, producător, scenarist, realizatorul a 59 de filme și a 5 scenarii, a fost românul care a făcut o strălucită carieră și a decedat la 18 iulie 1993, la Mirabella, Spania. Manifestă înclinație spre pictură, debutând cu un portret al lui George Enescu. Ioan Negulescu pleacă la Paris unde se împrietenește cu unii din artiștii avangardei pariziene precum Brâncuși, Modigliani, Pascin, Soutine, ș.a., frecventează cercul dadaștilor în frunte cu Tristan Tzara, se mută în sudul Franței, unde zugrăvește peisajele Rivierei. În 1927 se căsătorește cu o tânără americană și se mută la New York, unde își organizează o expoziție cu picturile sale. În 1929 se stabilește în California și se lansează în lumea filmului la Hollywood, devenind asistent de regie la filmele *Captain Blood* și *A Farewell To Arms* (după romanul *Adio arme* al lui Ernest Hemingway).

Angajat la studiourile „Paramount Pictures”, regizează primul film de lung metraj *Singapore Woman / Femeia din Singapore*, dar abia în 1944 înregistrează un succes remarcabil cu filmul *The Mask of Dimetrios/ Masca lui Dimitrios*, bazat pe subiectul

¹²¹ Cristina Corciovescu, Bujor T.Râpeanu, *op. cit.*, p. 268.

¹²² *Ibidem*, p. 379-380.

unui roman de Eric Amber. În 1948, filmul *Johnny Belinda* are un succes extraordinar, interpreta principală, Jane Wyman primind premiul Oscar pentru cea mai bună actriță. Comedia *How to Marry a Millionaire / Cum să te căsătorești cu un milionar* cu Marlyn Monroe a fost primul film pe ecran lat (Cinemascop), apoi filmul *Daddy Long Legs* (1954) cu Fred Astaire. Jean Negulesco intră în studiourile “20th Century-Fox”, unde continuă să lucreze până în anul 1970, când realizează ultimele sale filme, *Hello-Good-bye* și *The Invincible Six/ Cei șase invincibili*.

Jean Negulesco a fost ales membru al Academy of Motion Picture, a fost distins cu *Silver Tray* de către “International Executive Service Corporation” și cu *The Laurel Award* pentru întreaga sa carieră regizorală. A fost ales membru de onoare în “American –Romanian Academy of Art and Sciences” și în anul 1983 i s-a decernat Diploma de Onoare a Academiei. În 1984 își publică memoriile sub titlu *Things I Did and Things I Ting I Did/ Lucrurile pe care le-am făcut și lucruri care cred că le-am făcut*.

Johnny Wiessmüller, actor american născut la Freidorf, în România, la 2 iunie 1904 și a murit la 20 ianuarie 1984 la Acapulco, Mexic. Cariera sa cinematografică s-a axat pe unui singur personaj, omul junglei – Tarzan, rol pentru care îl recomanda trupul său athletic și agilitatea de înotător profesionist, precum și chipul său senin, sincer, netulburat de gânduri. Johnny Wiessmüller a interpretat magistral acest rol de 13 ori între anii 1932-1948, fiind deosebit de agreat de public: *Tarzan the Ape Man/Tarzan omul maimuță* (1932); *Tarzan and His Mate / Tarzan stăpânul junglei* (1934); *Tarzan Escapes / Fuga lui Tarzan* (1936); *Tarzan Finds a Son / Tarzan în exil* (1939); *Tarzan's New York Adventure / Adventura lui Tarzan la New York* (1941),..., *Jungle Jim* (1948)¹²³

Maria Drăghici, născută în România, a emigrat în Statele Unite cu familia. A studiat scenografia la secția de artă dramatică a prestigioasei Yale University. A colaborat cu Opera Națională din Paris, Zürich, Teatrul Național din Praga etc. În 2010 a primit Premiul Lucille Lastel, cea mai importantă distincție americană acordată producțiilor off Broadway pentru costumele pe care le-a creat pentru spectacolul *Fela*, iar „The New York Times” a numit-o „o vrăjitoare a culorilor” Talentul româncei a fost remarcat și de producătorii de la Hoolywood, lucrând printre altele pentru serialul *Deyter The Gery Zone, Heights și Precious*

Alexandra Nechita cunoscută sub numele de „Micuța Picasso” începe să picteze de la vârsta de doi ani, iar primul tablou l-a expus la opt ani. Născută în 1983 în România, Alexandra locuiește cu familia la New York, fiind considerată una dintre cele mai bune pictorițe ale generației sale. Tablourile ei se vând cu zeci de mii de dolari. În 1999 a fost aleasă de Organizația Națiunilor Unite să conducă Inițiativa Artelor Mondiale și a fost desemnată Ambasadoarea Păcii și Bunăvoinței prin Arte.

Cezara Lucia Vlădescu este considerată una dintre cele mai inedite apariții pe scena muzicii clasice. A început să studieze pianul la vârsta de trei ani, iar la 14 ani a fost admisă cu punctajul maxim la Academia Muzicală din Karlsruhe. Este apreciată

¹²³ *Ibidem*, p. 467.

de criticii și publicul din Europa și America. În 2006 a susținut primul concert la Carnegie Hall, în New York.

Roxana Macovei este unul dintre mai apreciați curatori de la MoMa (Muzeul de artă contemporană din New York, ocupându-se de departamentul de artă fotografică. A plecat din România din cauza regimului comunist, a studiat artele la Sorbona și și-a luat doctoratul la Institutul de Arte Frumoase al Universității din New York.

PREZENȚE ROMÂNEȘTI ÎN SPAȚIUL AMERICAN

George Enescu, compozitor, dirijor și pianist de excepție, a avut primul contact cu Statele Unite ale Americii, în 1923 când a dirijat orchestra din Philadelphia. A doua participare s-a datorat prezenței, alături de delegația română la Expoziția Mondială de la New York, 1939. Promisiunea de a organiza un turneu în Statele Unite în 1940, nu a putut fi respectată din cauza declanșării celui de-al Doilea Război Mondial, deși probabil luase un aconto, conform uzanțelor. După încheierea războiului a hotărât să plece în Statele Unite la invitația fostului său elev, devenit remarcabil dirijor, Yenuhin Menuhin. Pe de altă parte, oficiosul „Cugetul liber” al P.C.R, Constanța, susține că George Enescu a fost solicitat de primul-ministrul Petru Groza să facă parte din reprezentanța oficială română la Washington, condusă de Mihai Ralea, în condițiile în care România abia relua relațiile diplomatice cu Statele Unite.

Enescu a acceptat formula de a se îmbarca pe nava „Ardealul”, aflată în portul Constanța la 10 septembrie 1946 cu destinația New York, unde a concertat în multe orașe, făcând cunoscută publicului american *Rapsodia Română* și opera *Oedip*. George Enescu a fost profesor și compozitor rezident în perioada 1948-1950 al Universității Illinois. Apoi se va retrage la Paris unde a murit în 1955. Lucrările marelui compozitor fac parte din repertoriul marilor filarmonici americane din New York, Boston, Chicago, Washington, San Francisco ș.a. Opera *Oedip* de George Enescu a avut premiera absolută cu ocazia manifestărilor legate de semicentenarul morții marelui compozitor român, inițiate de Universitatea Illinois din Urbana – Champaign, unde se află o enclavă importantă de români. Amprenta personalității enesciene s-a perpetuat până astăzi, foști elevi ai marelui maestru, acum ajunși și ei la vârsta senectuții au străbătut distanțe apreciabile pentru a fi prezenți la eveniment.

Ionel Perlea (1900-1970) – dirijor și compozitor român, cu studii la München, debutant în 17 octombrie 1919 la Ateneul Român, a atins apogeul carierei muzicale în Statele Unite ale Americii, unde a și murit.

Agatha Bârsescu a inaugurat în 1906 la „Deutsches Theater” din New York o stagiune în limba germană cu 20 de spectacole, interpretând roluri de o mare diversitate și care impuneau calități deosebite artistice și interpretative. Numeroase artiste lirice de origine română au strălucit la Metropolitan Opera din New York, printre care și soprana Stela Roman (1904-1992), iar dintre artistele populare un succes extraordinar la înregistrat **Maria Tănase** (1913-1962) în 1939. În urma audiției de la „Hanul Ancuței” (juriul compus din dirijorul George Georgescu, compozitorul Mihai Jora, arhitecți Gheorghe Cantacuzino și Octav Doicescu, etnomuzicologul Constantin Brăiloiu), Maria Tănase a fost aleasă pentru a reprezenta România în Statele Unite ale Americii, la Expoziția Internațională de la New York/ *New York*

World's Fair, în 1939 amenajată în cartierul Flushing Meadows din districtul Queens. La expoziție au fost prezenți George Enescu, Dimitrie Gusti, Constantin Brâncuși. „Pasărea măiastră” – cum o numea pe Maria Tănase, Nicolae Iorga, a cântat în fața fostului președinte Hoover, a lui Andre Gide, Yehudi Menuhin, Constantin Brâncuși, George Enescu, Jascha Heifetz, acompaniată de formația instrumentală condusă de Fănică Luca și orchestra dirijată de Grigoraș Dinicu.

Despre talentul desăvârșit al Mariei Tănase, Constantin Nottara menționa: „Sunt voci care nu exprimă numai frumosul muzical, minunea veche și cu toate acestea mereu nouă a cântecului, ci ceva mai mult, exprimă sufletul unui loc și al unui timp. Așa a fost vocea Mariei. Când cânta ea parcă plângea un violoncel cu strunele de mătase”.

Angela Gheorghiu, solistă de operă de talie mondială, este una dintre cele mai cunoscute românce din toate timpurile.

Nicolae Iorga (1870-1940), remarcabil istoric, scriitor, eseist, publicist, politician, membru a mai multor universități din țară și străinătate, după strălucitele lecțiile ținute la Sorbona, se îmbarcă la 17 ianuarie 1930 pentru New York. Călătoria a durat trei luni, timp în care străbate un lung itinerariu, se oprește în coloniile de români, le vorbește despre România, conferențiază la universități, lasă pretutindeni puternice impresii. La întoarcere scrie lucrarea pe care o și publică *America și românii din America*¹²⁴

Constantin C. Giurescu a călătorit de mai multe ori în Statele Unite ale Americii, fie ca invitat al mai multor universități americane (Columbia- New York, Harvard, Boston College, Pittsburgh, Detroit, Tucson, Denver) de a susține prelegeri despre istoria modernă a poporului român (1968, 1972), fie ca participant la unele manifestări internaționale (al XIV-lea Congres Internațional de Istorie de la San Francisco, 1975) sau bilaterale (seminarul privind relațiile româno-americane, cu ocazia Bicentenarului Independenței Statelor Unite, 1976). Aceste călătorii i-au oferit ocazia de a intra în legătură cu mari istorici americani, unii de origine română (Mircea Eliade, Ștefan Fischer-Galați, Radu Florescu), cu diaspora românească din Detroit, Cleveland, Pittsburgh, Boston, New York, Chicago, Seattle și alte localități. A publicat *Jurnal de călătorie*, în 1971, reeditat în 1977. În *Cuvânt înainte*, cunoscutul istoric român mărturisea: „Scriu ca om de știință; nu sunt nici un apologet al Statelor Unite, nici un critic cu orice preț, așa cum s-a întâmplat, din păcate, cu unii din cei care au vizitat această țară și care au judecat-o cu idei preconcepute. Arăt părțile luminoase – fiindcă sunt, și sunt multe; arăt și ceea ce mi s-a părut negativ, fiindcă întocmai ca la orice altă națiune – mare sau mică – există și în Statele Unite părți de umbră și de penumbră. Voi încerca să le prezint și pe cele dintâi și pe cele din urmă, «sine ira et studio», după vechea și veșnica formulă a lui Tacit. Ceea ce pot spune, însă, din capul locului, este că primele întrec pe cele de al doilea; astfel nici nu s-ar explica dezvoltarea extraordinară a acestei națiuni și rolul pe care-l joacă astăzi în lume”¹²⁵

¹²⁴ Vezi Lucian Boia, *Nicolae Iorga și S.U.A.*, în „Revista de istorie”, tom 29, nr.8, 1976, p. 1153-1173.

¹²⁵ C. C. Giurescu, *Jurnal de călătorie*, 1977, p. 7-8. <http://www.cimec.ro> <http://www.muzeuvaslui.ro>

În 1968, istoricul Constantin C. Giurescu a susținut un ciclu de 18 conferințe la diferite universități americane, dintre care se numără: *Transilvania în istoria poporului român*, *Formarea statului național român*, *Istoria unei capitale: Bucureștii*, *Viața și faptele lui Vlad Țepeș sau Drăculea*. În 1972 a fost „profesor visiting”, timp de șase luni la prestigioasa Columbia University, predând studenților cursuri despre istoria românilor.

În primăvara anului 1975, Constantin C. Giurescu, ca invitat al Universității Harvard și al Universităților Brown și Boston, participă la seminarul despre *Evoluția țărănimii în sud-estul și estul Europei cu comunicarea Evolution of the Romanian peasantry from the XIIIth century to the XXth century/Evoluția țărănimii române din secolul al XIII-lea până în secolul al XX-lea*¹²⁶ La lucrările seminarului au susținut comunicări istoricii americani Keith Hitchins, *The religions and national sentiments of the Romanian peasantry in the eighteenth Century / Sentimentele religioase și naționale ale țărănimii române din Transilvania în secolul al XVIII-lea*; J. Perenny, *Puncte decisive în istoria țărănimii est-europene, din perioada feudală până în prezent*¹²⁷

La cel de-al XIV-lea Congres Internațional al Istoricilor (august 1975) a participat o delegație română din 12 persoane, printre care Constantin C. Giurescu¹²⁸, Dan Berindei, Ștefan Ștefănescu, Emil Condurachi, Ștefan Pascu, Mihai Berza. La congres erau prezenți 1455 de istorici din 60 de țări americane, europene, asiatice și africane. Cu această ocazie s-a luat hotărârea ca viitorul congres al istoricilor din 1980, să aibă loc la București. Delegația română a prezentat trei rapoarte: *Populațiile nomade din aria euroasiatică și rolul lor în formarea statelor medievale* (raportor C. C. Giurescu); *Procesul de modernizare în secolele XVIII-XIX în Europa de est* (raportor Valentin Georgescu); *Începuturile relațiilor diplomatice dintre Statele Unite ale Americii și statele europene* (raportori: Dan Berindei și Fred Kellog). Toți membrii delegației au intervenit la discuțiile diferitelor probleme și la lucrările diferitelor comisii, peste 50 de intervenții. Emil Condurachi și Ștefan Pascu au prezidat două ședințe, ultimul fiind ales și președinte al Comisiei de demografie¹²⁹

Arta românească a fost reprezentată în expozițiile americane, în mod elogios de genialul sculptor român **Constantin Brâncuși** (1876-1957). Prima sa participare în Statele Unite cu câteva lucrări a avut loc în 1913 la International Exhibition of Modern Art, „The Armony Show”, alături de opere ale lui Ingres, Delacroix, Courbet, Cézanne, Gauguin, Manet, Degas, Lautrec, Matisse, Dufy, Kandinsky, Rodin ș.a. Expoziția de la New York se redeschide la Institutul de Artă din Chicago, apoi la Boston. În 1914 se deschide prima expoziție personală la New York a lui Constantin Brâncuși, organizată de Alfred Stieglitz și Edward Steichen la „Photo Secession

¹²⁶ *Ibidem*, p. 110.

¹²⁷ *Ibidem*, p. 252-253, 261.

¹²⁸ Istoricul C.C. Giurescu mai fusese în S.U.A în 1968 și 1972, ocazie cu care susținuse mai multe conferințe despre istoria românilor la unele dintre cele mai prestigioase universități americane, bucurându-se de un deosebit succes (vezi C.C. Giurescu, *op.cit.*, p 200 și urm.)

¹²⁹ *Ibidem*, p. 203.

Gallery”, făcând o impresie deosebită. În 1926 se deschide cea de-a doua expoziție personală la „Wildenstein Galleries” și în 1927 la „The Arts Club of Chicago”.

Va participa pe parcursul anilor cu numeroase expoziții în Statele Unite ale Americii: 1917 – „Modern Gallery”, New York; 1920 *First Exhibition* – New York; 1922 *Contemporary French Art* la „Sculptor’s Gallery”, New York; 1930- *Contemporary French Drawing* – Philadelphia; 1931 – „The Arthur Jerome Eddy Collection” – Chicago; 1933- *A Century of Progress Exhibition* – The Art Institute, Chicago; 1934 – „Modern Drawing” – Institute of France, New York; 1936 – *Art of Today* – “Albright Art Gallery”, New York; *Cubisme and Abstract Art* – The Museum of Modern Art, New York; 1937 – Museum Art, Cleveland; 1939- prezent la inaugurarea expoziției jubiliare *Art in Our Time* – Museum of Modern Art, New York; 1940- *International Exhibition of Watercolors* – The Art Institute, Chicago; 1941 *From Rodin to Brâncuși*, Buchholtz Gallery, New York; 1942 – *20th Century Portrait*-Museum of Modern Art, New York; 1944 – *The Lee Ault Collection*, New York; 1946 – *Origins of Modern Sculpture* – Saint Louis; *Contemporary Sculpture, Objects, Constructions* – New Haven, Yale University; *Four Modern Sculptors* – Calder, Lipchitz, Moore, Brâncuși – Cincinnati Art Museum; *Owned in New Jersey* – Newark Museum; 1947- *Afres Stieglitz Memorial*, Museum of Modern Art, New York; 1949 – *Themes and variations in Painting and Sculpture* – Museum of Art, Baltimore; *Timeless Aspects of Modern Art*, Museum of Modern Art, New York; 1949 *Masterpieces of Sculpture*, -Institute of Arts, Minneapolis; *Sculpture Sine Rodin* – New Haven, Yale University Art Gallery; *20th Century Art from the Louise and Walter Arensberg Collection* – The Art Institute, Chicago; *To Honor Henry McBride* – New York; 1950 – *A Century of Sculpture, 1850-1950* – Providence, Rhode Island Museum of Art; 1951- *From Brancusi to Duchamp* – New York; 1952 – *Sculpture of the Twentieth Century* – Museum of Art, Philadelphia; 1953 – The Art Institute, Chicago, The Museum of Modern Art, New York; *French Masters* – New York; *75 Years of Sculpture* – Houston.

În 1955, la „Solomon R. Guggenheim Museum” din New York se deschide o retrospectivă Constantin Brâncuși, cuprinzând 59 de sculpturi, desene și guașe, care este mutată în ianuarie 1956 la Muzeul de Artă din Philadelphia. Un comitet cetățenesc din Chicago a luat inițiativa ridicării unei Coloane fără sfârșit, înaltă de 125,5 metri urmând ca ea să fie comandată lui Brâncuși. În decembrie 1956 a început studiul pentru sculptura de la Chicago, coloană trebuia să aibă acum 400 de metri din oțel oxidat șlefuit, o adevărată minune a lumii. În iarna anului 1957 au loc ultimele expoziții la New York, Philadelphia și Palm Beach – Florida, cu lucrări ale sculptorului român Constantin Brâncuși, aflat încă în viață. La 16 martie 1957, Constantin Brâncuși se stinge din viață¹³⁰

Unele dintre lucrările sale au fost achiziționate de marele muzeu și din Statele Unite, ca semn al recunoașterii valorii de excepție pe care o reprezintă pentru evoluția artei moderne universale.

¹³⁰ Dan Grigorescu, *Brâncuși*, Editura Meridiane, București, 1980.
<http://www.cimec.ro/> / <http://www.muzeuvaslui.ro>

Marcel Guguianu, strălucit sculptor în marmură și bronz, a fost invitat la inaugurarea noii Galeriei de Artă „Countess Madeleine” din New York, în 1989. „A fost de față un foarte mare număr de participanți, printre care: ambasadori acreditați la ONU, reprezentanți ai unor centre internaționale de cultură, ai presei, protagoniști din teatru, cinematografie, muzică, mari Galeriei de artă, colecționari, Radio, Televiziune, muzee, critică de artă etc. Lucrările artistului au fost unanim remarcate cu elogii, subliniind astfel afirmația unui autorizat (Gian Marco Vernier, n.n.) că „*un alt original sculptor din Carpații României bate cu autoritate la porțile Americii*”¹³¹ Expoziția sa a urmat apoi traseul orașelor nord – americane: Washington, Los Angeles, Florida; de acolo și-a expus lucrările la Buenos Aires (Argentina).

O parte din lucrările artistului român au fost transferate temporar la Centrul Cultural Românesc din Manhattan/New York. Expoziția inaugurată la 26 februarie 1992 sub genericul „Guguianu. Retrospective 1946-1992” s-a înscris ca un mare eveniment cultural, datorat excepționalelor calități artistice ale operelor expuse, cât și reputației internaționale a sculptorului român. Unele lucrări ale maestrului au fost achiziționate de către marele muzeu americane din New York (Metropolitan și Guggenheim).

„Marcel Guguianu se dăruiește cu pasiune și perseverență sculpturii în marmură și bronz a torsurilor, nudurilor feminine, portretelor, realizând de-a lungul anilor o operă plină de poezie și tandrețe, cuceritoare prin căldură și sinceritate. O operă ce a făcut înconjurul lumii, ca un veritabil ambasador al artei românești, bucurându-se de lauri și aprecieri pretutindeni unde a poposit...”¹³²

Marcel Guguianu a mai participat ca invitat să expună și la Galerieile Weintraub din New York, apoi la inaugurarea Muzeului de Artă Modernă din Ierusalim (1992), la Ambasada României din Washington D.C.(1992-1993), la Washington INTERSAT (1994), Banca Mondială, Washington D.C. (1995,1996), Miami-Florida (1995), Fondul Monetar Internațional, Washington D.C.(1997)¹³³

Revelația lui devine ritmul mișcării feminine, mereu căutându-o și mereu pierzând-o pentru a o regăsi într-o agoniseală de sute de opere. El nu creează zboruri, ci ademeneste. O liniște mistică dezvăluie Eden patimii omeneste îmbrându-se de harul pe care Dumnezeu l-a dat Evei pentru renașterea lumii. Nici un alt sculptor nu s-a multiplicat în atâta lumină mișcătoare a formelor virgine și materne, ingenue și fruste, pure și în extaz despre care artistul însuși spune că sunt « fecundități abisale». Parcă nu știi de unde să le ei, dar știi unde să le așezi în misterioase etnii care înfrunusețiază și perpetuează omenirea”¹³⁴

Cunoscuta sa sculptură *Ciocârlia* a fost selectată pentru a fi montată în fața sediului Băncii Mondiale din Washington D.C. (1996), ca o înaltă apreciere a valorii

¹³¹ *Marcel Guguianu la New York*, în „Cronica”, Iași, II, nr.3 (1251), 19 ianuarie 1990.

¹³² Adriana Stoica, *Marcel Guguianu și Fundația sa*, în „Diplomat Club”, Curierul vieții diplomatice, moderne și al lumii afacerilor, nr.15, 1993.

¹³³ Vezi Valentin Ciucă, *Mitologii subiective. Guguianu*, Editura Art XXI, 2008; Lucia Valentina Stanciu, *Marcel Guguianu. Simfonia luminii. Opere din întreaga lume*, Editura RAO, 2011; idem, *Mărturie despre artă și viață. Marcel Guguianu. Schițe și aforisme*, 2011.

¹³⁴ Vezi Lucia Valentina Stanciu, *Marcel Guguianu. Simfonia luminii*
<http://www.cimee.ro> <http://www.muzeulvaslui.ro>

internaționale a sculptorului român, gratulat cu titlul de „sculptor cosmic” „Dintre statui, femei șlefuite de vântul anilor și al suspinelor îndrăgostiților este gata să-și ia zborul «Ciocârliă» lui – afirma Gian Marco Vernier. În 1997, cu ocazia celui de-al XIX-lea Congres al Academiei Româno-Americane de Artă și Științe (A.R.A.), desfășurat la Northampton, lui Marcel Guguianu i s-a conferit „Premiul Ionel Jianu” pentru sculptură (3 noiembrie 1994), iar la 5 noiembrie, în cadrul INTELSAT-ului din Washington a inaugurat un vernisaj, primind Diploma A.R.A.

„Fundatia Marcel Guguianu”, „gândită ca o instituție permanentă de cultură, de cuprindere internațională, destinată dezvoltării artelor românești și onorării personalității și operei maestrului”(1992) are filiale și la New York și la Buenos Aires¹³⁵

Cu ocazia împlinirii vârstei de 80 de ani, „Liga pentru unitatea culturală a românilor de pretutindeni” a dedicat un număr omagial al publicației „Neamului Românesc”. Cu aceeași ocazie i s-a acordat din partea președintelui României, Ion Iliescu, „Steaua României” în grad de Cavaler, s-a publicat albumul monografic semnat de cunoscutul critic de artă, Valentin Ciucă, intitulat *Mitologii subiective. Guguianu*. În 2011 se editează două lucrări semnate de Lucia Valentina Stanciu: *Mărturii despre artă și viață. Marcel Guguianu. Schițe și aforisme; Simfonia luminii. Opere din întreaga lume. Marcel Guguianu*, la Editura RAO.

Participarea unui număr important de scriitori, istorici, economiști, medici, biologi, specialiști în energia atomică, actori, artiști plastici, muzicieni, soliști lirici, de muzică ușoară și populară, ansambluri folclorice, sportivi cu diferite ocazii pe teritoriul american (vizite, seminarii, simpozioane, conferințe, congrese, spectacole, olimpiade etc.), legăturile mai strânse cu diaspora română, au contribuit la intensificarea relațiilor multilaterale dintre Statele Unite ale Americii și România. Au urmat și ale congrese, sesiuni și simpozioane științifice la care au fost invitați să participe cercetători, oameni de știință și cultură români. Și în domeniul artelor plastice, a muzicii se înregistrează progrese în domeniul schimburilor culturale, dar pe ansamblu există multe restricții din partea organelor de securitate în ceea ce privește acordarea vizelor de ieșire din țară. Mulți dintre cei plecați renunță să se mai întoarcă, cu riscul unor măsuri coercitive ce se puteau aplica celor rămași acasă.

APĂRĂTORI AI DEMOCRAȚIEI

Aprecieri elogioase despre comportamentul cetățenilor americani de origine română au fost făcute de-a lungul timpului, mai ales privind contribuția adusă în cele două războaie mondiale. La aniversarea „Asociației femeilor române” din Detroit, în octombrie 1927, primarul orașului John Smith declara: „*Românii sunt cele mai bune elemente și cei mai constanți cetățeni dintre toți locuitorii Detroitului, care respectă legile*”¹³⁶

¹³⁵ Adriana Stoica, *op.cit.*

¹³⁶ Vezi Christine Avghi Galitzi, *op.cit.*, p. 131, <http://www.cimec.ro> / <http://www.muzeuvaslui.ro>

Conform recensământului din 1960 în Statele Unite se afla un număr de 233.805 cetățeni de origine română; la aceștia trebuie adăugați cei din Canada. Românii americani și-au însușit cele mai bune tradiții americane de democrație, condamnând energic între cele două războaie mondiale activitatea rasistă, xenofobă, antisemită și anticatolică a Ku-Klux-Klanului și a celorlalte organizații extremiste, denunțând pericolul reprezentat pe plan internațional de ascensiunea fascismului în Italia și nazismului în Germania, de pretențiile revizioniste ale Ungariei horthiste și altor membre din Axă, manifestându-și îngrijorarea față de activitatea unor grupări și partide politice de dreapta din România.

Poziția democratică, antifascistă a grupărilor românești din Statele Unite ale Americii s-a concretizat printre altele, în participarea unui număr de români americani la apărarea Republicii Spaniole în anii 1935-1937, în prezența a peste 8.000 de români în forțele terestre, navale și aeriene americane în cel de-al Doilea Război Mondial, în fondurile colectate pentru efortul de război de „Alianța pentru democrație a românilor americani”

După război, în condițiile instituirii Cortinei de Fier și a regimurilor comuniste într-o serie de state precum și România, a sporit numărul emigranților români în Statele Unite ale Americii care a devenit principal avanpost al luptei anticomuniste pe glob. Multe personalități românești emigrase în Statele Unite ale Americii după 1940: profesorul Mircea Eliade, fostul ministru de Externe Constantin Vișoianu, biochimistul George Emil Palade, fostul ambasador Alexandru Cretzianu, fostul prim-ministru general Nicolae Rădescu, profesor de fizică atomică Mihai Fotino, istoricul Ștefan Fischer-Galați, fostul șef legionar preotul Viorel Trifa, inginerul Nicolae Dates, dirijorul Ionel Perlea ș.a.

„Pe Teritoriul țărilor capitaliste – se menționa într-un raport din 24 februarie 1967 al Secției de Propagandă și Agitație a C.C. al P.C.R., Ministerului de Externe și Ministerului de Interne – se află în prezent cca 620.000 de persoane de naționalitate română, majoritatea acestora fiind stabilită în Statele Unite și Canada (circa 450.000), R.F.G., Franța, Brazilia și Argentina. Un număr mai redus era identificat în Austria, Spania, Italia, Anglia, Venezuela, Australia și Noua Zeelandă. 90% dintre ei părăsiseră România între anii 1905-1941. Erau amintiți cei 500.000 de macedo-români aflați în nordul Greciei, 90.000 de sași-români stabiliți în Germania de Vest și Austria, și cei 400.000 de evrei-români emigrați în Israel” Prezidiul Permanent al C.C. al P.C.R. și, ulterior, Biroul și Secretariatul Partidului au dezbătut acest raport și „tovarășii” au ajuns la concluzia că „românilor din afara granițelor trebuie să li se acorde o mai mare atenție” Și avantaje. Nu tuturor românilor, ci numai acelor care „acceptau starea de lucruri existentă în România acelor ani”¹³⁷

În perioada „dezghețului ceaușist”, a intensificării relațiilor economice și cultural-științifice româno-americane, de la sfârșitul deceniului al șaptelea și prima jumătate a

¹³⁷ Raportul atrăgea atenția împotriva unor colonii românești „reacționare” și sublinia necesitatea consolidării „colonilor progresiste” din S.U.A., Canada, Italia, Franța, Austria și Anglia. S-a analizat activitatea bisericilor românești și prelaților din străinătate și s-a propus diferite acțiuni „cultural-patriotice”, inaugurarea în diferite orașe din străinătate a unor restaurante românești, să se permită mai multor orchestre și cântăreți să plece cu contract în străinătate etc.

deceniului următor, mai mulți intelectuali români au putut circula în Occident, inclusiv în Statele Unite ale Americii unde au putut vedea pe viu marile progrese ale democrației americane, evoluția de excepție a culturii și civilizației în această parte a lumii.

În februarie 1968 s-a înființat un „Institut Americano-Român de cercetări”, cu sediul în orașul Mc Keesport, din vecinătatea Pittsburgh-ului sub conducerea lui John Halmaghi, a cărui familie era originară din părțile Sibiului, și emigrase în Statele Unite. Institutul cuprindea „departamente” și „secții regionale” și avea ca obiectiv „să promoveze și să desfășoare activități pentru culegerea de date privitoare la România, cu obiectivul de a crea o documentare științifică asupra problemelor istorice, religioase și culturale românești”. S-a intensificat schimbul de valori româno-americane pe linie științifică și culturală. Istoricii, scriitorii, inginerii, doctorii, artiștii au vizitat Statele Unite, participând la seminarii, conferințe, congrese internaționale, dezbateri pe diferite probleme, predând cursuri la universități și institute de cercetări americane în calitate de visiting profesor; studenții români au primit burse pentru a studia la Harvard sau Columbia University.

Unii dintre ei, au refuzat să se mai întoarcă în țară, considerând că aici, pot atinge performanțele științifice și culturale, fără teama îndochinării politice și riscului permanent de a-și pierde libertatea în închisorile comuniste. Situația relațiilor româno-americane s-a deteriorat după 1980, când formele totalitarismului ceaușist îmbrăcase forme aberante. În perioada Războiului Rece, diaspora română și-a diversificat formele de propagare prin mass-media, un rol important jucându-l presa, radioul și mai târziu televiziunea, literatura politică, dezbaterile, conferințele, legăturile directe sau indirecte cu elemente anticomuniste din țară etc. Postul de radio „Vocea Americii” cu emisiune și în limba română a jucat un rol fundamental în prezentarea adevăratei fețe a totalitarismului comunist în România, în vederea menținerii treze a conștiinței românilor, îndemnurile permanente de a găsi mijloacele pentru trecerea la un proces de democratizare și respectarea drepturilor fundamentale ale omului.

În zilele fierbinți ale revoluției decembriste din România, prima revoluție transmisă în direct la posturile de televiziune, alături de agențiile de presă internaționale, „Radio Europa Liberă”, „BBC”, „Radio Vocea Americii” a relatat momentele cheie care au dus la căderea regimului ceaușist și a comunismului în România, îmbărbătându-i pe români. În seara zilei de 22 decembrie 1989, Radio „Vocea Americii” difuza în buletinul de știri prezentat de Adriana Melnic:

„La scurt timp după răsturnarea regimului Ceaușescu, Comunitatea Economică Europeană a dat publicității o declarație prin care se angajează să coopereze cu România. Miniștrii statelor membre din Piața Comună, întruniți la Conferința de la Paris, au întrerupt convorbirile cu miniștrii țărilor arabe pentru a ține o consfătuire extraordinară asupra situației din România. Într-un comunicat comun, miniștrii din Comunitatea Economică Europeană aduc un omagiu cetățenilor din România care au plătit scump pentru a recăpăta libertatea. Comunitatea Economică Europeană a

transmis condoleanțe familiilor victimelor secerate de forțele de represiune ale regimului Ceaușescu¹³⁸

În *Micro-Magazin*, ediție specială, decembrie 1989, Cătălina Luminița Ligi publica un emoționant editorial, care reflecta starea de spirit, bucuria și suspiciunile epocalului eveniment ce urma să schimbe fața României și să o readucă în familia democrațiilor occidentale:

„Evenimentele din ultimele două săptămâni mi-au umplut inima de bucurie, speranță, neliniște și adâncă tristețe. Bucurie – pentru că țara noastră iubită este, în fine, eliberată de sub cruda și demonica dictatură a clanului Ceaușescu și a acoliților lor. Bucurie – în fața perspectivei unei Românie libere și democratice. Timp de 44 de ani, poporul român a trăit în ghearele comunismului. Însă, în ultimii 24 de ani, Ceaușescu a dus acest avorton peste orice capacitate de înțelegere umană. Regimul lui de teroare a aruncat țara într-un abis din care, doar acum, a început să iasă, plătind un imens preț de sânge nevinovat.

Bucurie și mândrie – pentru curajul românilor. Spiritul lor nemuritor a făcut posibilă această renaștere. Ei sunt cei care vor duce România, mai prosperă și mai frumoasă ca niciodată și, cel mai important lucru, liberă în secolul XXI.

În același timp, mă neliniștește felul în care actualul guvern provizoriu contribuie la dezvoltarea unei Românie libere și democratice. Deși tiranii și-au meritat sfârșitul, procesul și executarea lor în secret m-au făcut să mă gândesc la motivul pentru care s-a procedat în acest fel. Este adevărat că, strategic, a fost un lucru necesar. Oricum, mă întreb dacă anumite motive personale nu au jucat un anume rol. Majoritatea noilor conducători sunt comuniști care, de-a lungul anilor, au servit guvernul lui Ceaușescu. Oare un proces public ar fi putut scoate la lumină dovezi compromițătoare la adresa lor?

Sper că actualii guvernanți își vor respecta programul anunțat, în special ținerea de alegeri libere cât mai curând posibil. Noi vom urmări cu atenție. ***Mai mult de atât, poporul român, care a plătit în mod crud și devastator pentru libertatea lui, nu va permite nimănui să-l lipsească din nou de libertate.***

Acest preț, acest masacru, îmi umple inima de tristețe. Sufletul meu simte, dar mintea mea refuză să înțeleagă. Masacrarea unor oameni nevinovați, tortura și brutalitatea mă împiedică – și sunt sigură că acest lucru este adevărat pentru noi toți – să sărbătoresc pe deplin eliberarea poporului nostru. Din acest motiv, ediția aceasta a *Micro-Magazinului*, ca și cea precedentă, apare în doliu, în memoria nenumăratelor mii de victime care nu vor mai vedea niciodată fructele sacrificiului lor. Acești eroi vor trăi pentru totdeauna în inimile și conștiințele noastre¹³⁹

În 1991, Alexandru Duvan a tipărit o lucrare, intitulată *Revoluția Română văzută de ziariști americani și englezi*, în care sublinia că „Antologia de față este un tribut adus aceluia moment: 22-26 decembrie 1989, când poporul român a fost, pentru câteva zile, eroul întregii omeniri... Antologia este o selecție de articole... Alegerea lor este întâmplătoare, în parte de nevoie, în parte deoarece autorii au considerat că în acest

¹³⁸ Vezi Institutul Revoluției Române din decembrie 1989, *Caietele Revoluției*, nr. 2, 2005, p. 42.

¹³⁹ *Micro-Magazin*, ediție specială decembrie 1989, p. 1, în Institutul Revoluției Române din decembrie 1989, *Caietele Revoluției*, nr. 2, 2005, p. 43.

fel, se păstrează mai bine caracterul năvalnic, inegal și de multe ori contradictoriu al presei libere”¹⁴⁰

Relațiile dintre diaspora română și România s-au amplificat în perioada postdecembristă. A crescut interesul pentru punerea în valoare a unor mari personalități românești, mai ales dacă au avut și o legătură cu Statele Unite ale Americii. În 5 ianuarie 2006 a avut loc premiera absolută în Statele Unite cu opera *Oedip* de George Enescu. În noiembrie 2007, Universitatea Illinois din Urbana – Champaign a găzduit o serie de manifestări legate de comemorarea a 50 de ani de la moartea marelui compozitor și pianist român George Enescu. Baritonul Ștefan Ignat de la Opera Română din București, care prin vocea excepțională și expresivitatea scenică impresionantă a încheiat spectacolul, a făcut ca publicul să ovaționeze în picioare, opera *Oedip*. Evenimentul s-a derulat cu sprijinul Institutului Cultural Român Illinois Arts Council, University of Illinois at Urbana-Champaign. La acest Festival Enescu au fost prezenți Horia Roman Patapievici, Sorin Dumitriu Duncan, ambasadorul României la Washington, George Predescu, consulul general de la Chicago.

Compania de teatru Gestual Art și NARPA, Camera Română de comerț din Chicago a prezentat spectacolul muzical *Remember Maria Tănase* în interpretarea Cludiei Negroiu, în 3 iunie 2011, în Biserica Nașterii Domnului, iar în 3 decembrie 2011 la Centrul Cultural Român din Chicago.

Asociația Studenților Străini din zona Washington D.C (AMSTROM- D.C), Columbia University, University of Illinois, University of Minesota ș.a., își propune o implicare energetică în activități relevante pentru românii care doresc să studieze, studiază sau au studiat în S.U.A.; facilitează tranziția la noul stil de viață pentru studenții români nou veniți în S.U.A.; inițiază colaborări cu alte organizații studențești cu scopul de a facilita integrarea; facilitează colaborări între organizațiile studenților români din S.U.A; promovează evenimentele organizațiilor locale pe site-ul Filialei Ligii Studenților Români din Străinătate (LSTS – S.U.A); stimulează promovarea rezultatelor academice excepționale; organizează evenimente cu ocazia Zilei Naționale a României, sărbători de Paști, sărbători de iarnă, 1 Martie; organizează spectacole artistice cu specific românesc; intermedierea relațiilor academice și profesionale a românilor care studiază în S.U.A cu forurile de specialitate din România.

Lansarea filialei LSRS, la 17 aprilie 2010, la Washington D.C cu sprijinul direct al Ambasadei României a marcat un moment istoric pentru comunitatea numeroasă a tinerilor români din Statele Unite. Prin eforturile echipei de voluntari LSRS din S.U.A există un forum de organizare și o voce reprezentativă pentru toți studenții și absolvenții români ai universităților americane. Evenimentul a reunit membri LSRS, reprezentanți ai statului român, ai diasporei românești, ai asociațiilor studențești și profesionale, jurnaliști, membrii marcanți ai mediului academic, cultural, diplomatic și de afaceri de pe teritoriul S.U.A.

Filiala LSRS din S.U.A a organizat în seara zilei de 27 iulie 2010 evenimentul „Studenți români în S.U.A” La sediul Consulatului Român de la New York, nouă

¹⁴⁰ *Revoluția Română văzută de ziariști americani și englezi*, Editura Evenimentul, București, 1991.

elevi din România cu rezultate remarcabile la olimpiade internaționale au avut ocazia să întâlnească tineri absolvenți și studenți la universități de prestigiu din S.U.A., care au împărtășit detalii din propria experiență despre viața universitară. La eveniment au participat domnul Consul General Pietro Pavoni, doamna Ambasador al României la Națiunile Uite Simona Miculescu, doamna Consul General Adjunct Andreea Berechet, domnul profesor universitar Liviu Iftode (Universitatea Rutgers), doamna profesoară Florina Mărăcine (conducător de grup) și 12 tineri români din S.U.A.

Celebrarea Zilei Naționale a României la New York (30 noiembrie 2010 și 2011) a constituit o nouă și prestigioasă inițiativă a LSRS-SUA cu sprijinul Centrului Est European al Universității Columbia din New York, al Consulatului General al României la New York, studenților și absolvenților români de la Columbia, NYU, Cornell și alte universități de prestigiu și World T.V. Marcarea Zilei Naționale a României s-a făcut în prezența studenților români din New York, profesorilor, demnitarilor români și prietenii americani. Atmosfera festivă a fost completată de muzică și bucate tradiționale, filme și fotografii din România. Evenimentul, intitulat „Celebrată România”, a avut loc în clădirea de Relații Internaționale a Universității și a fost organizat de Filiala S.U.A a LSRS, împreună cu Catedra „Nicolae Iorga” de Limba și Cultura Română de la Universitatea Columbia. Printre invitați s-au numărat prof. Mona Momescu, gazda evenimentului și șefa Catedrei, Marian Pârjol, Consulul General al României la New York, Simona Miculescu, Ambasadorul României la Națiunile Unite și dr. Cecilia Dragomir.

Înceind capitolul despre emigrația română se poate conchide că aceștia au căutat să se integreze în societatea americană, aducându-și contribuția, de-a lungul anilor, la făurirea națiunii americane, alături de cultivarea specificului românesc și preocuparea activă față de evoluția internațională a României, vechea patrie de origine. Românii americani au adoptat genericul optimist care diriguiește comportamentul acestei mari națiuni: „Live for today, dream for tomorrow, learn for yesterday”, adică „Trăiește pentru azi, visează pentru mâine, învață din trecut”!

STATELE UNITE ALE AMERICII ȘI UNIUNEA EUROPEANĂ

Gianina-Cristina Chirilă*

„Când se va descoperi că Europa este o mare națiune și patria comună a popoarelor sale, va începe un nou capitol al istoriei mondiale, similar aceluia care a început după descoperirea Americii.”

(Contele Richard Coudenhove)

Cuvinte cheie: Uniune Europeană, Statele Unite ale Americii, organizație, unificare, cooperare, consiliu, tratat, economic, financiar, politic.

Keywords: EU, USA, organization, unity, cooperation, council, treaty, economic, financial, political.

Abstract:

An important role concerning the ideal of a formation of United Europe returned to USA, in ideal which occurred through ages with variable intensity and amplitude, during time a variable amplitude starting from coalition (World War II, 1941-1945), to financial help (Marshall Plan, 1947) economic cooperation (European Organization for Economic Cooperation, 1948) and collective security alliances in time of peace (League of Nations, 1919; North Atlantic Treaty Organization, 1949; European Defense Commission, 1952; The Organization for Security and Cooperation in Europe, 1975).

Cooperation between the USA and United Europe consolidated by adopting of the New Transatlantic Agenda (1995) and Transatlantic Declaration (1990) which documents which promoted peace and stability, democracy and development worldwide and foundation transatlantic relationship as solutions to global programs.

“When Europe is discover to be a great nation and the common land of all its countries, a new chapter of the world history will start, similar to the one that started after Europe is and its peoples common homeland, will begin a new chapter after the discovery of America” (Count Richard Coudenhove)

Civilizația europeană reprezintă sinteza unor elemente originale, dar interdependente prin vocația lor universală, sedimentată de-a lungul istoriei.

Identitatea Uniunii Europene (bazată pe sintagma „Uniți în diversitate!”), ca entitate colectivă, valorifică apartenența la cultura europeană pentru a justifica unitatea politică și acțiunea comună a statelor membre.

* Profesor, Școala cu clasele I-VIII, Ioan Agarici, Munteni de Sus, jud. Vaslui
<http://www.cinfec.ro> / <http://www.muzeuvaslui.ro>

Idealul construirii unei Europe unite a existat în conștiința multor europeni, manifestată cu o intensitate și amploare variabile, de la coaliții, alianțe, teorii, idealuri, mergând până la constituirea structurilor economice, politice și culturale de astăzi.

Cooperarea europeană se va materializa în timp, în principal, la nivelul NATO, Consiliului Europei și la nivelul Comunităților Europene, cuprinzând o sferă de activitate din ce în ce mai diversificată: de la asigurarea apărării și securității globale a statelor membre la crearea unor instituții comune și a unei piețe unice, în care protecția și promovarea drepturilor omului se vor afirma ca valori fundamentale.

Ideea unificării Europei are o istorie îndelungată, ale cărei începuturi sunt greu de definit. Așa cum sublinia Andrei Marga, „ideea unificării are preistorie și istorie”¹

Cele mai importante proiecte (după model american) datează din perioada înființării statelor naționale, mai ales datorită necesității de a menține pacea între statele europene, precum și pentru apărarea intereselor comune. Astfel, legislatorul american William Penn (1644-1718) a publicat în 1693 un „Eseu asupra păcii prezente și viitoare a Europei”, prin care a preconizat formarea unei "diete europene" compusă din reprezentanții tuturor statelor, într-un număr proporțional² și folosirea francezei ca limbă europeană.³

La începutul secolului al XVIII-lea, Abatele de Saint-Pierre (1658-1743) își lega numele de faimosul „Proiect pentru a face pacea permanentă în Europa” (1713) prin respectarea a cinci principii: alianță veșnică între suverani înființarea unui Senat european compus din 40 de membri, care ar avea competențe legislative și judiciare; contribuția fiecărui stat la cheltuielile alianței; intervenția colectivă contra statelor care nu respectă pactul etc.⁴

Contele de Saint-Simon (1760-1825) în lucrarea „Despre reorganizarea societății europene sau despre necesitatea și mijloacele de a reuni popoarele Europei într-un singur corp politic, păstrând fiecăruia independența sa națională” pune accent pe utilitatea instituirii unui "parlament european" investit și cu puterea de a rezolva diferendele ivite între țări.

În anul 1821 Joseph de Maestre, în lucrarea „Soirées de Sanct Petersburg”, emitea ideea unei Societăți a Națiunilor. Tot în această perioadă revoluționarul italian Giuseppe Mazzini întrezărea o federație europeană printr-o prabușire a tronurilor, care ar putea determina apariția „tinerei Europe” De altfel, acest curent de opinie era promovat și de mari personalități ale epocii respective din spațiul românesc, cum ar fi: Nicolae Bălcescu, Ion Ghica, Dumitru Bratianu, C. A. Rossetti ș.a. În 1827 Pierre Leroux a publicat în ziarul parizian „Le Globe” un articol-studiu „Despre Uniunea Europeană”

Italianul Carlo Cattaneo (1801-1869) sublinia ideea creării "Statelor Unite ale Europei", iar francezul Victor Hugo (1802-1885) lansa un “Apel pentru Statele Unite

¹ *** “Enciclopedia Uniunii Europene”, Ediția a II - a, Ed. Meronia, București, 2006, p. 31.

² I. M. Zlătescu, R. C. Demetrescu, *Drept instituțional comunitar și drepturile omului*, Ed. Institutului Român pentru drepturile omului, București, 2005, p. 15-16.

³ V. M. Antonescu, *Uniunea Europeană și organizația internațională*, Ed. Lumen, Iași, 2009, p. 439.

⁴ R. Eșanu, V. Goraș- Postică, V. Grosu, L. Sclicof, R. Solovei, G. Vasilescu, *Integrarea europeană pentru tine*, Ediția a II - a, Centru educațional PRO DIDACTICA, Chișinău, 2009, p.27.
<http://www.cimec.ro> / <http://www.muzeuvaslui.ro>

ale Europei” (1851), afirmând că *”Europa are nevoie de o naționalitate europeană”*. Într-un mesaj adresat Congresului Păcii de la Lugano, Victor Hugo aprecia: *”cu siguranță acest lucru formidabil, republica europeană, o vom avea. Vom avea aceste State Unite ale Europei care vor încorona lumea veche...”*⁵.

Introducerea sintagmei de „Statele Unite ale Europei”, a determinat ca secolul al XIX-lea să fie cunoscut sub numele de „secolul unității europene”.⁶

În a doua jumătate a sec. XIX cooperarea dintre statele europene s-a transformat de la o simplă idee la o necesitate pregnantă. **Voltaire** concepea unitatea continentului ca fiind realizabilă de către **Frederic al II-lea**, regele **Prusiei**.

Jean Jacques Rousseau prevedea o „**republică europeană**” numai dacă monarhii își vor abandona natura lor „**lacomă și belicoasă**” iar popoarele se vor emancipa și, ca urmare, vor deveni mai înțelepte. La **Congresului pacifist de la Paris din 1849**, **Victor Hugo** rostea celebrele cuvinte: *”Și va veni ziua când vom vedea două grupări uriașe: Statele Unite ale Europei și Statele Unite ale Americii dându-și mâna prietenească peste ocean”*⁷

După Primul Război Mondial, necesitatea unei *uniuni politice* a Europei a revenit în actualitate. Primul proiect concret a fost constituirea organizației internaționale a Societății Națiunilor (1919), prima instituție de securitate, care s-a dovedit însă incapabilă să rezolve conflictele de interese apărute încă din timpul Conferinței de pace de la Versailles (1919-1920). Totuși, în cadrul acesteia, s-au prezentat mai multe proiecte de unificare sau federalizare europeană dictate de situația politico- diplomatică din acea perioadă. Președintele S.U.A. Woodrow Wilson a susținut cu entuziasm ideea creării unei Societăți care să militeze pentru menținerea păcii. În acest context, patru din celor paisprezece puncte, prezentate la Congresul american din 8 ianuarie 1918 au fost adoptate complet la Conferința de la Versailles (1919-1920) privind reconstrucția postbelică a Europei (constituirea unei Ligi a Națiunilor, instituție internațională de menținere a păcii, o organizație care să fie “atât a celor mari, cât și a celor mici”, navigația maritimă liberă, în viitor “nu vor mai exista acorduri internaționale private de niciun fel, ci doar convenții de pace publice, încheiate deschis”, născut în SUA, Senatul american a refuzat să ratifice acest tratat.

Diplomatul austriac, contele **Richard Coudenhove-Kalergi** (1894-1967), a publicat o lucrare amplă, *Paneuropa* (1923) în care au fost expuse principiile de bază ale unui program politic precis și coerent (un Consiliu format din delegați ai statelor, o Adunare parlamentară compusă din delegațiile parlamentelor naționale și o Curte de justiție).

Contele **Coudenhove-Kalergi** a constituit în anul 1926 la Viena “**Uniunea paneuropeană**”, prezentând un manifest celor 2000 de reprezentanți din 24 de țări, care proclama direcțiile de acțiune necesare înfăptuirii **Panuropei**: 1) garantarea egalității, securității și suveranității statelor; 2) crearea de alianțe militare; 3) crearea unei uniuni

⁵ I. M. Zlătescu, R. C. Demetrescu, *op.cit.*, p.16.

⁶ R. Eșanu, V. Gorăș- Postică, V. Grosu, L. Sclifos, R. Solovei, G. Vasilescu, *op.cit.*, p. 28.

⁷ Ch. Zorgbibe, *Construcția europeană. Trecut, prezent, viitor*. Editura TREI, București, 1998, p. 6.

vamale; 4) crearea unei monede comune; 5) valorificarea în comun a resurselor din coloniile statelor membre; 6) respectarea individualității culturale și a civilizației fiecărui stat; 7) asigurarea protecției minorităților naționale; 8) colaborarea cu alte state din cadrul Societății Națiunilor.⁸

După menținerea *status-quo*-ului frontierelor dintre Germania, Franța, Belgia (Acordurile de la Locarno 1925) s-a încercat apropierea relațiilor dintre țările europene.

Astfel, în 1926, diferiți economiști și oameni de afaceri au creat „**Uniunea economică și vamală europeană**”, pe care au declarat-o ca fiind începutul acțiunii de unificare europeană.

Cel mai important proiect de unificare europeană a fost memorandumul din 1929 al ministrului de externe francez Aristide Briand (1862-1972), președintele Uniunii Paneuropene, care a înaintat Societății Națiunilor un proiect privind organizarea unei „uniuni federale europene”⁹ și instituirea Statelor Unite ale Europei (ca structură federală și cooperare economică), după model american.¹⁰

În 1929, contele Sforza a publicat lucrarea „**Statele Unite ale Europei**”, iar în 1930 politicianul francez Bertrand de Jouvenel, „**Spre Statele Unite ale Europei**” Tot în 1930 politicianul francez Edouard Herriot a publicat lucrarea „**Europa**”, în care proiecta o uniune europeană în cadrul Societății Națiunilor.

Datorită situației politice tensionate de pe scena vremii puține proiecte din acea perioadă au ajuns la rezultatul scontat.

Tensiunile politico-economice de după cel de-al Doilea Război Mondial au constituit imboldul decisiv pentru proiectul unificării politice a Europei. Continentul răvășit și distrus de confruntările dintre Est și Vest avea nevoie de o renaștere politică și economică.

Ideea unificării Europei a fost punctată de către primul ministru al Marii Britanii, Winston Churchill, într-un discurs ținut la Universitatea din Zurich la 19 septembrie 1946: *“Noi va trebui să construim un fel de State Unite ale Europei. Primul pas de împlinit este constituirea unui Consiliu European. Pentru a duce cu bine această sarcină urgentă, Franța și Germania vor trebui să se reconcilieze (...). Dacă țările europene vor ajunge să se cunoască, cele 300-400 de milioane de locuitori vor cunoaște, pe calea unei moșteniri comune, o prosperitate, o glorie, o fericire, pe care nici o stavilă, nici o frontieră nu le va limita.”* Marea Britanie, Statele Unite și URSS li se propuneau să îndeplinească rolul de *“amici și protectori în noua Europă”*¹¹

Un alt plan de îmbunătățire a relațiilor existente între statele europene l-a constituit **Planul Marschall** sau **“Planul de Reconstrucție Europeană”**. Economia americană s-a dezvoltat datorită războiului, devenind o adevărată industrie civilă. SUA sprijiniseră efortul militar al Aliaților, blocul politic din care făcuse parte în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, cu o sumă evaluată în perioada 1941-1945

⁸ I. M. Zlătescu, R. C. Demetrescu, *op.cit.*, p.19-20.

⁹ R. Eșanu, V. Goraș- Postică, V. Grosu, L. Sclifos, R. Solovei, G. Vasilescu, *op.cit.*, p. 28.

¹⁰ V. M. Antonescu, *op.cit.*, p. 439.

¹¹ Ch. Zorgbibe, *op.cit.*, p. 32.

la aproximativ 35 de miliarde de dolari. Potențialele piețe pentru industria americană erau în Europa, aceasta având, la rândul ei, nevoie de produse necesare supraviețuirii.

Astfel, Statele Unite ale Americii, erau direct interesată în crearea unei Europe unite, în condițiile în care, după ce-l de-al doilea război mondial, producția industrială și agrară erau scăzute, fără rezerve financiare, cu o infrastructură de transport distrusă etc.

Planul Marshall propus la 5 iunie 1947 de Secretarul de stat al SUA, George Marshall, oferea statelor europene marcate de război, ajutor financiar american sub diverse forme: acordarea de credite cu dobânzi și termene de restituire avantajoase, ajutoare gratuite, prețuri reduse etc.

Într-un discurs ținut la Universitatea Harvard (5 iunie 1947) generalul Marschall propunea un ajutor economic acordat de SUA statelor europene în vederea unei reconstrucții economico-financiare a Europei postbelice: „*Este deja evident faptul că, înainte ce guvernul Statelor Unite să-și sporească eforturile de a îmbunătăți situația și să ajute lumea europeană în startul său spre refacere, trebuie să se realizeze o înțelegere între țările Europei în privința necesităților situației date și în privința acțiunilor pe care le vor face propriile guverne pentru a înlesni ceea ce face guvernul american. Nu va fi nici potrivit și nici eficient ca noi să concepem unilateral un program care să contribuie la plasarea Europei pe propriile picioare din punct de vedere economic. Aceasta este treaba europenilor. Eu cred că inițiativa trebuie să vină din Europa. Rolul nostru trebuie să constea într-un sprijin prietenesc în schițarea unui program european și în ajutorul ulterior, în limita posibilităților, pentru a pune în practică un asemenea program. Programul trebuie să fie unul comun, încheiat de un număr de națiuni europene, dacă nu chiar toate.*” (George C. Marshall, discurs la Harvard University, 5 iunie 1947).¹²

Prin planul Marshall Guvernul american plătea direct exportatorii americani care la rândul lor, vindeau produse fabricanților europeni. Importatorii europeni plăteau contravaloarea în monedele lor naționale, iar aceste plăți se virau într-un cont, deschis în numele Guvernului SUA, în băncile lor naționale. La rândul său, Guvernul SUA punea la dispoziția Guvernelor europene acești bani imobilizați, pentru realizarea de investiții. Generalul Marshall a sugerat statelor europene să identifice prioritățile lor de dezvoltare și a unui program care să fie capabil a pune în mișcare economia europeană.

Planul a fost adresat și statelor din Centrul Europei, însă acestea presate de U.R.S.S. au fost obligate să nu participe la "această manifestare a imperialismului american"¹³, considerându-l o strategie de divizare a Europei. De fapt acesta punea bazele Comunității economice europene, fiind de fapt planul politic și strategic al SUA în Europa de Vest.

Astfel, Marshall a prevăzut un plan rațional de „repunere pe picioare“ a economiilor europene și de dezvoltare a acestora, a creat un regim multilateral de schimburi reciproce, a liberalizat schimburile, a redus contingentele, a coordonat

¹² L. Leuștean, „Câteva documente fundamentale pentru Începutul Războiului Rece”, - extras, p. 239.

¹³ Gh. Gh. Rață, *Integrarea Europeană. Istorie. Documente. Analize*, Ed. Institutului Relații Internaționale "Perspectiva", Chișinău, 2001, p. 15
<http://www.cimec.ro> / <http://www.muzeuvaslui.ro>

planurile economice naționale, a organizat convertibilitatea monedelor și, prin „Uniune Europeană de Plăți“, sistemul compensațiilor multilaterale și de acordare a creditelor. Astfel, Planul Marshall a determinat regruparea Europei prin faptul că diplomația americană a acordat creditele pentru a desăvârși unificarea Europei.¹⁴

După cel de-al doilea război mondial, Europa, ruinată și divizată, era în căutarea unor noi soluții de redresare economică și financiară. Datorită situației internaționale tensionate, Senatul american a votat o rezoluție la 11 mai 1948, care autoriza SUA să pună bazele unei alianțe colective de securitate în timp de pace.

Organizația Tratatului Atlanticului de Nord (NATO) a fost creată la 4 aprilie 1949, prin semnarea Tratatului de la Washington (intrat în vigoare la 24 august 1949) de către 12 state (Franța, Belgia, Danemarca, Islanda, Italia, Luxemburg, Marea Britanie, Norvegia, Olanda, Portugalia, Canada și SUA), reprezentând principala organizație militară a Europei.

NATO oferea o garanție colectivă împotriva oricărei agresiuni și asigura cooperarea dintre statele membre, apărarea lor printr-un comandament unic, concepea proceduri operaționale comune și totodată coordona mijloacele de găsire a destinderii și a unor forme de dezarmare. În acest sens, articolul 5 al Tratatului specifică: *„Părțile convin ca un atac armat împotriva uneia sau a mai multora dintre ele în Europa sau în America de Nord va fi considerat ca un atac împotriva tuturor și, în consecință, dacă se va produce un asemenea atac armat, fiecare dintre ele, exercitând dreptul său individual sau colectiv la autoapărare, recunoscut de articolul 51 al Cartei Națiunilor Unite, va da asistență Părții sau Părților atacate, prin luarea în consecință, individual și concertat cu celelalte părți, a acelor măsuri ce vor fi considerate necesare, inclusiv folosirea forței armate, pentru a restaura și a menține securitatea zonei Nord-Atlantice.”*

Alianța Atlantică avea și un important scop civil în consolidarea activităților de cooperare științifică (prin studii pentru restaurarea și conservarea monumentelor degradate de poluarea atmosferică, studii de protecție a mediului, studii asupra politicilor de combatere a poluării etc.).¹⁵

Extinderea NATO s-a realizat firesc, gradual, în condițiile în care, potrivit articolului 10 al Tratatului de la Washington, erau invitate și alte țări europene să devină membre în cadrul Alianței, alături de cei 12 membri fondatori, alăturându-se: Grecia și Turcia în 1952, R.F.G. în 1954, Spania în 1982, Cehia, Polonia și Ungaria în 1999, Bulgaria, Slovacia, Estonia, Letonia, Lituania și România în 2004, Croația și Albania în 2006.

În iulie 1997 a avut loc La Summit-ul NATO de la Madrid, în cadrul căruia au fost invitate șefii de Republica Cehă, Ungaria și Polonia să înceapă discuțiile de aderare la NATO. Cu prilejul Summit-ului s-a semnat Carta care a stabilit principiile pentru dezvoltarea relațiilor NATO-Ucraina. S-a evidențiat progresul realizat în realizarea Identității Europene de Securitate și Apărare.

La Summit-ul NATO de la Washington din 23-25 aprilie 1999, prilejuit de

¹⁴ I. G. Bărbulescu, *Uniunea Europeană. Aprofundare și extindere*, Ed. Trei, București, 2011, p. 48.

¹⁵ *Ibidem*, p.28.

aniversarea a 50 de ani de la crearea organizației atlantice, s-a hotărât întărirea Programului de Parteneriat pentru Pace (PpP), dezvoltarea Identității de Securitate și Apărare Europeană (ESDI), inițierea unui Plan de Acțiune pentru Aderare și angajarea unui parteneriat cu Rusia prin Actul fondator NATO-Rusia. În același timp s-au precizat printre altele angajamentul reciproc de apărare a "poporului, teritoriului și libertății bazate pe democrație, drepturile omului și statul de drept" dar și hotărârea "de a adopta o poziție fermă împotriva celor care violează drepturile omului, declanșează războaie și cuceresc teritorii".¹⁶

În documentele Summit-ului se preciza faptul că "*Alianța și Uniunea Europeană au interese strategice comune. Eforturile realizate de una și de cealaltă pentru instaurarea păcii sunt complementare. Ambele organizații își aduc o contribuție decisivă la pacea și stabilitatea continentului european. Cooperarea dintre cele două organizații în probleme ce constituie o preocupare comună, care se vor decide de la caz la caz, ar putea fi dezvoltate dacă sporește eficiența acțiunilor întreprinse de NATO și Uniunea Europeană*"¹⁷

Summit-ului istoric de la Praga din 2002 a marcat aderarea României, Bulgariei, Sloveniei, înlăturând definitiv divizarea artificială a Europei și creând un nou spațiu strategic de apărare și securitate.¹⁸

Înființarea Alianței Atlantice a determinat o strânsă cooperare a țărilor din Europa Occidentală și a pus bazele unui nou sistem de securitate europeană. Astfel, Uniunea Occidentală a fost absorbită cu întreaga sa structură de către N.A.T.O.

Organizația Europeană de Cooperare Economică (OECE) a fost creată la 16 aprilie 1948 când a fost semnată Convenția între cele 16 state europene (Austria, Belgia Danemarca, Franța, Grecia, Islanda, Irlanda, Italia, Luxemburg, Norvegia, Olanda, Portugalia, Marea Britanie, Suedia, Elveția, Turcia) pentru o bună gestionare a creditelor Marshall.

Prin înființarea OECE, s-a evitat eventualitatea "căderii" Europei sub dependența economică a SUA, a problemei expansionismului sovietic care devenise amenințător pe măsură ce URSS își continua nestingherită „agresiunile”, prin anexarea Estoniei, Letoniei, Lituaniei, a unei părți din Finlanda, România (Bucovina de Nord și Basarabia), Rutenia (Cehoslovacia), Prusia Orientală și o bună parte din Polonia.¹⁹

Astfel, statele membre ale O.E.C.E. nu s-au limitat numai la distribuirea ajutorului american, ci au prevăzut să coopereze activ în domeniile politic, economic, social și cultural

Conferința din 12 iulie 1947 de la Paris, la care au participat Austria, Belgia, Danemarca, Elveția, Franța, Grecia, Irlanda, Islanda, Italia, Luxemburg, Marea Britanie, Norvegia, Olanda, Portugalia, Suedia și Turcia, plus SUA și Canada cu statut de observatori și care au fost și primii membri ai O.E.C.E., a avut ca scop studierea și acceptarea Planului Marshall. Mai târziu au aderat Germania Federală (1949), Spania

¹⁶ Declarația de la Washington a șefilor de state și guverne participanți la reuniunea Consiliului Atlanticului de Nord, 23-24 aprilie 1999.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ I. M. Zlătescu, R. C. Demetrescu, *op.cit.*, p.29.

¹⁹ I. G. Bărbulescu, *op. cit.*, p. 54.

(1959), Japonia (1964), Australia (1971) și Noua Zeelandă, în total, OECE numărând 23 de state. Astfel, până la sfârșitul anului 1951, OECE a repartizat țărilor membre 12 miliarde dolari.

Obiectivele OECE erau: organizarea cooperării economice în țările cu economie de piață, coordonarea politicilor economice în favoarea țărilor în curs de dezvoltare (scăderea restricțiilor vamale, diminuarea progresivă a contingentelor la importuri, cooperarea monetară, armonizarea politicilor statale de asistență, lupta împotriva inflației, contra șomajului ș.a.).²⁰

Organele principale ale OECE erau: *Consiliul de Miniștri* (care adopta decizii obligatorii sau recomandări pentru statele membre în unanimitate de voturi, format din reprezentanții statelor membre și din mai multe comitetele tehnice: (Comitetul de politică economică, Comitetul pentru examinarea situațiilor economice și pentru problemele dezvoltării, Comitetul de sprijinire a dezvoltării, Comitetul pentru cercetare științifică, Comitetul pentru agricultură ș.a.), *Comitetul executiv* (care ducea la îndeplinire hotărârile adoptate de Consiliu precum și coordonarea administrativă) și *Secretariatul* (având competențe de natură administrativă).²¹

Prin Tratatul de la Paris din 14 decembrie 1960 OECE a devenit OCDE („Organizația de Cooperare și Dezvoltare Economică”).

Între 7-10 mai 1948 s-a desfășurat Congresul de la Haga sub președenția lui Winston Churchill, primul "forum al Europei" deoarece în cadrul acestuia s-au schițat liniile fundamentale ale unei Uniunii Europene în domeniul politic, economic și social.²²

Acordurile încheiate la Paris din 23 octombrie 1954 au modificat **Uniunea Europeană Occidentală** în favoarea Germaniei și au schimbat denumirea în **Uniunea Europei Occidentale** (UEO). Potrivit art. 9 a fost înființată Adunarea Parlamentară, organizația lărgindu-și obiectivele, cu deosebire în domeniul armamentului.

Țărilor fondatoare (Franța, Marea Britanie, Belgia, Olanda, Luxemburg și SUA) li s-au alăturat Germania Federală, Italia, Spania, Portugalia, Grecia, mai apoi Islanda, Norvegia și Turcia. Tratatul asupra Uniunii Europene, în art. J4 al. 2, menționa că "*Uniunea cere Uniunii Europei Occidentale (UEO), care face parte integrantă din dezvoltarea Uniunii Europene, să implementeze deciziile și acțiunile Uniunii care au implicații în domeniul apărării. Consiliul, de acord cu instituțiile UEO, adoptă modalitățile practice necesare*"

Principalele organisme ale Uniunii Europei Occidentale, erau: *Consiliul* (organul suprem al Uniunii, format din reprezentanții statelor membre, înalți funcționari ș.a), *Comitetul Permanent* (format din ambasadorii țărilor membre), *Adunarea* (care cuprindea grupurile naționale din Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei, cu rol consultativ și competențe privitoare la rezoluții și recomandări adresate statelor membre), *Secretariatul General* (având competențe în domeniul administrativ), *Statul Major comun*, *Comitetul Militar Permanent* (care

²⁰ I. M. Zlătescu, R. C. Demetrescu, *op. cit.*, p.26-27.

²¹ *Ibidem*, p.27.

²² *** "Enciclopedia Uniunii Europene", Ediția a II - a, Ed. Meronia, București, 2006, p. 32.

elabora planurile de apărare), *Consiliul Permanent* (compus din ambasadorii țărilor membre acreditați la Londra), *Comitete Speciale*, pentru domenii de interes comun.²³

Comisia Europeană pentru Apărare (CEA) La conferința NATO din septembrie 1950, SUA a propus o reînarmare rapidă a R.F.G., datorită agravării "războiului rece" prin declanșarea ostilităților din Coreea.

Guvernul francez reprezentat de președintele Consiliului M.Rene Pleven, a propus încadrarea armatei germane într-o armată comună europeană, compusă din contingentele militare ale statelor membre, integrate într-o unitate comună, dar supuse unei Autorități politice a Europei unite – Consiliul de Miniștri- și unei Asamblei, având un buget comun. Noua armată europeană urma să își desfășoare activitatea în cadrul Comisiei Europene pentru Apărare (CEA).

Consiliul NATO a acceptat propunerea franceză, astfel încât, la 28 mai 1952, după îndelungate negocieri, este semnat Tratatul de instituire a **Comisia Europeană pentru Apărare (CEA)**. Membrii acestei Comunități erau aceleași șase state, fondatoare ale UEO.

Semnarea documentului a dus la o divizare și mai profundă a claselor politice din fiecare stat, generând polemici aprinse în parlamentele naționale cu privire la acceptarea acestuia. Tratatul a fost ratificat de Adunarea națională franceză la 30 august 1954, după puternice tensiuni politice.

U.R.S.S. a condamnat vehement crearea CEA. și politica de imixtiune a SUA în Europa.

Statele Unite au dus tratative cu RFG pentru aderarea acesteia la NATO, și pentru a-i asigura garanții de securitate în legătură cu poziția URSS în cealaltă parte a Germaniei.

La eșecul Comisiei au contribuit și Statele Unite care în încercarea de a unifica cât mai rapid Europa, a determinat eșecul CEA.²⁴

Consiliul pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE), reprezintă forumul în care se regăsesc toate țările Europei, alături de Canada și Statele Unite.

După negocierile purtate la Geneva, "Actul Final" al Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa a fost semnat la Helsinki, la 1 august 1975, de către șefii de state și guverne din 35 de state europene, alături de Canada și Statele Unite, cu excepția Albaniei. Lucrările Conferinței au avut ca obiective drepturile omului și libertățile fundamentale pe care țările democratice doreau să le difuzeze în țările blocului sovietic.

„Actul Final” de la Helsinki reprezenta un "cod de bună conduită", o adevărată "cartă a relațiilor intereuropene". Declarația emisă cu acest prilej afirma "*principiile care guvernează relațiile reciproce dintre statele participante*" conforme cu Carta Națiunilor Unite: egalitatea suverană, nerecurgerea la forță, inviolabilitatea frontierelor, reglementarea pe cale pașnică a diferendelor, neintervenția în afacerile interne, respectarea drepturilor omului și libertăților fundamentale, dreptul popoarelor de a dispune de ele însele.

²³ *Ibidem*, p.31-32.

²⁴ Gh. Gh. Rață, *op.cit*, p.23-24.

Mijloacele prin care se respectau aceste principii, au făcut obiectul a trei "coșuri": primul a reunit problemele referitoare la securitatea în Europa; cel de-al doilea viza cooperarea în domeniul economic științific, tehnic și de mediu dintre țările capitaliste și cele cu o economie socialistă; cel de-al treilea privea cooperarea în domeniile umanitare, circulația persoanelor, reunirea familiilor, căsătorii între cetățeni aparținând unor state diferite, dezvoltarea turismului, schimburi culturale etc.

Astfel, s-a edificat un sistem trainic de securitate și cooperare, un "cod moral de bună conduită" în Europa, bazat pe relații amicale, pe egalitatea și respectarea drepturilor inerente suveranității, nerecurgerea la forță sau la amenințarea cu forță, inviolabilitatea frontierelor, integritatea teritorială, reglementarea pe cale pașnică a diferendelor dintre țări, respectarea drepturilor omului și libertăților fundamentale, neintervenția în treburile interne ale statelor.

În noiembrie 1990, țările semnatare ale Actului Final au parafat "Carta de la Paris pentru o nouă Europă", prin care au reconfirmat angajamentul lor de a coopera pentru menținerea păcii și securității, pentru apărarea instituțiilor democratice, pentru respectarea drepturilor omului și libertăților fundamentale.

În anul 1992 s-a propus crearea unei Adunări Parlamentare a CSCE, formată din delegații ale parlamentelor naționale, care să activeze pe lângă Consiliul Europei dar Congresul SUA s-a opus. Funcțiile administrative au fost atribuite unui Secretariat permanent.²⁵

Transformarea CSCE (Consiliului pentru Securitate și Cooperare în Europa) în OSCE (Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa), care a avut loc în anul 1994, a determinat înființarea unor instituții stabile: *Centrul pentru prevenirea conflictelor de la Viena; Oficiul pentru alegeri libere de la Varșovia și Secretariatul de la Praga*. S-au pus bazele celor trei organisme politice consultative: *Consiliul de Miniștri ai afacerilor externe, Comitetul Înalților Funcționari și Consiliul Permanent*.

Declarația de la Helsinki din 1992 a permis OSCE să întreprindă misiuni de anchetă și de monitorizare, pentru a-și consolida capacitatea de management al crizelor și de prevenire a conflictelor (astfel de misiuni ale OSCE s-au desfășurat în Kosovo, Voivodina, Skopje, Georgia, Tadjikistan, Moldova etc.)²⁶

Cooperarea dintre SUA și UE a continuat prin adoptarea Noii Agende Transatlantice (1995) și a Declarației Transatlantice (1990).

Noua Agendă Transatlantică stabilea Cadrul de Acțiune cuprinzând patru obiective majore pentru cooperarea transatlantică: 1. promovarea păcii și a stabilității, a democrației și dezvoltării la nivel mondial; 2. rezolvarea problemelor globale; 3. expansiunea comerțului mondial și întărirea relațiilor economice la nivel global; 4. construirea de relații transatlantice pentru mediul de afaceri, pentru oamenii de știință și mediul academic.

Declarația Transatlantică a conturat cadrul instituțional U.E.- S.U.A., intensificând cooperarea de ambele părți ale Atlanticului prin inițierea unor întâlniri la

²⁵ I. G. Bărbulescu, p. 81.

²⁶ I. M. Zlătescu, R. C. Demetrescu, *op.cit.*, p. 35-36.
<http://www.cimec.ro> <http://www.muzeuvaslui.ro>

nivel de președinți (Președintele Consiliului European, Președintele Comisiei Europene, Președintele SUA), prin consultări anuale la diferite niveluri politice și grupuri de lucru ș.a.

Uniunea Europeană și Statele Unite formează în prezent cel mai mare parteneriat comercial bilateral (comerțul cu bunuri s-a ridicat la peste 400 de miliarde de euro, iar cel de servicii era de 226 miliarde de euro numai în anul 2007). În același timp, SUA și UE reprezintă cei mai mari investitori în spațiul partener (42% din investițiile facute de UE au fost orientate către SUA, iar peste jumătate din investițiile americane au fost direcționate de SUA).²⁷

Relatiile dintre UE și SUA nu s-au rezumat doar la domeniul comercial, ci și la nivelul de relațiilor politice și militare. Cele două puteri au interese în orice zonă sau țară din lume! Obiectivele comune, pe care le împărtășesc în egală măsură sunt: respectul pentru statul de drept, drepturile omului și ale minorităților, democrația, lupta împotriva criminalității și terorismului etc.

Summit-urile transatlantice SUA-UE reprezintă evenimente privind acțiunile comune pentru rezolvarea problemelor globale (16 decembrie 1996 și 17 decembrie 1999 la Washington; 8 septembrie 2000- "*Summitul mileniului*" organizat la a New York, sub egida ONU unde Romano Prodi, președintele Comisiei Europene, s-a întâlnit cu prim-ministrul israelian Ehud Barak, președintele iranian Seyed Mohammad Khatami și președintele chilian Ricardo Lagos; 25 iunie 2003 la Washington unde UE și SUA au decis să coopereze în lupta împotriva terorismului și proliferării armelor, să facă schimb de informații privind conturile bancare suspecte și să înființeze echipe de investigație comune; 10 iunie 2008 la Brdo, in Slovenia s-au discutat probleme privind asistența pentru dezvoltarea Kosovo, continuarea inițiativei de pace în Orientul mijlociu, realizarea unui acord global privind schimbările climatice, problema eficientizării folosirii energiei, întărirea cooperării economice, includerea altor state membre UE în programul US Visa Waiver; 4 aprilie 2009 la Praga, liderii europeni și președintele SUA, Barack Obama, au discutat despre criza financiară și diferite aspecte legate de securitate; 24-25 septembrie 2009 la Pittsburgh, Pennsylvania a avut loc summit G20, unde liderii lumii au discutat despre schimbările climatice și o redresare economică durabilă; 15 noiembrie 2010 la Seul, liderii G20 convin asupra unui "Plan comun de acțiune" pentru a încuraja creșterea economică echilibrată în cadrul economiei globale; 4 nov 2011 la Cannes liderii G20 de convin asupra măsurilor de redresare a economiei globale și a creării de locuri de muncă. De asemenea, sunt luate măsuri privind reforma financiară, 18- 18 mai 2012 la Camp David (SUA), liderii G8 au convenit să pună în ordine în finanțele publice și să ia măsuri de accelerare a creșterii economice).²⁸

Vizitele de lucru ale diplomației americane au dus la apropierea relațiilor SUA- UE astfel: la 21/22 februarie 2005- președintele american George W. Bush a vizitat NATO și UE, fiind pentru prima oară când președintele SUA vizitează instituțiile europene; la 6 martie 2009 Hillary Clinton, secretar de stat al Statelor Unite

²⁷ L. Pislaru, *Dosar: relațiile UE- SUA*, 4 iulie 2008 în <http://www.euractiv.ro/>

²⁸ europa.eu/about-eu/eu-history/

se adresează Parlamentului European, fiind prima intervenție de la vizita președintelui Ronald Reagan, în 1985.

Un rol important privind idealul formării unei Europei unite a revenit SUA, manifestat în timp cu o intensitate și amploare variabilă, de la coaliții (Al Doilea Război Mondial, 1941-1945), la ajutor financiar (**Planul Marshall- 1947**), **cooperare economică** (Organizația Europeană de Cooperare Economică- 1948), alianțe colective și de securitate în timp de pace (Organizația Tratatului Atlanticului de Nord – 1949, Comisia Europeană pentru Apărare- 1952, Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa- 1975), summit-uri (1996, 1998, 2000, 2003, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012) etc.

În ultimii ani, cooperarea între SUA și UE a devenit mai intensă datorită implicării din ce în ce mai active a Uniunii Europene, capabilă să ofere securitate în lume, completând eforturile SUA.

Abrevieri:

CEA- Comisia Europeană pentru Apărare

CSCE – Consiliul pentru Securitate și Cooperare în Europa

ESDI- Identitatea de Securitate și Apărare Europeană

NATO- Organizația Tratatului Atlanticului de Nord

OCDE - Organizația de Cooperare și Dezvoltare Economică

ONU - Organizația Națiunilor Unite

OSCE - Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa

UE/EU - Uniunea Europeană

UEO - Uniunea Europei Occidentale

SUA/USA- Statele Unite ale Americii

Bibliografie:

Antonescu Virginia Mădălina, *Uniunea Europeană și organizația internațională*, Ed. Lumen, Iași, 2009.

Bărbulescu Iordan Gheorghe, *Uniunea Europeană. Aprofundare și extindere*, Ed. Trei, București, 2011.

Declarația de la Washington a șefilor de state și guverne participanți la reuniunea Consiliului Atlanticului de Nord, 23-24 aprilie 1999

*** *“Enciclopedia Uniunii Europene”*, Ediția a II - a, Editura Meronia, București, 2006

Eșanu Rodica, Goraș- Postică Viorica, Grosu Vitalie, Sclifos Lia, Solovei Rodica, Vasilescu Grigore, *Integrarea europeană pentru tine*, Ediția a II – a, Centru educațional PRO DIDACTICA, Chișinău, 2009

europa.eu/about-eu/eu-history/

Leuștean Lucian, *“Câteva documente fundamentale pentru Începutul Războiului Rece”*, extras, p. 239.

Pislaru Livia, *Dosar: relațiile UE- SUA*, 4 iulie 2008 în <http://www.euractiv.ro/>

Rață Gheorghe Gh., *Integrarea Europeană. Istorie. Documente. Analize*, Ed. Institutului Relații Internaționale “Perspectiva”, Chișinău, 2001

Zlătescu Irina Moroianu, Demetrescu Radu C, *Drept instituțional comunitar și drepturile omului*, Editura Institutului Român pentru drepturile omului, București, 2005

Zorgbibe Charles, *Construcția europeană. Trecut, prezent, viitor*, Editura TREI, București, 1998

75 DE ANI DE LA PUNEREA TEMELIEI BISERICILOR SF. PARASCHIVA ȘI SF. NICOLAE DIN VASLUI

Nicolae Ionescu*
Melania Ionescu**

Cuvinte cheie: Biserică, Sfânta Paraschiva, deținuți politici, moaște, icoană, paroh.

Key words: Church, Saint Paraschiva, political prisoners, holly relics, icon, vicar.

Abstract: *75 years since the foundation of the Churches of Saint Paraschiva and Saint Nicolae from Vaslui municipality*

The opinion surveys show that the Romanian trust in the Orthodox Church is situated around 87%. This reality demonstrates that Romanians are feeling as limbs of this institution and they consider it a unity factor in the plan of the civic and social society, and the trust shown is because is formed by them. It is demonstrated the fact that after their trust has been betrayed by the other state institutions, except the Army, the only institution in which they kept their trust, as a bastion of defence in a world in crisis, in drift, of fighting against the atomized, individualist, secularized trends, in which the moral-christian values are perverted.

Biserica a fost de-a lungul vremii o instituție fundamentală a statului cu mari valențe spirituale, culturale și sociale, iar cea ortodoxă română a fost numită de marele poet național, Mihai Eminescu, „*mama spirituală*” a neamului românesc. În Casa Domnului oamenii caută alinare pentru suferințele lor și întărire sufletească pentru timpurile pe care le trăiesc sau au să vină. În biserică și în școală se păstrează cel mai bine tradițiile, datinile și obiceiurile neamului.

Istoria Bisericii Ortodoxe Române, așadar, se identifică cu cea a neamului românesc, fiind o istorie zbuciumată, cu eforturi mărețe, cu sușuri și coborâșuri în existența sa bimilenară. A fost firesc ca această credință creștină să însoțească întreaga viață și toate strădaniile românilor. Biserica, precum armata și școala, a fost alături de poporul român, atât în zile de bucurie, cât și în momente de încercări și restriște. Ea a binecuvântat și a sprijinit, prin cuvânt și faptă, toate strădaniile, luptele și jertfele românilor pentru apărarea pământului strămoșesc, pentru independență națională și unitate statală. Stau ca mărturie vii, în acest sens, multe nume de ierarhi, preoți de mir și călugări, care au luat parte activă la evenimentele memorabile din istoria patriei, mulți dintre ei jertfindu-și chiar viața pentru neam și țară. Biserica este omniprezentă

* Profesor, Dr., inspector, Inspectoratul Școlar Județean Vaslui

** profesor învățământ primar, Școala Nr. 8 „*Alexandra Nechita*” Vaslui
<http://www.cimec.ro> / <http://www.muzeuvaslui.ro>

la marile momente din existența românilor: nașterea, botezul, logodna, căsătoria, moartea și ele se desfășoară în interiorul unui cadru prestabilit, în care preceptele bisericii au un rol esențial.

Desigur, după întregirea neamului românesc în 1918, în perioada interbelică, ca urmare a descătușării energiilor creatoare ale națiunii și a unei anumite prosperități s-au construit în țară multe lăcașuri de cult, la fel ca în anii după 1989. Așa s-a întâmplat și în „comuna urbană” Vaslui, când, în 1937, cu sprijinul autorităților și al comunității locale s-a pus piatra de temelie a două biserici, Sf. Paraschiva și Sf. Nicolae. Episcop al Hușilor era în acea vreme P. S. Nifon Criveanul (1933-1939). În anii 1939-1945 a fost primul mitropolit al Olteniei. A fost considerat indezirabil de către comuniști și a fost silit să se pensioneze. *Ca mitropolit s-a remarcat în special prin organizarea asistenței sociale și prin publicarea unor lucrări teologice, volume de predici și articole de specialitate în presa vremii.* A trecut la Domnul la 14 iunie 1970 în biserica Schitul Maicilor, în timp ce rostea predica înconjurat de soborul preoșilor slujitori, fiind înmormântat la mănăstirea Cernica, de lângă București. Construcția celor două biserici a durat șase ani de zile în vremuri grele, când norii negri ai celui de-al doilea război mondial amenințau România și locuitorii orașului. De remarcat că înainte de 1945 erau în orașul Vaslui cinci biserici ortodoxe, iar în timpul regimului comunist nu s-a putut construi nici un lăcaș de cult. Însă, după 1989 numărul acestora s-a dublat.

Potrivit documentelor vremii, la 22 august 1937 se sfințește locul de construcție a bisericii Sf. Paraschiva. Terenul fusese donat de către comuna orașului Vaslui (așa erau numite în perioada interbelică orașele României-n.n), prin Actul nr. 645 din 25 iunie 1937, iar Ministerul Cultelor a acceptat donația, publicată în Monitorul Oficial, nr. 268/19 noiembrie 1937¹. Ctitorii bisericii, alături de locuitorii orașului, au fost două mari personalități militare: mareșalul Ion Antonescu și generalul Ion Rășcanu, primar al orașului Vaslui (1938-1942) și al Capitalei în anii 1942-1944. Ei sunt amintiți permanent de vrednicii preoți parohi Nicolae Bădărău și Ionel Darie la fiecare sfântă liturgie când se iese cu Sfintele Daruri. Totodată, sunt amintiți elevii și cadrele didactice ale Școlii generale nr. 4 „Elena Cuza” care se află pe raza parohiei ca o legătură indestructibilă dintre școală și biserică. Se știe că ambele instituții contribuie la propășirea neamului și păstrarea identității naționale, iar elevii acestei unități de învățământ sunt enoriașii de mâine ai bisericii.

Amintim faptul că **Ioan Rășcanu** s-a născut la 1 octombrie 1874 la Cahul și a decedat la 25 februarie 1952 în închisoarea de la Sighet. A fost politician și general român. Ioan Rășcanu a făcut strălucite studii militare și a parcurs toate treptele ierarhice până la cea de general. S-a distins ca strateg în luptele de la Mărășești și a participat la menținerea ordinii administrative în Basarabia, după unirea cu România. Generalul-locotenent Ioan Rășcanu a fost atașat militar la Berlin (1907-1911), ofițer de legătură cu Statul Major Francez în 1916, comandant de brigadă în bătălia de la Mărășești în 1917, secretar general al Ministerului Apărării (1918-1919), primar al

¹ C.Focșa, *Mareșalul Ion Antonescu, ctitor al Bisericii „Cuvioasa Paraschiva” din Vaslui, Cercetări istorice*, -anul IV, nr. 2 (8), noiembrie, 2010, pp.45-47.

Bucureștiului (octombrie 1942 - august 1944). Deși a fost ministru al Apărării doar pentru scurt timp, în guvernele care au venit la putere după Marea Unire, conduse de Arthur Văitoianu, Alexandru Vaida -Voievod și Alexandru Averescu, Ioan Rășcanu a fost arestat în 1950, ca fost demnitar din perioada interbelică și încarcerat la Sighet, unde a murit la 25 februarie 1952, la vârsta de 78 de ani.

În anii când a deținut funcții administrative în Vaslui, datorită calităților organizatorice deosebite, a reușit să schimbe înfățișarea urbei, dintr-un oraș cu dughene și ateliere meșteșugărești, într-un oraș modern. Amintim principalele realizări ca prefect și primar al orașului: s-a construit prima uzină electrică și s-a introdus iluminatul pe străzi; s-a realizat prima aducțiune de apă potabilă (1939), s-a construit clădirea Judecătoriei; s-a început construcția noului local al Primăriei (1942), s-au deschis primele cantine școlare; s-au înființat noi unități de învățământ: Școala de artă și meserii, Școala profesională și un cămin pentru ucenici. A fost președintele Comitetului de Construcție al celor două biserici care au fost întemeiate în 1937².

Prin contribuția enoriașilor parohiei, Biserica Sf. Paraschiva a fost zidită din cărămidă presată pe o temelie de beton armat, cu centuri și pilaștri din beton, fiind în formă de cruce greacă. Are elementele de bază ale unui lăcaș de cult ortodox: pridvor, pronaos, naos unde tronează Iisus Pantocratorul, alături de cei patru evangheliști și altar. Altarul este despărțit de naos de o catapeteasmă sculptată din stejar masiv. Lăcașul are cafas și trei turle din tablă albă galvanizată, fiind tencuită în exterior cu praf de piatră. Pictura din interior este în frescă, realizată de pictorul bucureștean C. Nițulescu. Are geamuri mici, strâmte, biserica având și forma unei cetăți, cu rol de apărare. În partea dreaptă se află pictat chipul P.S. Episcop Grigorie Leu cel care a sfințit lăcașul la 12 septembrie 1943 în prezența autorităților locale. Acest ultim ierarh al Episcopiei Hușilor a murit în condiții tragice în 1949, după desființarea acestei eparhii de regimul comunist.

Pisania de la târnosirea lăcașului de cult este gravată în marmură și este puțin deteriorată, fiind atinsă de un glonte rusesc în timpul ocupației sovietice asupra orașului. Ea a fost restaurată și pusă la intrare de actualii preoți parohi, Nicolae Bădărău și Ionel Darie, la 21 septembrie 2003 cu prilejul împlinirii a 60 de ani de la sfințirea Bisericii „Sf. Paraschiva” când a avut loc o slujbă arhierescă oficiată de vrednicul de pomenire P.S. Episcop Ioachim, chiriarhul de atunci al eparhiei Hușilor. Cu acest prilej s-au adus veșmintele de pe moaștele Cuvioasei Paraschiva din Catedrala Mitropolitană de la Iași, păstrate într-o frumoasă raclă la care se închină cu venerație credincioșii. Totodată, atunci s-a realizat în mozaic chipul Sfintei, cel mai mare din țară, străjuit de câte doi sfinți, aflați pe peretele de la intrare în biserică. Redăm în continuare textul pisaniei, aflat în pridvorul lăcașului de cult:

„Cu vrerea Domnului, s-a întemeiat acest sfânt locaș de închinare cu hramul «Cuvioasa Paraschiva» din orașul Vaslui în anul mântuirii de la Hristos 1937, luna august 22, sub arhipăstoria P. S. Nifon Criveanu și s-a sfințit la 12 septembrie 1943, în zile de glorioasă biruință a armatelor române în «Războiul Sfânt» sub domnia M.S. Regelui Mihai I al României. Cu ajutorul Conducătorului statului, Mareșalul Ion

² Mihai Ciobanu, (coord.) *Cronica Vasluiului*, Editura Publirom, Iași, 1999 pp 376-377.

Antonescu și al Generalului de Corp de Armată Ion Rășcanu, președintele Comitetului de Construcție și al dreptcredincioșilor creștini vasluieni, Episcop al Hușilor fiind P.S. Grigore, primar al orașului prof. Constantin Capră, paroh și vicepreședinte al Comitetului de Construcție, preot protoieru econom, Ion Gh. Ene, secretar-casier Constantin Neștian, ing. I. Iulian, pictor C. Nițulescu, sculptor P. Cheleş, instalator C. Budeanu.

Lăuda-vom pre Domnul în veac!

12 septembrie 1943”

La sfințirea bisericii au participat soția mareșalului, Maria Antonescu, primarul orașului, Constantin Capră, alte oficialități locale și centrale. Această biserică deservea la început o parohie formată din aproape 400 familii ortodoxe, fiind păstorită multă vreme de preotul protoieru Ioan Gh. Ene (1937-1970), cel care a supravegheat construcția noului lăcaș de cult. Lui i-a succedat părintele paroh Ioan Rotaru (1970 - 2001), trecut la Domnul la 7 decembrie 2011 la vârsta de 92 de ani. Primăria Vaslui i-a acordat titlul de cetățean de onoare al urbei cu prilejul împlinirii vârstei de 90 de ani. Actualmente biserica se află pe strada Toma Caragiu nr. 9 și are câteva mii de familii în parohie.

Prin strădania vrednicilor preoți, Nicolae Bădărău și Ionel Darie, a intrat în tradiție începând cu 2001 să fie aduse în postul Sfintei Mării icoane făcătoare de minuni, iar de câțiva ani și în Postul Paștelui sunt aduse părțile din moaștele Sfântului Nectarie din Eghina. Anul acesta, un fapt inedit, au fost pentru o zi două icoane făcătoare de minuni ale Maicii Domnului de la Florești și cea de la Giurgeni. Timp de trei zile au fost oficiate Aghiazma mică și Taina Sfântului Maslu pe frumoasa esplanadă din fața bisericii cu participarea a cel puțin șapte preoți din zonă.

Sfintele icoane, atât cele murale, cât și cele portabile, formează un mare tezaur spiritual al Bisericii Ortodoxe. Cele murale, prin statormicia și rezistența lor milenară pe pereții bisericilor, sunt ca o Evanghelie în imagini, iar cele portabile, prin harul Duhului Sfânt care îl poartă cu ele și pe care îl transmit, prin dragostea duhovnicească cu care ne însoțesc în viață, sunt o prezență permanentă a lui Dumnezeu, a sfinților mijlocitori și a Însuși Mântuitorului nostru Iisus Hristos, în mănăstirile, bisericile, casele și în sufletele noastre. Pentru a ne îmbogăți spiritual, putem cunoaște pe acești sfinți, prin pelerinaje ce au existat dintotdeauna și ocupă o poziție proeminentă în inima fiecărui creștin. Dacă pentru un musulman acestea face parte din cei cinci stâlpi ai Islamului, pentru creștini este o dorință care cu răbdare, voință și evlavie se poate îndeplini.

Despre icoanele și moaștele sfinților s-au spus multe de către teologi și s-au scris numeroase cărți. Înaintașii și Sfinții Părinți au vorbit mult despre rolul lor duhovnicesc și dogmatic. În același timp ne-au învățat să ne închinăm la sfintele icoane, ca la înșiși sfinții care sunt închipuiți pe ele „căci cinstea dată acestora se suie la chipul cel dintâi”, cum spunea Sfântul Vasile cel Mare. Mulți consideră sfintele icoane mai mult ca valori artistice și istorice, decât ca obiecte purtătoare de har și sfințenie. Ei admiră îndeosebi vechimea, culorile și arta cu care sunt lucrate. Dar nu surprind, nu simt duhul care vibrează și se transmite prin sfintele icoane. Harul icoanelor și sfintelor moaște îl simt însă credincioșii de la sate și orașe, frații noștri care iubesc Biserica ca pe Însuși Hristos, și pe sfinți, ca pe prietenii Mântuitorului. Ei,

și noi în același timp, văd și simt în icoane o permanentă prezență a sfinților printre noi. O continuă intercomuniune, între divin și uman, între cer și pământ, între sfinți, ca mijlocitori înaintea Sfintei Treimi, și oameni ca penitenți sau purtători ai harului mântuitor, cum arăta regretatul arhimandrit Ioanichie Bălan³

Prin intermediul sfințelor icoane, noi suntem permanent în comuniune cu Hristos, cu Maica Domnului și cu toți sfinții prin rugăciune. Prin ele întreținem un dialog cu sfinții, simțind imediat harul Sfântului Duh și prezența divină care să ne dea încredere duhovnicească. Icoanele și moaștele sunt un nesecat izvor de viață vie. Unde se află acestea, acolo se află prezenți și sfinții. De aceea, noi când sărutăm sfintele moaște, ele emană un miros plăcut și ne amintim de viața duhovnicească a acestora. Le cinștim cu venerație și ne căim de păcate în fața lor, plângem cu lacrimi în vreme de durere sau cântăm laude și acatiste în fața lor, în momente de bucurie, cu credința că toate aceste acte de cult se urcă imediat la Dumnezeu și la sfinții Lui.

De asemenea, unele procesiuni publice se fac cu sfintele moaște, alături de icoane în frunte, ca dovadă că toate au loc spre slava lui Hristos, a sfinților și însuși Domnul este de față. La fel făceau și părinții noștri, călugări, pustnici, ostași și credincioși de toate vârstele. Purtau la piept, într-o pânză legată de grumaz, o cruce de lemn cu sfintele moaște și o mică iconiță pictată, de obicei, cu chipul Mântuitorului sau al Maicii Domnului. Cu ele se culcau, cu ele la piept se sculau și seara înainte de odihnă, scoteau crucea și icoana de la piept, le sărutau și așa plecau la muncă, la luptă sau se odihneau. Icoanele sporesc credința în rândul credincioșilor și mențin tradiția ortodoxă. Ele duc mai departe urmașilor, evlavia, dragostea, mențin unitatea noastră duhovnicească și credința ortodoxă.

Iată de ce credincioșii noștri și călugării au prețuit dintotdeauna foarte mult sfintele moaște și icoane. Le-au împodobit, le-au sfințit cu rugăciunile și lacrimile lor, le-au tămâiat, le-au așezat la loc de mare cinste, iar în vremuri de primejdie le-au ascuns în munți și în peșteri necunoscute. Și dacă se întâmpla să cadă moaștele în mâinile păgânilor, ei nu renunțau la ele, nici nu le lăsau în robie, ci le răscumpărau cu multe daruri și bani. După tradiție, turcii nu distrugeau moaștele capturate, ci așteptau pe creștini să le răscumpere. Ei știau cât de prețioase sunt icoanele și moaștele pentru români. De aceea, le puneau la cântar și, cât cântăreau ele, atâția bani de argint sau aur se puneau pe celălalt taler. Dar, potrivit tradiției, icoanele și sfintele moaște se lăsau mult mai ușoare la cântar, spre a-i costa mai puțin pe creștini!⁴

Sfintele icoane și moaște făcătoare de minuni existente în țara noastră sunt un adevărat dar dumnezeiesc pentru poporul nostru ortodox. Ele poartă dragostea lui Hristos, a Maicii Domnului, a tuturor sfinților printre noi și ne silesc la mai multă credință, rugăciune și unitate duhovnicească. Viața sfinților sunt modele de urmat pentru noi, iar venerarea icoanelor ne întărește în credință și ne apropie mai mult de divinitate. De aceea, de mai mulți ani a intrat în tradiția enoriașilor acestei biserici ca în preziua hramului, pe 13 octombrie să se meargă cu icoana și veșmintele Sfintei

³ Arhimandrit Ioanichie Bălan. *Sfintele icoane făcătoare de minuni din România*, Editura Mănăstirea Sihăstria, 2004, p. 8.

⁴ *Ibidem*, p.14.

Paraschiva pe străzile importante ale municipiului. Se știe faptul că Sf. Paraschiva înseamnă și Sf. Vineri în limba greacă.

Cu prilejul împlinirii a 75 de ani de la sfințirea locului de construcție a bisericii Sf. Paraschiva, miercuri, 22 august, se va oficia utrenia, sfânta liturghie, un Te-Deum de mulțumire adus Domnului pentru întemeierea acestui lăcaș de cult. O altă activitate meritorie a preoților parohi este și aceea a pelerinajelor la mănăstirile ortodoxe din țară sau străinătate, cum au fost cele de la muntele Athos și Epivata, pe țărmul Mării Marmara, lângă Constantinopol, locul de naștere a Sfintei Paraschiva, organizate de părintele Nicolae Bădărău. La loc de frunte s-a situat, desigur, pelerinajul de la Locurile Sfinte din Israel, din mai 2011 despre care am scris la momentul respectiv în paginile acestui cotidian. În acest an se organizează de părintele Ionel Darie un interesant pelerinaj la mănăstirile din Grecia sub genericul „*Căi ale credinței ortodoxe în umbra sfinților*” în perioada 29 august - 7 septembrie. Este de semnalat faptul că de trei ani din inițiativa vrednicilor preoți se află în construcție un complex social - cultural a cărei machetă se află în pridvorul bisericii ce va cuprinde o cameră mortuară, un paraclis, clopotniță etc.

O altă biserică construită în aceeași perioadă este cea cu hramul „**Sfântul Nicolae**” din Vaslui situată pe strada Mareșal Prezan care a purtat diferite denumiri de-a lungul timpului (fostul Bulevard Ferdinand, apoi Malinovski și Primăverii în anii regimului comunist), pe platoul din fața Cazarmii, colț cu strada Vasile Alecsandri. Sub conducerea preotului paroh Dumitru Lapteș, la 15 noiembrie 1937 se pune temelia noii biserici pentru parohia de lângă unitatea militară care nu avea un lăcaș de cult. Terenul unde s-a început construcția a fost cedat, prin schimb, de Cercul Subofițerilor și Ofițerilor din Garnizoana Vaslui, reprezentat de maiorul Carol Manschif și plutonierul major Ștefan Cujbă, iar biserica era reprezentată de preotul paroh, D. Lapteș. Locul cedat de Cercul subofițerilor era de 1500 m.p.

Primul preot al acestei biserici, **Dumitru Lapteș**, a fost urmărit de Securitate și are dosar de urmărire la C.N.S.A.S. Era acuzat că duce o politică de subminare a Siguranței Statului încă din 1944, colportând știri false, mai ales „*printre locuitorii cu nivel politic și cultural scăzut, dar și la biserica Sf. Nicolae, din Vaslui al cărui paroh este*”⁵ Încă din anii 1940/1941 a făcut politică legionară transmitând credincioșilor această doctrină împotriva evreilor pe care îi acuza că sunt comuniști. A făcut propagandă împotriva guvernului și a constituit asociația religioasă „*Oastea Domnului*” în care se arăta „*că vor veni americanii, iar rușii sunt răi*”. Din declarațiile unui consătean, la început, a fost manist (țărănist), apoi brătienist și pe urmă legioanar. I s-a făcut o percheziție domiciliară pe strada Vasile Alecsandri, nr. 4, din Vaslui, găsindu-se un pistol Model 27, de calibru 7,65 mm cu 3 cartușe și o carte de cântece legionare⁶ Unii martori îl acuzau că din anii 1940-1941 a făcut o politică legionară și era împotriva evreilor, a comuniștilor, „*de luptă contra diavolilor și aștepta venirea americanilor*”⁷

⁵ CNSAS-P.1062, vol. I, Fond preot D. Lapteș, dos.9, f. 1.

⁶ *Ibidem*.

⁷ *Ibidem*.

În cimitirul „Eternitatea” din Vaslui, preotul D. Lapteș spunea că se vor „schimba vremurile” și îl acuza pe preotul Gh. Florea că s-ar fi aliat cu Gh. Tătărescu și guvernul Groza la alegerile din 1946. Era acuzat în dosarul de urmărire „de dezordine împotriva ordinii sociale existente”⁸ În procesul de interogatoriu din 12 octombrie 1948 se evidenția că preotul D. Lapteș s-a născut la 3 noiembrie în 1902 în satul Bereasa, comuna Dănești, județul Vaslui. Era căsătorit cu Lizica Munteanu și are 2 copii.⁹ Urmează Seminarul ortodox de la Huși și apoi Facultatea de Teologie din Chișinău unde l-a avut ca profesor pe renumitul scriitor, Gala Galaction. Este hirotonit preot la Ferești, comuna Văleni și din 1935 slujește la diferite biserici din orașul Vaslui. A construit Biserica cu hramul Sf. Nicolae, de lângă Regimentul 25 Infanterie, începând cu anul 1937, în vremea când Episcop al Hușilor era P.S., Nifon Criveanu. Acest lăcaș de cult s-a ridicat cu sprijinul enoriașilor și al autorităților locale în frunte cu primarul orașului, generalul Ion Rășcanu. La Sfințirea ei, pe 26 septembrie 1943 slujba arhierască a fost oficiată de Episcopul Grigorie Leu al Hușilor și la ceremonie au participat soția mareșalului, Maria Antonescu, primarul orașului, C. Capră și alte autorități locale, menționate în pisană de deasupra ușii de la intrare în acest sfânt lăcaș.

Preotul D. Lapteș, după anul 1944 a fost arestat de mai multe ori, la fel și nepotul său, Mihai Lapteș, elev al Liceului “Mihail Kogălniceanu” Vaslui.¹⁰ În *Declarațiile* sale, preotul D. Lapteș arăta că acuzațiile au fost intenționate și învinuirile sunt calomnii. Pentru pozițiile sale anticomuniste este arestat prin mandatul de deținere nr.2.099 din 1948 la Iași, timp de două luni.

Există la dosarul lui D. Lapteș și declarațiile unor evrei din Vaslui din anul 1945 asupra urii de rasă a preotului, proferând că „*aici e Țara Românească și nu Palestina*”¹¹. Preotul Lapteș era acuzat că la 24 octombrie 1940 a oficiat slujba de deshumare a celor 32 de legionari de la cimitirul „Eternitatea” și în cuvântul său a preamărit faptele lor. Legionarii fuseseră închiși la Vaslui, în localul fostei Școli Normale „Ștefan cel Mare”, transformat acum în închisoare. Au împușcați 33 de deținuți, ca și anii de viață terestră a Mântuitorului Iisus Hristos, în septembrie 1939, din ordinul regelui Carol al II-lea, după asasinarea lui Armand Călinescu. Evreii îl acuzau că este un propagandist înverșunat al mișcării legionare, făcând propagandă antisemită și fascistă¹²

Direcțiunea Generală a Poliției (Siguranța) urmărea relațiile dintre preoții Gh. Târnoveanu de la Biserica Adormirea Maicii Domnului și D. Lapteș de la Biserica Sf. Nicolae, ultimul fiind considerat reacționar. În dosarul de la Securitate sunt cuprinse și notele informative din 22 aprilie 1951, când în casa lui Ionică Popa se întâlneau I. Ciorăscu, liberal, Gh. Rășcanu-liberal, V. Cataramă, țărănist, Th. Hodoroabă-țărănist, preotul Lapteș-liberal și Novac I.–impiegat CFR, liberal, ginerele lui Ionică Popa. Ei colportau asupra regimului și criticau faptul că deși au trecut șase ani de la semnarea

⁸ *Ibidem.*

⁹ *Ibidem.*

¹⁰ *Ibidem.*

¹¹ *Ibidem. f.21*

¹² *Ibidem, f.25.*

Convenției de Armistițiu, „noi suntem tributari încă rușilor”¹³. De asemenea, sunt inserate și alte informații de supraveghere și percheziții asupra domiciliului personal. În urma acuzațiilor de „uneltire asupra ordinii sociale existente”, preotul D. Lapteș este arestat de două ori, în 1948 și 1952. A fost pus în libertate la 7 septembrie 1953 după ce fusese condamnat la 60 de luni de închisoare.¹⁴ După multe tracasări ale Securității a slujit mulți ani la biserica pe care o construisese și a trecut la cele veșnice în anul 1984.

După mărturisirea preotului Dumitru Lapteș, denumirea bisericii „Sfântul Nicolae” s-a dat în urma unui vis al unui soldat de la Regimentul 24 Infanterie, care a relatat că a visat imaginea aureolată a Sfântului Ierarh Nicolae și i s-a arătat locul unde va trebui construită biserica. S-a găsit a doua zi o icoană a Sfântului Nicolae la locul respectiv. Sfințirea locului s-a făcut pe 28 noiembrie 1937, dar construcția propriu zis a bisericii a început la 13 aprilie 1939, într-o perioadă tulbură din istoria neamului și a fost sfințită la 26 septembrie 1943. Ctitorii bisericii sunt personalități marcante din viața țării și a județului Vaslui: Mareșalul Ion Antonescu, generalul Ioan Râșcanu, actorul Constantin Tănase, prietenul familiei Lapteș, care a donat clopotele, existente și azi, primarii Constantin Țaicu și Constantin Capră. De altminteri, toți cei care au contribuit la ridicarea bisericii erau menționați lângă proscomidiar pe perete. Biserica a fost pictată de pictorul Ion Enescu, iar sculptura catapetesmei a fost efectuată de L. Oancea.¹⁵ Din 1984 preot paroh a fost numit Gh. Păun care a slujit timp de 25 de ani, până în 2009. A trecut în lumea celor dreupți în mai 2011. Acesta a inițiat ample lucrări de renovare. A fost repictat acest lăcaș, având cea mai frumoasă pictură din oraș, fiind vie, luminoasă, ce respectă erminia bizantină, după modelul bisericii Sf. Nicolae din centrul Bacăului. S-a realizat pardoseala din marmură și a început construcția unui amplu complex social-cultural. Actualii preoți parohi Andrei Zagan și Ștefan Hoțoleanu continuă lucrările de refacere și înfrumusețare a sfintei biserici, de construire a unei capele mortuare și a altor dependințe, știind faptul că o biserică asemenea unei case trebuie îngrijită permanent.

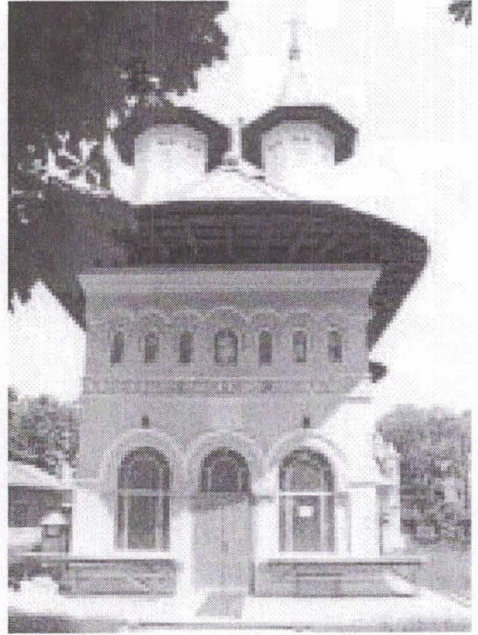
În concluzie, sondajele de opinie arată că încrederea românilor în Biserica Ortodoxă se situează în jurul valorii de 87%. Această realitate demonstrează că românii se simt ca mădulare ale acestei instituții și o consideră un factor de unitate în planul societății civile și sociale, iar încrederea acordată este pentru că Biserica o formează chiar ei. Se demonstrează faptul că după ce le-a fost înșelată încrederea de celelalte instituții ale statului, cu excepția Armatei, desigur, singura instituție în care le-a mai rămas nădejdea este Biserica, ca un ultim bastion de apărare într-o lume aflată în criză, în derivă, de luptă împotriva curentelor atomizante, individualiste, secularizante, în care sunt pervertite valorile moral-creștine.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ M. Ciobanu, (coord.), *op. cit.*, p. 282.

¹⁵ *Ibidem*.

Condiții de publicare a articolelor din anuar

1. Textul articolului va fi scris cu font Times New Roman (sau Times New Roman CE) cu dimensiunea fontului 11 și cu semne diacritice.
2. Alinierea paragrafului de tip stânga – dreapta (justified).
3. Identarea primei linii la 1,27 cm.
4. Spațierea textului la un rând.
5. Explicațiile notelor din text la subsolul paginii respective (nu la urma articolului).
6. Imaginile pentru publicat vor fi trimise separat și cu explicațiile traduse într-o limba de circulație internațională. Ulterior la editare acestea vor fi incluse în articol.
7. Rezumatul se va adăuga la începutul articolului și va fi într-o limba de circulație internațională.
8. Cuvintele cheie deasemenea traduse și adăugate înaintea rezumatului.
9. Lista bibliografică va fi în forma: nume autor, anul apariției, titlul lucrării, volumul sau numele publicației, locul apariției, editorul și paginile articolului.

Coperta I – Vasile Pârvan

Coperta IV – Muzeul Județean „Ștefan cel Mare” Vaslui

